

ספר

מגיד משנה

משנה הלכות

על התורה

ספר ויקרא

אשר חנן ה' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

אבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערים בברוקלין נוא יארק

בן לאאמו"ר הקדוש חסיד ועניו מרן ר' אליעזר זאב

שנהרג ונשרף עקה"ש הי"ד

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

סיון שנת תשנ"ז לפ"ק

ברוקלין, נ.י.

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806 New York

ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

פרשת ויקרא

עצמו בלב, ואז לא צעי קרבן כדכתיב
זבחי אלקים רוח נשברה, וחסידים
הראשונים היו מתאווין להביא קרבן
חטאת ולא היו יכולין שאין הקב"ה מביא
חקלה על ידן מה עשו (כנדרים דף י'
ולכן כתב א' זעירא דוקא בהתחלת פ'
ויקרא שהוא התחלת פ' הקרבנות כולם
לרמו דמאן דזעיר הוא רב וכל הממעט
את עצמו אינו בא לידי חיוב קרבן ואינו
צריך לו.

"ויקרא אל משה" (א:א). במקורה
כתיב א' זעירא שמשנה לא רצה לכתוב
אלא ויקר כדרך שנאמר בצלעם כאלו לא
נראה לו השם אלא במקרה ואמר
הקב"ה לכותבה גם צאל"ף וכתבה
קטנה.

ונראה דהלכנה בשעת צריאת העולם
טענה לפני הקב"ה א"א לשתי
מלכים להשתמש בכתר אחד א"ל הקב"ה
לכי ומעטי את עצמך אמרה וכי בשביל
שאמרתי לך דבר טוב עלי להחמעט א"ל
ישראל יקראו בשמך יעקב הוא הקטן
דוד הוא הקטן וכו' ולא נתקררה דעתה
עד שאמר הקב"ה הביאו עלי קרבן על
שמעטתי את הירח.

"ויקרא" (א:א). במקורה כתיב א'
זעירא. ונראה דעיקר הקרבנות באים
לכפר על החטא ובגמ' זבחים (ו' ע"ג)
ראוין היו ישראל להקריב קרבנותיהן
ככל עת וזכר שעה אלא שחיסך הכתוב,
פרש"י חסך מעונותיהם ולא דקדק
אחריהם לפי שחס על ממונם, וחזירו
במס' מנחות (דף ע"ו) מפני החיסכון
החורה חסה על ממונם של ישראל. וזוה
נראה לפרש למה לי רוב זבחים אמר
ה', וזדוד המע"ה וחטאתי נגדי תמיד
כי לא תחפוץ זבח ואחנה עולה לא תרצה
זבחי א"ל רוח נשברה (מהלים נ"א) כלומר
הגם שראוין היו ישראל להקריב ככל עת
וזכר שעה אלא מפני החיסכון לא יחפוץ
ברוב זבחים ועולות אלא ברוח נשברה לב
נשבר ונדכה אלקים לא תצוה.

והנה משה רבינו הי' העניו מכל אדם
ואל"ף הוא האות הראשון
באותיות והכי קטן במספר שהוא רק
במספר אחד לכן משה רבינו בענוותותו
כשבא לזווג על הקרבנות לכפר על
עונותיהם של ישראל חפס צא' זעירא
להראות כי העיקר בקרבנות איננו
להקריב רוב זבחים כי לא א' חפץ רשע
הוא והעיקר למעט עצמו ולשבור את

והנה חטא הלבנה היחה שאמרה א"א לשני מלכים וכו' הגם שהוא דבר טוב ואמיתי וכדחזוין שבעיו"כ העמידו סגן כה"ג ולא יהיו שניהם כה"ג. אבל אטו מי שברא עולמו כריך ענות מהלבנה ולכן אמר לה הקב"ה לבי ומעטי את עצמך וזה יהי' כפרה על החטא שאמרה א"א, אם לא היחה מערערת אבל כיון שאמרה וכי בשביל שאמרתי לך דבר טוב וכו' ולא נתקררה דעתה להקטין את עצמה ולכן ע"כ מחייב קרבן על החטא וז"ש כיון דחזא דלא נתקררה דעתה אמר הביאו עלי קרבן על שמיעטתי את הירח כלומר אני הצרכתי למעט ולא מעלמה דהמיעוט והרוח נשברה הס במקום הקרבן וכמ"ש לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, וכיון דלא נתמעטה מעלמה ולכן הביאו קרבן ולכן כשהחיל משה רבינו דיני קרבנות החיל בא' זעירא.

"ויקרא אל משה" (א:א). במסורה כתיב א' זעירא שמה לא רצה לכתוב אלא ויקר כדרך שנאמר בבלעם כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה ואמר הקב"ה לכוחזה גם באל"ף וכחזה קטנה וכבר דברו מזה. ולפענ"ד נראה בהקדם קושיא דכתיב והאיש משה עניו מאד מכל אדם ויש להבין כיון שראה שהוא היה נותן החורה לישראל והוא נבחר להיות עולה השמימה ושהה שם ארבעים יום וארבעים לילה ודבר ה' אתו פנים אל פנים היאך לא ידע שהוא לא הפחות שבפחותים.

ונראה לפ"מ דקיי"ל דהנלל נפשות ופק"נ דוחה כל התורה כולה ואפ"ה מצינו במרדכי הנדיק שקודם שנחמנה ונעשה משנה למלך נמנה שלישי בין החכמים ולאחר שהזיל כלל ישראל נמנה חמישי וירד שתי מעלות ומדרגות עיין מגילה ספ"ק והאמנם כבר הקשה המהרש"ל ז"ל אמחבר יו"ד סי' רנ"א סי"ד שכחב דיכולין לשנות בצדקה ממעוה חלמוד תורה להגמון בשביל הנלל נפשות והקשה הא קיי"ל סוף פ"ק דמגילה גדולה ת"ת יותר מהנלל נפשות.

ותי' הט"ז ז"ל סק"א דלא קשה דודאי אין לך דבר עומד בפני פק"נ אלא דהחס אומר דיותר יש זכות למי שזוכה לעסוק בחורה ולא בא בידו הנלל נפשות ממי שצא לידו הנלל נפשות ועל ידי כך כריך לבטל חלמוד תורה ולעסוק בהנלל נפשות וליף לה ממרדכי בלשן שחלה שלא בא לידו עסק של הנלל נפשות היה חשוב בעיני חכמים יותר ממה שאחר כך שצא לידו המצוה של הנלל נפשות והוצרך לבטל תורה כדאיחא החס שלא מנו אותו חכמים כמו חלה וכו' ע"ש. ומה"ט לא עלה עזרא ולא רצה להצטרף לזרובבל שלא רצה לבטל ת"ת.

ולפ"ז נראה דהכא נמי היה ס"ל למשה כיון שהוא נבחר להיות הסרסור ומבטל תורה ללכת מן העם אל ההר ולהיות המוציא והמביא והרי זה מבטל לו זמן הלימוד והם יושבים ועוסקים

"ויקרא אל משה וגו'" (א:א).
 בתחומא (ויקרא ב') ילמדנו רבינו העובר
 לפני התיבה וטעה ולא הזכיר ברכת
 המינים מנין שמחזירין אותו, כך שנו
 רבוחינו העובר לפני התיבה וטעה בכל
 ג' ברכות כולן אין מחזירין אותו וטעה בכל
 ברכת המינים מחזירין אותו ואומרה
 בע"כ ומפני מה מחזירין אותו חיישינן
 שמא מין הוא שאם יהא בו ג' מינות
 קלל עצמו ועוין הקהל אמן ע"כ (נעץ
 יוסף מנין לעיין ירושלמי ברכות סוף"ה ועור
 וגו' באו"ח ס' קכ"ו וזהו המקור ע"פ הלכה).

ונראה בס"ד לפמ"ש בגמ' חולין (ה'
 ע"א) מיתביי מכס (ויקרא א') ולא
 כולכם להוציא את המומר מכס זכס
 חלקתי ולא באומות מן הבהמה להביא
 בני אדם שדומים לבהמה מכאן אמרו
 מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי
 שיחזרו בתשובה חוץ מן המומר ומנסך
 את היין ומחלל שבתות צפרהסיא הא
 גופא קשיא אמרת מכס ולא כולכם
 להוציא את המומר והדר חני מקבלין
 קרבנות מפושעי ישראל הא לא קשיא
 רישא מומר לכל התורה מליעבא מומר
 לדבר אחד.

ופרש"י בד"ה מכס זכס חילקתי כלומר
 מדכתיב האי מיעוטא בישראל
 ולא באומות דכתיב איש איש מבית
 ישראל וגו', וחניא לקמן בפירקין (י"ג
 ע"ב) איש מה ח"ל איש איש לרבות
 העכו"ם שנודרים נדרים ונדבות בישראל
 וגבי דידיהו לא כתיב מיעוטא דלכאוב מן

בחורה כל היום כולו וע"ד שאמרו בדרך
 מוסר (בפסיקתא) הטל עליהם זרכי
 צבור והם כלים מעליהם ולכן הי' ס"ל
 למשה ולכן נבחר להיות טרוד בצרכי
 צבור כיון שאין תורתו מתקבלת והוא
 הפחות והגרוע שבהם ומטעם זה הי'
 ס"ל שהוא שפל מכל האדם אשר על פני
 האדמה ובחרו דוקא הפחות שבישראל
 ולכן גם כאן הי' ס"ל לכתוב ויקר בדרך
 מקרה שהוא אינו ראוי לקריאה של חיבה
 וכל ישראל ודאי הם יודעים ומכוונים כל
 היום דברים גבוהים בצבואה וכמ"ש חכם
 עדיף מנביא, והי' ס"ל דהם חכמים
 יותר ממנו ושכינה שורה עליהם כל היום
 כולו וע"ד שאמרו אין לו להקצ"ה
 בעולמו אלא ד' אמות של הלכה והם
 יושבים כל היום וכל הלילה בד"א של
 הלכה ולא כן משה שהוא טרוד בטרדות
 הצבור ולכן כתב ויקרא רק בא' ועירא.

ומה מובן בזה מה שסמך אח"כ מאהל
 מועד לאמר ופרש"י לא ואמור
 להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר
 עמי שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו
 ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים
 ואילך לא נתייחד הדיבור עם משה
 שנאמר והי כאשר תמו כל אנשי
 המלחמה למות וידבר אלי לאמר אלי
 היה הדבור והי' ס"ל שהכל בשבילם ואין
 הוא כדאי כשהוא לעצמו שיתייחד עמו
 הדבור מפני גרעותו ופחותותו ולית ליי
 מגרמי' כלום אלא הוא הפחות שבחרו
 בו להיות עומד ומשמע עליהם.

(שנת תשמ"ט)

אומה אלא אם עשה אדם תשובה מהן
הרי זה בעל תשובה ויש לו חלעה"צ
וכבר הקשה רבינו משה הכהן עליו.
ולפמ"ש אחי שפיר והבן.

והנה בגמ' איפליגו תפלות כנגד מי
תקנוס, עיין ברכות (כ"ו ע"ב) ח"א
רבי יוסי בן ר' חנינא כנגד אבות תקנוס
וח"א ריב"ל כנגד תמידים תקנוס
[ובירושלמי (ברכות פ"ד ה"א) מוצא ג"כ
המחלוקת ומחלפת השיטה והביא
דריב"ל סבר דכנגד אבות תקנוס
והשיטה השלי' מביא בשם סחם רבנן (ועי'
במראה הפנים שכבר העיר מזה, ועי' ב"ר פר'
פ"ח)] ופי' שבזמן שבהמ"ק קיים אדם
חטא מביא קרבן ומכפר ועכשיו שאין
לנו לא כהן ולא קרבן ולא מזבח יביא
תפלה ויכפר.

והנראה דבס' הכוזרי שאל מן החבר
ח"ל והנה חכמים אומרים
שע"י הקרבן שורה השכינה בניכס
ומפרשים לשון קרבן מלשון קריבה
ושאחר שבטלו הקרבנות לא ירצה שכינה
[לשרות על ישראל] חיה תימה מה ענין
דבר רוחני שיתקרב ע"י דבר גופני או
יתרחק בהקמת הגופני ואיך מיחסים לו
יתעלה מאכל, והחכם החבר משיב דכמו
שהנשמה הקדושה קבוע בגוף האדם
וקשה לשכל להצין איך יתחברו יחד
הרוחני והגשמי ע"י דבר מאכל ורק
הקב"ה יודע חבורם ולא אנחנו וכן הוא
ענין הקרבנות שהשכינה היא נשמתם של
ישראל וישראל הגוף ומתחברים חבור

האדם כי יקריב קרבן דמשמע ולא כל
האדם ש"מ בכס חלקתי שכשרין מביאין
ולא המומרין ולא באומות שכולן
מתנדבין ומקבלין מהם ע"כ. ועיין חוסי'
ד"ה כדי טעם דמרבין מומר לדבר אחד
טפי ממומר לכל התורה כולה דמומר
לדבר אחד בקל יחזור בתשובה ולכך
מקבלין מהם כדי שיחזרו ע"כ.

ובזה אמרתי ליישב מה ששמעתי מקשים
בברכת ולמלשינים שאנו מחפללים
עליהם שכרגע יאבדו מגמ' ברכות (דף
י) בצרוריה דביטהו דר' מאיר דאמרה
ליה מי כתיב יתמו חוטאים יתמו חטאים
כתיב (מהלים קד:ה) וא"כ נראה דלא נכון
להחפול עליהם שימותו אלא אדרבה
נחפול עליהם שישובו ויפרט שכנראה
שר"מ הדר צ"י והעלה להלכה כוונה
ועיין גהש"ס ברכות הנ"ל, ובגמ'
קידושין (דף ט"ו) ר"מ אומר צין כך וצין
כך אחס קריים צנים ח"ש במקום אשר
יאמר להם לא עמי אחס יאמר להם צני
קל חי, ועיין רש"י ע"י תשובה.

ולזהנ"ל י"ל לחלק צין מומר לדבר אחד
או לכמה דברים אבל לא לכל
התורה כולה מחפללין עליהן שיחיו אבל
מומר לכל התורה מחפללין שימותו כיון
שהם כבר נשמתשו בחטא ולא ישיגו
אורחות חיים. ובה מובנים דברי
הרמב"ם בהל' ע"ז שכתב דכל צביה לא
ישובין ולא ישיגו ארחות חיים, ובהל'
תשובה פ"ד ה"ו כל אלו הדברים
אע"פ שמעכצין את התשובה אין מונעין

כיון שיש בו נד מינות וכמו שאין מקבלין ממנו קרבן (ויש להעיר ממדרש חנומא וירא א' דחפלה גדולה מן הקרבנות) והשי"ת יעזרנו לשוב אליו בתשובה שלמה.

(שנת תשע"ו)

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (א:א). וברש"י לאמר לא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי וכו' (ועיין רש"י חפנים ל' ע"ב ד"ה לא וכו' דכל הל"ח שנה לא היה הדיבור עם משה אלא ע"י סזיון לילה). רבים ראו וכן חממו הלא אדרבה הם דברי כבוד וגדולה להם שבשבילם זכה משה שנתיחד לו הדבור וזמה קרא להם דברי כבושים, ועיין תורת משה.

ונראה דהנה הקדמונים נחלקו בטעם הקרבנות הרמב"ם (מורה ס"ג פל"ג) כתב כי הקרבנות הם להרחיק לב האדם מע"ו, והרמב"ן ז"ל (שם:ט) וסייעתו טענו עליו ואמר כי הוא לקרב כל כחות העולמות שונים, והרלב"ג (מלכים א' י"א) כתב דרק צבמות הוא מזבח ומקטר שאף שהיו מותרות אין בהן כוונה עצמית וכוונתו נראה כמכריע בין הרמב"ם והרמב"ן דקרבנות הצמות הם רק להרחיק ע"ו ולא כן קרבנות דצהמ"ק הנה ודאי לקרב עולמות ולחצר דודים.

ולוי העני נראה להוסיף על דברי הרלב"ג ז"ל ולומר דנדריים ונדבות שנדריים מעצמם ומדעמם ואמרה

אחד ע"י הקרבנות עם קדושת הארץ והמזבח, ולכן קרא לקרבן אשה לחמי ואמר הכחוב רעימי שנעשה רעומי, וע"ז אמרו חז"ל (וזה"ק ס"ג דף ז') פרנסתי כאילו הם מפרנסים אותי עכ"ל, וזוה"ז נעשה הקרבן וההתקרבות להבורא ע"י חפילה ונשלמה פרים שפתינו, ועי' מגילה (ל"א ע"ב) מה דדרשו על הפסוק צמה אדע כי וגו' (בראשית טו:ח).

ומעתה נבוא אל המכוון וזה שאלת המדרש ויקרא אל משה וגו' אדם כי יקריב מכס קרבן מן הבהמה ודרש בני אדם הדומין לבהמה וס"ל דמקבלין קרבנות מפושעי ישראל וא"כ ע"כ דהכ"נ חפלתם בזמן הזה שהוא במקום קרבן מקבלין מהם כדי שיחזרו בתשובה וא"כ לא היה לנו להחפול ברכת ולמלשינים שימותו אלא אדרבה נחפול עליהם שיחזרו בתשובה וע"ז הקשה מנין שמחזירין אותו דילמא מניחין אותו ומשני כן שנו רבותינו העובר לפני החיצה וטעה בכל ברכות אין מחזירין אותו ר"ל כמו שמקבלין מפושעי ישראל את קרבנו כדי שיחזרו בתשובה הכ"נ בחפלה אין מחזירין אותו אבל אי טעה בברכת המינים אז מחזירין דשמא מין הוא וממין אין מקבלין קרבן ור"ל מין שהוא מומר לכל התורה כולה וכה"ג אין מקבלין ממנו קרבן והכ"נ חפלתו תועבה, ושוב מקשה דלמא ניחוש לטענת השואל דהרדב"ז שלא לרחקס ומסיים שאם יחא בו נד מינות קלל את עצמו ועונין הקהל אמן ולא חיישינן לו

במה קודם המקדש והבן זה, וטוב יותר
שלא יטרוך לכל זה.

ועיין במשך חכמה שכתב בדעת רלב"ג
נחגלה ליה סוד מה שחידש רבנו
חיים הכהן (מגילה י" ע"א) למ"ד לא
קדשה לעמיד לבא מ"מ בצמה אסור
להקריב עי"ש משום דאנשי כנה"ג
בטלינהו ליזרא דע"ז (יומא ס"ט ע"ב ועיין
פנהדרין ס"ד ע"א) א"כ תו אין צורך
להקריב בצמה לגדור העם מע"ז ואין
חפץ להשם בנקר וצלאן בצמה שאינם
לריח ניחוח עי"ש וכזה אמרתי בס"ד
דחלו בפלוגתא דתנאי אי עכו"ם נודרים
נדריס ונדבות בישראל ודו"ק.

והנה לדעת הרמב"ם באמת גריעותא
הוא לישראל שהיה צריך ליתן להם
סדר הקרבנות דודאי היה טוב יותר שלא
היה צריך להרחיק ע"ז מלבס והיו
מעצמם מרוחקים מזה.

ולפום ריהטא יש לסעוד קצת שיטת
הרמב"ם ו"ל מסדר הקרא
ששינה לשונו כאן דבכל מקום כתב וידבר
ה' אל משה לאמר והכא כתיב ויקרא אל
משה וידבר ה' אליו לאמר ולא אמר
וידבר ה' אל משה לאמר אליו וי"ל
דבמכוון שינה כאן להראות דלמשה לא
היה צריך להזהיר על מצות קרבנות
דבמשה ליכא טעם הרמב"ם ולכן שינה
לכתוב וידבר ה' אליו לאמר כלומר
שהדיבור היה אליו רק לאמר להם

התורה לקבלם הם רק בשביל להרחיק
מע"ז מאחר שלבו רונה בנדבת קרבן
אמרה תורה יקריבנו, דאל"כ ח"ו ילך
ועבוד ע"ז ואפילו בזהמ"ק כן אצל
בקרבות לבור שחייבתם התורה לדורות
במורת חיוב או אפילו יחיד בקרבנות
חיוב כגון מטאות ואשמות ועוד אין זה
ודאי ממורת רחוק מע"ז אלא מזה
לקרב העולמות ולחבר דודים כמ"ש
הרמב"ן [דרך אגב יש להוסיף דיש עוד
טעם ברש"י דהקרבן הוא נסיון אם
ישמעו בקולו ומפני כך נאמר בשאר
הקרבנות אשה ריח ניחוח לה' ע"ש
נח"ר שאמרתי ונעשה רזוני ע"כ].

ובזה אחי שפיר אמרם טוב אשר לא
תדור משתדור ולא תשלם וטוב
מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר ואפי'
בנדבה הדין כן (ועיין נדרים דף ט' וחולין דף
כ', ונפטר משנה הלכות על כה"ג למס' נדרים)
ולהנ"ל י"ל הטעם דודאי טוב שלא ידור
כלום כי קרבנות נדרים ונדבות הם רק
לרחק מע"ז וכנ"ל.

ובזה יובן נמי הא דאמר ר' נתן הנודר
כאלו בנה צמה והמקיים כאלו
מקריב עליה קרבן (נדרים כ"ב ע"א). וע'
שו"ע יו"ד הל' נדרים (סי' ר"ג ס"ג)
דהתירו להקריב נדרים ונדבות רק כדי
להרחיק ע"ז מלבס של ישראל וכן הנווי
להביא דוקא מן המוצח הוא משום כך
(פס"ז ראה י"ב א') וא"כ האזי נודר כאלו
בנה צמה דהנודר בזהמ"ק הוא כמו

לישראל וכטעם הרמב"ם ז"ל דלהם צריך ולא לו ומעשה מיושבים דברי רש"י לאמר אמר להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי ר"ל בעיני הקרבנות ובאמת גריעותא הוא להם דלולי שהיו אדוקים בע"ז לא היה צריך לכל הדבור וזויו זו של הקרבנות והבן.

ובזה י"ל מה שאמרו ז"ל והוצא ברש"י (ויקרא ט:ו) מלמד שהיה אהרן בוש לגשת ואמר ליה משה לך כי לכך נבחרת, ונראה דבאמת אהרן שידע שטעם הקרבנות כהרמב"ם להרחיק מע"ז וגם מעשה העגל שעשו שהיו מתאווים לנ"ל היה בוש לגשת ובפרט כי ראה הפר שצריך להקריב ונוכח מעשה העגל והיה בוש למה לו להיות המקריב קרבנות ואמר ליה משה לך כי לכך נבחרת היינו שאדרבה זה הוא הטעם כדי להרחיק מע"ז ולכן נבחרת, ולזה י"ל דלכן לא היה משה רבנו כה"ג כי לא היה צריך לזה ואין בו טעם זה והבן.

וי"ל דבזה נחלקו קרח ומשה דאיחא במדרש מה ראה קרח לחלוק על משה פ' פרה אדומה ראה וי"ל דהרי קרח בא לחלוק על כהונה גדולה כמ"ש הכחוש ובקשתם גם כהונה (במדבר ט:ו) וחלק על כהונה אהרן אבל לכאורה אין טענתו טענה שהרי אהרן עשה העגל ולכן בכדי להרחיק מזה נבחר להיות כה"ג וכטעם הרמב"ם ז"ל ולכן הוא באמת ג"כ חשב זה הטעם לעיקר ולכן לא חלק עליו מתחילה.

ברם כשנא לפרשת פרה אדומה שהוא ג"כ קרבן וחטאת קרי"א רחמנא ורנה לידע טעם הקרבן הזה ולא מנא לה טעם כי חוקה הוא ואפילו שלמה אמר (קהלס ז:ג) אמרתי לחכמה והוא רחוקה ממני אבל א"כ אזל ליה טעם הרמב"ם ז"ל בכל הקרבנות דדילמא כי היכי דפרה אדומה חקה הוא הכ"ג בשאר קרבנות וע"כ לא ס"ל טעם הרמב"ם לעיקר וא"כ אין שוב טעם למה נחר לאהרן להיות כה"ג ג"כ ולכן חלק עליו וזה שאמר מה ראה קרח לחלוק על משה פ' פרה אדומה ראה והבן.

ואחי שפיר נמי מה שאמר כי כל העדה כלם קדושים ר"ל דלא כמו שמשה טוען שטעם הקרבנות משום שאין העדה קדושים וכדי להרחיקם מע"ז נחמו להם קרבנות אדרבה כל העדה כלם קדושים כלם שמעו מהר סיני אנכי ואינם אדוקים בע"ז ומדוע חתנשאו על קהל ה' וה' הטוב יכפר. (שנת טשי"ח)

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו וגו'" (א:א). ובמסורה כתיב בא' ועירא, ועיין מגלה עמוקות. והנה טעם הקרבנות הוא לכפר על עונות בני"י, ועיין זכחים (ו' ע"ב) ראויין הי' ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב, ופרש"י דכל שעה בספק חוטאין קיימי, ועיין ירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) א"ר פנחס טוב וישר וכו' שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו, אמרה

אברהם עלה הקב"ה לעולמו העליון עד
שנא משה והורידו על הר סיני.

והנה אות אל"ף מרמו להקב"ה כמ"ש
במדרש כשנברא העולם בני"ח
[בראשית ברא"] השיב הקב"ה לאל"ף
לכן יתחיל בה עשרת הדברות [אל"ף
הי"]. ואמר הקב"ה למשה כשיראו בני
ח"ו שהשכינה מסתלקת ע"י העונות
ומתרחקת מהם עד שנראית קטנה
ביותר, וזה שמרמו באל"ף זעירא. ואז
מה יעשו בני לקרב אליהם השכינה,
לפיכך נזה להם שיקריבו קרבנות ועי"ז
יתכפר להם על עונותיהם ושכון שכינה
במוכנו.

ובזוהר הקדוש (פ' חו"מ) "אדם כי
יקריב מכס", שיקריב נשמת
לדיק. ולהנ"ל י"ל דהנה אמרו למה
נסמכה מיתת מרים לפ' פרה אדומה
לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף
מיתת לדיקים מכפר (עין מו"ק כ"ח, וזה
ג' קפ"ח) ובירושלמי (יומא פ"א ה"א) למה
מוכר מיתת שני בני אהרן ביו"כ ללמדך
שכסם שיו"כ מכפר כך מיתת לדיקים
מכפרת. וז"ש חינוך בזמן הבית יש קרבן,
אבל בגלות מה יהא. ועי"ז תירץ "אדם
כי יקריב" ויחפרו עונותיהם של ישראל,
אכ"ר.

"ויקרא אל משה וגו' מאהל מועד
לאמר" (א:א). ופרש"י: לאמר נא
ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא
נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה

להם חטאים חרדוף רעה, שאלו לנבואה
חוטא מהו עונשו, אל הנפש החוטאת
היא תמות, שאלו להקב"ה אמר יעשה
תשובה וכו' ע"ש, ובתורה (ויקרא ד:ב)
נפש כי חטא והציאו וגו' ונסלח להם
ואם נפש אחת חטא וגו' והציא קרבנו
וגו' וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר
חטא ונסלח לו. וכל זמן שאדם חוטא
ח"ו שכינה מתרחקת ממנו כמ"ש אין
אני והוא יכולים לדור במדור אחד. וזה
שכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי במוכס"
(שמות כה:ח), ע"י שיעשו מקדש, ואם
ח"ו מישהו יחטא, יציא קרבן ועי"ז יהי
"ושכנתי במוכס" וישרה שכינה בינינו.

וידוע דכל דבר אף שהוא גדול מאד
אפ"ה כשנתרחק נראה קטן, וכי"ז
שנתרחק יותר נתקטן למראה עיניו,
והיינו כנאמר בפ' שלח ונהי בעינינו
כחגבים וכן היינו בעיניהם. ובאמת אין
זה חסרון בדבר שנתקטן עצמו, אלא זה
חסרון מעינו של אדם, שמאחר שנתרחק
ממנו כ"כ הרבה אין ביכולת עינו של
אדם לראות גדלותו. כן הוא לגבי כביכול
ב"ה וב"ש, שהוא מלא כל הארץ כבודו,
הנדיק שבוק להקב"ה רואה גדלותו
וממש מרגיש בכל פינה ופינה אלקות
ולית אחר פנוי מיני, וזה כוונת אלקי"ם
בגימ' הטב"ע, שמרגיש בכל עיני הטבע
אח אלקותו יח'. אבל אלל הרשע ח"ו
הדבר להיפך, שע"י רשעתו השכינה
מתרחקת ממנו ועולה למעלה ברוקיעים
העליונים עד שאינו רואה כלום וטח
עיניו מראות. וכמ"ש במדרש, עד

כשהי' אהרן מהלך בדרך פגע בו באדם רשע ונחן לו שלום, למחר ביקש אותו איש לעבור עבירה אמר אוי לי היאך אשא עיני אח"כ ואראה את אהרן, בושתי הימנו שנתן לי שלום, נמצא אותו איש מונע את עצמו מן העבירה, ע"ש (ועי' פנהדרין ו').

ונראה דהוכחה אהרן היחה ע"י אהבה וקירוב לב בבחי' הוכח לחכם ויאהבך כמה שנתן לו שלום וקרבו. וזוה נראה לפרש "הוכח תוכיח את עמיתך", אבל לא ע"י שחשא עליו חטא, אלא אדרבה קרבהו, כי ע"י שחשא עליו חטא גם הוא יחפש עליך חטאים ולא תועיל בתוכחהך אלא אדרבה תעשהו מזיד אם הי' שוגג עד עכשיו. ונראה לפרש זוה ג"כ כוונת התפלה שתיקן הר"ר אלימלך, ונראה מעלת חברינו לא חסרונם, דהעיקר לראות מעלת חברינו, ועי"ז נוכל להחפיל על עצמינו ועליו ולקרבו.

ובס' אורחות נדיקים (ה'י' חנופה) שמצוה להחניף לכל אדם שהוא סבור שימשוך אותו אליו שישמע לו לקיים המצוות, ואם יבוא עליו בכעס לא ישמע לו רק בחנופה יקבל תוכחות, והרי הוא לזה מצוה גדולה להחניף כדי להוציא יקר מוולל. ועי' ראשית חכמה (שער הקדושה פ"ג) ובמדרש, אר"ש בן חלפתא מיום שגברה אגרופה של חנופה נמעווחו הדיינין ונתקלקלו המעשים ואין אדם רשאי לומר לחבירו מעשי גדולים ממעשיך, ועי' דרך ישרה על אורחות

שהיו ישראל במדבר וכו' לא נתייחד הדיבור עם משה. ונ"ב, דלשון כבושים משמע שהוא ענין של הוכחה, ואדרבה זה שאומר להם בשבילכם הוא נדבר עמי הוא מעלתן של ישראל ולא דברי כבושין והוכחה.

והנראה לפמ"ש במקום אחר אמ"ש "הוכח תוכיח את עמיתך ולא חשא עליו חטא", כיון דתוכיח ממילא נושא עון, ובנביא כחייב "הגד לעמי פשעם". ומיהו, הרי אמרו ז"ל (ערכין ט"ו) חמה אני אם יש בדור הזה מי שידוע להוכיח. ביאור הדברים, דכל זמן שהיו בני קדושים לא הי' נריך שום דעת להוכיח אלא המוכיח אמר להחוטא החטא שחטא זה ודי בזה. אבל לאחר שבעונ"ה נחרבו המכשולים והמוכיח ג"כ אינו נקי וחק מפשע, אז אין ההוכחה מועלת, דכשאומר לו טול קיסם מבין שיניך, משיב לו טול קורה מבין עיניך שאתה יש לך חטא גדול ואינו מועיל ופועל, ולכך נריך דעת איך להוכיח.

והנה באהרן הכהן כחייב (אבות פ"א מ"ג) אוהב שלום ורודף שלום אהב את הצריות ומקרבן לתורה, ובאדר"ג (פי"ג) אוהב שלום כוונתו, מלמד שיהא אדם אוהב בישראל בין כל אחד ואחד כדרך שהי' אהרן אוהב שלום בין כל אחד שנא' "תורת אמת היחה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אחי ורבים השיב מעון" (מלאכי ב:ו), ר"מ אומר מה ח"ל "ורבים השיב מעון",

להתבונן כיון שאנן בשר ודם והקב"ה
 שהוא מקור התורה ומקור החכמה
 כביכול וכשמדבר לקרוץ מחומר לריך זמן
 להתבונן כדי להבין, משא"כ הדיוט
 הלומד מרבו אולי אין לריך ליתן ריוח
 שהרי הם תרוייהו בשר ודם ויש להם
 שחיהם הבנה כמעט בדומה, ואדרבא
 הרי אנו רואין שיט תלמידים שהם
 מחכימים את רבותיהם ויש להן ראש
 יותר טוב מרבן וע"י רמו קל ששמעו
 מרבן כבר מבינים כל הענין על צוריו,
 ואולי יש לדייק הלשון הדיוט הלומד מן
 ההדיוט ולא נקט הדיוט הלומד מן
 החכם אבל גם זה לא נחא דסו"ס הק"ו
 פריכא הוא ואין ראייה ממש רבינו.

(ב) יש לדייק השייכות ברש"י וההמשך
 מחמתו לסופו מאי זה נפקא
 מינה להק"ו אם כל ישראל זכו לשמוע
 או לא זכו הרי אין זה תלוי להק"ו,
 ומהלשון משמע דכיון דכל ישראל לא
 שמעו לכן יש ללמוד הק"ו, והרי דברי
 רש"י הנ"ל היה ז"ל בד"ה אחרת.

(ג) יש לדייק ממ"נ אם הקול היה גדול
 שהיה בכה כל איש לשמוע או
 מאיזה סיבה לא שמעו ואם לא היה
 בכוחם לשמוע והקול היה דוקא למשה
 א"כ איזה רבותא הוא דלא שמעו,
 ובמדרש מנחומא ומנין שבקול מ"ת היה
 מדבר שכן הוא אומר קול ה' בכה קול
 ה' בחדר קול ה' שובר ארצים, וכן הוא
 אומר ובבא משה אל אהל מועד לדבר
 אהו ושמע את הקול מדבר אליו קול

חיים (אום ב', ועיין שו"ם משנ"ה ח"י סי'
 רפ"ד).

ח"ש "ויקרא אל וגו' לאמר" לא ואמר
 להם דברי כבשים בשבילכם הוא
 נדבר עמי, כלומר שיאמר להם גדלות
 ישראל שבשביל ישראל הקב"ה מדבר עם
 משה רבינו, והם ממילא יראו ויבינו
 שאלו דברי חוכחה הם, שהרי לא דיברה
 השכינה עם משה רבינו ל"ח שנה, ע"כ
 שלא היינו כדאי ולא היינו ראויים לזה.
 וא"כ מכלל הן שיאמר להם שבבילכם
 הוא נדבר עמי ממילא ידעו כשאנו
 מדבר הוא ג"כ שבבילנו, וממילא יחזרו
 בתשובה. וכן מצינו בפ' דברים שאמר
 "במדבר בערבה מול סוף וגו'" (דברים
 א:א) הכל ברמו שלא לביישם, אלא בזכרון
 בעלמא דרך רמו, והם יתנו על לבם,
 כנלפענ"ד. (שנת תשמ"ו)

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו
 מאהל מועד לאמר" (א:א). וברש"י
 הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא
 שומעין, יכול אף להפסקות היחה
 קריאה, תלמוד לומר וידבר לדבור היחה
 קריאה ולא להפסקות, ומה היו הפסקות
 משמעות ליתן ריוח למשה להתבונן בין
 פרשה לפרשה ובין ענין לענין ק"ו
 להדיוט הלומד מן ההדיוט ע"כ.

(א) ויש לדייק בהק"ו דאינו דומה ויש
 עליה פירכא, כי הרי בודאי
 דכו"ד הלומד מפי הקב"ה לריך להתבונן
 ולהפסיק בין דיבור לדיבור ליתן ריוח

ה) קושית המפרשים למה א' מויקרא זעירא וצנעה"ט משום שצנעותותו הרבה לא רצה לכחוב אלא ויקר כמו שנאמר להבדיל אלל בלעם ויקר ה' אל בלעם ושם היה רק במקרה והקצ"ה אמר לו לכחוב בא' והוא כתב אותו קטנה, וע"ז הקשו דלעיל בפרשת יתרו מוצאים ויקרא אליו ה' מן ההר ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ולמה לא נכתב שם א' זעירא.

ונבוא לבאר הענין דודאי קול ה' היו כולם צריכין לשמוע וכמו שמצינו בשעת בריאת העולם מן גערתך ינוסון וכן בשעת קרי"ם הים ראה וינס ויגער צים סוף ויחרב, וכ' בנחום (א:ד) גוער צים ויצשהו וכן היה במעמד הר סיני שכולם שמעו הקול ועוד יותר מזה שאפילו האומות העולם זכו לשמוע הקולות וברקים במעמד הר סיני אבל פה רואין אנו חידוש שרק משה שמע הקול והקול הולך ומגיע לאזניו, משא"כ כלל ישראל לא זכו לזה ובודאי היה זה נס ואינו בדרך הטבע שקול ששובר ארזים ואחמול שמעו אותו בשעת מתן תורה ופרחה נשמתן בכל דיבור ודיבור ועכשיו לא שומעין אלא על כרחך שהקול היה בדרך נס ולכן שמע רק משה שבשצילו בא הקול משא"כ כלל ישראל, וא"כ יש לתמוה דכיון דהקול היה בדרך נס למה היה צריך ריוח להתבונן שציון שהקצ"ה שינה הטבע בעדו הרי היה לו להבין ג"כ מיד וא"כ למה היה צריך

שהיה שומע צמ"ת, וכן היה מדבר על כל דבור ודבור ועל כל אמירה ואמירה, שמה תאמר ישראל היו שומעים את הקול מבחוץ ת"ל וישמע את הקול הוא היה שומע את הקול בלבד, וכי מאחר שבקול גבוה היה מדבר למה לא היו שומעין לפי שגור הקצ"ה על הדבור שינא וילך אלל משה ועשה לו הקצ"ה שביל שינא צו הדבור עד שיגיע למשה ולא נשמע מכאן ומכאן שנאמר לעשות לרוח משקל שכל דבור שיונא מפי הקצ"ה הכל במשקל וכן הוא אומר ודרך לחזיו קולות שעשה לו הקצ"ה דרך לאותו הקול שיונא אלל משה בלבד שנא' ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, אליו היה נשמע ולא לאחר עכ"ד.

והנראה מזה דהקול היה כמו צמ"ת והרי שם זכו כל הכלל ישראל לשמוע ולראות ומשא"כ הכא ובאמת צריכין להבין למה וממ"נ דאם הקצ"ה לא היה רוצה שישמעו הקול לא היה צריך לדבר בקול של מ"ת. נאולם עיין מדרש רבה כמין סילון של אש ינא מבין שני הכרובים והוא שומע הקול מדבר אליו, ועיין פ' נשא (ו' פ"ט) וברש"י [שם].

ד) יש לדייק למה דבר השי"ת למשה דוקא מאהל מועד וע' כאן בתרגום ירושלמי וקרא דברא דה' למשה וכל מימרא דה' הוה עמיה מן משכן זמנא למימרא.

להפסקות וע"כ ראי' ללמד לבני" וק"ו
שצריך להתזונן בין פרשה לפרשה דכיון
שמן השמים היה שומע ואעפ"כ היה
צריך זמן להתזונן כ"ש אנו.

ולפ"ז מוזן ג"כ ההמשך של רש"י
דהקול היה מגיע לאזניו וא"כ
היה הקול לא קול סתם אלא קול ניסי
ולא בדרך טבע וא"כ למה היה צריך
להפסקות, ולזה מתוך שאעפ"כ היה
צריך להתזונן, ולפ"ז שפיר מוזן הק"ו
ג"כ שמאחר שאפילו משה רבינו שהיה
מקור הדעת ונותן התורה לעם ישראל
ומתניו למעלה מלאך וככל בימי נאמן
הוא ודיבר עם הקב"ה פנים אל פנים
ושמע קול ה' בגדר נס ואפ"ה התזונן
בין פרשה לפרשה כ"ש אדם פשוט
הדיוט צריך להתזונן כיון שכל הבנה שלו
היא בהגבלה, ועפ"ז נבין למה דוקא כאן
כתב ויקרא בא' זעירא כיון דכאן היה
הקול דוקא אליו לכן חשש משום יוהרא
ולכן כתב א' קטנה, משא"כ לעיל
במעמד של מ"ח הרי כל ישראל היו
שומעין ולכן לא היה שום נפקא מינה
ולא חשש.

עוד נראה טעם למה לא שמעו הקול
ומתניו עוד בחז"ל (נרוכה י"ו) בכל
יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב
ואומרת אוי להם לצריות מעלבוניה של
תורה עיי"ש, ופליאה עצומה הרי ב"ק
משמים וכל אדם יכול לשמוע אותו ולא
מתניו שום אדם שיאמר ששמע הבת קול.

וחזון הרביתי להרה"ק רל"י ז"ל
בקדושת לוי (פ' ח"י שרה ד"ה
ואנרסו זקון) ח"ל ויצואר צוה הגמ' בת
קול יוצאת מהר חורב ואומרת שובו בני
שוכנים. יש להבין מה זה הקול, נראה
אע"פ שאדם אינו שומע הקול זה
שמגיע לאדם בכל יום התעוררות תשובה
זה הוא מחמת הכרח הקול חבו הקול
ששומע, ומהיכן בא לאדם התעוררות
תשובה בכל יום מזה ששמענו את הקול
בהר סיני אנכי ולא יהיה לך מפי ה', זה
נרשם בלבנו ומזה בא התעוררות תשובה
בכל יום, וזה הרמז מהר חורב זה סיני
על דרך ויצא אל הר האלקים חורבה
חבו שמיעת הקול.

לפ"ז יובן מה שנקרא בת קול על כי
השפע מהצורה ב"ה יצרך נשפע
בכל יום רק שמצמצם האדם את עצמו
כדי שיוכל לקבל השפע כפי הכנת
קבלתו, יש אדם שמצמצם לחכמה שיחכם
בעבודת ה' ויש שמצמצם לעושר וכבוד
ולתן ולשאר הטובות, ולכל אחד כפי
הכנת קבלתו יהיה השפע כמו שהוא
נשפע מאת הצורה ית' אשר הוא כולל
הכל זה נקרא בחינת קול והשגיל שכל
אחד עושה גבול לירידת השפע נקרא
בת, שכלת בת הוא לשון מדידה כמבואר
ביחזקאל הרמז על הגבול והצמצום
ומדידה שכל אחד עושה ומצמצם לרצונו
וזה הרמז בת היה לאברהם ובכל שמה
שהיה לו שפע ממידה הרמז כלת בת
שהוא כולל כל המדות הנ"ל עכ"ל.

שיעביר ה' רוח טומאה מן הארץ אז יזכו עוד הפעם לראות ולהבין ולהשיג הכל, ועיין נדה (ג' ע"ג) לופה ומביט מסוף העולם ועד סופו הרי דכל הנברא בשם ישראל בידו להשיג ועיין רמב"ן עה"ח פ' אחרי עה"פ את משפטי חעשו וגו' והעוזבים כל עניי העוה"ז וכו' והבן.

וזכורני שאדם אחד שאל לאאמו"ר הקדוש הי"ד דהאיך אפשר להאמין על מה שאמרו אבן מקיר חזק וכדומה הרי זה נגד המציאות, וענה לו דהרי היום רואין שיש כלי מכשיר שמלס כל מה שרואין ללס, ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע, וא"כ בשעה שאדם הולך לדין מראין לו לילוס מיום הולדו ועד עתה מהנעשה לו בעודו בארץ, ומי האמין שיהיה דבר כזה, ועוד הרי רואין הדבר במוחש שיש דין ויש דיין ולפני מי אחת עמיד ליתן דין וחשבון והרי בידו לעשות כל אשר רוצה וש"י.

והיות כי היום נחלש הדור עוד יותר באמונה לכן נותנין מן השמים בדרך הטבע לראות יותר דברים נפלאים כדי שיאמינו וכגון היום עושין ע"י אורות הנקרא סטרלאין [לייז"ר בלע"ז] שיכול לבקוע כתלים והכל כדי להראות שיש דין ויש דיין ולא בחיל ולא בכח אמר ה' וא"כ כ"ש עיניו של אדם שהקב"ה נותן אותו כדי לראות הרי בודאי שיכולין לראות הכל בזה אם זוכה ולכן מוזן מה שהיו לדיקים שנשעה שכל

היוצא לנו מדבריו שלכל אחד בישראל יש בכל יום התעוררות חשובה והוא ע"י הבנת קול שיוצא מהר סיני, ומי שזוכה ממשיך עליו לשמוע הבנת קול בכל רגע ביום ויש לו התעוררות חשובה לעשות מצות ולעסוק בחורת ה' דכל חפניך לא ישוו בזה והכל הוא מהר סיני ששמע שם הקול של אנכי ה' אלקיך שם היו כל נשמות ישראל אשר היה ואשר יהיה, וא"כ מי שלא זוכה לשמוע החסרון חלוי בו דלריך לעסוק יותר בחורה ולפשפש במעשיו ולעשות חשובה על מה שחטא ועי"ז זכה לשמוע הכל.

והסברא בזה דאדם הדיוט שאינו משעבד נפשו לה' ולחורתו הרי הוא נכנס בדרך הטבע ויש לו הגבלות מה שיכול לשמוע ומה שיכול לראות כמו שהוא בכל העולם מפני שהוא רוצה להיות בדרך הטבע גופי נמי משועבד רק לטבע, אבל מי שמשעבד נפשו לה' ושומר הרמ"ח אברים שלו שלא יחטאו אז זוכה לראות ולשמוע למעלה מדרך הטבע ולמעלה מסתם בני"א.

ומפורסם מהרבי מלובלין זי"ע ועכ"י שזכה לראות מסוף העולם עד סופו ומחמת סיבה ביקש מהקב"ה לבסוף לא ראה רק ד' מאות פרסה מסביבו, והסיבה בזה פשוט שמי שמוסר כל גופו וחושיו ואזריו וגופו למתן ה' זוכה לראות ולשמוע הכל, ואפילו מחינה של צרול אינה מפסקת בינו לבין הדבר שרוצה שרוצה להביט בו, וכן יהיה בשעת

מא"י לחו"ל. ונראה עוד לומר ע"פ הג"ל שכיון שבחו"ל אנשי רשע ואין מפחדין מחטא מפני שאין קדושת המקום וע"י דבורם מטמאים המקום ומטמאין האויר.

ומצינו בחו"ל ונפק כן בש"ע לגבי צירוף עשרה למינן שאם מפסיק דבר מאוס וטמא כגון זואה אינו מצטרף לעשרה, דכיון דהכוונה של תפלה הוא לה' ובשעה שמוציא דיבור נריך דיבורי התפלה ליך באויר ולעלות לכסא כבודו ע"י המלאך מט"ט שמעלה תפלות ישראל ומעלה אותם מחקני"ה רקיעים והם כולם קדושים, וכיון שיש דבר טמא המפסיק או אינו עולה לשם וגם אין בכחו להעלותו, לכן נריך מאד ליזהר שאל יעכבו דבר. ולכן מחפליין דרך ארנ"ס ועיני ולבי אל קדשי קדשים שאל יכנס לאויר טמא רח"ל.

וזה הטעם מה שאמרו עמידין בחי כנסיות ובחי מדרשות שיקבעו בח"י דכיון שמחפליין בו עמה ומכוונין שהתפלה יגיעו לשם ויעלו ולכן יש להם קדושת ח"י לגבי האויר ורצועה נכנס מהתם להכא, ועיין מהרש"א (ח"א ברכות) ר' יוחנן תמה איכא סבא בבבל וכן בארץ גשן אלל יעקב אבינו כמו שביא בש"ך עה"ת. וזה ג"כ מה שאמרו מהשבתו של אדם שם הוא דע"י מחשבה בתפלה למקום קדוש פרחת לעילא.

וידוע שפעם בא הבעש"ט לבית המדרש

בג"א אליהם הסתכלו על האדם וראו הכל כל מה שחטא ועשה בעוה"ז ועוד יותר.

ולפ"ז יש לפרש מה שאמרו ז"ל שאם אחד רוצה ליעץ עם חבירו ילך לשדה כיון דאזניו לכותל, והיום בזמנינו רואין במוחש שנותנין כלי מכשיר בכותל ושומע הכל מה שאדם מדבר, וזה ג"כ מה שאמרו המקובלים שכל דיבור ופעולה שאדם עושה בעולם, ובצדיקים אפילו הרהור אינו נאבד, והרי רואין זה דהיום אומרים הכופרים שיש להם מכשירים שיוכל להקליט כל דיבור מה שבן אדם מדבר, והם רוצין ליצר כלי מכשיר שאפילו מה שדיברו מכבר משנים קדמוניות ווכל להקליט.

ולפ"ז יש לפרש דברי הר"מ בה"ל דמות שיותר טוב לגור במדבר מלדור בין רשעים, וההסבר הוא פשוט דכיון שדר במקום רשעים ואז הם מדברים דברים בטלים ודברי כפירה וניבול פה ולשה"ר ודברי ניאוף רח"ל, ועי"ז מטמאים לא רק את עצמם והמקום שדרים אלא גם מטמאין את האויר, ולכן יותר טוב לגור במדבר ששם האויר אינו טמא כמו בעיר, ומצינו בחו"ל שגזרו טומאה על אויר ארץ העמים (ע' שבת י"ד ע"ב), ובזבחים (ק"ג ע"א) אמרו דפ' שנים קודם לחורבן הבית גזרו על אויר ארץ העמים, והטעם בזה או משום ממי בכל שנשקפו בחו"ל, וע' חוס' (נויר נ"ד ע"ג ד"ה ארץ) דהטעם הוא כדי שלא ינאו

ובשעה שנכנס אמר אני רואה שכל
הביהמ"ד מלא מחפלות ישראל והעם
שמחו בזה, והסביר אח"כ הכוונה
דבאמת צריך החפלה לעלות ובחפלה
שלא בכוונה אז אינו זוכה לעלות לעילא,
ועיין בזהר דאורייתא בלי דחילו ורחימו
אינו פרחח לעילא וזה ג"כ ע"פ הכוונה
הנ"ל שהסברנו.

ועפ"ז יובן ג"כ מפני מה דיבר דוקא
באהל מועד שרצה להראות
שדוקא במקום קדוש וטהור כזה
ההקב"ה שוכן בחוכה וזכין לשעבד נפשו
ולשמוע קול ה', ולכן דוקא באהל מועד
דיבר אהו ויכול כל אחד לזכות לשמוע
קול ה' ורק צריך לקדש עצמו כמו באהל
מועד, ועפ"ז מובן מה שאמר המדרש
דבקול סיני של מ"ח דיבר וכמו שפירש
הקדושת לוי דע"י קולות ההוא זוכה
האדם להרהור תשובה ולקדושה, ולכן
היה הקול באופן של מ"ח ואפ"ה לא
שמעו כי אם אלו ששעבדו עצמם. ולכן
מובן ג"כ מה שאמר הקול היה הולך
ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין,
והיה צריך לכתוב הקול הולך ומשה
שומע וכל ישראל לא שומעין, אלא
הכוונה היא דהקול הולך ומי שזוכה
זוכה לשמוע ולאו דוקא משה וראיה יש
מן צלאל שאמר עליו משה צלל אל-
היית.

"ויקרא אל משה" (א: א). פרש"י (ע"י
סורס כהנים פ"ג ט') הקול הולך ומגיע
לאזניו וכל ישראל לא שומעין, יכול אף
להפסקות היחה קריאה וכו' ומה היו
הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה
להתבונן וכו' ק"ו להדיוט הלומד מן
ההדיוט. ונ"ב, א) המשך הדברים, ב)
דהול"ל הקול הולך ומשה שומע וכל
ישראל לא שומעין, מה הלשון מגיע
לאזניו. ג) דק"ו פריכא הוא, די"ל
דדוקא משה שדעתו קצרה והקב"ה הוא
מקור הדעת ולכן היה צריך משה רבינו
ההפסקות דהלומד והשומע מהקב"ה לא
יכול להשיג הכל וצריך להתבונן בין
פרשה לפרשה ובין ענין לענין, אבל
הדיוט מן ההדיוט שדעתם מוגבל והגם
שלא לגמרי שזה דעתם אבל עכ"פ מה
שיגיד לו חבירו מיד יבין, ונ"ע.

ואשר נראה ביאור הדברים הוא כך,
"ויקרא אל משה", וקשה שהרי
הקב"ה כשקרא למשה קרא לו בקול ה'
בכח קול ה' בזהר קול ה' שובר ארזים
(ע"י מהלים כ"ט), א"כ כל ישראל היו
צריכים לשמוע. וע"ז פ"י דהקריאה הי'
אל משה, כלומר הקול הולך ומגיע
לאזניו וכל ישראל לא שומעין, והי' זה
בדרך נח משום שע"פ דרך הטבע או
שהיו כולם שומעין או שגם משה לא הי'
שומע כלל. וע"י מדרש רבה דכמין סילון

ואמרו בניסן נגאלו ובניסן עמידין
להגאל וזוכה לשמוע קול שופר
ומחוינה עינינו בשופר לציון ברחמים

באזהל מועד משהוקס המשכן ונדבר
עמו מעל הכפרת לא היה הקול נשמע
לישראל, ע"ש.

ובראה להוכיח מכאן עד כמה צריך
האדם להתכונן ולהתכונן ולכוין
אזניו לקול תורה ולהתפלל לשמוע קול
ה', דהקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל
לא שומעין, הגם שגם הם צמעמד
ובמצב זה ומ"מ רק אזניו של משה
שומעין ושל ישראל אין שומעין, שאין
מגיע הקול אליהם, "מען דערהערט
נישט", אין לו לקול נגיעה עם אזניו
שטימא אותם בדברים מאוסים ח"ו
כלשה"ר וכיוצא בו.

ובזה מובן מאמרם ז"ל (ברכות י"ז, עניינא
כ"ד, אבות פ"ו מ"ב) בכל יום צת קול
יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת אוי
להם לצריות מעלבוניה של תורה, ועי'
מדרש שמואל דהביא צסם מהר"ם
אלשקר דהצת קול הוא כח נמשך ממדת
הקול אשר שמעו צסיני ואמרו נעשה
ונשמע.

[ובענין צת קול עי' רש"י (יבמות קכ"ב
ע"א) ומשיאין לה ע"פ צת קול
דשמע קול צועקת ועי' בתוס' יו"ט שם
על המשנה, ועי' רש"י סוטה (ל"ג ע"א)
דבא ע"י מלאך ועי' בגליון הש"ס ועי'
בשטמ"ק (ב"מ נ"ט) דבא צמרחה הלילה
בחלוס, ועי' זהר (פ' ויחי דף רל"ח)
דבזה"ז אין נבואה ורק ע"י חלוס, ועי'
רמב"ן פ' תלוא (שמות כח:ג), ועי' תוס'

של אש היה יוצא מבין שני הכרובים
והוא שומע הקול מדבר אליו ועי' פרשת
נשא (ו' פ"ט) וברש"י שם. וא"כ כיון
שהי' הדיבור ע"פ נס הי' הכל שלא
כדרך הטבע, וכיון שכן מתמה צחור"כ
יכול אף להפסקות היחה קריאה ת"ל
ידבר וגו', וא"כ מה היו הפסקות
משמשות, ליתן ריוח למשה להתכונן בין
פרשה לפרשה ובין ענין לענין.

וקשה דכיון שהקול ששמע הי' שלא
כדרך הטבע א"כ ל"ל ליתן ריוח
למשה להתכונן כיון שהכל ממילא הי'
שלא כדרך הטבע. וע"כ שאפ"ה היכא
שנעשה הדבר שלא ע"פ דרך הטבע צעי
ריוח להתכונן, א"כ ק"ו להדיוט הלומד
מן ההדיוט שצריך ריוח להתכונן, ואחי
שפיר הק"ו והבן. (שנת חשד"מ)

"ויקרא אל משה" (א:א). פרש"י הקול
הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא היו
שומעין וכו' (עי' יומא ד' ע"ב ובמדרש
תנחומא פרשה א').

ויש לדייק אומרו ומגיע לאזניו ולא אמר
ונכנס לאזניו או ונשמע לאזניו וכל
ישראל לא היה מגיע לאזניהם, האמנם
נראה דהקול הי' קול שהגיע לאזניו של
משה ואפ"ה כל ישראל לא שומעין הגם
שהגיע לאזניהם כמו למשה. וע"ש צגמ'
יומא דמחלק בין אוהל מועד לסיני
ובחירון השני מחלק בין הדיבור ובין
הקריאה ועי' רש"י ד"ה קול לו קול
אליו ללמדך שאליו לצדו הגיע הקול

והנה בתוס' סוכה (שם ד"ה משום) הקשו
 דמ"ט פסלין לולב של אשירה ושל
 עיר הנדחת משום דמיכתת שיעוריה,
 חיפוק ליה משום מלוא הבאה בעבירה.
 ובגהש"ס הקשה דעדיפא יש להקשות
 למה לי קרא "מן הבקר" להוציא
 הנעבד, ח"ל משום מלוא הבאה בעבירה
 [ובקדשים היו האיסור מדאורייתא (עי'
 ברמב"ם הל' לולב פ"ם ה"א בלחם משנה)].
 והתוס' ח' לולב של אשירה לא דמי
 לגול דמחמת עבירת הגול בלא המלוא
 שיוצא בו, אבל הני אטו מחמת עבירה
 שנעשית בו מי נפק ביה. ולפ"ו מיושבת
 נמי קושית הגרע"א מנעבד, דאטו
 מחמת שהוא נעבד יוצא ידי מלואו
 בקרבן ובעיקר דינא אי שייך גול בקרבן
 (עי' רמב"ם הל' איסורי מונח פ"ה ה"ו ועי'
 שו"ת בית שערס או"ח סי' שמ"ח ועוד מקומות
 שם).

והנה נסתפקו האחרונים ז"ל בזה
 דאמרין (גיטין דף ע"ו) כל מה
 שקנתה אשה קנה בעלה אי שייך דין זה
 גם בב"נ (עי' שו"ת שבות יעקב ח"א סי' כ').
 ונראה מקום הספק כיון דעיקר דין דכל
 מה שקנתה אשה הוא מקרא ד"כי יקח
 איש אשה" (דברים כד:א) וליף קיחה
 קיחה משדי עפרון (עי' פוס' ישנים יבמות
 ס"ו ע"א ודלא כחשו' נו"ב מהד"ם יו"ד סי'
 קנ"ח), והוא דוקא בישראל אבל בעכו"ם
 דל"ל כי יקח אלא "ודבק באשתו", א"כ
 בב"נ נראה נמי דלדידהו לא אמרינן מה
 שקנתה אשה קנה בעלה, וכידה למאן בו
 כמו שבידו למאן בה ויכולה ללאת ממנו

סנהדרין (י"א ע"א ד"ה בת קול), ועי'
 במחזור ויטרי (דף מקנ"ו) והביא שיטת ר'
 סעדי' דהוא כחוס', והביא עוד דב"ק
 אינו ע"י מלאך אלא מבת קול ונמצאת
 בפני עלמה ברוח המנשבת, ועי' בכוזרי
 (פ"ג אות י"א), ועי' רבינו בחיי פ' ואלת
 הברכה, ועי' קדושת לוי פ' חיי שרה
 ד"ה ואברהם זקן ובפ' ואחחן, ובדגל
 מחנה אפרים בפרשתחנן].

ולמה אין שומעין, אלא שאין מגיע
 לאזניס כי הם סתומים ע"י
 שהאדם טימא אוחס בשמיעת דברים
 אסורים, וזה גופא עלבון התורה שאין
 שומעין הבת קול. ובזה יש לפרש מה
 שאמרו חז"ל (אבות פ"ו) התורה נקנית
 במ"ח דברים ואחד מהם בשמיעת האזן,
 "דער אויער זאל וועלן הערען און
 דערהערען", וכנ"ל. (שנת חשד"מ)

"אדם כי יקריב מכם קרבן מן
 הבהמה מן הבקר ומן הצאן" (א:ב).
 ועיין רש"י למה נאמר אדם, מה אדם
 הראשון לא הקריב מן הגול שהכל הי'
 שלו (ועי' פ"ו פ' ע"א דאדה"ר הקריב שור),
 אף אחס לא תקריבו מן הגול (עי' מדרש
 רבה פ"ב ו' ושם הלשון הכל היה בראשון),
 "מכס" פרט לגול דלאו לדידה (סוכה ל'
 ע"א). "מן הבקר" להוציא את הנעבד
 (תמורה כ"ח ע"ב). ויש לדייק על דרשת
 רש"י דמנ"ל דאדם לא הקריב מן הגול,
 הרי הי' לו אשה ואפשר לקח משלה.
 עוד יש לדייק דקא דרש "מן הבקר"
 להוציא את הנעבד.

ואינה מקנה ענמה לו אלא להיות נדבקה
 בו לענין אישות.

מה שקנתה אשה קנה בעלה ולכן לא
 הקריב מן הגזל שהכל שלו.

אלא דלכאורה יש להקשות שהרי למה
 נקרא אשה שמאיש לוקחה, א"כ
 האשה היא באמת גוף אחד עם האיש
 והרי היא חלק מעצמיו, ואטו איש שיש
 לו דבר צידו השמאליה לא שייך לומר
 דזה אינו שייך להימנית, וא"כ ל"ל קרא
 דמה שקנתה אשה קנה בעלה והלוא
 ענם מעצמיו היא.

בחמדת ישראל (ח"א דף ס"ו דיני צ"ג אות
 ב') הקשה מרש"י (פנהדרין נ"ט)
 דלא הפקיר הבהמות לאדה"ר (ועיי'
 רמז"ס פ"ט מהל' מלכים ה"א וז"מ). ועיי'
 ציד רמה דאיסור צמר לאדה"ר הי'
 משום דלא נפק מכלל גבוה להיות של
 אדם. וברש"י כאן מוכח דהכל הי' שלו,
 ומשמע דאף הבהמות היו שלו שהרי
 מינייהו למד שלא הקריב מן הגזל. ועיי'
 שו"ת מחנה חיים (ח"ג חו"מ ס' מ"א בקטע
 ד"ה ומה שהנחת) [והכוונה לאחיו בעל
 המקנה].

והנראה לחדש דלה"נ אילו הי' יודע
 שזה באמת חלקו המגיע לו
 היה הדבר פשוט דמה שקנתה אשה קנה
 בעלה, אמנם הרי יש זיווג ראשון וזיווג
 שני (עיי' סוטה ג' ע"א), ומה שקדם
 ברחמים וכו"ו צ"ב שאפשר שאין זה באמת
 ענם מעצמיו (עיי' מו"ק י"ח ע"ב), וצפרט
 צב"ג שקודם מ"ת אדם פוגע אשה
 בשוק וצא עליה ודאי פוגע באיזה אשה
 שהיא (רמז"ס הל' אישות פ"א ה"א). ולכן
 בישראל נוותה התורה לקוחין ע"י
 קידושין וילפינן דכל מה שקנתה אשה
 קנה בעלה. אבל בעכו"ם לא אמרינן כן
 דדילמא לאו מעצמיו היא ולכן שפיר
 אמרינן בהו דלא קנה בעלה.

ולפענ"ד לא קשה, דודאי הכל הי' שלו
 דהרי אמרה תורה "ורדו
 בדגת הים ובעוף השמים ו בכל חי'
 הרמשת על הארץ" (בראשית א: כח), ועיין
 רמז"ן "וכבשוה" נתן להם כח וממשלה
 בארץ לעשות כרצונם בבהמות ובשרצים
 וכל זוחלי עפר וכו', וזה יכולול מה שאמר
 "ובכל הארץ" וכו', וכך אמר הכתוב
 "תמשילוהו במעשה ידך כל שמה תחת
 רגליו לונה ואלפים כולם וגם בהמות
 שדי נפור שמים ודגי הים וגו'" (מהלים
 ח: ח) ופשוט דהמשילו על הכל (ועיי' רש"י
 בראשית ג: ט). ומה שאמרו דהבהמה לא
 נפקא מכלל גבוה להיות של אדם,
 לפענ"ד הוא כעין טבל שאסור לאדם
 לאכלו עד שיפריש ממנו מעשר וכדו'
 מ"מ הרי הוא שלו אלא שאסור לאכלו
 [ועיי' בשו"ת ח"ס (או"ח סי' ק"פ ד"ה

ומעתה נראה דזה שייך דוקא בשאר
 בני"א, אבל באדם הראשון
 דכתיב ביה "ויפל ה' חרדמה ויקח אחת
 מזלעותיו ויסגור בשר תחמינה ויבן ה'
 אלקים את הצלע" (בראשית ג: כב), א"כ
 ודאי היחה ענם מעצמיו ושפיר הי' אללו

שמים) דקרבן א"ל להיות שלו ממש ולא דמי ללכס].

או יאמר מה שכתבו דלא נפק מכלל גבוה, נראה לפמ"ש בצרכות (דף ל"ה) "לה' הארץ ומלוואה" (מהלים כד:א) וכתוב אחד אומר "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (שם קטז:טז), ומשני כאן קודם ברכה וכאן לאחר ברכה. ופשוט דקודם ברכה נמי אף דקרי לוי "לה' הארץ ומלוואה" ואסור לאכלה, והאוכל בלי ברכה הו"ל כגחל לכנס"י והקב"ה, מ"מ פשוט דהחפצים שלו הם קודם ברכה נמי ואסור לאחר ליטלו ממנו. והכ"נ הי' עם הבהמות מאדם עד נח שהיו אסורים לאכול מהם, אבל מ"מ היו להם בעלים והיו עובדים בהם את האדמה והיו רוכבים על הסוסים וכיו"ב, ואסורים ליקח זה מזה ולא נחתם גזר דין אלא על הגזל (עי' סנהדרין דף ק"ח) פשוט דעל כל דבר נאמר.

והגה לדעת חז"ל (תמורה כ"ח ע"ב) ד"מן הבקר" להוציא הנעבד לקושיא הגרע"א בגהש"ס הנ"ל דפריך חיפוק ליה משום מלואה הבאה בעבירה, א"כ תקשה אדם שחטא ונעבד בו עבירה וכ"ש אם עבר עבירה בעונ"ה האריך ראוי הוא עוד לעשות מצוות, הא הו"ל מלואה הבאה בעבירה שנא' "והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה" (מלאכי א:יג) גזול דומיא דפסח מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא, ל"ש לפני יאוש ל"ש לאחר יאוש וא"ר

יוחנן וכו' מאי דכתיב "כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה" (ישעי' סא:ח), משל וכו'. ופרש"י (ד"ה אף גזול) דאע"ג דלענין מקני אמרינן בז"ק (דף ס"ט) דקני ליה ביאוש והוי דידיה ואפ"ה אקרובי למזבח לא, וז"ל כתי' החוס' דאטו מחמת עבירה שעבר הוא מקיים המלואה וכה"ג לא הוי מלואה הבאה בעבירה ושפיר יכול לקיים מצוות.

ואי קשיא הא קשיא מי שחטא ועבר עבירה ורואה בתשובה האריך אפשר בתשובה והלוא הו"ל מלואה הבאה בעבירה דהרי אי לאו העבירה לא הי' יכול לשו'ב וא"כ מצות התשובה ע"י עבירה הוא בזה, והכא ליכא לתרץ כמ"ש החוס'. וקצת הי' אפשר לומר דמה"ט אמרו "אדם כי יקריב מכס קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן" כלומר דאה"נ אחס אינכס ראויים משום דהו"ל מלואה הבאה בעבירה ולכן תביאו מן הבהמה ומן הבקר ומן הצאן. אלא דהכי דרשו ז"ל בזה"ק "כי יקריב מכס" כלומר מעצמכם, וביה"ר אחר החענית תיקנו לומר שיהא מיעוט חלבי ודמי שנחמעט ע"י החענית נחשב כקרבן. והאריך מתפלל על זה והלוא לא ראוי לזה דהו"ל מלואה הבאה בעבירה ואין קטיגור נעשה סניגור (עי' ר"ה כ"ו).

וקצת י"ל לפמ"ש מנחות כ"ט כי בי-ה ה' צור עולמים ועוה"ז בלות ה' ופחות למטה דמי שרואה לנאת יאל לשאלו ופחות למעלה שהרואה לחזור

שטות, והיינו נפש הבהמית הנ"ל שנכנס ונתפשט בו ודומה לבהמה, ואחר שעבר העצירה אז נפש השכלית חוזר בו ממה שעשתה הנפש הבהמית שלו ומתחרט על זה וחוזר ונעשה אדם וכופה גם לנפש הבהמית עד שיאמר רוצה אני (וע"י רמז"ס ה' גירושין פ"כ ובכ"מ סט), אבל כי כן נמצא דהתשובה בזה מהנפש השכלית שלא חטאה ולא מנפש הבהמית, ושפיר אין בו משום מצוה הבהמה בעצירה, דהנפש השכלית מעולם לא חטאה. ולפ"ו אחי שפיר "אדם כי יקריב מכס", כלומר מכס ממש יקריב קרבן ע"י חעינת ותשובה, ודלא תקשה הא הו"ל מצוה הבהמה בעצירה, וע"ו מתוך "מן הבהמה וגו'" כלומר דהחטא הי' מן הבהמה, והיינו מנפש הבהמית ולא מנפש השכלית ושפיר יקריב מכס קרבן וק"ל.

(שנת תשל"ה)

"אדם כי יקריב מכס קרבן לה' וגו'" (א:ב). ושחט את בן הנקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם ובגמ' (ברכות ל"א ע"ג) מי כחיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כחיב מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן לשחיטה שכשרה צור ומקבלה ואילך מצות כהונה, ויש לתח טעם למה דוקא אהרן ובניו נצטוו להקריב ולא כל ישראל כמו בשחיטה דכשרה צור ועכ"פ משה רבינו.

ונראה לפמ"ש צוה"ק משה שושבינא דמלכא ואהרן דמטרונותא, ואמר הגה"ק בעל אמרי אמת מגור ז'וקלה"ה

יחזור, ופריך ולעיל במקום שיצא ומשני לא מסחייעא מילתא, ולכאורה אדרבה צבע"מ אמרו באותו מקום ובאותו זמן ומשמע אותו מקום ממש, ולהנ"ל ז"ל דכוון בשעת צריחה נחנו לו פתח אחר לצבע"מ לעיל מן הצד, דממקום שיצא לא מסחייעא והוא בגדר מצוה הבהמה בעצירה והבן מאל.

ומה שנראה צק"ד דהנה נודע מהמבואר בדברי מרן איש אלקים מהרמ"ו בחיבורו שער הקדושה בציאור הנפשות שבאדם יש נפש הבהמית ונפש השכלית, כי נפש הבהמית שבו הוא אשר ניתן צדמו והוא המחיה אותו בגשמיות לעומדו על תיקונו בחמשה כוחות שבה, כח המתנענע וכח הצומחת וכו' והוא המתאווה לכל הדברים התחתונים כבהמה ממש לאכול ולפרות ולרבות וכו', וכל בחינות התאוה ומדות רעות שבעולם אפילו הגבוהות והקשות השררה והכבוד הכל נמשך ממנה מד' יסודות שבה שהם אש רוח מים עפר וכו', ובחורה מתלבש אור נפש השכלית נשמת אלקי ממעל, וציד האדם להטות לבו לאשר יחפוץ. וע"ו רמזו חז"ל (מגיגה ט"ז ע"א) ששה דברים נאמרים בבני אדם ג' כמלאכי השרת וג' כבהמה, ג' כמלאכי השרת יש להם דעת וכו' וג' כבהמה אוכלין ושומין ופרין ורצין וכו' ע"כ (ועיין באר מים חיים כאן מה שהארץ בדברים הנ"ל).

ולדידן הנה אמרו ז"ל (סוטה ג') אין אדם חוטא אלא"כ נכנס בו רוח

(ע"ן בית ישראל לו משכ"ו) שמרע"ה הוריד את השכינה למטה לקרב את בניי ואהרן קירב את בניי לאציהם שבשמים, וזה שאמר אדם כי יקריב מכס קרבן שרונה לקרב עצמו לה' ומביא קרבן וע"י זכה לקרב עצמו ואמר והקריבו בני אהרן שזה מדתו של אהרן ובניו לקרב את בניי ובמס' אבות אי' ומקרבן למקום וזה הוא והקריבו בני אהרן דוקא ואולי זה גם בגדר אין חנוש מחיר עצמו ובעי אהרן ובניו וק"ל.

"אדם כי יקריב מכס קרבן לה'" (א:ב). ו"ל דחיבת מכס לכאורה מיותר כי ה"ל אדם כי יקריב קרבן לה' וברש"י אדם למה נאמר מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אחס לא תקריבו מן הגזל, ובגמ' סוכה (דף ל') יליף מכס פרט לגזול דלאו דידיה הוא. ונראה דהנה לכאורה מאדם אינו ראוי דאין דנין אפשר מאי אי"ה דאהכ"נ אדם שהכל שלו לא הביא מן הגזל אבל במקום שיש גזל אפשר שיביא מן הגזל ולכן אמר מכס אפילו רבים לא יקריב מן הגזל דלאו דידיה.

אלא דאכתי יש להבין דמאי ס"ד שיקריב מן הגזל ובפשטות מיותר הלימוד למעט גזול ו"ל דהרי כל ישראל ערבין זה לזה וקיי"ל דערב חייב לשלם ואמרו ז"ל מי שיש בידו למחות ולא מחה הוא נדפס באתו עון, ע"ן מס' שבת (נ"ד ע"ג) רב ור' חנינא ור' יוחנן מתנו בכוליה דסדר מועד כל כי האי

וזגא חלופי' ר' יוחנן ומע"ל ר' יונתן כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נחפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נחפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נחפס על כל העולם כולו, וכיון שכל ישראל ערבין זה לזה אי"כ כל אחד חייב בקרבן מצד ערבות ולכן אפילו יקח מאחרים ויקריב שהרי כפרתו מכפרת ומועלת גם לחבירו, והו"ל כעין שותפין והוא ס"ד דאדה"ר לא הקריב מן הגזל דהוא הי' יחידי שחטא אבל עכשיו ערבים זה לזה ואינו ראוי מאדם הראשון ולכן אמר מכס פרט לגזול, ואולי דבאמת אדה"ר נמי חטאו גרם לכל העולם כולו ואפ"ה לא הקריב מן הגזל.

"אדם כי יקריב מכס קרבן" (א:ב). ובגמ' סוכה (ל' ע"א) "מכס", פרט לגזול דלאו דידי' הוא. וברש"י מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל הי' שלו, אף אחס לא תקריבו מן הגזל, ע"ש.

ולכאורה צריך להבין מהו הראיה מאדה"ר, הא אפשר לדחות הלימוד ולומר דדוקא אדה"ר שהכל היה שלו לא הקריב מן הגזל, אבל מי שאין לו ורונה להקריב קרבן אפשר שיקריב ממה שאפשר. וגם יש להקשות להיפך מה ס"ד שמוותר להקריב מן הגזול שנצטרך למעטו.

עוד יש להקשות, דכתיב בסמוך "ואם מן העוף קרבנו וגו' והסיר את

פירש"י אדם כי יקריב מכס, כשיקריב בקרבנות נדבה דבר הענין. אדם, למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל הי' שלו אף אחס לא חקריבו מן הגזל, עכ"ל רש"י. וי"ע שפי' שלא לפי סדר הכתוב, דמקודם הי' לו לפרש אדם למה נאמר ואח"כ כי יקריב כשיקריב.

ומה שנראה בזה בדרך חידוד דהנה לכאורה יש מקום להקשות למה נריך קרא להוציא את הגזל, הא בלאו הכי אסור משום מצוה הבאה בעבירה (עין חוס' סוכה ל' ע"א). אמנם י"ל כדי שלא יטעון הטוען לימי עשה דמצות הקרבת הקרבן ולידחי ל"ת דגזל, ועכ"פ מי שאין לו בהמה משלו נחיר לו להביא מן הגזל מכח עשה דוחה ל"ת, ועיין וזכרים (נ"ז ע"ג) ונימי עשה ונדחה את לא תעשה, ע"כ הוצרך קרא להוציא את הגזל מגזיה"כ ואפי' במקום מצות עשה דקרבן.

והנה בקרבנות נדבה לא שייך כל זה דהא אין עליו חיוב עשה דנימא עדל"ת, וא"כ בקרבנות נדבה א"צ קרא להוציא את הגזל דמשום טעמא דמצוה הבאה בעבירה סגי, משא"כ בקרבנות חובה דהוי אמינא עדל"ת שם נריך קרא להוציא את הגזל מגזיה"כ. וממילא לפ"י יתיישבו לנו דברי רש"י הנ"ל שהקדים לפרש כי יקריב כשיקריב בקרבנות נדבה דיבר הענין, להורות בזה על הלימוד מאדם להוציא את הגזל דאין ענינו לכאן

מוראמו בנוצמה והשליך אותה אלל המזבח קדמה אל מקום הדשן" (א: ח: טו) ודרשו רז"ל קודר סביב הזפק בסכין, וברש"י הביאם, בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באכוס בעליה נאמר "והקריב והכרעים ירחץ במים והקטיר", בעוף שניזון מן הגזל נאמר "והשליך" את המעים שאכלו מן הגזל, ע"ש. ומבואר דאפילו בהמה שאכלה מן הגזל נמי אינה קריבה, א"כ כ"ש דלא יגזול אדם בהמה ויביאה להקריב. ול"ל מיעוט "לכס" ולא הגזל, הלא מצי למילף לה מקרא ד"והסיר את מוראמו".

וי"ל דאי לאו קרא ד"לכס" הו"א אדרבה הרי העוף אכל מן הגזל, א"כ כל הגוף נמי ניזון מן הגזל ואפי"ה מקטירין את כל הגוף, ואדרבה אמר הקב"ה "והקטיר" כדי שיהא המזבח שבע ומבודר בקרבנו של עני, אע"ג שמהנצות מתהווה ריחן רע (עין שם ק"ח ע"ג). וא"כ הו"א דעני הגזול נמי יהא קרבנו כשר, רק יזרקו הבני מעיס. קמ"ל "אדם כי יקריב", למעט את הגזל. ואי כתב רק "אדם כי יקריב" הו"א דאינו ראוי מאדם הראשון שהכל שלו, אבל עני שאין לו אפשר שגזול ומביא שהרי אינו גזול לעצמו רק להקב"ה, וקמ"ל מקרא דהעוף שמשליכין את הבני מעיס אף שאין לו ממקום אחר ושפיר מתרוייהו ילפינן דאינו מביא מן הגזל. (שם פשמ"ו)

"אדם כי יקריב מכס וגו'" (א: ב:).

ועיקרו כל ללמד דאפי' בקרבנות ליבור גזיה"כ להוציא את הגזל ולא אמרינן עשה דומה ל"ת.

ובדרך אגב דהנה בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' כ') יצא לתקור בהא דאמרינן בכמה דוכתי מה שקנתה אשה קנה בעלה אי דוקא בישראל אמרינן הכי, משא"כ בעכו"ם ומקור ספיקתו הוא דהא אין אישות לעכו"ם, ועיי"ש שהעלה דאף בעכו"ם אמרינן הכי. והנה יש להביא ראיה לדבריו מהא דאמרינן מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל הי' שלו, ולכאורה יש להקשות שהרי הייתה חוה ולא הי' הכל שלו ומאן לימא לן דלא גזל אדה"ר מתוה אשמו. אלא ע"כ דבעכו"ם נמי אמרינן מה שקנתה אשה קנה בעלה, וא"כ לא שייך גזל מאשמו ונמצינו לא קשה דקטניס היו ואין להם קנין מן התורה, ועיין מש"כ לעיל בזה.]

אמנם מה שנראה לרמו דאיתא בזה"ק עה"פ "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", היינו שהאדם נריך להקריב את עצמו לה'. ונריך ביאור, דהא בודאי אין כוונת הדברים כפשוטן דהא אפי' בעקידת יחזק שזוה הקב"ה בפירוש לאזרהם אבינו (נראשית כג:.) "והעלהו שם לעולה", לא הייתה כוונתו ית' שישחטנו כמעשה קרבן ממש, וכמו שא"ל אח"כ (עיין רש"י נראשית שם) "מונח שפתי לא אשנה", לא אמרתי לך שחטתהו אלא העלהו, אסקתי' אחתי'. ואדרבה

בגוים עו"ז מצינו ענינים כאלו, מעביר בנו ובתו באש לימן מזרעו למולך, משא"כ בישראל "ומי בהם" כתיב. וא"כ פש לן לבאר מהו ההקדשה שהאדם נריך להקריב את עצמו לה'.

וי"ל הכוונה עפ"מ שפי' באוה"ת הק' הענין, דירמוח להשחיל לקרב לבבות של עם בניי לעבודת ה', וזהו חובת האדם בעולמו להקריב את לבבו לעבודתו ית'. והדרך לזה הוא שיבטל את עצמו מכל וכל עד שלא יתאוה לשום הנאה עצמיות, וכל מגמתו תהי' בלתי לה' לבדו, וע"ד שאמרו ז"ל (אבות פ"ג מ"ד) בטל רצונך מפני רצונו. אלא דהאדם מורכב מגוף ונשמה, והגם שהנשמה רצונה באמת להתדבק במקורה ע"י עבודת ה', אבל מאידך גיסא הגוף עושה את שלו ומושך את האדם אחר תאוות ותענוגי עוה"ז המרחקים את האדם מצוראו.

אולם ידוע מש"כ הרמב"ם (סוף סי' מהל' גירושין) בביאור מה שאמרו ז"ל (ב"ב מ"ח ע"א) גבי קרבן וכן גבי גמי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. וביאר הרמב"ם דמי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו לא מקרי אונס מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שימלש יצרו ואמר רוצה אני

והנה רבים מעמי הארץ מדמים בנפשם כי מה שאמרה תורה "וחי בהם" היינו להיות נכל ברשות התורה ולעשות ככל חוקות הגוים בכל מיני תאוות ומענוגי עוה"ז והכל בהכשר ובהיתר. ובעוה"ר גם בני תורה בדורנו נתפשו בדבר זה ואינם נוחנים לנס להבין כי אין העולם הפקר והתורה לעול ולמשא נחנה, ועל כל אלה יביאך אלוקים במשפט. וזה שמצינו במתן תורה (שמות י: 1) "ומגיד לבני ישראל" דברים הקשין כגידין, ומסיים שם (שם: 1) "אלה הדברים אשר מדבר אל בני ישראל" ופירש"י לא פחות ולא יותר, פי' שלא מחשוב שהאזהרות אינם אלא לאיים על ישראל ותרצה להקל מחומר הדבר ולילך אחר תאוות הלב, ע"ז קאמר לא פחות ולא יותר, שהדברים ככתבן וככל חוקן ואין לזוז אפ"י זי כל שהוא מדרכי התורה והעבודה, ובמשנה אבות כך הוא דרכה של תורה וכו' וחי' נער תחי' ע"ש, בן הא הא אומר לפוס נערא אגרא ועיין פיה"מ להרמב"ם שם, ובקרא אדם כי ימות בזהל ודרשו אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

וכבר מצינו בהחנא הגדול ר' אלעזר בן ערך שאיקלע למקום מענוגי עוה"ז ואימשך בתרייהו עד ששכח תלמודו (עיין שנת קמ"ז ע"ב), וכן הביאו החוס' (נ"מ פ"ד ע"א) על ר"ל שמחמילה הי' גדול בתורה אלא שפרק עול תורה ונעשה עם הארץ, והיינו ג"כ כנ"ל שנמשך אחר מענוגי עוה"ז עד שנעשה

מקרי שפיר לרצונו, עכ"ד הרמב"ם. וא"כ העצה היעוצה להתגבר נגד יצרו הוא שיקיים בעצמו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, דהיינו שיכניע את חומריותו עד שתשש יצרו הרע ויוכל להתקרב אל ה'.

והשתא יובן שפיר המשך הכתובים שהתחיל לומר "אדם כי יקריב מכס קרבן לה'", דהיינו שרוצה להתקרב אל ה' ולעבדו באמת, מה יעשה ויזליח, "מן הבהמה", פי' שיקריב הבהמיות שלו וישכר את גופו וחומריותו כדי לבטל עי"ז כל המסכים המבדילים בינו ובין קונו. "אם עולה קרבנו", פי' שרוצה לעלות מעלה מעלה בבחי' "זכר תמים יקריבנו", דהיינו שיהי' בלי שום מום ובלי שום פגם, העצה לזה היא "אל פחה אהל מועד יקריב אותו", ע"ד אומרם ז"ל (קידושין ל' ע"ג) אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד, דע"י כח התורה תזכה להכניע היצר, וכמ"ש עוד בראחי ינה"ר ובראחי לו תורה תבלין.

ומדוייק לפ"ז מש"כ "זכר תמים יקריבנו" לרמוז על תלמוד תורה הנוהגת בזכרים ולא בנקבות. ומדוייק ג"כ מה שמרומז מנות תלמוד תורה במש"כ "אל פחה אהל מועד" דהיינו ביהמ"ד, כי עיקר לימוד התורה ומשיבותה היא בביהמ"ד עם אחרים, וכדאימתא במס' מכות (י' ע"א) חרב על שונאיהם של ת"מ שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה.

ראש ליסטים. חהו ענין בן סורר ומורה שנהרג אע"פ שאוכל בשר ויין כשר, אלא שירדה תורה לסוף דעתו דע"י שימלא חאוותו מן ההיתר ימשך אחר יצרו הרע עד שיעמוד וילקטס את הצריות, כי כך הוא דרכו של יזה"ר שמן ההיתר יסיחבו אל האיסור.

ועיין בס' בעלי הנפש להראב"ד שכ' שלא מצא לגוף טוב מרעבון נפש, וכן בס' הישר לרבינו חס' כ' שיהיו רוב ימי האדם בחטיות. ויותר מזה מצינו שהקלוקל הראשון בעולם הי' ע"י חאוות אכילה, דהיינו חטא עץ הדעת. ועל כן בא הכחוש בפרשתנו להזהיר, "מן הבהמה מן הצקר ומן הזאן תקריבו את קרבנכם", שתרחיקו מכס את חאוות האכילה, ואז יהי' עולה קרבנו לה', שע"י שיבטל הבהמיות מנפשו יוכל בניקל להתדבק לה'.

ולפי דרכנו יש ליתן טעם שמצערין הלחם בחג הפסח הגם שהוא עיקר מאכל האדם, ואוכלין רק כחית מצוה וכחית מקרבן פסח, ולכאורה יש להקשות וכי זהו הנקרא זמן חרותנו, הא במצרים היו יושבים על סיר הבשר ועכשיו אנו מסתפקין עד חית. אלא לדארה, זהו החירות האמיתי כשאינו משועבד ביד יצרו הרע לאכול בהפקרות ככל אשר תאוה נפשו. חהו שאמרו (פסחים פ"ה ע"ג) כחיתא פסחא והלילא פקע איגרא, פירש"י חבורות גדולות היו נמנין עד שלא הי' הפסח מגיע לכל אחד

ראולי זה נמי הכוונה בחכס מה הוא אומר וכו' ואף אמה אמור לו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ולרשע אומר אף אמה הקהה את שיניו, ונראה דהני שני בניס תרוייהו רוצים לאכול הפסח, והחכס שואל מה העבודה הזאת אשר צוה ה' אלקינו אחכס כלומר שנצטוו לעשות יו"ט גדול ולשמות בשמחת יו"ט ולספר ביצ"מ ואעפ"כ די באכילת חית מצוה וכחית מהפסח ומרור. ומשני אף אמה אמור לו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, דלא אמרה תורה להיות זולל וסובא אלא לאכול לשם מצוה ודי בחית והעיקר להודות לה', וכמו שאמרו חית מפסחא ופקא איגרא מהילולא.

אבל הרשע אומר מה העבודה הזאת לכס את רוצים לחוג ולשמות למה לא יאכלו בשר וישתו יין כרצונו ולא רק ד' כוסות וכחית מצוה והלוא הוא זמן חרותנו, נאכל ונשתה ונשמח. ואף אמה הקהה את שיניו, שהשינים נעשו לאכול מה שמצווה ולא להיות זולל וסובא ואמור לו אילו הי' שם לא הי' נגאל.

והאספסוף אשר החאו חרות אכילת
בשר נענשו עד שהנשר עודנו בין
שיניהם וגו'.

ועוד יש להוסיף לפי דרכנו דמה"ט בזה
השנועות הקריבו לחם חמץ, דע"י
מתן תורה יכניע את יצרו ולא יגרר אחר
חאוות האכילה, כי התורה תלמדהו
הדרך הישרה להתקרב אל ה' ע"י
שישבר את גופו ותומריותו ויקריב את
עצמו קרבן לה' בדביקות אמימות. וזכנו
השי"ת להתקרב אליו באתם בביאת גואל
דק בנ"א.

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'"
(א: ב). וזוה"ק שזריך להקריב עצמו לה'
יש לומר לפמ"ש על מה שמתפללים
ואשי ישראל ותפילתם, דאיחא במדרש
מיכאל שר הגדול מקריב נשמותיהן של
נדיקים בכל יום ע"ג המזבח של מעלה,
וע"ז תקנו לומר ואשי ישראל, כלומר
נשמתן של אנשי ישראל הקריבים ע"י
מיכאל (ועיין טור וז"י אר"ח סי' קכב).
ונראה דז"ש ר"ע כל ימי הייתי מצטער
ממי תצוא לידי ועכשיו שבא לידי לא
אקיימנה, פי' שהי' כל ימיו מוכן
להקריב עצמו קרבן לה'.

וכתב במטה משה יש ספרים ללא
אמרינן ותפילתם מהרה וכו' אלא
ותפילתם באתנה תקבל צרון, וכן כתב
ר"י מגרמייז"א כי מיכאל מקריב נשמתן
של נדיקים אין לומר מהרה, והא"ר
מקיים הגירסא ומפרש דקאי שמקריב

נשמתן של נדיקים שמתו כבר שנים
רבות, ועיין חוס' מנחות (ק"ו ע"א) יש
מפרשים דמקריב כבשים של אש ע"ש.
וז"ש זוה"ק אדם כי יקריב שזריך
להקריב עצמו לה' והבן. (שנת תשנ"ה)

"אדם כי יקריב מכם קרבן וגו'"
(א: ב). וי"ל לשון מכם קרבן היל"ל אדם
כי יקריב קרבן ועיין א"ע וברש"י אדם
מה אדם לא הקריב מן הגזל שכל העולם
כלו שלו אף אדם לא הקריבו מן הגזל
ול"כ למה כתב דוקא כאל דרש זה, ומאי
ס"ד שיקריב מן הגזל, וכבר האריכו
בזה.

והנראה עוד לפ"מ שכתב הרדב"ז
במלכות דוד על המלות טעם
על מה שאמרה תורה השוחט בהמת
קדשים חוץ לעזרה (ויקרא י: ד) דם ישב
לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא
מקרב עמו וברש"י דם ישב כשופך דם
האדם שמתחייב בנפשו והוא תמוה,
דמ"ש בהמת הקדש שהשופך דמה נחשב
כשופך דם האדם מבהמת חולין שאין בו
אפילו איסור וכת"י ותהא ליה כאילו
אדם זכאי אשד.

וכתב הרדב"ז וי"ל דלפי שנשמות
הגלגולים שזריכין חיקון נחגלגל
בבהמה כשרה ומצפה לחיקון ע"י
הבאחה למזבח ולהקריבה ומעלה הנשמה
בהקרבת הכהן, וע"ד שכתבו החוס'
מנחות (דף ק"י) מיכאל עומד ומקריב
נשמותיהן של נדיקים והכ"נ קרבן זה

שלאחר הצער והגלגול וכה כבר לבא לפני המלך ולהקדישו למזבח לעלות לנדבה לה' ובה זה ושחטה חוץ לעזרה ודחה הנפש ההוא הרי הוא כאילו שפך דם נקי, שהרי הנשמה זו כבר כמעט חקנה את אשר לה ובה זה ודחה אותה ולכן הו"ל כאילו שפך דם האדם שהרי הרחיק הנשמה ודחפה לחוץ מלהקריב לה' ע"ש, והארכתי במקום אחר בס"ד.

ח"ש אדם כי יקריב מכם כלומר שיקריב קרבן שיהיה מכם ממש שיהיה איזה גלגול ויבאהו האדם להקריבו לה' אז מן הבקר או מן הצאן תקריבו את קרבנכם.

ויש להוסיף לפ"מ שאמרו ז"ל עבירות שצין אדם למקום יו"כ מכפר, וכ"ש מיטה שכפרתה יומר מיו"כ דקיי"ל עבירות שאין יו"כ מכפר מיטה מכפרת אמנם עבירות שצין אדם לחזירו אינו מכופר עד שירצה את חזירו או שישלם את הגזל, ומי שגזל ולא שלם ח"ו יתגלגל בגלגול אחר וישלם את חובו להנגזל או לבניו אחריו ואז ישוב לביתו ולמנוחתו. ודוד המלך ע"ה התפלל הציל מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, ודרשו ז"ל שהתפלל שלא תתגלגל נשמתו בכלב לפי שקיבל לשה"ר והמספר לשה"ר מתגלגל בכלב.

ידוע המעשה מהנעש"ט שבה עני אחד והמתן לו שאין לו פרנסה ושאל לו כמה מתפרנס ואמר שיש לו קום

אחד שעובד עמו זה כמה שנים, ושאל אם יש לו איזה בעל חוב והשיב לו שהי' לו בע"מ שהיה חייב לו ומת ולא שלם לו זה כמה שנים ובקש ממנו שימחול לו על החוב שזה כבר כמה שנים ומה לו עוד למצוה חוב שאין לו מי שישלם ומחל לו ויאל מצית הנעש"ט הקדוש ז"ל ומאל הקום מת על יד העגלה ונכנס שנית להנעש"ט ויבך על מה שקרה לו והשיב לו הנעש"ט שהקום היה גלגול מהנעש"ט הנ"ל ושעבד עמו זה כמה שנים וכבר שלם לו חובו ולכן שאל לו שימחול לו ומת לאחר המחילה, וברכו בפרנסה ועושר וכך עלתה לו טוב.

ח"ש אדם כי יקריב מכם, מה אדם לא הקריב מן הגזל שכל העולם כולו שלו ואכתי לא היו גלגולים שיקריב קרבן שבה ע"י גלגול הגזל אף אמה לא תקריב כלומר קרבן שבה מן הגזל וכנ"ל אלא שיהיה מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן ממש.

"אדם כי יקריב מכם קרבן" (א:ב). ופרש"י למה נאמר [אלא] מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אחס לא תקריבו מן הגזל ע"כ, וי"ל לפ"מ שאמרו אין דנין אפשר מאי אפשר א"כ אדם הראשון לא הקריב מן הגזל מהאי טעמא גופיה שהכל שלו אבל בזמן שיש גזל מנ"ל שלא יקריב מן הגזל.

ונראה דידוע מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בטעם הקרבנות דעת

אמרה לר"ג כל מה שאסרה תורה החיר
 לן כנגדן אסרה תורה צטר בחלב מה
 החיר כנגדן א"ל הביאו לה חלב, ומיהו
 לאידך גיסא אדרבה מצינו מצבה שהיתה
 אהובה בימי האבות שהקריבו על מצבת
 אבן, ולפי שהחזיקו בה עו"כ ריחקה
 והכחיז עליה אשר שנה ה' אלקיך הנה
 אדרבה אף שהיתה אהובה לקרבנות כיון
 דהגויס עשו כן מאסה ה' וכ"ש שלא
 לזוות על קרבנות שהם מקורס מע"ז
 ח"ו.

והנה באדם כחיז וחיטב לה' משור פר
 מקרין מפריס ואמרו ז"ל שאדה"ר
 הקריב קרבן ובגמ' (עירונין י"ח ע"ב) ר"מ
 אומר אדה"ר חסיד גדול הי' כיון שראה
 שנקנסה מיחה על ידו ישב בתענית מאה
 ושלשים שנה ומיהו עיין סנהדרין ל"ח
 ואמר רב יהודה אמר רב אדה"ר מין
 הי' שנאמר ויקרא אלקים אל האדם
 ואמר לו איכה (נראשית ג') אן נטה לך,
 ר' יחזק אמר משך בערלתו הי' ר' נחמן
 אמר כופר בעיקר הי' ע"ש. ועיין פר"ח
 שם כי המינים אומרים אבל ח"ו על
 אדה"ר והמפרש זולת זו הפי' עמיד
 לימן את הדין ע"ש.

ומעתה נראה דלמ"ד דאה"ר חסיד גדול
 הי' והקריב קרבן הוא כרמב"ן
 שמביא קרבן אפילו מי שהוא חסיד גדול
 וליכא שום טעם להסיר ממנו הע"ז, אבל
 למ"ד דמין הי' או כיוצא באלו א"כ בא
 הקרבן עכ"פ לסיבת החטא אפילו
 באדה"ר.

הרמב"ם במורה הנבוכים (ח"ג סל"ב)
 בעבור שהמזרים והכשדים אשר היו
 ישראל גרים ותושבים בארצם מעולם היו
 עובדים לבקר ולזאן, כי המזרים עובדים
 למול טלה והכשדים עובדים לשדים אשר
 יראו להם צדמות שפירים, ואנשי הודו
 עד היום לא ישחטו בקר לעולם, בעבור
 כן צוה לשחוט אלה השלשה מינין לשם
 הנכבד כדי שידע כי הדבר שהיו
 חושבים כי הם בתכלית העבודה הוא
 אשר יקריבו לבורא ובו יתכפרו העונות,
 כי כן יתרפאו האמונות הרעות של מדוי
 הנפש כי כל חולי וכל מדוי לא יתרפאו
 כי אם בהפכן אלה הדברים.

והרמב"ן ז"ל חלק עליו בחוקף כי
 הכחוש אומר לחם אשה ריח
 ניחוח לה', והנה נח בלחמו מן החיבה
 עם שלשת בניו הרי לא היה בעולם כשדי
 או מזרי ומ"מ הקריב קרבן ויטב בעיני
 ה', והכל הביא גם הוא מצבורות לאנו
 ומחלציהן וישע ה' אל הכל ואל מנחתו
 ולא היה עדיין בעולם שמתן ע"ז כלל.
 עיין רמב"ן עה"ת עה"פ (א"ט) עלה
 אשה ריח ניחוח לה' דברים כגחלי אש.

ולבאורה יש להביא ראיה לזו, ולזו
 זה יש להביא לשיטת הרמב"ם
 ז"ל מיפת תואר שלא דברה תורה אלא
 כנגד יצה"ר והחירה תורה יפת תואר
 בתלחמה ואפילו א"א, ובחורה כחיז
 וראית בשביה אשר יפת תואר וחשקת
 בה ולקחת לך לאשה ואמרו ז"ל לא
 דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, וילחא

דהי' הכל שלו ואפילו דורות הבאים אחריו מה שהי' להם לא היה שלהם אלא של אביהם הזקן אדם הראשון ומשלו היו אוכלין וחיים כי לו נתנה העולם לרדות ולשלוט בהעולם כלו.

ונראה להוסיף דאפילו לימן ולהפקיר לא הי' רשות צידו כיון שנמסר לו הממשלה והכח על החמחונים לא הי' צידו למסור לאחר כל ימי חייו, ולכן אפילו דורות הבאים כל זמן שאדם חי לא זכו אלא מהזקן ול"ל מגרמייהו כלום. כי מאחר שננטוה למשול ולרדות בכל, עד שלא התירו לו להעבירו לאחר לא הי' רשות צידו, וכמו שכניכול שהקב"ה אינו מפקיר דבר בעולמו אלא הכל כאשר לכל מושגת בפרטות ופרטי פרטות כן על אדה"ר כל זמן שהוא חי ניתן לו להיות שומר הגן כדכתיב לעבדה ולשמרה.

ומה מכוון המדרש הובא ברש"י בסמוך (ג:נב) ויאמר ה' אלקים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועמה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, ופרש"י כאחד ממנו הי' הוא יחיד בחמחונים כמו שאני יחיד בעליונים וכו'. ולהנ"ל אחי שפיר שהוא יחיד בחמחונים לרדות ולשלוט בכל ונראה כאל' ושפיר יטעו אחריו ולכן בע"כ ימות, אבל כל ימי חייו נשאר במלכו ושליטתו.

וקצת ראי' דאפילו להפקיר לא הי' יכול

ואמר וז"ל האוכל בלא ברכה הרי זה גזול לכנסת ישראל והקב"ה, א"כ רשע שאינו מדרך אוכל שאינו שלו ואין כל העולם כולו שלו, ובגמ' כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה א"כ באדה"ר נמי לאו כל העולם שלו דקודם ברכה שיך להקב"ה, אלא דלפ"ז הי' מותר לגזול קודם ברכה דלאו שלו הוא ונמצא העולם מלא חמס קודם ברכה, ולכן משני דודאי גזול שאינו ראוי לקרבן וכיוצא בו הוא גזול שגזול חפץ במציאות מחבירו ולזה יש בעלות על החפץ ולא דמי לאוכלו בלי ברכה הגם שהוא גזול מ"מ הרי הוא שלו קודם הברכה שאסור לגזלו, וז"ש מה אדה"ר לא הקריב מן הגזול שהרי כל העולם כולו שלו ואין לומר בשביל הברכה אינו שלו הכ"נ אסור לגזול ולהקריב קרבן דהקריבהו נא לפחמך כיון שהוא אשה ריח ניחוח לה'. (שנת תשנ"א)

"אדם כי יקריב מכם קרבן וגו'" (א:ב). ו"ל דהיל"ל אדם כי יקריב קרבן מה לשון מכס, ובחז"ל הובא ברש"י מה אדם לא הקריב מן הגזול שהכל היה שלו אף אחס לא הקריבו מן הגזול. ויש לחקור כיון דאדה"ר נמסר לו כל העולם כדכתיב (בראשית א:כו) ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובהמה ובעל הארץ ובעל הרמש הרמש על הארץ וגו'. והנה בשעת בריאת האדם מסר לו הכל צידו לרדות בהם והוא הבעלים של העולם כולו, ומעמה כל זמן שהוא חי נראה

שזכו אחרים מגמ' תולין (דף ו') במעשה דרבינו הקדוש עם ר' פנחס בן יאיר שמלא הני כודנייחא חוורתא בבית רבי ואמר ל' מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אללו אמר ליה רבינו הקדוש מזבנינו להו אמר ליה ולפני עור לא חתן מכשול, מפקרנא להו מפשח היזקא ופרש"י מפקרנא להו אשלחם ביערות דעלמא להפקר מפשח היזקא דמתוך שלא יהיו נשמרות ירבו נזקיהן ע"ש.

הרי דמה שחתם ידו אפילו להפקיר לא יכול דמפיש היזקא, וא"כ באלה"ר שהכל חתם ידו הי' אסור אפילו להפקיר או מטעם דמפיש היזקא או מטעם שהוא יחיד בחתומים והכל ניתן ברשותו ולא יכול לפטור ולהפקיר ולהוציא מרשותו. ורק לאחר מיתתו שהעביר הכל בירושה זכו דורות הבאים ממנו ולפ"ו אחי כפשוטו מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו והיינו כל ימי חייו הכל היה שלו וכנ"ל.

וכרגע נפל מילתא בלבי לפרש דברי הגמ' (תולין ה"ג) שא"ל רבינו הקדוש לר' פנחס בן יאיר מפקרנא להו [להני כודנייחא] דקרא להו רפב"י מלאך המות בביתו א"ל נפשח היזקא ופירש"י מפקרנא להו אשלחם ביערות דעלמא להפקר, מפשח היזקא דמתוך שלא יהיו נשמרות ירבו נזקיהן, ע"כ. והנה רש"י פי' אשלחם ביערות, ולכאורה ביערות הרבה חיות רעות יש, ומאי אפוש היזקא איכא.

ולולי דמיסתפינא נראה לפמ"ש באדר"ג (פ"ח ה"ח) כשם שזדיקים הראשונים היו חסידים כך בהמחם היו חסידיות, ומביא רא"י מחמורו של ר' חנינא בן דוסא ורפב"י. א"כ בהמחם של זדיקים הם חסידיות ואינם מזיקין לבנ"א, והארכתי בזה בשור הנסקל דגם בעליו יומת והטעם מפני שהשור מעיד על אדוניו שג"כ אינו ראוי. ולפ"ו בדין דא"ל רבי שיפקיר הני כודנייחא לפי שחשב שרפב"י ראה בו שכודנייחא יכולין להזיק ומסתמא אינו בכלל שבהמחו הוי חסידיות ולא זיקון, והשיב לו רפב"י כ"ש דמפשח היזקא בהפקרן, דעד עכשיו לא הזיקו שהיו חתם רשותך והיו חסידיות ולפיכך לא הרגיש רבינו הקדוש בהזיקון, ואם חפקירן ואלאו מרשותך מפיש הזיקון והבן.

ובמ"ש יש לפרש נמי דברי הגמ' שבת (ל' ע"ג) בשעה שמת דוד המלך ע"ה נכנס שלמה לסנהדרין ואמר להו אבא מת ומוטל בחמה והכלבים רעבים וכו', וכבר חמהו המפרשים למה באה בשתי שאלות ומה לו להזכיר הכלבים בשעה מיתת המלך, ועיין זל"ח ס"ט. ולהנ"ל י"ל דרצה שלמה המלך להודיען דכל זמן שאבא חי לא היו הכלבים רעבים וזועקים שחסידיות היו, אבל כיון שמת ונפלו לירושם בניו ראה שאין לו מדרגת אביו ולכן הכלבים רעבים וזועקים. (שנת פסני"ג)

"אדם כי יקריב מכם קרבן" (א: ב:).

בדרכי החשונה אלא יתנהג בו במדת קונו, והוא שאמרו לא נענש דניאל בירידתו מגדלתו או בהשלכתו לגוב אריות אלא מפני שהשיא ענה לנבוכדנצר וכו', ומ"מ כל שהוא מוטבע בעשיית המצות אפילו באותן שהנשים מייבות בהן לבד אי אפשר להיותו מזה הכת רק על דר רחוק וברוך בעל המאזנים, עכל"ק.

הנה ביארו לנו חז"ל דהדבק בדרכיו כחיב, וכל מי שהוא מן הכת המומרים והמורדים שאין מספיקין בידם לעשות חשונה אין להוכיחן ולקרבם, ועליהם אמר דוד הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אחקוטט חכלית שנאה שנאחיס, דלכל ישראל אסור לשנא אבל הני חכלית שנאה שנאחיס כיון דאין מספיקים בידם לעשות חשונה. ולפי"ו מובן אדם כי יקריב מכס קרבן שאם ראו להקריב קרבן אז כי יקריב לריך לקרבנו ולהוכיחו, אבל כל שאינו ראו להקריב קרבן שהוא מומר אינו מכס. והרבה יש להאריך שעת לקרב ועת לרחק והכל יפה עשה בעתו וכל המוסף גורע.

או יאמר אדם כי יקריב מכס קרבן וגו', ו"ל לשון מכס קרבן דמדרך האדם כשרואה יסורין באים על חבירו, או כשצריך לעשות איזה הקרבה גשמית, או כשהדבר נוגע לאחרים ורואה שיקורים באים על חבירו או אחרים בכלל אז הוא מחוקק ואמין כח ומלדיק את הדין והוא מיעץ לו שצריך מסירות נפש ולקבל

י"ל לשון מכס הי"ל אדם כי יקריב קרבן, וכבר פי' שאין לומר דבא למעט עכו"ם, דהרי בקרבן נדבנה הכתוב מדבר שנודרין נדרים ונדבות ישראל, ועיין חולין (י"ג ע"ב) מכס ולא כולכם להוציא את המומר, מכס בכס חלקתי ולא בעו"כ פרש"י בכס חלקתי להוציא את המומר ולא בעו"כ שהמומר מקריב נדבה. ו"ל דמ"ש ישראל מומר שגרע ממומר עו"כ.

והנראה לפמ"ש ז"ל (נ"ב דף ד') במעשה דהורדוס דנתן לו בבה בן בוטא ענה לבנות המקדש, והלא אמרו מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא ענה לנבוכדנצר לפרוק חטאו בצדקה שנאמר (דניאל ד') להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק ועויתך במיתן ענין הן חהוי ארכא לשלותך וגו', ומשני שאני עבדא דאיחייב במצות, ע"ש.

וכתב המאירי ז"ל כבר ידעת בהרבה עבירות שמדרכי השם בעונשיהן שלא להספיק בידו לעשות חשונה לרוב הפלגת המרי וכד רוע הפעלה היוצאת ממנו כוונתו על הבא על א"א והוליד ממנה ממזר או עו"ע"ז דכל באיה לא ישובו, וכן הכ"ד דברים שאין מספיקין בידו לעשות חשונה ומ"מ כל שעשה חשונה מכל מקום אין הפרגוד ננעל בפניו לעולם, וכבר ביררנו דבר זה בחיבור החשונה (מאמר א' פ"ב) כל שנתברר לחכם או למוכיח או למנהיג על אי זה שהוא מזה הכת אין ראוי לו להשיאו ענה למרוק חטאיו ולהדריכו

זאת המורה אדם וגו' שלא יקריב מן הגזל ובאמצע שלא יקריב הבני מעים של עופות אוכלי גזל ובסוף הפרשה אדם הגזל לעצמו, ונ"ב ג' גזילות אלו.

והנראה דמתחילה בא להזהיר דלפעמים יחשוב האדם כי אסור לגזול ולגנוב לעצמו אבל ליקח מאחרים ולהקריב קרבן הרי להקב"ה הוא נוטל וכל העולם כולו של הקב"ה, וכל היכא דאיתא כי גזל דרחמנא הוא ולכן כדי לעשות מצוה ולהביא קרבן לה' מותר אפילו מן הגזל, ולכן אמר אדם כי יקריב מה אדם לא הקריב מן הגזל כן אתה, דלעולם אפילו להקב"ה לא תקריב מן הגזל דהקב"ה שונא גזל בעולה והו"ל מצוה הבאה בעבירה.

אלא דאכתי יחשוב בשלמא לגזול הקרבן בעצמו ולהקריב אותו הבהמה אסור אבל יגדל עופות וישלחם וילקטו להם מן דבר יום ביומו מהיכן שימצאו, ואם זה יהיה בשל אחרים הרי העוף אינו מצוה בחורה ומצות ושפיר דמי להקריבו למזבח, ולכן בא שנית ומזהיר והסיר מראתו בנצחה שגם זה אינו כדאי וראוי להביא למזבח כי לא נכון, והרי בהמת כהן אוכלת בחרומה מפני שקנין כספו הוא וא"כ על הבעלים לשמור העוף שלא יאכל בגזל ולכן והסיר את מראתו שאוכל בגזל, ואמרה מורה שאם לא ישמע אלא יחשוב שזה הימר סופו שיבא למעול בה' וכחש בעמיתו בגזל גמור, דמתחלה יבא הזבוב היצה"ר ויגיד

יקריב בזהבה ולהיות חזק ולהקריב עצמו לה' ית' ולמורתו ובשביל אחרים וכיוצא בו. אבל כשבא לעצמו אז הוא בורה ואינו רוצה אפילו ביקורים מועטים ומיד בועט וזועק למה מגיע זה לי.

אבל האמת אדרבה אמרו אדם כי ימות באהל אין המורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, כלומר ממת עצמו ולא אחרים. וז"ש הכתוב אדם כי יקריב מכס קרבן, ולא משל אחרים אלא מכס שימעט בחאוותיו ובכל מה שאפשר, וכמ"ס ז"ל אכל ומשך ידו מהמאכל בעת חאוותו והשאיר הרי זה כאילו הקריב קרבן, וזהו אדם כי יקריב מכס קרבן והבן.

"אדם כי יקריב מכס" (א:ב). אדם למה נאמר מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אדם לא תקריבו מן הגזל, ובסמוך (ש:טז) והסיר את מראתו בנצחה והשליך אתה אלל המזבח, וברש"י ורבותינו ז"ל אמרו קודר סביב הזפק בסרין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור, בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באכוס בעליה נאמר והקריב והכרעים ירחץ במים והקטיר, בעוף שנון מן הגזל נאמר והשליך את המעים שאכלו מן הגזל. ובסוף הפרשה (ה:כא) נפש כי חטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו וגו' והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה וגו', והנה תחלת הפרשה

ונראה דצירושלמי מעשה בחסיד אחד שמכר בהמתו לעכו"ם ובע"ש בין השמשות הפסיק לעבוד, וחזר העכו"ם וטען שמקחו מקח טעות והלך אותו חסיד ולחש לאזון הבהמה שכעת היא כבר יצאה מרשותו ומותרת לעבוד בשבת והתחילה לעבוד, ושאל העכו"ם מה אמר לבהמתו ואמר לו שלא רצתה להלך מפני שעד עכשיו הייתה ברשות ישראל ושבתה בשבת, ושמע העכו"ם והלך ונתגייר ויצא ונתהוה ממנו אמורא יוחנן בן תורתא כידוע.

אלא דלפ"ו אפילו ימכור לו קודם השבת נמי בהמתו לא תעבוד ביה"ש ויצא העכו"ם לחזור במקחו וזה כבר מילתא דשכיחא בצדיקים שבהמתם מחמירים על עצמן כחמורו דרפצ"י (חולין דף ו' ע"ג בחוס' שם ובאדר"ג פ"ח ה"ח) וחסיד הנ"ל ורחצ"ת ועוד, ולכן שפיר לא מקרי מילתא דלא שכיחא וגזרו כנ"ל.

והרבה יש להאריך בזה שהרבה החירו לעצמן כמה מיני ערמות לקבל כסף שלא כהוגן בטוענה שכוונתם לש"ש ולשם תורה או לי אס אומר או לי אס לא אומר וכבוד ה' הסתר דבר.

"ומלך את ראשו והקטיר המזבחה" (א: טו). כתב החינוך (מנחה מ"ח) בטעם השחיטה מן הוצאת משום לער בע"ת, וכן בסבין פגום אסור משום לער בע"ת (הביאו הא"ר וסמ"ג בפסיקה להל' שחיטה נקוטו). וכדברי שאלו הקשה עליהם דא"כ

לו לעשות לשם שמים ויגנוז כי לעונה כוונתו ואפילו לא הוא בעצמו ועכ"פ בהמתו וחימו, ואח"כ יגזול בעצמו וכמ"ש חז"ל היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד ע"ז והולך ועובד והבן.

ונראה דמה"ט גזרו שלא לגדל בהמה דקה צא"י וגדלו אותם בחרשים מקום שהוא הפקר ושוב אין שום חשש בדבר. ויוכלו להקריב הקרב והכרעיים ירחץ במים והקריב את הכל.

ובגמ' (נכורות דף ז') אין מוכרין בהמה גסה דקמפקא לה מקדושה ע"ן רש"י שם ששבתה בשבת, וע"ן חוס' מה שהקשו. ובמס' ע"ז דף י"ד תנן ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה וכו' ובגמ' משום נסיוני, דזמנין דזבנה לה ניהליה סמוך לשקיעת החמה דמעלי שבתא, וא"ל תא נסיהי ניהליה ושמעה ליה לקליה ואזלא מחמתיה וניחא ליה דחזיל, והו"ל מחמר אחר בהמתו בשבת ע"ש.

ויש לדייק אמאי גזרו כן דהא ודאי הו"ל מילתא דלא שכיחא שימכור דוקא ע"ש סמוך לשקיעת החמה ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו, ומפורש אמרו (נכורות ג' ע"א) אלא עבד מילתא דלא שכיחא היא וכל מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן, וא"כ מ"ש בהמה גסה בע"ש דודאי נמי מילתא דלא שכיחא הוא.

העוף נאמר בה "ואם מן העוף קרצנו לה" ובעולת בהמה לא כתיב "לה", והטעם דבעני חס הקב"ה עליו ויקבל את העוף ברצון טוב, ועיין אוה"ח הק'. וא"כ הסכימו העופות גם למיחה זו עבור ההחללות לה, ולכן שפיר מותר המליקה, ואדרבה הרי ראינו דבשמיטה באמת אינו מועיל מצד העורף רק במליקה קרבן וכנ"ל. (שנת תשכ"ט)

"אשר נשיא יחטא ועשה אחת וגו'" (ד:בב). וברש"י מובא הלשון אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו ק"ו שמתחרט על זדונומו. ולעיל (ד:ג) אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם ופרש"י ופשוטו לפי אגדה כשהכהן הגדול חוטא אשמת העם הוא זה שהן תלוין בו לכפר עליהם ולהחפיל בעדם ונעשה מקולקל. וז"כ למה לא פי' גם שם כמו כאן אשרי הדור שהכהן הגדול נותן לב להביא כפרה על שגגתו, ואדרבה אמר שהוא רעה גדולה להעם ומפרש לאשמת העם שהאשמה שלו של כה"ג הוא אשמה לכל העם שנעשה מקולקל ואינו יכול להחפיל עליהם.

ונראה דהנשיא הוא שדרכו לנאת ולבא ולחשוב מחשבות בדרך הטבע להנהיג את העם, ולכן מצוי אללו הטעות כי לא לעולם ילך בדרך ישרה ובהיות שטועה בדרך יבא ג"כ לידי עבירה ח"ו וכיוצא בו. אמנם הגם כי טעותו הוא דבר רע מ"מ כיון שנתן לב לחזור וטעות לעולם חוזר לא יאונה לו כל און.

היאך מלק בעוף ולא הי' בסכין, וע"כ דיכול להיות אף בלי סכין שלא יהא נער בע"ח או שגזה"כ היא.

ולפענ"ד נראה ללא קשה, דלכאורה גדולה מזו הו"ל להקשות, דאי הטעם משום נבע"ח א"כ בכלל היאך מותר לשחוט הא היה בכלל נבע"ח. ובז"ר אמרו וכי מה איכפת לי' להקב"ה בין בשוחט מן הצואר לשוחט מן העורף, הא לא ניתנו המצוות אלא לזרף בהן את הבריות, שנא' "כל אמרת אלוך לרופה". וא"כ מצואר דאין נפ"מ מאיזה מקום הוא שוחט. ובשטמ"ק (נ"ג דף כ') כתב בשם הר"י מיגש דהשוחט בהמה אפי' מן הצואר וא"ל לה כיון דלאו בת שחיטה היא, שחיטתה נמי נער בע"ח היא דהא הריגה היא ולא שחיטה, ע"ש. מצואר באמת דשחיטה נמי נבע"ח היא.

ומה שנראה דאמרו ז"ל בז"ר שכל מעשה בראשית לדעתן נבראו, ופי' ז"ל שהקב"ה שאל לכל ברי' וברי' בשעת בריאתה שע"מ כן הוא בראה ושאל חסכים לזה, וכולם הסכימו באופן זה להבראות. ובהמות הכשרות הסכימו להבראות ושחטו שחיטה הכי קלה, וע"ז דרשו ז"ל דהוא שחיטה קלה.

והנה הטעם שהסכימו הבהמות לשחיטה הוא משום שע"ז יחטלו מדרגת בע"ח למדרגת מדבר. וא"כ אם חתלה הבהמה במדרגה יותר גבוה ודאי חסכים לקבל קצת נער יותר לזה. והנה עולת

לזאת במלחמה מחייבים באחימותם
 אחיה דרך ילכו והיאך יליבו מלחמה ומשחית
 וטכסיסי מארצ מלחמה עיין רש"י שם
 שזה חלוי באחימותם כי הוא היועץ על
 זה ולא הסנהדרין כמ"ש וענת אחיותם
 אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש
 בדבר אלקים, ונמלכין בסנהדרין פרש"י
 נוטלין מהן רשות כדי שיחפלו עליהם
 ולא על ענת אחיותם, הנה שכל אחד
 חפידו בידו אבל מעולם לא שינו את
 חפידם מזה לזה ולכן הלליחו.

א"י אשר נשיא וגו', החילוק בין כה"ג
 ונשיא הוא שהנשיא דרכו לערצ
 דעותיו עם דעות מן השוק כפי נשיותו
 וצריך לערצ מחשבות ודעות אחרות עם
 מחשבתו ולכן מצוי הוא שיחטא, אבל
 כהן המשיח אסור לו לערצ מחשבתו
 במחשבה אחרת וכולו נקי וטהור הוא
 ואם ח"ו יחטא זהו אשמת העם.

וגראה דמה"ט אמרו (פסחים ק"ג) אל
 תדור בעיר שראשיה ח"ת, כי
 הח"ת צריך להיות כל חושיו ואבריו
 בתורה ולא לערצ קודש עם חול. ומה"ט
 אמרו במדעי הדדיק הגם שהליל את כל
 ישראל והי' פק"ג שדוחה כל התורה
 מ"מ הורידוהו חבריו מגדולתו וגמנה
 חמישי במעלה, ומתחלה קודם שנעשה
 משנה למלך מנאוהו שלישי במעלה. ועיין
 ט"ז (יו"ד ס"י רמ"א פק"א) שכתב לישב
 קושיה היש"ש כלומר שהגם שפק"ג
 דוחה כל התורה מ"מ מי שזוכה ותורתו
 מקובלת בשמים אין משימין עליו חפיד

אבל הכהן המשיח צריך שיהיה כל עת
 לבוק צה' ולין הקודש על ראשו
 ואסור להסיח דעתו אלא בכל עת שוחי
 ה' לנגדי חמיד וכל ישראל חלויין בו
 ובכפרתו כדכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו
 ובעד כל קהל ישראל וילכו אליו להתפלל
 עליהם אם יש לו חולה בביתו (עיין רמב"ן
 פ' יתרו כי ינא העם אלי לדווש ועיין גם רמב"ן
 פ' נשא). או שאר מקרה על הכהן הגדול
 להתפלל על כל ישראל, ועד כדי כך
 מוטלת האחריות עליו שאם ימצא חלל
 באדמה לא נודע מי הכהו אשמת הכהן
 הוא, ואם נהרג אחד בשוגג וגלה אל
 עיר מקלטו ונס שמה עד מות הכהן
 הגדול, כי הוא הגורם שלא התפלל, ולכן
 אללו אם הוא חטא הוא לאשמת העם
 שעכשיו אין מי שיחפלו עליהם וממילא
 העם ח"ו יאשמו כי כל מעשיו נוגעים
 לכל ישראל.

וגראה דזה מצוה בגמ' ברכות (ג' ע"ג)
 בדוד המלך ע"ה כיון שעלה
 עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אללו
 אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל
 צריכין פרנסה וכו' אמר להם לכו ופשטו
 ידיכם בגדוד מיד יועצים באחימותם
 ונמלכין בסנהדרין ושאלין באורים
 ותומים וכו'.

וגראה לחכמי ישראל וסנהדרין שני
 ענינים הם, וחכמי ישראל הם
 העוסקים בצרכי צבור ואחימותם ממונה
 על טכסיסי המלחמה והסנהדרין הם
 העוסקים בתורה, וכיון שהסכים המלך

זה של פק"נ אלא מניחין אותו ללמוד תורה סגולה שחביו קנויים ועוסקים בתורה.

כללותיה ופרטותיה מסיני אף כל התורה כולה ע"ש, וא"כ קבלתם היחה על כל התורה ששמעו כבר זהר סיני.

ושלישית נלפענ"ד לפמ"ש ז"ל דבשעת מ"ח עמדו שם כל הנשמות שבגוף שכבר נולדו ושעמידים להוולד וכולם שמעו מפי הגבורה עשרת הדברות. וידוע דבשעת הדברות נכללו כל המנוות כולן פרטיהן ודקדוקיהן וכל מה שחלמיד ותיק עמיד לחדש נאמרה למשה מסיני, אלא שאח"כ ניתן לכל דור ודור להוילא חידוש שלו לאור והאריכו בזה המפרשים.

ונראה דמהאי טעמא נמי אמרו ז"ל (נדה דף ל') דחינוק במעי אמו נר דולק על ראשו ומלאך לומדו כל התורה כולה וזופה ומציט מסוף העולם ועד סופו כיון שהגיע השעה ללאח משביעין אותו חבי צדיק ואל חבי רשע ומלאך סוטרו על פיו ושוכח הכל. וכבר הקשו א"כ למה המלאך לומדו ומשכחו הכל, ולהנ"ל נראה דכיון דרונין להשביעו חבי צדיק שישמור כל התורה כולה, וכיון שאינו יודע על מה משביעין אותו הו"ל שצועח אונסין, ולכן מלאך לומדו כל התורה כולה ומקבל עליו הכל.

ובגמ' (מנחות כ"ט ע"ג) אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מלאו להקב"ה שיושב וקושר כחרים לאותיות א"ל רבש"ע מי מעכב על ידך, א"ל אדם אחד יש שעמיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעמיד לדרוש על כל קוץ וקוץ חילין חילין של הלכות, א"ל רבש"ע הראהו לי א"ל חזור לאחורך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים, חשש כחו, כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו חלמידי רבי מנין לך א"ל הלכה למשה מסיני נחיישבה דעמו.

אלא דיט להקשות שהרי קטן פטור מכה"מ ושצועחו אינה שצועה ואין משביעין את הקטן כמבואר בש"ע (ח"מ סי' נ"ו פ"א ועיין פמ"ע שם פק"א) קטן מיטעיה קרא דכתיב איש כי יתן פרט לקטן, והכ"נ הו" קבלת קטן שאינו כלום. וכבר כתבתי במקום אחר לפ"ד הרמב"ן דהחסרון מה שאין קבלת קטן כלום משום דחסר בדעת, אבל כיון שהמלאך לומדו כל התורה כולה הו"ל בר דעת וקבלתו קבלה גמורה, וא"ש הנפ"מ צין הכהן המשיח שצריך להחמסר כולו לתורה לצין הנשיא שעוסק בעיניו ליצור, והבן.

ומבואר דכל מה שחלמיד ותיק עמיד לחדש כבר נחנה למשה מסיני וכולם שמעו על הר סיני. וזה נראה נמי ציבור פרש"י זהר סיני מה ענין שמיטה אלל הר סיני אלא מה שמיטה נאמרה

יראם נפש אחת תחטא בשגגה מעם

שאזל"ג פטור עליה א"כ האיסור מלאכה מפאח הגברא והו"ל איסור שבת איסור גברא, אבל הרמב"ם ס"ל כחכמים דמלאכה שאזל"ג חייב עליה וא"כ האיסור על המלאכה והו"ל איסור חפלא ולא איסור גברא, ע"ש מה שהאריך.

ולפ"ז נראה כך דאי נימא דהמלאכות איסור גברא א"כ לא נריך קרא על שנים שעשו שהרי האיסור על אחד ולא על שנים שכיון דהאיסור הוא איסור גברא על כל אחד, כי אז רק כשהוא לעצמו גזרו ולא על אחרים עמו, אבל אי נימא כרמב"ם דהוא איסור חפלא א"כ אין נפ"מ כמה אנשים יעשו כיון שהאיסור נעשה מ"ש אחד ומ"ש עשרה, ולכן נריך קרא בעשותה יחיד שעשה חייב שנים שעשאוהו פטורים.

א"י להיפך דאי נימא דהאיסור הוא איסור א"כ בשנים שהוציאו הו"ל חייב שיעור בחפץ, משא"כ אי הוה איסור גברא סוף סוף עשו איסור הוצאה ולכן נריך לימוד בעשותה והבן.

הארץ בעשותה" (ד:כו). ובגמ' שבת (ג' ע"א וז"ג ע"ב) ח"ר בעשותה כולה ולא מקנחה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאה פטורין וע"ש בזה יכול וזה אינו יכול. והקשה בני הרה"ג ר' עמרם הי"ו למה לי קרא דשנים שעשאה פטורין לפמ"ש דלכן כחבה חורה בהוצאה קרא מיוחד כיון דמלאכה גרועה וס"ד דפטור קמ"ל, ומבואר דאי לאו קרא הו"א דעל מלאכה גרועה פטור א"כ בשנים שעשאה נמי ל"ל קרא כיון דעי"ז מגרע המלאכה ומקיל בה נילף לה מהוצאה דדוקא החס דאיכא קרא חייב ובכ"מ פטור.

והנראה בדרך חידוד לפמ"ש במגן אבות ליטע דברי הרמב"ם ז"ל ששינה באבות מלאכות מלשון המשנה, דבמשנה חסוב ארבעים מלאכות הזורע והקוצר וכו' והרמב"ם כתב הזריעה והקצירה, כלומר התנא החמיל וחשב האיסור שעל הגברא הזורע, האדם הזורע, והרמב"ם חשב מלך המלאכה הזריעה. וכתב ז"ל דתלוי במחלוקת ר"ש וחכמים במלאכה, דר"ש ס"ל מלאכה

פרשת צו

ע"א וברש"י (ס). וקושיא המפרשים ידוע דמאי חסרון כים איכא הכא, עוד ז"ע למה דוקא ר"ש קאמר הכי.

ובראה דהנה דרשו ז"ל (מנחות ק"י ע"א)

"צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה וגו'" (ו:א). ובת"כ (פ"א א') הביאו רש"י אין לו אלא זירוח מיד ולדורות, אמר ר"ש ביומא נריך הכתוב לזרו במקום שיש חסרון כים (קידושין כ"ט

בכל הכסף, וברש"י שם מטיל מלאי נותן סחורה לת"ח להשחכר בה. ועוד מצינו במס' ברכות (י" ע"ג) כל המארח ת"ח בחוץ ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב תמידיו, וכעין זה (כמוצות ק"ה ע"ג) כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב זיכורים.

ובירושלמי (פסח פ"ב) למד ולומד ושמר ועשה והיה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור, ועיין רמב"ן עה"ט (דברים כ: כו) עה"פ ארור אשר לא יקים את דברי התורה. ובזהר (פ' וחי דף רמ"ג ע"א) הקשה גבי ברכת יעקב לבניו, מפני מה הקדים זבולון ליששכר, הרי יששכר קודם היה, וחירץ דזבולון זכה לזה על דאפיק פתא מפומיה ויהיב לפומיה דיששכר לכן הקדים. והרבה יש להאריך בזה מכמה ראיות מן מאמרי חז"ל ואין הז"ג עכשיו, וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ט) וכל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר וזה שרמו לן הקרא זאת תורה העולה כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וע"ז בא ר"ש ואמר לו את אהרן ואת בניו לאמר שהם הלומדי תורה נושאי דגלה זרזם מיד ולדורות אר"ש ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון ר"ל אף שיחסר להם ח"ו ממון צדים לעולם יהו עוסקים בתורת עולה.

והנה בגמ' (ברכות ל"ה ע"ג) נחלקו ר"י ור"ש ואמר ר"ש אפשר אדם

זאת תורת העולה כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וא"כ בזמן שהיה בהמ"ק קיים איכא חסרון כיס כיון שהעולה כולה נשרפת, אבל לדורות אין כאן חסרון כיס כלל שהרי יכול לקיים בלימוד. ורש"י פי' לו אין לו אלא זירח מיד ולדורות וע"ז הביא הא דר"ש ולדורות ודאי דאין כאן חסרון כיס.

ונראה בדרך מוסר דדרך העולם בעונ"ה שמוניחין את לומדי התורה ואין להם צמה להתפרנס והם יונאים קרועי ובלועי ח"ו, ועי"ז מתרשלים הבנים מלימוד התורה כשרואים כבוד התורה בשפל המלכ, וע"ז צריך להזהיר הבע"ב לעזור ללומדי תורה. אבל אף אם ח"ו לא ישמעו לנו הבע"ב אעפ"כ אין להזניח את התורה אפילו מי שאין לו כלל ח"ו, ועיין ב"ב (ע"ה ע"א) עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל לדיק ולדיק, ומביא מפסוק (ישעי' ד: ה) ענן יומם ועשן וגו' כי על כל כבוד חופה, ופריך הגמ' עשן בחופה מהו, וחירץ ר' חנינא שכל מי שעיינו צרות בת"ח בעוה"ז מתמלאות עיניהם עשן לעוה"ב. והרשב"ם פ' שעיינו צרות שלא לההנותו מנכסיו. ונמצא כי מי שזוכה לחופה הוא במדרגה גדולה ואם אינו מהנהג לת"ח נענש שעיניו מתמלאות עשן ואינו רואה כלל.

ועיין פסחים (נ"ג ע"ג) כל המטיל מלאי לכיס ת"ח זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר (קהלם ז: יג) כי בכל החכמה

העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו" (ו: ב). וברש"י, אין זו אלא לשון זרוז מיד ולדורות אר"ש ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס (קידושין כ"ט).

ויש לדייק למה מזרז כאן יותר מבשאר מקומות, ואי משום שיש כאן חסרון כיס, ששורפין העולה כבר הקשו המפרשים חלא דחסרון כיס לא נאמר היכא דליכא אלא מניעת הריוח, ועוד דמקרבן עולה שכולה נשרפת נמי שייך עורה לכהניס.

(ב) קשה דיותר היה צריך לזרז במנחה של כהן בין מנחת חינוך שנחתך לעבודה ובין מנחת חוטא או חציתין דאינו נאכל וכליל תהיה ואינו נקמט ואינו מקבל כלום ממנה.

(ג) יש לדייק מאי ולדורות יש כאן, החינה בזמן שצית המקדש קיים היה צריך לזרזם בשביל חסרון כיס אבל בעונ"ה נחרבה עירנו ושמש בית מקדשנו וא"כ מאי ולדורות יש, וקשה לפרש דהלדורות קאי כ"ז שציהמ"ק קיים דהי"ל לפרש כן, דבפשטות לדורות משמע עד עולם.

(ד) ועוד יש להבין הסמיכות שבפרשה העבר מסיים (ויקרא ה: כו) וכפר עליו הכהן לפני ה' ונסלח לו על אמת

חורש בשעת חרישה חורע בשעת זריעה חורה מה תהא עליה נמלא לשיטמו אסור לעסוק בצרכי עוה"ז כלום וכמ"ש מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה (ר"ס גמא מדליקין) ור"י חולק ואמרו שם הרבה עשו כר"י ועלמה בידם והרבה עשו כרשב"י ולא עלמה בידם, והנה לשיטת ר"ש אסור לעשות שום מלאכה וכמו שפשה בעלמו י"ג שנים במערה בערוס ובחוסר כל (כמבואר בשבת ל"ג ע"ב), ור"ש אמר ר"ש לשיטתיה ביותר צריך לזרז במקום שיש שם חסרון כיס, ועיין בלחמי חודה שפי' כעין מה שכחתי.

או יאמר לפי מה שאמרו בירושלמי (תרומות סוף פ"ח) ר"י אבד ליה כסחו בעיין מיניה אורייתא ולא ידע אמרין לו אבדיה כיסך איבדיה לך אורייתא א"ל דעתאי בליבא חליא וליבא בכיסתא חליא. והנה לפי זה מי שאין לו כיס יאמר שאין יכול ללמוד כמו ר"י דדעתיה בליבא וליבא בכיסא חליא, וכן שמעתי על הש"ך אשר בשעת לימודו היה לפניו כיס מלא כסף להרחבת הדעת, וכן מקובל על ר"ח שידו היחה מונחת בעת הלימוד בכיס ממון כדי שיהיה לו הרחבת הדעת (כן מובא במהרי"ל), ובא להוציא מזה ר"ש ואמר ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס שאפה"כ יעסוק בתורה.

(שנה"ג חש"כ)

"וידבר ה' אל משה לאמר צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת

בעצם וראשונה כל זה אל בניי ואח"כ בקדר לו את אהרן ואת בניו לזה את הכהנים על מעשה הקרבנות ע"ש.

ולפ"ז קדר הכתובים מבוארים זה אחר זה, דבפ' ויקרא דיבר לבניי וכאן דיבר לאהרן ובניו, וא"כ דברי הבעה"ט דאמר שיהיו זריזין במורה ומלות קאי על כולם, והכוונה על הכלל ישראל והן בהמשך לפ' ויקרא.

"וידבר ה' אל משה לאמר צו את אהרן וגו'" (ו: ב). עיין בעה"ט, ונראה בהקדס בדרך חידוד, דהנה ידוע גודל האיסור לאכול בלי נט"י, כמבואר במס' סוטה (ד' ע"א) כל האוכל לחם בלי נט"י כאילו אוכל לחם טמא שנאמר "ויאמר ה' ככה יאכלו בניי אם לחמם טמא", ובמס' עדיות (פ"ה) דהחרימו את אליעזר בן חנוך על שפקפק בנט"י וכשמת שלחו ב"ד והניחו אבן על ארונו. וע' במס' חגיגה דאף על חולין גזרו, וע' בזהר (פ' לך לך) דמחמיר מאד בדבר. ובגמ' חולין (דף ק"ו) אמרו שם דאסור לאכול אפי' במפה דחיישינן לתקלה, משא"כ כהנים מותרים לאכול תרומה במפה בלי נט"י משום דכהנים זריזין הם ולכן לא חששו.

ובחלקו הראשונים גבי הא דכהנים מותרין לאכול במפה אי דוקא תרומה או גם חולין החירו להם, עי' יש"ש (סי' ל"ו) דהחירו להם אף לחולין, וכן משמע דעת הרמב"ם (פ"ו מהל' ברכות ה"ח) לט' אדם את ידיו במפה ואוכל בהן

מכל אשר יעשה לאשמה צה, ובעה"ט ריש פרשתנו מה כתיב לעיל מינה לאשמה צה לו את אהרן, לומר שיהיו זריזין במורה ומלות, ששגגת חלמוד עולה זדון ע"כ. והנה הדברים מחוסרי הבנה הם דא"כ למה לזה דוקא לאהרן ובניו, היה לו לזווח את כל הכלל ישראל, ובשלמא אי אמרינן דליום לבני אהרן ולבניו על ענין הקרבנות יש להבין למה ליום משום חסרון כיס אבל אי אמרינן לזווח לזרזם במורה ומלות, למה לזה דוקא לאהרן ובניו הרי מזווח ועומד כל כלל ישראל בכך.

(ה) וביותר קשה, מפני איזה סיבה נזכר עכשיו בפרשת לו באמצע לימוד הקרבנות לזרזם במורה ומלות, וא"ת כדי לזרזם כדי שלא יבאו לידי חטא הרי היה לו לזרו בפרשה הקודמת.

וקצת יש להבין דבריו הק' לפי האזכרה ב' ויקרא דאמר שם "דבר אל בניי ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכס קרבן", לפי שכלל ישראל טרחו כ"כ בעשיית המשכן ובהכנתה והיו משתוקקים ומחכים ומצפים שמשם תלא חורה להם ודבר ה' לעבוד עבודתו וישמחו בו, וכמו שנאמר "כי מציון תלא חורה ודבר ה' מירושלים", לכן כיבדס השי"ת בדיבור הראשון באהל מועד וזווח על הקרבנות לפי שהכל יהיו מממונס. ומפני כבודם לא לזה לאהרן ובניו בראשונה ואח"כ לכל בניי [כאשר מצונו להלן במומי בהמה] אלא לזה

פת וכו' אע"פ שלא נטל ידיו. ובהשגות הראב"ד דלא החירו מפה אלא לאוכלי תרומה בלבד עי"ש, וכן דעת רש"י שם בחולין. ועיין עוד ר"מ (פ"ח מהל' אבות הטומאה ה"ח) שלמה המלך וביח דינו גזרו על הידים שיהיו שניות וכו' ואח"כ גזרו חכמים שלאחריו לתרומה. ובהשגות שם, ואח"כ גזרו על אכילת חולין שנריך נט"י ועי' בהגהות מיימוניות (אוח"ס) שהביא מעוד ראשונים לכאן ולכאן, וע' במג"א (סי' קס"ג אוח"א) שכ' בדעת הר"מ דמותר אפי' לכתחילה.

ולהסביר המח' נראה דאלו דקוצרין דאין מחלקין בין חולין

לתרומה היא משום לא פלוג, והארכתי בדברי הירושלמי (פ' כל שעה הוצא נמרכי פסחים) דכהנים היו מותרין לאפות מצה בפושרין ומשום לא פלוג אסרו, וכן מצינו לגבי תרומה דהדין הוא אם נחערב תרומה או תרומת מעשר בדבר אחר עולה באחד ומאה ואם נחבטלו צריך להרים פירוש דלריך להוציא שיעור התערובת מפני דהוא ממון כהנים וש' כאן גזל השבט (ע' משנה ערלה פ"ב מ"א), וכן הדין לגבי תרומת מעשר של דמאי אם נחערב ששם אין החשש של גזל ממון השבט שהרי מותר למכרה לכהנים ואפ"ה גזרו משום לא פלוג והסבירא בזה פשוט דאם הכהנים זריזין הם, זריזין בטבעם וא"כ אין נפקא מינה בין חולין לתרומה שהם בוודאי ישמרו על זה, וע' בא"ר (אוח"ד) ועוד הוסיף באות (ו') והביא ג"כ הסבירא משום לא פלוג.

והנה הפוסקים שסברו שיש לחלק בין תרומה לחולין משום דמצינו שיש פעמים של"א האי כלל כגון בפסח לגבי בדיקת חמץ דאמרו דאכסדרה לאורה נבדקת מפני דאורה רב לכן יש להחיר לבדוק לאור חמה, וע' פסחים ח' מחלוקת אי מותר לבדוק לכתחילה לאור החמה ע' בב"מ (אור"ח ס' הל"ג). ולאלו הסוברים שלכתחלה מותר א"כ יש נפקא מינה דכאן מותר באור החמה וכאן אסור ורק כנר שעה נמצא דיש אופנים לאמר לא פלוג והסבירא ג"כ שבשעה שיעסקו באכילת תרומה או הם זריזין משא"כ בשעה שיאכלו חולין יש לחשוש דאין הזריזות כ"כ.

ולפ"ז תחיישב שפיר דברי הבעה"ט שהזכרנו דאם אמרינן לא פלוג כהנים זריזין הם לעולם ואפי' בשאר דברים שאינו במקדש אין לגזור ואמרינן דזריזין הם, ושפיר אומר הבעה"ט שמה שהזכיר כאן דלריך להיות בזריזות אצל הקרבנות בשביל חסרון כיס דלריך להיות זריז בתורה ומצות ג"כ דאפי' בשאר דברים דכיון דכהנים זריזין הן א"כ אין כאן נפק"מ בין קדשים לשאר חלקי התורה, ומרש"י חולין משמע דהם זריזין בטבעם, וא"כ אין חילוק בין קדשים לשאר מצוות. ולכן בשעה שמזרזם על ענין הקרבנות קאי לפרש ולזרזם ג"כ על שאר דברים דלא תאמר לחלק והבן.

עוד י"ל, דידוע מפי מגידי אמת שבאם איש שומר תורה ומצות חטא

והתרגל במצוה שחשב שמצוה קלה היא ממנו שאלו דש בעקביו במקום אחד, הרי אינו יודע מה עשה ומה נעשה על ידו ועד היכן פגמו מגיע, שגורם ליהודי במקום אחר דברים שאי אפשר לחאר, כי זה דרכה של עבירה לכבות מצוה, וכן הדבר להיפך כי כל אימת שאלו מחזק עצמו בתורה ומצוות ומוסיף גדרים בכל דבר שבקדושה, הרי זה גורם שהרשע שבמקום אחר יכניע עצמו לשוב בדרך ה'. ועפ"ז יש לבאר "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם" (ד:ג), דהנה חטא זה שוגג ואשמה זה מזיד, וכבר העיר ברמב"ן דאשם יוחר חמור מחטאם דאשם בא על מזיד כגון אשם חרופה. וזה "אם הכהן המשיח יחטא", ע"י שהכהן יחטא בשוגג זה מביא "לאשמת העם" מזיד, לעם שהם המדריגה הנמוכה שבישראל, וזה ע"פ מה שהקברנו.

בספ"ה ק' חולדות יעקב יוסף (פ' קדושים) אמרו רבותינו ז"ל הגד לעמי פשעם אלו ח"ח ששגגות נעשין להן כזדונות וכו' וכבר מבואר במ"א כי לפעמים ע"י השגגה של הח"ח ונדיק באים המוני עם לזדונות, ולפעמים להיפך שעל ידם בא הנדיק להשגגה בבחי' כי גמר חסיד עיי"ש.

ובגמ' יומא' (פ"ו ע"א) הקשו היכי דמי חילול השם, אמר רב כגון אנה אי שקילנא בישרא ולא יהיבנא דמי לאלתא, וברש"י וכשאני מאחר לפרוע הוא אומר

שאני גזלן ולמד ממני להיות מזלזל בגול, וכן אמר רבי יוחנן כגון אנה דאין אני הולך ד' אמות בלי תורה ותפילין, וברש"י הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי ולמדן הימנו להבטל מחלמוד תורה. וע' בח"א למהרש"א לא ממש הוא דהא חלש בגירסא היה כפרש"י, וכן בתפילין לא היה מניח שהיה לו חולי הראש כדאמרין בעלמא, אלא לגבי הרואה היה חשדא וחילול השם עיי"ש.

ולמדן מזה כמה מסרו הנדיקים הקדמונים נפשם בכל חוקף ועוז כדי שלא ילמדו העם לעשות דברים שלא כהוגן, דע"י שאחד רואה ואינו מבין ההתנהגות של הרב הוא מזלזל אח"כ במצוות. וכן היא להיפך ומרובה מדה טובה, אם נדיק אחד עושה חסובה גורם לכולם שיעשו חסובה, וכמו שמפורש בספ"ה ק' נועם אלימלך (פ' יחזק) כי כל התעוררות בחסובה הבאה אל האדם, מקורה וביאמה הוא ע"י הנדיק העובד השי"ת ב"ה וב"ש באהבה רבה ויראה ודביקות ומיחד שמו הגדול באמת, ואזי זוכה דהשי"ת משפיע לו לנדיק עוד שפע קודש ומביאו אל האחדות האמיתי, ע"ד שאמר הקב"ה (ברכות ו' ע"א) אחס עשימוני חטיבה אחת בעולם, פי' שעשימם לי הטובה הזאת ליחד שמי, וזה אחת ר"ל אל האחדות, ואני אעשה אחת חטיבה אחת, ר"ל גם אנכי אביא אחת אל האחדות לעורר לבבכם והפנימיות שבכם בדביקות וקדושה אל האחדות. וע"י שהשי"ת משפיע שפע

שבכוחו להציל כל הדור ע"י לימוד תורה וקיום מצוות ומעש"ט, וזהו מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך.

ועתה נחזור ליישב מה שהקשינו לעיל דקאמר מיד ולדורות, דמאי ולדורות איכא לאחר החורבן, אלא הביאור בזה הוא דאע"פ שחרב הבית המקדש ואין להם המתנות כהונה ויש להם חסרון כים אפ"ה צריכין לעמוד על המשמר כמאלו ומקדס ולהיות זהיר ורזי בתורה ומצוות משום דמה אני בחנם אף אמה בחנם. ומיושב נמי למה דוקא להם הזירוז, דכיון דהם המנהיגים של הדור והכל חלוי בהם צריכין זירוז מיוחד כדי שלא ילמדו המון עם לזלזל ח"ו במצוות ובמעש"ט, ואדרבא ילמדו להיפך.

ובגמ' שבת (נ"א ע"א) דרב נחמן אמר לדרו עבדיה אטמין לי זונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאי שמע רבי אמי ואיקפד וכו' סבר אדם חשוב שאני, וברש"י שהרואה אותו שהוא מקיל עומד ומקיל יומר.

ועיין עוד ב"מ (ס"ז ע"ב) אמר רבא ברביה דרב יוסף משמי' דרבא האי משכנחא באחרא דמסלקי לא ניכול אלא בניכוייחא ונורבא מדרבנן אפילו בניכוייחא יחא לא ניכול, וברש"י שצריך ליישר דרכיו ולהתקדש אף במוחר לו פן ילמדו ממנו לזלזל באיסורין. וג"כ חתישב מה שאמר הבעה"ט דתהיו

להפנימיות של הצדיק, דבר זה הוא הגורם ג"כ את לב בני אדם שיחפורר לעבודתו ית"ש עיי"ש.

ועיין ג"כ בתולדות יעקב יוסף (כי חלא) שכ' כמו שהפגם של אנשי הדור מגיע קצת לראש הדור כך בהרהור תשובה של ראש הדור יבואו גם אנשי דורו לשוב במעשה מאחר שהם אחדות גמור, עיי"ש.

והנה הכהנים הם היו הצדיקים והמשפיעים והמנהיגים של הדור וכמו שאמר "יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל", ועוד "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו". ואם הכהן יהי' נכשל בחטא של שוגג זה יגרום לחטא של העם שיהי' כבר במזיד, ולכן צריכין הם לזהר במיוחד שידקדקו במצוות ביתר שאת וביתר עוז כדי שלא יא' מכשול ח"ו מהם. וזהו הסמיכות מה כתוב לעיל "לאשמה בה", דאם אמה רואה ח"ו אשמה זה חטא של מזיד בעם צריך אמה לדעת "זו את אהרן ואת בניו", דדוקא להם צריך אמה לזרז להכל חלוי בכחם ובכחם להכניס הרהור תשובה לכל הדור.

ומושלי משלים אמרו דהנה רואין דבבית שיש בו חנור המחמם, וע"פ רוב כלי זה שעושה החום הוא כלי קטן, והוא מחמם בית גדול עם אלפי חדרים, וכן צריך לדעת החלמיד חכם

ובחוס' יו"ט הביא ממדרש שמואל דיט חיוב אפ"ה ועיי"ש בקונטרס אחרון מה שהאר"י שם. ולכן מצינו בחנאים (ע"י פסחים ס"ח) דרב ששת ורב יהודה חזרו על כל הש"ס בכל חמ"ן יום כדי שלא ישכחו. וא"כ ח"ו יכול אדם לבוא לידי יאוש דיחשוב בנפשו דיוחר טוב שלא ילמוד בכלל דממילא יענש ויחייב בנפשו אפילו ילמוד אס ישכח. ומיהו אין זה טענה וזו עצת היצר, דקודם צריך ללמוד כדי לידע המעשה אשר יעשן, ואם נאנס אח"כ אינו חייב ואם לאו הרי הוא מתחייב בנפשו.

ונסביר הענין ע"פ דרך משל, שני אנשים נתגדלו כל השנים ביחד, ובמשך הזמן נעשה אחד מהם שר בבית המלך והשני נשאר אדם פשוט והיה עובד במנעלים, ואח"כ מצא השר את האיש הפשוט וסיפר לו כל הנעשה אמו וסיפר לו סודות מבית המלך, והאיש הפשוט נתמלא מלא קנאה והלך וסיפר להמלך הסודות ונתמלא המלך חימה על השר והרגו מדין מורד במלכות. והנה מי שמבין כל הנעשה פה רואה שהאיש הפשוט הזה חוץ מזה שעשה שלא כהוגן הרי לא הרויח בכך כלום כי הרי הוא נשאר עובד במנעלים ורק גרם שחזירו נהרג בשם שר.

הן אמת שעשה דבר נגד המלכות שסיפר מסודות המלך, אבל סוף סוף הוא היה שר בבית המלך ונהרג בחו"ר של שר בית המלך, והבן אדם הפשוט

ורמין בחורה ומלות דזה קאי בזמן שאין ביהמ"ק, כי כשאין לנו קרבנות אזי אין לנו שיעור רק החורה הזאת.

"צו את אהרן ואת בניו וגו'" (ו:ב). נראה כעת לפמ"ש האגרא דכלה (נקטע הראשון לפ' זו) וז"ל יש לרמו בפסוק הזה שהחורה משמיענו איזה לימוד תורה הוא עולה לה' לריח ניחוח, והיה הציווי הזה לאהרן ובניו כי "יורו משפט"ך ליעקב" כתיב ואמר "זאת תורת העולה", רצה לומר זאת הוא החורה אשר תעלה לה' ואמר "הוא העולה על מוקדה" אשר עולה בהתלהבות הלב באהבתו "ואש המזבח חוקד בו" בקרבו מאהבת השי"ת על המזבח שכוונתו בחורה תהיה לריח ניחוח על המזבח היינו השכינה [מזבח בגמ' אל ה' ויאר וכו' עד קרנות המזבח] "כל הלילה עד הבקר" היינו אפילו כל ימי הגלות שנקרא לילה עד זמן הגאולה שנק' בקר בכדי שיהי' סמך וסעד לשכינה, "ואש המזבח חוקד בו" היינו ע"י לימוד תורה חוקד בו התלהבות השכינה אפילו בעת שמפסיק מהלימוד בהכרח והבן.

ויש לרמו עוד דהנה בהל' ח"ת בש"ע הרב דכל השוכח דבר ממשנתו מחמת שלא חזר על לימודו כראוי מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, והוא מהמשנה אבות וגם עובר בלאו של תורה (ע"י מנחות ז"ט), ועיי"ש בהל' ז' דכל זה אס מחמת עצלות אבל מחמת אונס כגון שטרוד בפרנסה וכדומה אינו מתחייב.

ס"ג) "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד" (משלי ג:טז), ופריך בימינה אורך ימים איכא, עושר וכבוד ליכא. ומשני, אלא למיימינין בה אורך ימים וכ"ש עושר וכבוד, ומשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא. א"כ מי שלומד תורה לשמה ודאי שיהי' לו עושר וכבוד.

ורבגמ' (ברכות ל"ה ע"ג) פליגי רשב"י ור' ישמעאל, ר"ש אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וקוצר בשעת קצירה וכו' תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנא' "ועמדו זרים ורעו לאנכס" (ישעי' סא:ה) וכו' ור' ישמעאל ס"ל הנהג בהן מנהג דרך ארץ, ואמר הרבה עשו כר"ש ולא עלתה בידם, כר"י ועלתה בידם. ולכאורה תקשה למה באמת לא עלתה בידם, והלוא מקרא מלא הוא "אורך ימים בימינה" וכ"ש עושר וכבוד. וז"ל שאינו עוסק לשמה, ולכן לא זכה. אבל העוסק לשמה ודאי יזכה לעושר וכבוד, ועיין מהרש"א שם.

והנה אמרו ז"ל (מנחות ק"י) "זאת תורת העולה", כל העוסק בתורת עולה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב עולה. וזהו מיד ולדורות, דמיד אז מקריבין קרבנות אבל לדורות דליכא קרבנות יעסוק בתורת עולה. והנה בזמן הבית אדם חוטא מציא קרבן ומתכפר, אבל בזמנא דהיא דליכא קרבן ע"כ חייב כל אדם בלימוד התורה לכפר על פשעיו, וחייב לעסוק בתורת הקרבנות. ועיין רש"י

שמסרו למלך נשאר עוד עובד במנעלים ואדרבא יצא בהפסד צער כי עכשיו היה יודע מהנעשה בבית המלך ע"י שיהיה לו שם חזר והוא היה שר ועכשיו נשאר בלבד.

והנמשל מובן, דקודם כל צריך ללמוד ואח"כ צריך בכל עת לחזור על מה שלמד כדי שלא ישכח, אבל אם שוכח אז מתחייב בנפשו כיון שלא חזר והוא כמו השר שסיפר הקודות. אבל מי שלא למד בכלל הרי הוא בוודאי אינו כלום ולא יפטור מעונש ג"כ אם אינו קובע עתים לתורה והוא כאיש פשוט שעובד במנעלים ודו"ק והבן. וז"ש "זו את אהרן ואת בניו" דוקא להם שהם האלו שחורתן אומנתן לכן ציוס שיהיו זרזין בתורה ומצוות כדי שלא יתרשלו ח"ו ולכן צריכין זירוז במיוחד ואמר במקום שיש חסרון כיס כלומר לימוד התורה שא"א לכסותו אלא לחזור ולחזור הפך בה והפך בה ואפ"ה התעייף עייניך בו ואיננו וצריך יותר זירוז. וזה שמסיים "ואש המזבח חוקד בו" בכל עת ובכל הזמן במשך כל זמן הגלות כדי שלא יתרשלו ח"ו בלימוד התורה ויבואו לידי יאוש.

"צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה" (וי:ב). בתו"כ (הניאו רש"י) אין זו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, אר"ש ביתר צריך הכתוב לזרו במקום שיש חסרון כיס. ועיין אה"ח הקדוש וכלי יקר. ונראה לפמ"ש (שנת

(ב"מ קי"ד) דקרבנות הוה ממלוות
 דנוהגות בזמה"ז. וא"כ בזמה"ז עדיין
 יותר חיוב ללמוד תורה מזמן המקדש.
 וא"כ קי"ל כר"ש דתורה מה תהא
 עליה, אלא כדי שלא תקשה דהרבה עשו
 כר"ש ולא עלתה צידס, ולכן אמר ר"ש
 ביותר צריך הכחוצ לזרו במקום שיט
 חסרון כ"ס, כלומר שאם יראה שיט
 חסרון כ"ס, והלוא אמרו "אורך ימים
 צימיה" וכ"ש עושר וכבוד, ע"כ צריך
 זירו יותר בלימוד בתורה ואלא יתשל
 זה והי' הכל לשמה, ואז יהי' אללו
 תורה וגדולה כרשב"י.

א"י "זאת תורת העולה", דאיתא בזוהר
 (הביאו בילקוט הראובני) ד"זאת" מורה
 על המיתה ["זאת התורה אדם כי ימות
 באל"ה"], ו"זאת" מורה ג"כ על חיים
 ["זאת הברכה"], ע"ש. ונראה לפרש
 בזה "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין
 את זאת" (מהלים נ:ו), שאינו מבין האריך
 "זאת" מורה לחיים ומורה למיתה, הרי
 רואים אנו כי "צפרות רשעים כמו עשב
 ויצינו כל פועלי און", וא"כ הרי אללם
 הכל צפריחה, והיאך זה מורה על
 המיתה. עד שנחיישב לו הדבר, כי
 הפריחה וההצלחה שלהם הוא כדי
 "להשמדם עדי עד", וע"ד שאמרו
 (ברכות י"ח) רשעים צחייהם קרויים מתים
 והקצ"ה נותן להם שכרם בעוה"ז כדי
 שלא יהנו לעוה"ב. אבל "צדיק כחמר
 יפרח" ולא כמו עשב.

או יאמר לפ"מ שאמרו ז"ל הרואה

שיצרו מתגבר עליו ילמוד תורה נלחו
 מוטב ואם לאו יקרא ק"ש נלחו מוטב
 ואם לאו יחיר לו יום המיתה והנה זה
 באדם כשר כשמוכירין יום המיתה עכ"פ
 מנלח את יצרו, אבל ברשעים אדרבה
 אומרים נאלל היום ונשחה היום ומחר
 נמות (שנה קנ"א, רמב"ם פ"ה מה' דעות
 ה"א) ולשון הרמב"ם ז"ל עליהם מפורש
 בקבלה זריתי פרש על פניכם אמרו
 חכמים אלו בנ"א שאוכלין ושותין ועושין
 כל ימיהם כחגים והם אומרים אכול
 ושחה כי מחר נמות וא"כ אדרבה
 מזכירין יום המיתה לרעחס, ו"ש איש
 בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת לא
 רצה להבין שזאת מרומז על המיתה
 והבן.

והנה המפרשים תמהו למה ממשכנין
 לעולה ואין ממשכנין אשטאת
 ואשם, ועיין הפלאה בפנים יפות עה"ת.
 ונראה, דהנה אמרו ז"ל (יומא כ"ט)
 הרהורי עזירה קשין מעזירה, והטעם
 נראה לומר דעזירה גופא א"א לעבור
 בכל עת, אבל אהרהור אפשר לעבור בכל
 עת. וגם כיון שחושב שאין צו איסור
 והו"ל חמור ממעשה גופא. ועיין שפ"ח
 לרבינו יונה בענין מלוות דרבנן, דכל
 העובר חייב מיתה מה"ט ע"ש. ונראה
 דמה"ט ממשכנין לעולה, שהעון חמור
 והוא חושב שאינו חטא ולא פעל כל און,
 ובאמת אפשר שיצוא לידי חיוב מיתה
 וכנ"ל. ו"ש "זאת תורת העולה" שמורה
 אמיתה, ולכן ממשכנין. א"ר שמעון
 ביותר צריך הכחוצ לזרו במקום שיט

ולא נשאר ממנו לחלוקה עיי"ש].
 והרמב"ן מפרש דכ"ג הביא בכל יום
 מנחת חביחין מכסף שלו (ועי' מנחות פ"ו
 ע"א) והיא כליל תקטר (עי' יקרא ו' י"ז)
 וזהו החסרון כיס ועי' פנים יפות אבל
 נשאר קשה מאי ולדורות איכא ועי' לעיל
 (יקרא ג' י"ז) חקת עולם לדורותיכם ועי'
 שו"ת נוצ"י מהדורא תנינא או"ח סי'
 פ"ו כפל הלשון עולם - ולדורותיכם.
 ועי' ברש"י מח"כ. והדברים עתיקים].

ונראה נס"ד בהקדס קושיא אחרת
 דהנה אמרו ז"ל (מנחות ק"י)
 "זאת תורת העולה", כל העוסק בתורת
 עולה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב
 עולה, וכן בשאר קרבנות. ולפוס ריהטא
 ז"כ שהרי זר ששימש הרי הוא במיתה
 (סנהדרין פ"ג ע"ב), וא"כ כיון שהעוסק
 בתורת הקרבנות מעלה עליו הכתוב
 כאילו הקריב, א"כ הרי הוא בכלל זר
 ששימש ח"ו, וא"כ לא הו"ל להחיר
 ללמוד בתורת הקרבנות אלא לכהן ולא
 לישראל.

אמנם נראה לחדש דמעיקר דין תורה
 הרי כתיב "ואחת תהיו לי ממלכת
 כהנים וגוי קדוש" (שמות י"ז), א"כ כל
 ישראל יש להם דין כהנים, אלא דלהקריב
 צביהמ"ק יש דין מיוחד של כהנים מזרע
 אהרן הכהן. אמנם זה דוקא לענין
 הקרבה בפועל לשמש צביהמ"ק, אבל
 לענין הקרבה במקום אחר הכ"נ דשאר
 ישראל יכולין להקריב וכגון צנמה עד
 שלא נאסרו הבמות, אלא שלהקריב

חסרון כיס, שהרי המחשבה אינה מכוסה
 ובכל עת יכול לחשוב, והבן.
 (שנת משכ"ט)

"צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת
 תורת העולה וגו'" (ו' ב:). ופרש"י
 (מסו"כ) אין לו אלא לשון זירוח מיד
 ולדורות, אמר ר"ש ביותר כריך הכתוב
 לזר במקום שיש בו חסרון כיס. וז"כ
 למה דרשו כאן לו לשון זירוח ולא דרשו
 כן בכל המקומות שבחורה שכתוב לשון
 זירוח. גם קשה דהרמב"ן בפ' המנורה
 (נמדבר ח' ב:) הקשה מה שאמרו ז"ל
 (מנחותא פרשה ה' ועי' נמדבר פרשה ע"ו אות
 ה') דהי' אהרן מנטער על שלא נטל חלק
 בחנוכה המשכן, ואמר לו הקב"ה חיך
 שלך גדולה משלהם שאתה מטיב ומדליק
 את המנורה לדורות. והקשה הרמב"ן
 מה גדלותו הרי הוא ג"כ אינו מדליק
 המנורה רק כ"ו שצביהמ"ק קיים, ומי'
 דשם מרומז הדלקת נר חנוכה שהוא
 לדורות עולם ע"ש.

וקושיא הרמב"ן חקשה נמי הכא דכיון
 דצביהמ"ק חרב צעוני"ה א"כ
 ליכא לדורות, ומי' הרמב"ן ליחא כאן
 ומאי זירוח איכא לדורות. עוד הקשו
 דמאי חסרון כיס איכא הכא בעולה אף
 שכולה נשרפת אבל מ"מ אין זה מעוט
 כהנים דנימא ציה דאיכא חסרון כיס
 לכהנים.

נבס' דברי דוד להט"ו מסביר דיש
 חסרון כיס כיון דכולו נשרף כליל

קרבנות בפועל בזמנה"ו אסור לאחר שנאסרו הזמות. וא"כ לימוד החורה שמזווחו בכל מקום ובכל עת כגי ג"כ כהנים כאלו שהם ממלכת כהנים, דרק לענין הקרבה צביהמ"ק ובפועל נרץ כהונה מורע אהרן, והבן.

ומעתה אחי שפיר "זאת תורת העולה", ודרשו כל העוסק בחורח עולה וכו', א"כ זה שייך גם לדורות, ולכן זוה לזרו לדורות. דהנה כהנים בהקרבתן קבלו מחנות כהונה בשכרן על כל עבודה. ועיין זהר הרקיע על המצות שהקשה במעשר בהמה למה לא קבלו הכהנים מחנות חלף עבודתם, דמעשר בהמה נאכל לבעלים. וכיון דבכל עבודה איכא שכר חלף העבודה, אבל בהקרבת עולה שכולה לשריפה אינם מקבלים שכר עבודתם. ועיין רמב"ם סוף הל' שמיטה שהכהנים זכו למחנות כהונה שהם יוכלו ללמוד תורה.

ובל זה בזמן הבית אבל לאחר החורבן בעונ"ה דליכא קרבן בפועל לא נשאר אלא העוסק בחורח עולה הרי הוא מקריב קרבן דמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב קרבן, אבל אינו מקבל שכר חלף עבודתו וא"כ ח"ו יתחיל בלימוד החורה. ולכן בא ר"ש ואמר ביותר נרץ לזרו במקום שיש חסרון כים, ולפי שלדורות החסרון כים יותר גדול בא הכתוב לזרו ביותר. ומיושבת קושית המפרשים דלהכהנים ליכא חסרון כים, דבאמת העיקר קאי אלומדי תורה לדורות.

א"י דהנה אמרו ז"ל (נ"צ קע"ה) הרואה שיחכים יעסוק בדיני ממונות. וראיחי לפרש משום דכל מה שאדם לומד בו, משפיע זה הלימוד לעצמו להחכים באותו דבר, והעוסק בדיני ממונות מעלה עליו הכתוב כאילו נשא ונתן ממש, וממילא יתעשר ויוכל ללמוד תורה. ומעתה הא חינוח בשאר קרבנות י"ל ג"כ שמפאת שיש בהם מצות אכילה הוי הענין כנ"ל, משא"כ העוסק בחורח עולה הרי אין לו סגולה זו של עשירות ולא ירצה לעסוק בדיני קרבנות רק בדיני ממונות בכדי שיתעשר. ולכן אמר ר"ש ביותר נרץ לזרו במקום שיש חסרון כים, שהרי כאן לית ליה האי סגולה דעשירות והבן. (שנת תשכ"ו)

"צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה וגו'" (ו:ב). ונראה בדרך נחות לפמ"ש המפרשים (עי' ויק"ר פ"ו) דקאי על המחגאה שלא יתגאה, דגילאות באה ממקור האש, וטבע האש לעלות למעלה ע"ש. והנה אמרו ז"ל (פסחים קי"ג ע"ג) ארבעה אין הדעת סובלתן ואלו הן, דל גאה ועשיר מכחש וכו'. ואמרו עשיר יענה עזות, אבל עני מחנונים ידבר רש (עי' משלי יח:ג). וא"כ עני המתגאה גרוע מעשיר המתגאה. וז"ש רש"י אר"ש ביותר נרץ הכתוב לזרו במקום שיש חסרון כים, ר"ל במקום קאי על האדם שהוא שיש לו חסרון כים יותר נרץ לזרו שלא להתגאות גבי עני שיש שם חסרון כים, היינו הכים של ממון חסר לו ולא יהי

שעד השחא היו אומרים עליו ממזר
וכיון שיש לו כסף וזהב מטהר אותו.

"צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת
תורה העולה" (ו:ב). עיין רש"י אין לו
אלא לשון זירו מיד ולדורות, אר"ש
ביותר לריך הכחוש לורו במקום שיש
חסרון כס. ול"ב, ועיין במפרשים.
ונקדים, דבגמ' מגילה (י"ג ע"א) שאלו
תלמידיו לר"ש בן יוחי מפני מה נתחייבו
שונאיהם של ישראל שבאותו דור כליה,
אמר להם מפני שנהנו מסעודתו של
אותו רשע [אחשורוש], אל"ל א"כ
שבשושן יהרגו, אל"ל אמרו אחס, אל"ל
משום שהשתחוו לזלם, אל"ל א"כ וכי
משא פנים יש בדבר, אל"ל הם לא עשו
אלא לפנים וכו'. ולכאורה לריך להבין
במה פליגי רשב"י ותלמידיו. וגם לשון
רשב"י קשה שאמר להם "אמרו אחס",
ואם הם ידעו א"כ למה שאלוהו.

ונראה דר"ש לשיטתו (ברכות ל"ה ע"ב)
בפלוגתתו על רבי ישמעאל, דעת
ר' ישמעאל "ואספת דגנך" (דברים יא:יד)
הנהג בהן מנהג דרך ארץ, ורשב"י אומר
אפשר אדם חורש בשעת חרישה חורש
בשעת זריעה וכו' תורה מה תהא עליה,
אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום
מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנא'
"ועמדו זרים ורעו לאנכם וגו'" (ישעי'
סא:ה). ויש להעיר מח"ס בחידושו לפ'
לולב הגזול (סוכה דף ל"ו) הביא מדברי
רבו ההפלאה דמה שאמר בגמ' ברכות

ל גאה רח"ל, דעיי"כ בא לו כל רע
דמשכח תלמודו כמבואר בחו"ל (ע"י
ספחים ס"ו ע"ב) ועי' עוד בערכין (ס"ו
ע"א) דנגעים באים עליו (ועי' סוטה ה'
ע"א).

והחילוק בין המחגאה לעובר שאר
עבירות מבואר בגמ' יומא (דף
נ"ו) שדרשו השוכן אחס בחוך טומאחס
ובגיאוח אומר הקב"ה להיפוך אין אני
והוא יכולין לדור במדור אחד, משא"כ
בשאר עבירות שאע"פ שעבר עדיין שוכן
עמו הקב"ה כגמ' יומא הנ"ל, ועי"ז
רואין גודל האיסור מגאוח (וכך מובא בשם
הנפש"ט), ועי' בשער היחודים (סו"פ ו')
דענו"ה גימ' סמא"ל, לרמו כי מי שיש
בידו ענה אין בכה הס"מ לשלוט עליו,
ועי' במדרש (אוחיות דר"ע ח') כל מי שלבו
שבור בקרבו ויש לו רוח נמוכה כאילו
מוצא בנוי בלבו, ועי"ז מובן אש חמיד
חוקד על המוצה, וק"ל.

ובדרך נחות י"ל תחנונים ידבר רש
ועשיר יענה עזות, לפמ"ש ז"ל
מדחניף כולי האי ש"מ ממזר הוא וא"כ
עני שיחנף יאמרו עליו שהוא ממזר
אבל בעשיר שיענה עזות יאמרו עליו
שמפני שהוא עשיר יש לו חוצפה ועונה
עזות, ועל זה נמי אמרו כסף וזהב
מטהר ממזרים שמי שאין לו כסף הרי
אומרים מדחניף כולי האי, ואם יזכה
לעלות ולהיות עשיר יאמרו שעשיר יענה
עזות נמלא כסף וזהב מטהר ממזרים

לאו כל בניי נהנו מסעודה זו והיו נמלאים יהודים במקומות רחוקים שעסקו בחורה, ולמה גזרו גם עליהם. אמר להו אמרו אחם, ואמרו לפי שהשתחוו לאלם. אמר להם וכי משא פנים יש בדבר.

ביאור מחלקותם דבשלמא לשיטתי דמשום ציטול חורה נגעו בהם וגם מה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, א"כ כיון שעשו חשונות המשקל והחשנו נגד ההנאה וגם עסקו בחורה נחכפר להם, אבל לשיטתכם שאמרתם משום ע"ו, והא קיי"ל (ע"ו דף י"ז) כל הפורש מן המינות מיית וא"כ וכי משא פנים יש בדבר. ומי' הם לא עשו אלא לפנים ולא היו ע"ו ממש (ועיין חוס' פסחים נ"ג, דהלם לאו דוקא ע"ו ממש) ושפיר מחלו להם.

הירצא מזה דרשב"י לשיטתו דאין לנהוג מנהג דרך ארץ אלא ללמוד תורה בכל עת, והנה שצט לוי לא לקחו חלק ונחלה באר"י ואשי ה' הוא נחלתם. ובזמן הבית עכ"פ יש להם מחנות כהונה (סה"מ ל"ח קס"ט, ובסמ"ג מצוה רע"ז דלעמ"ל הלויס נעלין חלק בארץ, ועי' בריית משה ועי' מצות המלך תק"ד ועי' ברמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ב ועי' באגרא דפרקא דלעמ"ל יהי מעלת הלוי למעלה מכהן כמעלת הוהב על הכסף), אבל לאחר החורבן שאמרו ז"ל (מנחות ק"י ע"א) עה"פ "זאת תורת העולה", כל העוסק בחורה עולה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב עולה, וא"כ

הנ"ל הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם זהו כרשב"י ולא רשב"י דמי שכוונתו לש"ש בודאי יעלה בידו, וזוה מפרש דברי הגמ' סוכה הנ"ל אחרוג דומה לכושי פסול היינו הנדיק שרונה לדמות עצמו לכושי פסול אבל אחרוג כושי כשר, דזה היא באמת לש"ש עיי"ש ודפח"ח ועיין מהרש"א בח"א.

ובסה"ק דברי חיים (פ' מקץ) שהאדם השלם צריך לנטות בה' יחברך ולא זולתו כלל, וכי' וכוודאי באם ישב ובטל אז לא יזרע ולא יקצר וכ"ז דוקא לפחותי ערך אבל לגדולי הדור ונדיקים כמו יוסף הנדיק א"ל לעשות שום דבר רק לנטות בה' והוא ישלח עזרו מקודש בלי סיוע משום בן אדם עיי"ש. ועיין רמב"ן פ' אחרי (ויקרא יח:ד) את משפטיו חששו וגו' והעוזבים כל עניני העוה"ז כאילו אינם בעלי גוף וכל כוונתם ומחשבתם צבוראם בלבד וכו' יחיו לעד בגופם ובנפשם ע"ש.

ולרשב"י לשיטתו הי' אסור לבניי להשתתף בסעודתו של אחשורוש אף שמבואר במדרשים ובגמ' מגילה (דף י"ב) "לעשות כרצון איש ואיש" (אסתר א:ח) כרצון מרדכי שהסעודה הייתה כשרה ובתכלית ההידור, מ"מ אסור לבניי לנהג מנהג דרך ארץ וכ"ש ליהנות מסעודה זו, ולכך הי' ס"ל דמטעם זה נחתיבו כלי'. וע"ז הקשו לו חלמידיו א"כ שבשושן יהרגו, שהרי ודאי

חס"כ וכיון שהוא הקרבן לצור הראשון וכן עני המערכה היו צאין מתרומת הלשכה והי' גם לכהנים חלק בהן לכן צריך זירוח ביומא.

עוד הקשה במדרש דבפרשת ויקרא כמיצ בני אהרן והכא כמיצ לו את אהרן ולא בני אהרן ובפנים יפות עה"ת ח"י משום דהה"ד ציוה"כ אינו אלא צכה"ג וכבר כתב צכ"ח דלפ"ו יהא חלוזי מבחלוקת הצעה"מ והרמז"ן ז"ל במלחמות אי הי' פייס ציוה"כ כלל. איצרא דאפי' לדעת הרמז"ס שס"ל דלא היו פייסים ציוה"כ כצעה"מ ז"ל מ"מ ס"ל על הה"ד כן הי' פייס ועיין כ"מ פ"א מהל' עבודת יוה"כ ה"ב ובמוס' זבחים דף פ"ו ע"ב ד"ה משום חולשא, ועיין ח"י יומא דף כ' ע"ב ד"ה משום חולשא מחלוקת ריב"א וצעה"ת גם מלשון הר"ח משמע דהה"ד צכ"ג דוקא גם הרא"ש ז"ל הביא מחלוקת הריב"א שכשר צכה"ד ודעת רבינו אלחנן שצריכה כ"ג.

ולדעיר בעצם המחלוקת שם המלחמות תמה על רבינו צעה"מ דכה"ג כשצא לקרון את החמיד למה הוא טובל ומקדש ידיו ורגליו למ"ד דהה"ד צכה"ג א"כ כבר טבל למרה"ד ולמערכה וגם היאך שנינו הביאו לו בגדי זהב והרי הוא לבוש אותן מחצות למרה"ד ע"ש באריכות דברים כגחלי אש. ונראה דזה נמי טעם הריב"א שמחק גירסת הספר שכח צכה"ג.

אין להם לכהנים מתנות כהונה, ואפ"ה מחוייבים לקיים לא ימוש החורה הזה מפני יומם וילילה (יהושע א:ח).

ובמדרש תהלים (פ' ל"ט אות ג') טובה הלשון יותר מכל הקרבנות שנאמר אהללה שם אלקים בשיר ואגדלנו בתודה ומיטב לה' משור פר מקרין מפרים (תהלים סט:לא-לב) ע"כ, והפשט צוה דיעסוק בתורת קדשים ע"י הלשון והיא נחשב יותר מהקרבנות קרבנות. וז"ש "לו את אהרן ואת בניו לאמר זאת חורת העולה", כלומר מיד ולדורות. ובשלמא מיד איכא מתנות כהונה, אבל לדורות דליכא רק חורה בלי מתנות כהונה, אר"ש ביומא צריך לזרו במקום שיש שם חסרון כים, שאין להם שום קיום עצמי, מ"מ ר"ש לשיטתו, והבן.

(שנת תשכ"ה)

"צו את אהרן ואת בניו לאמר" (ו:ב). ובמו"כ הוצא ברש"י ז"ל אין לו אלא זירוח מיד ולדורות אר"ש ביומא צריך לזרו במקום שיש חסרון כים. ועיין רמז"ן ועוד שחמהו מה חסרון כים איכא כאן יותר מבשאר קרבנות. והרמז"ן ח"י שהיחרון שיש צוה שנאמר שיש בלו זה בעצור זה קרבן אהרן ובניו הנמשך בצוואה זו עכ"ל. ובס' כלי חמדה העיר על ח"י זה ששם יש דבור מיוחד ע"ז, ופי' הכ"ח ז"ל כיון דפ' זו כמיצ והקריב עליה הכהן את העולה ודרשינן עולה ראשונה שהוא הקרבן חמיד חיה צריך שיהיה גם לכהנים חלק בה ויש בה

חול לנוח מעבודה ולעסוק בד"ת או שיחעסקו עמו ולזה ודאי לא הי' יושב בצגדי עבודה של כה"ג, וכשנא זמן שחיטת החמיד של שחר טוב ומקדש ידיו ורגליו והציאו לו צגדי זהב ולובש אותן, ושפיר מיושבת קושיית הרמב"ן ז"ל.

ובמה שכתבנו נראה לי שצד עוד גירסתנו בגמ' שמחקו הח"י שם שכתבו בד"ה יכול כמלות יוה"כ שפושט כ"ג צגדי קדש ולובש צגדי כהונה וכתבו החוס' דל"ג ליה דמאי שי"ך לכה"ג ציוה"כ ואי משום דמשנה מצגדי זהב לצגדי לבן אלו ואלו צגדי קודש הם ואי גרס שפושט צגדי קודש ולובש צגדי חול ול"ג כמלות כ"ג ציו"כ אחי שפיר עכ"ל ע"ש. ולפמ"ש גירסת הספר אחי שפיר מאד דבאמת כה"ג לאחר עבודת חרה"ד פושט צגדי קודש ולובש צגדי כהונה שהם צגדי חול שלו והולך לנוח מעבודה ולעסוק בד"ת כל הלילה וכנ"ל.

ולפמ"ש אחי שפיר נמי קושיית הפני"י והכ"ח דהכא כמיז אהרן ולא בני אהרן דהכוונה משום חרה"ד שצריך נמי כה"ג ציו"כ וכנ"ל. אלא דלפ"ז שפיר יש ליישב כבר קושיית המפרשים דמאי חסרון כיס איכא הכא יומר הרי יש חסרון כיס משום דתנא דבי ר' ישמעאל שבגדים שמצטלים בהם קדירה צריכים להיות פחותים והגם שציוה"כ מפני חולשא דכה"ג, וכדי שלא יעלה על הדעת שלא להתליף הצגדים לחרה"ד ונניח אותן בצגדי זהב שעובד בהם

ובענייני כחצתי במקום אחר (שו"ת משנה מהד"מ ח"ד סי' רפ"ג) ליטב הא קושיא מרבינו הצעה"מ ודעימי' דכיון דכתיב בחרה"ד ופשט את צגדיו ולבש צגדים אחרים והוליא את הדשן אל מחוץ למחנה (ויקרא ו:ד) ובגמ' יומא (כ"ג ע"ב) תנא רבי ישמעאל צגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו ועיין רש"י ורמב"ן עה"ת שם, ולכן הכה"ג נמי כשחרס את הדשן פשט צגדיו החשובים שעבד בהם העבודה בכל יום ולבש צגדים פחותים מהם ואחי שפיר דה"ט דצעה"מ מה ששינוי הציאו לו צגדי זהב והרי לבוש בהם שהרי הי' צריך ללבושן לאחר חרה"ד מכח חילוף צגדים ולכן טבל וקידש ולבש צגדי הזהב החשובים למזוג את הכוס לרבו כנלפענ"ד.

ומדברי החוס' יומא דף כ' שם למדתי עוד חי' על קושיית המלחמות ז"ל שכתבו בד"ה משום חולשא דכה"ג וז"ל דלהכי מקדימין לי כדי שינוח צין עבודה זו לעבודת היום ע"ש, ולכאורה דבריהם צ"ב דאדרבה היו מחעסקין עמו כל הלילה שלא ישן כמבואר דפרחי כהונה היו מחעסקין עמו ואם הי' חכם דורש ואם לאו אחרים לומדין לפניו ומה טעם בהקדמה זו שאח"כ ינוח וז"ל הכוונה שלאחר שחרס הדשן יחליף ממלאכת עבודת היום שהוא מה"ד וחליף צגדיו ואו שילבש צגדי חול כפי הסברה שאין עוד עבודה ראוי' לעבוד בלילה עד זמן שחיטת החמיד ולבש צגדי

שעה רק שחרית וצין הערבין משום החסחון דהתורה חסה על ממונס של ישראל ומינה ילפינן ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כים ודוקא כאן מרמו זה, שמינה ילפינן שלא לזה להקריב קרבן בכל שעה והבן. (שנס פסג"ו)

"זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה" (ו: ב). נראה לפמ"ש המפרשים (ועי' מדרש רבה פ"ו ו'), דקאי על המתגאה. ול"ב, מאי מדה כנגד מדה הוא, ועוד מאי "תורת העולה" ומלת "זאת". ונראה דהנה הגיאות הוא חלק האש באדם, והאש דרכו לעלות מעלה. ולכן המתגאה לעולם ראשו למעלה. ולכן מדה כנגד מדה אש אוכלה אש ועונשו "ואש המזבח תוקד בו" שנידון באש ח"ו. אבל יש לו עוד תקנה, דהנה אמרו בהגש"פ ואחא מיא וכבא לנורא, וכוונתו דתורה נמשלה למים (פעמים ו' ע"א) ומי שיש בו רוח תורה יכבה לו אש של גאווה. ועי' מדרש רבה ריש פ' במדבר דתורה ניתנה באש ולכן "והאיש משה עניו מאד מכל האדם" (במדבר יב: ג), כיון דהוא היה מכניס לעצמו כל התורה.

ובגמ' (ב"מ פ"ה ע"ב) איסתרא בלגינא קיש קיש קריא כלומר כמו שהזוג מקיש בו הענבל ומשמיע קול כן איסתרא בלגינא אבל כשהוא מלא כסף אז אינו משמיע קול כלל וכן המתגאה במה שאין בו הוא מתנשא ומשמיע קול. אבל הלומד תורה אש אוכלה אש היא ויבא אש התורה ויכבה אש הגאווה. וז"ש

העבודה כל היום ולא נטריח אותו להחליף הבגדים קמ"ל ביותר צריך לזרז להחליף הבגדים במקום שיש חסרון כים כדר' ישמעאל והבן.

עוד יש לאלקי מילין, לפמ"ש ז"ל (זנחיס ו' ע"ב) ח"ש ר' שמעון אומר כבשי עזרת למה הן באין וכו' על טומאה שאירע צין זה לזה אמור מעתה ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב וכו' ופרש"י שחיסך חסך על עונותיהם ולא דקדק אחריהם לפי שחס על ממונס של ישראל ע"ש. ובמנחות (ע"ו ע"ב) מפני החיסחון ומפרש מאי מפני החיסחון התורה חסה על ממונס של ישראל. והמבואר דבאמת ראויין היו ישראל להקריב קרבנות בכל שעה ובכל עת שמא צין שעה לשעה ורגע לרגע חטאו אלא שחס הקב"ה על ממונס של ישראל.

ולפ"ז נראה ביאור דברי ר"ש הכי ת"ר אין זו אלא זירוז מיד ולדורות אר"ש ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כים. והכוונה שהרי קרבן עולה והוא התמיד מכפר על עונותיהן של ישראל ובמדרש פ' פנחס מעולם לא לן אדם צירושלים וחטאו בידו, תמיד של שחר מכפר על עבירות של לילה ותמיד של צין הערבים מכפר על עבירות של כל היום ונמצא הדר צירושלים מעולם לא לן וחטאו בידו. אבל אם הכהן יפגל הקרבן ח"ו יהיו צריכין להביא קרבן שני והרי מה"ט לא אמרה תורה להביא קרבן בכל

ז"ל דאינו חיוב אלא למדה תורה דרך
 ארץ בגדים שנישל בהם לרבו אל ימוג
 בהם כוס לרבו [ועי' רש"י (יומא כ"ג
 פ"ג) לפי שנחששו ונחלכלכו צבישול
 קדירה וגם בגדים שלבש לתרומת הדשן
 אף שקיים מנה מרומת הדשן אפ"ה
 אין כבוד למלך שישרת בהם שירות
 אחר]. ונראה דהחורה הקפידה על לבוש
 החיצון כמו על הלבוש הפנימי, וכל כהן
 שמשנה לבושו החיצון חר הוא יחשב
 ואין כהונתו עליו אף שבפנים הוא צדיק
 גמור, דהחורה הקפידה על החיצוניות
 כעל הפנימיות.

וי"ל דזה הי' טעות קרת שחלק על
 משה ואמר "כל העדה כולם
 קדושים ובחוכם ה'". ותמוה, היאך לא
 ידע קרת כי קרן אור פני משה וכל
 העדה יראו מהביט בפניו (שמות לד: לה),
 ואיך אמר "כולם קדושים" כמשה. אבל
 קרת טען "ובחוכם ה'", כי העיקר
 הפנימיות ובחוכם ובפנימיותם הם
 קדושים כמשה. אבל האמת אינו כן, כי
 הלבוש החיצון מורה על המראה הפנימי
 וגם מעורר החיצון על הפנימיות.

עוד טעה קרת שהלביש ר"ן סנהדראות
 בטלית שכולו חכלת ועמד לפני
 משה ושאל אי חייב צניעות וביח מלא
 ספרים אי חייב צמזמה ג"כ מטעם
 הנ"ל, דס"ל דא"צ להראות מזוהה מבחון
 וכן ללא צניעות מבחון, אלא ילבוש צבד
 כולו חכלת אף שיראה מבחון בלי צניעות.
 אבל טעה בזה וכנ"ל.

"זאת תורה העולה", שמי שעולה ח"ו
 בגיאות, רפואתו ללמוד תורה, וכמ"ש
 (מעניית ד' ע"א) האי צורבא מרבנן דרתח
 אורייתא הוא דקמרתחא צי'. ובפיוט של
 ר"ה בקדושה מחפללים אנה עוז נערף
 בכחי אש, אליך העל שוע לוקחי דח אש,
 מפעל הר מור נעקד עלי עזים ואש,
 מצוקה ננלל ממדורת עזים ואש, נא אס
 חטאה נמשכה ובערה כאש, נחומיך יגלו
 בשנתך על כסא אש, והכסא יפגיע
 לרוכב במרכבת אש, ויושר ילינו בעדנו
 אש, והבן ודו"ק.

א"י זאת תורה העולה לפת"ש "בזאת
 יבוא אהרן" (ויקרא טו: ג), ופי'
 דזא"ח בגימ' ח"ת, ועל המלות חשוב"ה
 חפל"ה וצדק"ה נרשם [בחפלת ונחנה
 חוקף] צו"ס קו"ל ממו"ן, והס ג"כ
 בגימ' ח"ת. וז"ש "בזא"ח יבוא אהרן
 אל הקודש", היינו בחשובה וחפלה
 וצדקה שהס צו"ס קו"ל ממו"ן בגימ'
 זא"ת, והבן כי קצרתו. וז"ש "זאת תורה
 העולה", ר"ל שמי שח"ו עלה במעלה
 הגיאות צריך לשוב ע"י זא"ת, חשובה
 חפלה וצדקה וכנ"ל וללמוד תורה, וזו
 ושכ רפא לו.

(שנת משכ"א)

"ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד
 ילבש על בשרו וגו' ופשט את בגדיו
 ולבש בגדים אחרים וגו'" (ו: ג-ד).
 ואמרו ז"ל (זבחים י"ז פ"ג, סנהדרין פ"ג
 פ"ג) כהן שעבד מחוסר בגדים זר הוא
 וחילל עבודה. "ופשט את בגדיו" אמרו

זדרוס עובר בלאו (דברים י: 6) לא תזבח לה' כל דבר רע (הביאו במל"מ ה"י פסולי המוקדשין פ"א ה"ו), ולמה חלה אותו במקום אשר חשט העולה והוא בנפון. ונראה דלכאורה יש לעיין אמאי נוחה התורה להביא הקרבן חטאת בכלל, הרי אונס רחמנא פטר' (פי' ב"ק דף כ"ה) והאי בשגגה בא לו והו"ל בכלל אונס, ולמה בשוגג חייב ובאונס פטור (ועי' שו"מ פת"מ פור"מ סי' א').

האמנם כי כבר הרמב"ן ז"ל עה"מ (ויקרא ד: 2) כתב לחלק, דבאונס אין כאן דעת כלל והוי כולו באונס ובע"כ, משא"כ בשוגג דגם בלי דעת נפש לא טוב דע"כ הימה כאן מחשבה על מעשה זו ועשה המעשה במחשבה תחילה אלא שלא ידע מהאיסור מקודם (ובשער הגמול הניף עוד ידו וכונס ששוגג נקרא חטא מפני שהיה ספר לו ההירות). וא"כ באמת בשוגג נמי החיוב הוא על הדעת שהי' לו בשעת החטא, ועל המעשה לולי שהי' דעת הי' פטור מטעם אונס.

והנה אמרו ז"ל (פי' יסוקאל כ: 2) ועי' ירושלמי יומא פ"ה ה"ו ועי' זהר פ"ג דף רמ"ו) עולה באה לכפר על המחשבה, וא"כ החטאת הגם שהי' מעשה אבל החיוב הוא על המחשבה, כי באמת שהמעשה הימה בשוגג, ולכן שפיר קאמר "זאת תורת החטאת במקום אשר חשט", כלומר דחטאת הגם שבא על המעשה אבל העיקר שהוא "במקום אשר חשט העולה חשט החטאת" (ועי' נ

והנה אמרו ז"ל (שמו"ט י: 1) "ואתם חתיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", וזריכים ללבוש בגדים מצוינים להם, ואם לאו זרים הם ולא כהנים. וכהן ששימש מחוסר בגדים זר הוא וחייב מימה, ולכן אמרו מלמד שהיו בני מצוינים שם, פי' במצרים היו בני ישראל מצוינים במה שלא שינוי את מלבושם. ועיין בפ' ראה (דברים י: 6) ברש"י ד"ה לא תתגודדו לא תחנו גדודה ושרט בנשרכם על מח כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאחס בניו של מקום ואתם ראויין להיות נאים ולא גדודים ומקורחים עי"ש.

ולפ"ז אחי שפיר דכמדו בד אם שנה ולא לבש חלל העבודה שהרי זר הוא לגבי כהונה. אבל בדישון המזבח שהוא לבוש בלבוש כהונה אלא שאינו ראוי ללבוש א"צ כפרה כיון שבה תכלית החלפת הבגדים הוא רק לכבוד ולתפארת, ולכן רק למדה תורה דרך ארץ ובדיעבד כשר וכנ"ל ועי' חינוך מנזה א' שהבדיל הקב"ה את ישראל בגוף ונפש ולבוש, ובשל"ה (שער האומיות שער ט') דהמלבוש הוא לבוש לגוף והגוף לבוש הנפש ובטהרת המלבושים יתעורר טהרת הגוף וטהרת הגוף תעורר טהרת הנפש, עי"ש והבן. (שנת משכ"ה)

"דבר אל אהרן וגוי זאת תורת החטאת במקום אשר חשט העולה תחשט החטאת" (וי: 1). ונ"ב דהול"ל "זאת תורת החטאת שחשט בנפון", ויש להעיר מדברי הרמב"ן דאם חשט

רצה כבשה מביא רצה שפירה מביא חוץ מחטאת ע"ו.

נראה כי באמת המורה חסה עליו שלא לביישו, אבל אם הוא בעצמו לא

חייש ומיכסיף נפשי שפיר דמי, ואדרבה מצוה הוא שרוצה להיות לו כפרה. וראוי ממה שאמרו שם בגמ' לענין ע"ו ללא סגי ללא מביא שפירה, ומי' החס ניכסף וניזל כי היכי דנכפר ליה, ופרש"י הטיל עליו הכחוב שיחבייש שחאל לו כפרה מעונש גדול. הרי דהביוש מועיל לו לכפרה. ואם נפשו עגומה עליו ורוצה לכפרה מוחר לפרט, ודו"ק. ועיין חב"ש (סי' ה' סק"ו). ובשו"ת פמ"א (מ"ב סי' קע"ח) כתב דאפילו רוצה להתודות ברבים כדי שיחבייש אסור כי אם בע"ו, והביאו שפיר תשובה ונ"ע. אבל בט"ו (אור"ח הנ"ל סק"ב) דיש רשות לפרט ע"ש.

עוד אני אומר בדיוק לשון רש"י שכתב מחויב חטאת קלל אית ליה דמי שבה לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיחבייש ומחכפר לו ע"כ. והנה נ"ע לשון אינו מחפה עליה ולא כתב מפרסמה. לכן נראה לפענ"ד דכוונת רש"י דודאי אין לפרסם החטא, אבל מיהא גם אין מחפה עליה כדי שיחבייש. ומעתה אחי שפיר פרש"י מקושיה המג"א, דבגמ' מיירי שאין לא מביישין אותו וגם החוטא אסור לפרסם חטאו, אבל גם אינו מחפה עליה.

"הכהן המחטא אתה יאכלנה וגו'"

באדר"ג פ"ד א' דעולה חביב יומר משאר זבחים ועיי' במדרש תנחומא לו פרשה י"ג דעולה לא בא על עונות לכן היא כולה קדושה, וק"ל. (שנת תשמ"ו)

"במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת" (ו' יח.). בגמ' סוטה (ל"ב ע"ב) א"ר יוחנן משום רשב"י מפני מה תקנו חפלה בלחש, שלא לבייש את עוברי עבירה שהרי לא חלק הכחוב מקום בין חטאת לעולה, ולא הא איכא דמיס וכו'. ופרש"י לא קבע לשחיטת חטאת מקום בפני עצמו שלא יבינו שהוא חטאת ומחבייש. ובמג"א (אור"ח סי' תר"ו סק"ב) הקשה מכאן לפרש"י חולין (מ"א ע"ב) ללא חשו חכמים דילמא מאן דחוי סבר מחוייב חטאת הוא דההוא קלל אית ליה, דמי שבה לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיחבייש ומחכפר לו, וע"ש (ועיי' ירושלמי יבמות פ"ח ה"ו).

ונראה דבסוטה הנ"ל פריך והא איכא דמיס [כלומר והרי יש סימנים אחרים להכירה, רש"י] דם חטאת למעלה ודם עולה למטה, החס כהן הוא דידע, והא איכא חטאת נקבה ועולה זכר, החס מיכסיף באליה, חינוח כבשה שפירה מאי איכא למימר, החס איהו דקא מיכסף נפשיה דאיבעיא ליה לאיחויי כבשה וקא מייתי שפירה, פי' דשפירה אין לה זנב וניכר הנקבות ודעי שהיא חטאת ומחבייש. ומשני איהו דקא מכסיף נפשי', דאיבעיא ליה לאיחויי כבשה אם הי' לו בושח, שהרי כל חטאת

ו(י:ט). וז"ב, שהרי קדשי קדשים נאכלין לזכרי כהונה וכל הכהנים שוים בה, ואמאי אמר "הכהן המחטא יאכלנה". ועי' רש"י דמחטא לאו דוקא (ועי' זבחים דף ק"ב).

ונראה דהמוס' (יבמות מ' ע"א ד"ה רנה כהן) כתבו דעיקר מצוה באכלת הקרבן הוא לכהן המקריב שיאכל ממנה, ע"ש. ומ"ש רנה הוא אוכלה רנה כהן אחר אוכלה שהמקריב אינו חייב לאכול רק בזית (ועי' מוס' ישנים יומא ל"ט ע"א דנחמי שיעור סגין) והשאר מותרין אחרים לאכול שלא יבוא לידי נותר. והטעם כתבתי במקום אחר בס"ד דלכאורה בשעיר המשלח אמרינן דכיון שהחודו עליו חטאת ישראל אסור בהנאה ואינו נאכל, א"כ כל קרבנות כגון חטאות ואשמות נמי אמאי יאכלו הכהנים ובקרא כתיב ואכלו אותם אשר כפר בהם מכאן שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים (עי' פסחים נ"ט ע"ב), ולמה זה חייב הכהן לאכול מבשר אשר החודו עליו כל החטאים ר"ל. [עי' בספר תורת העולה להרמ"א ח"ב פ"א דהענין דבשעה שהכהנים אוכלים אז מתבייש החוטא ועי"ז נתכפר העון שלון]. ובשעיר המשלח שהחודו כל עונות ישראל ושלח לארץ גזירה ואסור בהנאה וכ"ש באכילה.

האמנם כבר אמרתי לפמ"ש "ורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל" (דברים לג:) "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי

מלאך ה' צבאות הוא" (מלאכי ג:), וא"כ הכהנים צריכים ללמוד את צנ"י לקיים תורה ומצוות, ואם יארע ח"ו אחיזת חקלה לישראל אפי' בשוגג יש לו לכהן קצת חלק בזה על שלא זרז די זרכו שלא יבוא לידי שוגג זה. ולכן כשישראל מביא קרבן לכפר על חטא "הכהן המחטא אותה יאכלנה", כלומר שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, שהכהן ג"כ ח"ו יש לו חלק בחטא ולכן עליו לאכול מאותה בהמה אשר החודה עליו הישראל חטאו, ועי"ז יתכפרו הבעלים וגם כהן באכילתו, אבל שעיר המשלח כפרתו רק לישראל, וכהנים מתכפרים בפרו של אהרן והבן. (שנת תשמ"ו)

"חזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה', אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלות בלולת בשמן על חלות לחם חמץ יקריב וגו'" (ז:יא-יג). ומפורש במנחות (דף נ"ו) שהמקריב קרבן תודה מביא ד' מיני לחם, ג' מיני מנה חלות ורקיקין ורבוכה, ואחת חמץ, וכל מין ומין י' חלות ושיעורן ה' סאין ירושלמיות שהן ו' מדבריות כ' עשרון, ועיין רמב"ן דעשה עיקר לחם החמץ ושאר הלחם עליו בעבור שהוא מרובה כנגד כל שאר המינין, ולא הזכיר רש"י שבעשרים עשרונות הללו שמהן עשרה לחמץ עשרון לחלה ועשרה למנה שלש חלות לעשרון וכו' ע"ש. ויש לדייק בטעם השינויים אלו.

וחלות מצות כלולות בשמן יש לו טעם ולא ריח, ורקיקי מצות משחים בשמן ריח ולא טעם וסלת מרבת חלת נגד ערבה.

והוסיף הכתוב חלת לחם חמץ כלומר שהד' מיניס הנה הערבה אף שאין בה לא טעם ולא ריח אבל גם אין לה ריח רע, אבל לחם חמץ הוא מחמץ סוג שלא די שבעצמו הוא נחמץ אלא מוסיף והולך לו ומחמץ אחרים ואעפ"כ יקבלו ויעשה כלם יחד והקרבת לבד על המזבח, וכלם מתקדשים על יד ונשזיל הקרבן, וזה נמי מה שאמר בעל ההגדה כנגד ארבעה בניס דברה תורה אחד חכם ואחד רשע וכו' שהוא רשע כף מעול וחומץ והאב הוא הנדיק נבחר נגד הקרבן והד' בניס הם כנגד החלות תודה, ובליל פסח מספר ביניאח מצרים בבחינת תודה ולרשע אמר הקהה את שיניו דבפסח מצערו ושורפו להחמץ.

ונראה דמה"ט בעי נמי עשרה מכל מין ומין דכל בי עשרה שכינתא שריא ואפי' בי' מישראל שאינם נדיקים, ולכן יליף עדה עדה מעדת קרח שהיו רשעים, ואעפ"כ כל בי עשרה שכינתא שריא בבחי' חלכנה שג"כ הוא בסימנים, ואחת מכל על עשרה מפריש חרומה שהוא בבחינת ש"ץ לעשרה, ולפי שאמרו ז"ל ראינו בני עליה והמה מועטים וע"ה המה מרובים, ובפרט כפי שראינו בעו"ה בזמנים האלו, ולכן רמזה תורה שהחמץ הוא הרוב וכמ"ש רובם בגזל

והנראה דקרבת תודה בא על הנס שנעשה לאדם, עיין רש"י כאן. והנה מי שעושיין לו נס מנכין לו מזכויותיו האמנם מי שכולל עצמו עם כלל ישראל א"כ נעשה הנס לרבים ועל נס של רבים אין מנכין מזכויותם של רבים אלא אדרבה נחקדש ש"ש על ידם, ולכן מביא קרבן תודה לפרנס הנס שנעשה לו ברבים ונעשה חלק מהרבים, והשלמים כשמש כן הם לעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

והנה בד' מינים בסוכות אמרו חז"ל שהד' מינים מרמזים לד' סוגי ישראל האחרוג שיש לו טעם וריח מרמו על הנדיק שיש לו טעם וריח, הלולב שיש לו טעם בפירות חמרים ואין לו ריח מרמו על סוג שעושה מצות ואין לו יר"ש, ההדס שיש לו ריח ואין לו טעם מרמו על שיש לו יר"ש ואין לו תורה ולא ע"ה חסיד, והערבה על סוג שאין לו לא טעם ולא ריח ומ"מ המצוה לאגדס יחד דכל זמן שהם בחבורה אחת מקיימין המצוה וזה דבר ה', ואפי' למ"ד לולב לא נריך אגד מ"מ נריכים לקחת ביחד ולאגדס למצוה עכ"פ.

ונראה דתודה בא נמי לרמו על זה ד' מיני חלות הם נגד ד' מינים בישראל ובחוס' סוג אחת הקרבן עצמו וג' מיני חלות, ולחם חמץ שהוא החמישי, והקרבת הוא רמו לנדיק אדם כי יקריב מכס קרבן ועיין חוס' מנחות ק"ו מלאך מיכאל עומד ומקריב וגו'

כולן ירעו עד שיסתאצו, וברמז"ם לא הביא הא הלכתא דמותר פסח נאכל ליום ולילה, ועיין שעה"מ (פ"י מהק"פ הי"ח), ועיין מרדכי שלהי מס' פסחים כיון דמותר הפסח קרב שלמים דין הוא שנאכל לשני ימים ולילה אחת. ועיין גל"ח פסחים פ"ט דלא קיי"ל כהא בר"תא (ועיין משנה הלכות ח"ג סי' ר"ח ועיין אור שמש ואבן האזל פ"ד מהק"פ ה"ם ועיין זבחים ל"ו ע"א מ"ט דר"י ובפרש"י שלמי פסח חגיגת י"ד וחוס' שם דף ט' ע"א שהקשו על זה) ובחי' הארכתי בס"ד.

"ואם נדר וגו' ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל" (ו: טז). עיין רמז"ן אכל מצוה שיאכל ממנו בראשון והנותר במקרה יאכל במחרת הנזכר וכו' ע"ש, וכחצו האחרונים דעת הרמז"ן כדעת רבינו פרץ בש"מ זבחים דעיקר מצוה אכילת קרבן אפילו של שלמים הוא יום ראשון והנותר יאכל ממחרת רק שלא ישאר נותר, וראיתי מי שהקשה על זה דלא ק"ל כן וביאר פי' אחר ברמז"ן וזה אשר השבתי לו.

אשר האריך בדברי הרמז"ן ז"ל באכילת שלמים שמצוה אכילתן לשני ימים ולילה אחד ודלא כהאחרונים שהבינו זו דס"ל דעיקר מצוה אכילת שלמים הוא ביום ראשון ורק אם נשאר ליום שני אינו נעשה נותר. והאריך לפרש דברי הרמז"ן ז"ל דלא כשיטות אלו אלא דיש מצוה לאכול ב' ימים, ובענייני גס אני הארכתי בדברי הרמז"ן ז"ל במקום

והשאר המיעוט, ורמזי שכלס ס"ה מ' נגד תורה מ' שהתורה כוללת כלס כמ"ש המגיד כנגד ארבעה בניס דברה תורה וכנגד כלס דברה התורה ולא לידח אפילו הרשע.

ומה מיושב בזה המכילתא כשאמר משה לישראל והיה כי ישאלך בנך וגו' בשורה טובה נתבשר להם שיהיו להם בני בני, וכבר הארכתי בזה מה שתמהו והרי כאן מבין רשע הכחוש מדבר ולהנ"ל אחי שפיר דעכ"פ מכלס דברה תורה ואפילו הבן הרשע סופו לחזור בתשובה והוא חלק מן הכלל ישראל. והעיקר שהכהן יתקן את הכל בצחינת כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' כי מלאך ה' נבאות הוא.

"ובשר זבח שלמיו ביום קרבנו גו" (ו: טז). עיין רש"י יש כאן רביין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד שיהיו נאכלין ליום ולילה, ועיין רמז"ם דחגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה אחד, ולא קיי"ל כבן תימא שהיא כפסח לכל דבר, ושלמים הבאים מחמת הפסח היינו מותר הפסח כגון תמורתו ופסח שנחכפרו בעליו באחר דכיון שמתחלתו אינו נאכל אלא ליום ולילה אף סופו כן נכלומר אינו נאכל אלא ליום ולילה].

עיין פסחים (פ"ט ע"א) דמותר פסח נאכל ליום ולילה אחד, ועיין שם (ג"ח ע"א) במשנה הפסח שנחערב בזבחים

אחר, והבאתי שכן גם דעה רבינו פרך
(פי' ש"מ זכאים נ"ו ע"ב אות ח').

ומיהו לפמ"ש החוס' יצמות דף מ'
במי' הב' דמזות אכילה מן
הקרבן העיקר שהכהן המקריב יאכל
ממנה חיות וזוה מקיים עיקר המזוה
והשאר יאכלו הכהנים או מי שהוא,
עיי"ש בד"ה רצה וז"ל ח"י הכא מרבו
ילפינן דכהן המקריב לרין שיאכל ממנה
ולא כולה ח"כ כל שאכל ממנה חיות אחד
שוב על השאר אין המזוה אלא שלא
ישאר נותר דמזות אכילה קיים צכהן
המקריב שאכל חיות הימנו, ע"ש ודו"ק
היטב.

ולפ"ז הכ"י י"ל ביאור דברי הרמב"ן
ע"ד זה שכתב ולפי דעתי ענין
שאר הכחוב הזה בעבור שאמר ציום
הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והיה
במשמע שמהא מזוה שיאכל בשני ימים,
יאכל מקצתו ציום הראשון ויניח מקצתו
למחר לפיכך חזר לבאר והנותר ממנו
בראשון יאכל ממחרת לא שישאר ממנו
בכונה ולא שיהא רשאי להניח הכל ליום
המחרת אבל מזוה שיאכל ממנו בראשון
והנותר במקרה יאכל במחרת.

ודבר זה מדברי רבותינו למדנוהו, אמרו
במ"כ ציום הקריבו יאכל מזוה
להאכל ממנו יום ראשון יכול כולו ח"ל
וממחרת יכול מזוה לאכלו לשני ימים
ח"ל והנותר וכו', וביארו הדברים
שמזוה יום ראשון לאכול ממנו חיות

לקיים מזות אכילה והשאר צין בראשון
וצין בשני הוא כבר נקרא הנשאר
במקרה, או יאמר דס"ל באמת ציום
הראשון כל מה שאכל הוא מזוה כמ"ש
ציום הקריבו ממנו מזוה להאכל ממנו
יום ראשון, ומיהו דייק ממנו ולא כלו
דאין מזוה לאכול הכל אבל כל שאוכל
ציום ראשון אכתי איכא מזוה וי"ל.

טעם למה קורין לשבת זה שבת
הגדול נראה דידוע שדבר שצא פעם
אחת בשנה עושה רושם גדול על האדם.
ושגורה צפי העולם, "והוא רחוס"
שאומרים בחנוון צב' וה' הוא אחת
מהחפלות הכי חשובות, ואילו היו
אומרים אותה רק ציוה"כ היו מחשבין
אותה ומחשבין אותה ציומר עד אין
לשער, אלא מפני שאומרים אותה בכל
עם מפסדת ההרגש והחציבות. וכן
בחפלת עלינו לשבח ועל כן נקוה לך
שעולה על החפלות ואפ"ה בכל יום ויום
ממהרין ולא משימין לב ליחסו ובפרט
שהוא כבר לאחר כל החפלות ואפ"ה
צרי"ה ויו"כ הוא צשמים ממעל ועל
הארץ מחמת אין עוד. וכן קריאת פ'
פינחס לדוגמא כשקוראין אותה על
הסדר בסחם או אינו עושה שום רושם
פרטי על השומעים הגם שקוראין צה כל
הקרבנות של כל השנה כולה, אבל
כשקוראין צפ' פינחס למפטיר או עושה
רושם על השומע מפני שהוא מפטיר,
והדברים עתיקין.

ומה"ט נמי כשמגיע זמן לפני פסח

א"י לפי מה שפירשו המפרשים במזמור לחודה (מהלים ק:ג) ולא אנחנו עמו באל"ף והקרי ולו בוי"ו, ונשתנה הקרי מהכתיב ומי שינה אותו הקב"ה דכל קרי וכתיב הלל"מ, ו"ש אני ד' לא שניתי היינו שעשיתי מהכתיב לא באל"ף ולא אנחנו עמו וקרי בוי"ו ולו אנחנו, ולכן ואחס בני יעקב לא כליחס.

א"י ע"פ הנ"ל דהנה לדיק גזר והקב"ה מקיים (עי' מו"ק ע"ו ע"ב) והקב"ה הרי שינה קרי מהכתיב בלא, אבל אם רוצה לחזור בידו לחזור ולקרוא ככתיב ח"ו, אבל הצדיקים עשו כלה מהכתיב וקיימו הקרי ולו בוי"ו ואין לשנות עוד ולקרא כדכתיב, ועי' ע"ו (י"ט ע"ב) כל העוסק במורה הקב"ה עושה לו חפציו. ו"ש אני ה' לא שניתי ר"ל שאני רק שניתי הלא אבל אחתי השארתי אותו בשינוי, אבל אחס בני יעקב לא כליחס, היינו שלגמרי כליחס חיצת לא באל"ף ולא נשאר אלא בוי"ו ואין לשנות עוד לכתיב.

א"י דכתיב (מהלים קכא:ד) הנה לא ינוס. ולא ישן שומר ישראל (ועי' סוטה מ"ח ע"א מליחא בשלח פ"ה), ומובא בכ"מ במדרש (עי' איכה רבה פ"א נ"ב, תנחומא בלק י"ד, פסיקתא דר"כ פ"ה) כי הקב"ה יושב ומצפה ומפקח על כל נפש מישראל, ובמגילה (אסתר ו:א) בלילה ההוא נדדה שנת המלך, ועי' מגילה (ט"ו ע"ב) וברש"י שם שנת מלכו של עולם, דוגמא ויקץ כישן ה' (מהלים עח:סא) לנקום

כולם מכינים עצמם ומנקים בכל מיני הכנות לקראת היו"ט הקדוש המשמש ובא, ובפרט פסח שיש בה איסור כרת למשהו חמץ ח"ו. וכן אפילו אנשים ריקים מ"מ אימת הפסח עליהם, וכן ביוה"כ הם מחפנים כי חוששין מקדושת היום. אבל עכ"ז כשבא בשנת מחרשלים קצת מפני שנעשה כמו דבר הרגיל, ונראה כאילו שהיו"ט הוא במעלה גדולה משנת, ובפרט בשנת הגדול שכבר הכל מוכן לפסח וח"ו מוניחין את השנת כאילו הוא רק טפל. ובאמת קדושת שנת גדולה מכל הימים טובים (ועי' שנת דף ס"ח), ולכן כשהעולם מראין גודל היראה מהיו"ט אז אומרים שנת הגדול, דבאמת שנת גדול גם מיו"ט זה וקדושת שנת גדולה על כל הקדושות בכדי שידעו שכ"ש שנריך כל ההכנות לשנת, ולא כאותן ששנת ח"ו ממעטין בחשיבותו, אלא אדרבה שנת הוא הגדול.

(שנת השכ"ח)

"כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליחתם" (מלאכי ג:ו - הפטרת שבה"ג). י"ל לפי מה שאמרו ז"ל (והר ח"ג ע"ג) קב"ה ואורייתא וישראל חד הוא, ועי' זהר אמור דף ל"ג קוב"ה וכנסת ישראל חד הוא, וכיון שהקב"ה חי וקים א"כ א"א לישראל נמי לכלות ח"ו, ועי' מנחות (נ"ג ע"ב) ישראל אין להם בטילה עולמית, וזה שאמר אני ה' לא שניתי וכיון שאני לא נשתנה (עיין רמב"ם יסודי המורה פ"א הי"ב) ממילא ואחס בני יעקב לא כליחס.

ונזכה לקבל פני משיח נדקנו בלי שום
בושות ושיהיה לנו ולהקב"ה נח"ר
מצנינו, והקב"ה יעזור שנגאל גאולת
עולם במהרה בימינו אמן.

(שנת הגדול תש"כ)

"כי אני ה' לא שניתי ואתם בני
יעקב לא כליתם" (מלאכי ג:ו). נראה
לפמ"ש הרמב"ן ז"ל (פ' בא פה"ס ולמטפח
בין עיניך) כלל גדול בטעם מנזות רבות כי
כאשר החלו הדעות להשתבש מימי אנוש
באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים
כי העולם קדמון, ומהם יש יחיש
בידיעתו הפרטית אמרו "איכה ידע אל-
יש דעה בעליון" (פאליס עג:יא), ומהם
שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ועשו
אדם כדגי הים שלא ישגיח בהם ואין
עמהם עונש או שכר ועוז ה' את הארץ,
וכאשר ירצה הא-ל בעדה או ביחיד
יעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של
עולם וטבעו יתברר לכל ביטול הדעות
האלו כולם כי המופת הנפלא מורה שיש
לעולם אלוה-מחדשו ויודע ומשגיח ויכול
וכו'.

והיות כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת
בכל דור לעיני כל רשע או כופר,
זוה אוחנו שנעשה תמיד זכרון ואות
לאשר ראו עינינו ונעתיק הדבר אל בנינו
ובניהם לבניהם ובניהם לדור אחרון,
והחמיר מאד בענין הזה כמ"ש למען
תזכור את יום לאתך מארץ מצרים (דברים
טו:יג) ושנעשה סודה בכל שנה, וכן כל
כיו"ב מנזות רבות זכר ליצי"מ, והכל

נקמתו ועי"ז נעשה הנס. ח"ש אני ה'
לא שניתי מלשון שינה ולכן ואחס בני
יעקב לא כליחס.

"כי אני ה' לא שניתי וגו'" (מלאכי
ג:ו). ידוע טענת המינים למיניהם
שאומרים שנשחנו העמים וא"ל כעת
לחיות כמו לפני ג' אלפים שנה והזמנים
נשחנו ונרץ ללכת לרגל הזמן בכדי
שנוכל לגדל בניס וצנות לפי רוח הזמן
וגם ע"פ המורה עכ"פ במקצת, אבל בא
האות כי אדרבה אחס שלא נכנסו
לפשרות ולא עשו שום שינוי הבנים
הולכים צ"ה בדרכיהם, ורוצ מהמחדשים
בעוני"ה צניהם כבר הלכו ח"ו בדרך
עקלקלות. ואדרבה בדרך רבותינו נלך
אשר אמרו פרצה מלאו וגדרו זה גדר
ודוגמא בני בשכר ע"ה היו ושלא להם
לאיסורא.

ח"ש אני ה' לא שניתי, ר"ל אני
נתישנתי ולא נשננתי במשך
האלפים שנים וממילא חדעו מזה כי גם
אחס בני יעקב לא כליחס הוא רק משום
שאחס יודעים ושומרים הכל כמקדם.
זה הפשט בגמ' סנהדרין (ח' ע"א) זקנים
שבדור והי' עמך הדרך של הזקנים והבן,
השי"ת יעזור שנוכה לבנים ובני בניס
עוסקים בחורה ובמנזות לשמה על ישראל
שלוס, ושנוכה להמשיך בדרך אבות בלי
שום התחדשות, וכמו שאמה לא תשנה
כך המורה לא תשנה, וכל ההולך בדרך
אבות מחקומם עליו בדרך אבות (לשון
המדרש הונא נקספ"ק ישמה משה פ' עקב),

שניתני", כלומר כשישראל אינם משנים כלל, אז "אני ה'", עיי' רואים הכל שאני ה', "ואחס בני יעקב לא כליתם", שעיי' יש קיום והמשך לעם ישראל עד עולם. (שנת תשמ"ו)

"כי אני ה' לא שניתני ואתם בני יעקב לא כליתם, למימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שוכו אלי ואשובה אליכם אמר ה' צבאות ואמרתם במה נשוב היקבע אדם אלקים וגו'" (מלאכי ג:ו-ח). ויש לדייק מה שייכות שהשי"ת לא נשחנה לכליון בנ"י. וגם היקבע אדם מה שייכות גזל לכאן.

והנראה דהנה באמת קיי"ל דגנב חייב להשיב את הגזילה דכתיב והשב את הגזילה, ומיהו דוקא כשהגזילה בעין אבל אכל את הגזילה או שנאבדה או שעשה בה שינוי מעשה אינה חוזרת בעין וקנאה דגנב קונה בשינוי מעשה כמבואר (ב"ק ס"ה ע"ב וברמב"ם פ"א מה"ג הי"ג ופוש"ע ח"מ סי' שג"ג ס"א וסי' ש"ס).

ולבאורה הנשמה שהיא חלק אלקי ממעל נתנה בו באדם לשמרה ולקיים מצות ולוונה במצות ומעשים טובים ולהחזירה להקב"ה כדכתיב צידך חפקיד רוחי, ובכל לילה ולילה הנשמה עולה למעלה ומתחדשת בצקר ויורדת, ולכן אנחנו אומרים אלקי נשמה ומצרכים ומשכחים להשי"ת על כל הטוב שהחזירה לנו ומשמרה בנו, ואם אדם עושה מצות

להיות בכל הדורות עדות במפותים שלא ישכחו ולא יהי' פתחון פה לכופר להכחיש אמימות אלקים, כי הקונה מזוה בזו אחד וקבעו בפתח ונחכוין בעינה כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הנורא ובהשגחתו וגם בנבואה והאמין בכל פינות המורה, ע"ש דבריו הק'.

והנה מי שממשיך כל העיניים ואינו משנה כלל מכל אשר ראו עיניו הרי זה הוא אות ומופת לדורות הבאים ולבנינו ולבני בנינו עד עולם וגורם לקיום האומה והחורה. אבל המשנה מדברים אין לו עוד אות ומופת לזה. ולכן אמרו (פסחים קט"ו) בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממזרים וצריך לקיים כל הפרטים על הסדר כדרך שעשו אבותינו כשיצאו ממזרים.

ומה"ט נקרא רשע האומר מה העבודה הזאת לכם (שמות יב:כו), כלומר ששואל על העבודה הזאת שהוא ישנה שמראה שכן עשו אבותינו כשיצאו ממזרים וטוען מה איכפת לי מה שקרא לפני כארבע אלף שנים ומה תועלת לי בה, הרי אנחנו חיים בזמנים אחרים. אף אהה אמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממזרים (שם יג:ט), שעיי' כאילו אני בעמתי יצאתי ממזרים, ואילו הי' שם לא הי' נגאל, והרי הוא כופר בעיקר שהוציא עצמו מן הכלל, וכיון שהוציא עצמו מכלל קיום הני"ל מני"ל כל זאת וכדעת הרמב"ן ז"ל. וז"ש "אני ה' לא

גדולה חשובה שדומה ל"ח שבתורה שנאמר הן ישלח איש את אשתו ואת זנית רעים רבים ושוכו אלי נאום ה', ולכאורה מאי גדולה חשובה והרי כן הוא המדה שעשה דוחה ל"ח, ומיהו לפ"מ שאמרנו שריון שהחוטא גזול את נשמתו מהקב"ה לסט"א וכיון שפגם בה קנאה בשינוי והיאך מועיל חשובה וכמו באשה שגירשה והלכה והייתה לאיש אחר ופגמה השני אסורה לבעלה הראשון, וכ"ש קב"ה שהוא כהן, ולכן אמרו גדולה חשובה.

ומעשים טובים הנה צוה הוא מחזירה למקומה וע"ד שאמרו שהנשמה נעשית עטרה לפני כסא הכבוד, וכל מצוה ומצוה שעושה נברא מלאך מזה. ועיין ערבי נחל פ' ויקהל נפשי יאלה בדברו, שבכל דיבור יוצא חלק מהנשמה וחוזרת ונעשית עטרה לפני כסא הכבוד וח"ו אדם החוטא נברא מזה מלאך רע ומדחה הנשמה לסט"א ומתנתקת ממקור מחצבתה ונופלת מדחי אל דחי, וזה מה שאמרו רשעים בחייהם קרויים מחים מחמת שניתקו עצמם משורש עץ החיים ח"ו.

והנה בגמ' גדולה חשובה שמגעת עד כסא הכבוד. ועוד בגמ' שבת א"ל הקב"ה למשה אחוה בכסא כבודי וחזור להם חשובה. נראה ביאור הדברים דנפש ישראל שהוא חלק אלקי ממעל דכתיב ויפה באפיו נשמת רוח חיים ומאן דנפח מדידה קא נפח א"ל לפגמו ולשנותו אלא אפשר לטנפו וללכלכו אשר אחר הנירוף הוא חוזר לברייתו, וע"ד זה אמר הפייטן בשיר היחוד וכל טינופות לא יטנפוך, כלומר החלק אלקי שיש בו באדם מישראל אין שום חטא בעולם שיכול לטנפו ח"ו, אלא שנראה כעין טינוף למעלה וע"י חשובה הוא חוזר וע"י זכויות מכבס ומלרף או ע"י יסורין הממרקין בעוה"ו או ח"ו כי ימות הרי הוא יורד לגיהנם ונחכבס באש.

ונראה דעל זה רמזו כל דבר אשר יבא בזמיו וטוהר, היינו מי דמעו או מקוה מ' סאה, או אשר יבא באש וטוהר

ומצתה לפ"מ דקיי"ל הגזול כלי ושברה אף שחייב בתשלומין קנאה בשינוי מעשה ואינו חייב להחזיר הכלי, ומעמה היאך מועיל החשובה שהנשמה הוא הכלי שקבלה מהקב"ה וכמ"ש לא מצא הקב"ה כלי מחזיק זרקה לישראל אלא השלום, וכיון שחטא ח"ו שבר את הכלי שהיא הנשמה וכיון ששברה וקנאה ויאלה מרשות בעלים שהוא הקב"ה ח"ו אמאי מהני חשובה והלא קנאה בשינוי.

האמנם הרי אמרו (שם בסוגיא הנ"ל וגם בסוגיא דהני אוונכרי סוכה ל' ע"ב ונחוס' שם ד"ה שינוי החוזר וכו', ועיין ח"מ סי' ש"ס) דדוקא שינוי שאינו חוזר קונה וכגון גזל עלים ועשאן כלים וכיוצא בו, אבל שינוי החוזר לברייתו לא קנה גזלן וחייב להחזיר. והנה החוטא ח"ו פוגם בנשמתו ומנתקה משורשה למעלה, ומיהו כבר אמרו ז"ל (יומא פ"ו ע"ב) אר"י

שנטהר ע"י אש של גיהנם, לצד הרשעים שיורדים לצאר שמת וגם על זה אמרו לצלתי ידח ממנו נדח, ואמרו וצאו האובדים צארץ אשור והנדחים צארץ מצרים והשתחוו לה' צהר הקדש בירושלים, ויש להאריך בזה הרבה ועיין כל בו סי' ק"ב.

ולכן נשמת ישראל אפי' אם ח"ו חטא מ"מ ליכא שינוי בכלי שהוא הנשמה שא"א לפגמה ולשנומה כי היא חלק חלקי ממעל שאינה מקבלת שום שינוי ולזה אמרו ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא ועיין שו"ת מהר"ם מרוטענבורג מה שכתב בזה. ולכן שפיר חייב להחזיר אותה ולא קנאה בשינוי מעשה כלל וממילא שפיר מהני השוזה.

ובזה מובן שפיר מה שאמר ר' יוחנן גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבחורה ומציא ראי' הן ישלח איש את אשתו וגו' ולמה מציא דוקא מל"ת זו, האמנם באמת כי כאן קי"ל כיון שנפגמה אינה דוחה ואשה שנשאה לאחר כמו בא"א שזינתה חמת בעלה אמרינן שמעלה זו בעלה, ומיהו גדולה תשובה מזו שאפי' לאחר כל אלו תשובה מהני והבן, וע"כ הטעם כי הנשמה שהוא חלק חלקי ממעל לא נשחנה ולא ישונה. וז"פ אני ה' לא שניתי שנפש חלקי ממעל אין זה שינוי לעולם, וא"כ אין כאן שינוי מעשה אלא לכלוך ולכן ואחס בני יעקב לא כליחם וק"ל.

(שבת הגדול פסמ"ט)

"וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו והיה כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם" (שמות יב: מח-מט). וראיתי לח"ס צח"מ ח"ל נתקשתי זה ימים רבים הלא הפסוק קאי לומר דמילת זכרים מעכב בפסח והכא בוכי יגור אתך גר מנין לו שהגר בניס זכרים יעכבנו מפסחו הלא מכיון שנימול האב שוב אינם בניו ואפי' יהיו ערלים אינם מעכבים אותו מלאכול בפסח ואי נולדו לו ביהדותו א"כ היינו ישראל ומ"ש דנקט כי יגור אתך גר ונע"ג ופי' ע"פ מ"ש רש"י על קרא דוכל ערל לא יאכל בו שמתו אחיו מחמת מילה ד'ישראל ערל ה"ל מומר לערלות ונלמד מ"בן נכר לא יאכל בו" דק"ל לרש"י מומר לערלות הוה כמומר לכה"ת ור"ת פליג וק"ל מתו אחיו מחמת מילה אוכל בפסח ונראה דנהי דאינו אוכל לרש"י מ"מ אינו מעכב אצלו מלאכול פסחו, וכחז שם דבר חדש דמיירי הפסוק דוכי יגור אתך גר וגו' בגר שהיה לו בניס בגיותו ומתו מחמת מילה ועכשיו נתגייר והיה לו בניס ביהדותו ובישראל כי האי גוונא אינו מעכב אצלו מלעשות פסח אבל הכא כיון שמתו אחיו בגיותו אינו מצטרף עם של עתה ומעכב אותו מלעשות הפסח עי"ש.

והגראה כמה מן הדוחק דחק מרן ז"ל ליישב גם בעיקר דינא לפענ"ד ז"ע בגר שמת בניו בגיותו ומתו מחמת

מילה ואח"כ נחגייר ונולדו לו בנים אי כה"ג צריך למול את בניו בשמיני דהרי הטעם דכשמתו אחיו מחמת מילה פטור מלמול יותר את שאר האחים הוא משום סכנה ואנחנו רואים שבני משפחה זו דמם לא נבלע או להיפך ולכן מחיים הם מחמת מילה, וא"כ כיון שנחזר לו בגיורתו שמחיים בניו מחמת מילה לכאורה נראה דחוקה זו מועיל גם לאח"כ [דהיינו לאחר שנחגייר] דהרי הכא אין זה ענין של הלכה או דין במתו אחיו מחמת מילה לומר דדווקא לישראל נאמרה הלכה זו ונשחנה דינו כשנחגייר אלא הכא דברים של טעם הם משום סכנת הגוף וא"כ מאי נ"מ בין קודם שנחגייר לאח"כ וי"ל קצת משום דאמרין (שנת קניו ע"ה) אין מול לישראל והכ"נ נשחנה מולא דגופא, [ועיין ב"ק (ב' ע"ב) אדם אינו ליה מולא, ונ"ע].

עוד יש לחלק קצת דגופן של ישראל משונה מעכו"ם כמ"ש בגמ' דחביל גופייהו משום שאוכלים שקצים ורמשים ועיין ש"ע יו"ד (פ"י רס"ג) שהוא משום רבוי דמים ועיין יבמות (ס"ד ע"ב) ואפי' אחיות מחזקות לדעת רבינו ירוחם ודעימיה שפסקו כן להלכה ועיין בזה מחלוקת הפוסקים בש"ע הנ"ל.

ונראה בס"ד דאמרו בגמ' פסחים (דף מ"ט ע"ה) ובירושלמי (פ"ג ה"ז) ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ומזכר שיש לו חמץ בחוך ביתו, אם יכול לחזור

ולבער ולחזור למזוהו יחזור, ואם לאו יבטל בלבו, ובגמ' א"ר יוסי בר ר' בון בא וראה כמה גדול הוא השלוש שהוקש לשני דברים שחייבין עליהן כרת מילת בנו ושחיטת פסחו מי קודם, אמר ר' פנחס מן מה דכתיב "המול לו כל זכר ואו יקרב לעשותו" הדא אמרה שמילת בנו קודמת לשחיטת פסחו ועיין ק"ע ופ"מ שם, ולכאורה סברה המקשן סתומה היא דמה סברה היה לו שיהא שחיטת פסחו קודם והרי כ"ז שאינו מל את בנו הרי בנו ערל ומעכו מלאכול בפסח וע"כ דמילת בנו קודם.

וראיתי להרידב"ז על הירושלמי שם שכתב לפמ"ש הרשב"א יבמות (דף ע"א ע"א ט"ס ונ"ל ע' ע"ה) דאפילו ערל גמור שלא יכול למולו אין מעכב פסחו דהמול לו כ"ז אמר רחמנא ואז יקרב לעשותו והאי לאו בר הכי הוא ולא דמי לערלת עגמו דבפי' גזר רחמנא דכל ערל לא יאכל בו אבל גבי ערלת בנו לא כתב רחמנא דערלות דבנו מעכב אלא גזה"כ הוא המול לו כ"ז וגו' וכיון דלאו בר מילה אינו מעכב באכילת פסחו ולא גזר רחמנא שלא יעשה פסחו אלא כשיכול למולו משא"כ כשאינו יכול למולו וע"כ מיבעיא ליה כשאינו יכול לקיים שניהם מילת בנו ושחיטת פסחו דאם ילך למול בנו לא יהא לו עת לשחיטת פסחו ואם ישחט פסחו לא יוכל למול את בנו מי קודם דאפשר דמילת בנו קודם דחזיר לגבי פסח או דלמא שחיטת פסחו קודם וע"ז אמר ר"פ מן מה דכתיב

אם לא ינא לשעה הראוי למול כגון שמתו אחיו מחמת מילה או חלה קודם יום שמיני אבל אם היה שעה שראוי למול ואח"כ חלה ודאי גם ר"ח מודה דאינו אוכל דאל"ה א"כ כל כהן ערל יאכל בתרומה בלילה לדעת ר"ח כי בלילה אין זמן למול, ולדחוק ולחלק בין כהן שאינו נימול מפני שהוא אינו ראוי כגון שהוא חולה, ובין כהן שאינו יכול למול מחמת שהז"ג כגון בלילה אין סברא לחלק עי"ש ובפרט למה נשווה פלוגתא רחוקה בין רש"י לר"ח אלא נראה דדוקא אם ינא בלא הגיע עוד שעה שראוי למול אבל אם ינא בשעה הראוי למול ואח"כ חלה מודה ר"ח דאסור בפסח ובתרומה עי"ש וא"כ כ"ש בדין זה ראייה לדברינו בעזה"י ואיך ס"ד דכה"ג מקרי אינו יכול למול ואינו ראוי ועיין תוס' יבמות (ע' ע"א ד"ה הערל) שהביא מירושלמי לחלק בין ערלות שלא בזמנה ובין שהגיע זמנו למול אלא שסכנה הוא וחולק על ש"ס דידן (דף ע"א) ודו"ק.

ועוד שלישיית דהמג"א (סי' תמ"ד סק"א) הביא הא מחנ"י דההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו וכחז דאם הוא מו' שעות ולמעלה דאין יכול לבטל החמץ והולך למול בנו יחזור מיד משום דהאי עשה והאי עשה, ועשה דתשביחו חמור טפי דבכל שעתא עובר עליו משא"כ במילה, והקשה עליו באבן העזר דהרי בהולך לשחוט פסחו בודאי דינא דמחנ"י גם מו' שעות ולמעלה דאינו

המול לו כ"ז ואז יקריב לעשותו מוכח מכאן דהתורה אחשבה מילת בנו לאקדומי לפסח ע"כ.

ודבריו ז"ל זע"ג דבשלמא בערל שמתו אחיו מחמת מילה כיון דגברא לא חזי הוא למול ולא בר הכי הוא כלל, א"כ ממילא הוא לא מעכב את אביו מלאכול בפסח דכה"ג לא אמרה תורה דמילת זכרים מעכבת, ואדרבה לר"ח בתוס' חגיגה (ד' ע"ב ד"ה דמרבנה) וזבחים (ט"ו ע"ב ד"ה ערל) אפילו הערל בעצמו אוכל בפסח במתו אחיו מחמת מילה דהוי פטור דהתורה לא חייבה אותו למול בכה"ג [ועיין נוב"י דרנה לחדש דאפי' לכשיגדיל לא יצטרך למול במתו אחיו מחמת מילה אלא שביטל דעתו נגד הרמב"ם, ועיין ח"ס בזה] ואף דלא קיי"ל כשיטת ר"ח בזה מ"מ בנו ודאי דלא מעכב כי האי גוונא וכמו שכתבו כל הפוסקים אבל הכא שהתינוק הוא ברי ובר חיובא ואפשר למולו האין יעלה על הדעת שמפני שצריך לשחוט פסחו, יחשב שאינו יכול למולו ואם אהה אומר כן נפל פיתח דבירא דלעולם לא יעכב מילת בנו מלעשות פסח דבכל בן ערל עכ"פ כשלא ימולו עד זמן שחיטת הפסח או עד כח שלישי ואין לו שהות עוד למול את בנו כה"ג נימא דמיקרי לא יכול למולו והוי בכלל ערל שמתו אחיו זה ודאי אינו כן.

ומצאתי במנ"ח (מנחה י"ז, ומנחה רפ"ב) שכתב דאף לדעת ר"ח דוקא

פנחס מן מה דכתיב וכו' הדא אמרת שמילת בנו קודמת לשחיטת פסחו ע"ש הרי שדייק לומר לשון מי קודם היינו למי יש לו דין קדימה אבל באמת יכול לקיים שניהם ולשיטת הרידב"ו היל"ל אחיה מהן יקיים.

ולפ"ז שפיר מובן סדרת המקשן שידחה מילת בנו מפני שחיטת הפסח דס"ל להמקשה דדילמא לא הקפידה החורה רק שלא לאכול פסח כשכניו ערלים וכמו שאמרה חורה במילת עבדיו ומלחה אוחו או יאכל בו והשיב לו ר"פ מדכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו הרי דהחורה הקפידה גם על עשיה שיהיה דוקא אחר מילת בניו ועיין רמב"ם (פ"ט מהל' ק"פ ה"ט) וכן נראה מלשון הפ"מ שם שכתב אם היו שמהן לפניו מי קודם מהן למנוה ע"כ עי"ש.

שוב ראיתי במכילתא (נא פ' ט"ו) ר' יונתן אומר אין מילת זכרים מעכבתו מלאכול בפסח ומה ת"ל המול לו כל זכר הרי שהיו לפניו שמי מצוות מצות פסח ומצות מילה ואינו יודע אחיה מהם יקדים כשהוא אומר המול לו כל זכר מקדים מצות מילה למצות הפסח והרי להדיא דעת ר"י דרק לדין קדימה הוא כיון לדלידיה באמת מילת זכרים אין מעכבת מלאכול בפסח וכתב הלשון מקדים דרק לענין קדימה הוא חיה לפענ"ד ברור בס"ד, איברא דלכאורה נראה דבעיית הירושלמי נמי אזיל בשיטת ר"י דמכילתא הנ"ל וס"ל דמילת זכרים

חור לזער דהא עשה דפסח הו' עשה שיש בו כרת ודחי לעשה דתשביחו וזנהגרעק"א כתב נ"ל כוונתו אף דלא הו' בעידנא מ"מ דחי כמ"ש חוס' פסחים נ"ט ע"א דר"ה אחי גבי עשה דהשלמה] וממילא ה"ה בהולך למול בנו כיון דמחני' כ"ל ליה בחד בנא והטעם דהמשהה חמץ ע"מ לזערו אינו עובר בעשה כמ"ש חוס' (פסחים כ"ט ע"ב ד"ה רב אשי) עי"ש.

אמנם הנ"ל במס' פסחים הביא בשם חכם אחד לדמות השגת אה"ע הנ"ל דא"א לומר דעשה דפסח ידחה ללאו דלא תשחט דל"א כן דבר שהלאו הזה הוא בעצמותו של המנוה שהחורה אמרה דהעשה דשחיטת הפסח לא יהיה על חמץ ואין זה דומה לשאר מקומות שלא נאמר הל"מ על דבר זה רק שאירע דמודמנין יחד העשה והל"מ עי"ש, וא"כ הכ"נ כיון דמילת זכריו נכתב בעצמותו דמנוה וזה עיקר המנוה ומלחה אוחו או יאכל בו שמילת זכריו מעכב א"כ האיך יעלה על הדעת דמשום שאין לו זמן ידחה.

והנראה בפ"י הירושלמי בס"ד לומר דבר חדש דהירושלמי מירי במי שיש לו שני מצוות למול את בנו ולשחוט את פסחו ויש לו זמן לקיים שניהם בו כיום אלא שמסופק אחיה מהם קודם מילת בנו או שחיטת פסחו והכי דייק לשון הירושלמי א"ר יוסי וכו' מילת בנו ושחיטת פסחו מי קודם אמר ר'

דמילה חדיר, חשובה, אדרבה מקרא מגילה חדיר טפי אע"ג דמשנה לשנה הא קביע ליה זימנא והוי חדיר טפי מצריח מילה דאפשר שלא יתחייב זה לעולם ע"כ עיי"ש והשחא לדעת הציון לירושלמי ז"ע, אבל לפי מה שפירשמי אחי שפיר בס"ד וק"ל.

נחזור להראשונות והנה לפי דעת הירושלמי והמכילתא לא קשה כלל קושית הח"ס ז"ל דהא קרא דהמול לו כל זכר לא קאי אמילת זכרים שיעכב אלא לדין קדימה אלא שקושית הח"ס הוא לפי מה דקיי"ל דמילת זכרים מעכב ונראה לומר דהנה רש"י פי' על הפסוק וכי יגור אחר גר ועשה פסח וז"ל יכול כל המחגייר יעשה פסח מיד ח"ל והיה כאזרח הארץ מה אזרח צי"ד אף גר צי"ד ובמכילתא (פ' ט"ו ע"ג) ר"ש אומר הרי שנחגייר בין שני פסחים שומע אני יעשה פסח שני ח"ל והיה כאזרח הארץ מה אזרח [עד] שלא עשה את הראשון יעשה את השני כך גר [כל] שלא עשה את הראשון יעשה השני ע"כ.

והנראה מדברי המכילתא דהוהא אמינא היתה דגר מיד שנחגייר יעשה פסח ואפילו שלא בזמנו כך היתה סברה חיזונה רק שבפי' הזהירה התורה עליו שלא יעשה פסח כי אם עם כל ישראל ומעתה י"ל דכיון דהיתה סברה לומר שגר יש לו דינים חלוקים לגבי פסח שנריך להקריבו מיד אלא שבפי' מיעטיה הקרא א"כ היס"ל דאף דמיעטיה הקרא

אין מעכבתו מלאכול בפסח כלל ודריש האי קרא דהמול לו כל זכר להקדים מילת בנו לשחיטת פסחו ולא לעכב אוחו מפסחו ודברי הרידב"ז ז"ע ג.

ואגב נראה ליישב דברי בעל קרבן העדה שכחב מילת בנו וכו' מי אמרינן דפסח קודם דחדיר כיון דנוהג בכל שנה ומילה אינה אלא פעם אחת כל ימי חייו או דילמא מילה קודם דנכרתו עליה י"ג ברימות (ראה נדרים ז"א ע"ב נמחתי), ותמה עליו בציון לירושלמי דהרי בזבחים (ז"א ע"א) מבואר להיפך ועיין תה"ד (פי' רס"ו) ע"כ, ונלפענ"ד ליישב דבגמ' זבחים הנ"ל איכא תרי לישנא ובמנחות (ס' ע"ב) ר"ש פריך הכי מה להצד השוה שבהן שכן מצויין ור' יהודה אדרבה הא מצויה טפי הנן זמנין דלא משכח לה כלל עיי"ש, ור"ש דמזריך קרא למנחת העומר פריך הכי מה להנך שכן מצויין אפילו מאה פעמים בשנה אם אירע הדבר מאמר בעומר דפעם אחת ותו לא הא מצויה טפי דכל שנה הוא עיי"ש עכ"פ נראה דהוא מחלוקת ר"י ור"ש דלר"ש דבר שיכול לאירע יותר מקרי חדיר טפי ולר"י דבר שכל שנה הוי חדיר וא"כ הק"ע פי' כר"י ועיין מנחות (ע"ד ע"א) ואיפוך אנא ובחוס' יבמות (ה' ע"ב) ד"ה ומכלהו וברש"ש שם ודו"ק.

ובהא י"ל נמי מה שראיתי ברדב"ז (פי' ר"א) וז"ל שאלת ממני מקרא מגילה וצריח מילה איזה קודם משום

איש אחה מל בע"כ ואי אחה מל בן
 איש בע"כ ופי' בלשון אחר והוא עיקר
 דה"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול
 ובן דעת ומלחה אוחו בעל כרחו ואי
 אחה מל בן שהוא איש גר הבא להתגייר
 אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי
 בנים כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב
 זהו איש וגבי עבד כתיב איש למעט בן
 ע"כ עי"ש, והנראה דמפרש ז"ל דהס"ד
 היה דגר נמי מל בנו הגדול בע"כ אלא
 שבא החורה ומיעטו שלא ימול בניו
 הגדולים בע"כ ומעטה אילו היה מחויב
 למולם בע"כ ודאי דהיו מעכבים נמי
 מלאכול בפסח ולכן כתבו בחורה המול
 לו כל זכר ואמרו כן דוקא בגר וזה נכון
 (ועיין מוס' שם ד"ה אלא), ומ"מ לדברי
 רש"י אחי שפיר.

והנה מפרש"י נראה לכאורה דדוקא
 בניו הגדולים הוא דלא מחויב
 למולם בע"כ אבל בניו הקטנים היינו
 שאינם בני דעת חל חיוב על אביהם הגר
 למולם בע"כ אף שנולדו לו בשעת גיורתו,
 ולפי"ז הוה נמי אחי שפיר קושית הח"ס
 אבל ז"ע אי מחויב האב למול בניו
 הקטנים בע"כ, ולעת הפנאי אחריו
 בעזהשי"ת. (שנת הגדול חשי"צ)

מלהקריב הפסח מיד כשיחגייר אלא
 חייבוהו להקריב בשעה שכל ישראל
 מקריבין מ"מ אחי לא יעבד בו מילת
 זכרים כבשאר ישראל כיון דראינו
 דחורה העירה לן בסברה חינונה שהיה
 ראוי להקריב קרבן פסח מיד כשנחגייר
 ולכן צפי' ריבחה החורה בגר דוקא
 דמילת זכרים מעבד מלאכול בפסח
 דנידע דגם לגבי דין זה יש לו דין ישראל
 דמילת זכרים מעבד בו ואחי שפיר
 בס"ד קושית הח"ס ז"ל.

ומצאתי בשאלתות פ' לו (פ"י ע"ד) קחני
 למול אח בנו מכדי כמה דלא
 מהול לא מצי שחיט ליה פיסחיה חיפוק
 ליה משום פיסחא אי בעית אימא בזמן
 הזה דליכא פסח ואי בעית אימא כדאמר
 דהו כייבין ליה עיניה דלאו בר מילה
 הוא דשחטיה לפסחיה וכו', ועיין
 בשאלת שלום שם, וז"ע לכאורה שפי'
 הגאון ז"ל דלא כמפורש במילתא
 וירושלמי שוב ראיתי בהעמק שאלה
 שכבר העיר כמה שכחתי ושישו מעי.

עוד נלפענ"ד לפי שיטת רש"י יבמות
 (מ"ה ע"א) מה שאמרו בגמ' מה
 דכתיב כל עבד איש מקנת כסף עבד

פרשת שמיני

הנער על מיחחס. ועיין במד"ר (פי"א),
 וז"ע למה שנק דרשת חז"ל בזה.

ונלע"ד דבעה"ט לשיטתו דמפרש שם
 "עגל בן בקר" בגימ' "לכפר
 חטא העגל", ובדברים (ט:כ) "ובאהרן
 החאנף ה' מאד להשמידו ואחפלל גם
 בעד אהרן בעת ההיא", דרשו ז"ל (ויק"ר
 פי"י אות ה') ואחפלל גם בעד אהרן
 והועילה חפלמו מחנה ומחו שנים
 ונשאר השנים. והנה אי נימא דעגל בן
 בקר הי' לכפר על חטא העגל, א"כ למה
 מחו נדב ואביהוא, הא נתכפר לו החטא
 ע"י העגל בן בקר לחטאת. וע"כ ז"ל
 דבאמת לא מחו משום חטא העגל אלא
 דאיכא טעמא אחרינא כמו שדרשו
 בחו"כ "ויאמר משה אל אהרן הוא אשר
 דבר ה' בקרובי אקדש", א"ל משה
 לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיחקדש
 הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור
 או כי או בך, עכשיו רואה אני שהם
 גדולים ממני וממך.

ומעתה אי נימא שמחו מחמת חטא
 אהרן, אז ודאי נער הוא לו, ויש
 לפרש "ויהי" על מיחת בני אהרן. אבל
 אי נימא כדרשת החו"כ, אז לא שייך
 נער לאהרן, אדרבה גדולה הוא לו, וכמו
 שאמר לו משה. וא"כ א"א לדרוש "ויהי
 ביום השמיני" דהנער הי' בשביל מיחת

"ויהי ביום השמיני קרא משה
 לאהרן ולבניו ולקני ישראל ויאמר
 אל אהרן קח לך עגל בן בקר
 לחטאת וגו'" (ט:א-ב). ועיין רש"י,
 וראיתי דבעה"ט שכחב, ויהי ביום
 "השמיני קרא משה" בגימ' "היה ביום
 ראש חדש ניסן", אמר משה לפי
 שפרצתי ז' ימים נסנה לכך לא זכייתי
 לשמש אלא ז'.

ונראה דדייק בן מדאמר "ויהי", וכל
 מקום שאמרו "ויהי" אינו אלא
 נער. ולכך "ויהי", דמשה הי' מנטער
 על שלא זכה לשמש אלא ז' (ועיין ויק"ר
 י"א ו', ונשה"ר א' מ"ד). והנה בגמ' (זנחיס
 ק"א) נחלקו בו, רב אמר משה רבינו כהן
 גדול וחילק בקדשי שמים הי', שנא'
 "מאיל המילואים למשה הי' למנה",
 וחכמים אומרים לא נתכהן משה אלא
 שבעת ימי המילואים בלבד, וי"א לא
 פסקה כהונה אלא מורעו של משה ע"ש,
 וכל אותן השנים במדבר הי' משה משמש
 בצגדי לבן (עיין חוסי' שבעות מ'). והנה
 לאוחס השיטות א"א לפרש כדעת בעל
 הטורים דזה הי' הנער למשה, שהרי
 באמת הי' כהן ומשמש כל ימיו.

אמנם במדרש דרשו ז"ל (ויק"ר י"א ז'),
 אסת"ר פתיחה י"א) "ויהי ביום
 השמיני" שמחו בו נדב ואביהוא, ודרשו

הבנים. וע"כ קאי ארמשה שהי' מנטער שלא נעשה כהן גדול.

שיזכה לעצמו להיות נבחינה בע"ת. (שנת תשי"ח)

"ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך וכו'" (ט: ז:). וכתו"כ זה שאמר הכתוב "משה אהרן נכהניו ושמואל נקוראי שמו", ללמדך ששלשתן שקולים כאחד. והוא תמוה.

וראיתי בספר בנין אריאל שכתב ח"ל, דבקרוא כתיב "ויאמר משה וגו' כאשר צוה ה'", ולמה לי "כאשר צוה ה'". אבל י"ל עפ"מ"ש (נרכות ל"ד, ש"ע אר"ח סי' נ"ג סע' ט"ו-י"ו) כי דוקא ש"צ שאינו קבוע צריך לסרב מעט, אבל ש"צ קבוע יורד מיד. וממנו נקח בהאי עובדא שנכנס לעבודה תחילה הי' ראוי שיסרב פעם אחת או ב', אבל מאחר שנמשח לכך ונתמנה מפי הקב"ה הרי הוא כש"צ קבוע דנכנס מיד. ח"ש רש"י "למה אהה בוש לכך נבחרת וכו'".

ואיתא בפ' הפועלים (נ"ח פ"ז ע"א) מ"ש גבי אברהם דכתיב "כן תעשה" וגבי לוט כתיב "ויפטר בס", מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול. וכתב המהרש"א בח"א דלקטן מסרבין אפילו הרבה ולגדול אין מסרבין כל עיקר. והא דאיתא (נרכות ל"ד) ג' דברים רובן קשה ומיעוטן יפה וחדא מינייהו סרבנות, ז"ל דמיירי בנינוני. ובזה מבואר התו"כ דקשיא לי בהך קרא "כאשר צוה ה'" למה, וז"ל כדפרישית,

ומעתה עלו דברי בעה"ט כהוגן, כיון שדרש עגל בן בקר בגימ' לכפר על חטא העגל, וא"כ ע"כ דא"א לדרוש ויהי דהנער היתה בשביל מיסת בני אהרן, שהרי לא מתו בשביל חטא העגל שכבר נחכפר ע"י עגל בן בקר לחטאת. וע"כ לדרוש שאמר משה לפי שסרבתי ז' ימים בסנה לא זכיתי לשמש אלא ז'.

והנה במקום אחר פירשתי דלכך זכה אהרן לכהונה גדולה, דאמרו חז"ל (נרכות ל"ד) במקום שנע"ת עומד אין צדיק גמור יכול לעמוד. ואהרן שעשה המעשה והי' בע"ת גמור ונחכפר לו אותו החטא, זכה להיות כה"ג, משא"כ משה דלא חטא והי' צדיק גמור. ובה אמרתי לפרש ראה משה שהי' בוש לגשת, שהי' רואה את העגל, א"ל למה אהה בוש לך כי לכך נבחרת, כלומר דעי"ז נעשית בע"ת, ואין צדיק גמור יכול לעמוד במקומך, ודו"ק.

ובזה נמי נראה לפרש (מרים י) חסידים היו מתארים להביא קרבן, מה היו עושים, היו נודרין בנייר ומביאין קרבן. ולכאורה ז"ע, הרי נייר חוטא הוא על שציער את עצמו מן היין. ונראה בדרך אפשר, שהם היו רוצים להתעלות ולהיות בגדר בעלי חשובה, ולפי שאין הקב"ה מביא חקלה לידם נדרו בנייר נבחינה יחא לי' לאיניש לעבור איסורא כדי

ה' כהן ונביא, ובאמת נראה שכן עלה במחשבה, רק אחר שאמר משה "שלם נא ביד תשלח", אז נתמנה אהרן להיות כה"ג, וכמו שאמרו ז"ל (ונחיס ג"כ) עה"פ "הלוא אהרן אחיך הלו" (שמות ד:יד), ועיין רש"י שם. א"כ מאז כבר בא הדיבור מה' שאהרן יהי' הכה"ג, רק שאהרן לא ידע מזה רק משה. וזה לענ"ד מה שאמר משה "כאשר צוה ה'", היינו כאשר צוה כבר שאחה מהי' הכהן ולא אני, וזה עדיין הי' במצרים. וזה שאמר רש"י כיון שראה אותו בוש וכו' לכן נבחרת, ורז"ל שכבר נבחר לזה כנ"ל.

איברא שהרי אמרו בגמ' (יומא י"ג ע"ב) ת"ר אירע בו פסול ומינו אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצוות כהונה עליו דברי ר"מ, ר' יוסי אומר ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט. אמר ר"י מעשה ביוסף בן אלם דליפורי שאירע בו פסול בכה"ג ומינוהו תחתיו ואמרו חכמים ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט, כה"ג משום איבה, כהן הדיוט משום מעלין בקודש ואין מורדין (ועיין חוס' נויר מ"ז ע"ב מרובה נגדים ומשום שענה, ודו"ק היעב).

והנה כל שמונה שימש משה בכה"ג (ונחיס דף ק"ב, ועיין חוס' שבעות דף מ"ו), וא"כ ז"ע לכאורה האיך היו מעבדין לוי למשה מכה"ג כיון ששימש

דהוצרך משה לומר כן כדי שלא יסרב אהרן קצת בתחילה. וע"ז הקשה לו האיך אפשר שיסרב נגד משה, הא אין מסרבין לגדול כלל. לכן אמר זש"ה "משה ואהרן בכהניו וגו'" ללמדך ששלשם שקולים, וכיון דשוין היו יכול לסרב פעם או ב'. לכן הוצרך לומר לו שלא יסרב כלל מטעם "כאשר צוה ה'" וגו' עכ"ל, וש"י.

אלא דהא חינה אי אמרינן הני כהני שלוחי דידן נינהו, א"כ אפשר לומר כנ"ל דמחורת ש"ל קאמי. אמנס אי נימא דהני כהני שלוחי דרחמנא נינהו, א"כ הוא סחס מצוה כמו שאר מצוות הבורא ב"ה וא"א לומר אז לענ"ד טעמא דאין מסרבין וכנ"ל, דכלפי שמיא מאי מסרבין איכא, וכי באיזה מצוה אפשר לומר מסרבין. והנה בגמ' (יומא י"ט, קידושין כ"ג, נדרים ל"ה) נחלקו בזה, והחוס' (יומא כ') הקשו דליפשוט דשלוחי דידן נינהו ממאי דמשביעין לוי לכה"ג אחא שליחנו ושלוח ב"ד, ע"ש מה שמירצו בזה. ולפ"ז מאי מסרבין שייך כאן.

ובלפע"ד לולי דבריו הקדושים ז"ל דאדרבה, אהרן ס"ל שלוחי דרחמנא נינהו, ולהכי הי' ס"ל דודאי לשלוחי דרחמנא צריך להיות מי שהוא יותר ראוי וגדול ומי לנו גדול ממשה שנראה לו אלקים מתחילה בסנה ולא לו. א"כ זה ראוי ברורה שמשה גדול ממני, ולכן ס"ל דהוא אינו ראוי להיות שליח

למשה כיון שהוא הי' ראשון. אמנם אי נאמר כגמ' זבחים הנ"ל דאהרן כבר נעשה כהן מקודם ששימש משה, לא קשה כלום, דאף ששימש משה בשבעת ימי המילואים, מ"מ אהרן הוא הראשון וחוזר לעבודתו. ומה ששימש משה בשבעת ימי המילואים הוא משום דאהרן הי' אז ככה"ג שאירע בו פסול (מ"ו) ומינוהו תחתיו, ואחר שחזר חוזר לעבודתו, ונמלאו ששניהם כהנים, ואפ"ה משה הי' לו דין שני שאינו ראוי לעבודה וכנ"ל.

והשתא אחי שפיר דברי הספרי, בשעה שאמר לו משה לאהרן "קרב אל המזבח וגו'", הי' קשה לו הא כבר נתכהן משה ואיך מעבירין אותו, ודרשו זש"ה "משה ואהרן זכהו" דבאמת תרוייבו כהנים היו וכיש אומרים בזבחים הנ"ל דלא פסקה כהונה ממשה לעולם, רק שהי' אהרן נבחר מקודם כאשר צוה ה', וזה כבר במצרים, וא"כ הוא הי' לו דין שני שאינו עובד וכנ"ל, ול"ת דחלילה אחד הי' פחות מחבירו ולכן סלקוהו מכהונתו, וכמו שאמרו שם צירושלמי לא דיך ששימש שעה אחת לפני מי שאמר והי' העולם. ולכן מסיים דשלשון שקולים כאחד, רק דלא אפשר לשניהם לשמש כגמ' הנ"ל, אמנם שקולים כאחד הן וכנ"ל. (שנת פשי"ד)

"קרב אל המזבח" (ט.ז.). במדרש ובתו"כ (הביאו רש"י), לפי שהי' אהרן בוש וירא לגשת אל"ל משה למה אחת בוש

כבר, והלוא שורת הדין ששני אין לו דין כה"ג ולא כהן הדיוט. ולפום ריהטא הי' אפשר לומר דזה הי' אהרן בוש לגשת כיון שידע שמשה כבר שימש. אמנם החוס' הביא בשם הירושלמי דכה"ג מתמנה בפה ומסתלק בפה, ומשה מינוהו הקב"ה ומי סלקו הקב"ה. ולזה מיושב שפיר מה שאמר לו לאהרן "כאשר צוה ה'" כדי שלא תקשה לו לאהרן האיך הוא יסתלק מגדולתו, וזה שאמר לו "כאשר צוה ה'", שהקב"ה סלקו את משה ועשאו לאהרן כה"ג.

ואבתי קשה לפי מכלחין דלא ס"ל צירושלמי, דבגמ' הנ"ל נחלקו חכמים ויש אומרים, דיש אומרים ס"ל לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה שנא' וכו' וא"כ משה זכהונוח לעולם. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, האיך שימש אהרן ככה"ג כיון שמשה שימש מקודם. ובדרך פשוט אפשר לומר, דהנה בגמ' אמרו שם לר"י כה"ג משום איבה, נמלא דבאמת גם כה"ג הוא ראוי להיות, רק דחיישינן משום איבה, ואי לאו משום זה הי' מותר. והנה מצינו שמשה אמר לו לאהרן למה אחת בוש כי לך נבחרת ואשריך שזכית לך. וא"כ משום איבה אין כאן, דאדרבה משה בעלמא דיבר עמו בדרך חיבה ואהבה, ואחי שפיר דנחכהו.

נחזור להנ"ל, דבגמ' אמרו דראשון חוזר לעבודתו ושני אינו ראוי לא לכה"ג וכו' ולכאורה א"כ אמאי עברוהו

ששמע מאחורי הפרגוד שובו בניס
שובנים חוץ מאחר, מ"מ אילו שב בכל
לבו היו מקבלים אותו. ח"ש כל מה
שאמר לך בעה"ב, כלומר הקב"ה עשה
חוץ מצא, שאם יאמר לך ח"ו לא
ממחינתי, לא תקבל אלא אדרבה תרבה
ברחמים עד שירחס.

ולפ"ז י"ל חוצפא אפי' כלפי שמיא
מהניא, והיינו אפי' יאמרו לו
ח"ו לא ממחינתי של הקב"ה לא ישמע
אלא יחניף עצמו ויחפול עד שירחמו
עליו. ומנלן הא מאהרן, שהרי אהרן
עשה אותו המעשה והוא ע"ו, ואמרו
ע"ו "כל באיה לא ישובן ולא ישיגו
אורחות חיים". והי' אהרן בוש ואמרו
ז"ל שהי' המזבח נדמה לו כחבנית שור
(עיין תו"כ שמיני פרשה א' אות א'), אלא
שהתפלה הואילה. ומשה אמר "ובאהרן
החאנק ה' מאד להשמידו ואחפול גם
בעד אהרן" (דברים ע:כ), הרי דתשובה
מועלת (עיין במדבר פרשה ג' אות ב'). וא"כ
אדרבה, אהרן יורה דרך התשובה. ח"ש
למה אמה בוש לך נבחרת, שממך ילמדו
לעשות תשובה.

ובזה אמרתי מה שאמרו ז"ל (סוף מס'
סוטה) בעיקבתא דמשיחא חוצפא
יקגי, כלומר אפי' הגרועים והפחותים
מאד שח"ו עברו בכל עבירות, ואעפ"כ
בעזות מצח ובחוצפה יחזרו בתשובה
באותה חוצפה שח"ו החניפו לחטא
באותה חוצפה והדרו בתשובה, ולכן נמי
כשמונין אותנו לאמר כשאנחנו מחפליין

לך נבחרת. וכעת נראה, דהנה באמת
בושה זו אחת ממדת זרע אברהם יצחק
ויעקב, ביישנים רחמנים גומלי חסדים,
וכל המחבייש לא במהרה הוא חוטא
(נכרות י"ב). אמנם, במקום אחר אמרו
ז"ל (אבות פ"ב מ"ח) ולא הביישן למד,
וא"כ אדרבה חסרון הוא מדת ביישנות.

אבל הענין דלמילי דעלמא נריך
להשתמש במדת הביישנות, אבל
לעבדות ה' אדרבה נריך עזות ובחי'
"ויגבה לכו בדרכי ה'" (דהיי"ב י"ז)
וכמ"ש (אבות ופטור ש"ע א"ח סי' א') יהודה
בן חיימא אומר הו' עו כנמר וקל כנשר
רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך
שבשמים. ואסור לאדם לומר מצוה זו רק
לגדולים נאמרה, ומה אני ומה חיי הרי
אני ראוי לך, וכן לא יחוש מפני
המלעיגים אף שידע בעצמו שמעשיו
חווה ולא סגל מצוות ומעש"ט, מ"מ
אסור להמייאש. וכיון שראה משה לאהרן
דבוש וירא לגשת, א"ל למה אמה בוש כי
לך נבחרת, כי מי שנתקבל בלגיון המלך
לעבדו אין נפ"מ אס הוא מרגיש בעצמו
שראוי לאותו חפיקד או לא, עליו לעשות
חפיקדו.

ובזה נראה ליישב מה שאמרו בגמ'
(סנהדרין ז"ט) חוצפא אפי' כלפי
שמיא מהני, ותימה אדרבה אמרו (נ"מ
פ"ג) מדחניף כולי האי ש"מ וכו', וי"ל
לפי מה שפי' על הא דאמרו פסחים כל
מה שאומר לך בעה"ב עשה חוץ מצא.
ועיין מאירי פסחים, ופי' על אחר אף

ישמעאל אומר כדאי היא הקריבה
לעצמה וכדאי הוא ההקרבה לעצמה,
ועיין לפנת פענח למהרי"ט דרוש א'
לפ' שמיני באריכות.

ואשר נראה בס"ד דיש לדייק במה
דנחלקו עוד (פירוין ס"ג) רבי
אליעזר אומר לא מחו בני אהרן עד
שהורו הלכה בפני משה רבן, רבי
ישמעאל אומר שחיי יין נכנסו למקדש,
וי"א על שלא נשאו נשים, וי"א על
שאמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואני
ואחיה ננהיג את הדור, וי"ב.

האמנם המהרש"א הקשה הא באמת כן
הדין שצריך להביא אש מן
ההדיוט וא"כ מה חדשו בזה נדב
ואזיהוא שנחייבו מיתה. וי"ל לפמ"ש
(ברכות ל"א ע"ב) בשמואל שהורה דשחיטה
בזר כשרה והביאו אותו לפני עלי הכהן
ושאל אותו מנ"ל הא, אמר ליה מי כתיב
ושחט הכהן "וזרק הכהן" כתיב מזריקה
ואילך מצות כהונה ומכאן ששחיטה
כשרה בזר, וא"ל מימר שפיר קאמרת
מיהו מורה הלכה בפני רבך את ותייב
מיתה, מצואר דהגם דההלכה כן הוא
מ"מ כיון שעדיין לא נחדשה כן או
אפילו נחדשה כבר כן והחלמיד עושה
כן בפני רבו ואינו שואלו כדת מה
לעשות הו"ל בכלל מורה הלכה בפני
רבו.

ויש לדייק מפני מה זכו נדב ואזיהוא
לכוין לההלכה שצריך להביא אש

על ביאת משיח נדקנו ואומרים אם
בדורות הראשונים של נדיקים וגאונים
וכל בית ישראל עובדי ה' לא בא, בדור
השפל הזה יבוא, ונאמר ח"ו נושא. אבל
אנחנו אדרבה לא נחייאש, ואם הוא
חולפה מזדינו להתפלל עליו שיבוא בדור
הזה, לא נפסיק בשביל זה מלהתפלל
שיבא, וודאי שיחגלה לנו במהרה.

ובעין זה כתב הרמב"ן ז"ל (שמות כ:ה)
ו"ל, וירא אלקים את בני וידע
אלקים ופירש"י נתן עליהם לב ולא
העלים עינו מהם וכונן הוא ע"ד הפשט
וכו' והאריך הכתוב להזכיר טענות רבים
בגאולתם וישמע אלקים, וזכור אלקים
את בריתו, וירא אלקים, וידע אלקים, כי
ידעתי את מכאוביו, כי אע"פ שנשאלם
הזמן שגזר עליהם לא היו ראויים להגאל
כמו שפורש על יד יחזקאל אלא מפני
הצנקה קיבל חפלתם ברחמיו ע"ש. וז"ש
בעיקבתא דמשיחא חולפא יסגי, ר"ל
שרק ע"י שיהי' להם חולפא להתפלל על
משיח, עי"ז יחגלה לנו במהרה.

"ויקחו בני אהרן וגו' ויקריבו לפני
ה' אש זרה אשר לא צוה אותם"
(י:א). ובח"כ איתא בקרבנות לפני ה'
וימותו רבי יוסי הגלילי אומר על
הקריבם מחו ולא מחו על ההקרבה ר"ע
אומר כתוב אחד אומר בקרבנות לפני ה'
וימותו וכתוב אחד אומר ויקריבו לפני
ה' אש זרה אשר לא צוה, הכריע
בהקריבם אש לפני ה' הוי על הקרבה
מחו ולא על הקריבה עצמה, רבי

מתקנא בתלמידו אלא אדרבה שמת
בגלותו, ומיהו כשם שפרטופיהן אינם
שוות כן דעוניהם אינם שוות וכל אחד
יפסוק לפי דעתו ודרכו וח"ו תעשה
תורה כשמי תורות, ועל כיוצא בזה אמרו
משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו
כל זרכן נעשה תורה כשמי תורות ורבו
מחלוקות בישראל.

ואולי דמה"ט אמרו ז"ל ועשו סייג
לתורה, כלומר דהגם דמנוה
להעמיד תלמידים הרבה אבל עשו סייג
לתורה שלא תהי' התורה הפקר וכל
הישר צעיניו יעשה אלא ההוראה תלייה
בהרב וכל המורה בפניו חייב מימה ח"ו
זה הוא הסייג לתורה. וז"ש לאהרן
בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד,
אני אמרתי שמא בי או בך עכשיו אני
רואה שהם גדולים ממני וממך והיינו
במה שכוונו להכניס אש זרה אשר עדיין
לא נזה ה', והם כוונו כן מדעתם ולא
אני.

ונראה דצוה פליגי רבי יוסי ור"ע ר"י
ס"ל דעל הקריבה בעלמה מתו
כלומר שהתקרבו יומר מדאי, דאילו
בשביל שהורו הלכה בפני רבם הרי ודאי
שרבם משה הי' מוחל להם, ור"ע סבר
שעל ההקריבה מתו שהקריבו ממש ועשו
מעשה שלא נצטוו עליה.

"ויקריבו לפני ה' אש זרה" (י:א).
ונחלקו רז"ל (ויק"ר פרשה כ) בחטא הני
דדיק, ר' אליעזר אומר לא מתו בניו של

זרה לקרבן מה שלא כוונו משה ואהרן,
וז"ל לפ"מ שאמרו ז"ל נחות דרגא
ונתיב איתחא, וא"כ מי שלא נשא אשה
עולה במדרגה יותר גבוה, וכמ"ש בזן
עזאי (יבמות דף ס"ג) נפשי חשקה בתורה
ולכן זכו ועלו להתקרב ולכוין מה שלא
כוונו משה ואהרן. וא"כ מצוהר כי לפי
שלא נשאו נשים זכו להורות הלכה זו,
וא"כ תרוייהו אמח על שלא נשאו נשים
ולכן הורו הלכה בפני משה רבן. והנה
רבא אמר (יומא ע"ו ע"ב) חמרא וריחא
פקחין, וא"כ י"א ס"ל כיון שנתפקחו
יותר עד שזכו לכוין מדעתם מה שלא
זכו משה ואהרן ע"כ ששחוי יין נכנסו
כלומר שע"י חמרא נתפקחו ולכן הביאו
אש זרה.

אלא די"ל שהרי אמרו ז"ל בכל אדם
מתקנא חוץ מצנו ותלמידו (סנהדרין
ק"ה), והרי קי"ל דרב שמחל על כבודו
כבודו מחול, וא"כ יכול הרב למחול
ואמאי לא מחל להם משה, ובכלל כיון
דאין הרב מתקנא בתלמידו אמאי תלמיד
המורה בפני רבו חייב מימה.

ונראה לפמ"ש (אבות פ"א מ"א) משה קבל
תורה מסיני ומסרה ליהושע
ויהושע לזקנים וכו' הם אמרו שלשה
דברים וכו' והעמידו תלמידים הרבה
ועשו סייג לתורה, וז"ע השייכות
והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג
לתורה. ונראה דבאמת כיון דהרב
מעמיד תלמידים הרבה וכולם יזכו
להורות בישראל, ומאחר דאין הרב

וּלְכֵן צִוִּי אֶהְרֵן כְּשֵׁרָאוּ הַקִּרְבָּנוֹת נֹאכְלוֹת
 בָּאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם בְּלִי אֵשׁ זָרָה, וְהֵם
 בְּקִדּוּשָׁתָם הִרְגִּישׁוּ שֶׁצָּרִיךְ אֵשׁ זָרָה,
 הַקִּרְבִּיבֵי אֵשׁ זָרָה [וְעַיִי חִיבֵי"ע אִישְׁמֵחָ
 נֹוֹכְרִימָחָ מִן חִפְיִין], וְלֹא הִלְכוּ לְשֵׁאוֹל
 אֵת מִשֶּׁה רִבִּינוּ אִם לְהַקְרִיבוֹ, שֶׁחֲשַׁבּוּ
 שֶׁעַד שִׁילְכוּ וַיְבֹאוּ יֹאכֵל כֹּל הַקִּרְבֵּן בָּאֵשׁ
 מִן הַשָּׁמַיִם, וְהוּא בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ אִיסוּר אֵין
 חוֹלְקִין כְּבוֹד לְרַב וּלְכֵן הַקִּרְבִּיבֵי מִדַּעְתָּם.
 אֲבָל טַעַם זֶה, כִּיּוֹן דַּמְנוֹת אֵשׁ זָרָה
 עֲדִיין לֹא נִלְטָוה עַיִי מִשֶּׁה רִבִּינוּ אֵף
 שֶׁהֵם בְּקִדּוּשָׁתָם זְכוּ לְכוּיִן שֶׁצָּרִיךְ אֵשׁ זָרָה,
 מִ"מ כִּיּוֹן דַּעֲדִיין לֹא נִלְטָווּ לֹא הוּי בְּגִדֵר
 צוּוּ וְהִיָּה אִסוּר לָהֶם לְהוֹרוֹת וְזֶה טַעַם.

וְרַ' לִי אָמַר עַל שֵׁלָא נִשְׂאוּ נָשִׁים, כְּבָר
 אֲמַרְתִּי בְּמִקּוֹם אַחֵר דֵּהֲנָה מְלוֹת
 פְּרוּ וּרְבוּ לֹא נִדְחָה מִפְּנֵי שׁוֹם דְּבַר רַק
 מִשׁוֹם לִימּוּד הַתּוֹרָה, וְכַבֵּן עוֹזֵי (יְנִמוֹת
 ס"ג) שֶׁאֲמַרו לֹו יֵשׁ נָאָה דוֹרֵשׁ וְאֵין נָאָה
 מִקְיָיִם, וְהַשִּׁיב וְמָה אַעֲשֶׂה נַפְשִׁי חֲשָׁקָה
 בַּתּוֹרָה, וְכֵן הִלְכָה (עַיִן רַמְבַּ"ם וְטוֹשַׁ"ע
 אַהֲעַ"ז ס"י א'), אֲלֵא שְׁבֻמְנִינוּ לֹא נִמְנָא
 כּוֹה. וְאִ"כ וְדֹאֵי דְשָׁנִי צִוִּי אֶהְרֵן בְּקִרְבָּנָם
 לְפָנֵי ה' הִי נַפְשָׁם חוֹשְׁקִים בַּתּוֹרָה, וְלְכֵן
 לֹא נִשְׂאוּ נָשִׁים. אֲלֵא דִלִּימָחָ בּוֹהֵ"ק פ'
 נֶשֶׁא (וְעַיִי בַּאֲוִ"ח ס"י קַכ"ח סַע' מ"ד בַּרְמ"א
 שֶׁמֵּבִיא מִהַמְדַּרְכֵי צַפ' הַקּוֹרָא עוֹמֵד) דְּכֵהֵן שֵׁלָא
 נֶשֶׁא אֲשֶׁה לֹא יֵשֵׁא אֵת כַּפּוּי וְכ"ש שֵׁלָא
 יַעֲשֶׂה הַעֲבֻדָּה. וְי"ל פְּשׁוּט דֹּאֵף שֶׁפְּטוּר
 מִלִּישָׂא אֲשֶׁה, הֵינּוּ אִם יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק
 בַּתּוֹרָה בְּכָל עַתָּה, אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהַפְּסִיק בְּרַגַּע
 אֲפִילוּ לְקִיָּים מְלוֹת שֶׁאֲפִשֵׁר עַיִי אַחֲרִים,

אֶהְרֵן אֲלֵא שֶׁהוּרֵי הִלְכָה צַפְנֵי מִשֶּׁה רַבֵּן,
 ר' לִי אָמַר עַל שֵׁלָא נִשְׂאוּ נָשִׁים, ר'
 מִנְחֵם צָסֵס ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נַחֲמִי אָמַר עַל
 שֶׁהִיוּ אֹמְרִים מַחֵי יְמוּחוּ ב' זְקִימֵס הִלְלוּ
 וְאֵנוּ נִנְהִיג אֵת הַדּוֹר. אִ"ר בְּרַכִּי אָמַר
 לָהֶם הַקִּבְ"ה הִרְבָּה סְיִיחִין מִחוּ וְנַעֲשׂוּ
 עוֹרוֹמִיָּהֵן שְׁטוּחִין ע"ג אֲמוֹמִיָּהֵן. ר'
 מִנְחֵמָחָ אָמַר לְפִי שָׁנוּ עֵינֵיהֶם מִן
 הַשְּׂכִינָה. עוֹד אֲמַרו דְּשִׁחִי יִין נִכְנָסוּ
 וּמְחוֹסְרֵי בְּגָדִים וְבִלִי רַחֲלֵת יָדִים וּרְגִלִים,
 וְעַיִי שֵׁלָא הִיוּ לָהֶם צִיָּים. וּפְלֵא, כִּיּוֹן
 שֶׁהַחֲכַר בַּתּוֹרָה "וְהַקִּרְבִּיבֵי אֵשׁ זָרָה",
 וְלִמָּה לָן לְדַרוּשׁ לְגַנְאִי.

וְנִרְאָה לֹוֹמֵר דְּכוֹונָה שָׁנִי צִוִּי אֶהְרֵן הִי
 לְטוֹבָה, דֵּהֲנָה קִי"ל (וּי"ד ס"י
 רַמְבַּ"ם) דֹּאֲסוּר לְהוֹרוֹת צַפְנֵי רַבֵּוּ וְאֲפִי
 צִיעֲמָחָ בְּכוֹמְחָח (סַע' ד') וְכֹל הַתּוֹרָה חִיב
 מִיָּתָה, וְעַיִי עִירוֹבִין (ס"ג ע"א) דִּרְאִי
 לְהַכִּישׁוּ נַחֵשׁ, וְעַיִי בְּרַכּוֹת (כ"ו ע"ב) דִּרְבִּי
 אֲלִיעֶזֶר אָמַר דְּמִי שֶׁאָמַר דְּבַר שֵׁלָא שֶׁמַּע
 מִרְבּוּ גוֹרֵם שֶׁחֲסַחֲלַק שְׂכִינָה מִיִּשְׂרָאֵל
 וְהוּא בַּעַל הַמֵּאֲמַר כֹּאֵן ג"כ, וְהַסִּיבָה
 לְכַךּ מִפְּנֵי שׁוֹה זְלוּל בְּרַבּוּחִיו. אֲלֵא דְזֶה
 דּוֹקָא דְּדַבַּר שֶׁאֵין בּוֹ אִיסוּרָא, אֲבָל דְּדַבַּר
 אִיסוּר אֵין חֲכָמָה וְאֵין עֲנָה וְאֵין חֲבוּנָה
 (מִשְׁלֵי כֹא: ל) בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ חִילוּל ה' אֵין
 חוֹלְקִין כְּבוֹד לְרַב (בְּרַכּוֹת י"ט). וְקִי"ל
 דְּמִזְבַּח צַעִי אֵשׁ זָרָה אֵף שֶׁבֵּא אֵשׁ מִן
 הַשָּׁמַיִם (עִירוֹבִין ס"ג, יוֹמָא כ"א ע"ב, וְנַחֲמִים
 ס"א ע"ב, וְעַיִן רַמְבַּ"ם הִל' חֲמִידִין פ"ב ה"א
 וְנַסְהַמ"ז ל"ח פ"א), וְלֹוֹה בָּאוּ הַמַּעֲרַכּוֹת
 כִּידוּעַ.

ימות ג"כ חיישינן ועכ"פ בשנים שהם כרבים אפילו לזמן קצר שמא ימות אחד, וא"כ צריכים הם להיות מוכנים וכ"ש לזמן מרובה שמא ימותו חרויהו ומי ינהיג את הדור, ולכן לא נשאו נשים אלא היו דואגים מחי ימותו שני זקנים הללו כיון דמיחה שכיחא וא"כ יצטרכו להיות מוכנים. וא"כ היחה כוונתם לטובה, וכמו בכה"ג שלאציו ולאמו לא יטמא בפ' אמור.

אבל טעו בזה, שהרי אמרו בכחובות (מ"ט ע"ב) דלמיחה לא חיישינן, והאכ"ל (פי' מ"א) הקשה לדעת החוס' דלזמן מרובה לכו"ע חיישינן למיחה מגמ' כחובות הנ"ל ונדריס. אבל בספרי משנה הלכות על ביה"ג כחובות (פי' כ"א) כתבתי לפי דעת הר"ן דדוקא למיחה דחד חיישינן לזמן מרובה עכ"פ, אבל בתרי לא חיישינן אפילו לזמן מרובה, וכ"כ הרשב"א, ועיין שעה"מ (פ"ד מהל' סוכה הט"ז ד"ה ועוד). ולפ"ז בני אהרן ס"ל דאפילו למיחה דחרין חיישינן עכ"פ לזמן מרובה, ולכן אמרו מחי ימותו שני הזקנים הללו. אבל אגן אדרבה קי"ל דלמיחה דחרין לא חיישינן אפילו לזמן מרובה, וע"ז אמרו הרבה סייחין מחין ונעשין עורוטיהן שטוחין ע"ג אמותיהן, ורמו אגמ' כחובות הנ"ל ע"ש ודו"ק.

והנה רבי תנחומא אומר לפי שזנו עיניהם מן השכינה, פשוט דכיון דנחקרבו כ"כ לשכינה בקדושתם היו דומיא דנר שכל זמן שמחקרב לאצוקה

א"כ כבר ינא מפטור לחיוב. ובה היחה טעותם בהקריבם אש זרה, שעסקו בהקרבת הקרבנות, א"כ כבר ינאו מדינו של בן עזאי ולכן נענשו.

אלא דהא קשה מכולם שאמרו מחי ימותו שני זקנים הללו, והדבר מתמיה. ונראה גם בזה דח"ו לומר כפשוטן. אבל נראה דהנה בריש מס' יומא (ב' ע"א) ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו, וחכמים אומרים א"כ אין לדבר סוף, אלא טומאה דשכיחא גזרו, מיחה דלא שכיחא לא גזרו. וקשה ולר"י דחייש למיחה א"כ ליחוש אפי' אשתו שניה, אלא דלמיחה בחד חיישינן ולתרי לא חיישינן.

ועיין חוס' (גיטין דף כ"ה) לא חיישינן שמא ימות לזמן קצר היינו דוקא יחיד אבל לרבים חיישינן שמא ימות אחד אפילו לזמן קצר. ועיין כה"ס עה"ת (פי' חוריע) ובחוס' מו"ק (כ"ו ד"ה ואלו) שמא ימות הנותן או העדים או ב"ד. ובשד"ח (מערכת ה' סי' ל"ה) ובש"ס גיטין (ל' ע"ב) מיחה שכיח, עשירות לא שכיח (ועיין חו"ט נדריס פ"ט מ"ב). ובתפא"י על משניות שם, וביד שאל (יו"ד סי' רכ"ה) דאם דנין על אדם פרטי נוחנין לו חזקה חיים ובריאות, אבל בכללות הרבה מחים מלויין.

והנה שני בני אהרן חשבו בנפשם, היות כי מיחה שכיחא לכו"ע ולשמא

הי' טרם נצטוו על פרשת יין ושכר אל תשת בבוזאכס מ"מ נענשו, והטעם י"ל דכיון דהוא במקום המקדש חזיו השכינה, אינו נכון לעשות פעולות אחרות להשיג במעלות וכוונות החורה, כי אינו דומה רבא מחוץ למקדש מבמקדש דשם צבחי (ישעי' ל:ב) והי' עיניך רואות את מורייך ולא צריך לפעולות.

א"י דממ"ג עשו שלא כהוגן, דלפי שאמר ר"ת שזנו עיניהם מזיו השכינה [ע"י צח"כ שזנו עיניהם בשעה שירדה אש מן השמים, דבסדר עולם מבואר דהיה ציוס השמיני ששרו רגזו לצדיקים צה' מפני כבוד השכינה שהיה שם, וע"ז יכול להיות שזנו עיניהם ולא צמ"ח], ע"כ עשו כן כדי להחכים בחורה, כדאמר רבי האי דעדיפנא מחבראי משום דראיתי ר"מ מאחורי והרואה להחכים בצחמת החורה יסחכל בפני רבו, [עיי' עירובין (דף י"ג) וע"י ירושלמי (ב"ה פ"א ה"ב) דרבינו הקדוש ראה מן החלון הצואר של ר"מ ואמר שמיני זה זכה לחורה, ור"י ורשב"ל אמרו לא זכינו לחורה אלא בגין שראינו את אנצבו שיצאה מן הכפפה ע"כ, וע"י מהרש"א (חגיגה ה' ע"ב) דראיית פני חכם הוי כקבלת פני שכינה], אבל א"כ לא הי' צריך לפעולת שמיית יין. ואם רלו לפעולת שמיית יין, א"כ למה להם לראות פני השכינה, וא"כ ממ"ג עשו אחת שלא כהוגן.

ולמ"ד שנכנסו מחוסרי בגדים ופ"י בלי

גדולה יותר ויותר הוא בסכנה לכבוד, ואם מתקרב הנר לגמרי אז הוא מתדבק בשלהבת הגדולה ונחעלה עמה. והכ"נ מחמת שנחקרבו לשכינה כ"כ חזו עיניהם מהשכינה, דבקה נשמחם ומחו. וזהו קוד מיתח נשיקה והמדין יצין.

ומ"ד שחזי יין נכנסו, נראה נמי לפ"מ דאמר רבא (יומא ע"ו ע"ב) חמרא וריחא פקחין, פ"י דרבא הי' שומה רביעית יין כדי שעל ידו יבדח דעתו ועי"ז זכה לדעת ללולה ולסודות החורה. ואולי ע"ד שאמרו (עירובין ס"ד, מדרש חנומא פ' שמיני ה', וזה"ק ג' ל"ט) נכנס יין ינא קוד. וע"י ירושלמי (פסחים פ"י ה"א) דשפחה אחת שאלה לר"י ברבי אלעי שפניו דומים כאילו שמה יין, אמר לה שנראה כן לפי שחלמודו מצוי בידו, וע"י במשלי (ט:ה) לכו לחמו בלחמי, וצוהר (ח"ג דף רע"א) דזה קאי אנהמא דאורייתא ועי"ש סוף פסוק ושחו יין מסכחי לא ינא דאורייתא חורה שבע"פ.

והנה שני בני אהרן בצדקתם מדת רבא הי' להם, ועי"ז זכו להתקרבות לה', וחשבו דכ"ש הנכנס לעבודה לפנים שצריך פקחות וכוונה ונמינת דעת יותר שע"י שמיית יין יוכלו להשיג כל הכוונות הגבוהות האלו, ואכתי לא נצטוו שלא ליכנס שחזי יין צביהמ"ק.

ואולי ע"ד קוד זה הוא ג"כ שמיית ד' כוסות בליל פסח הקדושה, שחיקנו דוקא לשחות יין והבן. ואף כי

מעיל, י"ל דלרוב ענוותנותם חשבו היות
 כי משה רבינו ע"ה שימש ז' ימי
 המילואים במעיל לבן, וסברי דהוי ליה
 ג"כ דין כהן (עי' זבחים דף ק"ב וזמורה"א
 הוריות י"ג ע"א), א"כ זה ענין פחיחת
 הכבוד למשה רבינו שישתמשו הם במעיל
 בזמן שמשה רבם נכנס במלבוש זה,
 ונכנסו מחוסרי בגד המעיל. ובלי רחינת
 ידים ורגלים י"ל לחשבו לפי שנחלקו
 הפוסקים בכהן שרחץ ידיו בצוקר וכיון
 לנשיאת כפים אי צריך לחזור וליטול,
 והם חשבו שסגי במה שנטלו ידיהם
 שחרית וחשבו דגם למקדש הדין כן. אבל
 באמת רחינת ידים במקדש הוא מלואה
 בפני עצמה וטעו בזה.

(שנת פשכ"ה)

"ויאמר משה אל אהרן וגו' ועל פני
 כל העם אכבד וידם אהרן" (י:ג).
 ובמדרש וידם אהרן מה היה לומר וואת
 תורת הנזיר ציוס מלאכת ימי נזרו יציא
 אותו אל פתח אהל מועד (במדבר ו:יג)
 ופלא.

ונראה ליישב בדיוק פרש"י וידם אהרן
 קבל שכר על שתיקחו, ומה שכר
 קבל שנתייחד עמו הדבור שנאמרה לו
 לצדו פרשת שחוי יין, ולכאורה למה
 דוקא פרשה זו נאמרה לו בשכר
 שתיקחו, וי"ל דהנה חו"ל נחלקו במיתת
 בני אהרן דעת ר' ישמעאל ששחוי יין
 נכנסו (ועיין פירונין ס"ג ע"א ובירושלמי פ"ק
 דגיטין וספרא כ"ו ובזיק"ר פרשה כ' י'),
 ולדעת ר"י דשחוי יין נכנסו קשה
 קושיית המפרשים כיון שעדיין לא נטעו
 שלא ליכנס בבמה"ק שחוי יין ואין
 עונשים אלא א"כ מזהירין (עי' סנהדרין נ"ו

ומה שלא היו להם בנים י"ל לפמ"ש
 דחוקיהו המלך לא נשא אשה שראה
 שיצאו ממנו בנין דלא מעלי, ובא ישעי'
 הנביא ואמר לו לו אל ביתך על שלא נשא
 אשה וא"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך
 (כמבואר הכל בזכרות דף י'). וי"ל דגם הם
 ראו כן ולכן לא היו להם בנים. אבל לפי
 האמת לא היו להם להסתכל בזה
 כדקיי"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך.

א"י דהנה באמת גם זה תלוי בני"ל
 לחשבו כיון שיהיו מנהיגי הדור לא
 יהי' להם זמן לחנך את בניהם וח"ו
 יגדלו שלא כהוגן. אלא שזה אינו, שהרי
 אף שלא זכה משה שימלאו בניו מקומו
 אבל בני אהרן מלאו מקום אביו. ומה
 שלא זכה משה אמרו בגמ' (ב"ב דף ק"ט)
 לעולם יבדוק באחי אשתו דרוב בנים

ע"כ ועי' ירושלמי יומא פ"א ה"ה) וא"כ למה נענשו בני אהרן.

ולפי זה שפיר היה ליה טענה לאהרן למה נענשו בניו אלא שאעפ"כ שחק וקיבל באהבה, ח"ש המדרש וידם אהרן מה היה ליה למימר אחת תורת הנזיר וכו', כלומר שמפני מה נתחייבו בניו מיחה משום דדרשינן סמוכין מזאת תורת הנזיר לזרכת כהנים ודרשינן ק"ו מזרכת כהנים לעבודה, הרי ק"ו פריכה הוא לר"י דלא דריש סמוכין כלל וגם אין עונשין מן הדין, וא"כ למה נענשו וכיון ששחק קיבל שכר על שתיקמו.

וגראה להוכיח דנדב ואביהוא לא דרשו סמוכין ולשיטתיהו אזלו שנכנסו שמויי יין, דהנה אמרו ז"ל חד אמר שלא נשאו נשים, וז"ע האיך נכנסו לעבודה כשלא נשאו נשים והא אמרינן בגמ' (ינמות ס"ג ע"ג) כל מי שאינו עוסק בפ"ו כאילו שופך דמים, ובחוספתא גרים הרי זה שופך דמים (ועיין שאלמות ס' נח), וכיון דלא עסקו בפ"ו הוה ליה כאילו שופך דמים וכהן שהרג את הנפש אסור לעבוד עבודה (ועיין זוה"ק פ' זו דף ל"ד דפוס אמשטרדם, ולעיל פ' תולדות מה שפירשתי שם).

ברם רש"י על הפסוק ואחס פרו ורבו (בראשית ע"ו) פי' לפי פשוטו הראשונה לזכרה וכאן לזווי, ולפי מדרשו להקיש מי שאינו עוסק בפ"ו לשופך דמים, והרמב"ן ז"ל כתב שם פי' רש"י ולפי מדרשו להקיש וכו' והמדרש הזה לא הוז'או אותו אלא מן הסמוכין וכו' עי"ש, ועיין במזרחי שם ועיין במלא הרועים (אות ס' סק"כ). והנראה דהאי

ועלה בדעתי לומר דהנבעה"ט הביא עה"פ אחת תורת הנזיר וגו' (במדבר ו"ג) לקמן כתיב על תורת נזרו לומר מי ששחה יין אל יורה, וסמוך זרכת כהנים לפרשת נזיר לומר שמויי יין פסולין לזרכת כהנים שנקראת עבודה, ולפי זה בלא פרשת שמויי יין שנאמרה לאהרן יש לנו ללמוד דשמויי יין אסורים בעבודה מדסמוך ליה פ' נזיר לפ' זרכת כהנים, וכמו דנזיר אסור בזיין כן כהנים שמויי יין פסולין לזרכת כהנים, ונלמוד עבודה בק"ו מזרכת כהנים ומה זרכת כהנים מפני שנקראת עבודה פסולה בשמויי יין עבודה ענמה לא כ"ש, וא"כ הי"ל לידע דשכור על יעבוד מדין סמוכין הנ"ל, וא"כ למה נכנסו שמויי יין.

אלא שאכתי איכא למפרך שהרי אין עונשים מן הדין (סנהדרין נ"ד ע"א וירושלמי ינמות פ"א ה"ה) [ול"ע מן השמים אי עונשין מן הדין] ועוד שהרי הכא אליבא דר' ישמעאל דרשינן דשמויי יין נכנסו, וידוע דעת הר"ש מקונין דרבי ישמעאל לא דרש סמוכין מדלא מנאה בין הי"ג מדות שהמורה נדרשת בהן, והביאו בעל מדות אהרן (בגו"ש פ"ג ח"ח) ועיין מלא הרועים (אות ס' סע' ט"ו). ולפי דעת הר"ש מקינון חזרה קושית המפרשים לדוכחא אמאי נענשו הא עדיין לא נצטוו ור"י לא דרוש סמוכין.

היו ומחטמאין לקרוביהן, ומבואר בזבחים (ק' ע"א) דמטמאין אותו בע"כ וכ"כ בשו"ת הרשב"א (סי' כ"ו), ונראה למ"ד שנשרפו גופן ורק שלדן קיימת משום דנדב ואציהוא נשרפו רק שלדן קיימת הו"כ כמ"ש החוס' (סנהדרין י"ג ע"א ד"ה ה"ה) ומבואר בנדה (כ"ו ע"ב) לזה הו"כ כמת חסר, וזוהו אין הכהן קרובו מטמא לו כמ"ש רב חסדא (נויר מ"ג ע"ב) וכמו דפסקינן (יו"ד סי' שע"ג) ע"ש. וז"ש בספרא מכאן אמרו הכהנים אין מטמאין למתים כי כשחטר דינו כשאר מתים שאין הכהן מטמא להם עכ"ל. [ובאמת כי הרמב"ן כתב דביום משחחם אפשר היה להם דין כהנים גדולים או כהן משוח לענין טומאה].

ולפ"ז חינח למ"ד שנשרפו אבל הלא בגמ' שם איכא מ"ד דהיחא שרפת נשמה וגוף קיים ועיין סנהדרין (י"ג ע"א) פלוגתא אבא יוסי ות"ק ועיין סוכה (כ"ה ע"ב חוס' ד"ה מישאל). ובעיקר דברי המלבי"ם ז"ל עיין בנפש יהונתן שמי' נמי כדבריו. שוב ראיתי להגאון מפלאצק בס' המדרש והמעשה שכבר הקשה כן אחי' המלבי"ם ז"ל (מדברי ירושלמי סי' דמיר).

והנה החוס' (נ"מ קי"ד ע"ב ד"ה מהו) כתבו וכן מצינו כשהיה קובר את ר"ע היה דוחה שאמר ליה וכי אינך כהן, אמר ליה לדיקים אינן מטמאין והוא מילקוט עי"ש, והנראה דאליהו ס"ל דקברי לדיקים אינם מטמאין, ואף

דרשה דכאילו שופך דמים הוא למאן דדרוש סמוכין אבל למאן ללא דרוש סמוכין לא אמרינן דמאן ללא עסיק בפ"ו כאילו שופך דמים וא"כ כשרים הם גם לעבודה, והם ללא נשאו נשים ס"ל ללא דרשינן סמוכין ולכן לא נשאו נשים ללא הו"כ כשופך דמים, אבל א"כ הכ"כ בשחוי יין לא דרשי סמוכין מנזיר, ומעמה נחזקה סברתינו דמה היה לו לומר דודאי הי"ל לומר דלשיטתיהו לאו בר עונשין הם ואפ"ה ודס אהרן ולא אמר כלום.

ומה מאוד מיושב למה דוקא קיבל שר זה שנאמרה לו פ' שחוי יין ר"ל דמאחר דטענתו היחה דעדיין לא נטו משום ללא דרשו סמוכין ומנא להו דאסורין ליכנס שחוי יין ולכן ניתן לו שכרו שנתיחד עמו הדיבור ונאמרה לו פ' שחוי יין והבן.

(שנת חשי"ח)

"ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה" (י:ד). ודרשו בספרא (י"ב:ו) ויקרא משה, מכאן אמר הכהנים אין מטמאים למתים, שהרי אלעזר ואיתמר כהנים היו ולא נטמאו להם, מי נטמאו להם, הלויס ע"כ, והוא תמוה.

וראיתי בהחורה והמנוה שכתב דהלא אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטות

הרמב"ן דג"כ היו דין כה"ג ביום ההוא
 אבל עכ"פ הלא היו יכולין לטמא משום
 זדיקים היו ואינם מטמאין אלא
 מוכרח זדיקים מטמאין ח"ש מכאן
 אמרו הכהנים אינן מטמאין למתים פי'
 לשום מת יהיה מי שיהיה ואפי' זדיקים
 ואחי שפיר.

וראיתי להרשב"א (סוכה ה"ל) שהקשה
 מאי נפ"מ מי היו האנשים
 הטמאים הללו והלא היה ראוי בששים
 רבוא שימות מהם בכל יום, ועיין
 ברשב"א. וצפנ"י הביא עוד להקשות
 דאין אלו אלא דברי נביאות לידע מי ומי
 היו עי"ש. ולפענ"ד עוד להקשות דאמאי
 לא ניחא ליה לר"ע לומר דנושאי ארונו
 של יוסף היו ור"י אמאי לא אמר כר"ע
 וזמה נחלקו הני חנאי, ונראה דר"ע
 ס"ל כאלוהו שעבד מעשה לטמאות
 לקברי זדיקים ומעשה רב, וא"כ יוסף
 שהיה זדיק גמור ודאי נמי לא מטמא.

וכתבו יודעי חן בספר הגלגולים דר"ע
 גלגול יוסף הזדיק היה וס"ל
 דיוסף לא מטמא מכ"ש, ולכן לא יכול
 לומר דנושאי ארונו של יוסף היו דיוסף
 אינו מטמא, ולכן פי' דנדב ואזיהוא היו.
 וגם צהא אזיל לשיטתיה דס"ל שמהו
 בשביל שהכניסו אש מן הכירים שנאמר
 ויקריבו לפני ד' אש זרה, והיינו שעשו
 עבירה ולא היו זדיקים גמורים צוה
 דהיה צידם עבירת אש זרה וטמאו, ולכן
 ס"ל דמישאל ואלצפן היו האנשים
 הטמאים לנפש אדם. אבל ר' יוסי הגלילי

שהחוס' נחלקו עליו אבל ראיתי הרבה
 פוסקים דס"ל כן ועיין בחינוך עי"ש.
 ועיין בישמח משה שפי' בזממה אינם
 מטמאין אלא שאין לפסוק כן דא"כ כל
 אחד יאמר על רבו שהיה זדיק ואינו
 מטמא, אבל אליהו לידע מי הוא זדיק
 בזממה ולכן יכול לטמא לו, אלא שהקשו
 מגמ' סוכה (כ"ה ע"א) והי אנשים
 טמאים לנפש אדם, אוחס אנשים מי היו,
 נושאי ארונו של יוסף היו דברי ר' יוסי
 הגלילי, ר"ע אומר מישאל ואלצפן היו
 שהיו פוסקין בנדב ואזיהוא, ויוסף
 צודאי היה זדיק גמור ואעפ"כ מטמא,
 ובגמ' (נ"ב נ"ח ע"א) ר' צנאה זיין
 מערמא, ועכ"פ דא הוא מחלוקת
 הפוסקים.

והנה הרמב"ן ז"ל כתב שגם בני אהרן
 שנמשחו בזמן המשחה דין כהן
 משוח להם שאינם מטמאין לקרובים, וכן
 פי' בדעת זקנים לבעלי החוס' (ויקרא י"ד)
 עי"ש, ולדעת הפוסקים דקברי זדיקים
 אינם מטמאין מיהא חקשה למה לא
 טימאו להם אלעזר ואיחמר והלא הם
 היו זדיקים כמבואר בגמ' (ונחיס קט"ו
 ע"ג) עי"ש, והביאו רש"י בקרובי אקדש
 ועי' זהר (ח"ג דף נ"ו) דנדב ואזיהוא
 שקולין היו לקבל שבעים סנהדרין ולא
 אשכחו כוותיהו בישראל, וע"כ ז"ל
 דמוכרה דגם קברי זדיקים מטמאין,
 וכפי' החוס' ומעמה י"ל דזה פי'
 הספרא ויקרא משה אל מישאל ואלצפן
 וגו' והיה קשה ליה ולמה לא טימאו
 אליהם בניו הנוחרים וא"ת כדעת

היה צריך למוח כלל שמאז עצמו היה חי לעולם ונזכר ר' עקיבא שלא הניח כמותו בא"י (עי' ברכות ס"ג ע"א).]

ס"ל כהמוס' ונדב ואזיהוא אפשר דס"ל דהיתה שריפה ממש ולא היתה שלדן קיימת ולא קרינן ביה עמאים לנפש אדם ולכן מוקים לה בנושאי ארונו של יוסף.

ובהא נלפע"ד לומר דבר נפלא בס"ד מ"ש בגמ' ע"ז (ה' ע"א) הראה לו הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו וכו' כיון שהגיע לר"ע שמה בחורחו ונחעצב במיתתו, וכבר הקשו מה חלוי זה בזו. וי"ל דכבר פירשתי למה לא נחא ליה לר"ע לומר כר"י שנושאי ארונו של יוסף היו משום דר"ע לשיטתו שזדיקים אינם מטמאין ועיין בח"ס טעם לזה.

ולפענ"ד נראה הטעם דהא אמרינן זדיקים במיתתם קרוין חיים (ברכות י"ח ע"א) וכמ"ש יעקב אבינו לא מת (תענית ה' ע"ג), אבל קשה א"כ למה הם מחים בכלל ע"כ צריכין אנו לומר משום קנס שנקנסה לאדה"ר וי"ל דיש מיתה בלא חטא, ועיין שבת (נ"ה ע"ג) וב"ב (י"ז ע"א) דרב אמי קאי במיובתא, וא"כ כל הזדיקים לולי חטא אדה"ר שמאז נקנסה מיתה על כל העולם היו חיים לעולם, והוא גרס להם שימותו, ח"ש הראה לו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו' כיון שבא לר"ע שמה בחורחו שס"ל לשיטתו דקברי זדיקים וכ"ש זדיקים עצמן אינן מטמאין וע"כ צריך לומר משום דבמיתתם קרויים חיים, אבל א"כ למה הם מחים בכלל ע"כ משום קנס שגרס אדה"ר ולכן נחעצב במיתתו שלולי אדם הראשון לא

וראיתי במעיני הישועה (דרוש נ') שכחב במעלת ענוה אין מיתה בלא חטא, אמרתי לבאר ע"ד מז"ל והנה טוב מאוד זה המות, וכבר חקרו בזה איזה טוב יש במיתה, אכן ארז"ל והובא בילקוט שם רשעים חדל ורוגז כל ימי חייהם חוטאים וכשמחים פוסקים מלחטוא, ומש"ה נגזר מיתה על הרשעים ושם ינוחו יגיעי כח הם הזדיקים המייגעים עצמם ללחום מלחמת היצר וכשמחים ינוחו וכו', ומש"ה נגזר מיתה על הזדיקים, ולפ"ז שפיר י"ל טעם לדרז"ל והנה טוב מאד זה המות, כי רק לטובתו למען ינוח ממלחמת היצר, ולפי דברי חז"ל כיון שעברו רוב שנותיו ולא חטא שוב לא יחטא היינו כיון שהציה"ר ראה כי לא היה יכול לו ברוב שנותיו שוב מניחו והולך לו ושוב לא יוכל להחטיאו, א"כ כיון שהגיע רוב שנותיו ולא חטא שוב נפסק מלחמתו, הלא אז ימצא מנוח מעמלו ומיגיעתו במלחמת היצר וא"כ למה ימות, וע"כ דאין זדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ו:כ), וא"כ לא עברו שנותיו בלא חטא ולא נפסק ממנו מלחמת היצר עד יום מותו ומוכרח למות שיהיה לו מנוחה ממלחמת היצר, וא"כ מדאיכא מיתה ע"כ מוכרח שיש לו חטא וא"כ מה מחקו זבדיהם אין מיתה בלא חטא כיון שיש מיתה ע"כ יש חטא, עכ"ד.

ודבריו ז"ע, לשיטתו לא נמצא מי שעברו רוב שנותיו בלא חטא משום דאין נדיק בארץ, א"כ מאי האי שאמרו כיון שעברו רוב שנותיו ולא חטא ולמי אמרו כיון שאין בנמצא דבר כזה.

איברא לשיטתו נמי ז"ל שאם ימצא איש שלא יחטא וחי לעולם, וד' מחים בעטיו של נחש יוכיחו (פי' ב"ב י"ו ע"א), ובוהר מביא דגם לוי (ח"א דף נ"ו) ויהושע בן נון (ח"א דף נ"ג) מתו בעטיו של נחש. ובגמ' (נדרים י" ע"א) ר"י אומר חסידים הראשונים היו מחאיים להביא קרבן חטאת לפי שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י, מה היו עושין, עומדין ומחנדיבין נזירות למקום כדי שיחחיבו קרבן חטאת למקום, ואוחס חסידים לשיטתו לא ימותו לעולם.

ועיין רש"י שאין הקב"ה מביא תקלה שאין באין לידי שום תקלה ושום חטא שיחחיבו קרבן חטאת, והא דאמרו אין נדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא לא קשה לחסידים הנ"ל לנדיק לחוד וחמיד לחוד, וכן כתב לחלק בין נדיק לחמיד הר"ע אלגזי. איברא דהמוס' (שנת נ"ה ע"ב) פירשו להדיא ד' מתו וז"ל והא דכתיב אין נדיק בארץ ברוכ בני אדם קאמר עיי"ש, ומשמע דודאי איכא אלא דמיעוטים הם וז"ע אי יש לומר לחוס' החלוק הנ"ל בין נדיק לחמיד, ולפוס ריהטא נראה דלא ס"ל להלק כנ"ל ודו"ק].

ובעיקר ההמנאה של הגאון ז"ל במ"ש כיון שהגיעו רוב שנותיו ולא חטא טוב נפק ממנו מלחמת היצר אלא שאין נדיק בארץ וכו', אומר אני אדרבה כיון שאם ימצא נדיק כזה שלא יחטא וחי לעולם לשיטתו א"כ לעולם אכתי לא עברו רוב שנותיו כיון דחי לעולם איזה הוא רוב שנותיו, וא"כ לעולם לא ימצא מנוח ממלחמת היצר מכ"ש, ומש"ה נקנסה מיחה אפי' אלדיקים גמורים מעטיו דנחש והבן, והשם ית"ש יחינו לעולם בלי חטא ועון ח"ו.

ובדרך אחר י"ל דברי הספרא הנ"ל לפמ"ש הרמב"ם (הל' אבל פ"ה ה"טו) הטומאה לקרובים דחיה הוא ולא הותרה לכל לפיכך אסור לכהן להחטמא למת אפילו בעת שמחטמא לקרוביו שנאמר לה יטמא אינו מטמא לאחרים עמה עכ"ל, ועיין כ"מ שם. וראיתי במנ"ח (מנהי רס"ד) שהקשה לדברי הרמב"ם דאינו מטמא לאחרים עמה דפשיטא וכי אס נאמר טומאה הותרה מותר להחטמאות למת אחר, והביא שם חבילות ראיות וכתב דהחילוק בין הותרה לדחיה הוא כמו בכל מקום היכא דאס אפשר לקיים שניהם אינו דוחה, ודוקא אס נריך המת שיחטקו אף דאיכא אחרים מ"מ ע"י החטסקות שלו יהיה יותר כבוד או שאר דברים, אבל אס רוצה לטמאות בחנם אינו רשאי ואפשר דמלקי נמי לקי דהחורה לא החירה אלא לזורך המת, ואס טמא עצמו בחנם הו

אלא לפני זה א"כ במישאל ואליצפן נמי
 למה לא טמאו את אלעזר ואיתמר,
 ואי טימא משום דהיו להם קוברין, והלא
 לשיטת רש"י ודעימיה אפילו כשיש לו
 קוברים מטמאין אותן משום מזוה,
 אע"כ כשיטת הרמב"ם דטומאה דחיה
 ואין מטמאין למחיס אלא כשאין להם
 קוברין, והבא הרי היו להם קוברין ו"ש
 ויקרא משה אל מישאל ואלצפן, והיה
 קשה ליה לספרא למה לא קראו לאלעזר
 ואיתמר, ע"כ משום דכהנים היו ואין
 מטמאין למחיס ומכאן אמרו אין
 מטמאין למחיס. ואחי שפיר נמי סיוס
 הלשון מי נטמאו להם הלויים, והחיצות
 מיותרים הם דהרי ראינו מי נטמא להם,
 וי"ל דזה להדגיש דכיון שהיו לויים
 שבידם לטפל בהם לכן לא טמאום
 לכהנים וכשיטת הרמב"ם ז"ל, וזוה
 מיושב קושיית בעלי התוס' והרמב"ן ז"ל
 ושאר פוסקים למה לא טמאו עצמם
 אלעזר ואיתמר כמובן.

ובהא אחי שפיר ויאמר משה אל אהרן
 ולאלעזר ואיתמר בניו הנוותרים
 ראשיכם אל חפרעו וצגדיכם אל חפרומו
 ולא תמחו ועל כל העדה יקצף ואחיכם
 כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר
 שרף ה', ולכאורה מה ענין ציינת ישראל
 לצווי הנ"ל ולכל הענין, ולפי הנ"ל י"ל
 דמשה נתן טעם לדבר על שאמר להם
 שלא יטמאו אף שהכהנים מטמאים
 לקרובים, דהם סברו טומאה הותרה
 כדעת רש"י ואמר להם משה ואחיכם כל
 בית ישראל יבכו את השרפה, וא"כ יש

כמו שטימא עצמו אחר קטימת הגולם
 דלוקה כמבואר ברמב"ם שם.

אבל לדעת רש"י דהיתר טומאת קרובים
 היינו שהל"ת לא נאמרה אלא
 קרובים, והוה כמו ישראל שמוחר
 לטמאות שלא לצורך כלל, כי לא מוזהר
 כלל, א"כ הכ"נ כהן מותר לטמאות
 לקרוביו אפילו בלא צורך כלל עכ"ל,
 ודבר זה מחלוקת במס' שמחות אי
 טומאה דחיה או הותרה אלא קרובים
 (ועיין יו"ד סי' שע"ג).

ולשיטת הרמב"ם ז"ל הא דאמרו בגמ'
 זבחים (ק' ע"א) דלמ"ד חובה
 היינו מזוה לטמאות הקרובים לכהן (וכן
 פסק הרמב"ם ז"ל), א"כ האיך פסק כאן
 שטומאה דחיה הוא, וז"ל שהרמב"ם
 ז"ל יפרש מזוה לטמאות היינו כשאין
 שם אחר והוא אינו רוצה וכן צריך לפרש
 נמי הא מעשה דיוסף הכהן שמחה
 אשתו ערב פסח ולא רצה ליטמא לה
 ודחפוהו חזרו וטמאוהו על כרחו אמרו
 לו אינו רשות אלא חובה צריך לומר דלא
 היה לה קוברין ולכן בע"כ נטמא לה.

ומעתה לפי שיטת הרמב"ם אחי שפיר
 דברי הספרא, דהקושיא הוא
 מה זה שכתבו מכאן אמרו שהכהנים אין
 מטמאין למחיס והלא מקרא מלא הוא,
 ולהנ"ל יבואר דודאי בקרא כתיב לה
 יטמא מזוה אכל הו"א לעולם הוה מזוה
 ליטמא לקרובים בין שיש קוברין ובין
 שאין קוברין דאמרין טומאה הותרה.

ידם אהרן היינו שאהרן לא אמר כלום
ולא בירך שהחיינו על הירושה שנפלה לו,
ומה טעם שתק, וחי' שהי' לו לומר
וציוס השמיני ימול צער ערלתו וכיון
דאית ליי' צערא לינוקא אין עושין
שהחיינו א"כ הכ"נ כן וק"ל.

(שנת תשכ"א)

"מבשרם לא תאכלו וגו'" (י:ח).
ובת"כ הובא ברש"י, אין לי אלא אלו
שאר צהמה טמאה שאין לה שום סימן
טהרה מנין, אמרת ק"ו ומה אלו שיש
בהן קצח סימני טהרה אסורות וכו'.
והרמב"ן הוסיף ולי' ספרא מה אלו שיש
בהם סימני טהרה הרי הם בלא חעשה
על אכילתם, שאר צהמה טמאה שאין
בהם סימני טהרה אינו דין שמהא בלא
חעשה על אכילתם, נמצאו הגמל והשפן
והארנב והחזיר מן הכתוב ושאר צהמה
טמאה מקל וחומר, נמצאת מצות עשה
שלהן מן הכתוב מצות לא חעשה מק"ו
ע"כ הברייתא.

והקשה הרמב"ן ו"ל דאינו עולה כהוגן
לפי סוגית החלמוד שא"כ לא

יהא לוקה על שאר צהמה טמאה שאינה
באה אלא מדין ק"ו שאין מזהירין מן
הדין, ולכן פי' דהברייתא או שהיא שנוי'
כמ"ד מזהירין מן הדין ואינה הלכה או
שאינה מתרצתא, והטעם במלקות צערא
צהמה טמאה מפני שאמר הכתוב
באיסור השפן מפני שאינו מפרים פרסה
ובחזיר מפני שאינו מעלה גרה א"כ כל
שאינו מעלה גרה ומפרים פרסה הרי

להם מחעסקים הרבה ואסורים אחס
לעמא להם וק"ל.

(שנת תשכ"א)

"בקרובי אקדש ועל כל פני העם
אכבד וידם אהרן" (י:ג). ובמדרש מה
הי' לו לומר וציוס השמיני ימול צער
ערלתו, והוא תמוה.

ונלפע"ד דהנה הראשונים נחלקו אי
מברכין ברכת שהחיינו במילת
צנו, הריצ"ש כתב שמברכין, אמנם חוס'
שאנ"ץ כתב דאין מברכין, ועיין במרדכי
הטעם לפי דאית ליי' צערא לינוקא ולכן
אין מברכין, והרשב"א נתן הטעם משום
דעדיין לא יצא מכלל נפל. והנה לטעם
חוס' לכאורה צ"ע ממה דקיי"ל מי שמח
לו אציו ר"ל והניח ירושה חייב לברך
שחים, דין האמת על המח ושהחיינו על
שנפלה לו ירושה, ועיין נוב"י מה
שהאריך בזה. ולכאורה האין עושה
שהחיינו אירושה הא אין לך צער גדול
מזה שמח לו אציו, וי"ל ולדעת הרשב"א
קשה מה יהי' במקום שצרי לן שכלו לו
חדשיו וי"ל.

והנה קיי"ל בן שמח בלא בניס אציו
יורשו, וא"כ הני שני בני אהרן
כיון שלא הי' נשואי אשה ולא הי' להם
בנים אהרן אביהם יורשם והי' לו לאהרן
לעשות שהחיינו, אמנם הרי אמרינן היכי
דאית ליי' צער לינוקא אינו מברך
שהחיינו, א"כ הכ"נ יורש שנפלה לו
ירושה נמי אינו מברך שהחיינו. וז"ש

בסנהדרין הטעם דאין מזהירין מן הדין
 דאפשר דהאיסור הלמד חמור יותר אין
 מתכפר לו במלקות, וא"כ הכא דא"א
 לומר דאיסור נבלה משום חומר שבו
 דהא חזינן דאיסור נבלה לחוד מתכפר
 במלקות וכו' ע"ש והנראה דרש"י בזה
 לשיטתו גם כאן דכה"ג עונשין מן הדין
 ולא קשה קושיית הרמב"ן ז"ל אדרבה
 לכאורה מדברי הת"כ ראוי ברורה
 לשיטת הר"ש וה"ה הנ"ל.

"ולהבדיל בין הקודש ובין החול
 ובין הטמא ובין הטהור ולהורות את
 בני ישראל וגו'" (וי-יא). ובגמ'
 שבועות (י"ח ע"א) כל המבדיל על היין
 במו"ש זוכה לבנים ראויים להוראה
 שנא' "ולהבדיל ולהורות". ודברי הגמ'
 נריכים ציבור דאיזה שייכות יש ביניהם.
 עוד הקשה בחת"ס עה"ת מ"ט לא
 הזכיר מקדש על היין כליל שבת ושכרו
 ע"ש. ועי' בפרקי דר"א (פרק י"א) דע"י
 זה שמקדש על היין כליל שבת זוכה
 לאריכות ימים ושנות חיים בעוה"ז
 ובעוה"ב, ועי' מדרש תלפיות (ענף כוונה)
 דכשאומו הכוס נכון לכיין דהכוס עם ה'
 אצבעות הם במספר ז"א חה הוא
 המספר של השם הוי"ה בשילוב אדני'
 שהן המקור של כל השפעות טובות, חה
 בא ע"י כוס יין שמקדשין בו כליל שבת.

ועי' במס' מגילה (דף כ"ו) דתלמידיו של
 ר' יוחנן בן זכאי שאלו אותו כמה
 הארכת ימים ענה להם וכו' ולא בטלתי
 קידוש היום אמא זקנה הימה לי ופעם

הוא בשם האיסור הזה א"ל לק"ו כלל,
 עכ"ל.

ולפענ"ד נראה לישב הברייתא ושיטת
 רש"י לפת"ש הר"ש ז"ל (פ"ב
 מהל' טבול יום ה"ג) וכ"כ ה"ה (הוצא בג"ו
 כלל ג') דכל היכא דנאסר צביאור בתורה
 רק ליכא עונש חו מייחטין לעונש מק"ו
 וכה"ג עונשין מן הדין, דכה"ג הק"ו
 אינו עושה פעולת האיסור אלא מגלה
 על העונש ע"ש, ועיין רמב"ם (פ"א
 מהט"מ ה"ג) טומאת משא וכו' וק"ו
 הדברים ובכ"מ שם, ובצל"ח (פסחים מ"ד
 ע"ב) מה שהאריך בדברי הר"ש,
 ובספרינו משנ"ה (ח"ג סי' קי"ט). ולפ"ו
 שפיר מיושצין דברי רש"י והברייתא
 דת"כ אחיא אליבא דכ"ע כיון דכאן
 איכא עשה מפורש בקרא לשאר בהמות
 טמאות, שפיר ילפינן מלקות מק"ו ולא
 הוה בכלל אין עונשין מן הדין.

וראייתי בלב אר"י (חולין ל"ו ע"ב ד"ה בגמ')
 ומה מחיים אחי איסור טרפה
 וחיל על איסור חלב, לאחר מימה
 מיבעיא. והקשה הר"ן ז"ל בח' דא"כ לא
 יהא חייב מלקות על איסור נבלה דהא
 אין מזהירין מן הדין והאריך בישובו,
 ואולם יישובו אינו עולה לשיטת רש"י
 ז"ל ע"ש, ומי' לפ"ד ה"ה הנ"ל הוצא
 בג"ו ולפ"ו ה"ה הכא דלא נריכין הק"ו
 לאיסור שיהיה בזה איסור נבלה כיון
 דכלאו הכי הוא אסור משום חלב א"כ
 ע"כ אחי הק"ו לעונש מלקות משום
 נבלה. עוד חיי' שם לפ"ד מהרש"א ז"ל

לא היה לי יין על קידוש מכרה רפה
 שבראשה והביאה לי יין וכו', חנא
 כשמתה הניחה לו שלש מאות גרבי יין
 וכשמת הוא הניח לבניו שלש אלפים
 גרבי יין (ועי' בניי שנה מאמר ד') א"כ
 קשה קושיות הח"ס הנ"ל.

ובלפע"ד דהנה בגמ' (סנהדרין כ"ג ע"ב)
 פליגי רבי וחכמים אי כהן
 מותר לשחוט יין בזמן הזה חכמים
 אוסרים ורבי אומר אומר אני שכהנים
 אסורין לשחוט יין לעולם אבל מה אעשה
 שתקנתו קלקלתו, ואמר רביי כמאן שחי
 וכו' כרבי, והנה לחכמים הכ"ג דכהן
 אסור לשחוט יין בזממה"ז.

ובגמ' עירובין (מ"ג ע"א) הריני נוזר
 ביום שכן דוד בא מותר לשחוט
 יין בשבתות ויו"ט ואסור בימי החול.
 ובחוס' שם הקשו מ"ש דכנסהדרין (דף
 כ"ג) אמרינן שהכהנים מותרין לשחוט יין
 ולא חיישינן שמא יבנה משום דתקנתם
 קלקלתם הואיל וזה זמן רב ולא בא.
 והרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"א ה"ו) פסק
 באמת דכהנים שיודעין מאיזה משמר
 ומאיזה בית אב הן אסורין לשחוט ואוחזין
 שאינן יודעין מותרין, שאפי' אם במהרה
 יבנה ביהמ"ק מ"מ יהא לריך להמתין
 כמה שעות עד שיקבעו המשמרות.
 והראש"ד השיגו למיד שיבא יהי' שם
 המזכר והמטהר, [ועי' מאירי (פעניח דף
 י"ו) שמביא שיטת הר"מ בשם גדולי
 המחברים כככל מקום ואוקי דמיירי בזמן
 שבהמ"ק קיים דוקא]. ולפי דעת

החכמים האיך כהן עושה קידוש
 והבדלה, ניחוש דילמא מהרה יבנה
 המקדש וכהן אסור ב"ין.

ונראה דהנה בטו"א (ר"ה דף י"א) הקשה
 האיך חיישינן בכל יום שיבוא, הא
 אמרינן מחלוקת ר"א ור"י ח"א בניסן
 נגאלו ובניסן עתידין ליגאל וחד אמר
 בחשרי נגאלו ובחשרי עתידין ליגאל,
 וא"כ בניסן וחשרי הוא דאפשר שיבוא
 ולא בכל השנה. ותי' לפמ"ש כנסהדרין
 (פ' חלק) "אני ה' בעתה אחישה" (ישעי'
 ס:כג) וכו' אחישה לא זכו בעתה. ולפי"ז
 הא דאמרינן בניסן וחשרי זה רק כשיהי'
 בעתה, אבל אם יזכו לאחישה א"כ
 אפשר בכל יום שיבוא. ולפי שיטתו
 מיושבין נמי דברי החוס' מ"ש
 דכנסהדרין אמרינן שהכהנים מותרין
 לשחוט יין ולא חיישינן שמא יבנה, דתרי
 מילי נינהו כמובן.

אלא שלפי דעת הט"א לא קשה מידי
 האיך הכהנים מקדשין ומבדילין על
 היין הא בכל השנה ליכא למיחש למהרה
 יבנה, דבעונ"ה ליכא זכו וזה מילתא דלא
 שכיחא שכל ישראל יהדרו בחיובתא ויעשו
 חשובה בנת אחת, ומילתא דלא שכיחא
 לא גזרו רבנן ועי' רמב"ם (הל' חשונה פ"ו
 ה"ה) אין ישראל נגאלין אלא בחשובה ויש
 להעיר מגמ' סנהדרין (נ"ו ע"ב) מחלוקת
 ר"א ור"י בזה ועי' ילק"ש (רמז מקנ"ה)
 בא"ד שם ואין עושין חשובה עד שיבא
 אליהו שגא' (מלאכי ג:כג) והשיב לב אבות
 על בנים ולב בנים על אבותם, ועי'

באזה"ח (במדבר כד:י) שאם לא יעשו תשובה תבוא הגאולה ע"פ דרך הטבע ובפ' בהר (ויקרא כה:כו) דחבלי משיח שיסבלו משום הענין של תשובה. ונבאמת יכולנו לומר דהיינו טעמא דניסן וחשרי לר"א ור"י כיון דהני יומי זמני תשובה נינהו כמובן וממילא יתגלה לנו במהרה].

אלא שבאמת יש לעיין דהרי במונש"ק המנהג לומר אליהו הנביא במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד, ומאי שייטא בכל השנה ולאו דוקא בניסן וחשרי. וי"ל דהנה אמרו ז"ל (שבת קי"ח) אלמלא שמרו ישראל שחי שנחות מיד נגאלו [ובמדרש דאין ישראל נגאלין אלא בזכות השבת שנאמר בשו"ב ונחת חושעון], וא"כ במונש"ק ודאי זמן גאולה הוא דאנן מוקמינן בני"י דאילו שמרו ישראל את השבת כדבעי מיד נגאלין, אבל בזמן הקידוש של ע"ש אחתי לא שמרו את השבת וליכא אחתי זמן גאולה. וא"כ שפיר אמרינן אליהו הנביא במונש"ק שהוא בבחי' וכו אחישנה (ועי' בלבוש או"ח סי' רנ"ה ובס' המנהיג ה' שבת סי' ע"א כעין זה).

ובמה שכתבנו מיושב מה שהקשו האחרונים למה במונש"ק לא אמרינן אליהו כיון דאינו בא ביו"ט (עי' פמ"ג או"ח בס' רנ"ה) אבל לפי מה שפירשנו יש חשיבות יותר לשבת מביו"ט כמבואר בגמ' שבת הנ"ל, ומדויק נמי לשון במהרה יבוא אלינו, כלומר בלא זמנו אלא במהרה במונש"ק.

אלא דלפי"ז תקשה האיך מותר לכהן להבדיל על היין ניחוש דילמא אחי בן דוד מיד במונש"ק כיון שעכשיו אמרינן אליהו הנביא. וי"ל דזה תלוי במחלוקת אי יש תחומין למעלה מי' אי אין תחומין, דלמ"ד אין תחומין א"כ אפשר דאליהו כבר בא בשבת לב"ד הגדול כמ"ש בגמ' עירובין הנ"ל, וא"כ אפשר מיד בליה יבוא בן דוד. אבל למ"ד יש תחומין למעלה מי' א"כ לא יכול לבוא בשבת אלא למונש"ק, וכיון דע"כ זרין שיבוא אליהו מאתמול [כמ"ש החוס' עירובין הנ"ל בסופו אחר הקושיא דמשיח בן יוסף זרין לבוא קודם] וא"כ שפיר ע"כ במונש"ק הוא דיכול אליהו לבוא לבשרנו ולא יבוא בן דוד אלא ליום ב', דקודם בא אליהו. וא"כ שפיר יכול להבדיל על הכוס.

והנה דבר זה אי יש תחומין למעלה מי' מחלוקת היא ואיבעיא בגמ', ומי שראוי להוראה לפסוק בו יפסוק אי יש תחומין או אין תחומין למעלה מי'. וז"ש כל המבדיל על היין במונש"ק, והיינו אפי' כהן זוכה הויין לי' בניס ראויים להוראה ויוכלו להורות אי יש תחומין למעלה מי' או לא והבן. וזה יכול להיות אפשר בדרך רמו הענין דרב לא אורי ביו"ט (ועי' כרימות י"ג) דביו"ט אין הכוונה בזה כמו שפירשנו.

והנה הרמב"ם (הל' נזירות פ"ד הי"א) כתב הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו, אם בחול נדר ה"ז אסור לעולם, ואם

חחומין למעלה מ"י ואינו ראוי לבוא,
ולכן אמרינן דלא מחית אינש נפשי
לספיקא וכו'. ועיין פלתי (סוס"י ק"י)
שכתב כנ"ל.

ומצאתי בחידושי המאירי (עירונין הנ"ל)
אחר שהביא חילופי גירסאות
כתב וז"ל, וסוף הדברים אמר ספוקי
מספקא ל"י אי יש חחומין אי אין
חחומין ולחומר, ואנו מפרשים ולחומר
לענין נזיר, והלכך לא ישחה במוצ"ש
שלא אין חחומין וכבר בא אליהו
מאחמול ובשבת, וה"י אוסרו בשבת
מחשש יש חחומין אלמלא שאין אליהו בא
בערבי שבתות וכו', ולענין הנזירות
מיהא חזר ושאל אם זה אמר הריני נזיר
ביום שכן דוד בא הואיל ולאחר חל עליו
נזירות הא"ך שבת מפקיעה אח"כ,
ופירשה שבשבת או יו"ט אמרה [קבלת
הנזירות] לומר שאינו אסור עד למחר
ולמחר מחחיל באיסורו לעולם או עד
שיבא.

ומה שנלפענ"ד בישוב דברי הרמב"ם
דמש"כ הרמב"ם ואם בשבת ויו"ט
נדר, כוונתו שה"י שבת אחר היו"ט או
יו"ט אחר השבת פ"י דכיון דעיו"ט
בשבת הוא כי האי גוונא אי נימא דאין
חחומין למעלה מעשרה יכול אליהו לבא
לבשר ואי לא אינו יכול לבא, ואפילו לפי
גירסת החוס' (עירונין מ"ג ד"ה האי חניא)
שגרסו כהא דגמ' פסחים (דף י"ג) כבר
מובטח להם לישראל שאין אליהו בא
בשבת, פירשו החוס' דהכי פירשו כי

בשבת ויו"ט נדר אוחו שבת ואוחו יו"ט
מוחר מכאן ואילך אסור לעולם, שהדבר
ספק אם יבוא בשבת או ביו"ט והואיל
והוא ספק ביום שנדר לא חלה עליו
נזירות שספק נזירות להקל (ע"י נזיר ה'
ע"א והוא ממשנה עהרות פ"ד מ"ב) מכאן
ואילך חלה עליו נזירות, ושבת הבאה
שהוא ספק אינו מפקיע נזירות שחלה
עליו עיי"ש.

ותמהו עליו הכ"מ והלח"מ מש"ם
עירונין הנ"ל, ותוכן הדברים
שחי' שהרמב"ם נתן טעם אחר ממה
שאמרו בגמ' שם דלכך מותר משום דאין
אליהו בא בע"ש ובעיו"ט וממילא לא
יבוא בן דוד בשבת, ולמה כתב הרמב"ם
הטעם משום ספק נזירות להקל. ועוד
קשה, דלפי הש"ס לא היו ספק
והרמב"ם חשבו לספק. ועוד ז"ב, דא"כ
גם ביום א' ספק דילמא יש חחומין
למעלה מ"י ואי אפשר שיבוא אליהו
בשבת וממילא א"א שיבוא אליהו ביום
ראשון ג"כ.

וראיתי למהר"מ שיק (יו"ד סי' רי"ב)
שכתב ליישב דטעם הרמב"ם
דספק נזירות חלו' בב' הפירושי' בלשון
שאמר "הריני נזיר ביום שכן דוד בא",
אי הפירוש ביום שיבוא ממש או
דפירושו ביום שראוי לבוא בו, דאי
מפרשינן ביום שראוי לבוא או שפיר
איכא למימר דכוונתו ביום שבדאי ראוי
לבוא. משא"כ ביום שהוא ספק אי ראוי
לבוא, וממילא בשבת ויו"ט אולי יש

בשנת, דהרי אפשר שיבא אליהו ביום ה' לבשר שיבוא משיח בשנת, ופי' מובטח וכו' היינו שלא בא בע"ש אלא מקדים ליום ה' בשנת. ולא תקשה ממה שאמרו החוס' (עירונין עס ד"ה דלא אפי אליהו בשנת) שהקשו דילמא אחי בע"ש ויבשר בשנת, וחירונו דמשמע ביום שיבוא יבשר.

ואומר אני דודאי כן הוא אלא שגם הם אפשר דמודו דביום ביאה לריך בשורה, אבל אם הי' הבשורה יום קודם לית לן צה. והא דאמרו בגמ' והא לא אחא אליהו מאחמול, אין כוונתו למעט מתמול שלשום דלא יכול לבוא, אלא כוונתו דעכ"פ לריך אליהו לבוא קודם כמ"ש בקרא (מלאכי ג:ג) "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה'" [ועי' ילקוט ישעי' (ס' מ"ב) דאליהו יבא ג' ימים קודם משיח ביום א' אומר בא שלום בעולם ביום ב' בא טוב לעולם ביום ג' בא ישועה לעולם עיי"ש].

ולפ"ז אחי שפיר דברי הרמב"ם כפתור ופרח שכחז ואם בשנת או ביו"ט נדר מותר באומה שנת או באותו יו"ט שהדבר ספק אם יבוא בשנת או יו"ט או לא, וכיון שהוא ספק אף דהוי יכול לבוא בשנת ולבשר, אבל דילמא יש תחומין ולכן ספק נזירות להקל, כן נלפענ"ד. אלא שממה שסיים בסופו ושנת הבאה שהוא ספק אינה מפקעת לא משמע הכי וי"ל (ועיין שו"ם בית שערס אור"ח ס' קמ"ב).

שבתי וראיתי במהר"ם שיק הנ"ל שהקשה מהא דאמרו בגמ' קנהדרין (פ' חלק) ששאלו למשיח מחי יבוא והשיב "היום אם בקולו תשמעו".

הכי ללא בא לא בערב שנת ולא בעיו"ט מפני הטורח של חיקון סעודה ה"ג בשנת קודם אכילה מפני טורח סעודת שנת עיי"ש, משמע אבל אחר הסעודה כבר יכול לבא בשנת אי נימא דאין תחומין למעלה מ'.

ולפ"ז שפיר תקשה במי שנדר בזמיר בשנת ויו"ט, היינו חכופין זה אחר זה אמאי אוחו שנת ואוחו יו"ט מותר, והלא כיון דבשנת כבר יכול אליהו לבוא לבשר ניהוי ביו"ט שלאחריו אסור וכמו ביום ראשון אחר השבת. אבל כל זה אי ברור לן דאין תחומין למעלה, אבל אי נימא דיש תחומין למעלה מ' א"כ אכתי לא אחי אליהו לבשר לא בשנת ולא ביו"ט.

ומעתה י"ל דזה כוונת הרמב"ם, ואם בשנת או ביו"ט נדר, כלומר שהיו חכופין זה אחר זה מותר באומה שנת או באומה יו"ט, שהדבר ספק אם יבוא בשנת או יו"ט או לא, וכיון שהוא ספק אף דהוי יכול לבוא בשנת ולבשר, אבל דילמא יש תחומין ולכן ספק נזירות להקל, כן נלפענ"ד. אלא שממה שסיים בסופו ושנת הבאה שהוא ספק אינה מפקעת לא משמע הכי וי"ל (ועיין שו"ם בית שערס אור"ח ס' קמ"ב).

עוד י"ל דהרמב"ם מפרש דהא דאמרו כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בע"ש ולא בעיו"ט וכו' ודאי אמת אלא אפ"ה מספקא ל'י

י"ו) דכהנים בזמה"ז מותרים לגדל פרע אפילו לרבנן דרבי (ועי' נויר ה' ע"ג). וכתב מהר"מ שיק לפמ"ש הרצ"ש (סי' קנ"ג) דהיכא דכתיב "להבדיל" כגון בעופות טמאים לא אזלינן בחד רובא אלא בעי ודאי. וא"כ הכ"נ כיון דכתיב בשמויי יין "להבדיל וגו' ולהורות", לא סמכינן ארובא. ועיין ריטב"א (מענייט סס) דס"ל נמי דפרע שרי לגדל בזמה"ז.

והנה דבר קל הוא להבדיל ולהבחין בין דברים נפרדים וכמ"ש רש"י (סוף ס' שמיני ד"ה ולהבדיל) וז"ל להבדיל בין פרה ובין חמור דמובדלין ועומדין הן, אבל קשה להבדיל בין קודש לחול דשני דברים דומין הם זה קודש וזה חול. וכן בטומאה וטהרה ששני דברים שווים הם זה טהור וזה טמא אבל ליכא הבדל גשמי. וע"כ זה רק למי שיז בו דעת ד' וחורה יכול להבדיל בזה. וז"ש "להבדיל בין הקודש לחול ובין הטמא והטהור ולהורות נתן וגו'" דזה רק לבניי ניחנה שהם יכולים להבדיל ולהבחין.

וזה שאמר במו"ש נמי "המבדיל בין קודש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים", כלומר המבדיל בין קודש לחול ובין ישראל לעמים שהללו בנ"א והללו בנ"א, ואפ"ה הבדיל ביניהם כבין אור לחשך שיז הבדל ניכר לכל ביניהם. וכן בין יום השביעי בין ששת ימי המעשה. וזה כלל גדול בישראל, דאם אין דעת הבדלה מנין (עי' ירושלמי ברכות

והקשה הא לא אחי אליהו מאתמול. ומי דכשזכו אחישנה או לא בעי לאליהו שיבשר ע"ש. ולפ"ז אחי נמי שפיר שיטת הרמב"ם, דלשיטתו שכתב (פי"ג מה"י מלכים ה"ג) ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבוא אליהו וכל אלו הדברים לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו. ונראה דלא ברירא לי' שיבוא אליהו קודם, ולפי"ז י"ל דאליהו לא יבוא קודם לבשר ואפ"ה יבוא משיח. וא"כ בשעת ליכא אלא ספיקא מכח תחומין וכנ"ל, ודו"ק כי קלרתי.

וראייתי להמהר"ם שיק ז"ל שס דבר נאה ומתקבל בדברי רבי שאמר קלקלחם זו היא תקנתם, ופי' שודאי כשיבוא בעתה לא חיישי חכמים לשחיית יין, דכשיבוא בעתה או יהי' זמן להפג יינם שהרי יבוא אליהו מקודם. אלא שהם חששו לזכו אחישנה ואז ליכא זמן להפג היין. וע"ז השיב רבינו הקדוש דתקנתו קלקלתו דקלקול הדור הוא תקנתם דלא צריך לחוש ע"ז וק"ל.

עוד יש לדייק להרמב"ם מדאסרו חכמים בכל יום ויום לשמות יין לעולם, ע"כ דביאת אליהו לאו דוקא, דאי דוקא כיון דאחתי לא אחי אליהו מותרין לשמות. וי"ל דדילמא אחי לב"ד הגדול כנגמ' שם, ומיהו בסמוך הראחתי לדעת דהרמב"ם מספקא לי' בזה והבן.

ולענין גידול פרע בכהנים אמרו בגמ' סנהדרין (כ"ג ע"ג) ובמענייט (דף

ס"ה ה"ג) ועי' רש"י (שנת ל"א) דדעת עדיף מחכמה. ולכן "להבדיל בין קודש לחול וגו' ולהורות וגו'" לריך דעת וק"ל.

ובמדרש משלי ודעת קדושים בינה אלו בעלי חלמוד שבשעה שהן יושבין ומבינין כל דבר ודבר שיש בו דומין למלה"ש שיש בהם בינה והם קדושים. (שנת תשכ"א)

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם" (יא:א). וברש"י לאמר שיאמר לאלעזר ואיחמר או אינו אלא לאמר לישראל, כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור אמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבניו לאלעזר ולאיחמר ועיין ספר ברית שלום מה שחמה על מ"ש אלעזר ואיחמר שזו להם דוקא דבר זה יומר משאר מזוות, ובישמח משה עה"ת הביאו ע"ש.

ולפום ריהטא ה"י נראה לפמ"ש הברית שלום עוד שם לפמ"ש (חולין ל"ז ע"ג) ואיבעית אימא מהכא (יחזקאל ד:ד) ואומר אהה ה' אלקים הנה נפשי לא מטומאה ונבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה ולא בא צפי בשר פגול. הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום ובאחי לידי טומאה בלילה ונבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם וכו' והוא בשר מסוכנת וקראה נבלה וטרפה ולפ"ז הקשה הנ"ל אהא דאמר

יחזקאל (מד:לא) כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים, ובגמ' מנחות (מ"ה ע"א) דייקו כהנים הוא דלא יאכלו הא ישראל אכלי א"ר יוחנן פ' זו אליהו עמיד לדורשה, רבינא אמר כהנים אינטריך ליה ס"ד אמרנא הואיל ואשתרי מליקה לגבייהו תשתרי נמי נבלה וטרפה קמ"ל ע"כ. והקשה הנ"ל דמנ"ל כך דילמא בא לאסור לכהנים בשר מסוכנת שאמר יחזקאל ונבלה וטרפה לא אכלתי והיינו שאמר לא יאכלו הכהנים, והניח צ"ע.

ולפמ"ש י"ל דזה שדייק רש"י לאמר אליהם לאלעזר ואיחמר בניו שהם נמי בכלל זאת החיה חיה אכול ושאינו חיה לא תאכל ומסוכנת חיה היא ולא מתה, וכבר הארכתי בזה בחי' לסנהדרין דהעושה טריפה באדם נחייב עליו מיתה, וכחצ הרמ"ה דמכניסין אותו לכיפה לעושה טריפה וכל זמן שעדיין חי אין ממיחין אותו צ"ד וכשמח הטרפה צ"ד ממיחין אותו, וכן ההורג את הטרפה פטור בדימי אדם וחייב בידי שמים ואעפ"כ ההורג את המסוכן ואסילו הגוסס הרי הוא רוצח דמסוכן חי הוא לכל דבר, ולכן דוקא הכא בא להגיד לבני אהרן שלא תאמר דבני אהרן אסורין גם במסוכנת, ולכן קאמר לאמר אליהם לאלעזר ואיחמר שגם הם ככל ישראל דמסוכנת מותרת להם והבן.

והאמנם כל זה לפי הבנת הגאונים ז"ל בלשון רש"י, ומיהו בחיב"ע

אשר תאכלו חיה אכול ושאינה חיה לא תאכל והא מסוכנת אינה חיה וכו', ואיבעית אימא מהכא (יחזקאל ד:ד) ואומר אהה ה' אלקים הנה נפשי לא מטומאה ונבלה וטרפה לא תאכלי מנעורי ועד עתה וגו', הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום לבא לידי טומאה בלילה ונבלה וטרפה לא תאכלי מנעורי שלא תאכלי בשר כוס כוס מעולם אי אמרת בשלמא שריא היינו רבוחיה דיחזקאל אלא אי אמרת אסירא מאי רבוחיה דיחזקאל ע"ש, נראה דמסוכנת נבלה וטרפה קרי ליה.

והקשה בס' ברית שלום כאן דא"כ הא דאמרו (מנחות מ"ה ע"א) אהא דאמר יחזקאל (מד:לא) כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים, ובגמ' דייקו כהנים הוא דלא יאכלו הא ישראל אכלי, א"ר יוחנן פ' זו אליהו עמיד לדורשה, רבינא אמר כהנים אינטרין ליה ס"ד אמינא הואיל ואשתרי מליקה לגביהו חשתרי נמי נבילה וטריפה קמ"ל ע"כ. והקשה הנ"ל דמנ"ל כך דילמא בא לאסור לכהנים בשר מסוכנת שאמר יחזקאל ונבלה וטריפה לא תאכלי והיינו שאמר לא יאכלו הכהנים, וכי אימא דא"כ מאי רבוחיה דיחזקאל אם כל הכהנים אסורין בו מ"מ רבוחיה הוא לגבי כל ישראל דמוחר להם מסוכנת והניח ב"ע.

ולפענ"ד נראה דהנה החוס' חולין הנ"ל הקשו השוחט את

פיי ומלל ה' עם משה ועם אהרן למימר להון לבני אהרן דיזהרון ית בני ישראל די טעמין בדכוחא מיכלהון ויחפרשון מסואבות חמני סירי טריפן, הנה פיי ז"ל לא שיאמרו לאלעזר ואיחמר האיסור לבדן אלא שיאמרו לאלעזר ואיחמר שהם ילמדו את בני ישראל דיני הטריפות האלו ויזהרון אותן עליהם, ואולי משום שהוא דבר שקשה להבין והם הלכות למשה מסיני וכמ"ש בגמ' ד"ח או שמונה מיני טריפות נאמרו הלכה למשה מסיני, ועיין טויו"ד סי' כ"ט וזריך ללמד לבני ישראל וזוה אותם ללמד את בני ישראל ולהזהירן וכפי שאמר הנביא כי שפתי כהן ישמרו דעת (מלאכי ד:ד), ולכן הזהירם יותר, וק"ל. (שנת תש"נ)

"דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו" (יא:ב). וברש"י לשון חיים לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים וכו', ובגמ' חולין (מ"ז ע"א) ארשב"ל מנלן דטריפה אינה חיה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו, חיה אכול שאינה חיה לא חיכול, מכלל דטריפה לא חיה, ולמ"ד טריפה חיה מנ"ל נפקא לן מזאת החיה אשר תאכלו זאת החיה אכול חיה אחרת לא חיכול מכאן דטריפה חיה וכו', ע"ש.

והנה בגמ' חולין (ל"ז ע"א) חנן השוחט את המסוכנת רשב"ג אומר עד שחפרכס ביד וברגל ר"א וכו', ובגמ' מסוכנת ממאי דשריא ופרין וממאי חסיק אדעתין דאסירא דכתיב זאת החיה

ומה שנראה בס"ד צניאור דברי רבינא
 והס"ד דנבלה וטריפה תשחרי
 לכהנים אין הכוונה נבלה וטריפה ממש
 לאטו כהנים לאו ישראל מינה, לפ"מ
 דכתב הרמב"ם דנקובת הוושט ופסוקת
 הגרגרת הוה נבלה מחיים, ועיין ש"ך
 (יו"ד סי' ל"ג) שהשיג עליו, ונפלמי המליץ
 בעד הרמב"ם ומחלק בין טומאה לאיסור
 לאיסור נבלה חל מחיים ולא טומאת
 נבלה שאינה חלה אלא לאחר מיתה,
 ועיין חב"ש דתמה דא"כ מאי קאמר וכי
 ימות מן הבהמה וכו' לאחר מיתה קריה
 רחמנא נבלה דהיא לענין טומאה כתיב
 וזוה דוקא קריא רחמנא נבלה אבל לענין
 איסור אימא דמשעה שהיא קרובה
 למיתה הוה נבילה אלא ע"כ דאין
 מחלקין בין איסור לטומאה, ועיין לב
 אר"י (דף ל"ב דף ל"ז).

והנראה עכ"פ דבהמה שנטרפה
 בשחיטה או נמנבלה כגון ששחט
 ושהה בשחיטה או הגרמה או עיקר
 וכיוצא בו שהנבלות נעשה בידי השוחט
 ולא שנטרפה ע"י חיה או נמנבלה שמתה
 מאליה, והחילוק בין הני דמתה מאליה
 או שנטרפה ע"י חיה כי באופן שמתה
 מאליה יש חסרון בעצם הבהמה, אבל
 השוחט ונמנבלה בידו או נטרפה בידו
 אין החסרון מלד הבהמה אלא החסרון
 בשחיטה ומלד השחיטה, וכבר כתב
 בשו"ת משאם צנימין הובא בס"ו לענין
 אי אמרינן נשחטה הותרה כשנמאל
 הפסול בעצם שחיטה דלא אמרינן

המסוכנת לשון דיעבד וכתבו לאפילו
 לכחילה שרי ונקט לשון דיעבד משום
 דבעי למיתני עד שחפרכס ע"ש, וכ"כ
 הרמב"ם ז"ל דאין בזה שום איסור
 אפילו לכחילה להחמיר רק חומרא
 בעלמא לגדולי ישראל, ועיין טוש"ע (יו"ד
 סי' י"ז ס"ג ונש"ך סק"ח) דבבהמת ישראל
 אפילו מדת חסידות ליכא להחמיר אלא
 חומרא לגדולי החכמים, כן נראה מדברי
 המגיד בשם הרשב"א והרמב"ן וכו'
 ע"ש, ולפ"ו ליכא למימר דמה שאמר
 יחזקאל נבלה וטריפה לא יאכלו הכהנים
 היינו מסוכנת, דמסוכנת ליכא שום
 איסור בו ואמאי לא יאכלו הכהנים,
 בשלמא דבר ששייך בו נדוד איסור יש
 לומר דהכהנים נחוספו להם מנזות
 יתירות ולרוב קדושחס נאסרו בו אבל כל
 שאין בו נדוד איסור אמאי יאסרו, ועוד
 עכ"פ אי נימא דלכהנים מסוכנת אסורה
 א"כ היל"ל דלכן תני לשון דיעבד
 דלכהנים אסור לאכול ועכ"פ היל"ל דבר
 זה וע"כ דהוא הימר גמור לכ"ע
 כנלפענ"ד.

והנה המוס' מנחות הג"ל כתבו אהא
 דרבינא שאמר כהנים אינטריץ ליה
 ס"ד אמינא הואיל ואשחרי מליקה
 לגביהו תשחרי נמי נבלה וטריפה א"כ
 כלאים נמי אסרינן להו ולא צריך קרא
 ע"ש. ובאמת כי בגמ' ערכין (ג' ע"ב)
 אמרו כן בכלאים לענין זניית שיחייבו
 כהנים אינטריץ ליה סד"א כיון דאישחרי
 להו כלאים פטורי מן הזניית ע"ש.

נשחטה הותרה אף דרוז בהמות כשרות
הן כיון דהפסול בשחיטה.

ונראה דזה שאמר רבינא נבלה וטרפה
לא יאכלו הכהנים סד"א כיון
דמליקה אישחרי להו נמצא דליכא צהו
דין חסרון בשחיטה אלא בכל אופן
שנשחטה ואפילו לא נשחטה רק מלק כל
שהוציא מיד אצמה"ח וכמו שמצינו צ"ג
לדעת החוס' דנחירה מתרת להם מותרין
באכילה א"כ היכא דנחנבלה או נטרפה
ע"י שחיטה נמי הותר להם לאכול כיון
דראינו דהחורה לא הקפידה בהם על
דיני השחיטה והחירה להם מליקה שלגבי
זר האוכלה חייב על אכילת נבלה, קמ"ל
הנביא דנבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים
כלומר אפילו כזו שנטרפה ונחנבלה
בשחיטה כמליקה אף נבילה זו אסורה,
ונמצא דלא הוה ס"ד לומר על נבלות
וטרפות דעלמא שיתר להם אלא על
נבלות וטרפיות שנעשו בשחיטה והבן.

הרהור ציוס ולא אכל נשר כוס כוס,
ועיין חוס' דלהרהר כ"ע אסירי ואינו
מעלה זנביא דוקא, אמנס לפענ"ד
לפ"מ שאמרו (קידושין מ' ע"א) ר' זדוק
חזעמיה ההיא מטרוניחא אמר לה חלש
לי ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל
אמרה ליה איכא דבר טמא אמר לה מאי
נפ"מ דעביד הא אכול הא שגרת חנורא
קא מנחא ליה סליק ויחייב בגויה אמרה
ליה מאי האי אמר לה דעביד הא נפיל
בהא, ופרש"י אמר מאי נפקא מינה
דהא מילתא דלא נודמן אלא מאכל טמא
יש לי ללמוד מכאן דעביד האי הצועל
ארמיח ראוי למאכל טמא ע"ש. והנראה
דהני חרי דברים קשורים אהדדי כי
אכילת מאכלות אסורות מביא לידי
טומאה זו ר"ל, וז"ש הנביא כשנצטוו
קח לך חטים ושעורים וגו' ועוגת
שעורים תאכלנה והיא בגללי צואת האדם
תעוגנה לעיניהם, ואם יאכל מאכל
משוקץ זה יבא ח"ו לידי טומאה והבן.

ובהא נלפענ"ד לפרש מה שאמרו ז"ל
ומה בהמתן של זדיקים אין
הקצ"ה מביא תקלה על ידן זדיקים
עצמן לא כ"ש, וכחצו החוס' (חולין ה'
ע"ב ד"ה זדיקים ונגיטין ו' ד"ה השחא) דזה
דוקא כשהזדיק אוכל איסור שהוא איסור
חפצא ולא בשאר איסורים כגון אוכל
ציו"כ או קודם הבדלה שהוא איסור
גברא ולא חפצא, והטעם משום שגנאי
הוא לזדיק שאוכל דבר איסור, וז"ב
דמ"ש עבירה זו של אכילת דבר איסור
לשאר איסורי תורה ולפמ"ש אחי שפיר

ולפ"ז מיושבת נמי קושיית החוס'
מכלאים דהחם ליכא ס"ד להחיר
דמ"ש אינהו משאר ישראל אלא בשחיטה
הוא דמצינו להם היחר אופן שחיטה
שהוא מליקה ואפ"ה מותרין לאכול ס"ד
להחיר גם זה. ולפ"ז נמי מיושבת קושיית
הצ"ש דללמוד מסוכנת דגם צוה אין
בהם שינוי משאר ישראל כמו כלאים
וכיוצא, ודו"ק כי זה לפענ"ד נכון.

ונראה לדייק קצת למה אמר הנביא
אהא ה' הני חרי מילי שלא

במאכלות אסורות הוא דגנאי הוא למ"ח
שיאכל דבר איסור. והקשו מאוכל
ביוה"כ, וחילקו בין איסור חפצא לאיסור
החלוץ בזמן, ע"ש. ומעשה י"ל דהא"נ
נדיקים אין הקב"ה מביא תקלה לידם
ולא איחרמי להו איסור כלל. ח"ש "זאת
החיי אשר מאכלו", וכדי שלא תקשה
דילמא יכשל במיעוטא, ומשני ז"ש דוד
המלך ע"ה "לעשות רצונך אלקי חפצתי
ותורתך בחוך מעי", וכיון שכן אין
הקב"ה מביא תקלה ושפיר זאת החיי
אכול. ומה"ט אפשר דע"ה אסור לאכול
בשר (פסחים מ"ט) כיון דלגבי ליכא הכלל
דאין הקב"ה מביא תקלה על ידו.

א"י דהנה אמרו ז"ל ע"ה אסור לאכול
בשר, ומיהו א"ר יוחנן (חולין פ"ד
ע"א) כגון אנו לין לקנות בשר בכל יום
ואוכלין. והטעם דאין לא לילא דעתן
ללמוד תורה בלי בשר. ח"ש "זאת החיי
אשר מאכלו", ודלא תקשה הא אסור
לאכול בשר, ומשני "לעשות רצונך אלקי
חפצתי ותורתך בחוך מעי", שאני רוצה
ללמוד, ושפיר מותר לאכול בשר.
(שנת השל"ה)

"זאת החיי אשר מאכלו" (יא:ב).
במדרש חנחומא, זש"ה (תהלים מ:ט)
לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך בחוך
מעי, וז"ב. ונלפענ"ד דהנה אמרו
בירושלמי מובא בחוס' (כחובות ק"ד ע"א
ד"ה לא הניחמי) עד שאדם מחפלה שיכנס
תורה לחוך גופו יחפלה שלא יכנסו
מעדנים לחוך גופו. ונראה פי' הירושלמי

דכיון שאוכל דבר איסור א"כ זה מראה
שח"ו נכשל בארמית או בעריות, ולכן
דוקא בזה הקב"ה אינו מביא תקלה על
ידן ולא יאוונה לנדיק כל און.

"זאת החיי אשר מאכלו" (יא:ב).
בחנחומא זהו שאמר דוד המלך ע"ה
"לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך
בחוך מעי". וז"ע, ועיין אוהב ישראל.

ונלפענ"ד, דבגמ' דרשו "זאת החיי",
חיי אכול ושאינה חיי לא
מאכל, מכאן דטריפה אינה חיי. והנה
אמרו ז"ל שמונה מיני טריפות נאמרו
בהלל"מ כמבואר בא"ט והכל חלוי לפי
פי' המפרשים וסימניהם שכולם הם
נכללים בשמונה מיני טריפות שנאמרו
הלל"מ שסימנם ד"ן חנ"ק נפ"ש (עיין
יו"ד סי' כ"ט) וברמב"ם ז"ל ע' מינים,
ואין בדקינן רק הריאה ובשאר טריפות
סמיינן ארוז בהמות כשרות, וכמ"ש
הרשב"א (הביאו הפמ"ג). ובגמ' חולין (דף
י"א ע"ב) פריך, ולר"מ דחייש למיעוטא
היכי אכל בישראל. וא"ת הכ"נ דלא אכל
פסח וקדשים מאי איכא למימר. ומשני
היכא דלא אפשר שאני, וא"כ לכאורה
מאי אמרה תורה "זאת החיי אשר
מאכלו", ניחוש למיעוטא וח"ו יכשל
באיסור.

והנה החוס' (חולין ה' ע"ב וגיטין ח')
הקשו, הא דאמרו נדיקים אין
הקב"ה מביא תקלה לידן מהא דאלישע
שהטה הנר בשבת ועוד. ומי' לדוקא

"ואת החזיר כי מפריס פרסה והוא גרה לא יגר וגו'" (יא:ו). וברבינו בחיי כ' חזיר עמיד ליטהר, [ויש להעיר דבר פלא קצת דביפ"ת על מדרש רבה (ויקרא פרשה י"ג אוח ג')] מבאר דמאמר זה לא נברא ולא היה, ועיי' בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תמכ"ח) ובמדרש חלפיות ענף חזיר מביא בשם ס' הקנה דעמיד חזיר ליטהר ועיי' בריקנטי פ' זו [ובאזה"ח כ' דלעמ"ל יעלה גרה ויחזור להיות מותר ולא שיהי' בלא גרה אלא שיחזור להיות גרה כי החורה לא תשחנה.

והקשו האחרונים דלכתי יהי' אסור משום יולא מן הטמא במשנה בכורות (ה' ע"ב) טמאה שילדה מין טהורה אסור, והכי קיי"ל (רמב"ם פ"א מהל' מא"ס ה"ה, שו"ע יו"ד סי' ע"ט). (עיי' בחוות דעת ה' פ"א ס"ק ב' דבריה שנו"ר נדוי שמים ל"א הדין כל היולא, אבל ע' בחשו' בנין זיון יו"ד ת"א ס' ק"ז ובחשו' אבני' או"ח ריש ס' תפ"ז וע' בח' ר"ח הלוי בהל' מאכלות אסורות פ"ג ס' כ"ד). וי"ל דהחזיר השלישי יותר, דברמב"ם (שם ס"ב ה"ג) כתב חלב אדם מותר אף דיוולא מן הטמא דבשר אדם אסור, דיוולא אינו אסור אלא מאיסור לאו ולא מאיסור עשה, וכ"כ הש"ך (סי' ע"ט סק"ד). וא"כ טהור שנוולד מן הטמא לרמב"ם לא הוי רק איסור גרידא (הל' מא"ס פ"ג ה"ד) והיוולא מן השני יחזור להיתרא. אמנם בפמ"ג (סי' פ"א מש"ז סק"א) כ' דיוולא מן היוולא ג"כ אסור, וכ"כ ביבין דעת.

לשון עד כמו קודם, היינו שאם תראה שלא יכנסו דברים אסורים במעיך אז ממילא יכנסו ד"ת בהם דהא בהא תליא. וראיתי להחמ"ס בחשו' (או"ח ס' פ"ט) שכתב ח"ל ומ"מ העידו קדמוניו ז"ל שע"י מאכלות אסורות ננערומו מטמטם הלז ומוליד לו טבע רע וכו' ע"ש. והטעם משום דלכילת מאכלות אסורות מטמטם את הלז והמוח יותר מכל שאר עצירות רח"ל, כיון שהמאכל נעשה חלק מהגוף כידוע, ועיי' בזה"ק דשורה עליהם רוח רעה וגורם בלבול בדעת (ועיי' ראשית חכמה שער הקדושה פרק ע"ו), וזה אפי' בדברים המותרים וכ"ש באוכל איסורים ח"ו.

ועיי' שלי"ה בשער הקדושה דבשעה שנסע לנשואין שלו בקש מרבו המהרש"ל שיברכו ואמר לו בני הזהר בקדושת המאכל כיון דזה העיקר מכל, ועיין יו"ד (סי' פ"א ברמ"א ובפר"ח שם) שאכילת דברים אסורים בקטנותו מויק לו בזקנותו, וכתב הפר"ח ולפי שבומה"ז אין נוהרין בזה, לכן הקטנים רובם הם הם עזי פנים שבדור ע"ש. ומעמה אחי שפיר דברי המדרש זאת החי' אשר תאכלו, והיינו שלא תאכל כל מיני חיות ובהמות רק אלו. ולמה אסר השאר, ומתוך זש"ה לעשות רצונך וכו' ויורמתך בחוך מעי, שיכנסו ד"ת במעיך. וא"כ נקשו שלא יכנסו מעדנים ומאכלות אסורות ואז תחייב שיכנסו ד"ת במעיך אחי"ר. (שנת תשע"ו)

ועוד נראה ללא אמרינן דשיל"מ אלא
 באיסור החלוי בגזר'א כגון מוקצה
 שחלוי בזמן שממילא יבוא או נדר או
 הקדש שחלוי בגזר'א שבידו להישאל (עין
 נדרים דף נ"ט ג"ן ס"ט). אבל באיסור חפצ'א
 לא אמרינן דשיל"מ, והארכתי בזה לענין
 חדש אי מקרי דשיל"מ (עין מרדכי פ' כל
 שעה בשם ר"ח הכהן ורבינו יו"ט ועין פ"ה),
 והבין. וזה נראה דעת מהרש"ל (פ' כ"ה
 סוס"י פ"ו) ובחנם השיגו הש"ך (יו"ד סי'
 ק"ג סק"ה) ע"ש ודו"ק היטב. ולפ"ו
 בחזיר שהאיסור קשור בחפץ ולא בגזר'א
 כה"ג לא מקרי דשיל"מ.

איברא לאומר אני דלהרשב"א לשיטתי
 בלא"ה לא קשיא מידי, שהרי
 כתב הרשב"א דכל שנאסר מבליעת
 איסור שנחערב בחאריס ואינו ניכר בטל
 ברוב אין דנין אותו כדשיל"מ כיון שצריך
 להוציא עליו הוצאות להגעילו וכל כיו"ב
 (ועין ש"ך שם בשם רש"ל). וא"כ י"ל דכיון
 דלהחזיק החזיר עד שיבוא משיח יעלה לו
 בהוצאות מרובות ממילא לא הוה
 דשיל"מ [אם לא שזכה ויבוא משיח
 היום].

ולקושיא ראשונה נראה לחדש לפ"מ
 דמבואר במדרשי חז"ל למה
 נקרא שמו חזיר שעתיד הקב"ה להחזירו
 להחירו הראשון (עין רבינו נח"י כאן).
 ונראה דבאמת החזיר מלפניו היה מעלה
 גרה בשעת הבריאה אלא דבשעה שנענש
 אדם הראשון הפסיק החזיר להיות מעלה
 גרה ונשאר בין בהמות טמאות. ולפ"ו

ובתורת משה למרן החמס סופר (פ'
 ראה) הקשה עוד למ"ד דחזיר
 עמיד להטטר לפמ"ש הא"ו דכל חיקו
 דאמורא הו"ל דשיל"מ שאם יבוא אליהו
 אפשר שיחירנה, והרשב"א חולק דממ"נ
 לא הוה דשיל"מ שאם יחירנה שהרי
 מעולם לא נאסר ואי לא יחירנה לא אין
 לו מחירין. ועיין ריש מס' ביצה בבינה
 ספק טריפה אי הוה דשיל"מ. והב"ח
 בשם המרדכי (פסחים סי' תקע"ג) הביא
 דכל שהמאכל יתקלקל עד הזמה"ו לא
 הוה דשיל"מ (ודלא כיש"ש חולין פרק ח' סי'
 פ"ו), ועיין ש"ך (יו"ד סי' ק"כ סק"ו) בענין
 ספק טריפה. ומעתה לשיטת א"ו בשר
 חזיר לא יחבטל דהו"ל דשיל"מ דחזיר
 עמיד להטטר, ועיין פרד"י ונ"ע.

ומה שנראה בס"ד ראשונה דאי נימא
 כשיטת הרמב"ם א"כ קושיא חדא
 מחורב'א בחברתה, דמה שחזיר עמיד
 ליטטר היינו החזיר השלישי אבל החזיר
 שהוא טמא לעולם לא יומר, וא"כ פשוט
 ללא הוה דשיל"מ. והשני'א דנראה ללא
 הו"ל דשיל"מ אלא שבאם הדבר כמו
 שהוא יומר, אבל אם הדבר יתהפך לדבר
 אחר והשני יהי' מותר והחפץ הראשון
 לעולם ישאר באיסור לא מקרי דשיל"מ,
 וראי' לדבר דם דאף דקיי"ל דם נעכר
 ונעשה חלב (עין חולין דף ו' ורא"ש בשם
 רבינו יונה במס' נרכות) מ"מ לא יעלה על
 דעת אדם דדם הו"ל דשיל"מ, וא"כ כמו
 בדם לא הוה דשיל"מ הכ"נ בחזיר כיון
 דשחנה כל האיסור ויתהפך להיות מעלה
 גרה לא הוה החזיר דהשחא דשיל"מ.

ודאי מאוסים הם מלד גופם, ועי' מו"נ (ח"ג פרק מ"ח) דמזיק לגוף ומאוס ומחועז עיי"ש, אבל החזיר בעלם החולדה לאו פגום הוא אלא שהחורה אסרתו מלאכול שאינו מעלה גרה. ולכן אמרו אל יאמר אי אפשי בצער חזיר דודאי צער חזיר טוב הוא אלא שהחורה אסרתו, ולכן שפיר יחזור להחירו הראשון. ויש להעיר מגמ' חעניית (כ"א פ"ג) דמעיייהו דומה למעיהן של בני"א וחששו מפני מחלות של החזיר שלא יעברו לאדם ועי' במס' קידושין (מ"ט פ"ג) דט' קבין של נגעים נטלו חזירים משמע קצת שבשרם גרוע הוא, אבל יכול להיות שכל זה דוקא לאחר ענשם אבל בעצמם מלידה הוא טוב.

ויש לעיין בדברי הרמב"ן ז"ל צפ' בחקותי עה"פ ונחמי שלום צארץ והשבתי חיה רעה מן הארץ. על דעת ר' יהודה וכו' ועל דעת ר' שמעון שאמר משביתן שלא יזיקו יאמר והשבתי חיה רעה מן הארץ והוא הנכון כי תהי' א"י צעה קיום המלות כאשר היה העולם מחלמו קודם חטאו של אדם אין חיה ורמש ממית האדם כמו שאמרו אין ערוד ממית אלא חטא ממית, וזה שאמר הכתוב ושעשע יונק על חור פתן וכן ופרה ודוב תרעינה וארי' כבקר יאכל חנן כי לא יהיה הטרף בחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם כי נגזר עליו להיות טרף לשיניהם והושם הטרף טבע להם גם לטרוף זו את זו צידוע כי בטרפם האדם פעם אחת יוסיפו להיות

כשיחזור להיות מעלה גרה יחזור להחירו הראשון, והיינו שכבר הי' מותר והבן. ואולי הטעם שאכל החזיר מעץ הדעת יותר מדי ולכן נענש שנשחנה להחשב בין הבהמות הטמאות, וכמו בכל עונש לאחר שקיבל ענשו חזר לכשרותו והכ"נ כן.

ובזה נראה להבין דברי חז"ל אל יאמר אדם אי אפשי בצער חזיר אלא יאמר אפשי בה אכל מה אעשה והחורה אסרתו (עיין רש"י קידושין דף כ"ו ועי' בשמונה פרקים להרמב"ם פרק ו'). ולכאורה למה דוקא באיסור חזיר אמרו כן ולא בשאר איסורין. גם בגמ' חולין (י"ו פ"א) ובחים מלאים כל טוב אפילו קדלי דחזירי, הרי דמשחנח קרא שהותר להם קדלי דחזירי ולא שאר איסורין והלוא דבר הוא. והגם שהאמת שגם איסורין הותרו להם.

ובירושלמי (נרכות פ"ג ה"ג) אדרבה גינו אותו שהוא נואה וכמו ציה"כ מטולטל עיי"ש, ואמרו שלא להזכיר שמו וקראוהו דבר אחר (ועיין שם דף קכ"ט). ובמס' פסחים (ק"א פ"א) דאסור לאדם להלך בין שני חזירים וכן החזיר לא ילך בין שני בני"א, ובמס' גרים פרק ד' דלא יאמר אדם לגר הרי עד עכשיו חזיר בין שיניך והכוונה דאכל מאכלות אסורות ונקט הלשון חזיר.

ולפמ"ש י"ל דבאמת חזיר לא דמי לשאר שקלים ורמשים שהם מחולדה נשחמים על החפצא ולכן אותם

רעים יותר וכן אמר הכחוש וילמד לטרוף טרף אדם אכל, והנה צביראמו של עולם נא' בחיות שיחן להם עשב לאכלה דכחיב ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר זו נפש חיה אח כל ירק עשב לאכלה ואמר הכחוש והי כן כי הוא הטבע אשר הושם בהם לעד ואח"כ למדו הטרף מפני החטא הממית כאשר פירשתי וכשהותר שחיטת בעלי חיים וכו' נשאלו על מנהגם לטרוף ובהיות ארץ ישראל על השלמות חסבות רעת מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם ע"כ. ומשמע קצת דגם שאר חיות טורפות יחזרו למנהגם קודם החטא.

ז"ל (שנת דף קנ"ה) לית עניא מכלבא וליח עחירי מחזירא. נראה בדרך רמז שהשומר פיו ולשונו שומר מלכת נפשו (משלי כא:נג), ועי' בזה"ק פ' תזריע (מ"ז ע"ג) אל חקרי מלכות אלא מלרעת, ומטבע העולם שחושבים שמי שידבר לשה"ר על חזירו ועל כל העולם עי"ז יהי' לו עשירות גדול, ונהפוך הוא מדה כנגד מדה שאין לו כלום ואדרבה המלרע נלטה צדד ישן מחוץ למחנה מושבו (ויקרא יג:מו), ואמרו מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נלור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה (מהלים לד:יג-יד, ועיין ע"ז דף י"ט). א"כ מי שיסמור לשונו יזכה לחיים טובים.

והנה הכלב דרכו לנבוח על כל עובר בין עשה לו ובין לא עשה לו כלום, כי חושב שע"ז בעליו ישלמו לו על הנביחה, אבל החזיר אינו מעלה גרה ואינו נובח כלום אלא שומר פיו, ואף שהוא חזיר והולך באשפתות מ"מ כיון ששומר פיו ומכסהו הרי יש לו מכל והוא עשיר, וזהו לית עניא מכלבא וליח עחירי מחזירי.

ומעתה נדייק לשון הקרא דפעם אחת כחיב ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, ומיד קיבל שכר על שחיקחו דכחיב (שמות כ"ג) טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו, וגם לעבד קלף לס"ח צולאמו, ואמרו ז"ל (ספחים דף כ"ג) הקדים הקב"ה כלב לגר (ע"ש ברש"י). הרי דעל שחיקה אחת קיבל שכר לדורות.

ובמקום אחר כתבתי דבזה יש ליטב השגח הראב"ד על הרמב"ם ז"ל (פי"ג מהלי מלכים ה"א) שכתב אל יעלה על הלב שזימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהיה שם חידוש במעשה צראשית אלא עולם כמנהגו נוהג, וזה שנאמר בישעיה וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבו וכו' ובהשגות א"א והלא בחורה והשכחי חיה רעה מן הארץ ע"ש, וליינתי על הגליון של הרמב"ם שלי מגמ' זכרות ל"ג דאמר ר"ח ז"ד אין הערוד ממית אלא החטא, ולפמ"ש הרמב"ן ז"ל אחי שפיר דזה יהי' ההשכחה שיחזור על מנהגו וחולדתו, והבן מאד.

א"י ואח החזיר שיחזור להחירו עפמ"ש

אחרים גבוהי לב לא חאכלו מהם,
דבשרים נמי נריך לבדוק אחר סימני
טהרה והכנעה הוא סימן טהרה בכל
מקום ובכל דבר.

"אל תשקצו את נפשתיכם בכל
השרץ וגו' ולא תטמאו בהם
ונטמתם בהם" (יא: מג). עיין יומא (ל"ט
ע"ג) חנא דבי ר' ישמעאל עבירה
מטממת לבו של אדם שנאמר ולא
תטמאו בהם ונטמתם בהם, אל תקרא
ונטמתם אלא ונטמתם, וכחז הרמ"א
(יו"ד סי' פ"א) דמה"ט אין להאכיל
לחינוק דברים אסורים, דאע"פ דקטן
אוכל נבלות אין אביו מזה להפרישו
מ"מ מוזהר לו בזקנותו, ועיין פר"ח שם
מה שהאריך בזה. והרמ"א שם כתב וכן
לא חאכל המינקת אפי' ישראלית דברים
האסורים.

וראיתי במנחת יעקב על התו"ח (כלל
ס"ה סק"א) אמ"ש המחבר שם
דאין להניק מעכו"ם היכא דאפשר
בישראלית עכ"פ ממדת חסידות לפי
טעם הרשב"א, ולפי דעת הר"ן מדינא,
וקיים ובהג"ה פ"ג דעכו"ם כתב דטוב
להזהיר המינקת שלא חאכל דברים
טמאים. וכחז המנחת יעקב (שם אות כ')
פי' אמניקה עכו"ם קאי ולומר דאף
דמותר לינק מעכו"ם היכא דליכא
מינקת ישראלית מ"מ יזהיר שלא חאכל
דברים טמאים דמינקת ישראלית ודאי לא
נריך להזהיר על דברים אסורים

ומה"ט נראה נמי דאמרו ז"ל דעמיד
חזיר ליטהר ולא כל שאר בהמות ועופות
טמאות. ולהנ"ל אחי שפיר, דהחזיר אף
דהוא מהטמאים, מ"מ כיון שאינו כולל
הנוכח עמיד ליטהר לעת"ל ומינה ילפינן
כמה גדול כח השחיקה.

"אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף
ההולך על ארבע אשר לא [לו קרין]
כרעים ממעל לרגליו לנתר בהם על
הארץ" (יא: כא). ובגמ' חולין (ס"ה ע"א)
אשר לא כרעים שאפילו אין לו עכשיו
ועמיד לגדל לאחר זמן כגון הזחל [מין
חגב] מותר, נראה דדריש מלשון לא
באל"ף עכשיו אין לו אבל בסוף יהיה לו.

ונראה עוד לפמ"ש בס"ח (הוצא נד"מ
יו"ד סי' ל"ה נשם המשנ"ן נשם
הס"ח) שיש להעביר היד ע"ג בהמה אם
תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה ע"ש,
ונסתפקו האחרונים אי יש לסמוך על זה
בלי בדיקה אחרת, ועיין רש"ש (בכורות
דף נ"ח) שפי' בזה כוונת הקרא כל אשר
יעבור תחת השבט פרט לטריפה שאינה
עוברת, ע"ש.

ונראה דהנה שרץ העוף קשה לבדוק
כנ"ל, ולכן נחנה חורה סימן
אחר כל אשר לא כרעים כלומר שהוא
הגס שיש לו כרעים מ"מ הוא נכנע
כאילו אין לו כרעים אלא מנתר על
הארץ והוא מכניע עצמו ושפל אלו הם
הראוים לאכילה, אבל החגבים שהם

הרומשת צמים אלו דגים, ולכל נפש השורצת על הארץ אלו חגבים ע"כ. עוד יש לדיוק סמיכת להבדיל לכאן ועיין רש"י ורמב"ן מה שהאריכו.

ונראה לפמ"ש (תהלים כג: ב) הַצִּלָּה מִחַרְבַּת נַפְשִׁי מִיַּד כָּל־זָרִיחַ, וצמדרש תהלים אמר רבי אלעזר אבא שמענא דיש נפשא דמרכזין ליה בכלבא ובגין דא אמר דוד הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, מאי יחידתי דא נשמחא וכי נשמחא איחריצת בכלב, א"ל צרי חין, בההיא ערל נחש הקדמוני דפחי לחוה ולבני נשא דא איהו כלב ודא יר הרע דאחא צהאי עלמא מורכב עליה לקבלא עונשא ואית נשמחין אחרין דקא אחין בגלגולא בכמה חוין דאחקיראו מול אריה מול נשר מול צחולה מזל עקרב מול טלה כמה דאשכחנא צחרין עשר שבטין דאחמחילו לחיוון דא לראיה (בראשית מ"ט) גור אריה יהודה יוסף צכור שורו יששכר חמור גרם יהי דן נחש עלי דרך בנימין ואב יטרף, וצרי כל דא רזי דגלגולא דיצה"ר אית למאן דאיהו דמי לארי' ואית למאן דאיהו דמי לחיא' ואית למאן דאיהו דמי כחמור לכל צריים אישחני כפוס עובדיהון וכפוס שעמא דאיחעבידו צה, ועס כל דא זכאה נשמחא דשליט עליה וכו' ע"ש.

ומהר"א אזכרי כח צס המקובלים ו"ל אשר לפעמים יחגלגל בעל לשה"ר בכלב, וכן הרגיל לאכול צשר טריפה או המאכלה לישראל, ורמו

דמוחרת ועומדת, אלא דצש"ע כחצ הרב אפילו מינקת ישראלית ופי' הש"ך והט"ז וכו' וכן העתיק אחד מאחרוניים.

ולפענ"ד מדברי החו"ח לא משמע הכי אלא אדרבה שהרי אחר שכתב וצהג"ה פ"צ דעכו"ס כחצ טוב להזהיר המינקת שלא תאכל דברים טמאים וראי' מאחר שאכלה אמו דברים טמאים וזה גרם לו שיצא לתרבות רעה עכ"ל, והנה מדקיים וראי' לדבר מאחר שאכלה אמו דברים טמאים הרי מציא ראי' מאס ישראלית ולא מעכו"ס וכיון דמציא ראי' מאס ישראלית ולכן שפיר דק רבינו הרמ"א אפילו אמו ישראלית, דאל"כ מאי מייחי ראי' מאחר, וכיון דאפילו אמו ישראלית שפיר פי' הט"ז והש"ך כגון שהיתה חולה ומוותרת לאכול לעצמה דברים טמאים מחמת פק"נ מ"מ לא תניק את צנה ואס רוצה להניק לא תאכל דברים טמאים ושפיר קאי אפי' ישראלית כנלפענ"ד פשוט.

"כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו' זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השורצת על הארץ להבדיל וגו'" (יא: מה-מז). ו"ל לשון וכל נפש החיה וגו' ולכל נפש השרצת על הארץ למה זכר אלו בלשון נפש ולא אמר כל החיה הרמשת צמים ומהו הנפש האמור כאן. ובהלכות גדולות פ' יו"ט ולכל נפש וגו' חגבים חין טעוין שחיטה שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב, וכל נפש החיה

ויחזור למקור הטהור, ולכן אמרו בדגים שהיא מאכל נדיקים שבו מתגלגלים נשמות מדיקים כידוע.

ובזה יש לפרש טעמא דמחני' (אבות פ"ג מ"ג) שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה זה השלחן אשר לפני ה', כי נכוונתם של האוכלים הרי הם מעלים הנשמות והניזונות שבמאכל ועולה לה' כקרבן שהוא השלחן שהוא דומה למזבח בזמן הזה, והאוכל דומה לכהן המקריב וכהנים אוכלים ובעלים מחכפרים. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואין ביניהם דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מחים שכיון שלא העלו המאכל והנשמה הרי הוא יורדת למטה ונרץ גלגול שני ונמצא המיחו את הנשמה בגלגול המאכל הזה והבן מאד.

ובעצתה ז"ש זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה, כלומר שכשאוכל הבהמה או העוף ומדברים דברי תורה תורת הבהמה אז הוא מבדיל בין הטמא ובין הטהור ומוציא הנפש מן החיה, ולכן אמר וכל נפש החיה הרמש במים ולכל נפש השרצת על הארץ, כי לפעמים בא נפש בחי' או בשרץ השורצת על הארץ, והחורה אמרה שאלו שהם טהורים שהגיעו כבר למעלת החיקון יאכלו, אבל אלו שלא באו לכלל חיקון אדרבה הם ח"ו יטמאו את האדם האוכל שהוא נפש החייה.

ולכן אמר לאחר זאת תורת הבהמה

בחורה (שמוס כ"ג:) ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו וכתיב בתריה לא תשא שמע שוא, נמצא קרא לכלב תשליכון אותו כתיב בין שני העונות האלו אוכל טרפה ומספר לשה"ר, לומר שעל שני עבירות אלו יתגלגל אדם בכלב, והוא רמו בחז"ל כל המספר לשה"ר ראוי להשליכו לכלבים. וז"ש דוד הצילה מחרב נפשי ומיד כלב יחידתי וסמוך ליה אספרה שמך לאחי.

ובזה נראה לפרש במזרים ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו משמע דלמזרים היו נובחים, וי"ל לפמ"ש דבמזרים לא היו דלטורין בעלי לשה"ר ולא אמרו למזרים כשנכנסו ושאלו כליהם שלא יחזרו אותם להם ואף אחד לא גילה זה. וכיון דלא היו בעלי לשה"ר לכן לא יחרץ כלב לשונו מדה כנגד מדה והבן. והנה כמו שיש גלגולים ע"י לשה"ר ואכילת טריפות כן יש ע"י חטאים אחרים שמתגלגלים בבעלי חיים אחרים או בצומח הכל לפי החטא.

ומבואר בספרי מקובלים (ועיין מז"ד להרד"ו ז"ל) דהנשמה שזוכה לטהר מתגלגלה בבהמה טהורה והובאה למזבח לקרבן והבשר נאכל לכהנים והנשמה עולה לה' במקום טהור מקור מחצבתו, ואם ח"ו לא יזכה אז מתגלגלת בחייה בבהמה טמאה או עוף טמא או רמש האדמה למיניהו, הכל לפי החטא ואז נדחה עד שיחגלגל כמה פעמים

צפור טהורה תאכלו (דברים יד:יא) משמע דוקא טהורה ועי' קידושין נ"ז ע"ב].

"להבדיל בין הטמא ובין הטהור" (יא:מז). וברש"י, צריך לומר בין חמור לפרה והלא כבר מפורשים הם אלא בין טמאה לך לטהורה לך בין נשחט חזיו של קנה לנשחט רובו. וצ"ב דבכל מקום אמרינן רובו ככולו וא"כ למה דוקא כאן כתב להבדיל בין נשחט חזיו של קנה לנשחט רובו.

ונראה דבגמ' פליגי מחנה על מחנה אי הוה כרוב ואמרו כמה הוא בין רובו לחזיו כמלא שפירה, ואף שאמרו רוב הנראה לעינים נראה דדוקא מדרבנן אבל מדאורייתא סגי ברוב שבמציאות להבדיל והיינו חוט השפירה. ולזה פי' רש"י להבדיל בין נשחט חזיו של קנה לנשחט רובו והיינו כשפירה, שזה צריך בקיאות להבדיל דרוב הנראה לעינים לא צריך לזה בקיאות להבדיל, ועיין רמב"ן עה"ת והבן.

והעוף וכל נפש החיה וגו' להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל, כי הכל חלו בגלגולים האלו, והטהורה הנחיתה והזהירה על בני ישראל כי על מנת כן העלה אותך מארץ מצרים שהם הקליפות להבדיל ולהפריש בין הטמא ובין הטהור. (שנת משנ"א)

"להבדיל בין הטמא ובין הטהור" (יא:מז). עי' חוס' (חולין ס"ג ע"ב ד"ה ודילמא) שהקשה דלפ"מ דקיי"ל דרוב עופות כשרים הם (ועי' חולין נ"ט ועי' שו"ע יו"ד סי' פ"ב) א"כ המוצא עוף ואינו מכירו אמאי לא ניזל בחר רוב.

ומיהו עיין ריב"ש (סי' קנ"ב) שהקשה בזממ"ז המוצא עוף במדבר ואינו מכירו אמאי לא יהא מותר לאכלו כיון דרוב עופות כשרים הן ולכן פרט הכתוב עופות הטמאים. ומי' כיון דכתיב ולהבדיל ובכ"מ דכתיב ולהבדיל והבדלחם לא אזלינן בחר רוב ובעי' ודאי. [ויש לומר עוד דבטהורה בפרשת ראה כתוב כל

פרשת תזריע

ובין החי' אשר לא תאכל" (יא:מז). ויש להשיב לב על הסמיכות בזה ואיזה שייכות יש בזה שמסיים בעניני הבדלה לסימני חיות ובהמות טהורות וטריפות לעניני טומאת יולדת.

"וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא" (יב:א-ב). והפרשה הקודמת מסיימת בפסוק "להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החי' הנאכלת

(ב) יש לדייק למה נקט מקודם וילדה זכר, אע"פ שאמרו אוי לו למי שבניו נקבות (קידושין פ"ג ע"ג), אבל המנהג דפו"ר הוא דיהי' לו בת ג"כ כשיטת ז"ה (יבמות ס"א ע"ג) דלר"ך זכר ונקבה לקיים מצות פו"ר, ואמרו (נ"ג קמ"א ע"א) בת תחילה סימן יפה לבנים, וא"כ הרי הי' צריך להתחיל "אשה כי חזריע וילדה נקבה".

(ג) צ"ב הלשון "אשה כי חזריע", כי הבעל חייב צפ"ו ולא האשה, ובחז"ל (נרכוח ס' ע"א) הטעם דכדי להוליד בן זכר הוא ע"י אשה וכו', אבל הרי מנז הדין הרי אשה טפלה לבעלה, ואפי' מעשי ידיה שייכים להבעל, וכל מה שקנתה אשה קנה בעלה ונעשה ע"י הקידושין עצם מעצמיו, ובחז"ל אמרו דהוא כמו אבידה (קידושין ב' ע"ג). ולפ"ז הי' הסברא נוחת דהי' לו להתחיל "איש כי חזריע" מנז הבעל.

(ד) בקריאת היום פרשת החודש "ויאמר ה' אל משה וגו' החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (שמות יב: א-ג). ובחז"ל (ר"ה דף כ"ג) עדות זו תהא מסורה לכם, ובמדרש שמות רבה (פר' ע"ו אות י"ג) החודש הזה לכם ראש חדשים לקיים מה שנאמר (משלי ח: טו): "כי מלכים ימלוכו" ע"כ, ותמוה הוא.

שאר אינשי דקיימי מקמיה ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה דאילו בס"ת כתיב "ארבעים יכנו" ואחו רבנן ובצרי חדא וכו', עיי"ש. ויש לתמוה, א) הלשון שאר אינשי, שהיה לו לומר הני אינשי. ב) כיון דיש דין וחיוז לקום צפני גברא רבה והם עושים שלא כדין למה קורא אותן טפשאי, הרי עוצרין על החורה וא"כ הני רשיעי היה לו לקרוא אותן. ג) והוא קושיא הראשונים במס' קידושין (דף ל"ג) איבעיא להו מהו לעמוד מפני ס"ת ר' חלקי' ור' סימון ור' אלעזר אמרי ק"ו מפני לומדיה עומדים מפניה לא כ"ש ע"כ, משמע דדייק איפכא מהכא.

והר"ן ח'י' דמה דאמרינן במס' מכות לאו למימר דעדיף גברא רבה מס"ת אלא לומר דכיון דאלמלא הם היחה כרוכה החורה ומונחת ואינה מפרשים לה, וע"ז קאמר על האנשים הללו שלא קמו מפניהם כמה טפשאי נינהו דלא סברי כשם שראוי לעמוד מפני ס"ת כך ראוי לעמוד מפני לומדיה, ובחוס' (מכות סט) אמרו דלכך אמר כמה טפשאי דהרי למיקם מקמי ס"ת לא ידעינן אלא מק"ו דגברא רבה (ועיין מהרש"א סט). ואכתי חקשה דלפי החוס' ומהרש"א שם לא היה לו להביא ראיה ממלקות.

והגלפענ"ד בזה לפי שיטת היראים (עמוד היראה ס' ל"ו) על הגמ' קדושין (ל"ג ע"ג) ח"ר "מפני

ובביאור הדבר נראה דהנה איחא במס' מכות (דף כ"ג) כמה טפשאי

יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון (חמד
פ"ג מ"ו). חזינן שזריכיס לקום מפני רבו
יניק וחכים מה"ח משא"כ אם לא למד
ממנו [וע' בס' ווי העמודים (אום ו')
ברבו שאינו מובהק אי חייבים בכבודו
מה"ח].

ולפ"ז יש לומר דהא דמס' מכות מיירי
בשאר בני אדם שאינם חלמידיס
להאי גברא רבה וא"כ אין עליהם חיוב
לעמוד מפניו, משא"כ במס' קידושין
מיירי ברבס שלמד ממנו ולכן יש עליהם
חיוב לקום מפניו. וכן אמר ר"א כל
ח"ח שאינו עומד בפני רבו נקרא רשע
ואינו מאריך ימים וחלמודו משחכת שנה'
"וטוב לא יהי' לרשע ולא יאריך ימים".
ודייק ח"ח שאינו עומד בפני רבו. וזוה
מדויק מאד מה דאמר כמה טפשי
שאר אינשי, דהכוונה על אינשי כאלו
שאינם חלמידיס של גברא רבה הנ"ל,
וטפשי קורין להו דאע"ג דמה"ח אין
חיוב לעמוד מפניו מ"מ קמו מפני
הס"ח, והרי הגברא רבה נמי בידו
לכפור חדא.

ויש להקשות על שיטת היראים ממס'
גיטין (ל"א ע"ג) רב הונא ורב חסדא
הוו יתבי, חליף ואזיל גיבא, א"ל חד
לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא,
ופירש"י (שם ס"ג ע"א) בן תורה, משמע
דאפילו אינו רבו. ועיין עוד בשבת (ל"א
ע"ג) דר' סימון ור' אלעזר הוו יתבי,
חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא, א"ל חד
לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין,

שיבה תקום והדרת פני זקן", יכול
אפילו זקן אשמאי [פירש"י אדם רשע
עם הארץ, ובתוס' (ד"ה זקן אשמאי) פי'
לשון שוממין, כלומר בור וע"ה ולא רשע
עיי"ש], ח"ל "זקן" ואין זקן אלא חכם,
שנאמר "אספה לי שבעים איש מזקני
ישראל", ר' יוסי הגלילי אומר אין זקן
אלא מי שקנה חכמה, שנאמר "ה' קנני
ראשית דרכו". ולהלן, ר' יוסי הגלילי
היינו ח"ק, ונפ"מ הוא צניק וחכים,
דלפי ר"י צריך לקום אפי' מפני יניק
וחכים, והלכה הוא כר"י הגלילי, אבל זה
דוקא ברבו שלמד ממנו אפי' דבר אחד,
וכמו שאמר במס' אבות (פ"ו מ"ג)
הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת
או פסוק אחד או דיבור אחד או אפילו
אות אחת צריך לנהג בו כבוד, וראיה
מדוד המלך ע"ה עיי"ש.

והנראה דהיראים למד כן מדברי אב"י
(קידושין ל"ג ע"א) ח"ר איזוהו
קימה שיש בה הידור, הוי אומר זה ד'
אמות, אמר אב"י לא אמרן אלא ברבו
שאינו מובהק אבל ברבו המובהק מלא
עיניו. והיולא מדבריו ז"ל דעכ"פ צריך
להיות רבו, וכן מפרש הגמ' דרב חייה
הוה יתיב בי מסחומא [מרחץ], חליף
ואזיל רבי שמעון בר רב ולא קם מקמיה
ואיקפיד, ואחא ואמר ליה לאבוה שני
חומשים שניתי לו בספר תהלים ולא עמד
מפני. וכן איתא בב"מ (ל"ג ע"א) אמר
רבא כגון רב סחורא דאסדרן זוהמא
ליסטרון (כלים פ"ג מ"ג) ושמואל קרע
מאניה עליה ההוא מרבנן דאסבריה אחד

נקרא לומדיה משא"כ ר"א ור"י דהו
 יתבי והדין הוא דקשוח בישיבה וא"כ
 עסקו בדברי הלכה ולכן קרו ליה חורה
 עלמה (ועיין בספרי שו"ת משנה ס"ט
 בהקדמה בניאור הדברים).

בקיצור הדבר הוא דאדם שלומד חורה
 ובפרט הלכה למעשה נקרא
 חורה עלמה והרי הוא יותר מס"ח דהו
 ס"ח חי משא"כ ס"ח שהוא על הקלף
 והוא מעור בהמה, ולכן זריכין לכבד
 לומדי החורה והעוסקים בה וזה רלון
 הבורא ומשום הכי נתנה תורה כח
 לחכמים לעשות סייגים וגדרים כדי
 שנשמע להם ולמה שלומדין אתנו חורת
 ה' שקבלו מרבותיהם עד משה מסיני.

ומטעם וכוונה הנ"ל צוה לנו ג"כ לכבד
 כהנים כמו שנבאר בפרשת
 אמור ויליף לה מוקדשמו והוא מצוה
 עשה והוא כיון דשצט לוי מובדלים
 מגשמיות והם מקודשים ואין עסקיהם
 בשדה ובעוה"ז, ואשי ה' נחלתם, לכן יש
 חיוב לכבדם, ולכן זריך הח"ח ג"כ ליזרה
 שעל ידו יתקדש ש"ש ויאמרו עליו
 הבריות, אשרי רבו שלמדו תורה, כדי
 שעי"ז יתרבה ספסלי בית המדרש,
 וקנאת סופרים תרבה חכמה, והוא
 העיקר הקיום של העולם, וכמו שאמרו
 (פסחים ס"ח) אלמלא תורה לא נתקיימו
 שמים וארץ, ובפרט הלכה למעשה, דהוא
 העיקר כדי שנדע לעשות המעשה ולקיים
 החורה כמו שנצטוונו מהר סיני.

א"ל איך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין
 הוא, א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל
 חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין,
 ומציא ראייה דעיקר הוא דחיל חטאין.

הרי חזינן דאפי' לא למד מהם יעמדו
 מפניהם, ונ"ע, אולם י"ל דהן אמח
 שיכולין להגיד דהיה מחלקותם דמאן
 דאמר בר אוריין משמע כשיטת הרא"ס
 ומ"ד השני יהיה סובר כשיטת שאר
 הפוסקים שזריך לעמוד, אבל לא זריכין
 להא דהם באמת יכול לאוקמי כשיטת
 היראים אלא דמחמת חומרא ושלא יהיו
 כהני טפשי החמירו על עצמן וכדו
 אדם גדול, ואין ראייה לכאן ולכאן.

ומה שנראה עוד הוא לפי פירש"י
 (קידושין ה"ג) וז"ל, תורה עומדת
 מפני לומדיה בתמיה לפי שעוסקים
 בדבר הלכה הוי קרי לדידהו תורה
 עלמה ולדידיה קרי לומדיה ע"כ. משמע
 דדוקא מי שעוסק בדבר הלכה נקרא
 חורה עלמה ומי שלומד חורה ואינו
 עוסק בדבר הלכה נקרא לומדיה. ובתו"ל
 "אל תרגו זריך" (בראשית מה:כד) אל
 חמעסקו בדבר הלכה. מבואר דהמהלך
 זריך אסור ללמוד הלכה.

וא"כ אחי ספיר הגמ' דר' אילעי ורז
 יעקב בר זבדי הוו יתבי, חליף
 ואזיל ר"ש בר אבוב וקמו מקמיה, אמר
 להו מדא דאתון חכימי ואנא חבר, ועוד
 כלום חורה עומדת מפני לומדיה וא"כ
 ר"ש לא עסק בהלכה רק בחורה לכן

רבנן, וכדי שיהיו צעיני העם כמלכים
 ושרים שיכבדו אותם לכן נמסר צידם
 הכח לחדש חדשים. וראוי לכבוד זה
 כיון דחז"ל אמרו (שם) טעם דזריך לכבד
 החכמים דצידם לגרוע ממלקות ארבעים
 ומלצה לכבד המ"ח ולשמוע אליהם ולקבל
 דצריהם.

ובדרך הנ"ל יש לפרש המדרש עה"פ
 "החודש הזה לכם", משל למלך
 שקידש אשה וכתב לה מחנה מועטת,
 כיון שכל לקחה כתב לה מחנה מרובה,
 כך העוה"ז אירוסין עושה, שנא' (הושע
 ז:כא) "וארשתיך לי לעולם", ולא מסר
 להם אלא הלצנה בלבד, שנא' "החודש
 הזה לכם", אבל לימות המשיח יהיו
 נישואין, שנא' (ישעי' נד:ה) "כי בועליך
 עושין וגו'", בלוחה שעה הוא מוסר
 להם את הכל, שנא' (דניאל י:ג)
 "והמשכילים יזיירו כוהר הרקיע
 ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"
 ע"כ. והוא ע"פ הנ"ל, דמי שמבין גודל
 כח החורה הוא מכבד החורה ולומדיה
 מעלתו, משא"כ בשעה שהחורה מונחת
 בשפלות אז אין מכבדים אותה ולומדיה.

ולכן בשעה שיבוא מלך המשיח וילמד
 את כל העולם בינה ומורת ה'
 יהיה מלאה הארץ דעה, א"כ אין צריכים
 ראיות מפני גודל כבוד החורה. משא"כ
 בשעת הגלות, בזמן שהלצנה זורחת אז
 כבוד החורה מושפל ולכן צריכים ליתן
 להם הכח לחדש החדשים ולקבוע
 המועדים על ידם כדי שיראו המון העם

ועבשיו נחזור למה שהחלנו להנה כל
 החורה אין ציד חכמים לשנות
 ואין צידם שום כח שהרי כל ההלכות
 והדינים קביעי וקיימי וינהו, וכן על
 שבת אמרו כן דקביעא וקיימא (ספחים
 קי"ו), משא"כ הימים טובים הרי הם
 צידם שהרי צריכין לחדש הלצנה, ובזמן
 הקודם הי' הדבר תלוי בצ"ד סמוכים
 שנסמכו בקבלה עד למשה מסיני והם
 קבועו ע"י ראיית העדים שהם ראו את
 הירח ואחרי זה קדשו הצ"ד את החודש.

ומיהו צירידת הדורות ונחרכו הנרות
 במשך הזמן עמד הלל וצית דינו
 ותיקן וסודר חשבון קביעות החדשים
 והמועדים וקדשו למפרע את כל הראשי
 חדשים עד ביאת גואל צדק, והחשבון היו
 לו מקובל מדור דור עד למשה מסיני
 והם ידעו לקדש החודש גם כלי ראיית
 העדים אלא דאעפ"כ מלצה יש לקדש את
 החודש בראייתם, ולכן אפי' בזמן ההוא
 לא הי' הדבר תלוי במי שידע החשבון
 לצד אלא בדעת החכמים וגדולי הדור,
 ועי"ז ידעו אימת הם הימים טובים.
 וזהו כוונת אומרם ז"ל עדות זו תהא
 מסורה לכם דנמסר צידכם, ולכן אמרו
 דמלאכי השרת שאלו להקצ"ה אימת
 ר"ה אמר להם אני ואחס נרד לצ"ד של
 מטה כיון דזה תלוי בכוחם.

ובזה תבין כוונת המדרש החודש הזה
 לכם ראש חדשים למה נמסר
 צידנו דבר זה, וע"ז מתרץ לקיים מה
 שנאמר צי מלכים ימלוכו ומאן מלכי

שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימי
 והוא דאס אין דעת הבדלה מנין,
 והפירוש בזה דע"י דעת וחבונה במורת
 ה' מבחין ומדייק איזה מין כשר לאכול
 ואיזה מין אינו כשר לאכול, ורמז לזה
 הדעה והדיבור לחי עולמים כלומר
 שישחמש בדעת ובדבור לחי עולמים
 בלבד. וזהו אפי' בזמנינו דחרבה
 הביהמ"ק אפי' יש לו להקב"ה הד'
 אמות של הלכה למעשה. ועוד אמרו כל
 המבדיל על היין זוכה לבנים ראויין
 להוראה שנא' ולהבדיל ולהורות (שנועות
 י"ח). וזהו הסמיכות, דע"י הבדלה על
 היין, פי' עי"ז שאתה מבדיל בין של
 תורה איזה מין כשר ואיזה מין אינו
 כשר, תזכה לאשה כי תזריע וילדה זכר
 ולבנים ראויין להוראה. ולכן בשו"ע יש
 דין ילדה אשה זכר מברך הטוב והמטיב
 (או"ח סי' רכ"ג סע' א') משא"כ בבת, ועיין
 רמ"א שם.

ובמה שכתבתנו יש לפרש הגמ' (נ"ב י'
 ע"ב) דמשה רבינו שאל להקב"ה
 במה תרום קרן ישראל, א"ל בני תשא
 את ראש. ומנינו דמשה רבינו נתקשה
 בג' דברים, מנורה שקלים ולבנה,
 והנראה דכל זמן שהיה ביהמ"ק קיים
 והסנהדין ישבו שם בלשכת הגזית ומשם
 יצא תורה לכל העולם כולו, והיה עינם
 ולבם של כלל ישראל שם, על הזמן הזה
 לא היה משה רבינו ירא, אלא אח"כ
 בשעה שנחשב חשש במה תרום קרן
 ישראל, וא"ל הקב"ה בני תשא את ראש,
 דהעיקר הוא לכבוד את ראשי בניי.

שכוחם לעשות סייגים וגדרים. משא"כ
 כשיבאו הגואל צדק אז יהי אור הלבנה
 כאור החמה וכאור שבעת ימי בראשית
 יהי' היחודא שלים ומישואין של הקב"ה
 וכנס"י בשלימות והוד והדר בבית
 אלקינו, ובדאי כל אחד יבין שהכל חלוי
 בתורה ולומדיה. ובה מובן למה מביא
 המשל בפסוק הזה, דכיון דמסיים
 "המודש הזה לכם" ועדות זו מהא
 מסורה לכם כדי שיהיו הח"מ והרבנן
 בעיני העם כמלאכים ושרים, ולכן קאמר
 המדרש בזה דוקא בזמן הגלות, משא"כ
 כשיבוא המלך המשיח לא ינטרך לכל
 הנ"ל.

ועפי"ז נחזור ליישב ולקשר הסמיכות
 לסוף פרשת שמייני ולפי' תזריע
 מזורע, דהפרשה מסיימת בפסוק
 "ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין
 החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא
 תאכל", ופירש"י לא בלבד השונה אלא
 שמהא יודע ומכיר ובקי בהן. והנה
 לדעת ההבדל בין הטמא ובין הטהור
 הוא דוקא ע"י לומדי תורה לאסוקי
 שמעמחא אליבא דהלכתא והוא נקרא
 תורה עצמו, ועל אלו כוונו חכמינו ז"ל
 דאמרו עדות זו מהא מסורה לכם,
 ועליהם אמרה לזריך לעמוד דכ"ש הוא
 מס"ת, וסוד ה' ליראיו, ואמרו מיום
 שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד'
 אמות של הלכה בלבד (ברכות ח').

והיות כי עיקר היות האדם הוא
 הדיבור רוח ממללא והדעת ומי

ימי חיי האדם בעלמא הדין, ולכן נקט דוקא "אשה כי חזריע וילדה זכר".

"וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי חזריע וילדה זכר וגו'" (יב:א-ב). וצפ' הסמוכה לה "וידבר ה' וגו' אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו' והוצא אל אהרן הכהן או אל אחד מצניו הכהנים, וראה הכהן את הנגע וגו' נגע זרעם הוא וראהו הכהן וטמא אותו", וצפ' מזרע "זאת תהי' חורת המזרע ציוס טהרתו והוצא אל הכהן ואל הכהן אל מחוץ למחנה וגו'".

יש לדייק במקראות האלו כמה דקדוקים, א) פחת הכתוב ב"אשה כי חזריע וילדה זכר וגו' וציוס השמיני ימול בשר ערלתו", הרי ביאתו לעולם בלא חטא ובשעה מולצת קיים מצות מילה ומצוה גוררת מצוה, והי' לו לחשוב מצוות אחרות, ולמה סמך מיד תיכף לביאתו לעולם "כי יהי' בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת". ב) אמר "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת וגו' והיה בעור בשרו לנגע זרעם, וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע וגו' ומראה הנגע עמוק מעור בשרו", הנה פחת ב"אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' והיה בעור בשרו לנגע זרעם", ושוב אמר "וראה הכהן את הנגע בעור הבשר" ולא אמר בשרו, ושוב אמר "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו". ג) אמר "וראה הכהן את הנגע בעור הבשר וגו'".

וזה נמי הענין של מנורה המרמז לחכמה ועדות ה' נאמנה מחכימת פתי, והרונה להחכים יעסוק צדיני ממונות והם דינין שנוגע למעשה. וכן לצנה, דע"י שיהי' צכותם למדש המדש ע"י הלצנה ומשו"ה יהיה חלוי הקביעות של הימים טובים צכותם ועי"ז יהיה כבוד התורה מתנשא וצוה חרוס קרן ישראל [או יאמר דנתקשה בצלצנה לפי המדרש הנ"ל ודו"ק].

וע"פ הנ"ל נתבאר למה נקט זכר חמילה אע"ג דבת חמלה סימן יפה לצנים, מפני שכיון דעיקר הצריאה בשביל התורה ובשביל ישראל, וכל המלמד את צחו תורה כאלו מלמדה חיפלות (פוסה דף כ') מפני דדעתן של נשים קלות (שנה ל"ג ע"ב), לפיכך מקדים זכר דוקא, דכיון דמסיק בפרשה הנ"ל דע"י הבדלה זוכה לצנים ראויים להוראה והוא דוקא בנן זכר ולכן נקט אשה כי חזריע וילדה זכר.

ואל לחשוב דכיון דהעיקר לימוד התורה חלוי באב, א"כ אמו יהיה פטורה מלחנך הצנים, וע"ז נקט דוקא "אשה כי חזריע", אדרבה הכל חלוי באשה שהיא עקרת הבית והיא מטפלת בצנים, וזה הוא שאמר שלמה המלך "שמע בני מוסר אביך ואל חטוש תורת אמן", והיינו ע"י שהאשה מגדלתו לתורה ומציאו לביהמ"ד, וכמו שאמרו כדי ליתן שכר למציאייהו, ועי"ז יחנכו הצנים לתורה ועבודת ה', שזהו העיקר של כל

נגע זרעמ הוא ורואה הכהן וטמא אוחו", כפל הדברים ל"ב שהרי פתח "וראה הכהן את הנגע וגו' ומראה הנגע עמוק וגו'" היל"ל וטמא אוחו, למה כפל בסוף "ורואה הכהן וטמא אוחו" הרי כבר אמר "וראה הכהן את הנגע". (ד) יש לדייק לשון שפתח "וראה הכהן" שקאי על הנגע וסיים "ורואה הכהן" כלומר את האדם בעל הנגע, והרי אין נפ"מ בראיית האדם אלא בראיית הנגע, ועיין ספורנו מה שפי". (ה) צפ' מזורע אמר "ציוס טהרתו והובא אל הכהן, ויא' הכהן אל מחוץ למחנה", וז"ע כיון שהובא אל הכהן למה יא' הכהן.

ואשר נראה בזה צפ"ד בהקדס דברי הנביא אלישע איש אלקים (מלכים ב' ד-ה) בהפטורה של פ' השבוע שהי' נעמן שר צבא מלך ארם איש גדול וגו' ונשיא פנים וגבור חיל והי' מזורע, והי' שם נערה קטנה ששבו אנשי ארם לפני אשת נעמן ותאמר אל גברתה שיתחנן ויתפלל נעמן לפני הנביא בשומרון אז יאסוף אוחו מזערותו, ויבא נעמן ויספר אל המלך שכזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל, ויאמר מלך ארם בא ואשלחה ספר אל מלך ישראל וילך ויקח בידו מחנות ובא אל המלך והראה לו הספר שבקש מלך ארם לרפאותו מזרעתו, והי' כקרא מלך ישראל את הספר קרע את בגדיו ואמר וכי אלקים אני להמית ולהחיות ודאי כי תואנה ועלילה הוא מבקש עלי.

ויהי כשמוע אלישע איש אלקים כי קרע מלך ישראל את בגדיו שלח אל המלך למה קרע את בגדיו יבא נעמן אלי וידע כי יש נביא בישראל, ויבא נעמן בסוסיו ורכבו ועמוד פתח הבית לאלישע, ואלישע שלח אליו מלאך לאמר הלך ורחצת שבע פעמים בירדן וישב בשרך, ויקלף נעמן ויאמר וגו' נראה שקלף כי הוא חשב שיצא אלישע אליו ויקרא ויתפלל עליו לה' והניף ידו אל המקום וטהר, אבל מה שאמר לו לטבול בירדן הלא טוב אצנה ונהרי דמשק מכל מימי ישראל וילך בחמה, וידברו אליו עבדיו, הלא אם הי' אומר לו הנביא איזה דבר גדול וקשה לקיימו הי' עושהו א"כ כל שכן שצוה לו לטבול שיקיים דבריו אולי יועיל, שמע נעמן לעבדיו וירד ויטבול בירדן שבע פעמים כדבר איש האלקים וישב בשרו כבשר נער קטן וטהר וישב אל איש האלקים ועמוד לפניו ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל בארץ כי אם בישראל וגו'.

ויש לדייק במעשה דאלישע, (א) כשקרע המלך את בגדיו שלח לו "למה קרעת בגדיך יבא נא אלי וידע כי יש נביא בישראל", היל"ל "כי יש ה' בישראל" וכמו שאבן צסוף אמר "הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל". (ב) כשבא נעמן על פתח ביתו למה לא יבא אליו ולא התפלל כמו שחשב נעמן אלא שלח שליח לאמר הלך ורחצת. (ג) כשאמרו עבדיו "דבר גדול הנביא דבר אליך", למה הזכירו הנביא

הי"ל לך רחן וטהר. ד) "וישב אל איש האלקים" למה לא אמר "וישב אל הנביא".

ואשר נראה דמלך ישראל נמי האמין בה' ושהוא ממית ומחי', שהרי בפ"י אמר כשקרע את בגדיו "האלקים אני להמית ולהחיות" הנה הודה כי יש ה' שופטים בארץ והוא הממית ומחיה, אלא שלא האמין בנביאי ה' ובחכמיו שיש בידם ג"כ כח אלקי שהרי הנביא הוא איש אלקים, ולכן כשבא אליו לרפאותו מנרעמו, וד' קרויים מחים ואחד מהם מזרע קרע המלך את בגדיו כי אינו אלקים להמית ולהחיות, וחשב כי עלילה הוא מבקש לבוא וללחום עם ישראל.

ומעתה רצה אלישע להוכיח להמלך ישראל וגם לנעמן כי יש נביא בישראל, כלומר כי ה' נתן כח ביד נביאיו לעשות נפלאות ולשנות הטבע כרצונם ועי"ז להראות לו כי נביאי ה' ודזיקו בידם להמית ולהחיות, וע"ד שאמר אנטונינוס (ע"ו י" ע"ב) ידענא זוטא דאית בכו מחי' מחים, (מגילה ו') וקם רבה ושחטיה לר"ז ולמחר בעי רחמי וחי', (נ"ק קי"ז) ורב כהנא כשעלה מבבל וקסבר ר' יוחנן דקמחייך ביה וחלש דעמיה ונח נפשיה למחר אמרו לו כי דרכו בכך הלך ר' יוחנן על גבי מערתא בעא רחמי ואוקמיה וא"ל אילו הייתי יודע דדרכיה בכך לא הייתי מקפיד ע"ש, ושאל לו כל ספיקות שבחורה וללישנא חדא חזר הציחה וחי אח"כ.

והנה מלפנים מלכי ישראל, אפילו דוד המע"ה שהי' המלך הגדול בישראל, לא עשה דבר עד שנחייעץ בחכמים, ועיין ברכות (ג' ע"ב) בעלות השחר נכנסו חכמי ישראל אליו ואמרו עמך ישראל צריכין פרנסה וכו' עד לכו ופשטו ידיכם בגדוד, מיד יועלים באחיחופל ונמלכין בסנהדרין, עיין רש"י נוטלין מהם רשות כדי שיחפלו עליהם, וכל דבר שאלו לנביא ה' ולחכמים שחכם עדיף מנביא.

אמנם היו מלכים וכמה מהמון שהאמינו בה' אבל לא בנביאים ובחכמי החזרה, וכן מצינו במשה רבינו דעד שראו הנסים על הים לא האמינו כולם במשה אלא לאחר "וישע ה' וגו'" אז "יאמינו בה' ובמשה עבדו". ובה ביארחי במקום אחר מה שאמר משה (שמות ד:א) "והם לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה'", וצ"ב. ואמרתי דבאמת משה רבינו ידע שישראל מאמינים בני מאמינים ויאמינו בה', אבל לא יאמינו שלמשה נראה, וצ"ש "והם לא יאמינו לי" כלומר לי. דוקא לא יאמינו, וכן ודאי ידעו נאמנה כי ה' בשמים ומאמינים בה', אבל יאמרו "לא נראה אליך ה'" כי מי אחת האלקים בשמים. וכן הי' זה במלך ישראל לגבי אלישע הנביא, והנערה הקטנה אמרה לגבירתה שיחטן נעמן מאת הנביא ולא מאת המלך.

לכן אלישע עתה שלח למלך ישראל

הם על כהנים ות"ח וגדולי ישראל כי זה דרכם כסל למו מה אהני לן רבנן לדידהו קרו לדידהו חנו (פנהרין ז"ח ע"ב), אבל האמת כי הכהנים והת"ח הם מעמידים העולם ואם לא בריחי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמחי. ולכן "אדם כי יהי בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו' והוצא אל אהרן הכהן" שהרי הסיבה שנצטרע הוא משום שדיבר לשה"ר על הכהן ועי"ז בא עליו הנגע וראה הכהן הנגע בעור הבשר, שיראה שהנגע בעור הבשר והוא סיבה לשה"ר, ולכן "וראהו הכהן וטמא אותו" כלומר וראהו את האדם שע"י רא"י בו טימא אותו והכל חלוי בכהן שיאמר טמא או טהור.

ובזה מובן שפחת בעור בשרו וגם וראהו שנכנס בו ע"י ראיית הכהן, לדעת כי שפתי כהן ישמרו דעת תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' נבקות הוא, וחייב אתה להחזיק הרב כמלאך ה' נבקות, ותלה הכחוב בראיית הכהן לבד ולא בשום חרופות אלא מראה כהן מרפא, וכמובא על רשב"י (שנה ל"א) בכל מקום שר"א מחי בעיניו רשב"י מסי. בקיצור שהחורה אמרה כי כל שאור של נגעים ונרעת הוא חסרון באמונת חכמים וכהנים ונענש המצורע שיצטרך לבוא לכהן, וכעין שאמרו חז"ל פ' נשא "ואיש את קדשיו לו יהיו" וסמך פ' סוטה, שאם יעבד לעצמו מחנות כהונה יצטרך לבוא לפניו עם אשתו הסוטה.

שקרע את בגדיו ואמר "למה קרעת בגדיך יבא נא אלי ודע כי יש נביא בישראל", כלומר אתה לפי אמונתך שמחשוב כי רק ה' הוא ממית ומחיה ולכן קרעת את בגדיך, חדע כי יש נביא בישראל, כלומר חדע אתה ודע הוא וידע בעולם, וא"כ הידיעה להמלך שידע מהיום והלילה שיש נביא, ושלחו המלך.

ומה מובן בזה המעשה דכשבא לפחת בית אלישע לא יבא נגדו לעשות הנפת ידים וחפלות ונעקות ונקשות וקרא בשם ה' אלקיו כמו שחשב נעמן, אלא שלח שליח שיאמר לו להגיד לו שילך ויטבול כלומר להראות כח הנביא שיש נביא, ונדיק גזור והקב"ה מקיים, ולא רצה אז להתפלל כלל בכוונתו להראות כח הנביא ושלוחי ה', ונעמן בתחילתו מיאן בעצת הנביא ולקיים דיבורו כי חשב מנחק עליו כי מה יעשו לו המים ונהר דמשק עדיף, כי לא האמין בנביא ה' וחשב שזה רפואה טבעית, עד שאמר לו נערו משרתי שטבול, וכיון שטבול ומיד נמרפא ראה בו כח הנביא. ולכן כשראה הנם שנעשה ע"י אלישע מיד שסיפר "וישב אל איש האלקים" כלומר כי עכשיו החזיקו כבר כי הוא איש אלקים ויש בנדיק כח אלקי שמסר לעבדיו הנדיקים.

ואמרו חז"ל דנגעים ונרעת באים על לשה"ר ורכילות, ורוב המדברים

ובכל יום קללתה מרובה מחברתה, מה זה ועל מה זה.

ואף כי אין אחנו יודע עד מה אצל בעקבות אבותינו ורבותינו נלך, הנה זה דרך עם בני ישראל מיום הוסדס לגוי, להיות מנהיגי ישראל יראי ה' לומדי התורה, ועל מלך ישראל כתיב שיכתוב לו ס"ת ויקרא בו כל ימי חייו, ואפ"ה על כל דבר גדול החייץ עם הסנהדרין וגדולי התורה וכומו שכתבנו מימות משה ואילך. ביהושע כתיב (במדבר כו:יח-כא) "ויאמר ה' אל משה קח את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וגו' ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה', על פיו יבאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אהו וכל העדה", ועיין רש"י על פיו של אלעזר. ובדהמע"ה (נרכות ג' ע"ג) אמר להם [דהמע"ה] לכו ופשטו ידיכם בגדוד, מיד יועיזים באחיחופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים. וכן בכל דור ודור צימי הנביאים וחזקיהו המלך, לבד ממלכי הרשע שהביאו ח"ו צרות על ישראל.

גם לאחר החורבן העמיד הקב"ה מנהיגי ישראל צדיקים, מרדכי ואסתר, חשמונאי ונביו, רבינו הקדוש ונביו אחריו, רבינא ורב אשי. ובדורות הראשונים הרמב"ם ז"ל, ור' דון יצחק אברבנאל, מהר"ם מרוטנבורג, רבינו הרא"ש. ובדורינו הקודם עירין קדישין

אלא דאמרו חז"ל כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחינמו, וכאן כיון שדיבר בכהן נענש בנגע זרעם וה"כ ח"ו יהא עונש על הכהן ויענש על שגרם ליה שיזטרע, ולכן "זאת תהי' חורת המזרע ביום טהרתו והוצא אל הכהן", כלומר שהוא יבוא אל הכהן לחקן את אשר שחת ולבקש מטו מיניה, ומ"מ אמרה תורה גם "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה", כלומר שגם הכהן עכ"פ חייב ללכת מחוץ למחנה והוא לו כעין עונש כיון שע"י בא לו ח"ו העונש והבן, או שיציאת הכהן מחוץ מרמו על הכהן שצריך לקרבו ולא לרחקו ולכן יצא הכהן אל מחוץ למחנה. עכ"פ העיקר שצריך להיות אמונת חכמים בכל דור ודור, ויפתח בדורו כשמאל בדורו.

והנה רבים שואלים על המאורעות הנוראות אשר בעונ"ה עיינו רואות אשר דם אחינו בני ישראל נשפך כמים, ובפרט בארצנו הקדושה אשר כתבה התורה "ונחמי שלום בארץ וחרב לא תעבור בארצכם" ואפילו חי רעה כתיב והשכתי מן הארץ, פנינו אל ימין ואין עוזר אל שמאל ואין סומך, ועל כל מה שמרבים לדבר שלום עם העכו"ם הנה באים בחרבם ובקשתם ונחקיים "אני שלום כי אדבר והמה למלחמה" בפשטות וכפשוטו, בכל פעם שמדברים יותר משלום מתפרלים יותר ויותר והורגים ר"ל בכל אופני מיתות משונות, ומוסרים עצמם על הריגת אחז"י ח"ו

והרמב"ם באגרת החימן (אגרות הרמב"ם
 דף י"ז) כתב ח"ל, ואחס אחינו
 ידוע לכם שהקב"ה הפילנו במהמרות
 עונותינו במוך אומה זו והיא אומת
 ישמעאל שרעתם חזקה עלינו, והם
 מחשכמים להרע ולמאוס אותנו כמו
 שגזר עלינו ית' ואויבינו פלילים. ושלא
 חעמוד על ישראל אומה יותר איבת
 ממנה ולא אומה שהרעה בכללית הרעה
 לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס
 אותנו כמוהם, שאפילו דהמע"ה כשראה
 צרה"ק כל הנרות העמידות לישראל
 החחיל לצעוק ולקונן בלשון האומה
 מרעת בני ישמעאל, ואמר (תהלים קכ"ה)
 "אוייה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי
 קדר וגו'", שהמשוגע הוא מבני קדר
 [כוונתו על המוחמד שלהם ימ"ש] ועוד
 דיחל לא ספר קטנותינו ולדולינו אלא
 במלכות ישמעאל, שחנע במהרה וכו'
 ועם כל זה לא נוכל להנצל מרוב
 רעתם ופחזותם בכל זמן, וכל זמן
 שאנו רודפים שלומם הם רודפים
 אחרינו בחרום ובמלחמה כמו שאמר
 דוד המע"ה (תהלים ש"ז): "אני שלום
 וכי אדבר המה למלחמה", ע"ש
 דברים אמחיים כנתינתם מסיני. שבאמת
 ראינו כי הולכים לדבר עמהם שלום, וכל
 יותר שמדברים עמם משלום המה
 למלחמה.

גם רבינו בחיי עה"ת (נראשית כא:ד)
 "וישכס אצרהם בצוקר ויקח לחם
 וחמת מים", וחמה דהי' לו לחת לה

הבעש"ט והגר"א ז"ל, מרן החת"ס ז"ל
 ותלמידיהם אחריהם, בפולין החי' הרי"ס
 ובניו ושאר גדולי החסידות, בליטא הג"ר
 חיים עוזר והחפץ חיים, בארצנו הקדושה
 הגר"ש סאלאנט הגה"צ ר' דוד צידרמאן
 הג"ר יוסף חיים זונענפעלד והגר"ל
 דיסקין, ועוד ועוד מה לי לחשוב. אבל
 בכל עת לרה היו גדולי ישראל מנהיגי
 ועיני העדה אשר בצדקתם וקדושתם
 וצרות קדשם אשר הופיע עליהם עמדו
 על המשמר ושפטו העדה והצילו העדה.

ובעונ"ה בזמן הזה ובדור השפל שנמסר
 עלמא צדי טפשי כמבואר
 בזה"ק, ואין אדם חוטא אא"כ נכנסה
 צו רוח שטות מחילה אשר אין להם שום
 ריח תורה, ויותר שהם רחוקים הם
 מרחקים עצמם יותר ויותר מגדולי
 התורה ודעת תורה ואין מקבלין
 דצריהם, ועליהם ניבא בזה"ק (הונא
 דצ"ח) שקודם ציאת המשית יהיו מנהיגי
 הדור רובם מהערב רב בעונ"ה ועושים
 על דעת עצמן ומצידין חורבן ח"ו.
 ובפרט דצריים הנוגעים לכלל ישראל
 והם המדברים בשם כל ישראל הן לשלום
 והן למלחמה, ואם למלחמה הרי אמרו
 לא תחגרו צם ואם לשלום הרי אמרו אין
 שלום לרשעים אמר ה', ולעולם לא יעשו
 הגוים שלום עם ישראל וגם אסור להם
 לכרות ברית עם האומות בכלל, וכ"ש
 עם בני ישמעאל שהם הפחומים
 והגרועים ושונאי ישראל יותר מכל
 האומות כמ"ש הראשונים ז"ל.

רק לא תחגרו אך לא להדבק עמהם וכו' ע"ש.

והנה ביאר לן רבינו הקדוש חלק נכון ודבר חדש, כי אסרו לנו להחגרות בהם אבל כמו כן אסרו לנו לעשות עמהם שלום, וזה שדייק כי לא נטוו רק לא להחגרות בהם, אך לא להדבק עמהם ולכרות עמהם ברית שלום, ע"ש דברי חורת משה אמת.

ובאמת כי מנינו שאברהם אבינו ויעקב נענשו על שעשו ברית עם אבימלך ולבן (עיין רמב"ן עה"ט), ובשביל הברית נשחטו אבותינו ד' מאות שנה במצרים, והישמעאלים אפילו יבטיחו ויחממו מה מועיל שממילא יעברו על הבטחתם, וגם האמת שלא מבטיחים כלום בעונ"ה אלא בכל יום ויום מרבים ברציחות ובבקשות, וי"ר שמוכה למנהיגי ישראל אמתיים ונדבק בחכמי המורה ע"ד דכתיב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם" להדבק בח"מ, "חיים כולכם היום" ויעבור רוח הטומאה ויחגלה לנו משיח נדקינו במהרה בימינו אמן.
(שנת תשנ"ד)

"וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'" (יב:א-ב). ובפ' הסמוכה לה "וידבר ה' וגו' אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו' והוצא אל אהרן הכהן או אל

כסף וזהב וגמלים נושאים אותם לפי שפע הממון שהי' צביח אברהם, כי בנו הי' שהתפלל "לו ישמעאל יחי' לפניך". וחי' ויחכן לומר כי מה שגרש אותו בלחם ומים שיכלול ענין אחר, והוא שאברהם ראה במראה הנבואה שעמידים בניו להשחט עד תחת ידי ישמעאל וכי ישנאו אותם שנאה גדולה שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל. וע"כ התנהג אברהם עמו כמו שראוי להתנהג עם השונא, ונתן לחם ומים הוא שכתוב (משלי כה:כא) "אם רעב שונאך האכילהו לחם" ע"כ, ע"ש.

ורעיון בס' דברי חיים (לרבינו הקדוש מלאנו פ' ואחמנו) עה"פ "ואתם הדבקים וגו'" ח"ל, והנה זאת ידוע שכונת המואבים שהחטיאו את ישראל בהיות עדיין לא נאסר יינם ובאו ואמרו להם הלא בני אב אחד אנחנו בני תרח ולוט בן אחי אברהם ואומרים שרונם ג"כ לשלום ולהתקרבות ונתנו להם מפתן ומיין משחיהם עד שאמרו להם כי מה איכפת להם אם יתריזו בפני ע"ז, אולם אין לנו לעשות אפילו שום מצוה רק להדבק בדרכיו ולילך בדרך הממוצע וכו' ולזה אמר הכתוב "לא תוסיפו וגו'" היינו שלא יהא חסיד ציומר, וכמאמר החכם אל תדקק הרבה וגו' עיינכם הרואות וגו' כי המה הלכו להוסיף על המצות ולעשות השלום וציומר עם שונאי השם, הגם שטוב השלום אך לא עם הרשעים הללו, וזה הוספה כי לא נטוו

הספורנו "אדם כי יהי וגו'" זה יהיה ברוב אס לא יטהר הזרע מדס הנדות ע"ש וש"י.

"דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע וילדה וגו'" (יב:ב). וסמך ליה "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" (יא:מו) עיין בעה"ט וכבר פי' בס"ד. ונראה דרש"י פי' בין הטמא ובין הטהור ז"ל בין חמור לפרה והלא כבר מפורשים הם אלא בין טמאה לך לטהורה לך בין נשחט חזיו של קנה לנשחט רובו של קנה כלומר ונפ"מ לטומאת נבלה, ונראה לפמ"ש הרמ"א (יו"ד סי' פ"א) דהגם שמוחר להניק הבנים מנכריות מ"מ לכתחילה יש ליקח דוקא ישראלית שהגם שאין איסור בחלב נכרית מ"מ מזיק לו בזקנותו והארכתי זוה במקום אחר, ועיין בש"ך שם ובפר"ח.

ולכאורה ברמ"א משמע שרק המינקת צריכה להקפיד בכך, אבל באמת בחו"מ הביא מהג"א כן והביא ראוי מ"אחר" שעברה אמו בשעת עיבורה דרך ע"ז והריחה מריח הקטורת שלהם ונכנס הריח בקרבה ובעזרה כארס ומינה יאל לתרבות רעה ע"ש ובחוס' חגיגה דף ט"ו בשם ירושלמי ובר"ן ע"ז.

וגם בחנוח (שופטים יג:יב) כשנחבשרו בלידת שמשון הגבור ויאמר מנוח [אל המלאך] עמה יבא דבריך מה יהיה משפט הנער ומעשהו, ויאמר מלאך ה'

אחד מצניו הכהנים, וראה הכהן את הנגע וגו' נגע זרעם הוא וראהו הכהן וטמא אותו", וצפ' מזרע "זאת תהי' תורת המזרע זיוס טהרתו והוצא אל הכהן ואל הכהן אל מחוץ למחנה וגו'". יש לדייק, פתח הכתוב ב"אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' בזיוס השמיני ימול בשר ערלחו", הרי הוא עמה נולד ומיד קיים מצות מילה ומצוה גוררת מצוה והי' לו לחשוב מצות אחרות, ולמה סמך מיד ומיכף לביאתו לעולם "כי יהי בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת".

ונראה לפמ"ש במדרש פי' מזרע שהבא על הנדה נעשין בניו מזרעיים, וזרעם באה עליהם ואפילו לאחר עשרים דורות (והוצא גם ברומק פה"מ), והטעם נראה לפ"מ שכתב הזוה"ק (פי' שמות) דחטא נדות גרוע משאר חטאים שהלידה נעשה ח"ו מקולקלת וחטאתו על עצמותיו. והנה אמרו ז"ל אבך קטן יש בלדס משביעו רעב מרעיבו שבע (פוכה י"ג ע"ג) נקרא האבך בשר, שכל האברים הם בשר ועלם ואבך קטן הוא עור ובשר ואין בו עלם, ואס לא שמר על הטהרה יבוא לו נגע זרעם.

זה שאמר "אדם כי יהיה בעור בשרו", ואמר "וראה הכהן בעור הבשר" ולא אמר "בשרו" לרמו על הבשר כנ"ל, וסמך כי תזריע לנגעים כי יהיה בעור בשרו שזה הגורם לנגעים, שעי"ז יבואו הנגעים והזרעם, ולזה רמזה חורה הסמוכים שחלו זה בזה, וזה שרמו

מפורש אלא בין נשחט חזיו וגו' שהוא ספק איסור, והתורה אסרה גם ספק איסור וספיקא דאורייתא לחומרא (ולא כרמב"ם אלא כהמ"ס).

אלא דזה דוקא באיסורי חפצא אבל באיסורים החלויים בזמן או אפילו אינם איסורים אלא לקדש עמך במותר לך מנין ולכן קאמר ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל כלומר בין הני שתי חיות שאחת לחשו לה ואילחישא ואחת לחשו לה ולא אלחישא ואכלה זיו"כ אף שהוא היחר מ"מ זה סימני טריפה כשרה ופקולה כמ"ס רש"י ז"ל. אלא קדש עמך במותר לך ותבדיל בזולם, ואז אשה כי תזריע וילדה זכר שיהיה קדוש.

ומה מתקו בזה הגמ' בשבועות (דף י"ח) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המבדיל על היין במוצאי שבת הויין ליה בניי זכריי דכתיב להבדיל בין הקודש ובין החול וכתיב להבדיל בין הטמא ובין הטהור וסמין ליה אשה כי תזריע וילדה זכר, ולפי דרכינו פי' לר"י דוקא שהוא נולד מההיא איחמא שהריחה ואילחיש ליה, וזהו ולהבדיל בין הקודש ובין החול היינו קודש יו"כ וחול חולין הגם שאין כאן איסור אלא קודש וחול שהמאכל היחר אלא ההבדל בין הקודש ובין החול, וכיון דמבדיל בין קודש לחול א"כ כ"ש שיבדיל בין הטמא ובין הטהור דכיון דפורש מן החול ואוכל בקדושה ומקדש עצמו במותר לך כ"ש שישמר בין הטמא

אל מנוח מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר, מכל אשר יצא מגפן היין לא תאכל, ויין ושכר אל תשת וכל עמאה אל תאכל כל אשר צויתיה תשמר. הנה שאל מנוח על משפט הנער ואיך יתנהג בו והשיב המלאך שהאשה תשמר מלאכל כל דבר טמא, ותשמר על שאר המאכלים מיין ושכר וגפן וכיוצא בו, מבואר דאפילו בשעת העיבור והוא כירושלמי באחר הנ"ל.

ובגמ' יומא (פ"ג ע"ג) ההיא עוברה דארסא אחו לקמיה דרבי א"ל זילו לחושי לה דיומא דכיפורי הוא לחושו לה ואילחישא קרי עליה בטרים אררך מבטן ידעתיך וגו' ונפק מינה ר' יוחנן, ההיא עוברה דארסא אחו לקמיה דר' חנינא א"ל לחושו לה ולא אילחישא קרי עליה זורו רשעים מרחס נפק מינה שבתאי ארז פרי ע"ש. ועיין רש"י דאילחישא שקבלה הדברים ונחישב הולד ופסק מחאוחו.

והנה בגמ' בכל מקום היולדת נקראת חיה, וזוה יבואר ענין הסמיכות כי הנה החיה כל שבעת ימים היא מסוכנת, ולאחר שביאר הכתוב דיני המאכלות האסורות שהן החיות והעופות הטמאות, סיים ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור, שכמו שנריך להתרחק מן האיסורים הכ"ג נריך להתרחק מן ההיחר שהוא ספק איסור וקדש עמך במותר לך, ולכן קאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור וכפרש"י ז"ל בין חמור וכו' הרי כבר

וממולח לעבודת ה' וכיון דהזרע בא ממאכלות ואס לא יתקן המאכלות יופגם ולכן קודם נחפרשה תורת הבהמה וחיה ועוף כיצד לנהוג בהם ואיזה מהן תאכלו ואיזה מהן אסורין שעי"ז קובעים הנולדים אס ממקור קדוש וטהרה והיחר באין ועיין א"ע על הפסוק וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך והבן. (שנת משנ"ו)

"אשה כי תזריע" (יב:ב). ברש"י הביא דברי ריק"ר (פי"ד א'), א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו וכו' ועי' גמ' גדה (כ"ז ע"ג) [ובספר בכור שור (חולין נ"ו ע"ג) מתרץ על יפ"ת דהקשה על דרש דר' שמלאי דאי אזלינן בתר יצירה א"כ בפרשה הקודמת הקדים תורת בהמה לעוף וסדר הבריאה היחה עוף נברא ביום ה' ובהמה ביום ו' ומירץ עפ"י דברי רש"י (בראשית א:י"ד) עיי"ש]. ונ"ב דסו"ס בהמה נשארת בהמה והאדם הוא המשכיל והבר דעת.

ובראה לפמ"ש ז"ל נח לו לאדם שלא נברא משנברא (עירוני י"ג), א"כ מוטב שלא נברא כלל. אמנם בחוס' (שם ד"ה נוח בא"ג) דלדיקים נח להם שנבראו, שבשצילם נברא העולם. ושפיר א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם וכו', ואמרו (סנהדרין ל"ח) שאם תזוז דעתו עליו יאמרו ימוש קדמך, ד"א כדי שיכנס למצוה מיד. ואתי שפיר שאם תזוז דעתו עליו א"כ נח לו שלא נברא

ובין הטהור וכיון שיבדיל בין הטמא ובין הטהור יבדיל גם בין החי' הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל כלומר אפילו היא כשרה מ"מ לא תאכל מחמת קדש עצמך במותר לך ואז אשה כי תזריע וילדה זכר והבן.

"אשה כי תזריע וגו'" (יב:ב). אמר רבי שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נחפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף (ויק"ר הוצא נרש"י). ול"ע דאטו בהמה תורה יש לה שאמר תורתו של אדם נחפרשה אחר תורת בהמה וכו'. ועיין חוס' רפ"ק דבכורות מה שהקשו לרש"י שפי' להפקיע בהמה מקדושת שבת ע"ש.

והנראה בס"ד דודאי כל המורה לישראל נאמרה ולא לעכו"ם וכ"ש לבהמות חיות ועופות, אלא הכוונה שבשעת היצירה הקב"ה ברא עולמו וכל אשר בה כדי להיות אח"כ יוצר האדם אדם השלם כלי שלמה בלי עקש ופחלחול, ובכדי לבא ללידת ויצירת אדם השלם צריך מתחילה לתקן הסביבה והסובב ולתקן המקום ליצירת האדם.

ולבן קא מזהיר על האדם דמתחילה הזהירו על תורת הבהמה כיצד ינהג ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החי' אשר לא תאכל דכל שתקן דברים אלו ותחנהג במדה זו אז תזכה להוליד בן ישר

ואומרים לו ימוש קדמך. ואם חזכה ותכנס למנוות מחילה א"כ נח לו שנברא, ולכן נברא האחרון.

והנה צמורה כתיב "לא טוב היות האדם לבדו" (בראשית ב:יח), ויש לחקור לפמ"ש שעלה במחשבה מחילה לבראו יחיד, וכתיב וירא אלקים כי טוב וסוחר מה דכתיב לא טוב, גם כי לפי סדר הבריאה נמצא כל הנבראים זכר ונקבה בראש והאדם לבדו נשאר עד עולם והלוא לא לתוהו בראה לשבח יצרה. וז"ל למ"ד דו פרזופים נבראו (ברכות ס"א) שהי' האדם עצמו מוליד ולא הי' צריך לאשה נפרדת ממנו, אלא הי' גוף אחד ודו פרזופים.

לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מפני דרך ארץ, ומשם רואין דצריך לכבד אחיו הגדול, ועיין שו"ת שבות יעקב (ח"א סי' פ"ו) אי דוקא הראשון שבאחים, ועיין שו"ת חת"ס (ח"ו סי' כ"ט) דחייב לכבד כל אחיו ואחיותיו הגדולים. וכן בתאומים הגם שנולדו בשעה אחת מ"מ הקטן מכבד הגדול, ועיין מכלת מרדכי בראשית לגבי נישואין. א"כ פשוט דהאדם מסגי ברישא, אבל אי נימא דפרזופה נוצר מחילה שפיר פריך כיון שהיא נולדה מחילה היא הולכת בראש כדרך הגדול שהקטן הולך אחריו. ומשני מסתברא אפ"ה אדם מסגי ברישא מטעם דמנוח ע"ה הי' והבן.

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (יב:ב). ובגמ' סנהדרין (ל"ח ע"א) ת"ר אדם נברא בע"ש, ומפני מה שלא יהו לדוקים אומרים שותף הי' לו להקב"ה במעשה בראשית ד"א שאם תווח דעתו עליו אומר לו ימוש קדמך במע"ב. וז"ב מאי זה ענין שיאמרו לו ימוש קדמך, ומה אילו הי' הוא קודם.

גם יש לעיין לטעם ד"א כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושוכללן והתקין סעודה ואח"כ הכניס אורחין שנא' (משלי יד:א) "חכמת נשים בנתה ביתה חכמה עמודיה שבעה וגו' שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת", "חכמת נשים בנתה ביתה" זו מדתו של הקב"ה שברא את כל העולם כולו בחכמה וגו' טבחה

ויש להסתפק למ"ד דו פרזופים נבראו איזו פרזוף נולד ראשון, של אדם או חוה. ונראה דשל חוה נולד ראשון, שהרי זה ג"כ בכלל כשם שיצרתו של אדם אחר כל וכו' במעשה בראשית שהוא האחרון ביצירה.

ונראה לפרש בזה בעית הגמ' עירובין, למ"ד דו פרזופין נבראו האי מסגי ברישא, ומשני דאדם שהרי אמרו (ברכות ס"ב) מנוח ע"ה הי' שנא' "וילך מנוח אחר אשתו" (שופטים יג:א). ולכאורה ז"ע מאי פריך האי מסגי ברישא, כיון דשל אדם נוצר ראשון א"כ הוא הגדול והקטן חייב לילך אחריו ע"ד הגמ' (כמונח ק"ג ע"א) "ואת אמך" וא"ו יחירה, ועיין מ"ר (פי' יחיי) יששכר וזבולון

ויש לרמוז עוד, דאמרו ז"ל (אבות פ"ו מ"ג, ירושלמי ר"ה פ"ג ה"א, וע"י מנחות נ"ג ע"ב יבא טוב זה משה דכתיב "ומרא אוחו כי טוב", ויבטל טוב זו חורה דכתיב "כי לקח טוב") אין טוב אלא תורה. וז"ש "לא טוב היות האדם לבדו" כשליכא טוב שהוא תורה אז א"א להיות לבדו, ולכן "אעשה לו עזר כנגדו". ובזה מבואר מה שאמרו (קידושין כ"ט, רמב"ם הל' אישות פט"ו, מהרי"ק טור אהע"ו סי' א' הביאו הלח"מ הל' ח"מ פ"א ה"ה) לעולם ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, וכל זמן שילמוד פטור ולא נברא העולם אלא בשביל זה.

ובזה יש ליישב תמיהת הפוסקים הא"ך יצור כפיו של הקב"ה חטא באכילת עץ הדעת מה שנצטוו מהקב"ה, ואמאי לא מחלו לו והלוא קי"ל (ר"ה י"ז) מעביר ראשון ראשון דלפי מש"כ נראה דה"ט דמעביר ראשון ראשון לא נאמר אלא לאחר מ"ח שעי"ז זוכין לבראשית ברא וקיום העולם כמו שאמרו (פנהדרין נ"ט ע"ב) אם לא ברייתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. אבל אדה"ר שלא הי' לו עדיין התורה לא זכה למעביר ראשון ראשון.

"אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו וגו'" (ויב-ג). וז"ל סמיכות מצות מילה לטומאת אשה.

ונראה לפי מה דקשה בעצם טומאת האשה שמקיימת מצות פ"ו

טמאה מסכה יינה אף ערכה שולחנה אלו ימים ונהרות וכל צרכי עולם, "שלחה נערומיה תקרא" זה אדם וחיה ע"ש.

וי"ל דמתחילה לא נברא רק אדם הראשון ואח"כ אמר הקב"ה "לא טוב היות האדם לבדו וגו'" (בראשית ב:יח), ולמה לא נבראת גם חיה מתחילה. ולפוס ריהטא י"ל דבאמת מעיקר הבריאה שנברא האדם לא נברא אלא בשביל ללמוד תורה וכמ"ש ז"ל (עיין רש"י בראשית א: א: ופס"ו) "בראשית", בשביל התורה שנקראת ראשית שנא' "ראשית דרכו" (משלי ח:כג). ואמרו ז"ל (יבמות ס"ב) בן עזאי לא נשא ונתן טעם לדבריו משום דנפשו חשקה בחורה, משמע דמי שעוסק בחורה פטור מלישא. וז"ל כיון דעיקר הבריאה הימה בשביל התורה לא הי' צריך כלל לברא אשה כבן עזאי.

והגם שאמר אפשר לעולם שחתיים ע"י אחר והאדם הראשון ליחא טעם זה שהרי אין אדם אחר בעולם, לא קשה דאכתי לא נקנסה מיחה על אדם וחי יחי לעולם ויהי קיום העולם ע"י תורתו. אבל בן עזאי מדבר לאחר הקנס ע"כ צריך לדאוג שישאר קיום העולם ולכן חי אפשר לעולם שחתיים ע"י אחרים. אבל לאחר שבא אדה"ר על כל בהמה וחי' מבואר (יבמות ס"ג, ועיין רש"י בראשית ב:כג), א"כ לא שטר לעסק התורה כמו בחינת בן עזאי ולכן הרגיש שחטר לו אשה ואמר הקב"ה "לא טוב", ולכן נבראת חיה.

מה אעשה ונפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים, ותמוה הלא מצות ת"ת אינו דוחה מצות קיומיות ואטו בן עוזי לא נטל אתרוג או שאר מצות, ופירשתי במקום אחר לפמ"ש בגמ' יומא הני"ל דתפסוה לינרא דעבירה ואמר להו חזו דאי קטליתו ליה לההוא כליא עלמא, ולכן אמרו חות דרגא ונתיב אימתא, ובן עוזי הי' כל כך בתורה עד שלא הי' שום שייכות בעוה"ז ובגשמיות ולא נגיעה של יצה"ר וקטליה לגמרי בצחינת בראחי יצה"ר בראחי חורה חבלין כנגדו ואמר מה אעשה ונפשי חשקה בתורה, כלומר אין במציאות אללי לקיים המצוה כי אני דבוק בתורה שא"ל לקיים המצוה בכלל והבן.

ועיין הפלאה (קידושין ל' ע"ג) ושמתם סם חס זכו ופי' ז"ל שהס"ם עצמו נעשה לו חיים כי צריכין לנו לכחו של ס"ם לתאות כח המאכל וקיום המין וכדומה, ונראה דזה שאמרו בשני ילרן שיעבוד השם ית"ש בשניהם וכעין זה פי' מרן הח"ס (שטען פ' כי פשא דף קע"א) עה"פ הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד וכ' בזוהר שבת אחים הוא ר"ת אהרן חור יהושע משה שהי' זה קודם העגל אבל אחר העגל לא הי' שבת אחים כי נהרג חור וביאר מרן ז"ל דקודם החטא הי' כך שהס"ם נעשה סם חיים שנחבטל הילצה"ר והוא הי' משפיע לנו צרכי עוה"ז כדי שנוכל לעסוק בתורה והי' השפעת הנחש בעיני עוה"ז וי"ט לעוה"ז והי' נתקיים שבת אחים

וילדה זכר ועל ידי קיום המצוה חטמא והרי אדרבה אמרינן וקדשנו במצותיו וכבר פי' טעם דבאמת קודם החטא לא הי' שום טומאה בעולם והיתה עמידה אשה לילד ולא חטמא וכן אמרו לעמיד עמידה אשה שחלד בכל יום ואיך תאכל בקדשים ושאר מצות אלא שכיון שיעביר רוח הטומאה מן העולם ולא חטמא כלל, והנה אימתא במדרשים דאדם הראשון נולד מהול ולאחר החטא נמשכה ערלתו וכן בכל הדורות היו עמידין להיומן נולדין מהולין אלא שהחטא גרם וצריך לחקן, ולפ"ז אחי שפיר הסמיכות אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וקשה לך טומאה זו מנ"ל וע"ז מסמך לחרץ וציוס השמיני ימול בשר ערלתו שהולד נולד ערל והוא מטומאת הנחש ושפיר וטמאה שבעת ימים והא בזה תליא והבן.

עוד נראה לפמ"ש בגמ' יומא (ס"ט ע"ג) דתפסוה לינרא דעבירה ואמר להו חזו דאי קטליתו ליה לההוא כליא עלמא [פרש"י יכלה העולם שלא תהא פריה ורביה] חצוהוהו תלמא יומי ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח כחלינהו לעיניה ושצקוהו ואהני דלא מיגרי ביה לאיניש בקריבתה ע"ש. והרי שזולתו לא הי' קיום לעולם.

ובזה נראה לפרש מה שאמרו בגמ' על בן עוזי שלא נסיב אשה, יש נאה דורש ונאה מקיים ואת נאה דורש ואין נאה מקיים [פי' שלא נשא אשה] והשיב

גם יחד והי' השפעת רוח הקדושה וטל חרמון שוים, אבל אחר מעשה העגל חזר כח הנחש ונעשה יצה"ר ונפרד הס"ם מן הקדושה, וע"י שנפרד נעשה נגד.

וזה נראה נמי מה שכתב בזה"ק (שמות רל"ז ע"ג) אמר רבי שמעון סוד אחד שלא ניתן להחגלות רק לקדושי עליון הקב"ה נתן שליטה לרוח מסאבא ויכולה להזיק ואין רשות לנהוג בו מנהג בזיון וזריך להשמר ממנו שלא יקטרג בחוץ הקדושה שלנו וזריך לחת לו מקום קטן בקדושה ולזה בחפילין מצניעין שיערה של עגל שיוצא לחוץ ומחראה כדי שלא יקטרג ואינו יכול לקטרג לא למעלה ולא למטה מאחר שנחנו לו מקום ואם לא נחנים לו חלק יכול להזיק ומקטרג למעלה ואומר פלוני זה שמקדש עכשיו וכו' ולכן י"ל גם בעניני זווג שיש בו קדושה עילאית ונבראים בו נשמות קדושות כדי שלא יקטרג נחנו לו חלק. ובדברי הזוהר הנ"ל האריך פי' ידדי הרהגרש"ח שליט"א לפרש דברי רבינו הריב"ש טוב הובא בספרינו הדל ברכת המשנה טעם שבשידוכין מותר לשנות מפני הכבוד והאריך קצת בדברים נכוחים.

ובזה נראה לפרש אעברה בארץ חן לנו מארץ מה שאנו צריכים להיות עובר בחוץ העולם אבל בדרך המלך נלך שאין אנו צריכין למוחרות לא נטה ימין ושמאל. ולפענ"ד עד"ו מובן נמי סוד הברכות מינחק לעשו בברכת עוה"ו כדי

שיוכל יעקב לבא לעוה"ב ובכלל שבת אחים גם יחד אלא דבנבואה נאמר לרבקה כדת או שלא הי' עשו ראוי לכך או מטעם אחרים שלא ידועים לנו וד"ל.

וכבר פירשתי המדרש החמוה ויהיה אור אלו מעשיהם של צדיקים ויהי חשך אלו מעשיהם של רשעים איני יודע איזה מהם חפץ כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב הוא אלו מעשיהם של צדיקים וחמוה מאד מאי ס"ד לומר שהקב"ה חפץ במעשיהם של רשעים ולהנ"ל אחי שפיר כיון דהקב"ה רוצה לעבדו צשני יצריך שפיר קאמר איני יודע דזה בלי זה א"א בעוה"ו ואולי זה נמי מה שאמרו חייב איניש לבסומי בפורי' עד דלא ידע בין ארור המן לברך מרדכי והבן. ולפ"ו אחי שפיר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כיון דבלי יצה"ר א"א לקיים המצוה ומ"מ וטמאה לגרש היצה"ר לגמרי ולטהר במי מוקה ומים עליונים וקרבן כמובן.

"אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמה וביום השמיני ימול בשר ערלתו וגו'" (יב:ב-ג). ולכאורה קשה המשך הפסוקים שהמחיל בדין יולדת וסיים בדין יולדת, ולמה הפסיק באמצע בדין מילה וביום השמיני ימול בשר ערלתו, והרמב"ן והא"ע והשאר מפרשים חפשו לחת טעם למה שנחה החורה בזכר שבעת ימים ובנקבה שבעת ימים דמי נדה

והא"ע כתב כדעת ר' ישמעל דזכר צורת הילד נגמרת ל' יום ונקבה לפ"א יום והרמב"ן כתב שהוא כי טבע הנקבה קר ולת וכו' עיי"ש.

ולולי דבריהם הקדושים נראה לי עוד טעם דאיחא במדרש למה מילה בשמיני היינו למה לא צותה החורה למול חיבף להולדת הילד ואמרו (נדה ל"א ע"ג) כדי שלא יהי' הכל שמחים ואביו ואמו עצבים ופי' כיון שהיא טמאה לידה ואסורה לבעלה אמנם ציוס השמיני כיון שעברו ימי נדתה אפשר לה לטבול לבעלה [והיינו מדין חורה], ונ"ל לומר דמהאי טעמא נמי גבי זכר מיעטה החורה ימי נדתה, דאם ימי נדתה ימשכו כבנקבה עדיין יהיו הכל שמחים ואביו ואמו עצבים, ואי נימא הכי שפיר מיושב המשך הכחוצים אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים ולכאורה יש להקשות מה נשתנה מנקבה שהיא שבעיים וע"ז בא כמו טעם לזה וביום השמיני ימול בשר ערלתו וכיון שצריך למולו ציוס השמיני וצריך שלא יהו הכל שמחים ואו"א עצבים ולכן די בשבעת ימים וכנ"ל וק"ל. (שנת משכ"א)

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (יב:ב). ובתנחומא זש"ה "אין קדוש כה' כי אין בלחך" (שמואל א' ג:ג), מהו "כי אין בלחך", מלך בשר ודם בונה פלטרין הס מבלין אותם, אבל הקב"ה מבלה את עולמו כביכול כי אין בלחך, "ואין צור כאלקינו" אין צייר כאלקינו וכו'.

ונראה דאמרו ז"ל על שאלת המין אם אין הקב"ה רוצה בע"ז למה מניחם, ומי דאם היו עובדים לדברים שאין העולם צריכים להם הי' מאבדם, אבל עכשיו שהם עובדים לשמש ולירח יאבד העולם בשביל הני שוטים (עין ע"ז נ"ד ע"ג). ואמרו אם אין הקב"ה רוצה בממזרים למה צר צורה ומולידם וכו' אלא עולם כמנהגו נוהג ורשעים שקלקלו עמידים ליתן את הדין. ועוד אמרו (פסחים ע"ג) עה"פ "הן בעון חללתי ובחטאי יחמתני אמיי", דאין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה או סמוך לטבילה, ובחרייהו איכא חשש.

והנה הקב"ה צר צורה בכל אופנים, ואפי' באופן שהוא מקום טומאה, אבל אמרה חורה "השוכן אתם במוך טומאתם", ואמרו ז"ל שהקב"ה שוכן את בניי אפי' ח"ו כשאינם קדושים, והטעם דהא דאסור לקרב לשום דבר טומאה או איסור ח"ו משום דבאדם ישנם מנוות ועבירות, והמתקרב לעבירה חוזר וניעור הצד הרע שבו ומתחבר ומקליש את הקדושה. אבל הקב"ה שהוא כולו קדוש לא חייב לו שום טומאה וכמ"ש וכל טנופת לא יטנפוך, והקב"ה אש אוכלה אש. וזש"ה "אשה כי תזריע וילדה זכר", בכל אופן שהוא אפי' ע"י טומאה, ותקשה הא אסור ליגע בטומאה, ומתוך זש"ה "אין קדוש כה'", ולכן "אין צור כאלקינו" שהוא יכול לצור מכל.

ומיהו מסיים כי אין בלחך וכו', אבל הקב"ה מצלה את עולמו וכו' נראה לפמ"ש דאין הקב"ה רוצה בממזרים וממזר שלא ידוע אינו חי, עיין יצמות (פ"ה ע"ג) שאלו את ר' אליעזר ממזרח לאחר עשרה דרי מה, אמר להם מי יתן לי דור שלשה ואטוהרנו, אלמא קסבר ממזר אינו ידוע לא חי, וכן אמר רב המנונא ומחלק בין ידוע לאינו ידוע שאינו חי, וזה שמסיים כי אין בלחך הקב"ה כביכול מצלה את עולמו שאם נולד ממזר הרי הוא מצלה אותו ואינו חי, ולכן אין צייר כאלקינו והבן.

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (יב:ב).
 א"ר שמלאי, כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חי' ועוף וכו' (ויק"ר י"ד א').
 ובמדרש הה"ד "אחור וקדם לרתיני" (מהלים קלט:ה), על דעמי' דר"ל ור"י אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יחוש קדמך. ועיין במתנות כהונה, בהנשמה בראשון נבראה והגוף לאחרון.

ונראה ע"פ דברי האברבנאל (פ' בראשית פה"פ נעשה אדם) דהאדם נברא פחות מכל הנבראים ששור בן יומו מקרי שור ויש לו דעת כשהוא בן יומו לשמור עצמו שלא יפול בצור ואוכל מיד כשנולד וכן בשאר מינים, לא כן האדם שנברא חלש לאין אונים ובלי דעת לגמרי, ואלמלא אמו מניקתו ועוזרתו לא הי' יכול לחיות כלל. ויש להקשות למה האדם שבשניו נברא העולם נוצר פחות משאר

הנבראים. והתי' בזה ששאר הנבראים לנציונם נבראו, אבל האדם נוצר שיחזקן מדוחיו ובעצמו יעשה אדם ויעלה במדרגות עד מלאך אלקים או יותר. ולכן הקב"ה אינו נותן בו רק הנשמה וגוף חלש מאד שיחזיק הנשמה, ואם יזכה יזכך את גופו ויעלה במדרגות גדולות וגבוהות מעלה מעלה.

ובזה נראה לפרש את נוסח הברכה "בורא נפשות רבות וחסרון על כל מה שבראת וכו'", ונראה כי בעת שהקב"ה בורא נפשות ישראל רבות, יש לתמוה על חסרונו, כלומר שבשעת בריאה חסרון הוא על כל מה שבראת, שהם פחותים וניכר בהם חסרון בבריאה על כל שאר נבראים, ולמה. וכמתוך להחיות בהם נפש כל חי, שיראה שהנפש שהוא הנשמה יחייהו בגוף זה ויגדלוהו הגוף להנפש שיהי' צרוך חי העולמים.

וז"ש "אשה כי תזריע" הה"ד "אחור וקדם לרתיני", שהנשמה נבראת יותר חשובה וקודם משאר הנבראים, והגוף נברא אחור פחות משאר הנבראים. וכ"כ למה, שאם זכה אדם ויחעלה אומרים לו קדמת על כל מעשה בראשית, שעיי"ו מעלה את כל הבעלי חיים, ואם לאו אומרים לו יחוש קדמך, שהרי נברא הגוף גרוע משאר הנבראים וק"ל. (שנת משל"ו)

"אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' וביום השמיני ימול" (יב:ב-ג). ול"ב

המשך הכתובים. ונראה לפת"ש (אדר"ג פ"ג ה') אדם הראשון נולד מהול שנאמר ויצא אלקים את האדם בצלמו, וא"כ אמאי בניו אחריו נולדו ערלים.

ונראה דאיתא במדרש (סנהדרין חז"ל פרשה ה') שאל טורנוסרופוס את ר"ע איזו מעשים נאים של הקב"ה או מעשיהם של בני"א, והשיב לו מעשיהם של בני"א, והביא לו ר"ע ראוי משבולים וגלוסקאות אלו מעשי הקב"ה ואלו מעשי בני"א. א"ל הויל והוא חפץ במילה אמאי אינו יוצא מהול ע"ש. א"ל שלא נתן הקב"ה מצוות לישראל אלא לנרף בהם בני"א. ומיהו בגמ' סוטה (י"ג ע"א) במשה רבינו כתיב שראתה אותו "כי טוב הוא" (שמות ז:ב), אחרים אומרים נולד כשהוא מהול, משמע דנולד מהול טיבותא היא. ובאבות דר"ג הנ"ל וכי מה ראתה אמו זו שנאה ומשונה מכל אדם אלא שנולד מהול.

ואשר נראה לפ"מ דמבואר במדרש אחר דאדה"ר נולד מהול ולאחר החטא נמשכה ערלתו מכח הנחש. ועיין מהרש"א שם בח"א שנולד כשהוא מהול, כי הערלה הוא דיבוק היצה"ר שנקרא על גס רע ע"ש.

והנה האשה ע"י שנחמית לנחש הטיל בה זוהמא וגרמה לערלה וגם לטומאת נדה כידוע. אלא כשחזר בתשובה נתנה לו מילה לאברהם ומתקן עי"ז החטא ומה"ט נראה דהבא על

ארמית נמשכה ערלתו דהרי חוה פגמה ועי"ז נמשכה ערלתו ורק בנות ישראל שעמדו על הרי סיני פסקה זוהמתן והבא עליה לא נמשכה ערלתו אלא הולד הנולד עכ"פ נשאר עוד בערלה כי לגמרי לא נחקן החטא אבל הבא על ארמית הזוהמה שהטיל גורם שנמשך ערלתו של הבא עליה ואפי' ישראל ח"ו הבא עליה ועי' פירושין (דף י"ג) דא"א לא מבשקר ליה. ודוקא א"א דכיון דנתנה לו המצוה הרי היא ממונה על זה, וז"ש "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים", ולכן "וביום השמיני ימול" כלומר שע"י גרמתה היא שגרמה שינטרך למול ביום השמיני.

ונראה דמה"ט אשה פטורה למול את בנה דאין קטיגור נעשה סניגור (עי' ירושלמי יומא פ"ז ה"ג) כיון שהיא גרמה לערלה. וזוה מובן נמי משל דר"ע שאל לטורנוסרופוס משבולים וגלוסקאות לפת"ש בגמ' (ברכות מ', סנהדרין ע' ע"ב) שיטת ר"י דעץ שאכלו ממנו חוה ואדה"ר חטה הי', ומקודם ראוי הייתה החטה לאכול כמו גלוסקא, אלא לאחר הקלקול נחלקלה ונחלקלה האדמה ומוציא חטה עם קוץ ו"בזיעת אפיך תאכל לחם" (בראשית ג:יח). א"כ שפיר מביא ראוי משבולת וגלוסקא, דזה נמי לאחר החטא נריך חיקון והכ"ג מילה והבן. (שנת השמ"ו)

"אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים" ובימים השמיני ימול בשך

ערלתו וגו' ואם נקבה תלד וטמאה שברעים וגו' (יב:ב-ג,ה). ועיין רש"י דומה לשון מדוה וחולי ועיין רמב"ן וטעם חולי כי הדם היוצא חולי באשה וכתב הרמב"ן ז"ל וטעם הכפל בנקבה או כדברי ר"א על דעת ר' ישמעאל שאמר שהזכר נגמר לארבעים ואחד יום והנקבה לשמיים ואחד יום, אבל לדעת חכמים הטעם בעבור כי הנקבה קר וכו' ע"ש.

ולפענ"ד בהקדס מה שקשה שהפסיק בין לידת זכר לנקבה במצות מילה וביום השמיני ימול בשר ערלתו, וכעת נראה לפמ"ש בספר תורת אמת (להק' מוהר"ל אייגער זלה"ה) בפ' אמור וספרתם לכם כתב לעיני מציתה במילה שכל קדרה שמינית רומז לרפואה עפ"י מחז"ל (מגילה י"ו) ומה ראו לומר רפואה בשמינית אמר רב אחא מחוך שנחנה מילה בשמינית שנריכה רפואה לפיכך קבעה בשמינית ע"כ. ולעיני הבשר נראה מצות מילה היפוך מרפואה כי אדרבה צריך רפואה לרפאות החינוק במציתה וכדומה.

אבל באמת היא שורש החיקון והרפואה לנפש האדם בכל העיניים, כי כל עוד שלא נחתך הערלה נקרא פגום. וחימוך הערלה הוא החיקון והרפואה לפגם הזה, אך יען כי נעשה ע"י האדם צריך לרפאות את החתך ג"כ ע"י אדם, על ידי מציתה שענינו ג"כ שרש רפואות הנפש למנוח כל הדם הפגום אשר בקרבו

מלד הערלה והוא עוד יותר פגום מבשר הערלה כי הדם היא הנפש וגם בהכרח לעשות רפואת הגוף ממש ע"י אספלינית וכמין אבל באמת ענין עיקר המילה שורש הרפואה לרפאות את הפגם שבאדם אשר היא שרש כלמיני הקלקול ח"ו ולזה נקרא המצוה הזאת תמים ע"ש.

והמבואר למצות מילה והמציתה שמונח הדם הוא שורש הרפואות

להנפש ומה שמונח הדם ממקום רחוק בכל הגוף כמבואר במורה נבוכים הוא הרפואה להנפש ולא להגוף כי אדרבה מציתה דם בחתך לילד קטן הוא גם מכורך בסכנה וכמו ונפרט לפמ"ש הרמב"ם שהמצוה למנוח הדם שיצא ממקומות הרחוקים שבגוף, אלא שאח"כ הוא מביא אספלינית וכמין לרפאות החתך והחבלה של המציתה.

ומדויק בזה לשון רבותינו ז"ל שם מהוא דתימא האי דם מפקוד פקוד קמ"ל דחבורי מוחבר, כלומר דס"ד דאינו עושה חבלה במציתה רק מוציא הדם שמפקד פקיד שם ויוכל להתרפאות במהרה קמ"ל חבורי מוחבר ואדרבה עושה חבורה ועי"ז מביא רפואת הנפש לכל הגוף והבן, עד כמה גדול כח מצות מציתה ודלא כהמשכילים שרואים ח"ו לבטל מצוה זו אוי להם ואוי לנפשם.

ולעניננו י"ל דמה"ט בזכר וטמאה שבעת ימים כיון דביום השמיני

היתה באר"י שהיו עושין כר"א, כוונתו
אמקומו של ר"א ולכן שפיר עשו.

ובזה מיושב נמי מה שיש להקשות כיון
דבעיר הנ"ל חיו האנשים עד שיבה
ולא גזרו עליהם הגזירות, למה לא עשו
גם שאר עיירות כן. ולהנ"ל אחי שפיר
דבאמת בשאר עיירות ע"כ אסור להו
לעשות כר"א שהוא נגד ההלכה והרי
הוא מחלל שבת ומצוה הבא בעצירה
הוא, אבל התם אמרי' דר"א הוה ושפיר
עשו כר"א. (שנת תש"ל)

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו"
(יב:ג). ובמדרש וידם אהרן מה הו"ל
למימר וביום השמיני ימול בשר ערלתו,
ופלא.

ובעת נראה דאמרו ז"ל (נדה ל"א ע"ג)
דלכן שנה הקב"ה בזכר שבעה
לנדה ולנקבה שבעים שלא יהא כל
העולם כלו שמחים ואצו ואמו עצבים
משום שאסורה עליו ולכן החירה הקב"ה
לו ביום השמיני שהוא זמן שמחה לכל
ועיין א"ע ורמב"ן עעמים אחרים,
ואיחא בסדר עולם עשר עטרות נטל
אותו יום ואחד מהם שאהרן נעשה כהן
גדול והיו כל ישראל שמחים ופחאוס
מתו נדב ואציהוא והיה זה אסון גדול
לאהרן ואשתו ביום שמחתם ערבה להם
השמחה ציגון על צניהם הקדושים
האהובים.

ד"ש המדרש וידם אהרן מה הי"ל

ימול בשר ערלתו והוקבעה ברכת רפואה
בשמיני לרפאות הרך הנימול וכל העולם
דלכל העולם מועיל הרפואה וועיל נמי
להאם שחתרפא מחלי' ודומה ציוס
השמיני, אבל בנקבה דליכא מצות מילה
ומסר המצוה והרפואה וטמאה שבועיים
כנדה. (שנת תשנ"ו)

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו"
(יב:ג). עיין מס' שבת (ק"ל ע"א) במקומו
של ר"א היו כורחין ענים לעשות פחמין
לעשות ברזל בשבת וכו' א"ר יצחק עיר
אחת היתה באר"י שהיו עושין כר"א
והיו מחים בזמן, ולא עוד אלא שפעם
אחת גזרה מלכות הרשעה גזירה על
ישראל על המילה ולא אותה העיר לא
גזרה. וראיתי במפרשים שהקשו דכי
בשביל שעברו על דברי תורה דקיי"ל
כחכ"א והם עשו כר"א קבלו שכר על
עברם וחילול שבת. ועיין שם מה שמי'
ושרי ל"י מרי' ע"ש.

ולפענ"ד נראה דלא קשה לפמ"ש שם
ל"י איקלע לבי יוסף רישבא,
קריבו ליה רישא דטווחא בחלבא לא
אכל, כי אחא לקמי' דרבי א"ל אמאי לא
חשמחינהו א"ל אמרי' דר"י בן בחירא
הוה ואמינא דילמא דרש להו כר' יוסי
ע"ש. ומבואר דאילו הי' דרש ל"י כר"י
כיון דאמרי' דמר הוא שפיר עבד דלא
שמחיה. וא"כ הכ"נ י"ל שהרי מתחיל
במקומו של ר"א היו כורחין וכו' ואמרי'
דמר הוה, ולכן שפיר עשו ע"פ הוראה.
ולפי"ז י"ל נמי דמה שאמר עיר אחת

לומר וזיוס השמיני ימול בשר ר"ל הרי לכן שינה הקב"ה דין נדה בין לידת זכר לנקבה כדי שזיוס השמיני עת מילתו לא יהיו הכל שמחים ואזיו ואמו עצמים, וא"כ הכ"נ זיוס שנחמנה להיות כה"ג ונחמנך המשכן והיה הכל שמחין ואזיו ואמו עצמים ואם היו חייבי מיתה עכ"פ לא היה להם למות בשעת שמחה ואעפ"כ וידם אהרן, וי"ל דלכן אמר הכתוב וכל בני ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' ללכאורה טענת אהרן היחה מכח שלא יהא כל ישראל שמחין ואזיו ואמו עצמים ועל זה השיבו הכתוב כי כל ישראל יבכו את השרפה.

(שנת חשי"ו)

"ביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב:ג). במדרש פליאה "ידם אהרן" (י:א) מה הו"ל למימר "וזיוס השמיני ימול בשר ערלתו". ונראה דאמרו (ויק"ר ס"ב) לא מתו שני בני אהרן אלא על שלא נשאו להם נשים. עוד אמרו לא מתו שני בני אהרן אלא על שאמרו מחי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור. והוא פלא שיאמרו שני קדושי עליון כן. עוד אמרו על שהורו הלכה בפני משה רבן, וצ"ב. ועוד דיש כאן חילוקי טעמים (עי' פירוזין דף ס"ב, ועי' ויק"ר ס"ב י").

והנראה דהא בהא חלוי, דשני בני אהרן לא נשאו נשים שהרי ראו למשה רבינו שהי' מנהיג הדור פרוש מן האשה, ואהרן ומרים שדברו בו נענשו

בזרעת מפני שאמר להם הקב"ה "לא כן עבדי משה וגו' פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות" (נמדבר יב:ח), ועי' שם בזהר רבי חזקיה אמר תא חזי כל נביאי ונביאי דאוקים קב"ה לישראל כלהו אחגלי קב"ה עלייהו בדרגין עלאין קדישין וחמו זיו יקרא קדישא דמלכא מאתר עלאה אבל לא קריב כמשה דהוא קרוב למלכא יתיר מלכא דהא זכאה חולקיה יתיר מכל בני עלא וגו' עיי"ש. ובגמ' פסחים (פ"ו פ"ג) א"ל הקב"ה להושע הנביא לא הי' לך ללמוד ממשה רבך שכיון שדברתי עמו פירש מן האשה אף אתה גדול עמך ממנה וכו'.

והמבואר דמנהיג ישראל שהשינה מחייתו אתו זריך לפרוש מאשתו. וא"כ חסדו כיון שכשימותו משה ואהרן הם ינהגו את הדור, שוב יצטרכו לפרוש מן האשה, ולכן יותר נכון שלא לישא כלל, ובפרט כי מיתה שכיחא (גיטין ל' פ"ג ועוד) ולא ידוע מחי ימותו היום או מחר. וי"ש לא מתו אלא על שלא נשאו נשים. אלא דהא גופא קשיא למה לא נשאו נשים כיון שהיו נדיקים גדולים יותר ממשה ואהרן, ועי' אמרו טעם שני שאמרו מחי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור. ונמצא נדיקים לגרש את נשותינו, מוטב שלא לישא כלל, ולכן לא נשאו נשים.

ומה שאמרו שני זקנים הללו נראה דלכאורה יש להקשות על מחשבתם לפ"מ דקיי"ל (יומא ב') דלמיתה לא

והנה אם היו שואלים למשה הלכתי מאי, אפשר הי' אומר להם שישאו נשים, או אפילו הי' אומר שלא ישאו וכסברתם, ועכ"פ צריכים להוראה שלא לישא ולפסור ממזנות פ"ו. ועי' רמב"ם (הל' דעות פ"ג ה"א) וזה שאמר שלמה המלך ע"ה אל תהי צדיק הרבה (קהלת ו:טו) והוסיף טעם על שהורו הלכה בפני משה רבן, כלומר כמה שלא ישאו נשים הורו הלכה לעצמן בפני משה רבן. נמצא דכל הג' טעמים מבוארין.

חיישינן ואפי' לר"י דחייש למיתה ומתקנין לו אשה אחרת מיהו למיתה דתרין לכ"ע לא חיישינן עיין יבמות (כ"ו ע"ג) למיתה דחד חיישינן למיתה דתרין לא חיישינן ועיין תוס' יומא הנ"ל ד"ה וחכ"א וא"כ היאך אמרו מחי ימותו שני זקנים הללו. ועיין שעה"מ (פ"ד מהל' סוכה ה"טו) מה דמחלק בין זמן מועט לזמן מרובה ומהו נקרא זמן מרובה והארכתי בזה לעיל עה"פ ויקריבו לפני ה' אש זרה (י:א).

אלא דמ"מ מי נתן להם רשות לעבור על מצות פרי' ורבי' ונ"ל שסברו שאין בכך חסרון דהרי מצינו כבן עזאי שאמר נפשי חשקה בתורה (יבמות ס"ג ע"ג) ולא נשא א"כ הכ"נ הם עסקו בתורה ופטורים מלישא כבן עזאי. והנה כתבו המפרשים דמי שידוע בעצמו שלא יבא לידי הרהור כבן עזאי יכול לקיים בעצמו כן, אלא דאנן לא סמכינן על זה אצל מי שיכול הרשות בידו.

ונראה דלא קשה דבגמ' מו"ק כ"ח ת"ר מת פתאום זו מיתה חטופה. רב הונא נח נפשיה פתאום הוה קא דייגי רבנן חנא להו ווגא דמדהייב ל"ש אלא שלא הגיע לגבורות אבל הגיע לגבורות זו היא מיתה נשיקה. מבואר דאדרבה זקן שהגיע לגבורות מח מצוי שימות מיתה חטופה ואדרבה זו מיתה נשיקה.

והר"מ במורה (ח"ג פרק מ"ט) כתב הטעם מן מצות מילה כדי למעט חיות המשגל, וז"ש המדרש וידם אהרן מה הו"ל למימר והלא לא נשאו נשים ושמא באו לידי הרהור ח"ו ונתחייבו מיתה כמבואר בזוהר הק' דעל אותו חטא לא מהני תשובה ולכן חייב מיתה, וע"ז משני היה יכול לומר וציום השמיני ימול בשר ערלתו וכחז הר"מ דהוא כדי למעט חיות המשגל, וא"כ ודאי לא באו להרהור ולא הי' להם

ומעתה אחי שפיר הכל ומדויק לשון מחי ימותו שני זקנים הללו כלומר דהגם שהם שנים וקיי"ל למיתה דתרין לא חיישינן אבל כל זה כשאינם זקנים וכי חימתא דלא ימותו עכ"פ מיתה חטופה הרי אדרבה הם ראויים למות בנשיקה וכמו שהי' באמת וא"כ אפשר שימותו פתאום ואני ואמה בע"כ ננהיג את הדור והיאך נשא נשים, ומדויק הכל בדיוק גמור למה אמרו שני ולמה אמרו זקנים לישב דלמיתה דתרין לא חיישינן ולכן קאמר אפי' כיון שהם זקנים.

חלוה וא"כ שפיר סמכו בעצמם שלא נשאו נשים ככן עזאי ואפ"ה אהרן שתק ולכן זכה שנאמרה פרשת שמי יין כמבואר חז"ל, והבן.

(שנת משכ"ג)

"ואם לא תמצא ידה די שדה" (יב:ח). וברש"י לא הקדימה הכתוב אלא למקראה אבל להקרבה מטאת קודם לעולה צפרק כל המדיר (ונחיס פ"ט).

ובח"ס (שטערן) כתב מה שפרש"י לא נזרכה אלא למקראה כעת נ"ל עוד דהא דמטאת קודם לעולה אע"פ דעולה מקודש טפי היינו טעמא משום דמטאת צא לכפר ומשל לפרקליט וכו' ואפי' אותן שבאו להכשיר בקדשים מ"מ איז צהו כפרה ג"כ על ו' דברים נגעים וכמבואר פ"ק דשזועות אך יולדת בעה"ז כל זמן שפחקה של חוה שולט בעולם ובשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת ג"כ צא לכפר כמבואר ס"פ המפלת, ג"כ מטאת קודם להקרבה מ"מ צקרא למקראה לא רצה הקב"ה לכמוז פורענות שבמהרה ימוקן עולם במלכות שדי ולא יהי' פחקה של חוה ולא תשבע ואולא יהא קרבן לכפרה אלא להכשיר ויוקדם עולה למטאת, עכ"ל.

ולפענ"ד מה שכתב דאפי' מטאת צא להכשיר בקדשים מ"מ איז צהו כפרה ג"כ על ו' דברים נגעים צאים וכמבואר פ"ק דשזועות, והדברים צריכים ביאור שהרי התם דמי לה ואמר

אבל מטאתו של מזורע ואשמו טעוין נסכים לפי שאין צאין על מטא ופריך אינו והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן על שבעה דברים נגעים צאין וכו' ומשני התם מנגעיה הוא איכפר ליה כי מייתי קרבן לאשחורי בקדשים הוא דקמייתי ופריך עוד מחטאת נזיר ומשני סבר לה כר"א בן הקפר דאמר נזיר נמי חוטא הוא ע"ש ומשמע דמטאת מזורע לא צא על מטא והא דאמר ר' יוחנן על שבעה דברים נגעים צאין תי' דמנגעיה איכפר ליה ועיין רש"י יקורין ובושת של נגע כפרו על אותו מטא (ועיין שזועות ח' ע"א וסופה ט"ו) ול"ע. (שנת משנ"ו)

"אדם כי יהי' בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו' והובא אל אהרן הכהן" (יג:ב). ולכאורה מאן דכאיז ליה אזיל לצי אסיא (צ"ק ז"א ע"ג), והול"ל "וצא אל אהרן הכהן", ולשון "והוצא" משמע ע"י אחרים.

ובקדים הפסוק "אשה כי מזריע וילדה וכו'" (יג:ג), ובתנחומא זש"ה "אין קדוש כה' וגו' ואין נזר כאלקינו" (שמואל א' ג:ג), מלך צשר ודס צר נורה על הכותל, שמת יכול לצור על המים, והקב"ה צר את העובר במעי אמו בתוך המים ד"א וכו'. ומוצא שם כמה אופנים ומאחר שהקב"ה הוא הצר נורה ואין ציר כאלקינו, האין זה תמצא אשר יהי' בעור צשרו שאת או ספחת. והתי' שחטאיו גרמו לו כמו שאמרו (ערכין ט"ו)

אינו טהור אפי' אמר הכהן טהור לא מהני ואין הכרח ולכן עלה לא"י לשאול הקבלה.

וכתב שם האוה"ח ז"ל דבר חדש שהגם שכל התורה נאמרה למשה מסיני ואין חכם יכול לדעת יותר ממה שידע משה והגם שבאם תזרף כל דורות ישראל מיום מתן תורה עד שחמלא הארץ דעה אין חידוש שלא ידע משה, אלא הביאור כי הקב"ה נתן למשה תורה שבכתב ותורה שבע"פ והקב"ה רמו בתורה שבכתב כל תורה שבע"פ ולא הודיע למשה רבינו כל מה שנתן לו בע"פ היכא רמו בתורה שבכתב, חו היא עבודה בני ישראל עמלי התורה ליישב ההלכות שנאמרו למשה מסיני והסודות והדרשות כולן יתנו להם מקום ורמו בתורה שבכתב חו היא עבודה התורה הנקראת ארץ החיים, ולזה אמרו ז"ל שדרש ר"ע דרשות שלא ידעם משה, אין הכוונה שלא ידע משה עיקרן של דברים אלא שלא ידע סמיכתם ודיוקם היכן רמוזים בתורה, וזה האות שדרש הלל מהכתוב הלכה שנאמרה למשה בע"פ ולא גילה לו ה' עיקרה בכתוב ובא הלל ודרשה ע"ש.

ונראה לבאר בזה דברי חז"ל (ב"ב דף י"ג) אמר רב אבדימי דמן חיפה מיום שחרב ביהמ"ק אף שניטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה, ואמר אמרימר חכם עדיף מנביא, ואמר רב אשי חדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמר

נגעים באים מחמת חטאים והכל לפי חטאו.

והנה דרכו של ע"ה לעולם לדבר בלומדי התורה, כהני ה' (ע"ן פסחים מ"ט ע"ג), ולא יודעים שאדרבה הם הרופאים וכמ"ש הרמב"ם כמו שזריך רופא לחולי הגוף כך זריך רופא לחולי הנפש, והוא שידבק בת"מ. ח"ש "אדם כי יהי בעור בשרו שאת וגו' והוצא אל אהרן הכהן", שיציאותו בע"כ אל הכהן, כי בודאי זה גרמה לו שדיבר על הדיקים לומדי תורה, ולכן הוצא אל הכהן והסגירו ושם רפא לו.

"ואם בעיניו עמד הנתק וגו' טהור הוא וטיהרו הכהן" (יג:לז). ובת"כ אמרו טהור יכול יפטור וילך לו ת"ל וטהרו יכול אם אמר כהן על טמא טהור יהיה טהור ת"ל טהור וטהרו ועל דבר זה עלה הלל מבבל.

ובאוה"ח הק' עה"ח תמה מה הכריחו ללכת לא"י שלא קיבלו ממנו חכמי בבל, וכחז שם שס"ד שדוקא היכי שאינו יודע בעצמו אם הוא צוהק יבא אל הכהן אבל היכא שידע בעצמו שהוא צקי שהוא צוהק יפטור וילך בלי כהן ת"ל טהור הוא וטהרו שאפי' יודע תלוי באמירת הכהן וטהרו לומר טהור, ומיהו י"ל נמי באופן שני כיון דתלוי באמירת הכהן אפי' אמר על טמא טהור נמי טהור ולכן קאמר טהור הוא וטהרו דוקא כשהוא טהור אז וטהרו אבל אם

אבל אע"פ שהן מקובלין ואין מחלוקת
 בהם מחמת החורה הנמונה לנו
 וכל להוציא ממנה אלו הפירושים בדרך
 מדרכי הספרות והאסמכתות, וכשראינו
 מחלוקת בגמ' על האחרוג ויאמר על
 דרך העיון באחרוג אולי יהי' רמונים או
 חבושים או זולתם, עד שהביא ראי'
 שהיא פרי עץ הדר הנהוג בינינו, אלו
 הראיות לא הביאו מפני שנשתבש לנו
 הענין ולא נודע ח"ו.

אבל ראינו בלא ספק מיהושע עד עתה
 שהאחרוג היו לוקחים עם הלולב
 בכל שנה ואין צו מחלוקת אבל חקרו על
 הרמז הנמצא בכחוב לזה הפי' המקובל
 וכן הוא ראייתם על הדס, ואיברים
 בעונש ממון וכל הדומה לזה, וכולם
 אע"פ שהם מקובלים מפי משה לא נאמר
 בהם הלל"מ כיון שיש להם רמזים בקרא
 והו"ל נכתב בכחב וכל דבר שא"א למצא
 לו רמז במקרא ואינו נקשר בו וא"א
 להוציאו דרך דרוש מדרכי החורה והספרות
 המקובלין עלינו עליו לבדו נאמר הלכה
 למשה מסיני, ע"ש באריכות דברים
 נפלאים דחלוי הכל בקבלה מפי יהושע
 ומשה רבינו והלל קיבל מפי שמעי'
 ואבטליון וע"ד זה עלה מבבל והבין.

"איש צרוע הוא טמא הוא טמא
 יטמאנו הכהן בראשו גגעו" (יג:מד).
 ז"ע קצת דהיל"ל איש צרוע הוא בראשו
 גגעו טמא יטמאנו הכהן.

ונראה לפמ"ש רבינו האלשיך במ"ח ערי

הלכה למשה מסיני כוונתה ופריך ודילמא
 כסומא בארובה ומשני ולא טעם יהיבה
 ע"כ. ופי' רש"י ולא טעמא קאמר,
 במילתי' וכיון דאמר טעמא אין זה
 כסומא שמכוון לירד בארובה במקרה
 בעלמא אלא סברת הלז היא הבאה לו
 צנזואה וזכה להסכים להלכה למשה
 מסיני ע"כ.

ולפום ריהטא ז"צ דכיון שמבואר
 ומרומז בחורה כפי דעת החכם
 שעדיף מנביא א"כ הלכה למשה מסיני
 למ"ל ומה זה שאמר ומתאמרא הלכה
 למשה מסיני כוונתה, ועיין חו"י
 דהלמ"מ אין לו רמז בקרא, ולהנ"ל אחי
 שפיר דכל חושבע"פ הלכה למ"מ וחכם
 עדיף מנביא מצא לו רמז בחורה וכנ"ל
 ואחי שפיר.

וציין רמז"ס בהקדמה נפלאה על סדר
 זרעים (דף ג"ד) שכתב שם עיקר
 גדול ויסוד ביסודות החורה ומפרשה
 שכלם נאמרו למשה מסיני כלליה ופרטיה
 ודקדוקיה א"כ מה הם הלכות היחידות
 שנאמר בהם הלכה למ"מ ופי' שאין
 מחלוקת בפירושים המקובלים מפי משה
 רבינו ע"ה שיאמר אחד שעין חמת עין
 שיוציא עין חזירו והשני יאמר שהוא
 כופר לבד שחייב לחת, ולא מצאנו
 מחלוקת בזה שאמר הכחוב פרי עץ
 הדר שיאמר אחד שהוא אחרוג ויאמר
 אחד שהוא חבושים או רמונים או זולתו
 וכיו"צ בכלל המצוות אין מחלוקת בהם
 שכולם פירושים מקובלים מפי משה.

בטלי אמגושי, עי' רש"י מינות, דע"י
 יוהרא מדבר לשה"ר על תלמידי חכמים
 וזה מינות, ועי' סנהדרין (דף נ"ט) מאי
 אפיקורס דאמרי מאי אהני לן חכמים.

והנה אמרו ז"ל בגמ' (פ"ו ג') גם ענוש
 לנדיק לא טוב (משלי י: כו), וכל מי
 שחזירו נענש על ידו אין מכניסין אותו
 במחינתו של הקב"ה. ומעשה, מי
 שמדברין עליו לשה"ר, והמספר נענש
 על ידו בצרעת, א"כ גם עליו לתקן מה
 שחזירו נענש על ידו, ומשום זה מוטל
 עליו להחפלו עליו. וזה מיושב לשון
 המקרא "איש צרוע הוא טמא יטמאנו
 הכהן בראשו נגעו", ולפוס ריהטא הו"ל
 לכתוב "איש צרוע הוא בראשו נגעו
 טמא יטמאנו הכהן". ולהנ"ל י"ל דרמו
 למה חלה דוקא בכהן לטמאותו, כי
 "בראשו נגעו", כלומר בראש הכהן נגע
 שהוא גרם לו וממילא גם בראשו נגעו.

ובזה י"ל נמי מה דדרש בספרי ובגמ'
 מו"ק (י"ד ע"ב) "והצרוע" לרבות
 כהן גדול. ול"ב למה דוקא כאן רמו
 לכה"ג, וגם מ"ש כה"ג. ולהנ"ל י"ל כפי
 מה דקיי"ל (מכות דף י"א) דמי שהרג
 בשוגג ונס לערי מקלט "וישב זה עד
 מות הכהן הגדול" (במדבר לה: כה), ודרשו
 ז"ל (מונח נרש"י) שהוא גרם לעם לחטוא,
 שהי' לו להחפלו שלא חארע תקלה זו
 לישראל בחייו. וא"כ י"ל הכ"נ דלולי
 שהכה"ג פגם בלשונו בענין לשה"ר לא
 הי' אדם מישראל ח"ו מדבר לשה"ר,
 וע"ד רמו אמרו "ואשימם בראשיכם",

הלויים שהם נמי ערי מקלט וקולטים,
 וחמה כיון שהלויים לא הי' להם חלק
 ונחלה בארץ ישראל רק ערים אלו למה
 יחייבו לקבל כל הרוצחים בעריהם ומה
 פשעם שיבאו, ולא מיבעיא דבחס
 חייבים לקבל אלא אפילו למ"ד בשכר
 מ"מ מ"ש הם מכל ישראל, וח"י ז"ל לפי
 שבשבת לוי כתיב יורו משפטין ליעקב
 וחורתך לישראל א"כ מוטל עליהם החוב
 ללמוד עם כלל ישראל ולא יבאו לידי
 רציחה ח"ו וכיון שבה זה לידי רציחה
 אפילו בשוגג מ"מ נראה שהם לא עשו
 את שלהם כראוי ולכן חבה אמו ותקנה
 נואח בנה שהם גרמו לו שהרג בשוגג
 ע"ש באריכות. וא"כ כ"ש הכהנים דבהם
 כתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ועליהם
 ללמד העם דעה וכיון שלא למד נמלא
 בראשו נגעו, ואחי שפיר איש צרוע הוא
 טמא יטמאנו הכהן אבל בראשו נגעו
 כלומר בראשו של הכהן ולכן חלו בו
 הכל, ואם שגיחי השם הטוב יכפר.

"איש צרוע הוא טמא הוא טמא
 יטמאנו הכהן בראשו נגעו" (יג: מד).
 ועיין באוה"ח הקדוש ובספורנו (שם: ה)
 כתבו שטומאת נגעים נמסרה לכהנים
 כדי שיחפלו עליהם. וי"ל בדרך מוסר,
 דהנה צרעת באה בעון לשה"ר (ערכין
 פ"ו, מדרש נהמ"ד ג'), ומדרך העולם לדבר
 על לומדי תורה וכהני ה'. ולכן מדה
 כנגד מדה טומאתו נמסרה ביד כהן,
 ובחו"כ פרשת מזורע דאפילו לגלחו
 צריך להיות ע"י כהן. ועפ"ז יש להבין
 הגמ' שבת (קל"ט ע"א) אי בטלי יהירי

ועי' תוס' (כחונות ד' ע"א ד"ה מסייע) וצאחרונים העירו לפי שיטת הרא"ש דרק יום הראשון של שבועת ימי המשחה הוא מה"ת א"כ אין הכ' מגלה לנו שנמחין לחתן כל ז' ימי המשחה, ואימת נחזי נגעי דכה"ג. ואין לומר שהי' מלורע ואח"כ נעשה כה"ג, שזה א"א כיון דעוד טומאת לרעת בו במה יחזוק לכה"ג. וכחז דקושיא זו מרפסין איגרא, ע"ש מה שחי' למשכה ע"פ המשנה בעדיות (פ"ה מ"ו) עקביא הי' מטמא שער הפקודה, ופי' ראב"ד מי שהי' בו בהרת ובו שער לבן והלכה הבהרת והניחה שער לבן וחזרה טמא. ולפ"ו אפשר בנחמנה כה"ג ואח"כ חזרה הבהרת שבוה טמא למפרע ע"ש ועי' בחידושי הריטב"א כאן.

ומה שנלפענ"ד בישוב קושיא דא, חדא דבמשנה (נגעים פ"ג מ"ז ועי' ברע"ב ובמס' יו"ט) דרשו מ"ביוס הראוהו" (יג"ד) שיש יום שאתה רואה את הנגעים ויש יום שאי אתה רואה, ודרשו ברגל אי אתה רואה. ולפ"ו י"ל דדוקא במי שאפשר לדרוש דיש יום שאי אתה רואה דורשין יש יום שאתה רואה, אבל בכה"ג שא"א לדרוש ביש יום, שהרי כל השנה לגבי רגל הוא, א"כ אין דורשין כלל בכה"ג דאין רואין ברגל. אלא דא"כ לגבי כה"ג היו רואין אפילו ברגל, וזה לכאורה אינו.

שנית נראה לפ"מ דקיי"ל כה"ג שנטמא ביוה"כ או שחלה וכיו"ב

עונות הדור תלויים בראשיכם (עיין רש"י דברים א:יג). ועי' מו"ק (ה' ע"ב) דלרין להודיע לערו לרבים שעי"כ יבקשו עליו רחמים, ו"ש "איש זרוע הוא וגו' בראשו נגעו", "והזרוע" לרבות כה"ג שהוא הוא הגורם לזה שנעשה מלורע. ועיין ערכין (י"ו ע"א) דור לפי פרנס לענין חוקפא ומחומא, ועיין פי' רגמ"ה שם שאם המנהיג קפדן כך כל הקהל, וכן נמי אם הוא נח אף כולן כן. (שנת תשמ"ז)

"והזרוע" (יג:מה). עיין גמ' מו"ק (י"ד ע"ב) מלורע מהו שינהיג זרעחו ברגל, אמר רבא ח"ש "והזרוע" לרבות כה"ג, והכה"ג דכל השנה כרגל לכו"ע דמי, דחנן כה"ג מקריב אונן ואינו אוכל, ש"מ נוהג זרעת ברגל. עי' רש"י דחנן מקריב אונן מדאמר אהרן למשה ואכלתי חטאת היום ולא אמר למשה והקרבתי מכלל דהקרבה באינות, ולמדנו דכ"כ מקריב אונן, אבל כו"ע בשאר ימות השנה אונן אינו משלח קרבנותיו כדאמרינן לקמן שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן וברגל משלח וכ"ג אונן מקריב כל השנה אלמא כל השנה לדידיה כרגל דמי וקחני דנוהג זרעת חפשוט דכל מלורע נוהג זרעתו ברגל.

ובדרוש לציון להגאון נוב"י (דרוש ג' ד') תמה כיון דכה"ג בכל השנה דומה לרגל, היכי משכחת שיהי' מלורע כלל, הא חנן (מו"ק ז' ע"א) דאין רואין הנגעים במחילה ברגל וכן הוא בחתן

דמעמידין לו הסגן, ועיין ריש יומא ומתקנין לו כהן אחר שמה יארע לו פסול ועי' שם דף ל"ט, דכשעה שנטמא הכה"ג או כיו"צ שמסלקין אותו באותו שעה לאו רגל דיליה הוא ורואין את הנגעים, ולאחר שעבר הסגן ממילא הוא חוזר לכהונתו. ולפ"ז הכ"נ אפשר דרואין את הנגעים לכה"ג. ויש להעיר דבמס' בכורות (מ"ג ע"ג) משמע דהוי מוס וא"כ אסור בעבודה [כ"ז הי' נראה לדחוק בקושיא עלומה כזו.

ומיהו לעיקר הקושיא לפענ"ד דנראה לדייק לשון הגמ' אחר רבא ח"ש וכו' והא כה"ג דכל השנה כרגל לכו"ע דמי וכו'. ועיין רש"י כל השנה לדידי'. וי"ל למה האריך בלשונו כרגל לכולי עלמא, הול"ל והא כה"ג דכל השנה לוי כרגל דמי דחנן וכו' לכולי עלמא ל"ל.

והנראה דהני חיבות לכו"ע לדייק אחי, דודאי לכה"ג כל השנה לאו דין רגל הוא, אלא הכוונה דכה"ג בכל השנה היא כרגל לכו"ע, ורגל דידי' הוא למעלה מזה. ורמז לדבר (וזה"ק ח"ג כ"ט), ח"מ בכל השבוע בבחי' שבת, ופשוט דא"כ שבת של ח"מ גבוה משבת של חול ועיין מש"כ ר' אברהם בן הרמב"ם ז"ל במעלת קדושת השבת שכל אחד זוכה לפי הכנתו ומדרגתו. והכ"נ כה"ג בכל השנה בבחי' רגל לכו"ע, אבל רגל דידי' הכ"נ קדושתו גבוה מכל השנה. נמצא דכל אחד ברגל דידי' אין רואין הנגעים, אבל רגל של כל השנה של כה"ג אינו

רגל דידי' אלא הוה כרגל לכו"ע ושפיר בכל השנה רואין נגעיין.

ואין להקשות דא"כ אחתי איך ילפינן שאר מזורעים כיון דלדידהו לאו רגל הוא, שיבוש הוא דכיון דכל השנה לדידי' כרגל לכו"ע א"כ שמעינן דברגל לכו"ע שפיר נוהג בצרעת, שהרי כה"ג בכל השנה נוהג בצרעת שהוא כרגל ידיהו וש"מ נוהג צרעת ברגל.

ובזה נראה ליישב נמי קושיית השבוי"י (ח"ג סי' ז"ג) שחמה אמה שאמרו בגמ' דכל השנה לכה"ג כרגל דמי מדחנן כה"ג מקריב אונן ואינו אוכל, וחמה שהרי קיי"ל דכה"ג נוהג אבילות בכל השנה (עיין רמב"ם פ"ו מהל' אבל ה"ו, ובמס' שמחות פרק ד') ובש"ס קיי"ל דאין אבילות נוהג ברגל, א"כ ע"כ גרע כה"ג מרגל ע"ש. ולהנ"ל אחי שפיר, ולא אמרו רק בכה"ג כל השנה כרגל לכו"ע דמי, אבל לדידי' אין לו דין רגל ממש, דלגבי רגל ממש הוא בזמן הרגלים דוקא, ולכן שפיר נוהג אבילות בכה"ג בכל השנה, ומיושבת קושיית השבוי"י ודו"ק. (שם פט"ל)

"והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהי' פרוע וגו'" (יג:מה). בחרגום יב"ע: ורישי' יהא מרבי פרוע ועל ספריא יהוי מהלך, ובפיי' יונחן שם הביא י"מ ספריא על שפת הים, ואין בו טעם. והגאון מה"ד הגיה ספדי' מלשון הספד, ור"ל שילך

הנמצאים בירושלים טהורין חוץ משל שוק העליון דברי ר"מ, ר' יוסי אומר בשאר כל ימות השנה שבאמצע טמאין שבזדדין טהורין ובשעת הרגל שבאמצע טהורין ובזדדין טמאין מפני שמיעוטן מקולקין לזדדין. ועיין רש"י (פסחים י"ט ע"ג ד"ה של שוק העליון) שם היו מתקבצין טמאין שלא לטמא את חבריהם.

ובירושלמי (שקלים ה"ל) בשאר ימות השנה הטמאין מהלכין שכולת והטהורין מהלכין מן הזד, ובשעת הרגל הטהורין מהלכין שיכולת והטמאין מהלכין מן הזד. ועיין ביאור הגר"א ז"ל דטעמא דר' יוסי מפורש, ולר"מ י"ל דס"ל דלעולם הטמאין מהלכין מן הזד או בשוק העליון דוקא, ולר' יוסי נמי פשוט דקודם הגזירה והתקנה היו הטמאין מן הזד דכל ישראל חבדין, א"כ פשוט הי' הקרא ועל ספריא יהו מהלך, דנריך להלך מן הזד שהוא הספר וק"ל. (שנת משל"ו)

"והבגד כי יהיה בו נגע צרעת" (יג:מז). עיין רמב"ן וספורנו כי אין ספק שלא יהיה זה בטבע בשום פנים אלא בחמלת ה' על שומרי מצותיו וכאשר לא עלו הדורות למדרגה ראויה למעלה זו אין זכרון לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בחים עד שאמרו קצתם ז"ל שלא היו לעולם ע"ש.

ולפענ"ד נראה עוד טעם לפמ"ש צפ' מזורע (ויקרא יד:לד) כי תבוא

בשוק כאכל והוא ז"ל פי' לענין נטילה לפרינס, ע"ש.

ולפענ"ד פשוט לפ"מ דקיי"ל דמזורע אסור לישב בעיירות המוקפות חומה באר"י, כמבואר בפ"ק דכלים וברמב"ם (פ"י מהל' טהרת מזורע ה"ו) ונשלח מהם ולכן הולך ויושב על ספר העיר מחוץ. ח"ש ועל ספריא יהו מהלך, והיינו על ספר העיר.

א"י לפמ"ש דטמאים היו מהלכים בשפת העיר כדי שלא יטמאו שאר בני"י, ולפעמים יעבור דרך ישוב, אבל על הרוב הוא הולך רק מן הזד והוא ספר מיצר. ועיין אבן עזרא (ד"ה וטמא), פעמים שיאמר כן תמיד בעצרו במסלה שיש שם ישוב שיסמרו בני"א ולא יגעו בו. הנה שדרכו כשעובר דרך ישוב לעבור במסלה ולא ברחוב. וזה שאמר ועל ספריא יהו מהלך, דהיינו מן הזד ולא באמצע הדרך.

א"י לפמ"ש (פסחים פ"ה) מפני מה לא נתקדשו שערי ירושלים מפני שמזורעין מגינין תחתיהן, בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ופרש"י שערי ירושלים אגף עצמו כלחוץ שלא נתקדש עובדין. והנה לא נתקדשו שערי ירושלים בשביל המזורעין שמגינין תחת השערים מבחוץ. ח"פ ועל ספריא יהו מהלך, כלומר על שפת השער.

א"י לפמ"ש (שקלים פ"ו מ"א) כל הרוקין

הרשעים שנמצאו בהם נגעים שהוא
בשביל כסף האמוריים אחי נראו נגעים
אבל כיון שנשתכחו או נחרבו מחמת ישן
בחי האמוריים ושוב לא הי' אפשר
לטעות שבשביל מעות אמוריים בא הנגע
שוב לא בא הנגע גם בשביל החטא שלא
יתגלו ח"ו חטאות בניי בפרהסיא ולכן
בטלו הני נגעים והבן.

אל ארץ כנען אשר אני נחן לכם לאחזה
ונחתי נגע זרעח בבית ארץ אחותכם
ופרש"י (ויק"ר) בשורה היא להם
שהנגעים עליהם לפי שהטמינו אמוריים
מטמוניות של זהו בקירות בביתם כל מ'
שנה שהיו ישראל במדבר וע"י הנגע
נחת הבית ומוצאן, ומיהו לטעם זה
קשה למה ליה לנחת הבית יתן ה'
שהכסף יפול משם ע"פ גם שהרי אין זה
גם גדול מהנגע.

ואמנם הרמב"ן ז"ל כתב דהגם דאין זה
ממצות החליות בארץ מ"מ אינו

נוהג אלא בארץ שהיא נחלת ה' אשר
השם הנכבד שוכן בתוכה, ובח"כ דרשו
עוד שאין הבית מטמא אלא אחר כיבוש
וחילוק הארץ ושיהא כל אחד ואחד מכיר
את שלו, והטעם כי אז נחישבה דעתם
עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה
בתוכם וכו' ע"ש, והוא מנפלאות הבורא
כי א"א לעבוד ה' בכל לבבו ונפשו בלי
ישוב הדעת, וכ"ש בארצות הגויים אפילו
בזמן שישראל על אדמתם וכ"ש בגלותם,
וע"ד שאמרו (עירונין ס"ה ע"א) יכולת
לפטור את כל העולם מן הדין מיום
שחרב ביהמ"ק ועיין רש"י יכולני לפטור
ואף שמסיק החם מדין חפילה מ"מ
שפיר גם שאר מצות יש טענה ועיין
סנהדרין ס' ומ"ש רש"י שם.

(שנת פנש"א)

אלא שאמרו ז"ל שני טעמים לנדיקים
הי' לגלות המטמונים ולמי שלא
נהג כשורה הי' זה לגלות עוונותיו ולשוב
לה' וכמ"ש ז"ל בסוחר שביעית שאמרו
בא וראה כמה קשה אצקה של שביעית
אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף
מוכר את מטלטליו לא הרגיש לסוף
מוכר את שדהו וכו' לא באה לידו אלא
שהמורה חסה על כבודן של ישראל ולכן
נחנה באופן שיוכל לכפות ויחשבו שבשביל
מטמון בא לו הנגע בבית, נמצא דהנדיק
זכה למטמון והרשע עכ"פ שב בחטובה
לה' ולא רצחה המורה לגלות אוחו.

ואמנם לפ"ז עד שהיו בחיס שעשו
אמוריים והי' אפשר לכפות על

פרשת מצורע

טהרתו והוצא אל הכהן", כלומר שחרתו הוא שיצא אל הכהן וילמוד ממנו שכשהאדם טועא מביא קרבנותיו ומחודה לפני הכהן על כל עונותיו וטעאיו, והכהן שומע וידויו ואינו מגלהו אלא אדרבה מכסהו ומבקש עליו רחמים וכפרה מאתו ית"ש, ויראה זה המוציא רע מעשה הכהן וממנו ילמד ויתרפא מלרעתו ויטהר. (שם פסל"ז)

"זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה" (יד:ב-ג). וי"ל שאמר והוצא אל הכהן שהמצורע יוצא אל הכהן ושוב אמר ויצא הכהן אל מחוץ למחנה ואם המצורע מוצא אל הכהן ויצא הכהן למה ואם יצא הכהן והולך והוצא אל הכהן למה.

ונראה לפענ"ד דהנה זרעמ צאה על האדם שדיבר בכהן ולא שמע אליו ודיבר עליו לשון הרע ולכן נעשה מצורע כמ"ש ז"ל מוציא רע ועל הרוב ההמון מדבר בכהני ה' והמ"ח ולומדי התורה חלה ולכן תקנתו במקום לדבר דברים בטלים לדבר בתורה ועיין בעה"ת שם מרפא לשון עץ חיים שע"י שמוסק בתורה הוא נמנע מלשה"ר, עוד שם מות וחיים ציד לשון מות אם ספר לשה"ר וחיים אם עסק בתורה והתורה היא רפואתו. וז"ש זאת תורת המצורע

"זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן" (יד:ב). עיין רמזין וכלי יקר. והנראה דאמרו ז"ל (ערכין דף ט"ו) זרעמ צאה על לשה"ר, שחיבת מצורע נוט' מוציא ר"ע (עיין בנעשה"ט). והחילוק בין הולך רכיל למוציא רע הוא שהולך רכיל מדבר בין טוב ובין רע, שמגלה סוד ומחוך טובתו בא לידי גנותו. אבל מוציא רע הוא שמחפש דוקא אחר הרע שנאדם ומוציאו, חה מוציא רע דוקא. ואמרו ז"ל (אבות פ"א) הוי דן את כל האדם לכף זכות. ובתפלת הה"ק רר"א מליזענסק זי"ע "ונראה מעלת מצורע ולא חסרונם". ומדת בני הכשרים להוציא את המרגליות ולזרוק הפסולת, כמשל הקדמוני שנאצדה לו מרגליות.

וז"ל הרע"ב (ריש מס' פאה) אם ירגיל אדם לדון לכף זכות ולדבר חמיד טוב ולא רע כלל יהי' כלי ונזור אל הקדושה ואם להיפוך להיפוך בר מינן, וכן העין בראותו מצורע בטוב עין הוא יצורך אבל זה הרשע אדרבה מוציא את הרע ואינו רואה בטוב. וכתיב (סהל"ס קכ"ה) "וראה בטוב ירושלים כל ימי חייה". ולכן אמרה לו תורה (יג:מו) "מחוך למחנה מושבו", שלא יוכל לראות את בני זרע יעקב הקדושים להוציא הרע שלהם ולפרסמו, אלא אדרבה "טמא טמא יקרא" על עצמו, ו"ביום

ביום טהרתו שילמוד תורה או יטהר והוצא אל הכהן לחקן את אשר דבר על הכהנים ולומדי התורה, ולכן צריך דוקא שהכהן יטהרו כי שפתי כהן ישמרו דעת תורה יבקשו מפיהו.

והנה כשנצטרע לא למד וצריך ללמוד ולכן והוצא אל הכהן ללמוד ולחקן כנ"ל. ואמר דמ"מ כשיוצא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה כלומר שהכהן יזדמן לו ולא ירחק ממנו כיון שנעשה מצורע אלא יקרבוהו ולכן מיד שהוצא אל הכהן ויצא הכהן אליו אל מחוץ למחנה.

ויש בו עוד טעם כיון דנצטרע על שדבר על הכהן ואמרו כל שחזירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה ולכן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה לפי"סו על שנענש בשבילו ואולי הוא גם כן קצת עונש בשביל הכהן שצריך לזאת מחוץ למחנה על שאירע כזה לישראל חזירו ולא השגיחו הכהנים היטב שלא יבואו בנ"י לידי מדה זו לדבר לשה"ר, ולכן ויצא הכהן, וכעין מה שכתב האלשיך הקדוש במ"ח עיר של לויס שהיו קולטות להראות להלויס שבשבילם שלא השגיחו על הדור בא מעשה כזה בעולם והכ"נ כן ודו"ק.
(שנת השמ"ח)

זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה" (יד:ב-ג). ומקשין

העולם כיון דכתיב "והוצא אל הכהן" למה יצא הכהן.

וע"ד פשוט נראה דהרי הטמא הוא במקום רחוק "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" (יג:מו), עי' רש"י חוץ לג' מחנות, וא"כ הוא בא ממקום מושבו אל הכהן. ובחז"ל (פי"ג י"ג) דכדד ישב אין לי אלא זה בלבד מניין לרבות שאר המצורעים ח"ל צודד ישב ועי"ש בפירוש הראב"ד דיש לו דין מנודה ואסור לישב בדי' אמות שלו ור"י הגלילי אומר דאף הבגדים טעונים שילוח חוץ לשלש מחנות. אבל כיון שאסור לו ליכנס למחנה ישראל, דמצורע אסור ליכנס ונשלח חוץ ממחנה (כלים ס"א מ"ו, וברע"ב שם ובחז"ל רעק"א, רמב"ם הל' טומאת נרעם פי"ה ה"ו), לכן המצורע בא עד למקום שיכול לבוא, ועי' בפ' הרא"ש במס' נגעים (ס"ג מ"ב) דב"ד כופין אותו לבא אל הכהן או "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה", ופשוט.

א"י דהנה אמרו ז"ל (מוצא ברש"י במדבר לה:ד) צהרג בשוגג שגולה לערי מקלט עד מות הכהן הגדול, ואמרו ז"ל (מכות י"א ע"א) הטעם דגולה עד מות הכה"ג משום שלא החפלו הכהן על בני דורו שלא יארע לו כן, וברש"י הלכך לאו קללת חנם הוא, וכל מי שחזירו נענש על ידו אינו נכנס במחיצתו של הקב"ה (שנת קמ"ט). והנה אמרו ז"ל על שבט לוי "יורו משפטין ליעקב ותורתך לישראל" (דברים לג:י) וכן "כי שפתי כהן ישמרו

דעת ותורה יבקשו מפיהו" (מלאכי ב:ד), ועל הכהנים לראות ולשמור על בני ישראל ללמוד תורה ולהזהר במצוות.

ריב"ל להשמח ציפורין מביא ישועה לעולם.

רז"ש "זאת חתי חורת המצורע ציוס טהרתו והוצא אל הכהן" לטהר עצמו וללמוד כדת מה לעשות. האמנם מיד אמרו נמי "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה" לענוש לו ג"כ על שלא הזהירו ולמדו שלא יבוא לידי כך. או כמו שאמרו ז"ל (מכות י" ע"א) חלמיד שגילה גולה רבו עמו, והכ"נ "ויצא הכהן וגו'".
(שנת תש"מ)

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחותכם" (וי: לג-לד). יש לדייק ללכאורה הדבר כפול "אשר אני נותן לכם לאחזה", "בבית ארץ אחותכם", דאם אני נותן לכם לאחזה הרי זה בארץ אחותכם. ועוד קשה, ד"אשר אני נותן לכם לאחזה" משמע דעל העמיד מדבר, ומסיים "בבית ארץ אחותכם" משמע דעל דבר העבר מדבר וכבר ניתן להם.

(ב) ברש"י פי' "ונתתי נגע צרעת", בשורה הוא להם שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר ועל ידי הנגע נותן הבית ומלאן. יש לדייק דאם כל הכוונה היה שיהיה להם כסף זהב, הרי הרבה דרכים למקום וא"כ למה באופן

ואמרו ז"ל דהמצורע בא לו על פטפוטי דברים לשה"ר (ערכין ט"ו, ויק"ר פרשה י"ז אות ג', מדרש בהמ"ד ג', וזה"ק ס"ג דף ר"ו, רמב"ם הל' טומאה זרעה פט"ז ה"י), ובגיחזי ובניו בא לו על שקיבל מנעמן המתנות שקירב אלישע לקבל, ואמרו ז"ל (עי' סוטה מ"ז ע"א) על אלישע לעולם יהא שמאל דוחק וימין מקרב ולא כאלישע שדחפו לגיחזי בשחי ידים, וא"כ אם ח"ו א' מישראל נענש בצרעת על מעשיו הרעים, הרי יש צוה קצת חסרון להכהן שלא הזהירו שלא יבוא לידי כך. ולכן מצינו (נגעים פרק ב') דר' ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתן, עי' ברע"ב שם דמחוק חיבתן ה"י אומר אני כפרתן דמקבל העונש על עצמו כדי לכפר עליהן.

ובזה"ק פרשת האזינו עה"פ כי כל דרכי משפט רבי אבא שאל לר"ש מה זה שכל זמן שמתרבים הרשעים בעולם והדין שורה בעולם הצדיקים שדדור לוקין עליהם דהכי חנינן בחובא דדרא קדישא וצדיקיא יתפסון וכו' א"ל ר"ש ודאי ששבייל עונות הדור נתפסים הצדיקים ציפורין או בחלאים ששבייל לכפר על העולם בגין לכפרה על עלמא הוי דכדין מתכפרין כל חובי דרא עיי"ש, ועי' גיטין (ל"ו ע"ב) צדיקים שמחין ציפורין ועי' תענית (דף ה') אמר

(ה) במס' סנהדרין (ע"א) בית המנוגע לא היה ולא עמיד להיות ולמה נכתב אלא דרוש וקבל שכה. וזריך ביאור, דמה יעשה לכל הדרשות וזפרט מה שדרשו דשורה הוא להם שהטמינו האמוריים כסף בשביל ישראל, ולפי"ו נמצא דהדבר היה למהוה. ועוד ז"ע בדיוק הלשון דאמר דרוש וקבל שכה, הרי החנא קא נווח ואמר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס.

(ו) הדין הוא דחו"ל אינו מטמא בנגעים (פיהמ"ש להרמב"ם נגעים סי"ב מ"ד), ולפי שהחלחל הפ' "כי תבואו אל ארץ כנען" משמע דוקא כנען, או כפי שדרשו ארץ אחזתכם ולכן חו"ל אינה בכלל, וכן הוא הדין דבהכנ"ס אינה מטמא. וע' יומא (דף י"א) חוץ אם יש שם דירה לחון. והדבר נריך ביאור ממ"נ דאי הדבר הוא כדי לזרז האדם שלא יחטא ואם חטא מוכירו לעשות חשובה, א"כ איזה נפ"מ באיזה מקום הוא נמצא ואפילו בבית המדרש כדי לזרז הניצור שיעשו חשובה. ובחו"ל דאפי' כי כנישתא חדא עושה חשובה מיד בן דוד בא.

ולבאר הדבר נראה דהנה מצינו עוד דין בבית אינו מטמא מאחריו ורק מחוכו, ולמה. והענין הוא ע"פ מה דמצינו, דהנה חס הקב"ה על ממונן של ישראל וכ"ש על גופן, וכמו שפירש"י לקמן דקודם ביאת הכהן נריך לזווח לפנות כל הכלים אשר בבית ולא יטמא

כזה שינטרך לנחון הבית הרי יצא שכרו בהפסדו. וחון מזה הדבר יודע לרבים ע"י נחון הבית שיש לו נגע ומחבייש עי"ו, ועוד הרי כסף הוא אינו כ"כ בשורה טובה ידוע מה שכתבו המפרשים דנקיון העושר יומר קשה מנקיון העוני ועושר שמור לבעליו לרעתו.

(ג) במדרש תנחומא (חוריע פ' י"י) דהקב"ה מלקה מחילה בבית ואח"כ בנגדים ואח"כ בגוף, ובמס' ערכין (ח' ע"ב) "לדקתך כהררי א-ל" אלו נגעי אדם, "משפטין תהום רבה" אלו נגעי בחים. ובמהרש"א שם דהוא ע"פ שדרש אבימי זמור לאסף, וברש"י קינה לדוד מיבעי ליה אלא שאמר שירה על שכלה חמתו על עזים ואזנים וממוך כך הוחר פליטה, כמו כן הכא נדקה עושה הקב"ה שלא כלה חמתו על האדם בנגעיו אלא על הבחים, "משפטין תהום רבה" שיהיו הנגעים בהם ג' שבעות. וא"כ נראה דהכוונה הוא לענוש על מה שעבר, וכמו שאמרו דנגעים באים על לשה"ר ושאר עבירות, וא"כ למה קאמר בשורה הוא להם ולמה ימצאו ממון הרי עי"ו יהיה חוטא נשכר.

(ד) "ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית", ובמסורה (ירמיה לא: ב) "מרחוק ה' נראה לי ואהבה עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד", וע' בצעה"ט. וזריך להבין השייכות בין שני הפסוקים האלו.

ולכן עשה הקב"ה שיהיה נגע בהרצה
 בחים ולכן כל אחד יצטרך לנחוך הבית,
 ומי שהוא רשע לא ימלא כסף בחוך
 הכותל משא"כ הנדיק ימלא כסף בחוכו,
 וממילא המון עם לא ידעו מה הנעשה
 בפנים ומי הוא הרשע או הנדיק אבל
 הרשע בעצמו יבין הרמוז ולב יודע מרת
 נפשו, ולכן מיד יעשה תשובה וירפאהו
 מן הנגע. ואם לא יעשה תשובה או
 יתפשט הנגע עד לגופו יודע לכל
 יחזי"ש והיה צחינה כל העובר עבירה
 ומחזי"ש מוחלין לו (ברכות י"ג ע"ב).

ובמס' נדרים (ח' ע"ב) דאין גיהנום
 לעת"ל אלא הקב"ה מוציא חמה
 מנרתיקה נדיקים מתרפאין בה ורשעים
 נדונין בה, והוא מנפלאות ה', דדבר
 אחד יהיה שני צחינות. וענין זה היה
 ג"כ בנגעי בית, ללהנדיק לא היה נג"ע
 אלא אדרבא ענ"ג, משא"כ לרשע. ולפ"ז
 נבין דלמה הבית אינו מטמא רק מחוכו
 ולא מאחוריו, דהעיקר בנגעי בית הוא
 כדי שלא יחזי"ש וכדי שלא יודע לכל
 אחד דחטא, לכן דוקא מחוכו מטמא.

ועיין מל"מ (פט"ו מהל' עומאח נרעם ה"ב)
 גרסינן בחו"כ "אשר לו הבית"
 שלא ישלח ביד שליח, יכול אפי' זקן או
 חולה, ת"ל "ובא והגיד לכהן" ע"ש.
 והטעם נראה ג"כ כדי שלא לבייש
 ואע"ג דאמרו (אבות פ"ד מ"ד) כל המחלל
 ש"ש בסתר נפרעין ממנו בגלוי, וע'
 במס' חגיגה (ט"ו ע"א) כל העובר עבירה
 בסתר כאילו דוחק רגלי השכינה,

כל אשר בבית, שאם לא יפנהו ויבוא
 הכהן ויראה הנגע יזקק להסגיר הבית
 וכל מה שבחוכו יטמא. ועל מה חספה
 המורה, אם על כלי שטף, יטבילם
 ויטהרו, אם על אוכלין ומשקין, יאכלם
 בימי טומאתו, הא לא חספה המורה אלא
 על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה
 (רש"י חולין מ"ט, ועיין שו"ם נוב"י יו"ד סי'
 ק"ס).

ויותר מזה מבואר בפ' בלק גבי בלעם
 שהכה החמור, ובמדרש עה"פ
 "אותכה הרגתי ואותה החייתי", ועמה
 מפני שדברה והוכיחתיך ולא יכולת
 לעמוד בתוכחה כמ"ש "ויאמר לא",
 הרגתיה שלא יאמרו זו היא שסלקה את
 בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב שחם
 המקום על כבוד הצריות, ע"כ. הרי
 אפילו על בלעם הרשע שרצה לקעקע
 בינתן של שונאי ישראל ח"ו הקב"ה חס,
 וכ"ש וק"ו דחס על גופן וממונן של
 ישראל. ולפ"ז אע"פ שהקב"ה שופט
 צדק ומעניש למי שעובר על מצותיו, אבל
 אפ"ה לא רצה הקב"ה שיחזי"ש עי"ז
 דכיון דיחזי"ש הרי אין זה נגע בביתו
 אלא בגופו, דביוש הוא דאחא סומקא
 ואזיל חורא. ולכן ע"י שהכהן יטמא
 הבית וינחך אותו אז ידעו כולם שיש נגע
 וזה על חטאיו ויחזי"ש עי"ז.

ומצינו כי המחזי"ש חזירו גרוע מהמכהו
 שהרי אמרו המלצין את פני
 חזירו צרבים אין לו חלק לעוה"צ והמכה
 את חזירו הרי הוא בלאו דלא יוסיף,

ויגזו ממון בשביל ישראל (וע' אגרא דכלה פ' ראה עה"פ "ואתה לא כן נמן לך ה"י").

וליישב הדבר נראה דהנה חז"ל סיפרו לנו דבשעה שהיה ישראל במדבר מ' שנה ונפל להם המן, נפלו עמו אבנים טובות ומרגליות, וא"כ היה להם כסף די והותר, וא"כ למה היה זריכין עוד כסף ובפרט מאנשי רשע כאלו. ונראה דמה שאמרו שנפל עם המן אבנים טובות לא נפל רק לדיקים ולומדי תורה, משא"כ לשאר אנשים היה די אס נפלו להם מן כדי להחיות את נפשם, וראיה לדבר דלרשעים כתיב וילאו ולקטו והיו זריכין עוד לדכת במדוכה או לטחנו ברחיים משא"כ לדיקים מיד בפחה ביחס מלאו המן.

והנה ממשמעות הכתוב עומר לגולגולת, משמע דשיעור המן שירד לבני"ה היה שוה. ומיהו בגמ' (יומא ע"ו) מצויר דליהושע חלמידו של משה ירד מן כנגד ישראל, הרי דמי שהיה קדוש מחזירו ירד לו מנה כפולה ועם כל מיני מעדנים וכל מיני כסף וזהב שבעולם חיה היה הכל ע"י כח החורה כדכתיב למען אנסנו הילך בחורתי לזכותו של יהושע היה כמו שרש"י מפרש שם שעלה עם משה עד חומי ההר שנאמר "ויקם משה ויהושע משרחו ועל משה אל הר סיני" והמתין לו יהושע שם כל מ' יום שנא' "וישמע יהושע את קול העם ברעה", למדנו שלא היה עמהם, ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל ע"כ.

ופירש"י אומר בלבו אין השכינה כאן. ע"כ צ"ל דאלו לא היו רשעים כאלו אלא התרשלו קצת בחורה ומלוות, או יאמר דהקב"ה מאריך אף מחילה ואס לא יעשה תשובה אז נפרעין ממנו בגלוי. ובתמנ"ן (ויקרא יג:מו, יד:לד-מג) דהיה זכות לדור שהוא שהיה להם נגעים, ואולי זכו לכך מן השמים כדי שלא יהי' חוטאים בפלטרין של מלך אבל במשך הזמן שנחרשל הדור לקחו מהן הסימן.

והנה באמת יש לעיין על מה דאמר בשורה הוא להם שימלאו כסף וזהב ממה שהטמינו שם האמוריים, הרי היו רשעים וטמאים והם מקור הטומאה ועליהם קאמרה התורה "לא תחיה כל נשמה", וא"כ איזה חשיבות יש לכסף כאלו, הרי מצינו דאפי' ממון של לדיקים שנמלא בעיר הנדחת יש חיוב לשרוף ולאבד אוחו. והירושלמי (פנהדרין פ"י ה"ח) מסביר לפי שממונס גרמה להם שידורו עם הרשעים כאלו. וכן היה בלוט, שכיון שהמאה להרבה כסף זה גרמה לו שילך לקדום והחגורר שם בין אנשים רשעים כאלו. וכבר ביאר האלשיך הק' דכל הסיבה אשר מן השמים סיבבו ליוסף הצדיק לירד מצרימה בשביל שבשעת הרעב הם יבואו ויקחו ולא לא היה פרנסתם מן המצריים רק ממקום קדוש, ויוסף בא לשם וטיהר הכסף ע"י כח קדושתו (וע' חולדות יעקב יוסף פ' ויחי). ולפ"ז איזה בשורה טובה היא, ואדרבה הרי הכסף הוא זיקק והאיך אמר דהקב"ה סיבב להאמורים שיבנו בתים

וברמב"ן (שמות טו:ו) דהמן הוא תולדות אור העליון ולכן על ידיה זכו שפתח את לבם באורייתא, ולכן זכה הדור ההיא לדור דעה והיה להם כל טוב וטוב בין ברוחניות ובין בגשמיות, משא"כ הרשעים היו שמחים בזה לבד שנפל להם במקצת ובפרט היו שמחים אם השביעו אותן וכ"ש שלא נפל עמהן אבנים וכסף זהב, והיו רעבים וינאו וקנו מן המגרים מן הכסף שהיו להם בקרי"ס או שביקשו מן הצדיקים כסף ועי"ז קנו מן המגרים קצת כדי לשבוע נפשם אבל יותר מזה לא היה להן (ועי' רמב"ן דגריס כ"ה) ולכן בודאי לא היו להם כסף.

ואגב נלפענ"ד ליטב קושיית החי' הר"ם שהקשה במדבר שהיו לישראל מן וכל הצורך במה קיימו מצות נדקה הלא לא היו נכריים. ולפמ"ש כיון שהיו מן העם אשר לא הספיק להם מכל וחסר להם כסף וזהב כיון שלהם לא ירד עם המן וספיר קיימו נדקה בהם.

וכיון שבאו לא"י נחעלו קצת והזכות של א"י גרם להם שהקב"ה רצה ליתן להם, וכמו שמנינו בפ' עקב דה' אלקיך מביאך אל ארץ אשר אבניה ברזל, ובמפרשים שימצאו שם כסף וכיון שנפסק המן ונפסק השפע שהיה להם עד עתה בדרך נס והתחיל לבוא ההשפעה בדרך הטבע ולא זכו שהשפע יבוא רק בדרך הטבע ולא היו צריכין הצדיקים לכסף ולהמטמונות שהטמינו

ובילקוט ראובני מביא דהשר של מורה היא הוריד מן לישראל, וכד נעיין נראה להם נמי דברי המד"ר (פרשה כ"ה אום ט') "וינא העם ולקטו דבר יום ביומו", הלא הוא דכתיב (מהלים ס"א:): "ברוך ה' יום יום", אמר הקב"ה לישראל במדה שאדם מודד בה מודדין לו, אני נחתי לכם המורה שמהיו עוסקים בה וכו' חייכם שאשביע אתכם לחם מן השמים יום ביומו שנא' "וינאו העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנחנו הילך בתורמי", ולא עוד אלא שאני מברך אתכם יום יום שנא' "ברוך ה' יום יום יעמם לנו", וכשאחס עושים רוני אני קורא אתכם העמוסים מני בטן ומעמם לכם כוס ישועות עי"ש (וע' לעיל פרשה כ"א אום א').

ומבואר דמי שהיה דבוק בחיי העולמים ועסק בתורה ה' היה מוצטח לו כל טוב ועם המן הי' מגיע לו כל השפע וכמו שאמר דנפל עם המן אבנים טובות, והסיבה לזה הוא כיון דכל הזכות של המן היה בשביל המורה ולכן זכו שהמן היה בא לפתח ביתם כדי שלא יטריחו עצמם לחפשו, בצחינת זכו מלאכתן נעשית ע"י אחרים, והמן בעצם היה מזון רוחני ובגמ' דרש ר"ע "לחם אבירים אכל איש", לחם שמלה"ש משתמשין בו, ובמהרש"א שהמן היה להם למאכל רוחני, וע' עוד מהרש"א חגיגה על הגמ' שחקים שבו שחקים מן לצדיקים לעת"ל, ומפרש שם דדור המדבר אכל מאותו המן.

מבואר הטעם של בשורה טובה להם
בשם רש"י ולא הזכיר מטעם ביטול
ע"ז וכאן בזהר מבאר משום ביטול ע"ז.

ולפ"ז אפשר לומר דבאמת הלדיקים לא
נהנו מכסף זה ורק העם נהנו
וכמו שאמר אברהם בשעה שמלך קדום
רצה ליתן לו הרכוש הוא לא רצה לקחת
ואע"פ שהיה שלו בגדר המזיל מוטו של
ים משא"כ הנערים אשר הלכו אחר הם
יקחו והם נהנו דהם לא היו צפרישות
כמו אברהם, ומובן דבמדרש איתא דלמה
ירד המן באלוש בזכות אברהם שנאמר
לושי ועשו עוגות וכפי דברינו מובן,
ואולי גם לזה נתכוין דכיון דירד המן
בזכות אברהם ולכן נפל אחר כסף חזב
להראות שלא לקחת כמו שהוא עשה
במעשה קדום. ורק הפשוטי עם הם
יקבלו המטמוניות שם בהנחית כיון שאין
להם כיון שלא קבלו בשעת שנפל המן.

והזוהר (ח"ג דף י') מבאר הטעם דכיון
דעאלו ישראל לארעא בעא
קוב"ה לדכאה לון ולקדשא לון ארעא
ולכן הזמין השי"ת נגע זרעתי כדי שעי"ז
ינטרך לנחון הבית וחללו את האבנים
ויקחו עפר אחרת כדי שעי"ז יתבער
רוחא מסאבא ויחפני ויקדש השמא
כמלקדמין ע"כ. והוא טעם שלישי משום
ביטול ע"ז דלא ניחא לקב"ה שהלדיק
ידור בבית טמא ולכן הזמין נגע זרעתי,
ושני טעמים או משום שעבר עבירה או
כדי למצוא הכסף והזהב שהטמינו שם
הגויים, לא הזכיר שם וקל"ע דבמדרש

ולפ"ז אפשר לומר דבאמת הלדיקים לא
נהנו מכסף זה ורק העם נהנו
וכמו שאמר אברהם בשעה שמלך קדום
רצה ליתן לו הרכוש הוא לא רצה לקחת
ואע"פ שהיה שלו בגדר המזיל מוטו של
ים משא"כ הנערים אשר הלכו אחר הם
יקחו והם נהנו דהם לא היו צפרישות
כמו אברהם, ומובן דבמדרש איתא דלמה
ירד המן באלוש בזכות אברהם שנאמר
לושי ועשו עוגות וכפי דברינו מובן,
ואולי גם לזה נתכוין דכיון דירד המן
בזכות אברהם ולכן נפל אחר כסף חזב
להראות שלא לקחת כמו שהוא עשה
במעשה קדום. ורק הפשוטי עם הם
יקבלו המטמוניות שם בהנחית כיון שאין
להם כיון שלא קבלו בשעת שנפל המן.

והזוהר (ח"ג דף י') מבאר הטעם דכיון
דעאלו ישראל לארעא בעא
קוב"ה לדכאה לון ולקדשא לון ארעא
ולכן הזמין השי"ת נגע זרעתי כדי שעי"ז
ינטרך לנחון הבית וחללו את האבנים
ויקחו עפר אחרת כדי שעי"ז יתבער
רוחא מסאבא ויחפני ויקדש השמא
כמלקדמין ע"כ. והוא טעם שלישי משום
ביטול ע"ז דלא ניחא לקב"ה שהלדיק
ידור בבית טמא ולכן הזמין נגע זרעתי,
ושני טעמים או משום שעבר עבירה או
כדי למצוא הכסף והזהב שהטמינו שם
הגויים, לא הזכיר שם וקל"ע דבמדרש

זוה כוונת המסורה כנגע נראה לי בבית
וכ"כ א"כ למה בא נגע בבית
לדיקים הלא מרחוק ה' נראה לי כלומר
עוד במדבר וכמו שמפורש שם בפסוק
הקודם כה אמר ה' מלא חן במדבר עם
שרידי חרב הלך להרגיעו ישראל ושם
נתן לו כסף חזב וא"כ אין אני לריך
לכסף חזב וא"כ למה נתן ה' הנגע,
ומתוך אהבת עולם אהבתך ועל כן
משכתך חסד וחסד ה' הוא שינתך הבית
כדי שלא ישפיעו עליו הטומאה של
הכנענים ומבחים שהיו שם בכל הזמן
ולהאיר עוד נקודה, וברש"י ד"ה מרחוק
בזכות אבות עי"ש והכוונה על א"א
שנשכילו זכינו להממן ולהכסף חזב
שנפל אחר עמו והבן.

ובזה יש לומר לזה כוונת שיטת מ"ד
 בית המנוגע לא היה ולא יהיה
 דכיון שאנו קיימין דטעם של בית
 המנוגע הוא בשביל האזרחות של
 האמורים או בשביל ביטול ע"ז ואינו
 בשביל חטאים כמו הטעם של נגעי אדם
 שהוא בא על לשה"ר או על שאר
 עבירות אלא דרוש הדבר ותמצא וקבל
 שכר דכל הענין הוא שימצאו כסף בשביל
 שלא קיבלו עם המן במדבר והבן. חה
 דאמר וקבל שכר לרמו דיקבל אזרחות
 כסף חהב או משום ביטול ע"ז ולכן
 כחוצ דרוש וקבל שכר דשתיהן הימה.
 ולכן הדין דמקום קדוש אינו מטמא כגון
 ביהכנ"ס דכיון שלא שייך הטעם של
 טומאת הכנענים כיון דהוא קדוש לכן
 אין צריכין לבטלה ודו"ק.

"כי תבואו אל ארץ כנען וגו' ונתתי
 נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם"
 (יד: לד). וברש"י, בשורה להם [לישראל]
 שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו
 אמוריים מטמוניות של זהב וע"י הנגע
 נותן הבית ומולאן (וע"י הוריות דף י').
 ובדעת זקנים מצעלי החוס' (שם), אמר
 להם הקב"ה לישראל ראו מה צנייכם
 לאוה"ע, כשהן חוטאין אני מלקה בהן
 מחילה ואח"כ צבתיהם, שנא' (בראשית
 יב:י) "וינגע ה' את פרעה וגו'", אבל
 אחס צנייכם אני מלקה מחילה וכו'. וכי
 מה חטאו העלים והאבנים, אלא כדי
 שיראו ויקחו מוסר וכו'. ויש ליישב
 היפוך הדרשות.

עוד יש להקשות, אם הקב"ה רצה לגלות
 להם המטמוניות והאזרחות של
 האמוריים למה לטמא הבית בנגע, הי'
 לו לחת סימן נגע טהרה או סימן טהרה
 אחר וכל מי שיראה צביתו ידע שיש שם
 מטמון והבית נמי יהי' טהור. עוד יש
 להקשות דאפילו ח"ח שיודע ודאי שהוא
 נגע לא יפסוק בדבר אלא יאמר לכהן
 דוקא "כנגע נראה לי צבית", ועי'
 נגעים (פי"ג מ"ה) דוקא כנגע ולא נגע
 ובחוס' יו"ט מסביר משום דאל יפחח
 פה לשטן, ואפילו באופן שהכהן אינו
 יודע לראות (עי' רמב"ם הל' טומאת צרעת
 פ"ט ה"ב, ועי' ערכין ג' ע"א ובחוס' ד"ה
 דמסביר ליה) ועי' במס' שבועות (ו' ע"א)
 כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו
 רואה את הנגעים, ובחוס' ד"ה כל כהן
 וחלו צבמירת הכהן דוקא, ובאמת לפי
 גמ' סנהדרין (ע"א ע"א) לא קשה דמפרש
 דבית המונגע לא הי' ולא יהי' אלא
 דרוש וקבל שכר.

ונראה לפמ"ש חס המקום על כבוד
 הצריות, ואפילו רשעים כמ"ש
 בבלעם שלא יאמרו זו היא שאלקה את
 בלעם במוכחה ולא יכול להשיב, ולכן
 נהרג החמור (עיין רש"י במדבר כג:ג).
 והכ"ג דבאמת היו רשעים אשר הי' צריך
 לנגע ממש הגיע להם עונש שיבוא הנגע
 צבתיהם, עי' מס' ערכין (דף ט"ז) דנגעי
 צמים באין על צרות עין, וביומא (דף
 י"א) יש כעין זה דלצריך לפנות הכלים מן
 הבית מפני שלא רצה להלות לאדם כליו

אלא דאם יגלו המתמוניות לנדיקים, ולרשעים יבואו נגעים ממש, אז יחגלה קלונם ברבים ויחזישו שלא לזורך. ולכן נחן הקב"ה סימן נגע למטמון לנדיקים, ונח הפך הנג"ע לענ"ג, וגם סימן טומאה לרשע ולאדם ממון דקיי"ל הו' דן אח כל האדם לכף זכות (אבות פ"א מ"ו, ועי' שנה דף קכ"ז), כולם יחשבו שמתמון הוא שבא לידו, ואדם יודע נגעי עצמו אם זה מטמון וענג או נגע וטומאה.

ולטעם זה אחי שפיר דהי' מטמא הבית לכולם בשביל המטמון כדי לחשוך על הרשע ועל כבודו, ויחא לנדיק ליהו כאיסורא זוטא כדי שלא יהא בושם להרשע וכנ"ל.

ולכן נמי דוקא ע"י הכהן נעשה זה, ע"ד שכתב הרמב"ם בהל' דעות מי שהוא חולה הולך אלל רופא, וחולה הנפש כ"ש הוא. ולכן יבוא אל הכהן שהוא הנדיק הרופא חולי נפש ויאמר "כגע נראה לי צבית", והכהן מטמאו או מטהרו, כי עליו ללמדו דרך ה' וק"ל. (שם פשמ"ג)

"ובא אשר לו הבית וגו' (יד:לה). נראה ע"פ מה שביארתי בסעודת צבית מילה הכחוד צהלים (כו:ד) שצבתי צבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר צהיכלו, ומתחיל שצבתי צבית ה' ושיבה משמע ישיבה תמידית ומסיים לבקר צהיכלו משמע מלשון ביקור.

ונראה דהיש"ש (ב"ק פק"ו סי' ל"ז) כתב ח"ל, אבל סעודות חינוך הבית צודאי הוא דרך ריעות צפרט צעו"ה אותם סעודות וחנוכים שעושין ההמון עכשיו הוא קלון ורק לרווח הגרון בשחוק וקלות ראש, וכן מצאמי שפסק מהר"ם, ומ"מ נראה מי שהוא ירא אלקים ורוצה לחנך ביתו צתורה וצמלות וליחן שבה למקום אשר חננו ולא הניח מתחילה לשמות צביתו ולשחוק צו ולנהוג קלות ראש אלא מתחילה עושה סעודה לחנכו ולומר צו ד"ת ולדרוש צו מעין המאורע שפיר הוא סעודת מצוה ועליו נאמר המקרא שחו ושכרו דודים צימי המלואים עכ"ל.

נראה דעמו שסעודת חנוכה הבית מיקרי סעודת מצוה רק אם מטרתו לחנכו ולקדשו צד"ת. וכן נמי מצינו צפוסקים שכל עיקר צניית צית צחול"ל אסור ורק אם צונה שם מקום תורה ומייחד המקום לש"ש אז מותר לו לצנות. ועיין חת"ם (יו"ד סי' קל"ח) לגבי החשש צוואת ר"י החסיד והציא שם דצרי השל"ה שלא לצנות צתים צחול"ל, אבל זה דוקא אם אינו מקום תורה, וע' שו"ת אצני לזק (יו"ד סי' מ"ח) שמקיל שם צציהכנ"ס.

וי"ל דזה שאמר "שצבתי צבית ה' כל ימי חיי", אם אני רוצה לצנות צית צחינת שצבתי אז צריך להיות צית ה', דאי לאו הכי אין שום הימח, וע"ז מסיים "לחזות צנועם ה' ולבקר צהיכלו", דהנה

צית של חורה ומלוות יזכה לכל טוב. וז"ל מ"ש כל צית שאין נשמעין בו ד"ת לסוף נחרב (עירונין י"ח ע"ג) והעיקר החיקון הוא ע"י לימוד תורה.

וכ"כ ר"ח ויטאל (פע"ח שער רחל ולאה פרק ז') דמדייק דלמה כתב בתחילת הפרשה "זאת חורת המלורע", היה לו לכתוב "זאת טהרת המלורע", אלא דעיקר החיקון להמלורע הוא ע"י חורת ה'.

ומה"ט נראה דמי שיט לו צית שאין בו ד' על ד' אינו מטמא בנגעים, ובגמ' פריך מאי טעמא, "צית" כתיב בהו (סוכה ג' ע"ב), והטעם הוא דמי שאין לו אינו מחגלה, ובו אין חשש שיחשוב דהצית שלו דדרכו של עני להיות שפל ומחנוניס ידבר רש. ולפ"ז יתיישב ג"כ מה שדייקנו בתחילת הפרשה "כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחזה", אע"פ שאני נותן לכם לאחזה ויש לכם היחר לצנות בא"י אפ"ה אם אחת חושב שזה ארץ אחוזתכם שלכם או אחת עושה ומאחוזתכם ארץ מלשון ארציות, או "ונחתי נגע זרעתי" אבל אפ"ה הוא חסד ה' שקודם נותן אוחו צצית ואח"כ בצגדים ואח"כ בגופו.

ובא אשר לו הבית והגיד לכהן כנגע נראה לי בבית וצוה הכהן ופנו וגו' (יד: לה-לו). וכת"כ ובמס' נגעים פי"ג אפי' ח"ח שיודע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי

יש חיוב לעלות בירושלים ג' פעמים בשנה וכמו שנא' "שלוש פעמים בשנה יראה וגו' את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר", ובירושלמי (שקלים פ"ג ה"ג) מבאר הטעם לפי שאין מטריחין הנזכור יותר מג' פעמים, וכן הוא הדין בצדקה שאין גובין יותר מג' פעמים. ולפ"ז זה שאמר "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו", דכיון דאני נריך לחזות בנועם ה' באופן של זיקור שלש פעמים כיון שאין אני גר בחו"ל ולכן אבקש לשבת בצית ה' בשביל שאוכל לבקר בהיכלו.

ובזה נראה עוד טעם למה בחו"ל אינה מטמא בנגעים דכיון דבחו"ל אסור לו לצנות צית ולכן אין לו צית של היחר ולא שייך לטמא, ואם אחת אומר שיט לו צית ע"י שקובע שם מקום קדוש וכדומה אז אינו מטמא מפני דהוי מקום קדוש, ואע"פ שאם יש דירה לחון אז שייך להיות נגע מ"מ בחו"ל לא חלקו והטעם פשוט.

והנראה כן דהעושה ציתו צית ה' בתורה ותפילה ומלוות אז נקרא ציתו צית ה' ואם לאו אין זה צית ה' אלא נחשב ציתו. וזה שאמר "ובא אשר לו הצית", כשיהא חושב ומחזיק זה צית שלו אז "כנגע נראה לי בצית", דכיון דאינו מדקדק שהצית יתנהג בדרך החורה ובדרך הקדושה כדבעי אז מיד "כנגע נראה לי בצית והוצא אל הכהן" וכמו שנחבאר בחו"כ דהכהן יגיד לו דברי כבושין. משא"כ אם יעשה ציתו

מקיים וודאי כן הוא ולכן גם לא אמרו לה ולא מידי כשנשאת לכתחילה.

ובזה אמרתי לפרש במקום אחר ציו"ד שמונה מיני טרפות הם וסימנך ד"ן חנ"ק נפ"ש, ול"צ הסימן. וקבלתי שהרי למ"ד טריפה אינה חיה א"כ הפוסק שפסק טריפה אז בע"כ מזה דטריפה אינה חי, וז"ש שמונה מיני טרפות הם וסימנך דן שהמורה הוראה שדן בזה חנק נפש, והבן.

וזה שאמרה חורה והגיד לכהן כנגע נראה לי ולא נגע ואפי' ח"ח דכיון דיגזור שזה נגע שוב לא יוכל הכהן לטהר דממילא כבר יהי' נגע וכל זמן שלא אמר נגע ממש אפשר יועיל תפילתו ותשובתו ויחזור ושוב יבא הכהן וזוה ופנו את הבית, ומה מחקו בזה דברי הספורנו ופנו את הבית בטרם יבא, ח"ל ולא יבא קודם לכן וצ"ן כך יהיה זמן תשובה ותפלה לבעלים וזמן תפלה לכהן ועם זה נחן זמן הסגר ע"ש. הנה שאכתי נחנו זמן לתשובה ותפילה לשניהם לבעלים וזמן תפלה לכהן ואם יאמר הח"ח נגע יש לי בבית אז לא יוכל עוד להתפלל כיון שכבר פסק שזה נגע אף שלא טמא הכהן עדיין.

(שנת חשני"ד)

"וצוה הכהן ופינו את הבית וגו'" (יד: לו). ועיין רש"י על מה החורה חסה וכו'. והא לך לשון המשנה (נגעים פ"ג

אלא כנגע נראה לי, וי"ל מאי איכפת לן שיאמר נגע הרי באמירת הכהן חלוי ולא באמירת החכם ואפילו יאמר טהור או טמא לא מהני אלא מה שיאמר הכהן.

ואשר נראה לפ"מ שפי' (ינמות דף קכ"א) אהא מעשה בשני בני אדם מכמרו מכמורין, וגם מעשה דרבי עקיבא שהי' מהלך בספינה שאמרו כמה גדולים דברי חכמים שהרי אמרו מים שאין להם סוף אשמו לא תנשא ופי' בזה רבינו הגר"א והגר"א"ף ז"ל דבאמת אזלינן בחר רוב ורוב הנופלים במים שאין להם סוף ימותו וא"כ הי' אפשר להחיר את נשיהם לישא אלא כיון שאם היו מחירין נשיהם לינשא והיינו פוסקים שמים שאין להם סוף אשמו תנשא היו כולם שנפלו מתו מפסק החכמים ולכן כדי שישארו כמה בחיים פסקו חז"ל שמים שאין להם סוף אשמו לא תנשא וע"כ אפשר שישארו בחיים אפילו מאלו שהכל הולך אחר פסק דין של חז"ל.

ובזה נראה לפרש (שם ע"ב) בזהוהו דאמר טבע חסא ואמר רב נחמן האלקים אכלו כוורי לחסא ומדיבוריה דרב נחמן אזלא דביחיהו דחסא ואינסבא ולא אמרו לה ולא מידי, ולכאורה לשון מדיבוריה דרב נחמן ז"ע והלא מהעדות דהוהו שהעיד היל"ל אלא נראה שכיון שיצאו הדברים מפי רב נחמן האלקים שאכלוהו כוורי לחסא מזה שפטה דודאי כבר מת בעלה, לדיק גזר והקב"ה

וזה דרך ישיבת הללים בחילה מרבין
 בדברי הבאי כענין שנא' "וקול כסיל
 ברוב דברים" ומחוך כך באין לספר
 בגנות הנדויים כענין שנא' "חאלמנה
 שפתי שקר הדוברות על לדיק עתק"
 ומחוך כך יהי' להן הרגל לדבר בנביאים
 ולתת דופי בדבריהם כענין שנא' "ויהיו
 מלעיזים במלאכי האלקים ובוזים דברים
 ומתעטים בנביאיו" ומחוך כך באין לדבר
 באלקים וכופרין בעיקר כענין שנא' וכו'
 הרי הוא אומר "שמו בשמים פיהם
 ולשונם חיהלך בארץ", מי גרם להם
 לשיח בשמים פיהם, לשונם שהלכה
 חילה בארץ וכו' אבל שיחת כשרי
 ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה
 לפיכך הקב"ה עוזר על ידן ומזכה אותן
 בה שנא' "אז נדברו יראי ה' איש אל
 רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון
 לפניהם ליראי ה' ולחושבי שמו", ע"כ.

"להורות ביום הטמא וביום הטהור"
 (יד:ג). עיין רש"י איזה יום מטהרו.
 ובפ' חזריע "וביום הראות בו בשר חי
 יטמא" (יג:ד), ובתו"כ (הובא ברש"י שם)
 יש יום שאחה רואה בו ויש יום שאין
 אחה רואה בו, מכאן אמרו חתן [שנולד
 בו נגע] נוחנין לו כל שבעת ימי המשחה
 לו ולאטטליתו ולכסותו ולביתו (ועיין מ"ק
 ה' ע"א, נגעים פ"ג, רמב"ם הל' טומאת זרע
 פ"ט ה"ח). ול"כ למה זה התיירו לו להיות
 בטומאה כל שבעת ימי המשחה ולכסותו
 ולביתו.

ונראה לפמ"ש רז"ל (ערכין ע"ו ע"ג)

מ"ה) אמר ר"מ וכי מה מטמא לו אם
 חאמר כלי עליו ובגדיו ומחכותיו מטבילו
 והן טהורים על מה חסה התורה על כלי
 חרקו ועל פכו ועל טפיו אם כך חסה
 התורה על ממונו הבזוי ק"ו על ממונו
 החביב אם כך על ממונו ק"ו על נפש
 בניו ובנותיו אם כך על של רשע ק"ו על
 של לדיק, ועיין רע"ב ותו"ט שם.

והרמב"ם (פט"ו מהל' זרעם ה"י) כתב
 ח"ל, וזה שינוי האמור
 בצגדים ובצמים שקראתו התורה זרעם
 בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם
 אלא אות ופלא הי' בישראל כדי להזהירן
 מלשה"ר שהמספר לשה"ר משמעות קירות
 ביתו אם חזר בו יטהר הבית אם עמד
 ברשעו וכו' משמנה עורו ויזטרע ויהי'
 מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק
 בשיחת הרשעים שהוא הלינוט ולשה"ר
 ועל ענין זה מזהיר התורה ואומר
 "השמר בנגע הזרעם" "זכור את אשר
 עשה ה' אלקיך למרים בדרך", הרי הוא
 אומר המבוננו מה אירע למרים הנביאה
 שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו
 בשנים וגידלתו על צרכיה וסיכנה בעצמה
 להצילו מן הים והיא לא דיברה בגנותו
 אלא טעמה שהשוותו לשאר נביאים והוא
 לא הקפיד על כל הדברים האלו שנא'
 "והאיש משה ענו מאד" ואעפ"כ נענשה
 בצרעת, ק"ו לבני אדם הרשעים
 העפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות
 לפיכך ראוי למי שרואה לכיין אורחותיו
 להמרחק משיבתן ומלדבר עמהן כדי
 שלא יחפס אדם ברשע רשעים וסכלותם.

טומאה בקיום מצוה זו. ועיין נדה (ט'
 פ"א) אמר ר' אלעאי מ"ט דר"מ דכתיב
 מי יתן טהור מטמא לא אחד, ורבנן
 א"ר יוחנן זו שכבת זרע שהוא טמא
 ואדם הנוצר ממנו טהור, ועוד שם (נדה
 ל"א ע"א) מי מנה עפר יעקב ומספר את
 רובע ישראל מלמד שהקב"ה יושב וסופר
 את רביעותיהם של ישראל מתי תבא
 טיפה שהלדיק נוצר הימנה ועל דבר זה
 נסמית עינו של בלעם הרשע אמר מי
 שהוא טהור וקדוש ומשרתו טהור
 וקדושים יצין בדבר מיד נסמית עינו.

ברם לעצם הטעם לטומאה זו זה שנים
 שהבאתי דברי רבינו הגדול
 הרמב"ן ז"ל בפי' עה"ת פ' מצורע שם
 ח"ל וטעם טומאת שכבת זרע אע"פ
 שהוא בטבע החולדה כטעם טומאת
 המת כי המקור מושחת והשוכב לא ידע
 אם ישחית זרעו או יהיה ממנו ולד נוצר
 ובזוכרי טומאת המת בעזרת הממית
 והמחיה יתבאר לך הקרי עכ"ל. הנה לן
 טעם טומאת הקרי שהוא מדין טומאת
 המת שכל שלא יצליח להיות הימנו ולד
 הרי זרע זה ימות והו"ל השחתת זרע
 ואמר ר' יוחנן כל המוציא ש"ז לבטלה
 חייב מיתה ור' ר' יצחק ורבי אמי אמרי
 כאילו שופך דמים שנאמר הנחמים
 באלים חמת כל עץ רענן שוחטי הילדים
 בנחלים (ישעי' נ:ו) אל תקרא שוחטי אלא
 שוחטי (נדה י"ג) וידוע דהזרע האדם יש
 בו חיות והיוצא הימנו מתיבש ומת נמצא
 הוא טומאה מטומאת המת ח"ש ובזוכרי
 טומאת המת וכו' יתבאר לך הקרי

דהלרעה בא על החטא, ואמרו ז"ל
 (הוריות י' ע"א) שמתחילה מלקה אותו
 בזיתו כדי שיכניע לבו ויפספש במעשיו
 ויחזור בתשובה, חזר בו מוטב ואם לאו
 מלקהו בבגדו, חזר בו מוטב ואם לאו
 מלקהו בגופו ממש. ואף שקידר הכחוש
 לרעת הגוף קודם ואח"כ לרעת הבגדים
 ואח"כ לרעת הבתים (ועיין רבינו צחי"ע פה"פ
 "וכפר על הבית וטהרו").

והנה החתן ציוס חופתו מוחלין לו על
 כל עונותיו (ירושלמי ביכורים פ"ג
 ה"ג), וא"כ שוב אינו ראוי להיות מצורע,
 והנגע שבא עליו מקודם ודאי הלוך ילך
 מאתו וא"כ אינו מטמא, ולכן נוחנין לו
 ולביתו ולכסותו כל שבעת ימי המשחה,
 דבדלתי לגמרי ילך הנגע ולא יטמא [ועי'
 דגל מחנה אפריים פרשה בא דכל שבעת
 ימי המשחה מוחלין לו ולהשושבינין] ורק
 לאחר ימי המשחה יראהו הכהן אם
 עומד בדקו לאחר שמחלו לו אז יטהר
 אותו, ואם חזר ושז לכסלו אז יטמא
 אותו, על דרך שזשעה שעמדו על הר
 סיני נתרפאו כולם וכיון שחזרו וחטאו
 חזר להם הלרעה מקודם מ"ת (עיין גריס
 ונרש"ש שם). ולכן לריך לתקן הכל בשבעת
 ימי המשחה. (שנת תש"מ)

"ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע
 ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד
 הערב" (טו: טז). רבים תמהו מה טובה
 של טומאה זו, בפרט כי הבזית קודש
 ובו מקיים מצוה פ"ו ועל מנת כן ברא
 הקב"ה עולמו ולמה א"כ גזר הקב"ה

ונחגלה לן טעמא דהא טומאה והוא פלי.

אלא דאכתי לא עלתה ערוכה לכל ואכתי מקום יש להשואל לשאל דעכ"פ אוחה השכיבה שהולד נולד הימנו לא יטמא ואנן לא מנינו בזה חילוקים עכ"פ להלכה אף שלא נוכל לחלק למעשה, והגם ש"ל דכה"ג התורה אסרה הכל משום לא פלוג וכמו שמנינו כמה פעמים כזה, ומיהו נלפענ"ד לומר גם בזה דלא קשה דבגמ' נדה הנ"ל דריש ר' חנינא בר ספא מאי דכתיב ארחי ורבעי זריח וכל דרכי הסכנת (פהלים קלט:ג) מלמד שלא נוצר אדם מן כל הטפה אלא מן הברור שבה, הנה דבי ר' ישמעאל משל לאדם שזורה בבית הגרנות נוטל את האוכל ומניח את הפסולת כדרי' אצוהו דר"א רמי כתיב ותורני חיל (שמואל ב' כג:מ) וכתיב הא' המאזרני חיל (פהלים יח:ג) אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע זירחני חרחמי, ועיין רש"י זריח ביררח בנפה, זירחני מן הברור ואח"כ זירחמי. ומבואר דגם הטפה מה שמלית ומוליד אינו מכל הטפה רק מן הברור שבה ונמצא השאר נשאר ונשחת ומת שמה א"כ גם מה שיהי' ממנו ולד נוצר אינו אלא מחלק הברור מהטפה והשאר מטמא נמצא באמת הכל אחד וק"ל.

ופלא שהרופאים בזמנינו לאחר אלפיים שנה מדברי חז"ל באו ג"כ להכרה שבטפה אחת אפשר להזריע כמה נשים ושרק נקודה אחת נולד ונוצר הולד

והשאר נשחחים או אם תלד תאומים או יוצא יומר וסוד ה' ליראיו, ומה מוכן בזה שמטמא בגדים וכל בגד וכל עור אשר יהי' עליו ש"ו כי הוה בכלל נוגע במת.

וראיתי לחכ"א שהביא שם להגר"ד במשכיל לדוד (ח"ג עמוד ל"ה) שהקשה במעשה דגמ' שבת (דף קכ"ו) בחסיד אחד שפדה נערה אחת בת ישראל זלילה השכיבה חמת מרגלוחיו למחר ירד וטבל ולמד עם תלמידיו אמר להם במה חשדחוני בשעה שירדתי וטבלתי א"ל אולי מפני טורח הדרך וכו' והקשה הגר"ד איך יעלה על לב איש למי שעבר עבירה חמת בר מינן של עריות לירד ולטבול ואין לי הספר לעיין בו.

ולפענ"ד י"ל לפמ"ש בגמ' ברכות (כ"ג ע"א) אמר רבי חנינא גדר גדול גדרו זה דחניא מעשה באחד שחבט לאשה לדבר עבירה אמרה לו ריקא יש לך ארבעים סאה שאתה טובל בהן מיד פירש, ועיין רש"י גדר גדול במה שהנריכו בארבעים סאה שחבט אשה אוחה אשה פנויה היחה ותכמים גזרו על היחוד אף על הפנויה ע"כ. ונראה דגדר גדול גדרו כלומר לאוחס שיצאם תקפס לעבור באיקור אפ"ה אם הי' לו ארבעים סאה הי' עובר העבירה ואח"כ הלך לטבול והארבעים סאה עכבוהו וא"כ הכ"נ היו יכולין לחשדו ואין לי הספר הנ"ל לעיין כמ"ש.

פרשת אחרי

היה נערו של שטן מצערו של איוב שהיה נריך לשמרו שלא ימות, אבל איוב לא ידע מזה וחרד דילמא דילמא מחמת גדול יסורים ימות ח"ו ג"כ לרוב הצרות. ועי' בראשית רבה (פרשה ס') דאיוב קלל יום לידתו מרוב צרות ויסורים שעבר וחשב שאין יסוריו רק נסיונות אלא ימות ממש לבסוף, דהרי ראינו נדיקים גדולים כשני בני אהרן שמתו ממש, וזה שאמר כשראה איוב מימת שני בני אהרן שהם ממש מתו ולא שרק נסיון היה אז אמר אף לואת יחרד לבי דילמא ח"ו ג"כ ימות כמוחם בעון הדור לכפר עליהם.

א"י דאמרו בגמ' איזהו יסורים של אהבה וכו' (נרכוח ה' ע"ג) ופריך ובניס לא [הוה יסורים של אהבה] היכי דמי אילימא דהווי ליה ומתו והאמר ר' יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר, אלא הא דלא הוה ליה כלל והא דהווי ליה ומתו עי"ש. והנה איוב שמתו לו בניו כמבואר חשב שהם יסורים של אהבה כדרי' יוחנן ולכן התנחם קצת, אבל כשראה באהרן שמתו לו שני בני אהרן ושנים אחרים נשאלו חשב דודאי לאהרן נמי היו יסורים של אהבה אבל לזה סגי במימת חזיו וישאלו לו החזי השני עכ"פ, ור' יוחנן נמי אמרו שנשאר לו עכ"פ בן אחד (עיין ר"ן גאון שם), אבל אם מתו כולם לאו יסורים של אהבה הם הא לא קיים מצות פ"ו (ועיין עיין יעקב שכב שם

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימותו" (טז:א). במדרש רבה (פרשה כ') ובמדרש מנחומא פרשה ד' ועי' במגנס איוב) כיון שראה איוב מימת שני בני אהרן אמר "אף לואת יחרד לבי" (איוב לו:א), ובחומת אונק הביא בשם רבני אשכנז דאיוב היה מיועזי פרעה וכשאמר הנה נתחכמה שמק סבר ששחק אינו חוטא, אבל כשראה ששני בני אהרן מתו היינו גם אביהוא ששחק נענש כנדב אז אמר לואת יחרד לבי.

ונראה עוד דאיוב טען ללא יאונה לנדיק כל און אבל און אמרינן אין לנו לא משלות הרשעים ולא מיסורי הנדיקים, ואדרבה הנדיקים כל ימיהם ביסורים בשביל עון הדור ונדב ואביהוא בקרבנם לפני ה' וימותו לכפר בעון הדור, ואיוב שהיה נדיק גדול עד שאמרו גדול מה שנאמר באיוב וכו', ועי' ב"ב (ט"ו ע"ג) הטעומו הקב"ה מעין עוה"ב חשב שלא יבא עליו כל רעה אבל כיון שראה מימת שני בני אהרן, וא"כ אדרבה מחמת קרבנם וקדושתם לפני ה' גרם להם מימה, ולכן אמר אף לואת יחרד לבי שמה יפגע בו ג"כ ח"ו מדת הדין וכמו שהיה באמת.

א"י דהנה אמרו ז"ל אמה דכתיב אך את נפשו שמור (איוב צו:), דגדול

היפוך זה לר"י ונ"ע) ולכן כיון שראה איוב מיתת שני בני אהרן אמר אף לזאת יחרד לבי דדילמא אין זה יסורים של אהבה מה שמתו כולם ולא נשארו חיים כאהרן. (שם חשי"ו)

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימותו" (טז:א). ונ"ע למה כתב שני בני אהרן והלא כבר חשב שמוחיהם נדב ואזיהוא וידעינן דשנים היו והי"ל אחרי מות בני אהרן או אחרי מות נדב ואזיהוא.

ונראה דאיתא בגמ' (מו"ק כ"ט ע"א) א"ר אמי למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של נדיקים מכפרת. ובמדרש (ויק"ר פ"כ י"ג) א"ר חייא בר אבא באי בניסן מתו בניו של אהרן, ולמה מזכיר מיתתן ציו"כ אלא מלמד שכשם שציו"כ מכפר כך מיתתן של נדיקים מכפרת, ומנין שציו"כ מכפר שנאמר (ויקרא טו:ג) כי ביום הזה יכפר עליהם לטהר אתכם ע"ש.

והקשה ציפ"ח ל"ל סמיכות זה דמיתת מרים לפרה אדומה, הא בל"ז מוכח דמיתת נדיקים מכפרת מדנסמכה מיתת בני אהרן לפי יו"כ וכנ"ל. ומי דמסמיכת מיתת בני אהרן לפי יוה"כ אינו מוכרח כלל דבעלמא מיתת נדיקים מכפרת רק דהסמיכות בא להורות דמיתת בני אהרן היה מכפר על אותו הדור כדמשמע בכמה דוכתינן דבני אהרן

מתו בעון הדור וי"ל ללכך נסמכה מיתתם ליוה"כ להורות שמתו בעון הדור אבל לא נלמד אכתי דכלל מקום מיתת נדיקים מכפרת על עון הדור לכך איצטריך סמיכות מיתת מרים לפי פרה ללמוד שכלל מקום מיתת נדיקים מכפרת על עון הדור דהא מרים לא מתה בעון הדור ואעפ"כ מיתתה מכפרת, ע"כ ע"ש.

ואשר נראה לפענ"ד בהקדס גמ' (שנועות ב' ע"א) בתמיחין יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים ויו"כ חולה עד שיוודע לו ויביא בעולה ויורד אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויו"כ מכפר וכו' ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ר"ח מכפרין דברי ר' יהודה. ובגמ' (ט' ע"א) אמר שמואל מ"ט דר' יהודה אמר קרא (נמדבר כט:טו) ושעיר עזים אחד לחטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' יהא שעיר זה מכפר ועיין רש"י שם.

ובתוס' (שם ד"ה מ"ט) הקשו וא"ח מאי קבעי הא ע"כ ליכא לאוקמה לכפרה דרגלים ודר"ח אלא באין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף דאי יש בה ידיעה בתחלה או בסוף פנימי וחיצון מכפרין וי"ל דבעי מ"ט דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו אימא בשאר עבירות אי משום בנין אז דתני דבי ר' ישמעאל הא איכא למיפרך כדפרין

בסמוך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו ומשני לחטאת לה' חטאת שאין מכיר אלא ה' ומשמע אי לאו לה' הוה אחינא ששעיר ר"ח מכפר נמי אשאר עבירות כמו שעיר המשחלה רק משום דכתיב לה' שמעינן מינה חטא שאין מכפר בו אלא ה' אבל לא אשאר עבירות, ע"כ.

וראיתי בס' מעיני הישועה שפי' הא דאיתא בזבחים הביאו רש"י שלשה שעירים קרבו בו ביום שהוקם המשכן שעיר ר"ח דהא צא' בניסן היה ושעיר מלואים ושעיר נחשון, נמצא בו ביום שהוקם המשכן קרבו שעיר ר"ח. והנה כבר הקדמתי דצא' בניסן מחו בני אהרן ואחי כדעה זו דמילואים היו בר"ח ניסן דביום שהיו המילואים מחו בני אהרן (פי' גיטין ס' ע"א, יומא ל"ז ע"ב), לפ"ז קשה ל"ל לה' גבי שעיר ר"ח וא"ל דהו"א דשעיר ר"ח יהיה מכפר על שאר עבירות כמו שעיר המשחלה דהא ממילא יהיה מוכח ששעיר ר"ח אינו מכפר אשאר עבירות דאל"כ קשה למה נסמכה מיחת צנ"א לפ' יוה"כ.

וא"ל שהיה מיחתן מכפרת על עון הדור קשה הא נדב ואביהוא מחו צא' בניסן שהוא ר"ח וקרבו בו ביום שעיר ר"ח וכנ"ל והשעיר ר"ח מכפר על כל עבירות כשעיר המשחלה ועל מה היה מיחת צנ"א מכפרת לפי הס"ד דהשחא דשעיר ר"ח מכפר על שאר עבירות וקשה ל"ל לה'.

וא"ל דמיחת צנ"א היחה קודם הקרבת שעיר של ר"ח היינו צדוקר וכפרה קודם הקרבת שעיר ולעולם הו"א דשעיר ר"ח מכפר נמי אשאר עבירות לכך איצטרך לה' א"א לומר כן דהלבוש כחב (הוצאו דגרו גלות חן ס' אסרי) דהקטורת שהקריבו נדב ואביהוא היה קטורת של בין הערבים דא"א לומר קטורת של שחר היה דהא כתיב תחילה וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים ואח"כ כתיב הקטרתן ואין דבר קודם לקטורת של שחר והאיך הקריבו תחילה חטאת ועולה ולפי"ז ע"כ מוכח שמתו אחר הקרבת שעיר ר"ח והדרא קושיא הנ"ל לדוכמיה ל"ל לה' עי"ש מה שהאריך.

ולפענ"ד נראה לישב קושיא הגאון ז"ל דאף דנימא דמיחת צנ"א היחה אחר שעיר ר"ח מ"מ אכתי א"ל דמיחת לדיקים מכפר ושפיר צריך להסמיך מיחת צנ"א ליו"כ ואף אי נימא דשעיר ר"ח מכפר על שאר עבירות כשעיר המשחלה ולא תקשה על מה הוצרך כפרה כיון שכבר נמכפרו בשעיר המשחלה, והוא מדתניא (זבחים ו' ע"ג, חוספסא שזעומ ס"א, ירושלמי ס"א ה"ה) רבי שמעון אומר צ' שעירי עזרת למה צאים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, נזרק דמו של א' שני למה קרב על טומאת שאירע בין זה לזה, אמור מעתה ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב ע"כ.

דאפש"ל דאה"נ אלא שהני נדיקים כפרו לעבירות שנעשו בין זה לזה, וא"כ שפיר בעי לד' דשעיר ר"ה אינו מכפר אשאר עבירות, וגבי נדיקים לא שייך האי טעמא דחיסך הקב"ה אממונן ועיין רש"י חיסך חסך מעונותיהם ולא דקדק אחריהם לפי שחם על ממונם וחזירו במנחות (ט"ו ע"ג) ע"ש.

ובזה אמרתי בדרך נחות (חולין ז"א) נדיקים חביב עליהם ממונם יומר מגופם היינו לפי שמנינו שחם הקב"ה על ממונם של ישראל ולכן אין מקריבין קרבנות בכל עת ושעה ואפ"ה ח"ו נוטל את גופם אפי"ו בזמן שאינו נוטל קרבן לכפר על עונותיהם של ישראל, ובטהרת הקודש למס' זבחים פי' דסברה זו דחיסך אין שייך אלא בדבר שאין לו קצבה שבה אמרינן שאם תאמר להקריב אחד נוסף על החיוב א"כ יקריבו עוד כפליים הרבה יותר ויותר ואין לו גבול דמאי שנא אחד להוסיף ולא יותר ע"ש אבל זה דוקא לגבי קרבנות שייך לומר כן אבל גבי נדיקים הנותן כליות ולב יודע וזופה ומביט בנסמרות וודאי אפשר שנטל הנדיק ח"ו בשביל החטא ועון שנעשה בין זה לזה היינו אחר כפרת שעיר ר"ת.

והיוצא לנו שאף אם נאמר שבני אהרן מתו לאחר הקרבנות השעיר אכתי אפש"ל שבאו ללמד שמיחת נדיקים מכפרת ולכן נסמכו ליוה"כ, והדרא קושיא היפ"ת לדוכתא ל"ל להשמיענו ב'

והטורי אבן (ר"ה ח' ע"ג) תי' בזה קושיא ר"ת דבמוסקחא שבועות חניא ל' שעירים ובונוסחא דידן הגירסא ל"ב (עיין ירושלמי פ"א ה"ה ורי"ף ורא"ש סוף ר"ה) מקריבים ישראל בכל שנה וחשוב י"ב בר"ת, ותי' אולי י"ל כסברה ר"מ דשעיר ר"ח לא קריב בר"ה למאי דס"ל לר"י בפ"ק דשבועות דבין של רגלים בין של ר"ח כפרתן שיה על שאין בה ידיעה לא במחלה ולא בקוף וכיון דכפרת השעירים של ר"ח ושל ר"ה שוין קרב א' שני למה בא ואי משום טומאה שאירע בין זה לזה בר"ה דלא גלי קרא אדרבה מדכתיב עולת החדש וחטאת שירי אפש"ל דא"ל אלא אחד בלבד ולא חייש קרא לטומאה שאירעה בין זה לזה מפני החיסוך כמו שחם להקריב בכל עת ובכל שעה ע"ש, ועיין רש"י (מנחות פ"ט ע"ג ד"ה פמידין ומוספין) וכ"כ טלאים בעינן ותהוי ששה למחידין וט' למוספין, ועיין ש"מ שם דלא הוא אלא י"ד ובהגה שם דהו"ט.

והנראה דבאמת בכל שעה היה צריך להקריב קרבנות אטומאה שאירע בין זה לזה וכן לענין כפרה אעבירות שנעשו בין זה לזה אלא שחיסך הקב"ה וכמו בשני שעירי עצרת אבל א"כ שפיר י"ל דמתו בנ"א לאחר שהקריבו את שעיר ר"ח, ואפילו הכי הצריכו להסמיך מיחתן ליו"כ לומר שמיחת נדיקים מכפר ולא קשה אמאי כפרו כיון דשעיר ר"ח לשיטת דהשתא קיימין מכפר אפילו אשאר עבירות

פעמים במרים ונדב ואזיהוא דמיחת
נדיקים מכפרת.

והנראה לפענ"ד דהרמ"א פי' בטעם
מיחת נדיקים בפסוק הנדיק
אזד ואין איש שם על לב ואנשי חסד
נאספין באין מבין כי מפני הרעה נאסף
הנדיק (ישעי' נו:א), ר"ל שאם חפץ
הקב"ה להביא רעה על הדור ח"ו מפני
עוונותיהם מסלק קודם הנדיק בכדי שלא
יראה ברעה אשר ימלא את עמו וינטער
על זה, ופי' מפני הרעה בטרם שיבא
הרעה, או מפני שלא יהא מי שיגונן
עליהם כמ"ש בקרא (נמדנר י:ט) סר
כלם מעליהם אל חיראום, טעם צ' מפני
הרעה היינו שיכפר על עון הדור ולא
יבא הרעה, ועמה מאן מוכח כשהנדיק
נפטר מן העולם מאיזה טעם נאסף
הנדיק אי לטובת הדור או לטובת עצמו
שלא יראה נזרות הדור.

ונלעפ"ד לומר דאם מת נדיק אחד אז
מוכח דבשביל לכפר על עון
הדור הוא נאסף וכדאמרינן למה נסמכה
פ' מרים לפ' פרה וכו' אבל כשנאספו
יותר מנדיק אחד אז נראה דע"כ מטעם
השני נאספו מפני הרעה שעתידה לבא
ח"ו דכל זמן שלומדי חורה אחנו הם
מזילין את העולם (פי' מדרש שיה"ש צ' ו')
ול"ל דמשום לכפר על עון הדור דא"כ
נדיק אחד סגי ליה שיכפר.

ובגמ' ברכות (ס"ג ע"ג) ויאמר למלאך
המשחית בעם רב מאי רב אמר

רבי אלעזר א"ל הקב"ה למלאך טול הרב
שבהן שיש צו ליפרע מהן כמה חובות
באותה שעה מת אבישי צן נרויה ששקל
כרובה של סנהדרין עי"ש, ועי' ברש"י
שיש צו ליפרע שיש במיתחו לכפר על
כמה עונות ועכ"פ שלא לקח אלא חד
מהם וכן מרים, ובמדרש רבה תרומה
(שמות פ"ה ד') כתיב לא היה נריך לומר
אלא ועשית וגו' (שמות כו:טו) מהו למשכן
א"ר הושיעה על שום שהוא עומד
למשכן אמר משה לפני הקב"ה והלא
עתידים הם שלא יהיה להם לא משכן
ולא מקדש ומה תהא עליהם אמר
הקב"ה אני נוטל מהם נדיק אחד
וממשכנו בעדם ומכפר אני עליהם על
כל עוונותיהם ע"כ ומפורש כתב נוטל
נדיק אחד ולא שנים ודו"ק.

ובזה מדויק לשון הקרא הנדיק אזד
ואין איש שם על לב ר"ל נדיק
אחד לכפר על עוונותיהם ואינם שמים על
לצם מש"ה אח"כ ואנשי חסד נאספים
אנשי לשון רבים ר"ל נאספים אח"כ
והיינו באין מבין כי מפני הרעה נאסף
הנדיק כונתו דאח"כ מתו עוד נדיקים
להורות נתן בלצם שלפי שלא שמו על
לצם אסיפת נדיק אחד לכפרתם לקח
אח"כ נדיקים רבים מפני שחפץ ח"ו
להביא עליהם רעה אם לא יחזרו
בתשובה, ועין רמ"א הנ"ל.

והנראה שדוקא כשנאבד נדיק אחד אז
נראה שמח בעון הדור ומייתחו
מכפרת אבל כשמתו שנים או יותר אין

המוס' והשיב לר"ח שלא אמר שאין צו מוסף אלא מחכמה שלא הזכיר כאן חטאת בקרא דמלכד כמו שהזכיר עולה הרי שבאמת הוא ז"ל ג"כ לא אמר שאין צו מוסף אלא שלא הזכיר הכא חטאת בקרא ואפשר שכוונתו כסדרת ר' משולם היינו כהס"ד של ר"ח דדברי ר"מ ז"ע.

"אחרי מות שני בני אהרן" (טו:א). בתנחומא (פרשה ה') איתא, ר' ברכי' פתח "גם ענוש לזדיק לא טוב להכות נדיבים עלי יושר" (משלי י:כו), אמר הקב"ה לע"פ שענשתי לאהרן ונטלתי שני בניו ממנו לא טוב אלא להכות נדיבים עלי יושר, ע"כ ועיין בעץ יוסף מה שפ"י.

ובלע"ד דהנה בגמ' ברכות (ה' ע"ג) כל העוסק בחורה ובגמ"ח וקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו וכו' א"ר יוחנן נגעים וזנים אינן יסורים של אהבה וכו' וזנים לא הוו היכי דמי אי לימא דהוו ליה ומחו, והא"ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ציר, אלא הא דלא הוו ליה כלל, והא דהוו ליה ומחו, ועיין במפרשים שם.

והנראה דהקובר בניו ר"ל מזניו מחלוקת אי הוו יסורים של אהבה או לא [ועי' במלכים ב' (יד:ו)] דאיש בחטא ימות ולא יומתו אבות על זנים וזנים לא יומתו על אבותם, ועי' במס' מכות (דף כ"ד) במהרש"א דאפילו דכשהזנים אוחזין מעשה אבותיהם

זה מוכרח שמתו לכפר על עון הדור כי אפשר לטעם אחר נאספו וא"כ א"א להוכיח מזה שמיחת זדיקים מכפרת, והנה גבי מיחת בני אהרן הו' שנים נדב ואזיהוא וכבר הבאתי לעיל הדיוק למה כתב שני אבל לפי מה שכתבתי אחי שפיר דהכתוב אחי לדייק שני בני אהרן א"כ א"א לדייק מזה שמיחת זדיקים מכפרת בכל מקום דאי מטעם זה היה די בלדיק אחד ואי נימא דבעי דוקא שנים א"כ מנ"ל אחי דמיחת זדיק אחד נמי מכפרת.

ועתה אחי שפיר מה דלא ניחא ליה לר' אחי דדרשמו דר' חייא בר אבא דמיחת שני בני"א ללמוד דמיחת זדיקים מכפרת דילמא רק בשני זדיקים כבני אהרן או דילמא מטעם אחר מתו כיון שהיו שנים ולא מתו בשביל עון הדור ולכן הביא סמיכת מיחת מרים לפ' פרה שהיא היחה יחידה שמתה וכיפרה על עון הדור לומר שמיחת זדיקים מכפרת כשם שפרה מכפרת, ועיין ירושלמי (יומא פ"א) שהביא שם שני הדרשות הללו ועיין בפנ"מ ובק"ע מה שפ"י במחלוקת ר"ח ור"א.

ודע דראיתי בט"א (ר"ה ח' ע"ג) שכתב דברי המוס' שהבאתי לעיל חז"ל, ולי י"ל כסדרת רבינו משולם דשעיר ר"ח לא קרב בר"ה למאי דס"ל לר"י בפ"ק דשבעות וכו' ודבריו ז"ע שהרי המוס' כתבו שם איפכא דדעת רבינו משולם דשעיר ר"ח קרב בר"ה חז"ל

שכפל "וימותו" אחר שכבר אמר "אחרי מות", ועיין בעה"ת שם: זש"ה "כטוב כחוטא", "כטוב" אלו שני בני אהרן שלא מחו אלא מפני שהורו הלכה צפני משה רבן (כדאי' ביומא), "כחוטא" זה קרה ועדחו, אלו נשרפו ואלו נשרפו וכו', וז"ב. וגם לשון "בקרבתם לפני ה'" נרץ ביאור, הלוא צשמיני כבר פי' הטעם למיתתם. ועוד דיוקים.

ואשר נראה צס"ד, דיש לעיין בענין אצילות בימי הספירה על שמתו חלמידי ר"ע, ולמה לא חיקנו אצילות על מיתת שאר נדיקים וכיו"ב. ונראה, דבגמ' (פירוין י"ג) פריך, אי ר"מ שימש לר"ע או לר' ישמעאל, ומשני ולא קשיא, מעיקרא אחא לקמי' דר"ע ומדלא מצי למיקם אליבני' [כלומר ר"ע הי' חריף טובא ולא מצי ר"מ למיקם אליבני'] אחא לקמי' דר' ישמעאל וגמר גמרא והדר אחא לקמי' דר"ע וסבר סברא, פי' שלמד אצל ר' ישמעאל משניות שקיבל מרבותיו, ואחר שהיו סדורות ושגורות בפיו, חזר ואחא לר"ע שהי' חריף לפלפל ולדקדק במה שלמד להשיב השו"ב ומשניות זו על זו ולחרץ [אגב מבואר דקודם שידע גמרא אי אפשר ללמוד ולהצין סברות].

והנה אמרו (שם ע"ב) אי"ר אחא בר חנינא גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו, שלא יכלו חזריו לעמוד על סוף דעתו, שהוא

צדיהם מ"מ לא יענשו הבנים וזה ללא כגמ' סנהדרין (כ"ז ע"ב) דכשאחוזין מעשה אבותיהם יענשו. ויש לציין מה שהביא המאור ושמש (פי' כי חשא) מהרה"ק ר' מיכל מזלוטשוב זי"ע דכשהוא חוטא ממשיך על עצמו טומאה וזוהמא, וכשהוליד אח"כ ממשיך זה בצניו והם רח"ל נענשים בעון אבותיהם, ועי' ברמב"ם במו"נ (ח"א סו"פ נ"ד) דרק בעון ע"ז נענש הבן, ועי' רמב"ם (הל' השונה פ"ו ה"א) דמשמע דמחלק בין קטנים ובין גדולים, ועי' מס' כחובות (דף ח') דמשמע משם ג"כ כהרמב"ם בהל' תשובה].

ולפי"ז י"ל דזה שאומר המדרש "אחרי מות שני בני אהרן" ר' ברכי' פתח "גם ענוש לנדיק לא טוב וגו'", אמר הקצ"ה אע"פ שענשתי לאהרן ונטלתי שני בניו ממנו לא טוב היינו שלא מחשוב שהי' חלילה בשביל עון, ד"ענוש לנדיק לא טוב", היינו כמ"ד דנטילת הבנים עלי יושר", היינו כמ"ד דנטילת הבנים הוו יסורים של אהבה שע"י יתקדש ש"ש, ועי' רש"י דהקצ"ה אמר (שמות כט: מג) ונקדש בכבודי אל תקרא וכו' אלא במכובדי (ועי' ויק"ר י"ב ב'), ועי' רמב"ן דהקצ"ה אמר אל לבו דע"י מיתת הנדיקים האלו שמי אקדש ע"י זה דינהגו כבוד במשכני ולא יהרסו את מקדשי וק"ל. (שנה פשי"ח)

"אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימותו" (טז: א). ויש לדייק

אומר על טמא טהור ומראה לו פנים,
 על טהור טמא ומראה לו פנים. ואמר
 רבינו הקדוש, הא דמחדדנא טפי
 מחבראי דראיתי את ר"מ מאחוריו.
 נראה דר"מ הי' גדול מכל בני דורו שלא
 יכלו לעמוד על סוף דעתו, ואפ"ה כשבא
 ללמוד לפני ר"ע לא הי' מצי למיקם
 אליב"י. וא"כ עשרים וארבעה אלף
 חלמידי ר"ע שהיו שם היו גדולים אפי'
 מר"מ, שהרי יכולין היו לעמוד על דעת
 רבן, דאל"כ היו מניחין אותו. נראה
 כמה גדול כחן בתורה היה עד שהיו
 קרוב למלאכי מעלה או גדול מהן,
 ואפ"ה מפני שלא נהגו כבוד זה לזה
 כולן מתו בל"ג יום מפסק ועד עזרת
 ולא נשא להם פנים.

והטעם לזה נראה דהוא משום ציון
 התורה, דכיון שהיו גאונים כאלו
 בתורה הי' צריך כל אחד לכבד התורה
 שבחצירו, וכיון שלא נהגו כבוד זה לזה
 נענשו בעונש מיתה ר"ל במשך ל"ג יום.
 ומה"ט נראה נמי דהמורה בפני רבו
 חייב מיתה, דלכאורה הרי החלמיד
 המורה בפני רבו הוא נענש ע"י הרב,
 והרי גם ענוש לנדיק לא טוב. ואמרתי
 בסי"ד דמה שנענש המורה הלכה בפני
 רבו אינו אלא כמי שאוכל חלב שהוא
 חייב כרת, היינו שהחטא ממת. והכ"נ
 המורה הלכה בפני רבו הרי הוא מיקל
 בכבוד התורה ובכבוד רבו שלמדו תורה,
 והו"ל בכלל המבזה את רבותיו וחייב
 מיתה על מעשיו הרעים.

אלא דנראה דהמורה צריך שיהי' ראוי
 לאותה איצטלא, אבל אם הורה
 שלא כהלכתא אינו כלום ללא הוראה
 הוא כלל, ולכן (נרכח ל"א ע"ב) מצינו
 בעלי הכהן שאמר לשמואל שהורה בפניו
 דשחיטת קרבן כשרה צור, ושאל עלי
 מנלך הוא א"ל מי כתיב ושחט הכהן
 והקריבו הכהנים כתיב מקצלה ואילך
 מצות כהונה וכו' א"ל מימר שפיר
 קאמרתי, ומיהו מורה הלכה בפני רבך
 את, דיש לדייק למ"ל לשאל מנלך הוא,
 אלא דרנה לראות אם הוא בכלל מורה
 הלכות ויודע מה שמורה, ואמר מימר
 שפיר ולכן מורה הלכה בפני רבך את
 וכו'. והטעם החס נמי משום כבוד
 התורה ומיקל בכבוד רבו ותורתו ח"ו.
 ולכן הכא בחלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד
 זה לזה והו"ל ציון התורה ולכן נענשו
 במיתה ר"ל בל"ג יום.

ומה"ט תקנו דוקא על נדיקים אלו
 אצילות, וקודם עזרת דוקא כדי
 לתקן חטא זה קודם עזרת שהוא זמן
 קבלת התורה ואח"כ יקבלו את התורה,
 דבלאו זה אדרבה מוטב שלא יקבלו ולא
 ימותו ח"ו כמו שמתו אלו. ואפשר
 מה"ט נהגו נשים שלא לעשות מלאכה
 (עיין שו"ע או"ח שם) דכיון שמתו כולם
 נשארו האלמנות חיות או כמה בתולות
 שחכו להנשא להם, ולכן הנהיגו שלא
 לעשות מלאכה באותו זמן.

והנה בני אהרן נמי, שאמר משה לאהרן

התרה זו הרופא מעיקרה אלא שלא
התרה זו כראשון.

והנראה דהנה באמח לאחר מות שני בני
אהרן דבר הקצ"ה עם אהרן
דכתיב וידבר ה' אל אהרן לאמר יין
ושכר אל תשת ובגמ' אמרו מכאן דשחוי
יין נכנסו ואע"פ שעדיין לא נטווו על
זה. אמנם כאן וידבר ה' אל משה לאמר
דבר אל אהרן וגו' אל יבא בכל עת אל
הקודש ולא ימותו וגו', והנה היטה
אזהרה זו על ידי משה ולא ע"י הקצ"ה
לאהרן, והנה שני רופאין היינו הקצ"ה
כביכול כי אני ה' רופאין ומשה עבד ה'
לשון חכמים מרפא ומשה זירז יותר
מהקצ"ה והנה דומה המשל להנמשל.

אלא דנ"ב מ"ט משה הזהיר יותר וי"ל
לפ"מ דכתיב ושמתם את
משמרתם עשו משמרת למשמרת וכתורה
לא מנינו לעשות סייגים וגדרים ע"פ
רוב וכמ"ש החוס' גיטין לענין דיעבד
ולכתחילה דמה"ת אין דבר לכתחילה או
דיעבד דהתורה כולה לכתחילה נאמרה,
ובגמ' עירובין (דף ק"ג) בני היו זהיר
בדברי סופרים יותר משל תורה שדברי
תורה עשה ולא תעשה וכל העובר על
דברי חכמים חייב מיחה ע"ש.
ולהרמז"ס בפה"מ כל דרבנן יש בו לאו
דלא חסור ועיין רש"י (ברכות כ' ע"ג).
ולפ"ז אחי שפיר משל לרופא שנכנס אל
חולה והרופא הראשון הקצ"ה כביכול
בעצמו ואצלו לא שייך זירוז בזה יותר
מזה אלא וידבר ה' אל אהרן ולא יותר

אני חשבתי שמא בי או בך יתקדש
ויחנך המשכן, עכשיו אני רואה שהם
גדולים ממני וממך, שהקשו דידוע
שעדיין לא הגיע לשנה עשרים וא"כ הרי
אין עונשין בעונשי שמים פחות מעשרים,
ולכן אמר משה אני חשבתי וכו' וא"כ
היו גדולי עולם, ולכן נענשו על שהורו
הלכה, דבלא"ה לא היו נענשים.

ד"ש "אחרי מות שני בני אהרן" ואמר
למה מתו על שהורו הלכה בפני
משה רבן, והלא לא היו גדולין וראויין
לזה והו"ל כמי שלא הגיע להוראה. וע"ז
משני "בקרבתם לפני ה' וימותו", אני
חשבתי שמא בי או בך, עכשיו אני רואה
שהם גדולים ממני וממך שהתקרבו לפני
ה'. ולכן וימותו, ולא שמשה הענישם
אלא החטא הענישם. ואמר הכחוב
"כטוב כחוטא", "כטוב" אלו שני בני
אהרן שלא מתו אלא מפני שהורו הלכה
בפני משה רבן, "כחוטא" זה קרח
ועדמו שהם ג"כ רזו ח"ו לבזות את
משה רבינו שהוא בזיון התורה, והבן.
(שנת תשל"ח)

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני
בני אהרן וימותו" (טז:א). וברש"י
הביא משל לשני רופאים ראשון אמר לו
אל תאכל זונן ואל תשכב בטבח, נכנס
השני ואמר לו אל תאכל זונן ואל תשכב
בטבח שלא תמות כדרך שמת פלוני,
השני זרזו יותר מן הראשון. ונ"ב ח"ד
דאין הנמשל דומה דהכא מעיקרה לא
התרו בהם כלל ולאחר מכן מתו והחס

אבל כשנא משה להזהיר זרזו יותר שלא ימות כדרך שמתו בניו שמשה כבר המורז ומלואה על המשמרת והבן.

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'" (טז:א). יש לדייק למה לא זכר שמוחס אחרי מות נדב ואביהוא, עוד יש לדייק למה כתב שני בני אהרן והלא ידעינן דשנים היו.

ונראה לפמ"ש בגמ' יומא פ"ז אשריהם לנדיקים לא דיין שהן זוכין אלא שמוכין לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות שמה בנים היו לו לאהרן שראויין לישרף כנדב ואביהוא שנאמר (ויקרא י"ג) הנוחרים, אלא שעמד להם זכות אביהם, אי להם לרשעים לא דיין שמחייבין ענמן אלא שמחייבין לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות, הרבה בנים היו לו לכנען שראויין ליסמך כעבי עבדו של ר"ג אלא שחובת אביהם גרמה להם ע"ש. נמצא דהא דמתו רק שני בני אהרן ולא יותר מפני שהיו בני אהרן ו"ש וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן ולא כולם אף שח"ו כולם היו ראויים לשרפה ח"ו כנדב ואביהוא אלא לפי שהיו בני אהרן לא מתו רק שני בנים שזכות אביהם עמדה להם וק"ל.

"אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו" (טז:א). ונ"כ כפל לשון "אחרי מות וגו' וימותו". וראיתי באמרי שפר עה"ח להגרש"ק ע"פ קושיית הראשונים מה דאחז"ל (פי"ג

דף י"ז) משה מת בשבת (ועי' מנחות ל' ע"א ונחום ד"ה מכאן, ועי' בשנלי הלקט ענין שבת אום קכ"ז) הרי כתב י"ג ספרי תורות זו ביום, וכי יכתוב משה ק"ח בשבת. ומי' בחשו' מהר"ל (פי' כ"ג) ע"פ דברי הרוקם דכל אדם יש לו מזל מלמעלה, ויחנך שהמזל מת למעלה אף שהוא חי למטה כבר נחשב כמת. וזה כוונת אמרם ז"ל משה מת בשבת, היינו שהמזל מת בשבת אף שעדיין חי עד זמן קצוב מ"מ כבר נקרא מת.

ולפי"ז הכ"נ בבני אהרן תיכף בסיני שזנו עיניהם מהשכינה נחייבו מיחה, ועי' מדרש שמות רבה (פ"ג ז'). ולולי שלא רצה הקב"ה לערב שמחת ישראל כבר היו מתים (ועי' נמדנ"ר פ"ג כ"ג). א"כ מיחה ממש לא מתו אבל המזל שלהם כבר מת ונחשבים כמתים ושזב לא היו ראויים להקטיר קטורת לפניו ית' כיון דלא היו עוד מת"כהנים, דאין שלטון ביום המות (קהלמ ח:א), ונחשבו כזרים וכמ"ש בפ' שמיני "בהקריבם אש זרה" (י:א). וחסה"כ "אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו", היינו שכבר מתו בקרבתם לפני ה' בסיני, וא"כ שזב הי' בידם הקרבת הקטורת ג"כ לעונש שהיו זרים, לכך נענשו כעת וימותו ממש בשריפה (ועי' סנהדרין דף נ"ג), ע"ש ובפ' שמיני שהרחיב הדיבור.

ולפענ"ד תמוה הוא לומר דמשום דאין שלטון ביום המות יהא כהן

נחשז כזר, לא"כ כל כהן שעבד עבודה ומת בו זיוס תהא עבודתו פסולה. ואין לומר דדוקא על אלו אמר כן, שהרי הביא שם ראי' מדוד המלך שאחז"ל דאין שלטון זיוס המות ולכן לא כתיב "והמלך דוד מת. גם בהא דאין שלטון זיוס המות לפענ"ד אין הכוונה לדברי חז"ל דאין לו דין מלך זיוס המות, שהרי להדיא אמרו בגמ' שבת (דף ל') כשהתפלל דוד שיחי' עוד עד יוס ראשון ולא ימות בשבת א"ל הקב"ה אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, וודאי דדוד המלך עד הרגע האחרון מחייו דין מלך הי' לו לעיני חכסיסי המלכות. והכ"נ כהן כן הוא.

איברא דהלכה מפורשת היא שאם מת כהן גדול זיוה"כ הסגן מחמנה תחתיו ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון (עיין רמב"ם פ"א מהל' יוה"כ ה"ג, ובגמ' יומא י"ג). ולטעם הגרש"ק דאין שלטון זיוס המות הכהן נעשה זר למפרע א"כ הכה"ג נמי כיון שמת זיוה"כ נעשה זר למפרע לזו זיוס ונמלא זר עבד כל עבודת יוה"כ עד עכשיו, ואמאי יתחיל הסגן ממקום שפסק בה ראשון, יתחיל מריש כל העבודות. אלא ודאי דאין נעשה זר למפרע ואין נפסל מחמת זה לכהונה אפי' מת בו זיוס. ופי' אין שלטון זיוס המות י"ל באופן אחר ואכמ"ל (ועי' ג"ר פ' ז"ו ג').

ובעיקר הקושיא כבר מילתי אמורה לפי

קושיית האחרונים דאין עונשין פחות מן עשרים, ועי' מס' שבת (נ"ט ע"ג) דל עשרים דלא ענשת להו וברש"י שם שלא ענש הקב"ה פחות מן עשרים בדור המדבר ועי' ירושלמי (פנהדרין פ"א ה"ה) ועי' אור החיים הק' (שמות ל:ד) ונדב ואזיהוא עדיין לא הגיעו לבני עשרים וא"כ איך נענשו. ול"ל כשיטת הרמב"ן דחלוי בדעת ולא קיי"ל כהא אגדה דאין עונשים פחות מן עשרים (ועי' משנה הלכות ח"י ס' ר"ד). וז"ש "אחרי מות שני בני אהרן", ותקשה לך למה נענשו, ומסיק "בקרבתם לפני ה'", שהיו קדושי עליון ובעלי דעת גדולים עד שאמר עליהם משה רבינו, אני חשבתי שמא בי או בך עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך (עי' ויק"ר פרשה י"ג). וזה "בקרבתם לפני ה' וימותו".

א"י דר"ל שלא מתו ע"י מלאך המות אלא מתו מימת נשיקה, ולאמר "אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה'", ר"ל שהייתה היטה ע"י התקרבות לשכינה וימותו בנשיקה כהשלהבת המתקרב לעיקר האש ומתדבק בו, (עי' זהר פ' ראה פה"ס אחרי ה' אלהיכם וגו' ואותו חתנדו וכו' מדנקון) ועי' מו"ק (כ"ח ע"א) דניחא שבכולן נשיקה והבן. ואהרן ג"כ מת בנשיקה (עי' שהש"ר פ"א ע"ו).

"בזאת יבא אהרן אל הקדש וגו' כתנת בד קדש ילבש" (טז:ג-ד). ובירושלמי (יומא פ"א ה"ה) וכל אדם מהו וכל, לרבות אפילו אותם שכתוב בהם

למלאכים לנאת, ולכן האמוראים הללו לרוב קדושתם השמיעו קול, ואולי שהיו שם מלאכים שרויים אלנם וכעין דוגמא בכה"ג שנכנס לפני ולפנים, ולפי שעונת המלך הוא פעם אחת בשנה ולא יותר, אשר לכן רק פעם אחת בשנה נכנס הכה"ג. ומה"ט ונשמע קולו בבואו אל הקודש שיצאו אפילו המלאכים.

ובזה נלפענ"ד לפרש המסורה ונשמע קולו בבואו אל הקודש כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ונשמע פתגם המלך עיין בעה"ט חזרה שם, ונראה דהי' קשה ליה מה טעם ונשמע קולו בבואו אל הקודש משום ונעשה ונשמע דאז ירדו מלאכי השרת לשרתם וכמ"ש מי גילה רז זה לפני לשון שמלאכי השרת משתמשים בהם (שנה פ"ח ע"א) ודרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וא"כ כל ישראל שלחו להם מלאכי השרת לשמשם וכשחטאו חזרו וכו' ע"ש.

וז"ש ונשמע קולו בבואו אל הקודש ולמה ותי' משום נעשה ונשמע וכיון שאמרו נעשה ונשמע באו מלאכים לשרתם וא"כ הם צבית, אבל כשנשמע פתגם המלך והיינו ששכינה שרוי ביניהם וע"ד אסור לשמש עד שידבר ושמאל שוכב ושמע קול מדבר ולכן וכל אדם לא יהיה אפי' מלאך והבן.

(יחזקאל א"י) ודמות פניהם פני אדם כלומר אפילו מלאך, ועיין חו"י (יומא ל"ט ע"ב ד"ה נכנס) ח"ל, והמעיל הי' לו על שוליו רמני תכלת וארגמן וחולעת שני סביב ופעמוני זהב בחוכם סביב עיין חזרה (שמות כח:ג) והיו הפעמונים משמיעים קול בבואו אל הקודש לפני ה' ויצאו כולם גם המלאכים. ויש לדייק למה ישלחו מן המקדש המלאכים משרתי א' בעבודה זו ולא בשאר עבודות שכלל השנה.

והנראה דיו"כ הכה"ג הוא צבחינת כלה הנכנסת לחדר הפנימי דכל השנה הוא בלאו דבכל עת לא יבא אל הקודש רק פעם בשנה ובו ביום מוחלין להם עונותיהם של ישראל והוא בקדושה עליונה לכל ישראל הו"ל צבחינת זווג חתן וכלה שאסור בפני שום בע"ח וכעין (נדה י"ז ע"א) רבה בר רב הונא מקרקש זוגי דכילתא, פרש"י פעמונים החלויים בכילה שסביב מטחו מקשקשן בעת תשמיש לסור בני ביתו משם, אצ"י באל"י דידי זבובים רבא באל"י פרוחי יחושים, ועיין חוס' הרא"ש שר"ח בשם הערוך פי' שחלק על פרש"י דלכני ביתו אין זה נגיעות ופי' שהכל מין זבובים וכל אחד יותר משום נגיעות.

ולפענ"ד לישב פרש"י דכוונתו לסור בני ביתו משם היינו מלאכים שהיו אלנם רגילים מלאכי מעלה ולפי שאמרו ו"ל איש ואשה שכינה שריה ביניהם ולכן בעי נגיעות יותר ולהשמיע אפילו

ובזה נראה לפמ"ש חתן דומה למלך ומוחלין לו כל עונותיו ביום חופתו והכלה מטרת ומקדשה באמירת הרי את מקודשת לי ונחמלו החתן והכלה בקדושה ומיחד יחודין לשם הוי' ב"ה וב"ש שעי"ז וזכין לשכינה שרייה ביניהם וזה ענין היחוד הרי הוא זוכה דשכינה שרייה ביניהם, ולכן לאחר החופה מיחדין החתן וכלה ובחדר היחוד מנהג שיראו העדים בחדר היחוד שאין שם כל אדם והוא על בחינת הנ"ל דכל אדם לא יהיה שם, וכעין זה פי' הקדוש ר' לדוק הכהן להנוסחאות שאומרים ליל ש"ק לאחכס לשלום מלאכי השלום שהקשו שאין זה מדרך כבוד לשלוח המלאכים חונה, ומי' הוא ז"ל דכיון דליל שבת הוא זמן עונת ח"ח שהם בבחינת נעשה ונשמע אז אפי' מלאכים לא יהיו שם ולכן אומרים לאחכס לשלום מלאכי השלום והבן.

ולפי שאמרו שאין השכינה שורה לא מחוך עלצות אלא מחוך שמחה של מצוה ולכן מצוה לשמח חתן וכלה וכל שאינו משמחם עובר בחמשה קולות היינו ונשמע קולו הנ"ל, ומברכין אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה. ובאבודרהם תמה דהיל"ל אשר ברא חתן וכלה ששון ושמחה ע"ש, וכבר כתבתי דבאמת השבח הוא להשי"ת אשר ברא ששון ושמחה בכל שמחה חתן וכלה ולכל חתן וכלה ברא הקב"ה בריאה חדשה של ששון ושמחה, ואמי שפיר הנוסח אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה ועי"ז

ששמחין ומשמחין אותן בשמחה של מצוה וזכין לשכינה שריי' ביניהם, והבן.

"ובתן אהרן על שני השעירים גורלות" (טז:ח). עיין ח"ע כי המשלח אינו קרבן כי לא ישחט, ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל חדע סודו וסוד שמו כי יש לו חברים במקרא ואני אגלה לך קצת הסוד ברמו בהיותך בן שלשים ושלש חדענו ע"כ. וכבר פירשו בה חכמי לב עיין רמב"ן והנה ר' אברהם נאמן רוח ומכסה דבר אבל אני הרכיל מגלה סודו וכו' ע"ש. ובעניותי כבר אמרתי ג"כ בכמה אנפי.

מה שנראה כעח בס"ד, דהנה מיניו ביעקב אבינו (בראשית לז:כה) ויאבק איש עמו עד עלות השחר שהוא שרו של עשו ותקע כף ירך יעקב ונאסרה גיד הנשה לנו כדכתיב על כן לא יאכלו והוא מטעם שנודעזע הגיד ממקור הקדושה ושלט בו הקליפה ונטמאה ואסרה הבורא, עיין אוה"ח הקדוש שזה עיקר הטעם. והנה מיד וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא וארבע מאות איש עמו ויחץ את הילדים וגו' והוא עבר לפניו, ויש להבין למה חרד יעקב על כל אלו מאחר שכבר נחשו לשר של עשו וברכו וגם מתחלה מה זה שחלק ועשה שמי מחנות ואמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפליטה, ועוד ויירא יעקב מאד וייער לו ופי' ז"ל וייער לו שמה ירוג אחרים והרי כיון דבא להרגו הרי הבא להרגך

לו אלא כולם החזיק לעצמו ואמר לכפר פניו במנחה ששלח לו והנה החלק ששלח לו יעקב לעשו הוא בחינת שפיר לעזאזל.

ביאור הדברים דבשפיר לעזאזל כמי שולקח שני שפירים והיו צריכים להיות דומין בשנים ובמראה ובקומה ואפילו בדמים לחמ"ד (פיין יומא ס"ג ע"ב) ומניח עליו גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, והיינו שאחד יעלה לה' ואחד יעלה לעזאזל וכמ"ש לפייסו והדברים א"א לפרשם יותר. ובגמ' שאל האי מינא אס הקב"ה אינו רוצה בע"ז אמרו כן, ואמרו ארבעה הקב"ה מחחרט עליהם בכל יום (סוכה נ"ב) ואחד מהם יצא"ר, אמנם אחר שנבדל הוא בבחינת מלאך שצריך לו ומיעוטן צריך להם, ולכן יעקב אבינו לא הרגו אלא ויאמר לו מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למלאך חן בעיניך וע"ד שאמרו לא יאמר לשטן גירא בעיניך אלא יתפלל שינצל הימנו ויאמר יגער ה' בך השטן ויש להאריך.

והנה בתורה יש סימנים פתוחות וסתומות, אבל יש עוד סימנים הנדפסים בספרים הנדפסים מהמדפיסים פרשות ופסוקים כגון בספר בראשית יש נ' פרקים או קאפיטלעך ואלף תקל"ד פסוקים, והגם כי לא ידוע מי עשה הקפיטלעך האלו אבל פשוט שזה מומן רב ונהגו כולם לציין עליהם כמפורסם.

השכם להרגו והוא מנוה לעמוד על נפשו כמ"ש במרדכי ואסתר ועוד.

ואשר נראה לפמ"ש הרמב"ן ז"ל דמעשה אבות סימן לבנים והראה לנו אבינו יעקב דזה לעומת זה עשה אלקים, והנה ברא הקב"ה היצ"ר בכדי ללחוס נגדו ולקבל שכר גדול המצווה ועושה מאינו מצווה ועושה ופי' החוס' קידושין ל"א דמנטער ודואג יותר פן יעבור כי המצווה ועושה יש לו היצ"ר המסיחו לעבור על מצות ה'. והנה אברהם אבינו עשה שלום עמו ודוד המלך הרגו (פיין ראב"ד בנפ"ג מה שהאריך בזה). והנה ההרגו יש בזה מעלה שאינו מצטער עוד אבל אין לו שכר כמצווה ועושה.

ואמרו ז"ל (יומא דף ס"ט) באנשי כנה"ג שהתפללו איצרא דע"ז ובטלוהו ואמרו כלום נחת לנו אלא לקבל שכר לא בעינן לא מינייה ולא שכרו, הנה שהמבטל היצ"ר שוב אין לו שכר. ועשו הוא היצ"ר ושר שלו הוא המסטין ולא רצה יעקב אבינו להרגו לגמרי דאז לא יהיה לו שוב שכר כמצווה ועושה אלא רצה להכניעו כאברהם, וע"ז אמרו ולעבדו בשני יצרים ביצ"ה"ט וביצ"ה"ר. ולכן מלא יעקב אבינו ענה לפייסו ליצ"ה"ר לזמן ולשלחו וליתן לו משהו וזה הוא שחלק לו מן העבדים והשפחות והגמלים וחמורים ומכל אשר לו בגשמיות ושלח לו מנחה שלוחה לאדני לעשו, אבל מן הנשים והילדים לא שלח

וְנֹמָה שְׁאוֹמְרִים שְׁאִיזָה כּוֹמֵר עֲשֵׂה
הַקֹּאפִיטֵלְעֵךְ לַפִּעַנִּי ד קֶשֶׁה
לְהֵאֱמִין שְׁבִנִּי הַקְּדוּשִׁים יִדְפִּיֶסוּ
בְּחֹמְשִׁים דּוֹר אַחַר דּוֹר סִימְנִים שְׁעֵשֶׂה
אִיזָה כּוֹמֵר חִי וְהִיּוּ מִבְּטָלִים הַדְּבָר שֶׁלֹּא
לִימֵן שֶׁם בְּחֹרֵת ה' לְכוֹמֵר חִי. אֲלֵא
וְדֹאֵי הוּא מִסּוּמֵן מִקּוֹדֵם עִי לְדִיקֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁישׁ קִיּוּם לְמַעֲשֵׂיהֶם.

וְהֵנָּה בַּפ' וַיִּשְׁלַח בַּפְּסוּק וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב
עֵינָיו וַיִּרְא וְהֵנָּה עֲשׂוּ בָא, מִסּוּמֵן
לִ"ג שֶׁהוּא הַקֹּאפִיטֵל לִ"ג, וְשֶׁם מֵבִיא
שְׂרָאָה יַעֲקֹב עֲשׂוּ בָא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת
אִישׁ וַיַּחֲזֵן אֶת הַיְלָדִים וְגו' וְהוּא עֵבֶר
לַפְּנִימָה וְהַשְׂחֹחֶה וְעֵשֶׂה מָה שְׁעֵשֶׂה עַד
שֶׁשֶׁלַח לַעֲשׂוּ וְחִ"כ שֶׁם נִרְאָה שִׁיעֲקֹב כְּבֵר
עֲשֵׂה עֵינָן שֶׁל שְׁעִיר לַעֲזָאוֹל לִיפְטֹר מִעֲשׂוֹ
הוּא הַשֵּׁר הַמְּסִית הַשְּׁטָן וְאָמַר וַיַּחֲזֵן
מַחֲנֶה וּמַחֲנֶה כְּמוֹ בְּשַׁעִיר לַעֲזָאוֹל
שְׁשִׁימָה שׁוּן וְאֶחָד קוֹדֵשׁ לַה'. וְחִ"ש
הַאֲ"ע וְאֵי אֲגַלֶּה לָךְ קֶלֶת הַסּוּד בְּרֵמֹז
בְּהִיּוֹתְךָ בֵּן שְׁלֹשִׁים וְשֹׁלֵשׁ תִּדְעֵנּוּ, כְּלוֹמֵר
כְּשֶׁתְּהִיָּה אֲלֵל קֹאפִיטֵל לִ"ג תִּדְעֵנּוּ מָה
שְׁעֵשֶׂה יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ וְהִיּוּן הַמַּצּוּה שֶׁל
שְׁעִיר לַעֲזָאוֹל, וְהֵבֵן כִּי לַפִּעַנִּי נִכּוֹן
הוּא. (שְׁנַת חֲשַׁמִּיט)

הַשְּׁעִיר לֹא הוֹצִיא שְׁנָתוֹ רִ"ל וְלִכְּנָן עֲשׂוֹ
הַכְּהֵנִים תִּקְנֶה בְּעֲלָמָן שֶׁהֵם יוֹלִיכֻהוּ וְלֹא
מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלַפִּי"ו שֶׁהוּא עָמִי זְמִי
שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה רַק לֹמֵן הוּא בְּעוֹלָם וְחִי
לֹא יִחִיָּה, וַיְדוּעַ כָּל שְׁאִינוֹ חִי יִ"ב חוֹדֵשׁ
מִקְרִי חִי שְׁעֵה כְּמִבּוֹאֵר בְּמִפְרָשִׁים, וְעִיין
שׁו"ת כְּפִי אֶהְרֵן (פְּרָגָא) וּבִסְפָרֵי מִשְׁנֵי"ה
לַעֲנִין יִתּוּחַ וְגַם לַעֲנִין טְרִיפָה אִינָה חִיָּה
שְׁחֵלוֹ בִּי"ב חֹדֵשׁ כְּמִבּוֹאֵר בְּרִישׁ אֵלוֹ
טְרַפּוֹת (וְעִיין יו"ד ס' כ"ט) וְלִכְּנָן נִקְרָא
עָמִי שֶׁהוּא זְמִי.

וּבִדְרֵךְ מוֹסֵר הִי' נִרְאָה דֶּהֱנָה בְּאֵמַת הַנִּי
תְּרֵי שְׁעִירִים הִיּוּ לְרִיכִים לְהִיּוֹת
תְּרוּיָהוּ שׁוּן בְּקוּמָה וּבְשִׁנִּים וּבְמִרְאָה
וּתְרוּיָהוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהַכְּהֵ"ג עֵרֶף
בְּקִלְפֵי זְמִינִת שְׁחִי יָדָיו עֲלֵיהֶם וְאֶחָד
נִעֲשֶׂה שְׁעִיר לַעֲזָאוֹל וְהַשְּׁנִי קֹדֵשׁ לַה' אֲלֵא
הַחִילּוֹק דִּישׁ שְׁנֵי דְרִיכִים לַעֲבֹדוֹת לַה'
הָאֶחָד שֶׁהוּא קוֹדֵשׁ לַה' וַיּוֹשֶׁב בְּצִיְהֵמ"ק
וְאִינוֹ יוֹצֵא וְאִינוֹ מִשְׁנֶה כְּלוּם וְהַשְּׁנִי שֶׁהוּא
הוֹלֵךְ אַחַר הַזְּמָן עָמִי כְּלוֹמֵר שֶׁהַזְּמָן
עָכְשִׁיו לֹא כֹזֵם שֶׁהִי' לַפְּנֵי שְׁלֶשֶׁת אֲלֵפִים
שְׁנֵה וְהַרְיָךְ לְהַחֲשֵׁב עִם הַזְּמָן דִּי לִיט
אִיזֵי הִינְט אֲנֵאֲנִדְעֵרע".

וְהֵנָּה לַעֲזָאוֹל הֵם תְּרֵי חִיבּוֹת לַעֲזָאוֹל
וְלַע"ו הוּא נוֹטְרִיקוֹן לְשׁוֹן עִם זֶר
שְׂרוּזָה קֶלֶת לְשׁוֹן הַעֲמִים וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
מַחֲמַתֶּם כְּדִי שִׁיּוּכֵל לְדוֹר עֲמַהֶם, הַגֵּם
שֶׁהוּא לְסִיבָה טוֹבָה מִ"מ עִי שְׁלוּמֵד
קֶלֶת הוּא מִתְחִיל לְאֵלֵת לַפִּי הַזְּמָן וְהַסּוּף
שְׁחִי"ו נוֹפֵל בְּמַשָּׂא עוֹנוֹת עַד שִׁיּוֹצֵא
הַמִּדְבָּרָה וְחִי יֵאָבֵד הַכֵּל כִּידוּעַ שְׁכֵל

"וַיִּשְׁלַח בְּיַד אִישׁ עָתִי הַמִּדְבָּרָה"
(טז: כא). וְהֵנָּה לְשׁוֹן עָמִי פִי מִלְשׁוֹן עַת
כְּלוֹמֵר זְמִי, וְרַשִּׁי פִי עָמִי מוֹכֵן לְכַךְ
מִיּוֹם אֲחַמּוֹל, וְכִ"פ בְּיוֹמָא (ס"ו ע"ב)
וְחִיבֵ"ע פִי דִי זְמָן מִן אֲשַׁתְּקֵד מִשְׁמַע
מִזְמָן מִשְׁנֵה הַעֲבָרָה, וְאֲוִלִי לַפִּי מָה
שְׁכַחְבוּ בְּזוּה"ק דֶּהֱאִי שְׁלִיחַ שֶׁהִבִּיא

אוחס שהחחילו רק קנח בחכמת העכו"ם
לאט לאט נמשכו אחריהם, ועיין ספר
הישר לר"ח ועוד הרבה ונשו"ח ריב"ש
סי' מ"ה והארכתי בזה בכמה מקומות.

ובחי' מגיד משנה על הגדה ש"פ
עה"פ ביח יעקב מעס לועז
כחכמי בשם הגאון מפלאצק אמה דאיתא
דבשכיל נשים נדקניות נגאלו אבותינו
ממצרים שלא נחשדו על העריות דאחח
היחה ופרסמה הכחוב והקשה לכאורה
למה ישח עליה חטא והלא לא צמרד
היחה שהרי סבורה היחה שזה בעלה
כדאיתא צמרדש שהמזרי הוציא אח
בעלה ובא אלל אשתו וסבורה שהוא
בעלה אמנס חירצחי לפ"מ דאיתא בזהר
דקודס הזווג יש לדבר עם אשתו שלא
חחליף בשדים והמה גדרו מן העריות
בזה שגדרו שלא לדבר רק בלשה"ק.

וידוע שאין המצרים מצינים בלשה"ק
שהרי אפילו פרעה לא ידע
ושלומית בת דברי פרעה גדר ודיברה
בלשון מזרי וזה גרס לה שסבורה שזה
בעלה וא"כ פרונה היחה וע"י שפרנה
גדר הלשון באח לידי טומאת עריות
ואחח היחה ופרסמה הכחוב, ע"ש
בהגדה. ולא כן בעת הזאת שלומדים
דוקא עם הנשים בתולות חכמת עכו"ם
ואפילו יותר מהבחורים מה נאמר או
נא לנו כי חטאנו.

ובזה פירשתי בלח ישראל ממצרים בית
יעקב מעס לוע"ז הנה בית יעקב

אלו הנשים ובלח ישראל ממצרים הי'
בשכיל שנית יעקב ילאו מעס לוע"ז שלא
רזו לדבר בלשון לע"ז אלא היחה יהודה
לקדשו ישראל ממשלותיו שכיון שהנשים
לא למדו כלל לשון לע"ז ולכן היחה
יהודה לקדשו שלא שלטו בנשותיהם
וכהגאון מפלאצק הנ"ל.

ונראה דזה שאמר ושלח ביד איש עמי
לע"ז אזל המדברה שכיון שהוא
איש עמי שלומד לעז אזל המדברה שזה
ח"ו הגורס לפילה מההר הגדול של
ישראל קדושים ר"ל והרבה יש לדבר כי
בעונ"ה הרבה חללים הפילה הקולטור
של הלועזי"ם וזה היה בזמן החשמונאים
שהיו המחיונים שלמדו החכמה שלהם
ונפלו ר"ל עד שאמרו להם כתבו לכם
על קרן השור שאין לכם חלק באלקי
ישראל ולכן המוליכו לא הוציא שנחו ר"ל
כמו שמצינו בהשכלה שכל אוחן
המשכילים כולם נפלו ברשח ההשכלה
ובניהם אחריהם כבר עברו לגמרי
ונשאר ערירים בלא בנים שהלכו להם,
וי"ר שזוכה להחזיק בדרך אבותינו ולא
נרד ח"ו אחריהם לא אנחנו ולא בנינו
ובנותינו וכמ"ש יוסף כי פי המדבר
בלשה"ק. (שנת משמ"ט)

"וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש
השעיר החי והתודה עליו את כל
עונות בניי וכו' ונתן אתם על ראש
השעיר ושלח וגו' ונשא השעיר עליו
את כל עונותם אל ארץ גזרה וגו'
(טז: כא-כב). והרמב"ן (ד"ה ונתן וגו') כתב

הן ולא שכן, ואמרו ז"ל (סוכה נ"ב) ארבעה הקב"ה מתחרט על שנראים וא' מהן היצה"ר, וא"כ בניי זרע אברהם יצחק ויעקב קדושים וטובים הם אלא השעיר שהוא עשו איש שעיר שהוא היצה"ר אשר גורם ומסית אותנו לחטוא ח"ו, ומיד אחר שחטאו מלאים חרטה על שחטאו, נמצא החטא הוא חלי בשרו של עשו שהוא המחטיא והוא המלאך המות ר"ל.

ואמרו ז"ל במס' יומא (דף כ') השט"ן גימ' שס"ד דציוה"כ אין לו

רשות להשטין, ובצ"ר (פרשה ס"ה אות י') "ונשא השעיר עליו", זה עשו שנא' "הן עשו אחי איש שעיר" (בראשית כו:יא), "אח כל עונות" עונות-חס, יעקב איש חס (שם כה:כו), ובפדר"א הגדול (פרק מ"ו) לפיכך היו נותנין לו לסמאל"ל וכו' וכל עונותיהם של ישראל עליו שנא' "ונשא השעיר עליו", ראה סמאל"ל שלא נמצא בהם חטא ציוה"כ, אמר לפני הקב"ה רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת וכו' מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך הן ישראל נקיים מכל חטא ציוה"כ, והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם וכו' (ועי' בזה"ק פרשה זו דף ס"ג ע"א).

והנה נמצא שבני ישראל נקיים מכל חטא שמודה הסמאל"ל שהוא הגורם על החטא והוא המכשיל, וגלוי וידוע שיצרו מתגבר עליו בכל יום ואין כח בידינו

לא נאמר צפרו של אהרן ולא בשעיר החטאת של שם ולא בשום סמיכה שבקרבות כלשון הזה מפני שהקרבות לרצון על אשי ה' והנם מרצים ומכפרים, אבל זה שאינו לשם והמקבלו אינו מכפר ולא מרצה אינו אלא נושא עונותם (עי' רמב"ן שמות לד: ובמדבר יד:ו) ועונה אמן בע"כ, ובהיות ישראל נקיים מכל חטא ופשע הוא ישא חטאתם כאשר בא בפסוקים רבים בחורה ובנביאים, וזהו "ונשא השעיר עליו", וכן לשון של זהורית מלבין בשעת שלותו של שעיר וכו' (עי' יומא ס"ז ע"א) ע"ש.

וצ"ב דלמה לא יתכפרו באמת עונותיהם של ישראל כמו שאר עונות, ואם לא יתכפרו היאך הם נקיים מכל חטא ופשע כיון שהעונות הם קיימים והם על ראש השעיר [ויש להעיר מדברי הרמב"ן (דברים יב:ט) דאהרן נתן על השעיר בפיו העוונות] או בארץ גורה לאחר דחייחו של השעיר.

והנראה לפמ"ש ז"ל (ברכות י"ז ע"א) גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצוניך אלא מי מעכב שאור שבעיסה מעכב, וכן אימא (קידושין ל', נ"ב ע"ה) שאלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו, ובמס' קידושין (דף ס') רב עמרם חסידא א"ל לשיטנא חזי דאנא בשרא ואח נורא דהיצה"ר היא אש אבל אדם היא בשר ודם, ואמרו ז"ל (יומא ס"ט ע"ב) ומשעה שהתפללו אנשי כנה"ג על יצרו דע"ז וקטלוהו בטלה עבירה זו, ואמרו ז"ל לא

לנכחו אלמלא הקב"ה עוזרו והו"ל בכלל אונס ורחמנא פטרו (עיין ז"ק כ"ה), והחטא על המאנס הוא הסמא"ל הוא היצה"ר, ולכן "ונתן אחס על ראש השעיר", כלומר שהוא הגורם והחטאים על ראשו יחולו שהוא הגורם ואינו מכפר על עונות אלו, ש בני ישראל נקיים מהחטא ורק הוא חייב. ועי' בירושלמי (יומא פ"ד ה"א) דעל שעיר אחד היה נכתב אחד לה' ועל השני רק עזאזל לפי שאינו מכפר רק נושא עון ומודה. ולכן מוליכין אל ארץ גזירה, מקום שכונת שר של עשו ומניחם על ראשו ושאריו עליו עד שיבא הקב"ה ושחט למלאך המות.

ומה מחקו דברי התרגום יב"ע ויתן יתהון בשבועה אמירא ומפרשא בשמא רבא ויקירא על ריש צפירא, והוא דדוקא בשבועה מקבל עליו חוב בניי שהוא הגורם, ואולי בכל שנה נהרג השעיר המלאך המות של שנה זו. ועיין תרגום יב"ע ויחיימה רוח זיקא מן קדם ה' וימות והבן. ואולי זה הסוד של ר"א כשחגיג לשלשים ושלש, כמו שאמר הראב"ע, ועיין צעה"ח שהוא פסוק ג"ל.

ולפענ"ד לפמ"ש (סנהדרין ק"ו ע"ג) בלעם בן ל"ג שנה כד הרגו פינחס והוא ה' השטן והיצה"ר שבאותו הדור ונהרג, וזה צנח"י שעיר לעזאזל שהיצה"ר שבאותו הזמן נהרג עבור חטא בניי. וא"כ סוד השעיר נמי ע"ד זה של בלעם שנהרג בן ל"ג שנה, וכשחגיג

לשלשים ושלש תבין הסוד והבן (עי' בהקדמה למשנה הלכות גדולות פירוש על צה"ג כמוכות דף ט"ו ד"ה ומלכש). ומבואר לשון הרמב"ן שכלן אין החטא על ישראל, ולכן "ונשא עליו את עונות בני ישראל" ושאריו עליו וימיתיהו בשביל עונותיהם שגרם להם והם נקיים לה' בלי חטא.

א"י טעם למה נשאר עונות אלו ולא נאבדו כיון שכפרו עליהם לפ"מ דקיי"ל העושה תשובה מיראה זדונות נעשו לו כשגגות אבל העושה תשובה מאהבה נעשו לו כזכויות. א"כ אם יאבדו לא יוכלו עוד להעשות זכויות.

"ושלח ביד איש עתי המדבריה" (טז: בא). ובמס' יומא (ס"ו ע"ג) "איש" להכשיר את הזר, "עתי" שיהא מוזמן "עתי" ואפי' בטומאה "עתי" ואפי' בשבת, למאי הלכתא אמר רב שעת לומר שאם ה' חולה מרכיבו על כחפו.

וראיתי בספר הדרוש והעיון (מאמר קע"ג ס"ד) שעלה ונחספק בהא דנקטינן שאם חלה השליח משלחין ביד אחר אם זה האחר ה"י צריך ג"כ להיות מוכן מערב יו"כ שאם יחלה המשלח יכנס הוא במקומו או דסגי בכל אדם אפי' שלא מן המוכן, וכתב ובאמת יש להבין מדוע לא ה"י מהצורך להבין גם אחר מאתמול שיעמוד במקום השליח כשיחלה וכמו שעשו צה"ג שהחקינו כהן אחר תחתיו שמה יארע בו פסול והאריך שם מעט בזה.

שיהו ראויין לעבודה אלא מעלה בעלמא
הלכך סגי בחד אלא בלאו הכי משני
שפיר ועיין תוס' יבמות (י"ח ע"א ד"ה
דלמא ושם בתוס' כ"ו ע"ב ד"ה למיטה).

ובספר גבורת ארי נסתפק אי הא
דמתקנין כהן אחר תחתיו אי
קאי ארישא דהיינו ו' ימים קודם יוה"כ
וביום הפרישה מתקנין אחר תחתיו או
מילתא באפיה נפשיה הוא ולא קאי
ארישא דו' ימים אלא מתקנין אחר כן
ואפילו בעיו"כ שפיר דמי דהא הכהן
האחר לא נריך הפרשה כמו דאמרינן
בגמ' מתקנין ולא מפרישין והעלה
דלמאי דמפרש בגמ' דכה"ג ור"ז הוא
ומן הדין אין נריך לתקן אחר תחתיו
אלא כיון דעבדינן ליה זרה כ"ש דמזדרו
טפי י"ל דראוי לתקן תחתיו ו"י קודם
יו"כ כדי שיהיה לו זרה ו' ימים קודם
ויזדרו טפי כל משך אותן הימים ע"ש
(ועי' שו"ת ב"ש או"ח סי' שי"ז).

ובמחכ"ת לא נחית לעומקא דדינא בזה
שהרי אמרו בריש יומא
במתני' שבעת ימים קודם יוה"כ
מפרישין כ"ג וכו' ומתקנין לו כהן אחר
שמה יארע בו פסול ר' יהודה אומר אף
אשה אחרת מתקנין לו שמה תמות
אשתו וכו' אמרו לו א"כ אין לדבר סוף,
ובגמ' (י"ג ע"א) ר"י אומר אף אשה וכו',
ורבנן נמי הא חיישי לשמא, אמרו לך
רבנן טומאה שכיחא מיטה לא שכיחא
אמרו לו א"כ אין לדבר סוף וכו' ורבנן
נימרו אינהו לנפשיהו אמרו לך רבנן
כ"ג ור"ז הוא אי ור"ז הוא למה מתקנין
כהן אחר כיון דעבדינן ליה זרה כ"ש
דמזדרו טפי, פרש"י נימרו אינהו
לנפשיהו כיון דאמרי איכא למיחש
חיישינן נמי למיטה דתרחי נימרו נמי
בטומאה אי איכא למיחש חיישינן נמי
לטומאה דתרי ואין לדבר סוף, כ"ג
ור"ז הוא וגשמר מן הטומאה אבל מיטה
אין מסורה בידיו.

[דרך אגב מן הגמרא משמע ק"ת
כהרמב"ם (פ"ז הי"ג מהל' איסורי
ביאה) דכ"ג אינו נושא שתי נשים ועי'
בראב"ד, ועי' גמ' לקמן י"ג ע"א, ועי'
רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה]. ובתוס'
יומא (נ' ע"א ד"ה ומכ"א בא"ד) כתבו וכו'
פריך בגמ' (דף י"ג) מ"ש דגבי טומאה
דשכיח טפי ממיטה כדאמר בגמ' סגי
לתקן לכהן אחר תחתיו והכא חיישינן
לתרחי ומלת הוה מצי לשנויי כה"ג ההיא
חששא בעלמא היא ולא הי' נריך
להפריש אחר כי מסתמא ימצאו הרבה

והנראה מדברי הגמ' שם ולפי מה שפי'
רש"י ותוס' דמיקון הכהן
האחר הי' רק כדי לזרו הכה"ג ולמיטה
לא חיישינן ולכן במקום שאין שייך ור"ז
לא התקינו אחר ולכן במיטה דלאו בידו
הוא ולא שייך ור"ז לא התקינו אחר וכמו
שפי' רש"י להדיא במיטה משום דלאו
בידו ומעמה לא קשה מידי קושיית הרב
מרישא ז"ל כיון דהעיקר דמיקון הי'
משום זרוח שלא יטמא א"כ הכא לא היה
להם לתקן כלל שהרי דרשו ז"ל עמי
ואפי' בטומאה לא היה נריך לזרזר

מפסול טומאה וכמ"ש שם הרצ בעלמו
 דע"ז לא קשה לי ע"ש, וע"כ משום
 דהתקנה לא הימה רק משום זירוז והכא
 לא שייך זירוז ועיין רמב"ם (הל' עיו"כ
 פ"א ה"ג) שכתב שזה קבלה ממשה מסיני
 ע"ש ודו"ק.

עוד ראיתי שם שיגע וטרח לתח טעם
 צהא דהכהנים הגדולים עשו קבע
 שלא ישא ישראל רק מהם יהיה האיש
 עמי, ויאל לחדש לפ"מ שהוכיח השעה"מ
 (פ"ו ה"י) מהנה"מ מדברי רש"י יצמות
 ל"ג דאף דשחיטה מותרת צור וועי'
 חוס' קידושין וכחובות דף כ"ד ד"ה חד
 דאע"ג דכשר צור מ"מ יש הידור צכהן
 מיוחס, ועי' ירושלמי שקלים פ"ד ה"ב
 חלמידי חכמים המלמדים הכהנים
 שחיטה משמע דשוחטין, וצוהר פרשת
 נשא משמע דכהן לא ישחוט דכיון דהוא
 צבחינת חסד לא יפגום, ויל"ע צפ' רבינו
 צחיי צפ' נשא עה"פ מכסה החחש
 מ"מ צשבת לא ישחוט ללא נחנה לגבי
 ישראל שבת לדחות (עי' אבני"ז או"ח סי'
 חנ"ה אות ח' וצחשו' בית יצחק או"ח סי' י"ב
 לצטוף החשו' שם) וא"כ הכא נמי כיון
 דפעמים חל יו"כ להיות צשבת ואז לא
 הותרה השליחות צור כמו שלא הותרה
 השחיטה צור ע"ש (ועי' נס' בית מאיר במס'
 יצמות ומוסיף דזר לא יכול לגמור).

ולפענ"ד דבריו ז"ע דהא לא דמי כלל
 דצשלמא החס כל עיקר
 הקרבן נעשה ע"י כהן שפיר יש לומר
 דגם השחיטה נמי רק ככהן ישחט דלמה

יחלל ישראל את השבת כיון דהכהן
 ממילא צריך לסיים העבודה ויחלל שבת
 ממילא ואללו הודחה כיון שהודחה
 הודחה לו ולא לאחרים [עיין צחיס (ל"ג
 ע"ב) ואכתי לא דמי מצורע החירא הוא
 הואיל ואישתרי אישתרי טומאה דחיה
 הוא ליה אידחאי ולהא לא אידחאי אמר
 ליה רבא אדרבה איפכא מסתברא מצורע
 החירא הוא ליה אישתראי ולהאי לא
 אישתראי טומאה דחיה הוא מה לי חד
 דחיה מה לי שתי דחיות ע"ש דלכאורה
 נחלקו צוה אב"י ורבא והב"ן, משא"כ
 הכא כל העבודה נגמרת ע"י המשלח
 וליכא חילול אחר אלא או ע"י ישראל או
 ע"י כהן וכיון דדרשינן עמי אפילו צשבת
 א"כ מהיכא חיהי דיהא כהן דוקא דנימא
 דהחורה לא החירה לדחות אלא צשבל
 כהן ולא צשבל ישראל ולפענ"ד צרור.

אמנם נלפענ"ד לפ"מ שמצוה צוה"ק
 פ' הג"ל (דף ס"ג ד"ה וסמך אהרן)
 מה הוא איש עמי רוא דמלה הכא היא
 בכל מה דאחעבד צעי צר נש לההיא
 זמין לההיא אית צ"נ דצרכתא איתקיים
 על ידיה יחיר מאחרת. ח"ח מה כתיב
 צי צכהנא טוב עין הוא יצורך (משלי
 כ"ב) אל תקרי יצורך אלא יצרך צגין
 דהיא הוה זמין דיתקיים צרכתא על ידיה
 צהאי. ואית צר נש דהוא זמין
 לאיתקיימא לווטין על ידיה ובכל מה
 דישגח לימי לוטטייה ומארה ובעיתא כגון
 צלעס דאיקרי רע עין וכו' אוק הכי
 ושלח ציד איש עמי דהוא זמין להאי
 ורשוס להאי וכהנא הוה אישחמודע ציה

חד עינא יחיר מאחרא פורתא. סורטא דעל עינא אחתפייא בשערין סגיאין מכחלא עינא ולא מסתכיל במישר ההוא בר נש זמין להאי וכדקא חזי ליה וע"ד כתיב ביד איש עמי ע"כ.

ולפ"ז היה הכהנים מכירין צו צמי סיהיה מזומן לזה ולכן כשראו הכהנים הגדולים שהמזומן מהם הוא כלומר מכהנים ולא מישראל ולכן עשו קצב שרק מכהנים יהיה ולא מישראל, ובתוס' חדשים (יומא פ"ו מ"ג) הביא בשם המדרש שהמוליך אותו מת באותה שנה ולכן י"ל דהכהנים תקנו כן בע"כ כדי שלא ירננו העם ויאמרו דשחיטה ג"כ כשירה צור ואפ"ה עשו הכהנים שלא ישחטו ולא יניחו לזר לשחוט כדאיחא בתוס' ופי' לשון קצב כלומר בע"כ כמו העושה חפלתו קצב דפי' בע"כ.

ומבאן ז"ע נמי מה שרצה לפרש שם (מאמר ק"ע) איש עמי פי' חרגוס ינב"ע ויפטיר ביד גבר די מזמן מן אשתקד וכו', משמע שהשליח היה צריך להיות מוכן עוד משנה שעברה היינו משנה אחת לחברתה, וזה חידוש גדול כי לא נמצא כן בשום מקום, וגדולה היה לו להקשות לפי דעת המדרש שהרי מת המשלח באותה שנה וא"כ היאך היה יכול להיות בשנה שעברה, והוא ז"ל נכנס שם לדייק בפי' התיבה דאישתקד והביא מערוך השלם ע"ש.

אמנם לפי פי' הזוהר ניחא כיון שהכהנים הוכיחו מי האיש המזומן לזה ודאי הכירו צו שנים רבים קודם ששלחו אותו והיה להם כמה אנשים שידעו שהם מזומנים לזה וא"כ בכל שנה היו אומרים זה ילך השתא וזה ילך לשנה הבא וא"כ פי' יב"ע מתאים לפי' הזוה"ק ז"ל, ועי' בתוס' יו"ט (צ"ב פ"ו מ"ג) ובירושלמי (יומא פ"ו ה"ג) שיהי' עמיד, וק"ל.

והנראה לדייק עוד מה"ת דאוחו האיש מוכן למות, דהנה עמי שורש שלו עת דהיינו זמן וכדעת הזוה"ק וא"כ א"ל שזה מרומו התיבה שזה האיש הוא כאן רק לעת ולא להשחקע וכמו שאומרים [בלע"ז] צייטווייליגער מענטש] וממילא היה מת באותו שנה אפילו לא היה מוליך השעיר ובודאי שומר מצוה לא ידע דבר רע [ועיין בעה"ת פ' בשלח בסופו בחר לך אנשים שפי' עמלק מכשף גדול היה ובחר אנשים שלא ימותו באותו שנה להלחם עם יהושע ודו"ק] וי"ל דהכהנים הגדולים ברוב חכמתם היו בקיאים צמי שימות בזה השנה [ועיין רמ"א באו"ח שהביא יש בקיאין ליל הו"ר להכיר בלבנה מה שיקרה לשנה הבאה] וכשראו שאיש זה עמיד למות בזה השנה אז בררו אותו להיות מוליך וזה באמת נחמס בראש השנה אשתקד וראו כהנים הגדולים שזה לא יחיה עוד שנה שלמה שנחמס עליו ובררו אותו

במיוחד ואח"כ צוה לכל בניי והרי אין
הצווי כן בשאר מצות ל"מ שבמורה היכי
דהאיסור שיך לכל אחד מישראל בדומה.
ובח"כ שיכול אהרן ובניו שאין חייבים
על העליה בפנים לא יהיו חייבים על
השמיטה בחוץ ת"ל אל אהרן ובניו ע"כ.

ג) יש לבאר הסמיכות של פרשת שחטי
חוץ לפרשה הקודמת של יום
הכפורים ששם נתבאר דכל אחד נתכפר
במה שחטא בשנה ההיא כי ביום הזה
יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם
לפני ה' חטאתו ומיד אח"כ מביא לאו
שחייבין עליה כרת ואיזה שייכות יש בזה.

ד) ובחז"ל דשחטי חוץ אסור בהנאה,
ולמה יהיה אסור בהנאה
הרי די בזה לבד שאינו נחשב כקרבן
וחייב עליה חטאת או כרת במזיד ולמה
יהא אסור בהנאה, והרי המורה החיר
לנו לשחוט בהמה לחולין וא"כ יהא נחשב
כמו ששחטו לחולין, וע' רמב"ן דפרשתנו
מוכחם כדברי ר"י בחולין (ט"ז פ"ג) דבא
הכ' להחיר לן בשר מאוה והכ' כאן
אסור כל השמיטות אפי' של חולין
(ועי"ש ש נמוס").

ה) בתורה"ק קראו שופך דם, ולמה
נקרא שופך דם והרי
הבהמות הותר לנו לשחוט וא"כ אין בזה
שופך דם, ובראב"ד (הוצא נחי' הרשנ"א
קידושין מ"ג פ"א ד"ה הוא ולא אנוס) דאע"פ
דכתיב גבי שחטי חוץ דם שפך אין דינו
כרולח שיהרג ואל יעבור, וא"כ צ"ב

להיות מת מחוץ מצוה וה' יתן לנו חיים
ארוכים וטובים עבגז"א.

(שנת משט"ו)

"וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל
אהרן ובניו ואל כל בניי ואמרת
אליהם זה הדבר אשר צוה ה' לאמר
איש איש מבית ישראל אשר ישחט
שור או כשב או עז במחנה או אשר
ישחט מחוץ למחנה" (יז:א-ג).
הזהירה המורה בשחטי חוץ על קדשים
הראויים להקריב לפני ה' הקריב במזיד
בחוץ חייב כרת ובשוגג חטאת קבוע.

יש לבאר למה החמירה המורה כ"כ
בלאו זה עד שנחייבו כרת.
וברמב"ם (פיה"ש סנהדרין פ"י ה"א)
דבעונת כרת תוכרת הנפש וחלוד לגמרי
ואינו זוכה לחיי העוה"ב (עיין רמב"ם ה"י
חשונה פ"ח ה"ה). ועיין רמב"ן (ויקרא
יח:כט) שחולק על הרמב"ם. וא"כ קשה
דהרי הבן אדם הזה ה"י כוונתו להקריב
קרבן לה' ובלי שום פניה רק בלחי לה'
לבדו ורק חטא במקום הקרבת הקרבן,
וא"כ למה יכרת נפשו לעולמי עד וילך
ערירי, ולא דמי לאוכל חלב ודם נותר או
פיגול כיון שאוכל אסור או שאוכל דבר
שמחשבתו הימה לעשות שלא כרצון
המורה, משא"כ כאן הרי רק טעה
במקום הקרבת הקרבן אבל עלם הקרבן
עשה כדבעי.

ב) יש לדייק קושית האלשיך ועיין ג"כ
רמב"ן למה צוה לאהרן ובניו

הפירוש בזה וממ"נ דא"כ למה קראו שופך דם.

(ו) "דם יחשב לאיש ההוא", ודרשו חכמינו (פי"ן זכאים ק"ח ע"ג) ההוא לא שוגג ולא מוטעה, והדבר צריך ביאור למה מצריך קרא לזה הרי בכל התורה כולה היכא דחייב כרת הוא רק במזיד וא"כ איזה הו"א היחה לחייבו אפי' בשוגג כרת.

והענין בזה הוא כמו שבארנו, לפי שהשי"ת קבע מקום לישראל להביא שם קרבנותיהם ולכון שם לבצם אליו ולא למקום אחר והמקום הזה כבר הוקדש מיום שנברא העולם, ובמדרש רבה (נראשים פ"ג אות ד') רב זכרי' בשם ר' יצחק אומר ממקום זהמ"ק נבראת האורה ה"ד והנה כבוד אלוקי ישראל בא מדרך הקדים ואין כבודו אלא זהמ"ק ומשם לוקח עפרו של אדה"ר ושם הקריב קרבן וכן נח והאבות כולו הקריבו שם עד שנבנה שם בית המקדש ונחקדש יותר בקדושה ומפלה ונחה עליו רוח ה' בהחמדת הקדושה.

וברמב"ן (נראשים ט"ז) כי הבאר ירמוז לביהמ"ק וג' עדרי זאן עולים על ג' רגלים כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים שמשם היו שואבים רוח"ק ע"כ. והמנה אברהם אבינו ע"ה בעקידה עם יוצר כל ית' שכל פעם שיעלו ישראל ברגל להקריב שם קרבנות יזכור אפרו של יצחק אבינו ואם ילך כל אחד

ויבנה במה לעצמו ויעמיד לו כהנים בצמות יתחלפו העבודות בהחלף הדעות ותחטטל הכוונה אלקית בהקרבת הקרבנות ולכן לזה להם שיביאו כולם אל מקום אחד אשר שם הסנהדרין ושם מתרבה הדעת והחכמה ואל מקום המקודש הזה יתקבצו כל חפלות ישראל מכל העולם כולו וכן אפילו בשעת היחר הצמות הי' עולות דרך שם לשער השמים כי מוצח של מעלה מכוון כנגד מוצח של מטה.

ולכן אם הקריב אותו בחוץ ח"ו דוחה אותו מקדושתו ומקנתו ומתי יהיה לו חקנה כי אולי יצטרך להתגלגל עוד הפעם עד שיבא למיקון השלם והגורם לזה גדול עונו מנשוא ולכן דם יחשב לו ששפך דם בהמה והקב"ה לא החיר בשר בע"ח רק לכפרה או לאכילה ורפואה שהם זרכי זנ"א אבל להמיחם בלי חופעת יש בדבר השחתה ונקרא שופך דם ואף שאינו כשפיכת דם האדם למעלתו ופחיתות הבהמה מ"מ שפיכת דמים מיקרי, ולפיכך חייבה התורה עליו כרת מדה כנגד מדה כי קרבן הנקרב במקומו בקדושה מוכן לעלות ולהדבק בשורשו ומקום מחצבתו שהוא האילן אשר ממנה פורחות הנשמה, ובהקרבתו בחוץ רח"ל נעשה כענף הנכרת מן האילן וחייב על הקרבנות בפני עצמו לפי שהוא זמן עילויה לשורשה ואם תעלה לחוץ הרי תדחה אל החיצונות ומתי ישוב, ומשום הכי אינו חייב עד שיעלה אותה לה' אבל המעלה להדיוט פטור.

להחיר לו לשחוט ולהקריב בחוץ כיון
דהם כקדשים שנקרבו בחוץ.

ונראה דהנה בישראל כשמביא קרבן
לביית המקדש או נחפר לו כיון
שהדם הוא הנפש וזה הוא נפש תחת
נפש ועי"ז שהוא מטריח בעצמו לעלות
לרגל נזכר אפרו של יצחק אבינו וחפלות
של יעקב סבא קדישא שהתפלל במקום
ההוא ונתקדש ע"י הכהנים והסנהדרין
בכל זמן ובכלל כל החפלות שהוא מתפלל
נחעלה במקום ההוא, וא"כ ע"י הקרבת
הקרבן מעלה ריח ניחוח לבזרא ית' וע"י
נחעלה החפלה ונעשה לבז נשבר בקרבן
כיון שחטא וזיער לה' כמו שפ' הרמב"ן
שנריך לזייר בדעתו בשעת הקרבה שכל
המעשה היה מגיע לו, אבל בעכו"ס אין
דבר כזה שהם נשארז במדה"ד ולכן לא
מהני להם חטובה, אפילו מחשבה רעה
הקב"ה מזרפה למעשה ואין בהקרבת
הקרבן שלהם שום ענין ושום זכרון
לדברים הנ"ל.

אמנם אם הוא מחסידי אומות העולם
ושומר הז' מצות שלו בשלימות
ורצה לעשות ריח ניחוח ולקבל שכר עליה
מקריב קרבן, וא"כ אין הוא מוכרח
להקריבו דוקא בירושלים עיה"ק ובמקום
המקודש בביית המקדש שנחקדשה יותר
מכל מקום בכל מיני קדושות, ועוד והוא
העיקר כי העכו"ס אין להם נשמה וא"כ
אין בעשיית הקרבן בחוץ חסרון כמו
שיש בישראל כיון שהקרבן מוכן לעלות
ולהדבק בשורשו ומקום מחנכתו שהוא

ועיין במשנה זכחים (ק"ח ע"א) שנאמר
לעשות אותו לה' ובאחרונים יש
פלוגתא מה היא הכונה מעלה להדיוט
יש שביארו שכל שאינו מתכוין לשם ה'
אפי' העלה סתמא נקרא מעלה להדיוט
ואל תקשה מהכלל הידוע בקדשים
דסתמן לשמן קאי דזה דוקא במעלה
בפנים ויש שביארו מעלה להדיוט הכוונה
לשם ע"ז ועיין חוס' ד"ה המעלה
שחולק על זה. והביאור הוא עפ"י מה
דפירשנו דכיון דמשנה מקום הקרבת
הקרבן משנה כל הכוונה של הקרבן וזה
אינו אלא אם מתכוין לשם שמים ואז
מתחלף המחשבת קודש ומדחה אותו
לחוץ משא"כ אם מעלה אותו להדיוט אז
אין שום שינוי ונשאר כמו שהי' מקודש
ולכן הדין לנריך שיעלה לראש המזבח
כדי שיהא חייב.

והחמירו מאד בדבר דאמרו שחוטף חוץ
אסורים בהנאה והכל הוא על
פי הכוונה הנ"ל שלא להקריב חוץ
למקום המקדש ואפי' השוחט קדשי
עכו"ס בחוץ חייב וכן המעלה אותן בחוץ
כיון שאסור עלינו להקריב בחוץ לכן
אסור לסייען ולעשות שליחותן ורק
להורות להם וללמד מותרין כיון שהם
מותרין להקריב כל מקום שהם רוצין
כמבואר בסוף מס' זכחים (דף קט"ו).

והנה לכאורה הדבר נראה כמימה למה
לעכו"ס מותרין להקריב בחוץ
דברי גס הם מקריבין לה' (עיין רמז"ס
ה' מלכים פ"י ה"י), וא"כ לא היה לן

האילן אשר ממנה פורחת הנשמה ובהעלותו חוץ נעשה כענף הנכרת מן האילן, מפני שאין לו נשמה והוא נמשל לנשמה ולחית השדה.

במקום שהקריבו אבותינו משום דעי"ז נתעורר זכותם לנו ודוקא במקום קדוש כזה מותר לישראל להקריב כדי שהקריבת הקרבן במקום ההוא יעורר זכותם.

ויתבאר ע"פ הנ"ל דברי המדרש (פרשה כ"ב אות ג') דהיו ישראל נוהגים להקריב באיסור הצמה במדבר והיו פורעניות באות עליהם והאומות העולם רואין ואומרים הן מקריבין לפניך ואחה הורגם, לפיכך אמר הקב"ה למשה לך ואמור להם לישראל הזהרו שלא תהיו מקריבין לאיסור במה לפיכך משה מזהיר לישראל ואומר להם איש איש מבני"י אשר ישחט ע"כ, והדבר טעון קלח ביאור למה לא שמעו ישראל למה שזוטה לן החוה"ק, דלפי המדרש משמע דכבר אסרו הצמה ורק כאן משמיענו שנית ואולי להודיע שיש בזה איסור כרת, ועוד מה משמיענו ממה שאמרו האומות הרי כל היום הם מחרפין ומגדפין לישראל ועל ה' רח"ל ואפי' יקריבו בזהמ"ק ימציאו דבר לחרף ולגדף.

ואעתיק לך מש"כ הרמב"ן צפ' ויגש (מו:א) ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק הציא מש"כ רש"י אדם חייב בכבוד אביו יותר מכבוד זקינו ולפיכך חלה ביצחק ולא באברהם ע"כ דברי רש"י. ואינו מספיק שהראוי לומר לאלקי אבותיו בלי שיחד אדם כמו שאמר האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק ובחפילתו אמר אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק או יאמר ויזבח זבחים לה' כמו שנאמר באברהם ויזן מזבח לה' ומה צורך לפרש בו יותר אבל הפסוק הזה יש בו סוד יגלה לנו אותו בצראשית רבה כי כאשר בא יעקב לרדת מצרים ראה כי הגלות יתחיל בו וצורעו ופחד ממנו וזבח זבחים רבים לפחד אביו יצחק שלא תהא מדת הדין מחוזה כנגדו ועשה זה צבאר שבע שהיא בית חפילה לאבותיו ומשם נטל רשות בלכתו לחרן.

ונראה דהנה העם ישראל ראו דהאומות העולם ג"כ מקריבין קרבנות בצמות ולהם לא אירע שום רעה ולכן לא חששו שסיבת המיתה הוא בשביל זה ואולי לא ידעו דאומות העולם מותרין להקריב אצל הצמות ולכן לא נמנעו מכך, ולכן צוה הקב"ה למשה שיאמר לבני"י שהסיבה למיתה הוא בשביל הקריבת הקרבנות אצל הצמות דכיון דהעיקר והמעלה הכי גדולה של הקרבן הוא

ואמר הכחוב זבחים להודיע שלא הי' עולות כאבותיו כי אברהם הקריב עולות, ובמס' זבחים (קט"ו ע"א) אמרו לא הקריבו בני נח שלמים עולות הקריבו ובנה כחוב מפורש ועל עולות במזבח אבל יעקב מפני פחד ה' הקריב שלמים להשלים אליו כל המדות כמו שדרשו שלמים שמטילין שלום בעולם, והנה היחה חפילת כוונתו למדת הגבורה

הכל לזכות ויורד שפע מלעילא וכל טוב וטוב על כל השנה כולה וכן היה ג"כ ע"י הקרבת הקרבנות דעל ידה נחפך ונעשה טהור מכל סיג ופגם ונחפך הכל לזכות ולטובה.

זוהו מה שכ' האלשיך הטעם לזוה לאהרן וזניו ג"כ במיוחד דאל יחשבו ההמון עם דרק לטובת הכהנים הוא כדי שיאכלו חקם מכל קרבני זניו, ולכן הקדים הזוה לאהרן שאם היה הדבר כך למה יזוה גם לכהנים שלא ישחטו בחוץ הלא אין להם הפסד כי כולו להם, ולכן אין זה כי אם מטעם אשר יציאו אל פתח אהל מועד וכפי מה שנארנו.

"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו'" (יח:ג). פירש"י, מגיד שמעשיהם של מצרים ושל כנענים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל. ובכלי יקר חמה על פרש"י, וכי ס"ד שדוקא אותן אשר ישבו בהם ואשר מציא שמה שהם מקולקלין ביותר מכולם לא יעשו, אבל כמעשה אותן שאינן כ"כ מקולקלין יעשו חלילה מלומר כך, ולכך פי' לרבותא נקט דמסתמא צורר הקב"ה לישראל המקום שאינו מקולקל כ"כ כדי שלא ילמדו ממעשיהם ע"כ אמר שאפילו כמעשיהם של אלו לא תעשו ע"ש מה שהאריך.

ופלא שהרי דברי רש"י הם דברי רז"ל בתו"כ כאן (פרשה ה') וז"ל, מנין

שהיא הקרובה אליו זה הטעם שהזכירו בצראשית רבה שחייב אדם צבכוד אציו יותר מצבכוד זקינו והוא הטעם שאמרו שם בלשון אחר בחמילה שואלין בשלום התלמיד ואח"כ בשלום הרב ועי' שם בכל הקטע.

ומבואר דהקריבו קרבנות כדי לעורר רחמים לדורות משא"כ העכו"ם הם לא הבינו שהפורעניות הוא טובה לישראל כיון שע"י יזוהו שלא להקריב צבמה ועי"ז יקריבו דוקא צבית המקדש ועי"ז יהיה להם שפע טוב חכמת אבותם תעמוד להם לעד לשמרם מן החטא ומכל זרה וזוקה לפיכך חמהו דאפי' אם יאמרו דכנסת ישראל חטאו הרי סוף סוף מציאין קרבנות והוא לכפר על מה שעשו א"כ נראה הדבר כמו גזירה ולפיכך אמר הקב"ה למשה סיבת הדבר שיאמר לישראל, וצחו"ל אמר ריב"ל אילו היו אומות העולם יודעים מה הי' המקדש יפה להם קסטריות היו מקיפים אותו כדי לשומרו ולדייק דלא אמר שהאומות העולם היו מקריבין שם אלא היו מקיפין אותו לשומרו, והוא ע"פ הנ"ל דדוקא לישראל יש ענין וכוונה להקריב במקום ההוא והבן.

ועפי"ז שפיר מובן הסמיכות של פרשת שמוטי חוץ לפרשה של יום הכפורים שהוא ג"כ לכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאמיכם ומה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל מכל עבירות שעברו ועי"ז נחפך

שלא הייתה אומה באומות שהתעבדו מעשיהם יותר מן המצריים, ח"ל "כמעשה ארץ מצרים לא תעשו", מנין לדור אחרון שהתעבדו מעשיהם יותר מכולם, ח"ל "כמעשה ארץ מצרים לא תעשו", מנין למקום שישבו בו ישראל שהתעבדו מעשיהם יותר מכולם, ח"ל "אשר ישבתם בה לא תעשו", ומנין שישיבתם של ישראל גרמה להם לכל מעשיהם הללו, ח"ל "אשר ישבתם בה לא תעשו", ומנין שלא הייתה אומה באומות שהתעבדו מעשיהם יותר מן הכנענים, ח"ל "וכמעשה ארץ כנען לא תעשו", ומנין לדור אחרון שהתעבדו מעשיהם יותר מכולם, ח"ל "וכמעשה ארץ כנען לא תעשו", ומנין למקום שצאו בו ישראל וכבשו שהתעבדו מעשיהן יותר מכולם, ח"ל "אשר אני מביא אחכם שמה", ומנין שביאחם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו, ח"ל "אשר אני מביא אחכם שמה לא תעשו".

כטובים שבהם יעשו ח"ו, לאו קושיא הוא דע"ז סיים הקרא "ובחוקותיהם לא תלכו", דכל שחק הוא להם לא תלכו. והא דלר"ך לזהיר על אלו יותר, י"ל דידוע שמנהג העולם למשוך אחר מנהג אנשי מקומו שיצא משם או שצא לשם, ובודאי שהיו מורגלים לכמה ממעשיהם [ויש להעיר קצת ממדרש רבה (פ' כ"ג ו')] הה"ד כשושנה בין החוחים א"ר ברביה אמר הקב"ה למשה לך אמור לישראל כשהייתם במצרים הייתם דומין לשושנה בין החוחים עכשיו שאתם נכנסים לא"י היו דומין לשושנה ותנו דעתכם שלא תעשו כמעשה אלו וכמעשה אלון וכמ"ש הללו עובדי ע"ז והללו וכו' ונשאר אללם הרגל במעשיהם, וכן בארץ כנען שיצאו לארצם, לכן אמר שלא תעשו כמותם.

ועי' דרשת הר"ן (דרוש ה') דהאבות נחרקו מבני כנען מפני שהיו מוטבעים בחכונות רעות והיו רוצין להתדבק במי שאינו מוטבע באותן החכונות הרעות וגם כי היו ע"ז ואותן החכונות מתעבדות ונמשכות בזרעם והיו כמו חולי הגוף ובספרי רפואה נקראים חלאים ירושיים כלומר שמורישים אותן לבניהם עיי"ש [ויש להעיר מדברי המד"ר (בראשית פ"ט י') א"ר לוי בשעה שא"א היה מהלך בארם נהרים ראה אותן אוכלין ושומים ופוחזים אמר הלוואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת וכיון שהגיע לסולמה של צור אמר הלוואי ויהא חלקי בארץ הזאת עיי"ש ועי' צנור הקדש שהקשו מח"כ אלו ויל"ע].

הנה מבואר מדברי חז"ל שהפ"י כמו שפרש"י ז"ל הוא אמת, ואדרבה מקום ישוב של ישראל הוא שגרמה להם להתמעט יותר מכולם וכנ"ל. ועי' רמב"ן מה שהקשה על האבן עזרא ז"ל מדברי התו"כ דהמצרים היו ג"כ שטופי זימה ומביא מיוקאל בני מצרים שכנין גדלי צער (כ"ג: ב) אשר צער חמורים צערם וזרמת סוקים וזרמתם.

ומה שהקשה ל"י להכלי יקר דא"כ כמקולקלים שבהם לא יעשו אצל

ועי' רמב"ן עה"ת (דברים יב: כט) לאפילו
דבר טוב ונכבד אסור ללמוד מהם עיי"ש
אבל זה דוקא דבר מאוס ומקולקל ועי'
בסנהדרין (ל"ט ע"ג) כמחוקקין שבהם לא
עשיחם, וק"ל.

א"י כמעשה ארץ מצרים וגו' שראינו
צעוניה כל מקום שבניי ישבו בין
האומות גרמה להם לאומות שנתקלקלו
ביותר, וכן מצינו בשטים (פי' חקת) שהיו
האומות גדורים מן העריות מדור המבול
עד שבא בלעם והחיר להם שהיו שם
ישראל ועיי"ש במד"ת (פרשה כ"א), וכן
בכל דור דור. ובלעם מתהפך נגד משה
רבינו כי כל מקום שיש שם גדר קדושה
הטומאה מתגברת, כי זה לעומת זה
עשה האלקים (קהלת ד: יז), ועי' ירושלמי
(יבמות פ"ג ה"ד) כל הפורש מעריות נקרא
קדוש.

ועי' מס' שבת (ק"ח ע"ג) דרבי קראו לו
רבינו הקדוש מפני שמעולם לא
הסתכל וכו' ולא הכניס ידו למטה
מאבנטו, ועי' מס' כתובות (דף ק"ג)
דמיום שמת רבי בטלה קדושה ור"מ
היה נקרא ע"י ר' יוסי ז"ר חלפתא
נוע, עיי"ש בקרבן עדה דהיה משבח
ר"מ בפני אנשי ציפורי דהוא אדם קדוש
ולנוע, ועי' ברכות (ח' ע"ג) בג' דברים
אזי אוהב את הפרסיים הן לנועין בזאכילה
ובבהכ"ס ובד"א עי' רש"י שם, ועי'
במס' מגילה (דף י') כל כלה שהיא לנועה
בבית חמיה זוכה שיוצא ממנה מלכים,
וכן להיפך רח"ל שורה רוח טומאה.

עוד י"ל דאמר "כמעשה ארץ מצרים
וגו' ובחוקותיהם לא תלכו" דיש
מעשה ומנהג רע ומקולקל אלל אומה,
אבל אין זה חוק להם אלא שהורגלו
במעשה מקולקל או מעשים מקולקלים
מחמת רוע ההרגל, ויש מעשים שהם
בחור חוק להם ושיעשו כן ע"פ
נימוסיהם. וז"ש "כמעשה ארץ מצרים
אשר ישבחתם", כלומר מעשים שעשו
מעצמם ושבתם גרמחתם להם שיעשו כן,
אבל אין זה חוק שלהם אלא שבתם
גרמחתם לה שיעשו כן, אעפ"כ "לא
תעשו ובחוקותיהם לא תלכו".

א"י כמעשה ארץ מצרים וגו' לפי מה
שכתב היעב"ץ ז"ל (בסידור שלו דיני
השעה באז חלוץ ו') לענין המאדעם למה
אין בו משום ובחוקותיהם, וכתב היעב"ץ
ז"ל שצעוניה רוב מהמאדעם שלהם
המוציאים הם בני ישראל, ולכן אין בו
משום ובחוקותיהם לא תלכו (ועי' שו"ת
בית שערס יו"ד סי' רל"ז), וזה שאמר
דעכ"פ איכא בזה משום "כמעשה ארץ
מצרים אשר ישבחתם זה לא תעשו".
וא"ת דוקא מה שהם עשו אסור אבל
מה שישראל גרמו מותר לכן קאמר
ומנין שישיבחתם של ישראל גרמה להם
לכל המעשים הללו, ח"ל "אשר ישבחתם
זה לא תעשו", והנה אזהרה אפילו על
המעשים שהמצרים עשו ע"י שישראל
גרמו להם ואפ"ה לא תעשו אף שאין
בזה משום ובחוקותיהם, והשאר היינו
מעשים שעשו המצריים מעצמם ולא ע"י
בני ישראל יש בו משום ובחוקותיהם,

בכלל מאחיים מנה, שהרי הכל בכלל
המקולקלים ביותר ולא יעשו ככל
מעשיהם ופשוט.

וי"ל למה אמר "כמעשה ארץ מצרים"
ותלה המעשה בארץ מצרים ולא
בבני אדם, והול"ל "כמעשה המצריים
אשר ישבתם ביניהם לא חששו וכמעשה
הכנענים אשר אני מביא אחתם שמה לא
חששו".

ונראה, דהזכיר הכתוב שיש מעשים
אשר הם מזד עצמם לא נגד
החורה אלא שהם מנהגי הארץ הזאת,
וכל מדינה וארץ מנהגיה משונות משאר
ארצות. ואמרו ז"ל (שמ"ר מ"ו ו') אזלת
לקרחת הלך בנימוסיה. וכיון שנתיישב
אדם במקום חן המקום על יושביה,
ודרכו לילך ולנהוג במנהג מקום שהלך
לשם. והנה מעשים אלו אין בהם משום
ע"ז או שאר חוק, אלא הוא מנהג
המקום ומעשיהם. והזכירה החורה
"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה"
שהם מנהגי המקום, "לא חששו", וכן
כשתבואו לארץ כנען ויש להם מנהגי
המקום והארץ לא חששו, וחוק מזה
"ובחקותיהם לא תלכו", כי נריכים בניי
להיות מובדלים מן העמים וממנהגיהם.

וידוע מהרבי ר' אלימלך זנוק"ל שאמר
אם האדם הוא במדבר ואין אצלו
ש"ע ולא מורה הוראה כדת מה לעשות
ולא יודע האיך להתנהג ורואה שם
עכו"ם, יראה מה שהוא עושה ויעשה

ובזהר (פקודי דף רס"ז ע"ב - רס"ח ע"א)
דנהיכל שביעי של הסט"א שבו
יש רוח טומאה שכל העובר עבירה שורה
עליו רוח טומאה ונעשה סימן בפניו
ומלאכי מעלה מכריזים הבדלו מפלוגי
שעבר עבירה רח"ל ואם נולד ילד ממנו
אז יוצא רע ממנו והם עזי פנים שבדור
[ולפי הירושלמי שהבאתי תחיישב קושיית
כמה שהקשו על הפסוק קדושים תהיו
דלא בא להזהר על פרישה עריות, דא"כ
למה קראו לו קדוש ועי' רמב"ן (ויקרא
יט:ב) ועי' רבינו בחי, ולכאורה מדברי
הירושלמי משמע קצת להיפוך], וכן
במים שמכשירים לקבל טומאה, שהטורה
שהמים מביאים בין מים חיים או מקוה
המים ועוד גורמים לטומאה שיבא, ועי'
בני יששכר (חדש אייר) טהרה בחי' בינה
וקדושה בחי' חכמה והן חרי רעין דלא
מתפרשין (זהר ח"ג ד' ע"א) ולכן סדרו
המשניות קדשים טהרות וזה חכמה
ודעת בחיבור האות ו', ולכן אמר
כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא
חששו והבן כי קרחת. (שנת תש"ח)

"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם
בה לא חששו וגו'" (יה:ג). ועיין
ברש"י (מח"כ) מגיד שמעשים של מצרים
ושל כנענים מקולקלים מכל האומות,
ואותו מקום שיושב בו ישראל מקולקל
מן הכל. ועיין כלי יקר שחולק, דא"כ
כשאר מצרים יעשו. ולפענ"ד אין זה
קושיא, דודאי כשאר ארץ מצרים לא
נריך להזהר שהרי לא ישבו שם ואין
יודעים מעשיהם ומהיכן ילמדו, או שמה

זימה והוא היה משקה לסדום וכו' ע"ש, ונראה דזה מה ששלח משה רבינו וראיתם את הארץ מה הוא כלומר טבע הארץ, ואת העם היושב עליה כלומר כיון שנאגדלו שם בלעו מטבעה החזק הוא הרפה אמר להם לראות שמי דברים וראיתם הארץ מה הוא כלומר טבעה הוא ואת העם היושב עליה.

ובדברי המדרש נראה לפרש מה שאמר לו ר"י בן קסמא להאי גברא שפגע בו ואמר לו רבי ריווך שמדור במקומינו ואני אתן לך אלף אלפים דנרי זהב וכו' ואמר אפילו אתה נותן לי כל כסף זהב שבעולם אין אני דר אלא במקום תורה (אבות פ"ו מ"ט) ולכאורה צ"ע הרי צידו לצנות שם מקום תורה ואדרבה יפולו מעינומתין חוץ ורביץ תורה גם להם אמנם להנ"ל ר"י ידע שאין המקום שם מקום תורה וז"ש אין אני דר אלא במקום תורה כלומר שהמקום גורם שהוא מקום תורה.

והנה ארץ ישראל הוא מקום תורה וקדושה ונמקדש בקדושה זו עוד מומן בריאת העולם כמ"ש עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ולכן מציון תצא תורה דהתורה תלוי בקדושת ארץ ישראל ובישראל, וארץ מצרים והעם היושב בה אלו המצריים שטופי זימה הם וכתיב ורמת סוסים ורמתם א"כ הארץ נמי גורמת לזנות כשטים. האמנם בני ישראל שמקור מחנכתם מארץ ישראל זרע אברהם

הכל להיפך ממנו, ונמצא עשה הכל כתורה והבן. והרבה יש לדבר מהארץ הזאת אר"ב שהרבה בעוני"ה הולכים אחר מנהגי אמעריקא ח"ו באמרם שזה רק מנהגי המקום ואין צוה משום "ובחקותיהם לא תלכו", אבל זה איסור בפני עצמו שלא יעשו כמעשיהם בכלל [וכגון טענקסגיווי"ג בלע"ז וכיו"ב], והארכתי צוה קצת בדרך מוסר.

(שנת תשמ"ו)

"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקותיהם לא תלכו" (יח:ג). י"ל מה כוונתו במעשה ארץ מצרים וארץ כנען אם ידוע מה המעשה הוא יאמר מעשה זו לא תעשון ואם לא ידוע המעשה מה לא תעשון שייך, ועיין א"ע מעשה ארץ מצרים על השעירים הנזכרים וכמעשה ארץ כנען על העריות שהיו הכנענים בהם רעים וחטאים ועל דעת רבותינו בה"כ המצריים היו שטופים בימה בכל העריות ובזכור ובצהמה והוא האמת ע"ש ועיין איהיה"ק. ובתרגום אונקלוס כעובדי עמא דארעא דמצרים וכו'.

והנראה לפ"מ דאיתא במדרש רבה פי' בלק על הפסוק וישב ישראל בשטים וחל העם לזנות יש מעיינות שמגדלין גבורים ויש שמגדלים חלשים יש שמגדלים לנזעים ויש שמגדלים שטופי זמה ומעייין של שטים היה מגדל שטופי

"ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא" (יח:כב). מובא במס' נדרים (דף נ"א) דרש בר קפרא מאי תועבה היא, אמר הקב"ה חפו זה ישראל שמניחין נשותיהן והולכין אחר משכב זכור ועיין רא"ש שם.

"ובכל בהמה לא תתן שכבתך וגו' תבל הוא" (יח:כג). לשון קדש וערוה וניאוף וכן "ואפי על תבליחם" (ישעי י:כה), ד"א תבל הוא לשון בלילה וערבוב זרע אדם זרע בהמה לשון רש"י. ובגמ' (נדרים נ"א) אמר בר קפרא לרבי מאי תבל הוא וכו' תבל הוא אמר רחמנא ביאת חמור תבלין יש בה שמנחת בעלה ונרבעת לחמור.

"ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות אשר נעשו לפניכם" (יח:ל). וי"ל מה ש"ך חקים אלל תועבות, ובסמוך (יח:כו) ושמרתם אתם את חקתי ואת משפטי ולא נעשו מכל התועבות האלה כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ ועיין א"ע וטעם את כל התועבות האל וכו'.

ובילקה"ג הביא בשם מרן נק"ו בעל בית שערים זל"ל כי כמו שיש מצות שכליות שיש להם טעם ומצות חקיות שאין להם טעם, כן יש עבירות שכליות כלומר עבירות שיש בהם טעם והעושה אותם נהנה מהם, ויש ג"כ עבירות חוקיות שאין בהם שום טעם והנאה גופניית אלא להכעיס את הבורא

אוהבו לא השמיתו בארץ מזרים בהשחתה זו ואדרבה היו גדורים בעריות עד שהחורה העידה אחת הימה באונס ופרסמה החורה והכחוב העיד עליהם ועל נדקתם וקדושתם.

ולפי שהיו האו"ה אומרים בהם שלטו בנשותיהם לא כ"ש העיד הכחוב הראובני הטיל להם אותיות ה"א יו"ד להעיד עליהם ועל קדושתם ואמרו להדיא בזכות נשים נדקניות נגאלו. וז"ש כמעשה ארץ מזרים אשר ישבתם זה לא נעשו כלומר הגם שישבתם בארץ מזרים והיא מגדלת אנשי זימה ובלתי ננועים מ"מ לא נעשו כי אין אחס מארץ מזרים אלא ישבתם זה, וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אחכם שמה לא נעשו ובחקהיהם לא הלכו כי בארץ כנען יצא דע"ו מתגבר זה לעומת זה היות ה' חלקיך דורש אותה ולכן שם יצא דע"ו וחקהיהם שחקקו לע"ו שלהם לא נעשו ולא נתבטלה הע"ו עד שהתפללו אכנה"ג ובטלוה.

"ערות אשה ובתה לא תגלה וגו' שארה הנה זמה הוא" (יח:יז). מרגם אונקלוס עלת חטאין, ורש"י כתב שינרץ יועץ לחטוא והרמב"ן הקשה ולא ידעתי טעם לזה שכל העריות גם שאר עבירות ינה"ר יועלו לחטוא, וכתב כי שם זמה הוא משם זמס ע"ש. ורבינו הבנה"ג (הלי עריות) פי' זמה היא אמר הקב"ה בין זו ואמה, כלומר זו מה היא ועיין נדרים נ"א.

ח"ו כענין שאמרו (סנהדרין ק"ג ע"ב) כלום יש לך הנאה וכו' והשיב כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי ח"ש ושמרתם את משמרתי עכ"פ לבדתי עשות מחקות התועבות ודפח"ח ע"ש.

ומה שנראה עוד לפמ"ש הרמב"ן ז"ל (דברים כט:יח) והתברך בלבבו לאמר וגו' למען ספות הרוה את הנמאה, פי' להוסיף השבעה עם שמחאוה כי נפש שבעה תקרא רוה כענין וריחי נפש הכהנים וכו' והמחאוה תקרא נמאה נמאה לך נפשי, והטעם כי נפש האדם הרוה שאיננה מחאוה לדברים הרעים לה כאשר תבא בלבו קצת המחאוה והוא ימלא מחאוה אז יוסיף בנפשו תאוה יתרה ותהיה נמאה מאוד לדבר ההוא שאכל או שפשה יותר מצראשונה, והמחאוה עוד לדברים רעים שלא היחה מחאוה להם מחחלה כי המחאוה לומת הנשים היפות כשיהיה שטוף בזמתן תבואהו תאוה לבא על הזכר ועל הנמאה וכיוצא בזה בשאר

המאות וכענין שהזכירו חכמים משביעו רעב מרעיבו שבע ולכך יאמר הכתוב בהולך בשרירות לבו שהוא אם ימלא נפשו במחאוה השרירות והחזקות עליו אשר היא נמאה להם יוסיף נפשו הרוה עם הנמאה כי יחאוה וינמא למה שהיה שבע ממנו ולאשר השביע נפשו בו וכו', ע"ש דברים נפלאים.

ולפ"ז נראה דו"ש ושמרתם את משמרת משמרת משמרת המחורה לבדתי עשות מחקות התועבות שאם לא תשמרו משמרתו ותכנסו במחאוה שיש לכם הנאה אז מחמת המחאוה הראשונה חוסיפו תאוות ומחאוה שחשבעו ממנה ויהיה לכם הנאה חוסיפו תאוה עד שתעשו אפילו מחקות התועבות שאין להם שום טעם והנאה אלא כחק וכדי להנצל מחקות התועבות אין לכם שמירה אלא ושמרתם את משמרתו והבן.

פרשת קדושים

הקב"ה ואביו ואמו וא"כ יש בו באלים חלק אלק ממעל אשר הכתיב בו ויפח באפיו נשמת רוח חיים ומאן דנפח מדידיה קנפח כביכול כי בללם אלקים עשה את האדם ויפח באפו נשמת רוח חיים. ונמצא דבאמת יש בו קדושה.

ח"ש קדשים תהיו כי קדוש אני, וכיון

"דבר אל כל עדת בני ישראל קדשים תהיו כי קדש אני וגו'" (וי:ב). וז"ע וכי יכול אדם להשוות לקונו ואל מי תדמיוני ואשור לו, והנראה דבאמת אדם הגשמי שנוול יקודו מעפר וסופו לעפר קרון מחומר לא יעלה על דעת שידמה עצמו לכביכול, ברם הרי אמרו שלשה שותפין באלים

השבת ואינם כדאים לשמור את השבת
 וז"ש קדשים תהיו וגו' איש אמו ואביו
 תראו ואת שבתותי תשמורו אני ה'
 אלקיכם. וסמך ליה אל חפנו אל
 האלילים כי המחלל שבת הרי הוא כעובד
 עו"כ.

א"י לפמ"ש ז"ל כל השומר שבת
 כהלכתו אפילו עו"ז כדור אנוש
 מוחלין לו ולכן סמך שמירת שבת לעובדי
 אלילים אל חפנו אל האלילים ואם ח"ו
 טעה ופנה אל אלהי נכר והגם שכל
 באיה לא ישובין מ"מ אני ה' אלקיכם
 דכל השומר שבת כהלכתו אפי" עבד ע"ז
 כדור אנוש מוחלין לו ומקנתו בשמירת
 שבת וכנ"ל. (שנת תשמ"ז)

"קדושים תהיו" (יט:ב). הוּו פרושים
 מן העריות ועיין רמב"ן הוּו פרושים
 בכל דבר וקדש עצמך צמותך לך. ונראה
 דזה ציבור פרשה זו נאמרה בהקהל
 כלומר שלכל דבר ולכולם נאמר שרוב
 גופי תורה תלויים בצרישות מן המותרות
 ויזיר עצמו מן ההיחזר שלא יבא לידי
 איסור וכמ"ש (ע"ו י"ז ע"א) סחור סחור
 אמרינן לגזירה לכרמא לא תקרב,
 ובצעה"ט כתב סמך ושמרתם את
 משמרתי (יח:ג) לקדשים תהיו כלומר ע"י
 שחששו משמרת למשמרת תהיו קדושים.

ורבינו חננאל (חגיגה י"ד ע"ג) כתב וז"ל
 ד' נכנסו לפרדס ומפורש
 בהיכלות שהיו החכמים הראוין למדה
 הזו מחפללין ומנקיין עצמן מכל דבר

שכן איש אמו ואביו תיראו, לפמ"ש ז"ל
 שלשה שוחפין בחדם הקב"ה ואביו ואמו
 וכיון שאני מצוה להיות קדושים מצד
 שקדוש אני א"כ הכ"נ איש אמו ואביו
 תראו מצד החלק שלהם ואת שבתותי
 תשמורו מצד החלק שלי.

א"י ישראל נקראו קדושים דכתיב
 ואחס תהיו לי ממלכת כהנים וגוי
 קדוש, ושבת אקרי קודש שבת קודש,
 וארץ ישראל אקרי קודש כמ"ש ז"ל עשר
 קדושות הן אר"י מקודשת מכל הארצות
 ועוסקין בתורה הקדושה. וכל העמים
 הם טמאים וארנס טמא ארץ העמים,
 וגזרו על איר ארץ העמים להיותו טמא,
 ולא כן אירא דארץ ישראל מחכים
 בתורה שיש בו מקדושת א"י ואין אירא
 דא"י מחערב עם איר ארץ העמים
 ואפילו מלאכי ארץ ישראל קדושתם
 למעלה ממלאכי חו"ל עיין רש"י (בראשית
 כח:י) ויאל יעקב מבאר שבע שאין מלאכי
 א"י וכו' ע"ש. ומרן החת"ס כתב דארץ
 שבאר"י יותר קדוש משמים שבחו"ל,
 וכתב עוד שכל המזכיר שם ישראל בכל
 פסם שמזכירו נתוסף בו קדושה (עיין פ'
 נשא). ומה"ע נמי גוי ששבת חייב מיתה
 כיון דשבת קודש הוא אין ראוי וכדאי
 לטמא להשתמש בקדושה גדולה כשבת
 קודש.

וז"ש קדשים תהיו כי קדש אני וגו' ואז
 איש אביו ואמו תיראו ואת
 שבתותי תשמורו ודוקא כשתהיו קדושים
 דבלאו הכי גם אר"ה הטמאים ישמרו

צריך טהרה יחירה, ומעשה של ר' יוסף דילה ריינא יוכיח שרצה להביא משיח (ועי' בסדרס רמונים להרמ"ק שער כ"א ס"א) וזה היה אחר כל המעשים נוראים שעשה כידוע ולא צריכין טהרה יחירה שהס"מ לא יכלול אומה ודי למבין.

וכתב הראב"ד בצעה"נ חורתי על הכל ולא מצאתי לגוף טוב מרעבון נפש במיעוט מאכל, ובגמ' סנהדרין (ס"ה ע"ג) ומה המעריב עצמו כדי שחשירה עליו טומאה שורה עליו רוח טומאה המרעיב עצמו כדי שחשירה עליו רוח טהרה על אחת כמה וכמה ע"כ, וכן סורר ומורה נהרג על שאכל תרתימר בשר ושמה לוג יין וע"ז הוא נעשה בעל תאוה חולל וסובא וזה שאמר קדשים תהיו קדש עצמן במותר לך ועד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו (במדרש הובא בסוס' כחובות ק"ד ע"א ד"ה לא נהנמי) ה' ישמרנו מכל רע לנצח אמן.

(שנת השמ"ג)

"קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם" (ויט:ב). וכבר הבאתי דמה דמיון ולמי תדמוני ואשה. ועיין רש"י קדשים תהיו הוו פרושים מן העריות ומן העבירה שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא גדר קדושה וצ"ב מה זה פרושים, והרמב"ן ז"ל כתב קדושים תהיו כי יש נבל בשרות התורה ע"ש.

ואשר נראה בס"ד דכחוב צפ' מטות

טומאה וזמין וטובלין ומטהרין והיו משתמשין בשמות וזופין בהיכלות ורואין היאך משמרות המלאכים במעמדם והיאך היכל אחרי היכל ולפנים מהיכל וזה אוחס ר"ע כשאתם מגיעין להביט באובונתא דליבא אצל אבני שיש טהור אל חאמרו מים מים שאין מים כל עיקר אלא דמות בעולם נראית והאומר מים נהדף שנמצא משקר ובלשון הזה מפורש בהיכלות רבותינו מפני שטומרי היכל פתח שיש מטילין ומשליכין אלף אלפי גלי מים ואין שם אפי' טיפה אחת א"ר עקיבא נראה כמי אלף אלפי גלי מים ואין בו אפילו טיפה אחת אלא אור זיו אבני שיש טהור שהן כלולות בהיכל שהיה זיו פניהם דומים למים והאומר מים הללו מה טיבן נהדף כו' ואינם עולים בשמים אלא נופים ורואים באובונתא דליבא כאדם הרואה ומביט מתוך אספקלריא שאינה מאירה, ע"ש.

והנה מבואר דהרונה לעלות במעלות ולראות בהיכלות צריך לנקות עצמו מכל טומאה ולהתענות ולטבול ולטהר עצמו ואז רואים הם למעלה זו וקנא לפלא שכחב קודם לנקות עצמו מכל דבר טומאה ואח"כ נוס וטבילה וטהרה, ונראה דהא טבילה היא לאחר שכבר ייקה עצמו מכל דבר טומאה וטיהר עצמו מכל טומאות חו טבילה שניה היא לחוס' טהרה ככה"ג ציו"כ בין עבודה לעבודה לחוס' טהרה הגם שהי' טהור מקודם. וז"ש וטובלין ומטהרין כדי להשתמש בשמות הידועים להם כי לזה

בהן כלל, וכבר אמרו בגמ' (מעניות ה') כל האומר רחב רחב מיד ניקרי ואמר רב נחמן אנה אמינא ומתוך זיודעה ומכירה, וא"כ צמי שעיניו לא ראו מעולם לא מהרהר, וקשה מה אם מידי עבירה יאנו מידי הרהור מי יאנו והרי כיון שלא הסתכלו א"כ לא באו לידי הרהור כלל.

ולפי הנ"ל אחי שפיר דודאי הרהור לא היה אבל כיון דכתיב שלקחו אנפדה וכמו והו"ל ידי עבירה ולזה לא יאלו שהידי עבירה ראו ולא העבירה, ו"ש מידי עבירה היינו שראו הבגדים, ולזה י"ל כשאמר הקב"ה דבר נא באזני העם ושאלו וגו' כלי כסף ושמלות, ו"ע למה היה ה' נריך לבקשה, ולהנ"ל אחי שפיר שחששו מהשמלות שלא יראו בהן והגם כי הנשים לבושים מ"מ אפשר שיראו בהם עד שבא הצווי דבר נא שלא יאמר אותו נדיק והבטיח שלא יזיק להם. הקב"ה ולקחו מה שלקחו. ואולי מה"ט בכל ארבעים שנה שמלתך לא בלמה מעליך.

ו"ש קדשים מהיו כי קדוש אני, הווי פרושים מן העריות דכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא גדר קדושה והיינו לא כך של יבואו לעבור אלא גם הגדר כלומר לפרוש מהם לגמרי ואפי' מידות שהם הרשות כגון בגדים שלא יודעים ומכירים אפ"ה הווי פרושים מהם, והיינו ידות. ולפי שסמך פ' עריות לעיל ואמר לא תקרבו לגלות ערוה ומה

(במדבר לא:ג) ונקרב את קרבן ה', ובגמ' שבת (דף ס"ד) ויקטוף משה על פקודי החיל אר"י אמר רבא אמר להם משה לישראל שמה חזרתם לקלוקלכם הראשון א"ל לא נפקד ממנו איש אמר להם א"כ כפרה למה אמרו לו אם מידי עבירה יאנו מידי הרהור עבירה לא יאנו, וי"ל דהרהור נמי עבירה הוא ובפי' כתב רבינו יונה (והציאו ה"ש א"ע ס"י כ') דהרהור עבירה דאורייתא וא"כ מה זה שאמרו מידי עבירה יאנו. עוד י"ל דקאמר לשון מידי עבירה וידי הרהור הו"ל אם מעבירה יאנו מהרהור מי יאנו.

וראיתי בספר אמרות ה' (פ' מטות) שדייק מהא וכן במשנה (אבות פ"ג מ"א) עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה והקשה ג"כ למה כתב לידי עבירה ופי' דידי כמו ידות הכלים שהיד משתמשת להביא הכלי כן הוא בעצירות שהיד מביא האיסור וכמ"ש ו"ל כל המתגאה כאילו עובד ע"ז והכוונה דגאוה גורם להביא את האדם לע"ז וזה דייק עקביא בן מהללאל ואי אתה בא לידי עבירה כלומר יד לעבירה, והיות כי אמרו ו"ל הרהורי דעבירה קשה מעבירה וא"כ ח"ו שנכשלו הני ברהור עבירה, ולזה אמר נהי מידי עבירה יאנו מידי הרהור עבירה מי יאנו.

והנה צמיצ"ע שם מבואר דלא אסתכלנא בחדא מנהון כלומר שלא הסתכלו

פרושים מן העריות לכל מקום שאמה מוצא גדר ערוה אמה מוצא קדושה שמסתמא נהגו בקדושה וגדרו עצמן שלא לאכול דברים טמאים ולכן מוצא גדר ערוה דהא דהא חליא וכדרי' לדוק והבן. (שנת פשניו)

"קדושים תהיו" (יט:ב). ופי' הרמב"ן ז"ל קדש עצמך במותר לך וז"ב, ונראה לפמ"ש (חולין ז"ה ע"ג) דרב לא אכל מסעודת הרשות (פיין רשיי נח ט"ח לע"ה) ולכן נהגו הרבה ת"ח שעושין סיוס על מסכ' וכיוצא בו שאכלו בסעודת מצוה ומח' כ"ק אדמו"ר מללוב זצוק"ל דרכו הי' שהניח ממאכלי שבת ואכל במשך השבוע כידוע וז"ש קדשים תהיו קדש עצמך במותר לך שאפי' שהוא מותר מ"מ כיון שהוא רשות ולא מצוה לא תאכל ולא תעשה והבן. (שנת פשניו)

"קדושים תהיו" (יט:ב). ופי' הרמב"ן ז"ל שהוא מצוה עשה קדש עצמך במותר לך וז"ב. ונראה דהנה יש בתורה איסור והיתר ויש מצוה ועבירה ויש רשות לא איסור ולא היתר ולא מצוה ולא עבירה אלא אם תרצה תמשוך הרשות לאיזה מקום שתצוה, ביאור הדברים דבגמ' מנחות ז"ט שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה לא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת

הוא הקריבה היינו הנגדים שמככות הערוה ואמר לא תקרבו אפי' להנגדי זבעונים ואז קדושים תהיו והבן.

"דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו וגו'" (יט:ב). וברש"י קדושים תהיו הוו פרושים מן העריות ומן העבירה (ויק"ר) שכל מקום שאמה מוצא גדר ערוה אמה מוצא קדושה אשה זונה וחללה וגו' אני הי' מקדשכם (ויקרא כ"א) ועיין רמב"ן מה שממה דבח"כ לא כתיב רק פרושים תהיו ולא גדר ערוה.

והנראה לפמ"ש (ויקרא י"א מ"ד) כי אני הי' אלקיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ועוד שם כי אני הי' המעלה אחכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים והייתם קדשים כי קדוש אני והנה שם הקדושה להיותם נבדלים ממאכלות אסורות שקלים ורמשים ואל תשקנו את נפשומיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ובגמ' קידושין (מ' ע"א) ר' לדוק תבעמיה האי מטרוניתא אמר לה חלש ליבאי ולא מצינא איכא מידי למיכל אמרה ליה איכא דבר טמא אמר לה מאי נפ"מ דעביד הא אכול הא.

פרש"י אמר מאי נפקא מינה, דהא מילתא דלא ניזדמן לי אלא מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן דעביד הא הבעל ארמית ראוי לאכול טמא, ומסתמא הי' לאוכל דבר איסור סופו בועל ארמית וזה קדשים תהיו הוו

דלית אחר דפנו מיניה ולכן קדש עצמן
במותר לך ובכל דרכיך דעהו והמותר לך
שהוא הרשות עשהו קודש וכל מעשיך
יהיו לש"ש. (שנת פשני"ו)

"קדושים תהיו כי קדוש אני ה'
אלקיכם איש אמו ואביו תיראו וגו'"
(יט:ב-ג). נראה סמיכות הענינים,
לפמ"ש קידושין (ל"א ע"א) דרש עולא
רבה אפיסתחא דבני נשיאה מאי דכתיב
יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי
פיך מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך
בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהי לך
אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא
דורש כיון שאמר כבוד את אביך ואת
אמך חזרו והוד למאמרות הראשונות,
ופרש"י למאמרות וכו' כ"ש שחייב אדם
בכבודו שאף הוא שותף בבנייתו כאביו
ואמו חייב ומתו מסורין בידו ע"כ.

ד"ש קדשים תהיו כי קדוש אני ה'
אלקיכם אלא שלא תאמר לכבוד
עצמו הוא דורש מיד מסמיך איש אמו
ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה'
אלקיכם גם אני שותף וכלכם חייבים
בכבודי שאני בראתי גם אותך ואת אביך
ואמך, וכיון שאמר אמו ואביו תיראו
ולכן ממילא אל תפנו אל האלילים
שאומרים לכבוד עצמו הוא דורש שכיון
שאמר איש אמו ואביו תיראו שהוא כבוד
את אביך ואת אמך ואלהי מסכה לא
תעשה לך אני ה' אלקיכם שגם הם הודו
על מאמרות הראשונות. (שנת פשני"ו)

יונית. ולפ"ו אין לך זמן לעסוק ברשות
שהרי חכמת יונית הו"ל כעין רשות שלא
שאל על חכמת אפיקורסות ח"ו, והשיבו
אעפ"כ שאם ימצא זמן עליו, ובספר
האשכול להראב"ד הראשון כתב דבעולם
ליכא רשות אלא אי צריך לעשותו הרי זה
מצוה ואי אין צריך הרי עבירה ונ"ל
ע"ד שכתבנו שכיון שכל רגע שיש לו
חייב בלימוד התורה א"כ ליכא רשות כלל
שאם צריך אותו הרי זה נכלל במצוה ואם
לאו הרי זה עבירה.

אלא דמ"מ מצונו של בית ר"ג היו
מספרים קומו והיו לומדים חכמת
יונית מפני שקרובי למלכות היו והיו
צריכין לטובה כלל ישראל וכיון שהיו
צריכין לטובה הכלל נעשה הרשות מצוה
ואם לאו נעשה עבירה נמצא דהגם שיש
רשות מ"מ אין לו שעה חמת שיוכל
לעסוק ברשות אלא עושהו ועוסק בו
לצורך מצוה או הרשות נמי נעשה חלק
מהמצוה ואם להיפוך להיפוך ח"ש
קדשים תהיו קדש עצמן במותר לך
והיינו הרשות דעל המצות כבר צוה
לשמרם אלא קדש עצמן בדבר הרשות כי
קדוש אני ה' אלקיכם וא"ת היאך אני
יכול לקדש הרשות שתי" מצוה וקדוש.

ולזה מסמיך איש אמו ואביו תיראו ואת
שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם
והלא הכיבוד ומורא האב ואם הם רק
בשביל ששכינה שרוי בהם שהוא הנשמה
וכן בכל דבר הרי השכינה שורה בכל

כי זה אינו נוגע לי. אבל האמת כי זה טעות, דמנחה ומיוז יש על כל אדם לקדש ולטהר עצמו, ולדעת הרמב"ן הוא מ"ע מדאורייתא קדשים תהיו וכ"ש שלא יהיה ח"ו נבל ברשות החורה.

ובגמ' נדה (ל' ע"ג) אין התינוק יוצא לאויר העולם עד שמשביעין אותו שנאמר כי לי חכרע כל ברך חשבע כל לשון, כי לי חכרע כל ברך זה יוס המיתה שנאמר לפניו יכרעו כל יורדי עפר, חשבע כל לשון זה יוס הלידה שנאמר (תהלים כד:ד) נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה, ומה היא השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטרה מוטב ואם לאו הריני נוטלה ממך ע"ש. ומבואר דמשביעין לכל נפש מישראל כשיוצא לעולם הזה שיהיה צדיק וטהור ומקבל על עצמו שבועה זו, ובכמה מקומות נקרא מושבע ועומד ואין שבועה חל על שבועה (ועיין ב"ח בקונט"א יו"ד ס' י"ח).

ד"ש פ' זו נאמרה בהקהל כלומר קדשים תהיו שכולם חייבים לקדש עצמם, דבר אל כל עדת בני ישראל ולא ליחידים סגולה לפי שרוב גופי תורה חלוין בה בקדושה שא"ל לקיים שום מצוה בלי קדושה והמקיים מצוה בלי

"קדושים תהיו כי קדוש אני וגו' איש אמו ואביו תיראו ואת שבחתתי תשמרו אני ה' וגו' (ויט:ב-ג). נראה לפמ"ש נדה (דף ל"ח) חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא ברביעי בשבת שלא יבאו נשותיהן לידי חלול שבת ופריך ברביעי ותו לא ומשני מרביעי ואילך ופרש"י לידי חלול שבת שלא חלל בשבת ויזטרך לחלל עליה את השבת. וע"ש ברש"י החשבון שכיון דימי הריון רע"א או רע"ב או רע"ג ימים.

ולפע"ד זה רמו שנקראה אשה מעוברת בהריון שהוא ימי עבר גימ' רע"ב שזה הממונא צימים. ובגמ' הנוול בשבת מת בשבת (שבת קנ"ו ע"א) האי מאן דבשחא יהי בשבתא ימות על דאחילו יומא רבא דבשחא אמר רבא בר רב שילא וקדישא רבא יחקרי ע"ש וכדי שלא תבא לידי חילול שבת אנו קדושים תהיו כחסידים הראשונים הוו פרושים מעריות דרשות, כגון ציומין דהחירא קודם יום רביעי ואז איש אמו ואביו תיראו ואת שבחתתי תשמרו שלא יבאו לידי חילול שבת ולא ימות בשבת ונמצא ישמור כל השבחות והבן. (שנה השניו)

"קדושים תהיו" (ויט:ב). ועיין רש"י פ' זו נאמרה בהקהל לפי שרוב גופי תורה חלוין בה ונ"ב. ונראה לפי שיש הטוענים דודאי ענין גדול הוא לקדש ולטהר עצמו אלא דזה רק לגדולי ישראל ולצדיקים נאמר ולא לרדי ואני לא צדיק ודי לי שאיני מטמא את עצמי ולא לקדש

זה בכלל תענית לו, וזה היה העונש של
הבן סורר ומורה הגם שאכל בשר כשר
ושחה יין כשר ולא קידש עצמו במותר
לו, שהרי יכול לאכול אצל לא לשם תאוה,
ו"ש קדשים תהיו קדש עצמך במותר
לומר שאסור את המותר כמו שעשה
הנזיר זה אינו שהרי די לך מה שאסרה
תורה ואל תצער עצמך מן היין ומ"מ
קדש עצמך במותר לך שאכלנו בקדושה
ובטהרה כדי שתקדש את המותר לך
להיותו קודש. (שנת פשיג.)

"קדושים תהיו" (יט:ב). ובמדרש רבה
(פכ"ד ע"ג), יכול כמוני ח"ל "כי קדוש
אני" קדושתו למעלה מקדושתכס. ובשם
המגיד הר"ר צער ממעורטש שמעתי
שפי' בניחותא יכול כמוני, שיכול כל
ישראל להיות בקדושה כמוני, "כי קדוש
אני" קדושתו למעלה מכס ועי' מאור
עינים בפרשתנו (דף מ"ו), ו"ג.

ונראה בס"ד דהנה אמרו ז"ל (וזה"ק ח"ג
ע"ג) קוב"ה וישראל ואורייתא חד

הוא, והכוונה דקוב"ה ברא התורה
וישראל ואורייתא דילי היא, עי' בזה"ק
(פ' האזינו ד"ה ירכבו על צמתי ארץ בא"ד) רב
אחא ור"י אמרו זכאין אינון ישראל
מעמין עכו"ם דעלמא דקב"ה אחרעי
זהו ואחכני זהו ואחפאר זהו דהאי
עלמא לא אברי אלא בגינהון דישראל
דישתדלון באורייתא בגין דחד בחד
אתקשרן עי"ש, וכל מי שלומד בתורה
שלו ממילא נתקשר לאין סוף ב"ה.

קדושה הוה כגוף בלי נשמה ופחות מזה
ובפירוש תקנו ז"ל בנוסח ברכת המנוח
אשר קדשנו במצותיו ולונו וקדשנו
במצותיך ותן חלקנו בתורתך, ורבינו
אביגדור הרפמי בפ' פקודי כתב
דהכותב ס"ת יכתוב הס"ת ויניח כל
השמות ואח"כ יקרא מנין של עשרה
ויטבול במקוה ויכתוב כל האזכרות
בקדושה ובטהרה. ולמד כן מנין של
כה"ג שכתבו קודש לה' כתיב ויכתבו
ע"ש. ובאבות (פ"ג מ"ט) כל שיראת
חטאו קודמת לחמתו חכמתו מחקיימת
צדו. (שנת פשיג.)

"קדושים תהיו וגו'" (יט:ב). ועיין
רש"י, והרמב"ן ז"ל פי' קדש עצמך
במותר לך. וי"ל דלכאורה הרי אמרו
דנזיר מקרי חוטא על שהזיר עצמו מן
היין שהוא מותר לו משום שציער עצמו
מן היין ודי לך מה שאסרה תורה א"כ
בכל מקום נימא די לך מה שאסרה תורה
ולא יצער עצמו שלא לאכול המותר לך.

וקצת הי' נראה לפמ"ש (קידושין מ' ע"א)
אמר רב הונא כיון שעבר אדם
עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו
ס"ד אלא נעשית לו כהיתר וו"ש קדש
עצמך במותר לך לומר מה שהותר לך
ע"י עבר ושנה.

א"י לפמ"ש הראב"ד ז"ל והוא מבואר
בגמ' דכל האוכל ומתאוה לאכול
ופורש עצמו או מרחק עצמו ממנו הרי

"קדושים תהיו כי קדוש אני" (וי:ב).
 ובמדרש (ויק"ר כ"ד ט') קדושים תהיו
 יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושותי
 למעלה מקדושתכם. וכבר האריכו בזה
 ועוד יש שפירשו יכול כמוני בניחותא
 ופלא.

ואשר נראה לפמ"ש הרמב"ן ז"ל פ'
 אחרי (ויקרא י:ה) את משפטי
 תעשו ח"ל ודע כי חיי האדם במצוות
 כפי הכנתו הם, כי העושה המצוות שלא
 לשמן ע"מ לקבל פרס יחיה בהן בעוה"ז
 ימים רבים בעושר ובנכסים וכבוד וע"ז
 נאמר ובשמאלה עושר וכבוד ופי'
 למשמאלים זה עושר וכבוד, וכן אוחס
 אשר הם מחסוקין במצוות על מנת
 לזכות בהן לעוה"ב שהם העובדים
 מיראה זוכים בזיווגם להנצל ממשפטי
 הרשעים נפשם בטוב חלין. והעוסקים
 במצוות מאהבה כדין וכראוי עם עסקי
 העוה"ז כענין הנזכר בחזרה בפ' אם
 בחקותי והשיג לכם דיש את בציר וגו'
 יזכו בעוה"ז לחיים טובים כמנהגו של
 עולם ובחיי העוה"ב זכות שלמה שם.
 והעוזבים כל עניי עוה"ז ואינם
 משגיחים עליו כאלו אינם בעלי גוף וכל
 כוונתם ומחשבתם בזוראם בלבד כאשר
 היה הענין באליהו בהדבק נפשם בשם
 הנכבד יחיו לעד בגופם ובנפשם כנראה
 בכחוב באליהו ובידוע ממנו בקבלה וכמו
 שצא במדרשים בחנות ובבני עוה"ב
 העומדים בחמיית המתים ולכך יאמרו
 הכחובים בשכר המצוות למען יאריכון

ואמרה תורה (דברים ד:ד) "ואחס
 הדבקים בה' אלתיכם חיים
 כולכם היום", וכתיב "ולדבקה בו", וכי
 אפשר לדבק עצמו והלוא אש אוכלה
 הוא, אלא הדבק במדותיו, מה הוא
 רחום אף אמה רחום וכו' (עין סוטה
 י"ד), ועי' רש"י (בראשית א:כו) בצלמנו
 בדפוס שלנו עיי"ש. ועי' שבת (קל"ג ע"ב)
 עה"פ זה אלי ואנוהו אבא שאול אומר
 הו דומה לו. ובס' אור האמת הביא
 דאמרו נדיקים פי' הדבק במדותיו, כי
 התורה היא לבוש ית', ע"ש. ובחפלה
 מנחה לשבת, אמה אחד ושמן אחד ומי
 כעמך ישראל גוי אחד בארץ, והוא משום
 התורה. ח"ש "קדושים תהיו" יכול
 כמוני, בניחותא, דקוב"ה ואורייתא
 ישראל חד הוא, וא"כ כל הדבוק
 בתורה"ק דבוק בקוב"ה ובחיי "ואחס
 הדבקים".

א"י קדושותי למעלה, שע"י שבני"י
 מקדשים עצמן למטה מוסיפים
 קדושה למעלה כדיכול בבחינת חנו עו
 לאלקים (מהלים ס:לה) ישראל מפרנסין
 לאזניהם שבשמים. ח"ש "קדושותי
 למעלה" בזה "מקדושתכם", ועי' זהר
 (ס"ג קכ"א ע"א) ואנשי קודש תהיו לי
 דזכות היא לישראל דקב"ה בעי ליקרא
 לון יחר על בני עלמא וכו' דקרי לון כי
 עם קדוש אמה (דברים יד:כא) עיי"ש, ועי'
 יומא (ל"ט ע"א) אדם מקדש עצמו
 מלמטה מקדשין אוחו למעלה, והבן.
 (שנת תשכ"ב)

ימך למען תחיה והארכת ימים כי ה' יכלול מיני החיים כולם כפי הראוי לכל אחד ע"כ.

יכול כמוני שיכול לעשות ולשנות בצריחה ע"ד הנ"ל. (שם פשמ"ע)

"קדושים תהיו כי קדוש אני" (יט:ב).
ז"כ איך ידמה קרוץ מחומר לעליון כי קדוש אני.

ונראה דקדשים חסר כמיז וקדוש אני מלא ובגמ' קידושין (נ"ז ע"ב) בשער נזיר מנלן דאמר קרא (נמדנר ו:ה) קדש יהיה גדל פרע שער ראשו גידולו והיה קדוש, אי מה קודש חופס את דמיו ויוצא לחולין אף שער נזיר חופס את דמיו ויוצא לחולין מי קרינן קודש קדוש קרינן ופרש"י אמר קרא קדש חסר וי"ו כמיז למדרש זיה קודש היא קדוש קרינן להכי קרינן קדוש למעוטי דמיו שאין דין קדושה עליו קודש משמע שם קדושה קדוש משמע הוא קדוש.

מבואר דכיון דכמיז קדש חסר וקרינן מלא דרשינן למעט, וי"ל נמי דזה שאמר קדשים תהיו חסר וא"ו כלומר אחס תהיו קדשים שהגדלו ומעשו פעולות לקדש עצמכם אבל לא תוכלו להגיע לשלמות הקדושה כי קדוש אני כלומר כניכול הוא קדוש עצם קדושה וק"ל. (שם פשמ"ב)

"קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' (יט:ב-ג).
ונראה המשך הפסוקים לפ"מ דקיי"ל

והנה האיר לן הרמב"ן ז"ל נקודה חדשה שיש ד' מיני עובדי ה' יש עוד למעלה מאהבה ויראה והוא באמת מה שנקרא יראה הרוממות והסביר לן הרמב"ן ז"ל דכל שבק נפשו בהשם הנכבד גם גופו יחיה לעד, וזה הסוד של ואחס הדבקים בה' אלקיכם ולדבקה בו ואמרו ז"ל והא היאך אפשר אלא שידבק בת"ת, וכבר הקשה בפנ"י עה"ת ומ"ח גופי' חקשה היאך אפשר להדבק בו ומי' דהת"ח דבוק בתורה והתורה וקב"ה קשורים כאחד א"כ ואחס הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום שע"י הדבקות בקוב"ה נעשה כניכול אחד ובקשר אחד.

וי"ל דזה פי' המדרש קדושים תהיו יכול כמוני בניחותא ולכאורה והלא אש אוכלה הוא והיאך יהי' דבוק בו ולהיות קדוש ולזה משני כי קדוש אני וכיון שזוהי ואמרתי לדבקה בו דכמיז ואחס הדבקים בה' אלקיכם וממילא יהי' בגדר חלק אלקי ממעל שהרי דבוק בקדושתו ויחקדש בקדושתו.

עוד י"ל באופן אחר יכול כמוני לפמ"ש ז"ל מי מושל בי לדיק הקב"ה גוזר ולדיק מצטל לדיק גוזר והקב"ה מקיים נמצא שהלדיק אמת יכול לשנות בצריחה העולם כי רצון יראיו יעשה כרצונם, וזהו

אז יוכלו להוליד בנים ש"איש אמו ואביו תיראו", ויכבדו אבותיהם, ואז "ואת שבתותי תשמורו", שלא ינטרכו לחלל שבת ח"ו להזילם משמד, כיון שיהיה לכם בנים טובים שנולדו בקדושה.

א"י "קדושים תהיו וגו'" לפמ"ש בגמ' (חולין דף י"א) מנ"ל דאזלינן בחר רובא, ורצה לילף מאביו, ודילמא לאו אביו הוא, ומשני כשהיו חבושים בבית האסורים ואמר אפילו הכי אין אפוטרוסוס לעריות. ובחוס' שם העיר דהול"ל דמוקמינן אמה בחזקת אדקת וא"כ הא דסמכינן שזה אביו יש לו טעם משום דאמו אדקת וסומכין גס על הרוב לאחר שסמכינן דאזלינן בחר רובא (פי"י בקובץ שפרי הלכות קובץ א' פמח חשכ"ו ממין הגה"ק ר' דוד שלמה פרנקל הי"ד, המעמיק). אבל אם ח"ו אינם מתנהגים בקדושה להיות גדורים בעריות א"כ הדרא קושיא לדוכתא דילמא לאו אביו הוא וחזקת אדקת ליכא.

ח"ש "קדושים תהיו", ואז "איש אמו ואביו תיראו", דאם לא תהיו קדושים אי אפשר להיות במורא האב, דילמא לאו אביו הוא, ואם זינתה אז גס זה לא צריך לנהוג כבוד דלאו עושה מעשה עמך היא.

והנה אם יהי' בעל האשה כהן והוא מחזיקו כבנו גס כהן, והנואף הנולד ממנו ישראל והוא ממזר ישראל. ואפילו אי הוה ממזר כהן (פי"ן משנה

בש"ע (אור"ח סי' ע"ד) צמי ששלחו לו שהולילו במו מביתו בשבת להוליליה מכלל ישראל מזה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה ויוצא אפי' חוץ לשלש פרסאות, ואי לא בעי צ"ד גזרין עליו. והצ"י הביא בשם הרשב"א דאין מחללין את השבת בשביל זה ועי' רמ"א בשו"ע לקמן בסי' שכ"ח סעיף י', ועי' ריטב"א (פירוכין ל"ב פ"ב) שמחדש דבר נפלא דאם רוצה עושה מעצמו כן וכתבו הע"ת ומג"א (ס"ק כ"ח) וש"א דדוקא שהוליליה באונס דקיי"ל (שם דף ד') חייב לעשות איסורא וטא שלא יעשה חבירו איסורא רבה. אבל אם פשעה ויצאה מעצמה אין לו לאביה לחלל שבת בעבורה (ועי' שו"ת נוב"י מהד"ם אהע"ז סי' ל"ז). וכתבו הא"ר והפמ"ג דדוקא באיסור דאורייתא אבל איסור דרבנן יש להקל לאביו לעבור ולהזילה (ועי' מל"מ הל' סרומות פ"ג הע"ז).

וידועים דברי הרמב"ן ז"ל דולד ישראל אינו משתמד לעולם, ואם הולד ח"ו יצא להמיר ודאי שאשתו זינתה (פי' האינו עה"פ שרש פורה) אבל זרע קודש לעולם לא ימירו, ולפעמים ח"ו שאינם מתנהגים כשורה בקדושה ונטהרה אז נולד ולד ממזר וזה יוצא לתרבות רעה ואינו מכבד אביו ואמו. ובגמ' (ב"מ דף פ"ג ועי' מס' כלה) מדחליף כולי האי ש"מ וכו' עי"ש, עד שח"ו ישתמד.

ומעתה מובן המשך הכתובים, "קדושים תהיו" ופרש"י הוו פרושים מעריות, כלומר כשהיו קדושים בעריות

שלא תאמר מלאכת המשכן דומה שבת
 כמו הקרבנות שדוחין שבת, ומעמה כיון
 דשלשה שותפין באדם והשוה הקב"ה
 כבודם לכבודו א"כ הו"ל שזה שבוה וכיון
 דלורך גבוה מותר בשבת ס"ד דלעשות
 כבוד לאביו הו"ל בכלל השוה הכתוב כבוד
 או"ל לכבוד המקום ודומה את השבת
 קי"ל דאינו דומה את השבת והבן.

א"י איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי
 תשמורו" (יט:ג). ול"כ מה שייכות.
 ובגמ' יבמות דף ה' יכול יהא כבוד אב
 ואם דומה שבת ת"ל איש או"ל תיראו
 ואת שבתותי תשמורו כלכם חייבים
 בכבודי ותמה בחוקוני דל"ל קרא ת"ל
 כאן דאבא מנזה לו לחלל שבת רשע הוא
 ואין הבן חייב בכבודו. וביאור הדברים
 דהגם דאשלד"ע מ"מ כאן דהבן מוכרח
 מטעם מנות כיבוד אב והו"ל כחצר
 וישלד"ע והו"ל כאילו אביו חילל את
 השבת, וכבר דברו בזה האחרונים ז"ל
 (ועיין סמ"ג מנזה קי"ב ופנ"י ג"מ ל"ב ומקנה
 קידושין ל"ב ובספרי משנ"ה ח"ו ס"י קנ"ט
 הארכתי בס"ד).

ובעת נראה דאמרו ז"ל שלשה שותפין
 באדם הקב"ה ואביו ואמו, ואמרו
 ז"ל השוה כבודם לכבודו, והנה קי"ל
 דמקריבין קרבנות בשבת ודרשו ז"ל
 דבשעה שאמר הקב"ה זכור את יום
 השבת לקדשו אמר וציוס השבת שני
 כבשים כלומר דלרבי גבוה מותרין בשבת,
 ועל בנין בית המקדש שלא דומה שבת
 צעי קרא צפ' ויקהל ששת ימים תעשה
 מלאכה וציוס השביעי שבת וגו' ודרשו

א"י קדשים תהיו כי קדוש אני ה'
 . אלקיכם, ויש לדייק וכי מה לילוד
 אשה לקדושת ה' ואל מי תדמוני ואשה
 לו, ואיחא במדרש קדשים תהיו יכול
 כמוני ת"ל כי קדוש אני ה' אלקיכם ויש
 שדרשו כלשון בתמיה יכול כמוני ת"ל כי
 קדוש אני וא"ל כמוני אלא שחדמו לו
 מלשון הדבק בדרכיו, אבל יש דורשים
 בניחומא יכול כמוני ז"ע.

דנפת מדידי' קנפת ו בני זכורי ישראל
ואם שגיחי ה' הטוב יכפר.

א"י קדושים תהיו וגו' איש אמו ואביו
חיראו לפמ"ש הנביא ואל יאמר
הסרים הן אני עץ יבש כי כה אמר ה'
לסריסים, ואמרו תז"ל (שנת קי"ח) אלמלא
שמרו ישראל שחי שבתות מיד נגאלין,
והקשו החוס' הרי אמרו אין בן דוד בא
עד שיכלו כל הנשמות שבגוף וא"כ מה
מהני שישמרו שחי שבתות ומי' שאז היו
יולדין הרבה זכרם אחד ונתקיימו
שניהם. ולפ"ז י"ל דז"ש הנביא ואל
יאמר הסרים הן אני עץ יבש כי לא
הולדתם זנים ולא אוכל לקרב הקץ כי
כה אמר ה' לסריסים כל שומר שבת
מחללו ושמרתם את בריתי, ונראה למרח
קושיית החוס' שאם ישמרו שבת אז
יולידו כל הסריסים שלא ילדו עד עתה
וממילא יבא משיח, וא"כ ע"י שמירת
שבת יזכו גם הסריסים לזנים.

ונראה דעד"ז אמרו שיהי כחובות
עמידות אילני סרק שבא"י
שיטענו פירות ופי' טענת הסריס הן
אני עץ יבש שאיני טוען פירות ואמר
עמידין אילני סרק שבאר"י שיטענו
פירות והיינו ע"י שישמרו שבת ויקרבו
משיח וא"כ דשמירת שבת סגולה לזנים
וז"ש איש אמו ואביו חיראו ומה יענה
הסריס שאין לו זנים ת"ו וע"ז ואל
שבתותי תשמורו אני ה' אלוקיכם ותזכו
לזנים ולביאת משיח לדקינו.

(קריית אונגוואר תשנ"ד)

והנראה לפמ"ש שלשה שותפין באדם
הקב"ה ואביו ואמו והקב"ה
נתן בו נשמת אלקים רוח חיים, כי בללם
אלקים עשה את האדם, וזה הענין
שאמרו ז"ל איש ואשה שזכו שכינה
שריה ביניהם, ואולי יבואר בזה נמי מה
שאמרו (נדה דף ל') שבשעת הזווג מלאך
מביא הטפה לפני הקב"ה ואומר וכו'
ואילו צדיק ורשע לא נאמר וע"ז נסמה
עינו של בלעם הרשע.

ולפי שהקב"ה הוא שותף צביראת
האדם והוא הנותן לו חיים ממילא
הוא קדוש והאדם שנברא בללם של
הקב"ה יכול ותייב להיות קדוש שלא
לטמא ת"ו חלק אלוך ממעל. וז"ש
קדושים תהיו כלומר בכל כי קדוש אני
ה' אלקיכם, וכיון שאני קדוש וחלק
החיים הוא חלק אלוך ממעל א"כ בע"כ
תהיו קדושים וזה יכול כמוני צניחותא
שהרי אני ה' אלקיכם.

ובזה מובן מה שאמרו בזהר קוב"ה
ואורייתא וישראל חד היינו שהם
קשורין זה בזה, שהרי נשמת ישראל הוא
חלק אלוך ממעל ובלתי נפרד וקשור
ודבוק בו. וזה מובן נמי מה שאמרו
שאדם גדול מן המלאך כיון שנשמתו
חלק אלוך ממעל צנחינת והנה מלאכי
אלקים עולים ויורדים בו עולים ורואים
והנה פניו תקוק תחת כסא הכבוד
שעולה למעלה מן המלאך, ונראה דזה
הוא צנחינת בן שברא כרעא דאזבה ומאן

כבוד אלו הטעם לכבוד המקום קודם מפני שגם הם חייבים בכבודו כביכול אבל מלד עמם הדין שוים הם. וזוה יש לפרש מה שאמרו ז"ל (קידושין שם) בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהי' לך אמר לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר לכבוד את אביך ואת אמך חזרו והודו על הראשונות וז"ל.

ולהנ"ל הכוונה שראו שהשואה כבודם לכבודו ואז לכבוד כולם ואינו לכבוד עצמו, והנה בשבת נצטוו להקריב קרבנות ואין זוה כלל חילול שבת כיון שכן זוה הוא ית"ש ועושה רצון קונו וא"כ האומר לבנו חלל את השבת לזרכו הכ"נ היה צריך לחלל את השבת מלד דין דשלשה שומפין שהם שלשם שוין כביכול וליכא חילול ח"ו כיון שהפעולה היא לצורך אחד השומפין חייב לעשות אלא מ"מ אסור הוא לעשות כל מלאכה אם הוא נגד רצון השם ית"ש דאכתי אביו ואמו נמי חייבים בכבודו. וז"ש אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע ולא משום שאין עליך חיוב לשמוע אלא משום דבלאו הכי אתה והוא חייבים בכבודי וק"ל. (שנת תשמ"ג)

"איש אמו ואביו תיראו" (יש:ג). נראה במחלוקת הרמב"ם והטור דהרמב"ם (הל' ממרים פ"ה הי"ב) כתב היו אביו ואמו רשעים גמורים וכו' אסור לו להכותם, וכתב עוד (שם פ"ו) שחייב לכבדם ועיין אזה"ח ובטור יו"ד (פ"י ר"מ) חולק, ולכאורה אי ממזר חייב

"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו" (יש:ג). ברש"י, אע"פ שהזהרתיך על מורה אז אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצוות לפי שאתה ואביך חייבים בכבודי לפיכך לא תשמע לו לבטל דברי (ע"י ינמות ה' ע"ב), ובחזקוני על החורה הקשה דלמ"ל קרא לזה הרי כיון שאביו מצוה לו לחלל את השבת הרי הוא רשע ואין חייב בכבודו עיין טור הל' כיבוד אב ואם ופליג על הרמב"ם (פ"ה מהל' ממרים) דגם לאביו רשע יש כבוד, ועיין במפרשים ובמשנה הלכות (ח"ו פ"י קנ"ט וח"ו פ"י רס"ג).

ואשר נראה בס"ד לפמ"ש ז"ל קידושין (ל' ע"ב ועיין ג"כ בזהר ח"ב ז"ג) ג' שותפים באלים הקב"ה ואביו ואמו ואמרו ז"ל השואה הקב"ה כבוד אב ואם לכבודו כביכול ובגמ' קידושין (ל"א ע"א) אמר לו אביו השקני מים ואמו אומרת השקני מים צריך להקדים אביו לאמו שהוא ואמו חייבים בכבודו, ושאל בן אלמנה אחת לר"א נחגרשה אמו מהו א"ל מבין ריסי עיניך ניכר שאתה בן אלמנה הטל להם מים בספל וכו' נמצא דבאמת אביו ואמו שקולים הם לכבדם אלא שכיון שהאם נמי מחויבת לכבד את האב מדין אשתו ולכן האב קודם אבל היכא דהאם אינה מחויבת לכבד את האב כגון שנחגרשה וכיוצא בזה שוב שוין הם.

לפ"ז כיון דהשואה הקב"ה כבודם לכבודו כביכול א"כ כלם שוים הם לענין

בכבוד אב ואם חלוי במחלוקת הנ"ל, והחינוך כחב וממור חייב בכבוד האבות ומוראם וכו', ובמנ"ח זיין כדעת הרמב"ם אבל הטור כחב דאם לא עשה תשובה אין הבן חייב בכבוד ובמורא.

ויש לומר לפמ"ש בח"ה דמי שהוליד ממור או החטיא את הרבים ושב בתשובה שלימה הקב"ה מוכהו ועוזרו שיכרתו הממזרים או החוטאים ההם מן העולם או שיעשו גם הם תשובה שלימה, ועיין ח"ס עה"ת (כת"י משי"ח פ' לך לך ד"ה מה פתן לי) ועיין שער התשובה (פ"י). ולפ"ו ממזר כל זמן שהוא חי קרי ודאי שעדיין אביו לא שב ורשע הוא ופטור מביבוי או"א שהרי אכתי רשע הוא ולא שב ואם ישוב בכל לבו הרי אז ימות ולכן אין חייב לכבדו ממ"נ. (שנת תשמ"ג)

"איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' (י"ט:ג). ול"ב ההמשך מה שייך שמירת שבת למורא אביו ואמו, ודברי חז"ל ידועים (עי' ב"מ ל"ב ע"א וינמות ו' ע"א). ונראה דהמפרשים כתבו הטעם למה ב"נ אינו מצוה בכבוד או"א דבני צמולא חליא מילתא ולאו בזכות, והא דהבן מחויב בכבוד אביו הוא משום דהוא הולידו והביאו לחיי עוה"ו אבל אי נימא דהאב מוכרח להולידו ע"פ מזלו אשר נולד בו א"כ אין הבן מחויב לכבדו כלל כי הוא לא עשה כלום עבורו ומזלו הוא דגרמה לו, אבל כל זה בעכו"ם אבל בישראל כיון דאין מזל לישראל.

ועיין רבינו בחי"פ וילך על מאמר חז"ל (שנת קנ"ו ע"א) אין מזל לישראל הענין הוא שישראל אינן מקורים כלל תחת ממשלת המולות לפי שהכוכבים ומולות וכל העולם כולו נבראו בשביל ישראל וא"כ יחמנה השפל והיינו המולות] על העליון ממנו [דהיינו ישראל] רק הם ממונים על שאר האמות ע"כ, וכמו שאמרו באברהם ויוצא אותו החונה א"כ שפיר צריך להחזיק לו טובה על שהולידו ומחייב בכבוד.

אלא שיש להקשות מהא שאמרו (עירובין י"ג ע"ב) שמי שנים ומחנה נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא וכו' וא"כ אדרבה רעה הוא לו שהביאו לעולם ואמאי צריך להחזיק טובה לאביו שרעה עשה לו להביאו לעולם אמנם החוס' שם הקשו ממה שמצינו ההיפוך וחי' דודאי לנדיקים טוב שנברא משלא נברא, והמהרש"א (מכות כ"ג ע"ב) כתב נמנו וגמרו שמונו מצות עשה ולא תעשה וראו שקרוב להפסד ורחוק מן השכר ע"ש.

והנה אמרו בגמ' (שנת קי"ח ע"ב) השומר שבת כהלכתו אפי' עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, ולפי זה אכתי נוח לו שנברא משלא נברא שאפי' ח"ו יחטא וכמו שכתב מהרש"א שרחוק מן השכר

מ"מ הרי זידו לשמור שבת כהלכתו וימחלו לו על הכל וא"כ כבר הוא קרוב לשכר בשכר שמירת שבת, וא"כ ממילא נוח לו שנברא וחייב להחזיק טובה לאביו ולכבודו.

ועתה אחי שפיר המשך הפסוקים איש אמו ואביו תראו וכי תימא מאי הועיל לן והלא נוח לו שלא נברא משנברא וע"ז מסיים ואת שבתותי חשמורו וכיון ששקולה שבת כנגד כל התורה כולה והשומרו כהלכתו מוחלין לו א"כ נוח לו שנברא ולכן אביו ואמו תיראו.

קודם לאס, גם הנרייחא (קידושין ל"א) גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שכן מכבד לאמו וכו' לפיכך הקדים כבוד אב וכו' וגלוי וידוע וכו' לפיכך הקדים מורא האס, ע"כ. ולכאורה כיון שאביו מלמדו תורה ואביו חייב ללמדו תורה ואף אכן מלמדו תורה א"כ אמאי שוין הן. וי"ל לפמ"ש שמה שכחוב "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמתך", דלכאורה הול"ל להיפך, דאביו חייב ללמדו תורה ואמו מלמדתו מוסר, והול"ל "שמע בני תורת אביך ואל תטוש מוסר אמתך".

והנראה לפמ"ש (נדה ל' ע"ב) דחינוק במעי אמו נר דלוק לו על ראשו וזופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ומלמדו אוחו כל התורה כולה, שנא' "ויורני ויאמר לי יתמך דברי לנך שמור מצותי וחי" ויאומר "בסוד וגו'" ואינו יוצא משם עד שמשביעין אוחו והי' דריק ואל תהי' רשע וכו'. נמצא דבאמת החינוק לומד כל התורה במעי אמו ומשביעין אוחו על זה. וע"ז אמר שלמה "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמתך", כלומר מה שלמד במעי אמו והשביעוהו על זה.

ולפ"ז שפיר מיושב נמי קושינתו, דשניהם שויס הם, דהגם שהאב מחוייב ללמדו תורה ולא האס, מ"מ הרי האס כבר למדה אמו תורה ע"י המלאך במעיה, ואחי שפיר. (שם תשמ"ה)

וי"ל דלזה סיים אני ה' לומר דאפי' על ע"ז שהוא אני ה' שבת מכפרת וכנ"ל, השי"ת יעזור שזכה לרומם קרן התורה וקרן ישראל ונהיה כלנו בצנינת נוח לו שנברא ע"י שנעשה נח"ר ליוצרו ע"י עבודתו ופעולותיו לשמה ושזכה להמשיך קדושת השבת לכל הימים, והרי אמרו במדרש (ויק"ר פ"ו) אין ישראל נגאלין אלא בזכות השבת שנאמר בשובה ונחת מושעון, ויהא רעוא קדמך שזכה להגאל צביאת בן דוד ובבנין בית הבחירה במהרה דידן ע"י משיח דדקנו במהרה צימינו אמן.

"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו" (יש"ג). ובמו"כ אמרו, במקום אחד הקדים הכתוב אב לאם ובמקום אחר הקדים הכתוב אם לאב לומר ששניהם שקולים. אבל אמרו חכמים האב

דבספה"ק נועם אלימלך פירש כי האדם צריך לקדש אבריו וגידיו בעבודתן טבין ולייגען במעשים טובים שיהיו האברים מקודשים בדביקות הצורה ברוך הוא ולעבודתו ומזומנים שלא יעבדו כלל במחשבת רוממות האל יתברך ולזה נצטוונו במצות העבוד זידים וכלל הגוף למען התקדש גופינו לדבקה בו וכו' וכשהאדם נגמר בעבודתו וכל אבריו הגשמיים כבר מקודשים ומוכנים לעבודה לדבקה בו באמת בלי שום מניעה מהם כלל אז אין צריך כלל לעשות המצוה בגופו ממש דהיינו למשל לעשות סוכה זידיו ממש כדי לייגע גופו בעבודה כי כבר גופו מקודש אלא אלא צריך לקיים המצוה ההיא ליטב בסוכה ומעשה מעשה המצוה על ידי מי שצריך עדיין לקדש אבריו או לטחון חטים לפסח הטחינה גופא אינו צריך על ידי זדיק גמור כי אם קיום המצוה ההוא בלא העבודה והעבדות המעשה של המצוה נקרא פרט לשון פרטיות חו היא ופרט כרמך פי' כשאתה במדריגת כרם המרומז לדביקות כנ"ל לא חלקט הפרט שזה שאינך צריך לזה כבר לפני ולגר מעוזב אותם הם המדריגה השפילה ממך ולא נתקדשו אבריהם עדיין כל זכרם ע"ש.

ולפענ"ד קנח ראי' מירושלמי ברכות ברש"י וחבריו פטורים מן החפלה ומן החפילין לפי שחורתן אומנתם ומבואר דכל שחורתן אומנתן פטורין אלא דבירושלמי שם פריך ואטו רש"י לא קיים מצות ולא נטל ארבע

"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו וגו' אל תפנו אל האלילים וגו'" (יש:ג-ד). נראה דהנה נחלקו האחרונים במחללי שבת בזמנינו בעונו"ה אי שפיר דמי לקרותם לתורה (פיין שו"מ בנין זיון ושו"מ מוהרש"ס ח"ג סי' ס"ו ובמלמד להואיל) והארכתי בזה כבר במקום אחר, ומיהו במקום שיש מחלוקות אמר הגה"צ ר' יוסף מפוזנא ז"ל מוטב להעמיד ללם בהיכל מלהחזיק במחלוקת (ועיין שו"מ שו"י ח"צ סי' א' ופמ"ג א"ח סי' קמ"א א"ח סק"ח).

ונראה דברי הגר"י מפוזנא לפמ"ש ז"ל (יומא ט' ע"ב) מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וג"ע ושפיכות דמים וכו' שפיכות דמים דכתיב וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד וגם העמיד ללם בהיכל עיין רש"י שני רעים, אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמד ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז גילוי עריות ושפ"ד ע"ש. ונמצא דגדולה שנאת חנם משלש עבירות אלו, א"כ שפיר קאמר מוהר"י מוטב להעמיד ללם בהיכל מלהחזיק במחלוקת. וז"ש איש אמו וגו' ואת שבתותי תשמרו אני ה' אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם והבן. (שנת תשמ"ט)

"וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם" (יש:י). העיר בני יקירי הגר"ע שליט"א

וי"ל דהכוונה דהו"ל כעין מצוה שאפשר לקיימה ע"י אחר ועיין בא"ע עה"פ בהמתך לא תרביע כלאים וגו' וז"ל ופה רמז לך סוד, דע כי השלם שלם מאד, ע"כ כחוב צאצרהס וישמור משמרתי מצותי חקוטי ומורתי שזכה להשלמה שלא עירבב כלום והבן מאד.

"לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו" (יש:יא). ובת"י ב"ע עמי בני ישראל לא תהוון גנבין ולא תכפרון ולא תשקרון אינש בחברי, וז"ע לשון עמי בני ישראל והלא כל התורה לבני ישראל נאמרה. ועוד דב"ג נמי מצוין על הגזל והוא מו' מצות בנ"ג, ואולי דס"ל דגזל עכו"ס מותר מן התורה עיין ב"ק ל"ח ראה ויתר גוים וכו' ראה שאין או"ה מקיימין ז"מ ב"ג והחיר ממונס לישראל ועיין יש"ש ופיה"מ להרמב"ם מס' כלים ולכן קאמר עמי בני ישראל לא תהוון גנבין וכו' אינש בחבריה דבני ישראל הוא דאורייתא.

"לא תגנבו ולא תכחשו וגו'" (יש:יא). ועיין רש"י אזהרה לגונב ממון והגונב ונשבע ונמצא גנב משלם תשלומי כפל לבעלים וז"ע למה לבעלים ישלם כפל להקדש וכעין זה הקשה היראים בתשלומי קנס מנ"ל דהוא לבעלים ונשאר בספק עד כי יבא מורה דק. והנראה לפמ"ש דהגונב ממון מבעלים גונב מה' שהקב"ה ממלא חסרונו של נגנב שהרי רוצה הקב"ה שהניגול יהיה לו מה שנתן לו ואם בא אחר ולקחו הקב"ה ממלא

מינים וכיוצא בו ולהנ"ל ניחא דע"ס הקיום כלישב בסוכה ונטילת ארבע מינים ודאי קיים דגדול הלימוד המביא לידי מעשה אבל מעשה המצוה שמביא לידי קיום פטורין.

אלא דיש לעיין מגמ' סוכה (מ"ו ע"א) העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו וזירושלמי פ' הרוחה הובא במוס' סוכה שם ד"ה העושה סוכה לעצמו, מברך לעשות סוכה, עשאה לאחר מברך לעשות סוכה לשמו ולג"י הגר"א על עשיית סוכה. ועיין מנחות מ"ב וברמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ח) כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייה וכל מצוה שיש אחר עשייתה צ"י אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הצויה האחרון וחשב כיצד העושה סוכה או לולב או סופר או ציצית או תפילין או מזוזה שהוא בכלל מ"ע לעשותן.

ועיין בחובות (פ"ו ע"א) א"ל רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בע"ח מצוה אמר לא ניחא לי דאיבעד מצוה מאי א"ל חנינא במה דברים אמורים במצות לא תעשה אבל במ"ע כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שחלא נפשו הרי דעשיית סוכה ולולב וכיוצא בו נמי בכלל מ"ע שמכין אותו עד שחלא נפשו ובש"ע א"ח סי' תרכ"ד ברמ"א מתחילין מיד במוצאי יו"כ בעשיית הסוכה כדי ללאת ממצוה אל מצוה (מהרי"ל ומנהגים והג"מ פ"ג דברכות מהרי"ו)

אדם ישראל לקלל אדם אחר וזפרט חרש, וא"כ למה צריכה התורה להזהיר על כך, אדרבא הסביר נוחמת דהנזוי היה צריך להיות דצריכין ליתן עזרה לחרש או עור וכ"ש שלא לעשותם רעה.

וברמב"ם (ריש פרק כ"ו מהל' סנהדרין) מדייק קצת ח"ל, כל המקלל דיין מדייני ישראל עובר בל"ת שנאמר "אלקים לא תקלל" וכן אם קלל הנשיא אחד ראשי סנהדרי גדולה או המלך הרי זה עובר בל"ת שנאמר "ונשיא בעמך לא תאור" ולא דיין בלבד אלא כל המקלל אחד מישראל לוקה שנא' "לא תקלל חרש" ולמה נאמר חרש שאפילו זה שאינו שומע ולא נצטער בקללה זו לוקה על קללתו ע"כ. וי"ל קצת דכוונתו דאע"פ שלא מצטער עובר בלאו.

איברא דא"כ למה יקבל עונש הרי לא נצטער בזה החרש כיון שאינו שומע ולא נצטער בקללה זו, ולמה לא הוי כמו מחשבה שאינה מצטרפת למעשה ואינו נענש עליה, ובכגון דא לא נחשב עקימת שפתיו כמעשה כיון דלא נצטער.

(ב) ובחז"ל דרשו הוצא צרש"י לא תקלל חרש אין לי אלא חרש מניין לרבות כל אדם ת"ל נשיא בעמך לא תאור א"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא צחיים אף כל שהוא צחיים יצא המת שאינו צחיים [ועיין בשבועות (ל"ו ע"א) דיליף מלא תקלל חרש דהמקלל

חסרונו ואם אח"כ המצא ימצא הגנב ומחזיר לו א"כ הקב"ה לוקח את מה שנתן לו וא"כ עכשיו ע"י שהחזיר לו חסר מה שנתן לו הקב"ה ולכן הקנס יהיה לו כמה שנחסר ע"י ההשבון ח"ש בשולח יד בפקדון ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו כמה ששולח יד וכחש בעמיתו מעל בה' שה' צריך לשלם להניגול מה שגולו ובעמיתו לא גולו אלא וכחש בעמיתו שהרי השי"ת ממלא חסרונו מה שחסר לו זה הגולן. (שנת תשמ"ט)

"לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשול" (יט:יד). ונ"ב למה חשב דוקא חרש ועור, וי"ל לפי שמדרך האדם הרואה החרש והעור מרחם עליו ואפילו ה' חושב לקללו מחמת רחמנות לא עושה לו עול ולא מקללו, אבל הקב"ה ברוב רחמיו רצה שלא יקלל חרש או עור לא מפני הרחמנות אלא מפני שכן צוה לנו הבורא ח"ש לא תקלל חרש וגו' ויראת מאלקיך אני ה' כלומר שמה שלא תקלל לא יהיה מחמת הרחמנות עליו אלא משום ויראת מאלקיך.

(שנת תשמ"ו)

"לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלקיך אני ה'" (יט:יד). ויש לדייק וכי יעלה על דעת בן אדם ליתן מכשול או לקלל חרש הרי ישראל בטבעם רחמנים, ובחז"ל (ינמות ע"ט) שלשה סימנין יש בצומה זו רחמנין דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך וגומלי חסדים, וא"כ היאך יעלה על דעת בן

ה' שאל מעמך כי אם ליראה" ומה משמיענו בזה.

ולבאר הדבר נראה דפעם אחד נכנס הקדושה לוי לבית המדרש קודם כל נדרי וכו' להמשמש להכריז ששם יש כאן אחד שמכיר הפריץ מעיר ליאזנא [שהוא ליד וייטעבסק] יפנה להרבי, והיה שם אחד, אדם פשוט מכפר ההוא שבא ליו"ט להרבי ואמר לו שאני בא מעיר זה ואני מכירו היטב, ושאל לו על מעשהו ועל רכושו, והג"ל האריך לספר רוב עשרו והוא רשע גדול ורודף את היהודים ולוחץ עליהם בשביל שכן הארענדעם ואם לא ישלמו בזמן זורקס בבית סוהר ומלקה אותם מלקות גדולות, ובחוק הדברים סיפר נמי דיש לו כלב, ושאל אותו הנדיק אם נוסן אוכל להכלב, וענה הכפרי בחמהוון רב, הלוואי שלילדים שלי יהיה להם לאכול ציו"ט מן המחצית שנותן לכלב שלו בסעודה אחת וממש לא יאומן ובכל יום נוסן לו סעודות, ויש לו בית נפרד בניו לכלבו וממש נוסן לו כל מיני מטעמים ומעדנים שבעולם, וכו' הפסיק הקדושה לוי את הכפרי וניגש להוציא הס"ת והחמיל אור זרוע והמשך לכל נדרי.

הקהל עמדו וראו כן חמהו על כל המתרחש, ומחמת יראה רבם לא נגשו אליו לשאלו עד מוצאי יו"ט. למוצאי יו"כ הסביר הקדושה לוי דבערב יו"כ היה קטרוג גדול דהפריץ הנ"ל הלך בדרך ומלא יהודי תועה בדרך

חזירו עובר בלאו] ולפני עור לא חתן מכשול, לפני הסומא בדבר לא חתן מכשול ענה שאינה הוגנת לו אל חאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלו הימנו ע"כ. ויש לדייק דלמה לן לחלק בין חי למת הרי צוודאי דאם אינו בחיים פטור עליו דאינו מצטער כיון שאינו שומע ואם אתה רוצה לדמותו לחרש שאינו מצטער ואעפ"כ חייב עליו, וא"כ צריך להבין למה באמת מחלק בין חרש ובין מת.

ג) ועוד יש לדייק דחרש משמע דאינו שומע דיש לו מוס משא"כ עוור משמע דרואה אלא בדבר זה אינו רואה, וא"כ למה קא חשיב אותו בהדדי בפסוק אחד דמשמע כאילו הן ענין אחר, ואדרבא הרי אמרו סומא נחשב כמה (נדריס ס"ד ע"ג) וא"כ חרש פטור אם הוא במיתה משא"כ עור חייב ואם הוא כמה למה יענש עליו, ואפי' אח"ל דאינו כמה ממש אבל סו"ס גם אינו חי שהרי מי שאינו רואה אמרו עליו דיש לו דין מת.

ד) ועוד יש לדייק בסוף הפסוק "ויראה מאלקיך", למה דוקא בלאו זה נאמר שצריך להיות ירא ה', וברש"י לפי שהדבר תלוי בלב ואינו מסור לצריות עיי"ש. ויש להבין מאי נפ"מ אם הוא מסור לצריות הרי החורה צריך לקיימן כיון שהקב"ה צוה לן, וא"כ איזה שייכות יש אי הדבר מסור לצריות או לא, ומ"ש מצוה זו הרי כבר צוה "ועתה ישראל מה

עושה וכן הוא בשעת עשיית המנוה
לריך לכווין שעושה אותה כדי לעשות
רצון ה'.

והן בקודש חזיתי מה שכ' הגה"ק ר'
מנחם מענדל מוויטבסק בקפרו פרי
הארץ (פ' מנוה) על מה שארז"ל אל יאמר
אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי וארי'
הוא דרביע לי שהוא המורה הגביל עלינו
בכדי לחזר מעשה המנוה אל רצונו ית'
שאמר ונעשה רצונו, וכן ארז"ל (ב"ק ל"ח
ע"א) גדול המנוה ועושה יותר ממי
שאינו מנוה ועושה כי העושה מחמת
צווי הוא מחזר המעשה אל הצווי
משא"כ מי שאינו מנוה, ולכן בערכאות
של גויים אפילו אם הדין שזה הרי אינו
מנוה שהוא לשון דביקות אבל הוא
משוער ע"פ השגה אנושיות גוף וקליפה
שהוא חורבן העולם.

וזהו נראה מה שאמרו רז"ל במס' אבות
שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית
שהרי הגבול בין שלו לשל חברו הוא
המשפט קו האמצעי המחזר חסד
וגבורה שהוא מדה בינונית וי"א זו מדה
קדום אם המשפט והגבול אינו ע"פ
המורה והדביקות בו ית' כי אם ע"פ
שכל אנושי הרי זו מדה קדום שהוא
חרבן העולם שכל גבול הוא גבורה
וקליפה.

וזה ענין מחנית השקל שנחקשה בו
משה שהוא הדעת כי אין הדבר זה
שייך ומיוחס על הדעת שהרי השקל

ברפש וטיט וממש לא היה לו דרך האיך
לצאת והפריץ הנ"ל נסע באותו דרך
וכראותו את היהודי הזה ריחם עליו
והוציא אותו ולקח אותו על העגלה שלו
ונתן לו כסף והחזירו הציחה. ונעשה
רעש גדול בשמים דרשע חיה הניל
היהודי הנ"ל ולא היה מי שיעזור אותו
בערב יו"כ מצין היהודים, ומה נעשה
קטרוג על הכפר ההוא ולא היה לו דרך
האיך להשחיק הקטרוג, וע"י ההמצאה
שדובר עם היהודי מכפר ההוא, יאל לו
דרך דהרשע הנ"ל לא עשה מעשה זו
מחמת רצון ה' ורצון המורה או אפי'
לעשות טובה לבן אדם ורק שה' נתן
בטבע של הבן אדם ואפילו בחיות שיהיו
בעל רחמים עכ"פ במקצת, והוא מחמת
שראה שיהודי הנ"ל כ"כ בטהו נחשורר
בלבו הרחמנות וחמל עליו, וראיה לדבר
לך וראה מה שהוא נותן לכלבו וליהודים
בעירו אינו נותן מנוחה וכ"ש טרף
לאכול.

ונראה ראה לזה מדברי חז"ל (פסחים ח'
ר"ה ד' ע"א) דאמרו האומר סלע
זה לצדקה בשביל שיחיה בני ובשביל
שאזכה בה לחיי העוה"ב הרי זה צדיק
גמור, ובגמ' שם מחלק בין ישראל
לעכו"ם, וברש"י דישראל לבו לשמים
ואם מריעין לו בחייו אינו קורא חגר
אלא חולה היסורין בעונו, אבל עכו"ם
אם אין מטיבין לו כגמולו או מיד קורא
חגר, ובמוס' שם לפי שמוהין על
הראשונות ואם כן אין בכוונתם שום
נדוד כוונת אמת לש"ש ורק לעצמו הוא

ובדה נראה לפרש לשון ר"י בשבת (ל"ג ע"ב) פתח ר"י ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקים להשיב וכו' מרחצאות לעדן צהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס (ורשב"י אמר דברי הקב"ה מה שיגיד להם לעמ"ל כמפורש בפ"ק דע"ז ובמהרש"א נבדא"ג) וז"ל דוודאי ר"י נמי מודה כמ"ש בסוגין דהתם אלא ר"י סתם דבריו מפני יראת המלכות, ואין להם פתחון פה לטעון דקו"ס עשו מה שעשו כיון דבכוונתם אין שום נקודה של רחמנות ולעשות טובה לחזירו ורק לטובת עצמו עושה, ובאמת אפשר דהגוי אם נמכווין לטוב באופן שיש לו זכות אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ובגמ' (פנהדרין דף ק"ה) דבשכר שבלק הקריב מ"ב קרבנות זכה שיאל ממנו רות.

ולפי הנ"ל נחזור לפרש דהנה יש אנשים אשר עושין נדקה מחמת שאינם יכולין לסבול הצער של הבן אדם ולא מחמת צווי ה' אבל זה אינו התכלית הכוונה הרצויה שלא ציווי הבורא ית' דרצה הקב"ה לזכות את ישראל שלא יאמר אני לא אקלל החרש הרי הוא ממילא כבר חרש או אני לא אכשיל לעור הרי הוא כבר רחמנות בזה שהוא עור, משום דהמכוון של החמורה היא ללא חקלל חרש או לא תתן מכשול לעור מפני שכן אני ציומי ולכן אל תעשה כל רע וזה הוא מה שאמר לא חקלל חרש

הנמינה הוא השפעה והתפשטות ובחוכו מחצית שהוא גבול עד שהראה לו שהוא ההסתכלות שעושה כלי וגבול כמו שהסתכל הקב"ה בחמורה וברא בו את העולם ע"י גבולי החמורה שהוא כלי מחזיק ברכה והשפעה שהוא יחוד ומיבור שניהם שהוא הדעת שמקבל אחר ההסתכלות. והוא ענין ארו"ל סלע זו לנדקה בשביל שיחיה בני הר"ז נדיק להיות נתינתו מחמת אמונתו בחמורה נתון נתן שהוא הגבול והכלי מחזיק ברכה והתגלות חסדים בעולם שאם אין גבול אין עולם, ולכן ע"י הגבול הוא השביל להתפשטות החיות וזהו בשביל שיחיה בני לכן הרי זה נדיק שהוא המחבר ע"כ.

היוצא לנו דהעיקר הוא בעשיית המצוה לכיון לעשות רצונו ית' ובלי שום מחשבת חוץ ופניה שלא לש"ש, משא"כ הגוי אשר כל מה שעושה להנאת עצמו הוא ואין בו שום דעת לכיון לטוב מפני צ' דברים, א' מפני שהגויים בטבעם הם אכזרים והשני הוא מפני שאינם מצוים ולא ניתנה להם החמורה, והסביבה שיש גוי המרחם על הבן אדם הוא מחמת גאותו, והוא בעצמו סובר רח"ל שהקב"ה אינו מרחם והא ראייה שהוא נתן אותו בצרה וצוקה ואני מרחם על הבן אדם הזה וכמ"ש טורנוסרופוס אם הקב"ה אוהב את העניים אמאי אינו מרחם עליה (עין צ"ב י" ע"א) משא"כ ישראל יודע שהכל מן השמים ואפי' הכח לרחם עליו הוא מן השמים ומקיים עי"ז צווי ה' ית'.

המזוה צריך להיות מוכן אפילו שיסבול עי"ז גיהנם, והכוונה דאין ליהנות שום הנאה מן המזוה ורק לש"ש ולא שום הנאה גשמיית ודו"ק והבן.

ולדרכנו יחבאר דברי הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ג) שכ' מאחר שהקמת מלך מזוה למה לא רצה הקב"ה כששאלו מלך משמואל, ותי' לפי ששאלו בחרעומות ולא שאלו לקיים המזוה אלא מפני שקצו בשמואל הנביא שנא' לא אוחך מאסו כי אנכי מאסו (שמואל א' ח: י) עי"ש, וברדב"ז מציין הגמ' סנהדרין (כ' ע"ג) תניא ר"א זקנים שבדור שאלו כהוגן, שנא' חנה לנו מלך לשפטנו, אבל ע"ה קלקלו, שרצו להיות דומין לכל הגויים. ורבינו חפס לו ראה הזודקת שהוא מפי הקב"ה והוא מספרי ע"כ, וא"כ צריך להבין הגמ' הרי הפסוק אינו אומר כן, ועוד יש להבין דמה שאמרו נהיה דומין לכל הגויים הרי התורה נתנה טעם למה נתן מלך להיות דומין לכל הגויים אשר סביבותי, שהרי כתיב ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים וגו' שום חשים עליך מלך.

וגראה דהרמב"ן (דברים יח:ד) אמר כי מה טעם שהאמר התורה במזוה ככל הגויים אשר סביבותי ואין ישראל ראויים ללמוד מהם ולא לקנא בעושי עולה, אבל זה רמז לענין שיהי' ולכך באה הפרשה בלשון הבינוני עי"ש, ונראה לפי שהסברנו דהעיקר הוא בקיום מזוה התורה לקיים מזוה ה', ולכן וירע

ולפני עור לא חתן מכשול מפני ויראת מאלקין ולא מפני רחמנות שיש לך. וזוה יתישב ממה שהקשינו למה נקט ויראת מאלקין כאן להראות דלכן אמה צריך לקיים המזוה שכיון שאמה מחיירא מה' ואמה מאמין בו ובשכר ועונש לכן אמה מחיירא לעבור על מזוה ה', ולכן נקט ג"כ דוקא חרש דאינו חלוי אס ננטער או לא והעיקר שאמה תקיים מזוה ה' בלי שום סברת הלז ולא משום הרחמנות שיש לך בטבע ישראל.

ואולי לזה נחזיון הטור בהל' ברכת הפירות (א"ח ס' ר"ח) וי"א ונאכל מפריה ונשבט מטובה ואין לאומרו שאין לחמוד הארץ בשביל פרי' וטובה אלא לקיים מזוה החלויות בה, וע' בב"ח (שם ד"ה וכתב עוד) שכ' והכוונה הוא דהעיקר חימוד הוא בשביל קיום המזוה ולא בשביל פריה ע"כ.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל דאלמלא תורה היינו למדין זניעות מנמלה, ויש להקשות הרי אפי' הכי דיש אחנו חורת ה' אפשר ללמוד מנמלה ועוד אי יש ללמוד מנמלה למה נזוה התורה, אבל לפי מה שפירשנו דהעיקר זוה לקיים מזוה ה' ולא מחמת שהוא טבע העולם וכדומה ולכן כתבה התורה לא תקלל חרש ולפני עור לא חתן מכשול ומשום הכי אין אנו נוהגין בזניעות מפני ק"ו מנמלה אלא דכך נזוה התורה.

ובישמח משה מבאר דבשעת עשיית

בא"ד) ומ"מ קאמר בחר הכי ש"מ לאו אורת ארעא כי לא היה לו לדחוק צידי שמים ולהעניש מי שאינם רוצים להעניש אע"פ שבזמן הבית הי' מותר להרגו צידים ע"כ, וע' רש"י סנהדרין ועוד מקומות עכ"פ משמע דבזה"ו אינו מותר ואין כח לב"ד להרוג, וע' חו"מ (סי' ג' סע' א'), וברמב"ם (פכ"ד מהל' סנהדרין) דיש כח לב"ד להלקות למי שאינו חייב מלקות ולהרוג למי שאינו חייב מיחה לעשות סייג וגדר לתורה הכל הוראת שעה, וע' נמ"י סנהדרין פרק ד' מימות וע' ח"י הרי"ם שהביא דברי הר"ן סנהדרין מ"ו דלעשות סייג צריך צ"ד כשמעון בן שטת עיי"ש.

עכ"פ משמע דאין כח לב"ד לעשות סייג למיחה בזמן הזה ואין להם כח להרוג מי שמחויב מיחה וא"כ בשעה שהאדם עובר עבירה אין הוא מפחד שיהרגו אותו כיון שאין צ"ד הורגין ולפ"ו אין לו דין מויד דמויד הכוונה שיודע שיהרגו אותו ואפ"ה הוא עובר על חטאו ונעשה פושע ומויד משא"כ בזמנה"ו שאין לנו צ"ד סמוכין ואין להם כח ורשות להרוג וא"כ אין חושש ממיחה (ועי' רש"י סנהדרין ס' ע"א) ודו"ק.

ובזה יש לפרש הגמ' בפ' ר"ע שהמקושש זה נלפחד ועוד אמרו דהמקושש לש"ש נתכווין ועוד אמרו יודע היה משה רבינו שהמחלל שבת במיחה אלא לא היה יודע באיזה מיחה והמפרשים תמהו על זה ובמהרש"א

הדבר בעיני שמואל על מה שאמרו נהיה דומין לכל הגויים שראה שהסיבה לזה הוא מחמת רגש מחמת טובות אנושיות ולא מחמת התורה וזהו שהרע בעיניו.

ובזה יחייש עוד מה שהקשו דהנה יש טווי בתורה שלא יקחו מלך שהוא נכרי אשר לא אחיך הוא הרי הצווי נראה כמיותר, דכיון דאין מעמידין מלך אלא ע"י נביא משיח ה' והרי הנביא בודאי לא יסכים למנות נכרי בשם ה' להיות מלך על ישראל, ולפי דברינו עולה שפיר דהתורה מצווה שלא תהיה כנכרי שעושה הכל להנאת עצמו ואינו משיח לב להחורה ושיש מנהיג לצירה אבל בודאי לא חשש שימנו גוי שכיון שצריך לשאלו בנביא והוא לא ימנה גוי.

ולפ"ו נבין ג"כ מה שאמר הרמב"ן בפ' ויחי דלכן עקרו המלכות משפט יהודה והוא לזמן ונחנו לשאלו כיון ששאלו המלכות באופן כזה נתעב הוא אלא הקב"ה עיי"ש, ולפ"ו הגמ' סנהדרין עם הרמב"ם הוא דבר אחד דהסיבה דאוחי מאסו כיון ששאלו הדבר בתרעומות והיאך היה הדבר בתרעומות כיון ששאלו באופן להיות דומין ככל הגויים ולא לקיים מצות ה' אלא מחמת שכך הוא יותר טוב לעולם וזה אינו רצון החורה וכדפרשנו והבין.

ונראה עוד דהנה נמלקו הפוסקים אי בזמנה"ו יש הדין מורידין ולא מעלין (עי' בחוס' ע"ו ד' ע"ב ד"ה ש"מ

ושפטו העדה והצילו והיאך אפשר להציל ע"י משפט וממ"נ אלא ע"י שיספוט ויחקור הדבר אזי תראה אם יש לו דין מויד והבן. ומצונו דבעכו"ם יש דין דיינם יי"נ והוא רק מדרבנן הנקרא סתם יינם והטעם כיון שאין עובדין ע"ז רק משום מנהג אבותיהם בידיהם, ולכן אין לו דין מויד ופושע ואינו נחשב כמתכוין למרוד ולמעול בה' ובחורמו כיון שאין לו רק ממה שלמד מאבותיו, וא"כ אפילו נותנין לו תוכחה אינו שומע כיון שאינו רוצה לשמוע כיון שהוא רגיל בדרכו.

ולזהסביר הדבר נראה עפ"י משל דרואין כי מי שדר אלל הרכבת אינו נחפעל בשעה שהרכבת נוסע ליד ביתו ואינו מעיר אותו בלילה מהשינה משא"כ אדם אחר כשהוא מתאכסן שם אללו אז הרכבת אינו מניח אללו לישון ומעיר אותו ואינו נותן לו מנוחה כיון שאינו רגיל בכך והנמשל מובן דהגוי הזה או הכופר הוא מורגל בדרכו לכן אינו רוצה לקבל ואינו מתפעל מדרך ה' אבל יש חילוק בין ישראל לעכו"ם דב"נ חייב על שהיה לו ללמוד ולא למד משא"כ ישראל נחשב באופן כזה למינוק שנשבה שהוא שוגג ופטור וכמו שכ' הר"מ בהל' ממרים פ"ג ה"ג שהוא פטור.

וכבר כתב החז"ל (חיו"ד סי' ב' אות ט"ו) האריך הרבה בדבר, ונראה דאין דין מורדין אלא בזמן שהשגחתו ית' גלוי כמו בזמן שהיו נסים מצוין ומשמע בה קול ולדיקי הדור תחת השגחה

במס' ז"צ יודע היה משה רבינו ומפרש ע"פ המדרש דדרשו איש בחטאו מת דדוקא חטא זה היה לו וחון מזה לא היה לו עון ובחורה ומלאו איש מקושש ענים וכל מקום שנאמ' איש הכוונה על גדול כמו שמצינו בפ' שמות מי שמך לאיש שר ושופט עלינו ובחילים אשרי איש ירא את ה' ובמשנה יומא אישי כ"ג ולפי הני טעמי איש קאי על אדם גדול, וא"כ ג"כ הכי, והחשיבות שלו היחה דמתכוין לש"ש כאן.

ומה היחה כוונתו לש"ש, שכיון שאמרו שהמחלל שבת במיתה דאם אדם עובר על הולאה מרשות לרשות חייב סקילה והמון עם זוללו בזה ולא רצו להאמין בזה שעונש מיתה יהיה על מי שמוציא חבילי קש והרי התורה היא דרכיה דרכי נועם ולכן עבר על חטא חילול שבת כדי להראות לעם ישראל שהדין דין צדק ואמת, וכן גזרה התורה דאם עובר מקבל סקילה והיה מוכן לקבל המיתה כדי שילמדו חושים בינה ויאמינו בה' ובחורמו ולכן לא היה יודע באיזה מיתה ימות אותו מקושש דדילמא הוה מלאכה שאלל"ג דהוא לא צריך לחוכן המלאכה אלא להראות להעם שהמחלל שבת במיתה ועי"ז יראו ויפחדו וידעו שאין זה הפקר.

ולענינו נראה דאם יודעין שיש דין ומשפט אזי אם עובר נחשב למויד כי יודע האמת דאם לא מקיימין אז יש חיוב מיתה, ובזה יש לבאר הכי

פרטיות לעין כל הכופרים אז הוא
בנלחות מיוחדות בהטיית היצר למאוות
והפקרות ואז היה ציבור רשעים גדרן
של עולם שהכל ידעו כי הדחת הדור
מביא פורעניות לעולם וכו' אין הדין
נוהג בשעה שאין חיקון ועלינו להחזירם
בעצמות אהבה ולהעמידם בקרן אורה
כמה שדינו מגעת, ועוד מבאר (שם אות
כ"ח) דמומר לד"א להכעיס או כופר
בחורה שבע"פ בכלל זה.

אבל לפי שנתבאר לעיל אין מומר
להכעיס לד"א בכלל זה רק ברודף
אחר האיסור לדעת הרא"ה וכן בכופר
בחורה שבע"פ דוקא בכופר גם בעיקר
עול המצוות, ועוד יש בזה תנאי שלא
יהיה אנוס וכמ"ש הר"מ בפ"ג ה"ג
מהל' ממרים דבניהם ותלמידיהם חסובי
כאנוסים וכחינוק שנשבעה ומביא קרבן
כדאמר בפ' כלל גדול ומצווין אנו
להחיותו ואף לחלל שבת עליו בשבילו
ובהגה"מ פ"ו מהל' דעות כתב דאסור
לשנאותו אלא אחר שאינו מקבל חוכמה
ומביא מס' אהבת חסד מחשו' מהר"ם
לובלין כי אל לנו קודם חוכמה שאין אנו
יודעין להוכיח ודיינין להו כאונסין ולכן
א"א לנו לדון בזה לפטור מן היבוס או
משאר הלכות עיי"ש.

והראיה לי פה ח"א בספר נתיב מצוותיך
מהגה"ק ר' איזיקל מקאמרנא
(נתיב אמונה שזיל ששי) דהביא דברי האר"י
דאמר לרמ"ו דע כי גדלות הנפש אינה

חלחיה כפי מעשה האדם הנראה לעינים
כי בוחן לבות וכליות השם ית', וכפי
הזמן והדור הוא מעשה קטן מאד
בדור הזה שקול ככמה מצות בדורות
הראשונים, כי בדורות האלו הקליפה
והרע גוברת מאד מאד עד אין קץ ועד
אין שיפור וכו', ומעתה מצין אחי אם
בימי האר"י הייתה התגברות הקליפות
כ"כ מה נאמר ומה נדבר בומה"ו דודאי
שיש לנשק לכל מי שנשם ישראל יכונה
ולעורר עליו אהבה חכות כי כל מה
שעושה הכל מחמת התגברות הרע
ומחמת הנרות והיסורים עד שנסתלק
דעת כל אחד מהם וכל הרשעים במדינה
הזאת ובפרט במדינת אשכנז נשבע אני
בחי עולם שכולם אנוסים כחינוק שנשבעה
לצין הנכרים עיי"ש משמע דאלו שעושיין
כך מחמת מנהג אבותיהם צדיהם או
מחמת דבר אחר אז אין להם הדין של
מורידין ולא מעלין ומותר לקרובם כפי
ראות עיני החכם עכ"פ לכמה שיטות.

וההסבר בזה פשוט דכיון שאין בו שום
נטיה לדעת ולשמוע דרך ה'
כיון שלא נתגדל בדרך זה ונראה לו כל
הדבר כעול ולא איכפת ליה לכן אפילו
בשעה שמדברים אליו אינו נקרא
שמיעה, חוה הכוונת מהר"ם מלובלין
דאין אנו יודעין להוכיח חוה הכל
בשמיעה דאינו שומע בשעה שמוכיחים
אותו, אבל כן הוא הדין בראה לגבי
עינים שמי שזוכה רואה משא"כ אם אינו
זוכה אז אינו רואה.

ומשל למה הדבר דומה דיש שני אנשים שנותנין להם חומש ללמוד ואחד בשעה שמצוי מרגיש מיד שיש כאן תוספות אוח והפקוק היה לריך להחיל באופן אחר משא"כ השני הוא מרגיש מיד דהנייר של החומש הוא כך וכך שנים והדפוס ג"כ לא טוב וכמה אנשים כבר השתמשו בחומש זה בערך ועוד הבליים כאלו והסיבה לזה דמי שראשו ורובו דבוק לתורה מרגיש תורה וכן להיפך.

ובזהר פ' יתרו עה"פ וישמע יתרו והלא כל העולם שמעו דכתיב שמעו עמים ירגזון אלא כל עלמא שמעו ולא אחזרו אבל יתרו שמע ואחזר ואחכפיא מקמיה קב"ה וזה הוא החידוש שהיה אלל יתרו יתרו מאלל שאר האנשים דכולם שמעו קול ה' אבל יתרו וזה ששמע כדבעי, ובמד"ר פ' כי חבא דרש עה"פ אשרי אדם שומע לי, אמר הקב"ה אשרי לאדם בשעה ששמועומו לי ובמחנות כהונה שם שהוא מבקש לשמוע לש"ש אז מבטיח לו הקב"ה דזכה לקבל פני שכינה ויוצא משם טעון ברכות. ובאור המאיר (פ' לך לך) מבאר דלדיק זוכה להיות לו אוזן שומעת דאפילו שומע מאדם פשוט סיפורי מעשיות נותן ענוה כנפשו היאך לעבוד בזה את הבורא ב"ה עיי"ש.

ומספרים בשם הח"ס זי"ע דפעם בא למקום וביקש כוס חלב והעמידו לפניו על השלחן וביקש עוד

הפעם ואמרו הרי החלב בכוס לפניך והשיב שהכוס ריק והשתוממו שמה ח"ו לקה בראייתו שאומר שאינו רואה והכוס על חלב לפניו, ובקשו הדבר ונחודע דהחלב חלבו עכו"ם והמשרת שהיה הולך בכל יום לא הלך ביום זה, ואח"כ פירשו בזה חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו דאם הוא חלב שחלבו עכו"ם אז אין ישראל רואהו וכמו שהח"ס בעצמו לא ראה החלב, וכן הוא אם רואה דבר רע אז הסיבה שריך לעשות חשובה לעצמו שמתחמא גם הוא פגם באותו החטא. ודוע שפעם ראה הבעש"ט חילול שבת וישב בחטניה ע"ז ואח"כ גילו לו מן השמים דשמע פעם שמצוין ת"ת, ות"ח הוא בחינת שבת ולא מיחה לכן נענש שראה חילול שבת.

ולפ"ז נחזור ליישב במה שהתחלנו דבחרש משמע דמיירי בחרש שאינו שומע משא"כ עור משמע דוקא באותו דבר ועוד דקומא חשיב כמה משא"כ חרש פטור אם הוא מה ולמה קא חשיב בהדדי שחיהן ונראה לפי הנ"ל דיש אדם שעובד את ה' ית' במס"ג עד שנפשט מהאי עלמא ובשעה שמדברים אליו שלא מעיניני תורה ומצות, ממש אינו שומע ונעשה כחרש ולכן בשעה שמקללין אותו אינו שומע וא"כ החרש משמע ג"כ דהוא חרש לאותו דבר כמו עור לאותו דבר ולכן דוקא חרש שהוא בחיים רצה לרמוז בזה דרשעים בחייהן קרויין מחים והוא מצוה לקללו ובדאי שפטור וכן הוא בעור שהוא כמו

בהשתדלות המשיג וללד שישראל לא נכנסו בני' שערי טומאה לזכר אותו לא השיגו בח' הקודש שכנגדו והבטיחנו כי לעת"ל משפיע בנו אל עליון תורת חיים שבשער החמשים והשגתו הוא באמצעות הגלויות וצפרט גלות האחרון לנו משיגים הדבר וטעם שנתחכנו ישראל במצרים בצירור שער הנ' ללד שלא היו בני תורה משא"כ דורות האחרונים באמצעות תורתם ישיגו ליכנס בשער הנ' ולהוציא בולעו מפיו ואז ספו תמו בחינת הטומאה ע"ש.

ויה"ר מקמי שמיא שזכה במהרה לישועת ה' כהרף עין ושמחנו כימות עניתנו וכלל ישראל מחכים לישועה, ומיניו בפרק שירה תרנגול אומר לישועתך קיאתי ה' ובתרגום יונתן פ' וחי לפורקנא דמשיח בן דוד עמיד לפרוקיה ישראל ולאפקותהון מגלותא, ולכן אפשר הטעם שדוקא התרנגול מעיר את האדם בכל יום ואנו אומרים הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ללילה ובזמן זה אשר ישועות בו מקיפות יעזור השי"ת שכלל ישראל בכל מקום שהם ובכל מקומות מושבותיהן יושעו בכל מיני ישועות ובכל מיני ברכות והשפעות טובות בטוב הנראה והנגלה, ותחזינה עינינו בשופך לציון ברחמים עם מלך המשיח צב"א.

"ואהבת לרעך כמוך" (וי' יח:). אמר ר"ע זה כלל גדול בתורה (מ"ב) הוצא צרש"י ומיהו צמ"כ שם בן עזאי אומר

העובדא הנ"ל מהח"ס שהוא אינו רואה דוקא דבר שהוא אינו רוצה לראות וכגון זה ג"כ אין להכשילו וא"כ הן בדדמי ולכן קא חשיב להי שני דברים בהדדי.

יעזור השי"ת כבר עבר עלינו ימים קשים ונוראים ומיום היתה יהודה לגוי ועד עתה עומדים עלינו לכלותינו, וכמ"ש הארצבנאל לפרש הפ' ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי, וכמ"ש המהר"ל בספרו נלח ישראל דהפורענות אינו מכלה את ישראל ח"ו ונהפוך הוא דהמכות והיסורים שבאים על ישראל לא די שאינם מכלים רק שהוא קיומם ודומה לזה שיש בו סגיא אס האדם מנרפו באש נעשה וך והוא קיומו ע"כ. ומה נאמר ומה נדבר אין לך יום שאין קללה מרובה מתברתה וכוחות הטומאה והרשעות מתגברים בלי הרף בעולם וממש שורה חשכות בעולם ואין לנו על מי להשען אלא על אינו שבשמים ואין לנו שיעור רק התורה הזאת.

ובאור החיים (פ' שמות עה"פ וארד להנילו צה"ד) כי עיקר הגלות הוא לזכר הנילויות שנתמעו בני' שערי טומאה וכמו שצינתי דבר זה כמה פעמים, ובזה ינוח דעת הצ' שאלות אס היה מוציאם קודם זה היו מפסידים צירור החלק ההיא, ומדע שעם ה' השיגו בצחי' כללותם הכולל במשה שנתחם בשם עמו מ"ט שערי בינה וטעם שלא השיג שער החמישים הוא ללד שאין המושג אלא

כגון הפרדים יכרות זרעם כי הם לא יולידו. וגם כלאי זרעים ישחנו בטבעם ומראיחס ע"י העירוב, ונוסף טעם לאסור הכלאים שלא לערבב הכחות המגדלים הנמחים להיות יונקים זה מזה ובצ"ר אמרו אמר ר' סימון אין לך כל עשב ועשה מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל הה"ד הידעת חקות שמים אם חשים משטרו בארץ, והנה המרכיב כלאים או זורען בכדי שינקו זה מזה מבטל חקום שמים ומכחיש ומערבב במעשה בראשית ע"ש באריכות.

וכבר אמרתי בצ"ד שכמה אנשים ונשים שאין להם בנים שטוב להם שלא יאכלו ענבים שאין בהם גרעינן שהם הזרע וכח ההולדה או שאר כלאים שאין מולדין עוד, שהרי ההזרעה הכל חלוי במאכלים עיין א"ע עה"פ וצרך את לחמן ואת מימך והסירתי מחלה מקרבך לא יהי' בך עקר ועקרה שכתב שם אמר אברהם יש חכמים בקיאים בשמי תורות וכשבאין להולדת וכו' אין יודעין כלום והעלה שם דהכל חלוי במאכלים האוכלים אותם ולפ"ו האוכל פירות או שאר מאכלים מורכבים שאין להם זרע ואין יכולין להזריע זרע אחר כמו הפרדה וכיוצא בו וא"כ האוכל פרי כזו אינו מוליד בו באדם זרע הראוי להוליד שהכל חלוי במאכלים עיין שם ודו"ק היטב בא"ע הנ"ל. ואולי זה כוונתו ג"כ פה עה"פ כלאים וכו' ופה רמז לך סוד דע כי השלם שלם מאד ע"כ כתוב באברהם

זה ספר תולדות אדם כלל גדול מזה, ועיין קרבן אהרן מה שפי'. ומיהו בצעה"ת בראשית עה"פ זה ספר תולדות אדם שאפי' סרגול הספר מסר לו הקב"ה לאדם הראשון ובח"כ מסיק ואהבצ לרעך כמוך אר"ע זה כלל גדול בתורה בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם גדול יותר פי' אסיפיה דקרא קאי בדמות אלקים עשה אותו דמקרא דר"ע לא שמעינן אלא דעלך סני לחצרך לא תעביד וכו' בן עזאי ואמר שאף אם הוא אינו חושש לכבוד עצמו יש לו לחוש לכבוד חבירו לפי שרואה דמות חבירו ואינו רואה דמות עצמו ולזה אמר שמקרא זה כולל יותר ממקרא דואהבצ לרעך כמוך עכ"ל. וכבר הארכתי בזה במקום אחר.

"את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטמז לא יעלה עליך" (יט:יט). ופרש"י את חקתי, ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים אלו גורות מלך שאין טעם לדבר ועיין רמב"ן מה שטען דק כלבישת שעטנ"ז היזה"ר ואומות העולם משיבים ולא בכלאי בהמה שיש טעם לדבר שהמרכיב שני מינין משנה ומכחיש במעשה בראשית כי השם ברא המינים בעולם בכל בעלי הנפשות ונתן בהם כח החולדה שיחיימו המינים בהם לעד כל זמן שירנה הוא ית"ש בקיום העולם והמרכיב משנה ומכחיש והמינים בצ"ח לא יולידו מין משאינו מינו וגם הקרובים בטבע שילדו מהן

"אל תחלל את בתך להזנותה וגו'
ומלאה הארץ זמה את שבתתי
תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'
(יט:כט-ל). וביצמות (דף ה') ומקדשי
תיראו לא יכנס במקלו ולא זמנעלו
ובאפנדמו ובאבק שעל רגליו, ואע"פ
שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי
תשמרו אין צנין בית המקדש דוחה שבת
ע"כ ערש"י. ועיין אוה"ח הקדוש למה
כפל הדברים וסמיכות הפסוקים.
ולפענ"ד עוד לדייק סמיכת הפסוקים
של אל תחלל את בתך להזנותה לאת
שבתתי תשמרו.

ואשר נראה לפמ"ש הרשב"א הובא
בצ"י א"ח סי' ש"ו ד"ה כתב
המרדכי על אחד ששלחו לו בשבת
שהוציאו במו מציתו בחוקה ע"י ישראל
מומר להוציאה מכלל ישראל אם ישים
לדרך פעמיו בשבת פן יפחידוה להמר
ואם מותר לילך אפילו חוץ לתחום ג'
פרסקאות למ"ד דג' פרסקאות לאורייתא
ואפילו להביא חותם מיד המלכות מי
דחינן מספק זו את השבת כדלדינן
בספק נפשות, והשיב הדבר צריך תלמוד
ומ"מ כך דעתי נוטה שאין דוחין את
השבת על הנלה מהעצירות, לפי שאמרו
(שנה ד') אין אומרין לו לאדם עמוד
וחטא בשביל שזכה חכך ואפילו איסורא
זוטא לא שרינן ליה כדי להציל חבירו
מאיסורא רבה דע"כ לא אמרינן (פירושין
ל"ג ע"ג) יחא לחבר דליעביד איסורא
זוטא כי היכא דלא ליעבר ע"ה איסורא

ישמור משמרתו מלוחי חקומו ותורתו
שזכה להשלמה שלא עירבנו כלום והנן.

והנה בקרא ושמרתם את משמרתו
לצלתי עשות מחקות התועבות וגו'
(יח:ג) ובלק"ה ג הביא בשם כק"ו מרן
הגאון ר' עמרם בלום זצ"ל בעל בית
שערים שפ"י כמו שיש מלות שכליות שיש
להם טעם ומלות חקיות שאין להם טעם
כן יש ג"כ עצירות שכליות כלומר
עצירות שיש בהם טעם והעושה אותם
נהנה מהם, ויש ג"כ עצירות חוקיות
שאין בהם טעם והנאה גופנית כ"א
להכעיס את זוראי ח"ו, וכמ"ש בגמ'
(פנהדרין ק"ג ע"ג) כלום יש לך הנאה
והשיב בלום אני עושה אלא להכעיס את
זוראי וזש"ה ושמרתם את משמרתו
עכ"פ לצלתי עשות "מחוקות" התועבות
ודפח"ח.

והנה המרציע בהמתו כלאים הרי
מפסיד את הולדות ולא יועיל ולא
ילח הזרעה זו לדורות הגם שיליד
פרדה אחת ועיין ספורנו (בראשית א:כג)
חולא הארץ נפשחיה. החיונו נוספת על
הזומחות. ויהי כן בלי חוספות וגרעון
שם יחדש מורכב משני מינין לא יוליד
ע"כ. א"כ מה לו להפסיד את בהמתו
וכן בשאר הרכבות שאינן מולדין ואינו
אלא מפסיד צריאה שצרא הקב"ה
ובהמתו או פירותיו וזוה הקב"ה את
חקומו חקים אלו גזרות מלך שאין טעם
לדבר.

רבה אלא היכא דהאיסור לע"ה בא על ידי החבר אבל בענין אחר לא וכו' ועוד צריך חלמוד עד שיעמוד הדבר על צוריו עכ"ל.

והתוס' כתבו בפ"ק דשבת בחלה כדברי הרשב"א ואח"כ הקשו מדתנן מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו ב"ח ומי דשאי פ"ו דמלוה רבה ובה"י השני דדוקא היכא דפשע שהדביק פה בתנור סמוך לחשיכה אבל היכא דלא פשע מידי שרי למיעבד איסורא זוטא כי היכי דלא ליעבד חבירו איסורא רבה והוכיחו כן מפ' תמיד נשחט ופ' בתרא דעירובין ובפ' בכל מערבין (ל"ג ע"ג) וכו' והשתא בין לחירוף דמלוה רבה הדבר ברור שאין לך מלוה רבה מלהזילה שלא יפחידה להמר ובין לחי' דמחלק בין פשע ללא פשע הכא נמי לא פשעה והלכך שרי לחלל עליה השבת ומלוה איכא ואי לא בעי כ"יפינן ליה כדאשכחן במי שחזיו עבד ואפילו לחלל שבת בדברים האסורים מה"ת שפיר דמי דלגבי שלא תמר ותעבוד כל ימיה חילול שבת אמרינן איסורא זוטא הוא ע"כ. והארכתי בזה במקום אחר.

ולפ"ז י"ל דהא קמ"ל אל תחלל את בתך להזנותה ואם לקחיה בע"כ בין עכו"ם [ע"ן רמז"ן דלהזנותה בין העכו"ם מיירי וחולק על רש"י] ורוצים לאונסה וזה היה בשבת אפ"ה את

שבתתי תשמרו שאסור לחלל שבת בשביל להזילה וכדעת הרשב"א ז"ל דאין לחלל שבת בשביל זה.

איברא די"ל דדוקא בזנות דפנויה הוא דאמרה תורה את שבתתי תשמרו שלא לחלל שבת אבל אם רצו לאונסה להמר דת ח"ו שהוא מלוה רבה וכ"ש כל החרי"ג מצות שחזנה מכל וכל מישראל ומאבד מן הכלל כה"ג לכ"ע מותר לחלל שבת ולא צריך להשמיענו אלא בחילול דזנות או כיוצא בזה שאינו אלא עבירה אחת וגם באת לידה קצת על ידו אבל באופן של הרשב"א כה"ג מותר וכדעת הב"י בשם התוס'.

עוד נראה לכאורה דתלוי במחלוקת התנאים בזה דפק"נ דוחה שבת דאיכא למ"ד דילפינן מוחי בהם ולא שימות בהם ואיכא למ"ד דילפינן לה דמוטב שיחלל עליו שבת אחד כדי שישמור אח"כ שבתות הרבה, והנה למ"ד דילפינן מוחי בהם א"כ דוקא על חיי הגוף הקפידה התורה דהכי מוכח וחי בהם ולא שימות בהם דהתורה קפדה אגוף האדם וא"כ כאן דליכא פק"נ ומיתת הגוף לא דחינן שבת, אבל למ"ד מוטב חלל עליו שבת אחד כדי שתשמור שבתות הרבה א"כ הכי נמי כיון דתמר דת ח"ו שבת תחלל כל ימיה ותנא מכלל ישראל ודאי שמותר לחלל שבת אחד להזילה, וא"כ מותר לדחות את השבת.

מרקדין בפניהם ות"ר יש מהן אומרים
 אשרי ילדוהינו שלא ביישה את זקנותנו
 אלו חסידים ואנשי מעשה יש מהם
 אומרים אשר זקנותנו שכפרה על
 ילדוהינו אלו בעלי חשבה אלו ואלו
 אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא
 ישוב וימחול לו, ולפ"י י"ל דז"ש מפני
 שיבה חקום שיעשה תשובה קודם שיזקין
 או שלא יחטא כלל ואז והדרת פני זקן
 שיהיו ימי זקנה שלך בהידור יהיו בכלל
 אשרי ילדוהינו שלא ביישה את זקנותנו.
 (שנת השני"ג)

"לא תעשו עול במשפט במדה וגו"
 (יש:לה). וברש"י אם לדין הרי כבר נא'
 לא תעשו עול במשפט ומהו המשפט
 השנוי כאן היא המדה והמשקל
 והמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין
 שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את
 הדין וקריו עול שנאוי ומשוקץ חרם
 ותועבה וגורם לחמשה דברים האמורים
 בדין מטמא את הארץ מחלל את השם
 מסלק את השכינה ומפיל ישראל בחרב
 ומגלה אותם מארצם ע"כ.

והנה אולי על זה אמרו אם רואה
 שצרות מתרבות לא ובדוק בדיימי
 ישראל והלא כל אחד אומר על חבירו
 וסתם בני אדם המון עם אומרים אני לא
 אהי' ואין עלי ללמוד הלכה ובאמת כי
 בכל מה שאדם עושה הרי מורה הוראות
 ובפרט בן תורה שלומדין ממעשיו והרי
 אדם חנוני או קיטנאי וכיוצא בו או
 מודד אם קלקל הרי הוא בכלל דיין

נורודע מחלוקת הלבוש והט"ו בענין
 סעודה חנוכה שהקשו אם על
 פק"נ דגוף צפורים עשו סעודה כ"ש
 חנוכה דגדול המחטיאו יומר מההרגו
 ולכן אמר אל תחלל את בתך וגו' ומלאה
 הארץ זימה את שבתהי השמרו לשון
 רבים שאם השמור שבתות הרבה אז
 מותר לחלל עליה את השבת כדי
 שחשמור שבתות הרבה ואפ"ה ומקדשי
 תיראו אע"פ שאני מזהיר לכם על
 המקדש אין בנין בית המקדש דוחה שבת
 דהתם ליכא טעם דיחלל עליו שבת אחד
 כדי שחשמור שבתות הרבה ואינו דומה
 בנין בית המקדש להללח נפשות.

(שנת השמ"ט)

"מפני שיבה תקום והדרת פני זקן"
 (יש:לב). עיין רש"י ורמב"ן ובגמ'
 קידושין ל"ב איסי בן יהודה אומר כל
 שיבה במשמע ואמר ר' יוחנן כאיסי בן
 יהודה ומשמע דשיבה שהוא גדול בשנים
 תקום והדרת פני זקן זה שקנה חכמה,
 ולבאורה הי"ל להקדים זה שקנה חכמה
 שהוא חכם וכן תורה לשיבה שהוא זקן
 אשמאי.

והנראה לפמ"ש בזה"ק מפני שיבה
 תקום שקאי אחיוב תשובה,
 ואמרו ז"ל כי תשובה הכי טובה הוא
 באותו זמן ובאותה מקום והוא בנחרותו
 זה מפני שיבה תקום, כלומר מפני פי'
 קודם כמו לפני והוא שישוב לה' קודם
 שיגיע לימי שיבתו. והנה בגמ' טובה
 (נ"ג ע"א) חסידים ואנשי מעשה היו

שקלקל ולכן נריך אדם ללמוד כל
ההלכות הנוגעות עכ"פ להעסק
שמעסק בו וק"ל.

"והייתם לי קדושים וגו' ואבדיל
אתכם מן העמים להיות לי" (כא:כו:).
ופרש"י אס אחס מובדלים מהם הרי
אחס שלי ואס לאו הרי אחס של
נבוכדנצר וחבריו, ראב"ע אומר מנין
שלא יאמר אדם נפשי קנה בבשר חזיר
אי אפשי ללבוש כלאים, אבל יאמר אפשי
ומה אעשה אני ואני שבשמים גזר עליו,
ח"ל "ואבדיל אחכס מן העמים להיות
לי", שמהא הבדלחכס מהם לשמי. ור"ב
מה שייכות דרשה ראב"ע לכאן בענין
הבדלה.

ונראה דמטבע העולם אף שהם
מבדילים עצמם מן העכו"ם וח"ו
לבן ישראל שיאכל עם עכו"ם מפתם,
והאוכל פת כותים אומר היה רבי
אליעזר דכאוכל חזיר (עי' שביעית פ"ח מ"ו)
אבל כשידמן שיהיו יחד עם העכו"ם
ולא ירצה לאכול עם העכו"ם והעכו"ם
מפצירו לאכול, אז מבקש חירונים למה
לא יאכל אהו וכגון על אכילת חזיר, אס
יפציר בו העכו"ם לאכול מיד ימצא
חירון שאינו רוצה בו מפני שנפשו קנה
בו ואינו יכול לאכול, וכן בלבישת כלאים,
כשיאמר לו העכו"ם ללבוש כמוהם אף

אס לא ילבוש כמלבושם מ"מ יחפש
חירונים להשיב להם. אבל כי כן באופן
זה לא יתקדש שם שמים על ידו.

אבל העיקר שנריך לפרש להם למה לא
יאכל חזיר ודאי שאני אפשי בה
אלא מה אעשה וכו'. ח"ש ראב"ע אומר
מנין שלא יאמר אדם, ולפום ריהטא למי
יאמר. ולהנ"ל אחי שפיר מנין שלא יאמר
כשידמן אלל נכרי וירצה שיאכל חזיר לא
יאמר לו נפשי קנה בבשר חזיר או
בלבישת כלאים, אבל יאמר אפשי אבל
מה אעשה ואני שבשמים גזר עליו,
ועי"ז יהי' ההבדל מהם לשם ה' שידעו
שבנדל הוא מהם מפני גזירת ה'.

וזה שמקיים "ואבדיל אחכס מן העמים
להיות לי", שמהא הבדלחכס מהם
לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו
עול מלכות שמים (ועי' נשוי"ס פ"ח או"ח סי'
ר"ח מה שכחג על דברי רש"י אלן). ועי'
רמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"י) דכל מי
שפורש מן העבירה לא מפני פחד או
יראה או כבוד אלא לעשות רצונו ית'
כמניעת יוסף הנדיק עצמו מאשת רבו
ועי"ז מקדש ש"ש ועי' רש"י פ' אחרי
(ויקרא יח:ד) דברים שהגויס משיבין
עליהם כגון אכילת חזיר (ועי' רש"י שמוס
טו:כו עה"פ ושחרת כל חוקיו).

(שנח משכ"ו)

פרשת אמור

אש חמיד חוקד על המזבח דא אורייתא
ובמכילתא פ' יתרו מגיד שהתורה כולה
אש היא באש ניחנה ובאש נמשלה
עיי"ש.

וי"ל דזה שאמר המדרש אמור אל
הכהנים והי' קשה לי' להמדרש
אמרות ד' טהרות כסף זרוף וגו' וכיון
דהם אמרות טהורות בודאי לא יחול
עליו שום טומאה וא"כ למה אמרה
התורה דין טומאת כהנים וע"ז מקיים
סניב רשעים יתהלכון שהרשעים הולכים
כרום זלות לבני אדם כלומר הם מזולזין
בבני האדם דאי לאו הם לא הי' זדיק
מטמא אבל הם שהם רשעים ונמצא הם
מטמאין ולכן גזרו על כלם בשבילם אף
שאמרות ד' אמרות טהורות.

(שנת תשי"ט)

"אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת
אליהם לנפש לא יטמא" (כא:א).
ובגמ' (יבמות קי"ד ע"א) אמור ואמרת,
להזהיר הגדולים על הקטנים, וז"ע.
ועוד יש לדייק לשון "לנפש" ולא כתב
"לנפש מת לא יטמא", ובסמוך בכה"ג
אמר "ועל כל נפשות מת לא יבוא".

ונראה דבסוף פ' קדושים מקיים
"והייתם לי קדושים וגו' ואבדיל
אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ:כו),
ופרש"י אש אתם מובדלים מהם הרי

"אמור אל הכהנים" (כא:א). במדרש
רבה (פכ"ו א') ר' תנחום ז"ר חנינאי
פחה אמרות ה' אמרות טהרות כסף
זרוף בעליל לארץ מזוקק שנעמים וגו'
(טהלים יב:ו) סניב רשעים יתהלכון כרום
זלות לבני אדם (שם ט') ועיין ח"ס בתי"מ
מה שפירש לפי דרכו בקודש. ולעני"ד
נראה דהנה לכאורה קשה למה לן האי
דינא דטומאת מת לפי דעת הסבורים
דקברי זדיקים אינן מטמאין (עי' ב"מ דף
קי"ד, רמז"ן ריש פ' חקם, חינוך מזוה רפ"ג,
וב"ש יו"ד ס' פמ"ח), וכבר פירשתי כמה
טעמים למה אינם מטמאין.

והנראה עוד דהנה אמרו (ירמי' נג:כט)
הלא כה דברי כאש נאום ד'
וזדיקים העוסקים בתורה שנמשלה לאש
מזרפין גופן עד שנעשה זהב טהור
[ועי' מדרש תנחומא פ' חזאת הנבכה
דמי שרוצה לעסוק בתורה יראה ענמן
כאלו עומד באש שנאמר מימנו אש דת
למו] וכמו שאמר להאי תלמיד שהי'
מגמגם פחה פין (נרכות י"ח). אבל
הרשעים הם מטמאים והתורה נחנה אש
שחורה על גבי אש לבנה (עי' זהר ח"ג דף
קל"ג) וזהו שאמר בתנחומא פרשת פקודי
דאש של תורה מכבה אש של גיהנום
דע"י שעוסק בתורה שהוא אש מכבה
אש של גיהנום, ועי' חגיגה (דף כ"ז)
ת"ח אין אש של גיהנם שולט בהן דאש
אוכלת אש, ועי' זהר פרשת זו ברע"מ

אחם שלי ואם לאו הרי אחם של נבוכדנצר וחבריו. ומדרך העולם אשר הזקנים מובדלים מן העמים, אבל הקטנים אדרבה הוריהם רוצים שיתקרבו עם הגוים כדי שיוכלו להתפרנס, וכמו שאומר הפתחם "מין קינד וייל איך ער זאל קענען לייכטער פרנסה האבען ווי איך" [הילד שלי רוצה אני שיהיה לו פרנסה יותר בקל ממנו], ועי"ז הם שולכים אחסם בצמי ספר יחד עם העכו"ם שילמדו שם לימודי חול וכדומה, ומעשה שטן הנליתו דוקא במדינה זו אשר קל ביותר בעיני פרנסה מכלל מדינה, הם רעים אחר מותרות, ועי"ז בעוני"ה מחבוללים ביניהם. וז"ש לאחר שקיים "ואבדיל אחכם וגו'" אם אחם מובדלים הרי אחם שלי ואם לאו הרי אחם של נבוכדנצר וחבריו.

ועי"ז בא הכחוש והזהיר אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים להיות מובדלים מעכו"ם, ואל יטמאו נפשותם בין הגוים. ואמר "לנפש", היינו הנפש והנשמה, "לא יטמא בעמיו", בטענה שצריך להיות בעמיו, "א פאלקס מענטש" [איש מעם], ועי" זהר פרשת אמור רבי יצחק אמר אמור אל הכהנים בלחישו דעבודה של הכהנים צריך להיות בצחינת דברי חכמים בנחת נשמעין עי"ז ישפכו שיטמאו. (שם פס"ו)

"אמור אל הכהנים" (כא: א). ופרש"י: אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים. וכבר פירשתי, ומה שנראה

עוד, דיש להקשות אמ"ש הרמב"ן (פי' חקם) והחוס' (ב"מ דף קט"ו) ועוד, דקברי צדיקים אינם מטמאין, וא"כ איך כתבה תורה בפתחם "לנפש לא יטמא בעמיו", ואטו רק ברשיעי עסקינן. וי"ל לפמ"ש במקום אחר "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' ויקרבו לפני משה וגו' למה נגרע לבחתי הקריב את קרבן ה'" (במדבר ט: ו-ז), ובגמ' (סוכה כ"ה) פריך מי היו, ח"א מישראל ואללפן היו וח"א נושאי ארונו של יוסף היו. והקשה הרשב"א מאי פריך מי היו, אטו לא היו כמה מחים במחנה גדולה כזו.

וכתבתי בס"ד דלכאורה תקשה הני טמאי מחים מאי קבצרי, אי ידעו דטמא מת אסור להקריב פסח למה שאלו "למה נגרע", ואי לא ידעו למה באו אל משה. אמנם קושיא חדא מתורגלם בחרתה, דודאי ידעו דטמא מת אסור להקריב פסח, אלא שהם קבצרי דוקא בטמא מת ע"י רשע שהוא מטמא, אבל בצדיק הרי קבצרי צדיקים אינם מטמאים, ושפיר חייבים בפסח.

ואחי שפיר קושית הגמ' מי היו, דכיון דראינו שנסתפקו בעשיית קרבן פסח, נראה פשוט דלא היו טמאים מאיזה רשע אלא מצדיקים, ולזה פריך מי היו. ומשני דהיו מקבצרי צדיקים, או נושאי ארונו של יוסף או שהיו מישראל ואללפן, ולכן שפיר באו אל משה. וז"ש "אנחנו טמאים לנפש אדם", היינו נפש צדיק דאדם הוא צדיק, וק"ל.

וכן מצינו בימרו שאמר למשה "נבל חבול", אלא "כל הדבר הגדול יציאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם" (שמות יב:כג). ומשה השיב לו "דבר" הקשה ולא אמר גדול או קטן, כי לה' אין גדלות וקטנות, ודין פרוטה כדין מאה. ועד"ז נראה שאמר דוד המע"ה "רם על כל גוים ה' על השמים כבודו" (תהלים קיג:ד), כלומר שהגוים אומרים שה' הוא רם וגבוה, ולכן רק "על השמים כבודו" כי אינו מטפל על הארץ. אבל "מי כה' אלקיני המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ", כלומר אף שהוא מגביהי לשבת מ"מ הוא משפיל עצמו לראות בשמים ובארץ. "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון", אפילו מאשפות ירים אביון.

אמנם בדרך הזה הוא ג"כ לענין קיום המלוות, שיש אומרים שהם עוסקים בדברים גדולים מעשה מרכבה, ואין להם זמן לדברים קטנים הוויות דאביי ורבא וכיוצא. אבל כבר אמרו והו זהיר במצוה קלה ככחמורה שאין אמה יודע מתן שכרן של מצוות. ח"ש, אמור ואמרת להזהיר גדולים, היינו בני אהרן שהם הגדולים בישראל, על הקטנים, היינו דברים קטנים, שיהיו נוהרים הגדולים בדברים קטנים כמו בגדולים.

א"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, דהנה רש"י (ברכות ר) כתב דטומאת קרובים אינה דחוי' או הותרה אלא שמעולם לא אסרה תורה

אלא דא"כ למה באתם נדחו לפסח שני, חפשוט מינה דקברי צדיקים נמי מטמאין. וי"ל דודאי קברי צדיקים אינם מטמאים, אמנם משום לא פלוג, שלא יאמרו כל אחד אני צדיק כמותו, גורה חכמתו ית' טומאה על כולם, צדיק ורשע גדול וקטן משום לא פלוג, הגם דבאתם קברי צדיקים אינם מטמאין מ"מ האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב. ומעשה י"ל "אמור ואמרת", והי' קשה לי' האיך אמה אומר טומאה על כל הכהנים, הא קברי צדיקים אינם מטמאין, והול"ל רק לרשעים או בינונים ולא לצידיקים. וע"ז מתרץ להזהיר גדולים על הקטנים, כלומר הצדיקים שהם הגדולים קדושי עליון אינם מטמאין, ואעפ"כ שמוהירין כולם, הצדיקים הגדולים בשביל הקטנים. ועיין בדברי יחזקאל להגה"ק משינווא.

(שנת תשל"ג)

"אמור אל הכהנים" (כא:א). ופרש"י: אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים. והקשו המפרשים ממ"ג, אי קיי"ל קטן אוכל נבילות אין צ"ד מצוין עליו להפרישו, א"כ אמאי אחי קרא, ואי אמרינן צ"ד מצוין עליו להפרישו קרא למה לי (ועיין רמב"ם פ"ג הי"ג מהל' אבל וכ"מ שם, ועיין רא"ם כאן). והנראה בדרך מוסר, דמנהג העולם שגדול מאנשים כל שגדול מחבירו אינו פונה לדברים קטנים כי הוא עסוק בדברים גדולים. אמנם בישראל אינו כן, כל הגדול מחבירו יותר צריך ליזהר על כל דבר קטן ולהדיח אמרו וסניביו נשערה מאד.

אזהרה בטומאת קרובים, ועיין חוסי' שם שחלקו עליו טומאת דחוי' הוא אצל לקרובים. ונראה נפ"מ כגון טומאת רחוקים, כלומר מי שמת לו אחד מן הקרובים שמצוה לטמאות לו, והוא נושא את מחו על כחפו אי מותר לו לטמא למת אחר בו בזמן, דאי נימא דחוי' א"כ כיון דאידיחי אידיחי. אמנם אי נימא דליכא עליו טומאה, א"כ אסור לו לטמא למת אחר.

עוד יש נפ"מ בקטן, דאי נימא דהוא דחוי' משום "לה יטמא" מצוה, ואחי עשה ודחי ל"ת. א"כ בקטן שאינו בר מצוה אסור לו לטמאותו, דליכא ב"י חיוב של "לה יטמא" וממילא הוא באזהרה של "לא יטמא בעמיו". אבל אי נימא דמעולם לא חל עליו החיוב, א"כ קטן נמי מטמאין אותו.

ועיין בק' ושם הכהן (פי' נ"ו) שנסתפק לרמב"ם (ה"ל אצל פ"ג ה"ה) דטומאת כהנים לקרובים הוא משום אבילות וכל היכי שאין מתאבל אסור לטמאות, לפ"ו בקטן נ"ע אי מותר להטמא לקרובים דקטן א"ח להתאבל, וא"כ יהי' קטן חמור מגדול, ע"ש (הביאו בפמ"ש יו"ד סי' שע"ג סק"א). ולפמ"ש יהי' זה במחלוקת הג"ל.

לפ"ז אחי שפיר אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, שהם ג"כ בכלל אסור "לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשאר הקרוב אליו", אז אין עליו

"ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים וגו' לנפש לא יטמא בעמיו" (כא:א). ובמ"ר "אמרות ה' אמרות טהורות", כשאמר הקב"ה "אמור אל הכהנים" ולא אמר לו במה יטהר הכהן נחרכמו פני משה, אמר כהן שנטמא אין לו טהרה עולמית, כשהגיע לפ' פרה אדומה נחיישבה דעתו (ועיין תורת משה). והנראה בס"ד דיש להקשות והרי פ' פרה אדומה במרה נאמרה, וא"כ כבר ידע מפ' פרה אדומה, ומ"ט נחרכמו פניו. ועוד, אם רצון הבורא שלא יטהרו עולמית מה בכך.

וי"ל דמשה רבינו ידע מחי' ר' משה הדרשן תבוא אמו ותקנה לואת בנה (ועי' מו"ק כ"ח חוס' ד"ה מה), וא"כ ידע שיש לטומאת מת טהרה. אמנם כתיב "אני אמרתי אלהים אחס ובני עליון כלכם", ודרשו ז"ל "חרות", אל תקרי "חרות" אלא "חירות" ממלאך המות, שכיון שקיבלו ישראל התורה נעשו חירות ממלאך המות. רק לאחר שעשו העגל חור עליהם, וז"ש "אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפולו". וא"כ עיקר המיתה לאחר מתן תורה הוא בשביל מעשה העגל, וע"ז הוא מטמא דאין ערוד ממת אלא החטא והחטא

ובזה י"ל מה דאיתא במדרש מה ראה קרח לחלוק על משה, פ' פרה אדומה ראה. וכבר פירשתי, ולפי הג"ל נראה דהנה קרח טען "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תחנשאו", דקרח ראה שזוהי משה לאהרן ובניו שלא יטמאו למתים, והי' קשה ליי' כקושיית משה, למה לא יטמאו הרי איכא אפר פרה ויכולים ליטמא. וע"כ דס"ל משה דכהנים יוחר קדושים מכל העדה, וזה אינו דהרי לכל העדה ניתן אפר פרה לטהר. וז"ש "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'", ולא כמו שאחס רוצים לומר דרק הכהנים קדושים "ומדוע תחנשאו על קהל ה'" לעשות אהרן ובניו יוחר קדושים.

ובזה יש להבין נמי דכשלא אמר לו במה יטהר הכהן נתכרכמו פניו של משה, דכיון דלא א"ל במה יטהר, א"כ ע"כ דאפר פרה לא יועיל לכהנים אלא לישראל. וע"כ כטעם הראשון דכהנים גרועים משאר ישראל, שאהרן בעצמו עשה העגל וא"כ לא יועיל להם טהרה, ושפיר יטעון קרח על הכהונה גדולה שהוא ראוי יוחר מאהרן. אבל כיון שהגיע לפ' פרה אדומה נחיישבה דעתו, שהרי גם לכהן מועיל טהרה, וא"כ ע"כ מרוב קדושת כהנים נלטו אהרן ובניו וק"ל. (שנת משל"ה)

"אמור וגו' ואמרת" (כא:א). ופרש"י להזהיר גדולים על הקטנים. וז"כ אטו חינוך הקטנים מדאורייתא הוא. עוד ז"כ

מטמא, אלא דהרי גם לזה נתנה חורה טהרה ע"י הזאה שלישי ושביעי ותבוא אמו ותקנה זואת בנה.

אמנם כשראה משה שהחורה זותה לאהרן ובניו הכהנים שלא יטמא למת, והי' קשה ליי' אמאי לא יטמאו הכהנים והא איכא פרה אדומה להזות ויכולין ליטמא. וע"כ ז"ל בשני אופנים או שאין יכולין ליטמא עולמית ופרה אדומה לא ניתנה להם אלא לישראל, שהם עשו העגל ולהם ניתנה טהרה לכפר עליהם, ולכן ישראל יכולין ליטמא, ושפיר מותר להם לטמאות ולא כהנים שאינם יכולין ליטמא עולמית. והטעם משום דאהרן הכהן עשה העגל ואין קטיגור נעשה סניגור. ולכן באהרן ובניו לא מועיל אפר פרה לטהרם עולמית. וא"כ הא דאהרן ובניו לא יטמאו הוא מחמת גריעותם.

האופן השני לדרכה מחמת קדושתם הוא שנתקדשו יוחר משאר ישראל הוא דאסורים לטמאות, ועוד שהרי שבת לוי לא עשו העגל ולית בהו טומאה זו כלל. אבל אם נטמאו הכ"נ דמועיל להם טהרה כמו לישראל. ומחילה חשב משה דאין להם טהרה עולמית נתכרכמו פניו, דא"כ אהרן ובניו גרועים הם מכלל ישראל. אמנם כשהגיע לפ' פרה אדומה וראה שלא יחלק הכחוב בין כהן לישראל ולכולהו מועיל טהרה, וע"כ דמה שאסרה החורה לכהנים מלטמא הוא מחמת קדושתם ונחיישבה דעתו.

לשון להזהיר גדולים. ונראה צ"ד לפמ"ש כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' נבקות הוא, והכהנים הם המלמדי תורה לעם ישראל ועליהם מוטל החוב מדין צ"ד לחנך הקטנים למצוות. וז"ל להזהיר גדולים, שהם הצ"ד, על הקטנים.

ובמשנה (אבות פ"ג מ"א) רבי אומר איזה דרך ישרה שיצור לו האדם, וצ"ב וכי כמה דרכים ישירים יש והלא בכל התורה רק ה' אלקים אמת ואין דרכים אחרים בתורה, גם כי אמר שלמה המלך (משלי י"ד) יש דרך ישר לפני איש ואחריה דרכי מות (ועיין קידושין מ' ע"ב) ונראה כי באמת הרבה דרכים יש שיצור לו האדם בדרכי החינוך וכולם טובים אם כוונתם לש"ש ולעומת זה בנקודה אחת אם יתעקס ח"ו יקלקל דור כולו, וע"ז רמז רבינו הקדוש איזה דרך ישרה שיצור לו האדם, כי הרבה מיני אנשים והרבה דעות ומיני דרכים ישירים וכל איש דרכו ישר בעיניו אלא מה שישר לזה אינו ישר לזה וכן ישיבות או מוסדות יש אחד ואין שני בדומה לו ומה שטוב לזה אפשר רע לזה ורא"י מפרה אדומה שנאמרה עליה חוקה מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, רמז לדבר שאפשר שלזה יהי' דרך טוב וישר ולשני הוא דרך עקלקלתון ח"ו.

ובגמ' חגיגה (ג' ע"ב) דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות וגו', אלו ת"ם שיושגין

אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מחירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמה יאמר אדם היאך למד תורה מעתה ת"ל כולם נחנו מרועה אחד וכו' אף אתה עשה אזנך כאפרכס וקנה לך לב מצין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים וכו' ופרש"י מאחר שכולם לבן לשמים עשה אזנך שומעת וולמוד ודע דברי כולן וכשמדע להבחין אי זה יכשר קצת הלכה כמותו בלשון הזה אמר להם אין דור יחוס שר' אלעזר בן עזרי' שרי בתוכו.

ובמו בתרופות ורפואות של חולי גוף לאו כל גופא טובל כל מיני רפואות כ"ש רפואת הנפש, והרפואת המומחה נריך לדעת כל מיני רפואות ולהיות זהיר וזהיר בכל פעם שנותן הרפואות ולהחייץ עם מומחים אחרים בדבר ובפרט לקרב או לרחק שהרבה פעמים הוא כעין ייחוס של פק"י ממש, ולכן לאחר שהנצתי קצת בדברים שנאמרו בעניני חינוך, וחשבתי להוסיף וראשונה הנני להעתיק כאן מש"כ כק"ו הבעל תו"ט בענין חינוך הבנים והמעיינים בפנים הספר עכ"פ יראו עד כמה מוטל עליהם האחריות שלא יכשלו בלשונם ולא ינקשו בשינונם ואל יאמר פיהם דבר שלא כרצון ה' ח"ו.

במס' אבות (פ"א מ"ו) ר' יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר. ובמדרש שמואל הביא קושיא

והנה הרואה יראה שהמחנך והראש
ישיבה עד כמה צריך להיות
מוכשר והגיע להוראה לא רק בחמורה
אלא במעשים טובים וישרות וצדקות
ולש"ש וכל ענייני שיוכל להורות
חלמידים הגונים, והמחנאים ומחנשאים
לומר אני אמלך הם בכלל ועומים כל
הרוגיה וגרע ממי שלא הגיע להוראה
ומורה.

ובגמ' (פנהדרין כ"ו ע"א) אמרו חכ"ל
דחוקיה המלך ושכנה תרויהו
ראשי ישיבות היו ושכנא דריש בחליסר
רבותא וחוקיה המלך דרש בחד סר
רבותא כי אחי סנחריב על ירושלים הוה
מסחפי חוקיה משכנא שמה ח"ו נטיה
דעמיה דקב"ה בחר רובא כיון דשכנא
וחלמידיו היו הרוב וקוב"ה אזיל בחר
רובא בא נביא ואמר לו לא תאמרן קשר
לכל אשר יאמר העם הזה קשר כלומר
קשר של רשעים הוא וקשר של רשעים
אינו מן המנין, ע"ש.

והנה ודאי דישיבת שכנא שהי' דורש
בחליסר רבותא מאה ושלישים אלף
חלמידים היחה ישיבה גדולה עד שחוקי'
ירא שמה הקב"ה יטה אחר הרוב
ומסתמא גם היו חלמידים טובים
ואעפ"כ ואמר לו הנביא קשר של רשעים
הוא ואינו מן המנין והוא פלא, אלא
ששם (ע"ב) הסבירו חז"ל שכנא בעל
הנאה הי' ולא היחה כוונתו לש"ש נמצא
הגם שהי' לו ישיבה של מאה ושלישים
אלף חלמידים כיון ששכנא המשפיע

בשם הר' יהודה לירמ"א למה לא הזהיר
על שיקח חלמידים שהרי אמרו (פנתי ז'),
מכות י' הרבה למדתי מרבותי וכו'
ומחלמידי יותר מכולם, והביא חיי' הרי"ל
וגם חיי' כק"ו המהר"ל מפרא"ג שאין
ראוי לעשות האדם עצמו לרב וליקח
לעצמו שם חשיבות לומר תלמוד ממני
כמו שעושים בארצות הללו.

ורבינו החי"ט חיי' הגם שדבריהם אמת
קושיא מעיקרא ליחא דמה
שאמרו העמידו חלמידים הרבה היינו על
רגל האמת וזה לא יוכל אלא מי שיש
בידו האמת ולא אמרו במחנאים
ומחנשאים לאמור אני אמלך ואחי' ראש
וקצין עם להרבות בישיבת החלמידים
שהרי כל דבריהם דברי מוסר וענות צדק
אבל צמי שבידו הכח להעמיד חלמידים
הרבה עליו אמרו והזהירו להעמיד
חלמידים הרבה, וע"ד שנאמר (משלי ז')
ועומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע
להוראה ואינו מורה, אבל צמי שלא הגיע
למדה זו ומחנשא כאמור, גם הוא בכלל
ורבים חללים הפילה, ובק"ו ממי שלא
הגיע להוראה ומורה שזה לפי שעה
ולעתים מזומנים להוראה ולאיש מן
האישים וזה מידי יום יום ולחלמידים
רבים ושכשתא כיון דעל על כ"ש וק"ו
בן בנו של ק"ו שעליו נאמר ורבים
חללים הפילה, ואין זו קושיא שא"כ למה
אמרו בסתם והעמידו חלמידים הרבה
שעל זה ועל כיוצא בזה נאמר (הושע י"ד)
וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם
ע"ש דברים כגחלי אש.

וכל המעשים שהביא בקונט' הם בכלל כל הנחלים הולכים אל הים כי כשם שפרזופיהם שונות זה מזה כך דעומיהם שונות וכבר בקש לדון הנביאים יפקוד ה' א' אל' הרוחות איש על העדה ודרשו ז"ל שילך לפי רוחו של כל אחד ואחד וכמו שהאב יודע ומבחין בין בן לבן יודע חוכן נפשו ומחנכו לפי חוכן נפשו כן על הראש ישיבה והמנהל ליכנס בפנים כל תלמיד ותלמיד דרבו הוא גדול האחריות שלו משל אב שהוא מביאו לחיי עוה"צ והעיקר שלא יהיה בכלל יור הרים ובורא רוח ולדבר מוצים אלא הכל יהי' מצוסס על דרכי ההלכה ודרכי חיים ומי נח לו ולא הקפדן מלמד אלא נריך לקיים שניהם שמאל דוחקו וימין מקרבו דכמו שיש ענין של ולא הקפדן מלמד כן יש ענין של זרוק מרה בתלמידים.

והא לך יסוד מרבינו הגדול הרמב"ם החייר הגדול בחינוך ובתורה (נפיה"מ פ"ה דאבות) בן הא הא אומר לפוס נערא אגרא, ואמר בן הא הא לפי מה שחלטער בתורה יהיה שכרך ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שחלמוד בטורת, עמל, ויראה, מן המלמד, אבל קריאת החינוג והמנוחה אין קיום לה ולא תועלת בה, ואמרו בפ"י מאמרו אף חכמתו עמדה לי חכמה שלמדתי באף עמדה לי ומפני זה נזה להטיל אימה על התלמידים ואמרו זרוק מורה בתלמידים ע"כ ע"ש. הנה נתן לן רבינו הרמב"ם בקיצור דרכי החינוך לתלמיד. שהם ד' עינים מלד התלמיד.

המורה דרך שלהם בעל הנאה הי' ולהנחתו נחמין הו"ל קשר של רשעים ועיין פרש"י וברמ"ה שם פי' בעל הנאה, עכ"פ העיקר שהראש ישיבה או האחראי המנהל או המשגיח לא יהיה כוונתו להנחתו בלתי לה' לבדו.

ואולי בזה מצוהרין דברי הס"ח (פי' שע"ד נא"ד) וז"ל הקב"ה מנהיג עולמו וכשירצה למח גדולה לאדם יהיה לו ולזרעו עושר כדי שישלם לו בעוה"ז, וחדע שהרי כמה בעלי חלמוד ואין בהם יראת שמים והיו להם תלמידים הרבה הכל כדי לכבדם בזה העולם ואינו ראוי לכך אלא כמו שנותן עור לאדם כדי שיהא נחשב וכבד בעיני הבריות וכו' ולא מפני זכותו אלא שנותנים לו זכותו [או זכות] של אבותיו ושל אמותיו כדי שלא יהא לו שכר לעוה"צ כיון שאינו טוב אלא למח להם שכר בעוה"ז וכו' ע"ש והוא על פי' הגמ' הנ"ל דשכח נחמו לו ישיבה גדולה יותר משיבת חזקיה כדי לטרדו מן העולם. והוא מעשה נוראה והוראה גדולה שיש מי שנותנין לו מאה ושליש אסף תלמידים ישיבה גדולה ולומדים תורה והוא המרביץ הגדול בתורה והכל לטרדו מן עוה"צ ולשלם לו בעוה"ז בצחינת רשעים להאבידו מן העולם בשביל שאין לו יראת שמים.

והנה הנחתי חרי עובדות האלו כדי לדעת האחריות של המחנך והנכנס בחינוך וכמוכן שכל ערום יעשה צדעת

מלמד מטייפס וכיוצא בו וכ"ש שלא לזרוק מורה בחלמידים ואדרבה אסרו לגמרי שהמלמד יגע בחינוך וכיוצא בו שהחורה אמרה חוץ מאב הרודה את בנו ורבו את חלמידו, וגם ע"פ רוב מערבין קודש בחול במקום שמזכרין המדליל בין קודש לחול הם מערבין קודש וחול ומשחמשים בערבוביא בלימודי חול ובפרט בלשון הגויים שזה הי' הגורם בכל הדורות להירוס התורה ח"ו. וזה שפ"י דוקא לכהנים שהם מלמדי תורה לבני ישראל כי שפתי כהן ישמרו דעת (מלאכי ב') ולכן בא הכתוב להזהיר גדולים על הקטנים שידעו הגדולים האחריות שיש עליהם על הקטנים.

(שם משנ"ד)

"אמור אל הכהנים וגו' לנפש לא יטמא בעמיו" (כא: א). נכחפקחי בעבד כנעני שמת אי מטמא באהל ישראל, או דינו כעכו"ם לענין טומאת מת שאינו מטמא אלא במגע ובמשא ולא באהל, ועיין רמב"ם (פ"א מהל' ט"מ הי"ב-י"ג). ובגמ' יבמות (ס"א) אמר רשב"י, "אדם אחס קרויים אדם ואין אוה"ע קרוין אדם, ומסיק רבינא דבמגע ובמשא מיהו מטמאי, ע"ש.

וראיתי בשו"ת הרדב"ז מכת"י (פי' קל"ד) שנשאל השורט על עבדו אי עובר בלאו ד"לא ישרטו שרטה", וכן לענין קרחה. וכחז מסתברא דפטור דהוי כשרט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה, דכתיב "ושרט לנפש לא חמנו",

א) שילמוד בטורה כלומר שיטריח עצמו ללמוד תורה ולא שינסה להקל מעצמו אלא ירצה בטורה. ב) עמל, כלומר שחיי' עמלו בחורה וכמ"ש רש"י ר"פ בחקוטי שחיו עמלים בחורה, והטורה והעמל הם שני דברים כידוע. ג) שילמוד מתוך יראת שמים ולא כלומד אחיה חכמה מחכמת האומות אלא ראשית חכמה יראת ה' ובלי יראה אינו זוכה לחורה. ד) שילמוד מפי מלמד שיהיה לו קבלה ונריך דוקא מלמד ולא מתוך טייפ או כיוצא בו, אלא נריך להיות לו רב וזה עשה לך רב.

והוסיף עוד דלא חימא דטורה לאו דוקא אלא כלומר שאם לא חמנא ללמוד רק בטורה ג"כ מחוייב ללמוד וכמו לא בשמים הוא שאם הי' בשמים חייבים לעלות אלא הוסיף הרמב"ם ז"ל שלא יתקיים מן החכמה מה שלומד וקורא מתוך חטנוג ומנוסה שזה היפוך הטורה והעמל, שאין קיום לה לה ולא תועלת כלומר אין קיום על העמיד וגם לא תועלת על ההוה נמנא דהחיוז ללמוד דוקא בטורה ועמל. והחמישי על המלמד להטיל אימה על החלמידים שזה בבחינת זרוק מורה בחלמידים ע"ש והבן מאד.

ולעומת זה אמרו ז"ל שמאל דוחקו וימין מקרבו וכל ערום יעשה בדעת. ובאמת כי נקודה זו הזניחו מאד במדינה זו שמבקשים רק ללמוד תורה חורה מתוך חטנוגים ובלי עמל ובלי

אדם ולא אר"ה אדם", דלפמ"ש שהם
עם הדומה לחמור.

ובגמ' (נרכות נ"ח ע"א) רב שילא נגדי'
להאי גברא דבעל מזרית, אזל
אכל ב"י קורצי בי מלכא וכו' אמר להו
דבא על חמרתא וכו' א"ל האי גברא
עביד רחמנא ניסא לשקרא הכי, א"ל
רשע לאו חמרי איקרי דכתיב "אשר בשר
חמורים בשרם" וכו'. א"כ באמת עו"כ
נקראים חמרי, ובתורה "שנו לכם פה
עם החמור (נראשים כנה) ואמרו עם
הדומה לחמור. וא"כ אחי שפיר "אדם",
אחס קרויין אדם ולא עו"כ, אלא קרויין
חמורים כמ"ש ר' שילא ולא חמרי
איקרי.

ובדרך מוסר יש לומר דהחורה רמוזה
לנו שלא זאת שעו"כ לא הוה
אדם אלא אפי' לקרוחם בשם אדם אינם
ראויים, אלא חמורים או נהמה ופחות
מהם, ומבואר בעירובין דאפי' דירחם
אינה דירה והוי כדיר של נהמה.
ובעונ"ה ראה ראינו שגרועים הם,
שהחיות אין דורקות אלא לשבוע נפשם
וכשהם שבעים הולכים להם, אבל העו"כ
דורקים והורגים אפי' כשהם שבעים,
ואולי עוד יותר כשהם שבעים, ובימינו
שרפו והרגו ששת מיליאן או יותר קרוב
לשבעה מיליאן יהודים על לא דבר
גרועים מחיות היער, וגם עכשיו ראה
ראינו ורואים בכל הארץ עליך הורגנו כל
היום ע"י החיות הללו שאינם ראויין
לקרוא בשם אדם כלל. (שנת משל"ז)

והאי לאו נפש הוא דכתיב "שנו לכם פה
עם החמור" עם הדומים לחמור (ינמות
ס"ג ע"א). חדע דאין מנחמים עליו ולא
יושבים עליו בשורה אלא אומרים עליו
"ה' ימלא חסרונו" כמו שאומרים על
שורו ועל חמורו (נרכות ט"ו), הלכך לא
מתו הוא אלא ממונו ופטור. והביא ראי'
מדדרשו (מכות כ"א ע"א) דהא דכתיב
"לנפש" לחייב השורט שריטה אחת על
חמשה מתים חייב על כל מת ומת,
ומ"מ קשה לכחוב "ושרט למת לא
חמור", אלא שיש לומר להכי שינה
הכחוב דדוקא המת שיש לו נפש חייב
עליו, אבל העבדים אין נפשם נפש
באמת, ע"ש.

ולפ"ז נראה דהכי נמי אמר "לנפש לא
יטמא בעמיו", ולמה לא אמרו
"למת לא יטמא", אלא להכי שינה
הכחוב דדוקא מת שיש לו נפש, והיינו
מישראל ולא עכו"ם, ועבד נמי בכלל זה
דאין לו נפש, ועכ"פ כיון דלא הוי אלא
חמור ממילא דינו כעם הדומה לחמור
לענין טומאה נמי, והבן.

ודעת היראים דעכו"ם אפי' במגע
ובמשא נמי לא יטמאו, ונ"ל דס"ל
כההוא בגמ' ינמות הנ"ל דדומה ממש
לחמור. ויש להבין בזה לשון הברייתא,
חניא רשב"י אומר קברי עו"כ אינן
מטמאין באהל, שנא' "ואתן לאני לאן
מריעמו אדם", אחס קרויין אדם ואין
עו"כ קרויין אדם. ויש לדקדק לשון
"ואין עו"כ קרויין אדם", הול"ל "אחס

הוכיחו זה את זה. וכן אמרו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבזו ח"ח שנאמר והיו מלעיזים במלאכי האלקים ומתעטעים בזביאי' עד עלות חמת ה' עד אין מרפא והוא שאמרו כל המצוה ח"ח אין רפואה למכתו, ע"ש.

והנראה דהני שלש עצירות כולוהו שימי אהדדי דכל זמן שלא השוו קטון כגדול היו הקטנים נשמעים לגדולים והיו הגדולים מוכיחים לקטנים אבל כיון שהשוו קטן לגדול ואם בא הגדול להוכיחם היו להם קטנים שהיו מלעיזים בהם ועומדים נגדם ולא היו דבריהם נשמעים ולכן נמנעו מלהוכיחם ולכן כבשו פניהם בקרקע וזה גרם שבזו ח"ח ולא היה רפואה למכתם דכיון שבאו מחבלים כרמים הקטנים והיו מלעיזים במלאכי אלקים בגדולי ישראל ובזו ח"ח והכל בא על שהשוו קטן לגדול, ובגמ' מנינו הלשון מה בין לי ולך (ע"ן שנת ק"מ, חולין ק"ז) כלומר שאם נשווה קטן לגדול אין חלוק וזה א"ת.

ומה"ט אמרתי נמי דהמורה הלכה צפני רבו חייב מיחה והגם כי קי"ל רב שמחל על כבודו כבודו מחול ולמה לא ימחול, ועיין ברכות אולה אמה דשמואל לעלי הכהן ואמרה לי' אל הנער הזה התפללתי ומחל ליה, ובגמ' ב"ב (דף ע') בעולא משגש אורחא דאימיה דאחיא אימיה וקא צביא קמיה דרב ששת ולא אשגח בה אמרה ליה חזי להני חדיי דמצי' מינייהו בעא רחמי עליה ואיחסי

"אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם" (כא: א). וברש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, ועיין רמב"ן שם ובמזרחי מה שחממו. והנראה בס"ד לפמ"ש רש"י (ברכות כ' ע"א) דטומאת כהנים לז' קרובים או למת מצוה לאו משום כבוד הכריות הוא דדחי לא תעשה ידיה אלא דמעיקרא כשנכתב ל"ת דטומאה לא על מת מצוה נכתב כשם שלא נכתב על הקרובים והתוס' שם ד"ה שב ואל תעשה כחצו דלא נהירא דא"כ כ"מ שאמרו דעשה דוחה ל"ת ליקרי שב ואל תעשה וכו', וצאמת כי עיין שבת צח' רבינו נסים גאון שפי' דכל עשה דוחה ל"ת כן הוא, ומרש"י לכאורה נראה דדוקא בטומאה הדין כן ודו"ק. ולשיטת רש"י עכ"פ י"ל דכיון דלא נכתבה טומאה על קרובים ככהנים כלל, א"כ אין להזהיר הקטנים בטומאת קרובים ולא דמי לשאר טומאות ולכן קאמר אמור אל הכהנים בני אהרן הקטנים להזהיר גדולים על הקטנים כיון שהם לא נצטוו לטמאות לקרובים ולכן נריך להזהיר אותם שלא יטמאו.

או יאמר לפ"מ שאמרו בגמ' שבת (דף קי"ט) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהשוו קטן וגדול שנאמר והיה כעם ככהן וגו' הבוק תבוק הארץ. וכן אמרו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר היו שריה כאלים לא מצאו מרעה, מה איל זה ראשו של זה צדד ונבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא

ועיין רש"י ומוס' שם, ונראה דלא מחלו
בסתם משום דאל"כ תעשה התורה
הפקר ובלאו כה שועלים מחבלים כרמים
ויבזו ת"ח ח"ו.

וי"ל דזה הוא דקאמר אמור אל הכהנים
כלומר הגדולים שזכהנים בני אהרן
שהם הקטנים ואמרת עליהם וגו'
להזהיר גדולים על הקטנים כלומר לחלק
בין גדולים ובין קטנים וגם להזהיר על
הגדולים שבעונ"ה ראינו שהקטנים שהם
עומדים וקמים נגד גדולים אחרים הוא
רק מפני שיש גדולים שעומדים תחתיהם
והם מזרזין אותן ואמ"כ הם מזכים ת"ח
אמימים שבדור והוא רק מפני שאיזה
גדול גדלו שלא כראוי לו וזהו להזהיר
גדולים על הקטנים שידעו הגדולים
שבגדולים הם גדולים וקטנים הם קטנים
זה הוא המכה שבדור הזה ששועלים
קטנים מחבלים כרמים עמדו ולקחו
לעצמן מה שאינו נוגע להם ואם אין
שומעין להם הם מזכין ת"ח וגדולי הדור
ולכן נמנעים הת"ח מלחוות דעתם
ומלהוכיח כראוי והדור יורד מטה מטה
בעונ"ה ואין האשמה על המון עם שהם
אין מבחינים בין קטן וגדול אבל
האזהרה על הגדולים שלא ישוו קטן
לגדול זה ח"ו גורם הכל.

(שנת חשמ"ח)

"אמור אל הכהנים בני אהרן"
(כא: א). ובגמ' יבמות (פ"ה ות"כ) הובא
ברש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על
הקטנים וכבר כתבתי ונראה לפמ"ש

הח"ס יש לדיקים גדולים הנראים לנו
קטנים וכמ"ש וספור הכוכבים (נראשים
טו:ה) ויאמר לו כה יהיה זרעך וכמו
הכוכב לעינינו נראה קטן והוא באמת
גדול מאד אלא לפי המרחק מאתנו
נראה קטן, כן יש בנו לדיקים שאנחנו
חושבים אותם לקטנים והם גדולי ערך
יסודי עולם ומרחיקין עצמן מאתנו
ומחביאין עצמן. וז"ש אמור אל הכהנים
בני אהרן אמור ואמרת להזהיר גדולים
על הקטנים דבני אהרן הגם שנראים
בעינינו קטנים יש להזהיר עליהם כי כן
הם זרע ישראל ככוכבים.

"אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת
אליהם וגו'" (כא: א). ובגמ' יבמות
(פ"ה ות"כ) אמור ואמרת להזהיר גדולים
על הקטנים ועיין רש"י ורמב"ן כאן,
וכבר תמהו דחינוך אינו אלא מדרבנן
וכו'.

והי' נראה לפרש לפמ"ש הרוקח סי'
שט"ו אשה מעוברת אשת כהן
מותרת ליכנס לאהל המת מכח ספק
ספיקא שמא נקבה ואח"ל זכר שמא הוא
נפל, ועיין ש"ך יו"ד סי" ש"ע"א סק"א,
וי"ל דנלמד מקרא מיותר ומפורש
להזהיר גדולים על הקטנים דאפילו
כה"ג לא יטמאו ולא התרו לו אפילו
מכח ס"ס. והרוחנו בחי' זה מה שהקשה
בנתיב חיים על הגליון ש"ע א"ח סי"
שמ"ג מהא דתנו בפ"ג דפרה משנה ב'
שמביאין נשים מעוברות שילדו שם
ויגדלו וישאבו מים לשריפת פרה אדומה

ואכתי מאי מהני שמה נכנסו אמותיהם
 באהל המת ולפמ"ש אחי שפיר דאהכ"נ
 נשים אלו אסורים ליכנס באהל המת או
 שלוקחים נשים נשי כהנים דוקא שזוהרין
 בזה. כן הי' נראה לפי הדרש.

איברא דהמג"א א"ח ס"י שמ"ג סוף
 סק"ב תמה על ע"ו דבלא"ה
 טומאה בלועה היא ואינה מטמאה.
 ובחש' הרדכ"ו (החדשות ס"י ר') ג"כ
 הקשה כקושית המג"א וחי' דמיירי
 באשה שקרובה ללדת ויש לחוש שמה
 יוציא הולד ראשו, ונמצא הו"ל כילוד
 ואינה טהרה בלועה ואפ"ה לא חיישינן
 דאכתי איכא ס"ס הנ"ל. גם בנתיב חיים
 על הגליון ש"ע (שזיינתי בסמוך) חי' דהכי
 מיירי באשה שקרובה ללדת ורובה לילד
 שם וקאמר שמוחר מכה ס"ס, וכ"כ
 בחזון נחום (על טהרות) אלא שהקשה עוד
 ממתני' דפרה (פ"ג מ"ג) שמביאין נשים
 מעוברות שיוולדו שם ואכתי מאי מהני
 שמה נכנסו באהל המת אלא דטהרה
 בלועה לא מטמא. ועיין מהר"י אסאד
 (ס"י שני"ד) מה שחי' בזה. ובאמת קצת
 ז"ע שהרי כשהוציא ראשו יש כבר לצרר
 לפמ"ש (סוטה י"א ע"ב) אם בן הוא
 והמיתן אותו (שמות א:טו) א"ר חנינא
 סימן גדול מסר להן בן פניו למטה בת
 פניה למעלה וא"כ כשמוציא ראשו כבר
 אפשר להכיר וי"ל.

והאבני מילואים (א"ע ס"י פ"ב) ודן אי
 עובר הוי ירך אמו וכן ראיתי
 עוד דנו בזה, ומרן הח"ס (יו"ד ס"י שני"ד)

וגם בערוך לנר כתבו בזה דא"כ אם ירך
 אמו הוא א"כ אינו חייב על טומאה
 דבני אהרן ולא בנות אהרן כחיב, ובאמת
 כי קצת יש לדחות דהגם דירך אמו הוא
 לגבי דיני פק"נ וכיוצא בזה לחיות מ"מ
 ולד מעליא הוא לשאר דברים ולרמב"ם
 לדעה חדא אם קדשה האב הרי זו
 מקודשת, ועיין באחרונים שהביאו לענין
 כפרות דאשה מעוברת נוטלת תרנגול
 שאם זכר הוא ולא אמרינן לגבי זו ירך
 עמו.

וחזון הרבחי לרבינו הגדול הנוב"י (פ'
 יו"ד ס"י ר"ז) שהקשה הגר"ש
 מק"ק מנהיים על ס"ס שכתב הרוקח
 שמה נפל ושמה נקבה ממשנה דיבמות
 ר"פ האשה בתרא דקיי"ל יצאה מלאה
 חוששת והכי קיי"ל ולא משגיחין בס"ס
 שמה נקבה ושמה הפילה ש"מ דלא
 חיישינן לנפל אפי' למיחשבה לס"ס
 מטעם דרוז ולדות בני קיימי. ומרן
 הנוב"י הוסיף להקשות קושיא זו על
 הרמב"ם בפ"ח מחרומות ה"ד שפסק
 שאם הי' העובר חלל אוכלים העבדים
 בשביל האחים ופי' הכ"מ דטעמא
 דהרמב"ם משום ס"ס שמה נפל ושמה
 נקבה ולכך לא החיר הרמב"ם אלא ביש
 אחים וכן הוא ביבמות ס"ו ע"ב וברש"י
 שם בד"ה אין חוששין למיעוטא הרי
 דסמרינן על ס"ס שמה נפל ושמה נקבה
 אפי' לקולא להחיר העבדים לאכול
 בתרומה. והנוב"י ז"ל חי' קושית הגר"ש
 הנ"ל מהרוקח וקושייתו מהרמב"ם חי'
 ג"כ ומחלק בין יצאה מלאה דיש שם

חוקת איסור א"א ואפילו לאחר שמת
הבעל אכתי יש קצת חוקת איסור לשוק
אבל לענין אכילת עבדים למרומה אדרבה
הרי הוחזקו לאכול במרומה ויש כאן
חוקת היחר אכילה וע"י שנחשבה אמה
רוצה לאסרה משום שמה הוא זכר בן
קיימא אמרינן רובא נקבה או נפל וגם
חוקה דהחירה, נשארה החוקה להחירה
ע"ש.

ולד נסתלק איסור ערוה מעל כל נשוי
והבן ולפ"ו לכאורה ז"ע ת"י הנוב"י
דלאחר מימה נשאר חוקת איסור קצת
דהא הני תרי איסורי נינהו דחוקת
איסור ערוה פקע ונסתלק מיד במימתו
ואיסור יבמה זו איסור חדש וכל
שמספקא אפשר דלא לחוש.

איברא דלכאורה נקרא כתיב אמור
ואמרת להזהיר גדולים על

הקטנים והפשוט דהאזהרה על האב
להזהיר את בנו דהאב חייב לחנכו אבל
על האם אין חיוב ובגמ' קידושין (כ"ט
ע"א) וכל מצות לא תעשה בין שהז"ג בין
שלא הז"ג אחד האנשים ואחד הנשים
חייבין חוץ מכל תקיף וכל תשחית וכל
חטמא למחיס, ובגמ' שם (ל"ה ע"ג) חוץ
מכל תקיף וכו' בשלמא כל חטמא למחיס
דכתיב אמור אל הבהנים בני אהרן בני
אהרן ולא בנות אהרן אלא כל תקיף וכל
תשחית מנלן דכתיב לא תקיפו פאת
ראשכם ולא תשחית פאת זקניך כל שיטנו
בהשחתה ישנו בהקפה והני נשי הואיל
ולא איחנהו בהשחתה ליחנהו בהקפה
ומנלן דלא איחנהו בהשחתה איבע"א
סברא דהא לא איח להו זקן ואיבע"א
קרא דאמר קרא לא תקיפו פאת ראשכם
ולא תשחית את פאת זקניך וכו' ע"ש.

ברם בשו"ת חשורת ש"י (סי' תרל"ה)
אקושיה הפמ"ג (א"ח סי' שמ"ג)
כתב דז"ע דהא רוב ולדות בני קיימין
ולמה ניחוש לנפל, והקשה השואל מגמ'
יבמות דף קי"ט הנ"ל דינאה מלאה
ובירושלמי שם מבואר דר"י דמחיר
משום ס"ס שמה העובר נקבה ושמה
נפל, ומ"ק ס"ל דלא הוי אלא ספק אחד
וכתב הרמב"ן בזה דלכן מ"ק מחמיר
דנהי דזכרים הוי מיעוטא נגד נקבות
ומפילות מ"מ כיון דשכיח מיעוטא
דזכרים מחמיר מ"ק ול"ל דשאני ערוה
דמחמרי דהא מוכח מחוס' יבמות דף
ל"ו ע"ב בד"ה הא לא שהה דאיסור
יבמה לשוק לא חשוב דבר שבערוה, וכן
כתבו שם דחיישנן במיעוט המזוי וא"כ
אחי שפיר דברי הפמ"ג.

ובמקום אחר ביארתי לפמ"ש הרמב"ם
(פ"א מהל' יבוס הי"ב) הכונס את
יבמתו וכו' שמאחר שמת אחיו בלא ולד
נסתלק איסור ערוה מעל כל נשוי לפיכך
חופסין בהן הקידושין כשניות עכ"ל.
הנה כתב מפורש דמיד שמת אחיו בלא

ובגמ' מכוח (כ' ע"ג) והמקיף פאת
ראשו וכו' חני תנא קמיה דרב
חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה
א"ל מאן דאכיל תמרז בארבילא יהא
לוקה וכו'. ואיחמר המקיף את הקטן רב

לאשה מותרת להקיף את הקטן כפי הכלל דדעה ראשונה עיקר.

ומעתה כיון דהני תלמא מילי כהדדי שנינהו בגמ' קידושין דכל מל"ח נשים חייבות חוץ מכל תקיף וכל תשחית וכל תטמא למתים ואלרבה בגמ' דייק בשלמא כל תטמא למתים דכתיב אמור אל הכהנים בני אהרן ולא בנות אהרן א"כ כמו בכל תקיף כיון דאינה מצוה עליו מותרת להקיף לקטן הכ"כ בכל תטמא למתים כיון דאינה מצוה לכאורה מותרת אפילו לומר לקטן או לטמא זידים וכ"ש שלא תהא עליה איסור ליכנס לזורכה באהל המת מעוברת לזורכה ולמה צריך לס"ס שכתב הרוקח דלכאורה הוא היתר גמור אפילו הי' ידוע לה שהוא זכר וכ"ש כה"ג ואינו נכנסת לטמאו אלא לזורכה ונ"ע.

ועיין נזיר כ"ט ובתה"ד סי' צ"ד ובש"ע א"ח סי' שמ"ג אביו מצוה לגעור בו והמג"א אביו ולא אמו ע"ש ובמנוה דליחא לאשה כלל אפשר דאפי' לספות זידים מותר עיין מכות כ' כ"א לא תקיפו דבאשה כיון דלא שייך בלא תקיפו מותרת להקיף לקטן (ועיין בה"ג הל' נזיר ובמשנה"ג שם אות ט' י"ב באריכות). ואפי' להאוסרין לאשה להקיף וכי"א שכתב המחבר, י"ל דהיינו כשעושה מעשה לטמא אותו זידים כהקפה שעושה מעשה הקפה לקטן אבל היכא דאינה עושה לאחרים אלא שנכנסת לזורכה י"ל כיון דאשה לא מצוה אטומאה וקטן לאו

הונא אמר חייב ורב אדא בר אהבה אמר פטור א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא בנך דידך מאן מקיף ליה א"ל חובה וכו'.

וכתב רבינו הגדול הבה"ג ז"ל בהל' נזיר והאשה שהקיפה או שנקפה פטורה דכתיב לא תקיפו וכו' ומאן דמקיף ליה לקטן אע"ג דקטן לאו בר חיובא הוא וכו' מיחייב דאיתמר המקיף את הקטן רב הונא אמר חייב רב אדא בר אהבה אמר פטור אמר ליה רב אדא ב"א לרב הונא לדידך דאמרת המקיף את הקטן חייב בנך דילך דנפקין כד גדי רישיהו מאן קא מקיף להו א"ל אימייהו קא מקפא להו. נראה דפסק כרב הונא דאשה מותרת להקיף את הקטן וכ"כ הרי"ף שלהי מכות וז"ל, איתמר המקיף את הקטן רב הונא אמר חייב ור"א ב"א פטור והלכה כרב הונא וכו' וכתב הנמק"י שם והלכה כרב הונא דאשה מותרת להקיף הקטן לכתחילה כיון דאינה בכלל הקפה כדאמר ואזיל והרמב"ם פי"ב מהע"ו פסק כראב"א וז"ל אע"פ שהאשה מותרת לגלח פאת ראשה הרי היא אסורה לגלח פאת ראש האישה ואפילו קטן אסור לה לגלח לו פאה ובהשגות א"א האיסור הזה אינו לוקה עליו לא בגדול ולא בקטן אלא מדרבנן וכו' ובשו"ע (יו"ד סי' קפ"א ס"ו) כתב אשה אינה במנות הקפה, וי"א שאע"פ שמותרת להקיף פאת ראשה אסורה להקיף פאת ראש האישה ואפילו הוא קטן ע"כ. משמע דלהלכה ס"ל

ויאמר בי אד' איש אל' אשר שלח יבוא
נא עוד אלינו ויורנו מה נעשה לנער
היולד וישמע אל' בקול מנוח ובה
המלאה שנית ויאמר לו מנוח עתה יבא
דבריך מה יהיה משפט הנער ומעשהו
ויאמר מלאך ה' אל מנוח מכל אשר
אמרתי אל האשה חשמר מכל אשר יאל
מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל תשת
וכל טמאה אל תאכל כל אשר נאחיה
חשמר ע"ס.

והנה מנוח שאל מה יהיה משפט הנער
ומעשהו כלומר היאך ננהוג עם
זה הילד אשר עתיד להיות מושיען של
ישראל ומה לעשות לו שודאי נריך חנוך
מיוחד לחנכו ולגדלו. והשיב המלאך
להאם שתשמר מלשחות יין ומלאכול
דברים טמאים כי נזיר אלקים יהיה
הנער מן הבטן וכיון שיהיה נזיר מבטן
אין להאשה לשחות יין שהנזיר אסור בה
והא דלא אמר לך המלאך שלא תטמא
באהל המת או למח לפי שזמירות שמשון
לא נאסר מלטמא למתים עיין נזיר (ד'
ע"ג) דגמרא גמירי לה דויך מהם שלשים
איש ויקח את חליצותם לאחר שהרגם
עיין חוס' שם ד"ה אלא גמ'.

ובגמ' (יומא ל"ט ע"ג) עבירה מטמטמת
לבו של אדם שנאמר ולא תטמאו
בהם ונטמחם בם, אלא ונטמחם אלא
ונטמחם, וכחז הרמ"א (יו"ד סי' פ"א)
דמה"ט אין להאכיל חינוק דברים
אסורים דאע"פ דקטן אוכל נבילות אין
מזיין עליו להפרישו מ"מ מזיק לו

בר עונשין ובפרט עובר ירך אמו למה
לה למנוע מליכנס אפי' אם הוא זכר
ודאי, וקצת י"ל דאהכ"נ מדין איסור
עכשיו ליכא ומיהו כשיולד הבן יהי טמא
במה שהכניסו למקום טומאה שאפי'
למ"ד ירך אמו מ"מ הרי נגע הירך
בטמאה וכשיאל ויפרד השאר הטומאה
עליו שנטמא ע"י והו"ל עכ"פ גורם
לולד טומאה ולכן כל שודאי הוא זכר
אסור לה להביא לו טומאה וכן ראיתי
שהביאו הנרכ"י א"ח סי' שג"מ והח"ס
יו"ד סי' שג"ד והתשורת ש"י ע"ש
באריכות בח"ס. ועיין רמב"ם בפיה"מ
פ"ה פ"ג מ"ג דמי שנטמא וטיהר
במקוה טהרה עדיפא ממי שלא נטמא
מעולם ועיין יבמות ע"ג ע"א והזה
הטהור על הטמא ועיין ברכות כ"ב ע"ב
א"ל רב הונא הני לי לדידי לברך דליכא
עילואי לא הא ולא הא והבן מאד כי
קארחי.

ואשר נראה לפענ"ד לומר דבר דאהכ"נ
מעט דין דקטן אוכל נבילות
וכיוצא בו כל שלא מכוונת להכשילו והיא
אינה מצוה בדבר וגם מצוה חינוך ליכא
אזלה ועוד כי עדיין אין כאן מצוה חינוך
בכלל ליכא איסור האמנם מטעם אחר
ומקרא דשופטים (י"ג: ב) כשבה מלאך ה'
אל מנוח ואשתו ויאמר אליה הנה נא את
עקרה ולא ילדת והרית וילדת בן. ועתה
השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל
תאכלי כל טמא. כי הנך הרה וילדת בן
ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלקים
יהיה הנער מן הבטן ויעתר מנוח אל ה'

ומ"כ) אמר ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, והרמב"ן ז"ל כתב ואמר ר"א בדרך הפשט אמור אל הכהנים הפרשה המזכרת למעלה כי הם מורי התורה והמוזיירים את העם ואמרת להם המנות שהם לזדם חייבים לשמרם ואינו נכון עכ"ל.

ולפענ"ד נראה לי שבדעת הא"ע ז"ל והוא לפמ"ש ז"ל מי שרוצה להוכיח אחרים תחילה יתקן מעשיו בבחינת קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, ומעשה דר' ינאי תוכיח (ב"ב ס' ע"א) דר' ינאי הו"ל אילן הנוטה לרשות הרבים הוה ההוא גברא דהוה לי נמי אילן הנוטה לרה"ר אתו בני רה"ר הוה קא מעבדי עילויה נפי' שנופיו מוזיקין לגמל ורוכבין אתא לקמיה דר' ינאי א"ל זיל האידינא ותא למחר בליליא שדר קנייה ליהוא לדידיה למחר אתא לקמיה א"ל זיל קוץ א"ל הא מר נמי אית ליה א"ל זיל חזי אי קוץ דידי קוץ לידך אי לא קוץ ליד לא תקוץ את ופריך מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ניחא להו לבני רה"ר דיחבי בטוליה כיון דחזא דקא מעבדי שדר קנייה ולימא ליה זיל קוץ לידך והדר תקוץ דידי משום דריש לקיש דאמר התקוששו וקוששו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים ע"כ ע"ש.

והמבואר דמי שהוא רוצה להורות לאחרים וללמדם צריך תחילה לתקן עצמו בכל מיני תקון ואח"כ יוכל

בזקנותו ובמנחת יעקב על החו"ח (סי' קי"א כלל ס"ה) דאין להניק מעכו"ם היכא דאפשר מישראלית, וזהג"ה פ"ב דעכו"ם כתב דטוב להזהיר המינקת שלא תאכל דברים טמאים, ופי' המנח"י דקאי אמינקת עכו"ם דאף שמוותרת להניק מ"מ יזהירה שלא תאכל דברים טמאים דמינקת ישראל ממילא לא תאכל איסור, ומיהו בש"ע כתב הרמ"א אפי' מינקת ישראל וכתב הט"ז והש"ך כשמוותרת לאכול איסור מחמת סכנה לא תינק ע"ש. וי"ל דברי הרוקח לפי הנ"ל דכיון דיש כאן ס"ס לא צריכא לחוש כלל וכנ"ל.

והנה בירושלמי (ומובא בתוס' חגיגה ט"ו ע"א ד"ה שוב) ובר"ן ע"ז רבי נתן אומר [דאחר ינא לתרבות רעה] כשהיתה אמו מעוברת ממנו עברה לפני ע"ז והריחה מאותו המין והיתה אותו המין מפעפע בגופה כעכנא והריח הולד ומינה ינא לתרבות רעה ע"ש. ועיין פר"ח דמה"ט הדור הנעיר הם רובם עזי פנים שצדור שנחפטמו בקטנותם מאיסור ונראה דמה"ט אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה כדי שיהי' לאחר הטבילה טהור גברא וילד בן כשר בטרה ולכן בן הנדה חטאתו בעצמותיו עיין זוה"ק פ' שמות באריכות ויש להאריך בדבר אלא דכבוד ה' הסתר דבר.

"אמור אל הכהנים בני אהרן וגו'" (כא:א). וברש"י בשם חז"ל (יבמות פ"ה

"ויאמר ה' אל משה אמור אל
 הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם
 לנפש לא יטמא בעמיו" (כא:א).
 ובגמ' יצמות (דף פ"ה ומ"כ הונא ברש"י)
 אמור ואמרת להזהיר גדולים על
 הקטנים, וכבר הקשו על זה דממ"נ אי
 חינוך קטנים דאורייתא א"כ מ"ש כאן
 ואי לאו דאורייתא מ"ש כאן להזהיר
 גדולים על הקטנים, והרמב"ן ז"ל פי'
 דאזהרה זאת היא לומר שלא נסייע
 בטומאת הכהנים צידים, וא"כ הוא
 באמת אזהרה שלא לטמאות בפועל
 הקטנים, ומ"מ ז"ע דנראה בקטן אוכל
 נבלות אין צ"ד מצוין עליו להפרישו ואם
 מאכילו הגם דאיכא איסור מ"מ ז"ע אי
 עובר בלאו על זה וי"ל.

ומה שנראה לפמ"ש ז"ל כי שפתי כהן
 ישמרו דעת חורה יבקשו מפיהו כי
 מלאך ה' נבא' הוא, ובחורה כתיב ירו
 משפטיך ליעקב ותורתך לישראל
 ולפעמים כשיהיה הכהן גדול בישראל
 וחרד לדבר ה' ולא יוכל לסבול קטני
 אמונה וחסם המון עם ופרוש עצמו
 מהציבור וידון אותם לפרוש מן הצבור,
 אבל בחורה כתיב יפקוד ה' אל אלקי
 הרוחות לכל בשר ופי' ז"ל שילך לפי
 רוחו של כל אחד ואחד אפילו אין זה
 רוחו ודעתו מ"מ הו' דן את כל האדם
 לכף זכות ולא חרון את חצרך עד שחגיע
 למקומו.

ושמעתי בלחי היום מאחי וראשי הרב
 מוה"ר בן ציון שליט"א שסיפר

לתקן אחרים, וזה באקרעי בעלמא אבל
 להיות רב וללמד לאחרים צריך להיות
 יותר מובדל ומופרש בכל מיני הפרשה
 ודקדוקי תורה, ובגמ' (נ"מ פ"ג ע"א)
 רבה בר בר חנן חזרו ליה הנהו שקולאי
 חביחא דחמרא שקל לגלימיהו אמו
 אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימיהו
 אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין למען
 חלך בדרך טובים, יהיב להו גלימיהו
 אמרו לי עניי אנן וטרחינן כולה יומא
 וכפינן וליה לן מידי אמר ליה זיל הב
 אגרייהו א"ל דינא הכי א"ל אין וארחות
 צדיקים חשמור ע"כ בדרך טובים לפנים
 משורת הדין.

ולכ"ש הכהנים שנבחרו להיוחס מורי
 החורה והמוהירים עליה צריכים
 מעלה יחירה להיוחס גדולים במעלה
 מכל העם בבחינת והיו עיניך רואות את
 מוררך שיראו עליה במעלה ארוף קיקען
 בלע"ז ולא יהיה כעם ככהן ח"ש הא"ע
 אמור אל הכהנים הפרשה הנזכרת
 למעלה כי הם מורי החורה ומוהירים
 את העם ולכן ואמרת להם המצות שהם
 לבדם חייבים לשמרים שעי"ז יתעלו
 במעלה אלל שאר העם ע"י שתאמר להם
 המצות שהם לבדם חייבים לשמרים ועי"ז
 יהיו דצריהם נשמעים.

ואולי זה נמי ביאור להזהיר גדולים על
 הקטנים שהדברים כשיודעים שהם
 גדולים ממנו בבחינת והכהן הגדול
 מאחיו וכן כל כהנים גדולים בקדושה
 מכלל ישראל וזה אמר אל הכהנים.

שלמד האי חלמידא שמונה מאות פעמים
 ילא בת קול שיחנו לו בזכותו חיים ד'
 מאות שנה או שיזכה הוא וכל בני דורו
 לחיי עוה"ב ובחר לעצמו חיי עוה"ב לכל
 בני דורו ונתנו לו חרויהו ע"ש. והנה
 חי ד' מאות שנה וכל בני אינשי שהיו
 בדורו של ד' מאות שנה כולם קבלו
 עוה"ב אחו בג"ע הגם שלא היו ראויים
 לכך, וגם בעוה"ז אמרו ז"ל דההורג
 בשוגג גולה עד מות הכהן הגדול שהי'
 לו להגן על הרשעים נמי א"כ כ"ש
 לעוה"ב.

ח"ש אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש
 לא יטמא בעמיו שלא יטמא את
 נפש ישראל וללמד עליו חובה ח"ו
 להדיחו כי אמרו לבלתי ידח ממנו נדח
 ובא להזהיר גדולים על הקטנים פשוטים
 המון עם שלא ידחו אותם ויזרקו אותם
 ח"ו אלא יחוסו עליהם חיה מדתו של
 הקב"ה לבלתי ידח ממנו נדח, ועיין
 דעת זקנים מצב"ה פ' בהר כי ימוך
 אחיך על שפשה סחורה בשביעית ולפי
 שחללו את השביעית ויגל את שארית
 ישראל וגו' ובא גואלו זה הקב"ה שנאמר
 בו אשר לו אלקים קרובים אליו וגאל את
 ממכר אחיו אמר לו ירמיה להקב"ה
 רבון העולמין קיימת להם כי ימוך אחיך
 ומכר מאחוזתו קיים להם וגאל את
 ממכר אחיו שאתה קראת אותם אחים
 שנאמר למען אחי ורעי לדברה נא שלום
 בך. ועוד שם או דודו או בן דודו יגאלנו
 ואם לא יגאל באלה המשפטים אשר
 חשים לפניהם שלא קיימו המצות מ"מ

לו אדם אחד מבני ברק שנחבקש לבא
 לצרף למנין עשרה באמצע היום ולא ידע
 מה הענין של צבור וכיון שנכנס מאז שם
 איש אחד בן חמשים שנה שבא מצב"ה מ'
 לפני כמה ימים וכיון שגדל בין
 הקאמוניסטים מעולם לא מל ולא עשו לו
 פדיון שהיה בכור ולא נעשה בר מצוה
 ולא היח חפילין, כללו של דבר היה
 לבמרי בכלל חינוק שנשבה ובא שם מוהל
 ומלו והושיבו ועשה לו פדיון הבן והיח
 לו חפילין ועשו לו סעודת ברית מילה
 ופדיון הבן ובר מצוה יחד ג' סעודות
 ועליונים ששו ותחחונים עלו בקבלת עול
 מצוות לחינוק שנשבה זה והנה היאך
 אפשר לדון בן אדם כזה ולכן צריך לדון
 לפי רוחו של כל אחד ואחד ולפי המקום
 ועד שחגיע למקומו ועיין חינוך (מצוה
 י"ז) כי האדם נפעל לפי פעולותיו והבן.

זדה שמנינו ברשב"י (סוכה מ"ה ע"ב) אמר
 ר' ירמיה בשם רשב"י יכול אני
 לפטור את כל עולם כולו מן הדין מיום
 שנבראתי עד עתה ואלמלא אליעזר בני
 עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו
 ואלמלא יוחס בן עוזיהו עמנו מיום
 שנברא העולם עד סופו ועיין אדר"נ
 פט"ו ועיין עירובין ס"ה ע"ב אמר רב
 ששם משום ראב"ע יכול אני לפטור את
 כל העולם כולו מן הדין ומיהו החס
 משום שכרות אבל הכא שיקבל על עצמו
 בשביל זכותיו להציל כל העולם כולו מן
 הדין.

ומצינו כעין זה בגמ' ברב פרידא על

הרים קולו בדבורו והולך מעוטף בטליתו כחסיד, וטמא יקרא כלומר הוא קורא לכל טמא כאלו מעשי כל אדם רע הואיל ואינם הולכים בדרכיו, ואמר עליו כל ימי אשר הנגע בו יטמא, פי' שזהו הטמא בחלית הטומאה, לא די שמתמא עצמו כי גם הימים שלו מטמא, והוא מהרשעים גמורים המטמאים אפי' ימיהם.

וביאר בזה (פהליס נ:יט-כ) פיך שלחת ברעה ולשוך תלמיד מרמה חשב באחיך מדבר בכן אמך חתן דופי, כי סתם ישיבה בקרא הוא עסק החורה ויושב בישיבה של חכמה, וכן סתם אחים ורעים הם ת"ח, ובני אמי הם או"ה כפרש"י בשיה"ש (א:ו) זהו פיך שלחת ברעה ולשוך תלמיד מרמה שאחה מדבר על כלם רעה ואח"כ חשב בישיבה ובאחיך הת"ח מדבר ד"ח והנה כבר טמאת שפתיך, ועתה בעסקך בחורה בטומאתך, חגרום רע כ"כ שאפי' בן אמך הם או"ה חתן דופי, שאפילו הם יסבלו פורעניות על ידך ע"ש.

והנה בכהנים כתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת חורה יבקשו מפיהו ששפתי לא ידברו מרמה אלא ישמרו רק דעת חורה ולא ידברו ח"ו להטיל דופי בעם ישראל וילמדו עליהם זכות לעולם, ח"ש אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא בעמיו כלומר נפש ישראל לא יטמאו אותם לקרא עליהם לעולם טמא טמא, אלא אדרבה יקרבו וילמד זכות

לא אניחם בגלות אלא וינא בשנת היובל כלומר ביום שימשוך הקב"ה ביובל יתקע בשופר דכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וגו' הוא ובניו עמו הקב"ה ובני ישראל עמו שנאמר ושנ וקבץ ישוב לא נאמר אלא ושב.

ח"ש להזהיר גדולים על הקטנים לנפש לא יטמא בעמיו כל זמן שהוא בעמיו עד שלא המיר דחו לא חדחהו אלא תחזירהו ובפירושו אמרו או לעקר משפחת גר גאולה תהיה לו שלא לדחות אבן אחר הנופל אלא יגאלנו, כן נזכה להגאל מהקב"ה גאולת עולם במשיח דדקינו, אמן. (שנת תש"נ)

"אמור אל הכהנים וגו' לנפש לא יטמא בעמיו" (כא:א). ול"כ למה לא כתיב למח לא יטמא, וגם בעמיו ז"ע ודברי חז"ל ידועים, והנראה לפמ"ש החת"ם עה"ח פ' ויקרא ד"ה והנרוע אשר בו הנגע בגדיו יהו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפס יעטה וטמא טמא יקרא (ויקרא יג:מה). דהיל"ל יפרוץ בגדיו ויפרע ראשו, גם מה לשון וטמא טמא יקרא, ולפענ"ד להוסיף דהיל"ל והנרוע בגדיו יהיו וגו' אשר בו הנגע למ"ל דעליה קאי, ופי' החת"ם ז"ל והנרוע אשר בו הנגע "בו" דייקא, שהנגע קבוע בו וטמונה רעמו בקרבו, זה סימנו כי בגדיו יהו פרומים, כמתחבל על חורבן ירושלים או על עונותיו, וראשו יהיה פרוע כנויר עולם, ועל שפס יעטה מבלי

כזו אפילו בשוגג וכיון שזבא זה ליד מעשה נראה שלא עשו בני לוי עבודתם בשלימות ולכן עריהם קולטות הרוצח בשוגג כלומר ראו מעשיכם שגדלתם ע"ש והוא ע"ד שאמרה תורה בהורג בשגגה שיגלה לערי המקלט עד מות הכהן הגדול.

וגדולה מזו מצינו במשנה מכות (י"א ע"ג) אס עד שלא נגמר דינו מת כ"ג ומנו אחר תחמו ולאחר מכן נגמר דינו חזר במיתתו של שני ובגמ' פריך מאי הוה ליה למיעבד [פי' הכה"ג מאחר שעדיין לא היה כה"ג כשהרג זה למה הוא נענש שיחפלו עליו הרוצח שימות, עיין רש"י] ומשני היה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש ע"ש.

ויש לדייק אמאי מהני חפילמו ובקשת רחמים של כה"ג על הרוצח בשגגה שיגמור דינו לזכות וכי מה זכות שייך לו על מעשה רציחה ואטו לסלק הדין יחפלו הכה"ג, וז"ל דכמו בהורג במזיד אמרה תורה ושפטו העדה והצילו העדה וחייבה חורה הב"ד שיהיו מלמדין עליו זכות כן ברוצח בשוגג נמי צריך שיחפלו עליו הכה"ג שיגמור דינו לזכות וזה בצניחא והצילו העדה שחייב הכה"ג לבקש עליו רחמים.

ובזה נראה לפרש מה שאמרו ז"ל ב"ד שראו כולו חייב פוטרין אותו מיד ותמהו כולם כיון שכולם ראו חייב אמאי

עליהם כי אס לשאריו הקרוב אליו, לשון קרבות לקרב ולא לרחק לטהר ולא לטמא ונראה מעלת חבירינו ולא חסרונותיו, וזה שאמר לנפש לא יטמא בעמיו כל זמן שהוא בעמיו.

"אמור אל הכהנים וגו'" (כא:א). יש לדייק שאמר אמור אל הכהנים בני אהרן ולא אמר אמור אל אהרן ובניו, וברש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים וכבר אמרתי בס"ד בכמה אופנים.

ומה שנראה בס"ד כעת לפי מה דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת תורה יבקשו מפיהו וגו' והכהנים הם שילמדו בני ישראל דעת ועליהם החוב ללמד את בני ישראל, ובתורה עוד ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם אין לך כהן אלא שכימך, ותמה האלשיך עה"מ ז"ל בזה דכתיב דערי הלויים קולטים את הרוצח בשוגג מה חטאו הלויים שהם צריכים לטפל ולספק הרוצחים בשוגג לא די שלא קבלו חלק בצרף רק מ"ח הערים לכל הלויים ועליהם אין להוסיף ונעשים במדה ומגרשי עריהם אין לשנות ונוסף על זה עליהם עוד לקבל הרוצחים יותר היה ליחן לרוצחים מקום שיקלטו אותם ערים אחרים.

ופי' האלשיך ז"ל דכתיב וללוי אמר תומך ואוריך לאיש חסידך וגו' יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ואם היו הלויים לומדים התורה לכל ישראל לא הי' צא זה ליד מעשה רציחה

פוטרין אוחו עד שיט מפרשים פוטרין אוחו מיד כלומר וסוקלין אוחו, אבל רוב מפרשים שפוטרין אוחו מעונש והוא זכאי, עיין סנהדרין (י"ז ע"א) אר"כ סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אוחו מ"ט כיון דגמירי וכו', ועיין רמב"ם רפ"ט ובחי' רדב"ז שם וטעמא בעי.

ח"ו אלא יזהירם וילמדו את בני ישראל תורה. וזוה מיושב נמי מה שאמר אמור אל הכהנים בני אהרן ולא אמר אמור אל אהרן ובניו האמנם כבר ראינו באהרן שעשה מעשה זה, ולכן אמר אמור אל הכהנים בני אהרן שיראו שלנפש לא יטמא בעמיו וכנ"ל.

ולהגב"ל נראה כיון דהמורה אמרה והצילו העדה שהב"ד צריך למצוא מלמד זכות על איש הזה ואם יש ב"ד שבין כולם לא נמצא אף אחד שילמד זכות על הרוצח א"כ יש כאן חסרון בב"ד שא"א שלא נמצא זכות על נפש מישראל עכ"פ אחד מהב"ד וכיון שלא נמצא אף אחד שלמד זכות עליו הרי אין כאן דין ב"ד שהרי חסר בב"ד המלמד זכות ובחורה כתיב דבעינן והצילו ואין הפטור ברובא אלא הפטור שאין כאן ב"ד והבן כי זה נקודה נפלאה בס"ד.

א"י אמור אל הכהנים להזהיר גדולים על הקטנים. לפ"מ שנחלקו בגמ' אי אמרינן ניחא לחבר דליעבד איסורא ווטא ואל יעבור ע"ה חבירו איסורא רבה ועיין תוס' ריש פ"ק דשבת (ד' ע"א) ד"ה וכו' אמרינן לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך והא דאמר בכל מערבין (עירובין ל"ג) רבי סבר ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבה אי דוקא במקום שהעבירה בא על ידו או גרמה שלו ועוד חיי' במצוה רבה ניחא ליה ולא בסתם ועוד י"ל דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם חטא ע"ש. ולפ"ז יש לומר דז"ש אמור אל הכהנים בני אהרן להזהיר גדולים על הקטנים שלא יאמרו דניחא ליה לחבר שהוא הגדול ליעבד איסורא קלילא דבר קטן כדי שלא יטמא ישראל בעבירה גדולה ח"ו ולכן אמר להזהיר גדולים על הקטנים דלא אמרינן ניחא וכגמ' שבת וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך.

והנה באהרן מצינו שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרבן לחורה ואמרו במדרש שהי' יושב ומתחבר אלל בעל עבירה ומדבר עמו והבעל עבירה חשב בנפשו אילו היה אהרן יודע מעשי הי' מתרחק ממני ולכן שיפר מעשיו וחזר בתשובה חז"ש אמור אל הכהנים בני אהרן להזהיר גדולים על הקטנים כלומר הכהנים שהם בצחינת גדולים שנחברו להם מצות יחירות על הקטנים ע"ה ובנ"י ואמר לנפש לא יטמא בעמיו שלא יחן ח"ו לנפש ישראל שיטמא בין העמים

"אמור אל הכהנים" (כא:א). ברש"י אמור ואמרת להזהיר הגדולים על הקטנים (עיין יבמות קי"ד ע"א ובמ"כ אמור

נחקדשה בקדושי דרבנן ועי' בח' רע"א
על הגליון, ועוד דיוקים.

והנראה בס"ד דרש"י (ברכות כ' ע"א) פ"י
דלאו דלא יטמא לא נאמר גבי
מת מלוא כשם שלא נכתב על הקרובים,
משמע דלאו דלא יטמא מעולם לא נכתב
על הקרובים והוא היתר גמור. והחוס'
שם (ד"ה שז) תמהו עליו ממת מלוא
ומשמע דבקרובים מודים ליה וז"כ למה,
ועי' יומא (מ"ו ע"ב) אי טומאה דחיה
היא או הותרה ועוד מהאחרונים הקשו
על פירש"י (ועיין שו"מ חו"י סי' נ"ב).
ובשפ"ח יש דבר פלא דרוצה לפרש
דמ"מ שמתמא הכ"ג אליו זה דוקא
לאזיו ובמת מלוא נסתם בן אדם אסור
לו להסתמא וקשה לפרש כך (ועי' נו"ר
מ"ח ע"ב).

וי"ל לפמ"ש דלולי שהיו חוטאים בני'
בעגל לא הוה מייחי (עיין ע"ז ה'
ע"א) דכתיב אני אמרתי אז בשעת מ"מ
אלקים אחס ובני עליון כולכם (מהלים
פנ"ו), ועכשיו שחטאו אכן כאדם חממותון
(ועי' שמו"ר רנה פל"ב א'). ומקשה הא כתיב
פ' יבום ופרשת נחלות, ומשני דעל תנאי
נחנו. ויש להקשות הא מינה בני'
שחטאו בעגל, אבל שבט לוי לא היו
באותה מעשה כדכתיב "ויאספו אליו כל
בני לוי" (שמות לז:כו), א"כ אכתי אמאי
מתו גם הם. וי"ל דהם באמת לא מתו
אלא בעטיו של נחש, וכמו שמצינו
בחמשה שמחו בעטיו של נחש (ב"ב י"ז)
בנימין בן יעקב ועמרם וישי וכו', למד

פרשה א'). וכבר פרשמי. ונראה לפרש
עוד לפמ"ש התה"ד (הובא ברמ"א אור"ח סי'
שמ"ג), דהגם דקטון לאו בר עונשין
ואעפ"כ נכון שיעשה תשובה על מה
שעשה בשעת קטנו כשיגדל ובמג"א
סק"ד הביא רמ"א מגמ' סנהדרין נ"ה
ע"ב ועי' במחצית השקל שם (עיין ספר
זמרים סי' מר"ב, שו"י ח"א סי' קע"ו, משו'
רעק"א סו"סי קמ"ו) וס"ל דחייב לשלם מה
שלקח בקטנותו (ועיין שו"ע חו"מ סי' שמ"ט,
יבמות העמרמי אור"ח סי' ל"א, יו"ד סי' י"ב,
ועי' שו"מ הרי"ס סי' י"ט) ודו"ק. ולפ"ז
י"ל דהכי קאמר אמור ואמרת להזהיר
הגדולים, כלומר כשהם כבר גדולים, על
הקטנים, מה שעברו בשעה שהיו קטנים,
נכון להזהיר אותם שיהדרו בתשובה גם
על זה. וז"ש להזהיר הגדולים על
הקטנים, והוא באדם אחד כמובן וק"ל.

"אמור אל הכהנים וגו' כי אם
לשאריו הקרוב אליו וגו'" (כא:ב-ג).
ויש לדייק למה הותרו לגבי ז' קרובים
דוקא לטמאות ולא לשאר מחים, ובשו"מ
הרשב"א (ח"א ס' כ"ז) כתב עוד יותר דיש
חובה לטמא ובע"כ הוא דמטמאין את
הכהן לשבעה קרובים (ועי' זבחים ק' ע"א),
ונפסק כך בשו"ע יו"ד (סי' שע"ג סע' ג')
ומוסיף דאחד האיש ואחד האשה ועי'
רש"י בחובות נ"ג ע"ב ד"ה ולא ועי'
ביאור הגר"א, וגם יש לדייק למה
בלאחיותו לאחר שהיתה לאיש לא יטמא
שהרי היא ג"כ מקרובותיו היא [ועי'
שו"ע יו"ד סי' שע"ג ובפ"מ שם סק"ג
הביא דברי המל"מ שנסתפק אם

דמשמע דמזוהרין על טומאת נבלות
ושרצים (ועי' רמב"ם ה"י טומאת אוכלין פט"ו
ה"י).

אבל לפ"ו שצט לוי כיון שלא היו בחטא
העגל לכן לא היו המחיים של אותו
שצט מטמאין בגדר מה שמטמא, ואחי
שפיר שפ"י רש"י שלא נכתב טומאה על
הקרובים היינו קרובים של שצט לוי
דגביהו ליכא טומאה ומוזן הלשון לא
יטמא בעמיו, כלומר דוקא בחוץ העם,
אבל טומאת קרובים ליכא.

וא"ת א"כ ליטמא אפילו לשאר בני לוי
י"ל דמשום לא פלוג לא רצו
לחלק, וגם דילמא לאו לוי הוא דהרי גם
בהא אמרו דילמא לאו אביו הוא, ומי
משום דאזלינן בחד רוב וגם אמו יש לה
חוקת כשרות ולכן דוקא כל אחד לקרוביו
י"ל דמרוז הוא, אבל בכל השצט כיון
דהוא נגד רוב העולם שמחייבים מיחה
ודאי דאיכא ח"ו שנחערבו וכי"צ ולכן
לא החירו לכל השצט.

ובזה מיושב נמי למה באחותו שהיתה
לאיש לא יטמא, דכיון שכבר בא
עליה אדם אחר שמא הטיל בה מזוהמת
הנחש ולכן לא יטמא לה.

(שנת השל"א)

"אמור אל הכהנים וגו' כי אם
לשאר הקרוב אליו לאמו ולאביו
וגו'" (כא: א-ב). והקשו מ"ש דגבי כהן
הדיוט מקדים אביו לאמו ומי' משום

עצמם לא היו ראויים למיחה אלא מכיון
שנחקנה מיחה על כל העולם ממילא
מחו בעמיו של נחש. ולפ"ו ז"ל נמי
שצט לוי דבאמת לא היו ראויים למוח
אלא מחיים משום שנקנסה מיחה.

ולפ"ו י"ל פשוט דטומאת מה הוא
מזוהמת הנחש הקדמוני. א"כ
דוקא מי שמח בשביל זוהמא של נחש יש
בו משום טומאת מה, אבל מי שמח רק
מטעם שנקנסה מיחה בעולם ובעצמו לא
הי' ראוי למיחה, פשוט שאינו מטמא
בטומאת מה. ויש להעיר בדרך אגב
מדברי הוזה"ק פ' אמור (דף ג"ז ע"ב) כד
קריבו ישראל לטורא דסיני וכו'
אחפסקת זוהמתן ועי' בפרשת בראשית
(דף נ"ב ע"ב) דאפילו אח"כ כשחטאו לא
חזרה הזוהמא כמו שהיתה מקודם, וזה
נראה ענין של קברי נדיקים אינן
מטמאין (מדרש ילקוט משלי עה"פ חכמה נשים
ננחה ביחה, עין ב"מ קי"ד חוד"ה מהו ועי'
קדושת לוי פ' חקת) והבן.

וידוע דיש מחלוקת אם המח בעצמו יש
לו בכלל דין טומאה (עי' נדה ע'
ע"ג ונחום' שם ד"ה מחיס) ובחזרה כחיב
הנוגע במח משמע דנוגע במח היא
דטמא אבל המח בעצמו לא וכן איחא
בילקוט שמעוני פרשת חקת ומציא שם
מזנה של שונמית עי"ש ועי' רש"י מס'
חולין (ע"א ע"ב) ודו"ק היטב. ועפ"ו
מוזן ג"כ דברי רש"י בכורות (דף כ"ט)
דעל טומאות נבלות ושרצים אינו מזהר
מליטמא, ועי' רש"י יומא (פ' ע"ב)

דגבי הדיוט כתיב יטמא הלכך לא מיבעיא אמו שהיא ודאי אלא אפי' אביו שאינו ודאי יטמא וגבי כהן ההיפוך לא מיבעיא אביו שאינו ודאי לא יטמא אלא אפי' אמו שהיא ודאי לא יטמא עיין דעת זקנים לבעה"ת.

והקשו חכמי לוי"ל לרי"ף ז"ל (עיין משו' הרשב"א ח"א סי' כ"ו) דלל יאמר הכי לאביו ואנו למדין מק"ו מאמו מה האמר דילמא לאו אביו הוא אפ"ה יטמא ממ"נ דאי לאו אביו הוא כ"ש שמטמא לו דאינו כהן ובשם ח"י הרי"ס ראיתי שפי' כגון שהיתה צעיר שכלס כהנים ולכן אפילו לאו אביו ממ"מ כהן הוא. ודבריו תמוהים לכאורה דא"כ הרי הוא ממזר וממזר כהן מותר לטמא אס לא שנאמר ע"פ חקירת האחרונים דאפילו ממזר כהן הרי הוא כהן לענין דיני טומאה והארכתי במקום אחר.

ואשר נראה לישב דברי הגאון ז"ל לפמ"ש שלהי נדרים בראשונה היו אומרים האומרת טמאה אני לך יוציא וכו' חזרו לומר שלא תהא אשה נוחנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה וכו' ע"ש. והקשו הראשונים ז"ל וכי טומאה שבה להיכן אולה ועוד דשו"י אנפשה חתיכה דאיסורא והיאך מאכילין אותה איסור, ומ"י הר"ן ז"ל דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה ולמיגדר מילתא שאני והכ"נ הכא כל שאמרה לבעלה

טמאה אני אפקעינהו רבנן לקדושי מעיקרא ונמלא שבשעה שנאנסה פנויה היחה ומש"ה שריא לבעלה ואוכלת נמי בחרומה ע"ש והארכתי בזה במקום אחר. ולפ"ו י"ל דכה"ג נמי כל שלא ידוע והיישין לזנות אפקעינהו רבנן לקידושי מיניה והו"ל פנויה בשעה שנאנסה ולכן כיון שעיר שכלה כהנים אסור לטמאות אפילו לאו אביו הוא זה ללא ממזר הוא וגם לאו ישראל אלא כהן וכנ"ל והבן.

"ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו וכו' קדשים יהיו לאלק' ולא יחללו שם אלק' כי את אשי ה' לחם אלק' הם מקריבים והיו קודש" (כא-א-ו). במד"ר (פכ"ו ו') ד"א אמור אל הכהנים הה"ד (תהלים יט:י) יראת ה' טהורה עומדת לעד א"ר לוי מיראה שנחיירא אהרן מלפני הקב"ה זכה ונחנה לו הפרשה הזו שאינה זזה ממנו ולא מצניו עד סוף כל הדורות ואיזו זו פרשת המת שנאמר ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים ע"כ.

והנה יש להבין איזה שייכות יש יראה לשמירת אה עזמן בטהרה שאמר שע"י זכה לפרשה זו, ובס' ידי משה מסביר מיראה שנחיירא אהרן מלפני הקב"ה זכה ונחנה לו כהונה וכמו שאמרו שאהרן הכהן היה בוש מלגשת אמר לו משה לך כי לך נבחרת, ולפי דבריו עוד הדבר צריך הסבר איזה

להדבק בקדושה, ומפני זה ראוי לכהנים
משרתי ה' להתרחק ממנו שלא ידבקו
בהם לרוב קדושתם.

והתורה המירה לכהן הדיוט לטמא לו'
קרובים ואדרבא חז"ל אמרו

דהוא מצוה מפני שמי שאינו מתאבל על
מתו כמו שאנו חכמים הרי הוא אכזרי
מפני דהחורה דרביה דרבי נועם,
והטעם מפני שנפרד מאתו הקשר
הגופני שהוא אהבה טבעית ומחשורר
האהבה לקשר הרוחני להתקשר בקשר
אמץ וזה מראים הבעה והאמונה
בה', ומשל למי שנוסע למרחק ונפרדים
זה מזה וזוכים על התרחקות הרוחניות
דיניהם וגם כי החי יתן אל לבו לשוב
לעפר באשר הוא סופו של כל האדם
ואם היה ערוד במלאכתו היה שוכח את
מתו ויום המות.

משא"כ הכהן הגדול שהוא המקשר בין
ישראל לאזניהם שבשמים והוא

המוציא ומביא זרכי ישראל ובקשמיים
ותמיד מחשבותיו דבוק בו ית' ועם
היותו בעל גוף נפשו חשכון תמיד בתוך
משרתי קל העליונים בתפלתו הזכה על
עמו שלא יארע להם ח"ו שום תקלה
ועד כדי כך שהאשימה אותו התורה אם
יהרוג איש בשוגג יתכה עד מות הכהן
הגדול ויאל מעיר מקלטו שהוא גרם לו
שלא התפלל כראוי ולכן מן הראוי שלא
יתבטל אף רגע בטומאה כלל ולא יפסיק
בכל אופן שהוא.

שיכות יש לזה עם פרשת טומאת
הכהנים, ואי לאשמעינן שבניו זכו
לכהונה בשביל אהרן א"כ למה דוקא
כאן משמעו זהו הרי בפרשת לו בשעה
שמינהו הוא מקומו ועוד דיוקים יש
שיבארו בהמשך הדברים.

ונראה להבין הדבר והנה די' להקשות
למה בשעה שיואל הנשמה מבין
האדם נעשה טמא ולא קחם טומאה אלא
אבי אבות הטומאה דמי שנגע בו נעשה
טמא וכן כל המתעסקים בקבורתו ולכן
אנו כולם טמאי מת מפני שאין לנו מים
חיים ואפר פרה אדומה ולא כהן שיוכל
להזות, והענין בזה הוא כי האדם נברא
בללם אלקים וכל אבריו ומחשבותיו וזרחתו
הם דוגמא העליונה ובשעה שנולד
הקב"ה נפח באפיו נשמת רוח חיים
ועי"ו נעשה הגוף שותף עם דבר רוחני
ועליה זריך לשמור כל ימי חייו שלא
יטנף ח"ו ויחזור הדבר כמו שנחנו לו
ולכן בהפרד מעליו זורח השכל ונשאר
הגוף לבדו מתדבקין אליו כוחות
הטומאה.

ומשלנו משל לכלי דבש ופינה בעה"ב
את הדבש מתוכה והוציא את
הכלי וזרקה לחוץ ומיד מתקבצים אליה
זבובים ורמשים, כן הוא אדם מישראל
מלא קדושה מתוקה וערבה ולכן בלאח
הנפש מהגוף למקורה מיד יתקבצו
הקליפות והרוחות רעות לאין סוף מפני
שהם כוחות הטומאה והם תאבים תמיד

מחשבתו צריך להיות דבוק בעבודת יוצר
כל וחמיד יהיה נקשר בו ועינו ולבו ישא
רק אליו ולכן יש לו התעלות יותר ויש לו
צווי יותר מכהן הדיוט וכמו שהתורה
אומרת עליו נזר אלקיו על ראשו ולכן
אין ראוי שיטמא נזר המלך.

וא"ת למה כהן הדיוט מותר לו לטמא
לז' קרובים משא"כ הנזיר י"ל
בזה הוא כי קדושת כהן בזה לו מלידה
ובעל כרחו בכה שצטו שכולו קדוש
והנהגת עם קרוביו ככל שאר בני הארץ
וזלת לעמים שיעבוד בנית ה' זו בית
המקדש אבל לעמים ישכון בהיכלו ויגל
עם קרוביו ולכן יחס לבו עליהם בעת
אשר יפרדו מאתו וגם הם בהלקחו זה
מזה ולכן החירה לו התורה להטמא להם
בהפרדס ממנו כי דרכי התורה דרכי
נועם הם משא"כ הנזיר אשר מרצונו
הטוב פרש מתאוות העולם ומניח תאוות
הגוף וכל מחשבותיו אחרי נפש היקרה
וצרכי גופו וצרכו נוטש ואם על הנאת
גופו לא חש כ"ש שלא יפנה אחרי גופים
אחרים אם קרובים הם או רחוקים ולא
ימצא חינוג כי אם בעבודתו הקדושה
לה'.

ולפי הנ"ל יוצא לנו דכיון שגוף ישראל
מקודש הוא ע"י נשמת רוח חיים
אשר בקרבנו ולכן יש עומאה גדולה אחר
הפרדו מאתו משא"כ גוף עכו"ם שאין
לו כל הנ"ל וצטר חמורים בשרם ועם
הדומה לחמור ויש להם מעלה אחד והוא
מדבר ובוה שמדבר הם במעלה מן

אבל בכהנים הדיוטים חס רחמנא
עליהו כי יחס לבנם על קרוביהם,
משא"כ הכה"ג מרוב דביקות נפשו
למעלה והוא נפשט לגמרי מטבע בני"א
וישכיח מלבו כל עסק העולם הזה
הנפסק ועל חזרת הקרוב אליו כי כבר
נפרד הוא מהם בעודנו בחיים משא"כ
מת מזה שאז לא אמרינן האי כלל
אע"פ כי הכהן הגדול מאחיו לגדול
מעלתו כמו שהזכרנו ועוד שהוא מכפר
ביום הגדול והנורא [ויה"כ] לעם ישראל
ולכן הדין לא יטמא אפי' לאביו ואמו
שהוא חייב בכבודם כי הטומאה מולידה
מוג רע בנפש ואמרו טהרה מביא לידי
קדושה וקדושה לידי ריה"ק ומפני
קדושתו הוסיפה עליו התורה שלא יטמא
לקרוביו שאני מת מזה כיון דנכלם
אלקים ברא האדם ודיוקנו של מלך מוטל
באשפה וגדול כבוד הבריות ומן השמים
סיבצו לו המת מזה בהשגחה.

וכן מצינו בניזר דהתורה צוה עליו על
כל נפשות מת לא יבא כי מאחר
שנדבה לבו להשלים הנפש השכלית על
ידי השחעבודת החומר ולהעלות במעלות
הקדושה גבוה מעל גבוהים כמדריגת
כהן גדול לכן רובן של דברים שנצטוו
בהן כה"ג נצטוו הנזיר ג"כ לגדול
קדושתו וכ"ש הרחקת הטומאה שבאה
מן החומר החלק הבהמיות שבאדם
והנזיר שהשיג קדושתו מצד השתדלותו
צריך להיות יותר זהיר בקדושה
ובהתעלות נפשו וכמו שאמרו חז"ל כל
הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו וכל

תענוגי העוה"ז וממית עצמו על ד"ח ואינו מסיח דעתו מדבקות הבורא כמו הכה"ג וכמו שאמרו על הנזיר אין לו שום אכלות וטומאה ח"ו ורק שמחה מפני שהוא עוסק בחורת ה' אשר משמחי לב ואין שמחה כהחרת הספקות.

ומטו בשם הלפנת פענח דבשעה שהיה באכלות היה לומד ולא היה מפסיק מלימוד תורה ואפי' דברים שלא שייך להל' אכלות והיה אומר כדאי בעוה"ז הגיהנום בעבור זה, והכוונה בזה היא דמי שהוא בדרגה כזו אשר אין בכוחו ממש להסיח דעתו מחורת ה' אזי מותר לו ללמוד דלא שייך לו הענין של אכלות וכמו הכהן הגדול מאחיו ובודאי שלא כל הרוצה ליטול את השם יטול ויש בו משום יוהרא ולכן הם אינם מטמאין מפני שאין בגופם הענין של טומאה אפילו אחרי הפרד נשמחו.

ובמס' כתובות (דף ק"ג) אוחו היום שמת רבי בטלה קדושה ונחוס' שם ד"ה אוחו הקשה מגמ' סוטה (דף מ"ט) דשם חנו משמת רבי בטלה עונה ויראה י"ל דקדושה נמי בכלל, והרב ר' חיים כהן היה אומר אלמלי הייתי כשנפטר ר"ח הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה ולהדיא אמרו בירושלמי ברכות דכשמת רבי אמרו אין כהונה היום ע"ש אבל קדושת החורה לא בטלה ולכן מי שדבוק בחורה ה' אשר נותנת חיים לעוסקים בה בטהרה וכמו שאמרו ואחס הדבקים

הבע"ח ומן דנ"ח ולכן אין מחאויס כ"כ הכוחות הטומאה לשרות בהם ולכן טומאתם קלושה ואינם מטמאים מחיים מה"ח כלל וגם לאחר מיתה אינם מטמאים באהל אלא במגע ובמשא והבהמה עוד בדרגה נמוך מזה והוא דטומאתה עוד יותר קלושה שאינה מטמאת רק טומאת ערב לאחר מיתה ולא תמצא שום בע"ח מקב"ט מחיים חוץ מגוף ישראל בן קיימא ולכן הם חאבים לשרות בו להשלמת יצירתם שקדש עליהם היום ונשאר חסרים.

ולדעת השיטות דקברי נדיקים אינם מטמאין ההסבר בזה הוא כיון דהם בקדושתם פעלו כל ימי חייהם לנצח את יצה"ר וכח הטומאה וכמו שאמרו דוד הרגו ושאר חנאים דהם במס"י עסקו בחורת ה' ובחפלה בדבקות נפלאה עד שמלאך רע יענה בע"כ אמן ועי"ז נהפך החומר לזורה ונעשה גופם מקודשת כאלו שבגופם עלו לג"ע אבל רובם ככולם מן הנדיקים לא עלו אע"פ שהיה בכוחם ורק מפני שכך גזרה חכמתו ית' בעון אדם הראשון שאמרה החורה כי עפר אמה ואל עפר תשוב ומשום הכי אין בנדיקים הענין של טומאה ואכלות ורק לנו.

ולכן בסדר הש"ס במסכת קטנות נקרא מסכת שמחות והדבר תמוה דהרי מסכת אכלות היה צריך להיות שמו דהעיקר בו אכלות, אבל באמת הדבר הוא דמי שזוכה ופורש עצמו מכל

והכה"ג הנכנס לפני ולפנים וסביביו נשערה מאד הקצ"ה מדקדק עמהם כחוט השערה ולכן היראה מאד גדולה אללו ולכן זכו לפרשה הזו וכן הוא לכל ישראל בכל מקום שהוא וכמו הנזיר שפירש עצמו מכל תאוה עוה"ז ועוסק בתורת ה' ובמצוות ומעש"ט נעשה דבוק בחיי העולמים.

ואולי יש לומר כפי מה שאמר דוד המלך יראת ה' עהורה עומדת לעד לפי מה שפירשו החוס' כתובות הנ"ל דקדושת כהונה בטלה משא"כ קדושת ת"ח ואפי' נזירות לא בטלה וז"ש יראת ה' עהורה בכל אחד מישראל זו עומדת לעד כלומר אפי' במקום שקדושת כהנים בטלה לשעה קדושת ישראל עומדת לעד.

ובזה תבין הכפל לשון של אמור ואמרת וכמו שדרשו חז"ל להזהיר גדולים על הקטנים ותחייב למה נקט לנפש לא יטמא הו"ל לומר למה לא יטמא והוא דכיון דמי שמקדש עצמו ביותר נתעלה ביותר מחזירו עד שיגיע במדרגת הכה"ג והנזיר וא"כ הכהנים הדיוטים אינם במדרגה זו ולכן קאמר להזהיר גדולים על הקטנים דאם יקדשו את עצמן אז שייך להם ג"כ כל הנ"ל ואז דוקא הם בני אהרן ומיוחדים ונקראים על שמו הגדול, ולכן קאמר לנפש לא יטמא דהעיקר הוא שלא לטמא את הנפש ועי"ז נתעלה למדרגת כה"ג.

זה' אלקיכם חיים כולכם היום הדבוק בת"ח וכל הפורש מהם כאילו פורש מן החיים וכמו שאמרו ע"ה אין להם חיים וזה הוא דאמר ר' יוחנן עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול ובמפרשים דהכוונה על גר שבה ללמוד הלכות דאם לא אסור לו ללמוד תורה וא"כ קאמר ר"י דאפילו הוא יכול להגיע למעלה ולמדרגות כהן גדול בבחינה זו שלא להיות טמא ע"י שיעשה כמו הת"ח והנדיקים שמוסרים נפשם בחייהם למען שמו ית' ע"י התורה ותפלה ונדקה וחסד ומצוות ומעש"ט.

ונחזור אל הראשונות דזה הוא כוונת המדרש דלכאורה הדבר פלא למה אין הוא מטמא ומאי שנה כהן גדול לכהן סתם דכהן גדול אינו מטמא לו' קרובים ומאי שנה כהן הדיוט לסתם ישראל, והכוונה בזה הוא כמו דפרשנו דע"י יראת ה' יושב ולומד ואינו מסיח דעתו מקוצ"ה ולכן נתעלה ולכן צריך להיות יותר צפרישות ובפרט מפני שהוא משרתי ה' וזה שאמר דע"י היראה שנתיירא אהרן מלפני הקצ"ה זכה ונתנה לו הכהונה וזה הוא המעלה שיהיו במדרגה גבוה מן העם ע"י עבודת הקודש שעסקו בניהמ"ק והיתה עבודתם כל היום בדברים רוחניים ובמקום המקודש ביותר בכל העולם והם השלוחים בין ישראל לאציהם שבשמים ומשו"ה נתקדשו קדושת עולם ולכן היה צריכין לזהר שלא לטמא רק לו' קרובים.

"כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו'" (כא:ב). גרסינן בגמ' (חולין י"א ע"א) מנא הא מילתא דאמר רבנן זיל בחר רובא מנלן וכו' רובא דאימא קמן כגון ע' חנויות וסנהדרין לא קא מציעא לן כי קא מציעא לן רובא דלימיה קמן כגון קטן וקטנה מנלן וכו' (שם ע"ב) רב כהנא אמר אחיא מהורג את הנפש דאמר רחמנא קטליה ולימוש דלמא טרפה הוה אלא לאו משום דאמרינן זיל בחר רובא וכ"מ דדדקינן ליה הא קא מינוול וכי תימא משום איבוד נשמה דהאי ניווליה וכו'.

ובתוס' בד"ה וכי תימא הקשו דילף מרובא גופיה דאזלינן בחר רובא דדלמא הרוצח הוא טרפה וטרפה שהרג את הנפש פטור (סנהדרין ע"ח ע"א) ושמא דאזלינן בחר רובא מדלא מיישינן להרוג את הטרפה לא נילף בעלמא, ונראה כוונת המוס' ז"ל דלכאורה י"ל דלעולם לא אזלינן בחר רובא רק דבכאן הקילו להרוג הרוצח דאי שלם הוא שפיר הרגוהו ואי טרפה הוא גברא קטילא קטלי ואף שטרפה שהרג את הנפש אין הורגין אותו כמו שאמרו בגמ' סנהדרין (שם) וגם אסור להרוג את הטרפה בידיים ועיין רמב"ם (הל' רוצח פ"ב ה"א) מי שהרג את הטרפה פטור בדיני אדם ומייב בדיני שמים מ"מ היכי שהרג את הנפש ואן מסופקין אי טרפה הוא שפיר ממיחין אותו כן נראה בכוונת המוס'.

ייסוד ושורש להגיע למדרגת הכה"ג הוא ענוה וכמו שפ' הנועם אלימלך דבר אל בני יומרו מקדשי בניי ר"ל שגם הם יהיו נזירים ופרושים מעצמם וישגיחו ג"כ על עצמם מאוד ולא ישגיחו על זכות אבותם כדי שלא יבא להם התנשאות חלילה מחמת יחוסיהם.

ועיין בקדושת לוי ריש פרשתנו וזה אמור אל הכהנים בני אהרן כלומר שמקודם מקדים להם מה שחפץ השי"ת בהם הוא לא מצד עצמם רק מצד היוחס בני אהרן שאהרן היה כ"כ קדוש עד שבקדושתו הכניס בבניו קדושה גדולה קדושי עליון ולא הם עצמם פעלו כל זאת ולכן אין להם במה להמפאר ואח"כ אז ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו הקדושה שאני מקדש אותם משא"כ כשמאמר להם מקודם ירום לבנם על אחיהם בניי וזהו השי"ת להכניסם במדת ענוה לבנתי ירום לבנם.

ויעזור השי"ת הרי בזמן הזה אנו כולנו טמאי מתים הם וזהו לימוד זכות על דורנו כיון שאין הקדושה הולכת במקום עומאה ולכן אנו מנקשין מהקב"ה שיעבר רוח הטומאה מן הארץ ויגאלנו בגאולה שלמה וזוכה עוד בימים הקדושים האלו להשב שכינתך לניון עירך וסדר העבודה לירושלים ושם נעבדך ביראה כימי עולם בני"א.

רבי יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו שנאמר (ישעי' א:טו) ידיכם דמים מלאו וכ"ש לעבודה וה"ה למגלה עריות אלא דק"ל דא"כ למי דפסולים באלים גם לא ראימי להרמז"ם שפסלן באלים. והנה לסדרת המיו"ט ז"ל שכהן שהרג את הנפש פסול לעבודה שפיר יתיישב קושיא הנ"ל דלעולם לא אזלינן בחר רובא והא דלוקחין אותו מעם המזבח ומצטלין העבודה הוא משום דממילא עבודתו פסולה.

אלא שלאחר העיון לאו פירוקא הוא דהרי דברי המיו"ט בעלמס ז"צ ומפורש כתבו בחוס' (פנהדרין ל"ה ע"ג ויבמות ז' ע"א ד"ה שנאמר) שכהן שהרג את הנפש מותר בעבודה ונשיאת כפים חומרא בעלמא הוא או דשאני נש"כ משום שהרג צידיו ואין קטיגור נעשה קטיגור (ברכות נ"ט ע"א) וא"ת שהרוג גבי הקטרה נמי מקטיר צידים כבר חיי' זה הערוך לנר דהכפרה הוא צנצר ולא צידים עיי"ש שוב ראימי להגרעק"א שהקשה כן אחי"ט הנ"ל ועיין מ"ל (ה"י ב"מ פ"ט הט"ו).

ולכאורה היה נראה דבמנא דבי אליהו (פ' כ"ג) כתב ובי יריבון אנשים והכה איש את רעהו בצנן או באגרופ וגו' רק שנתו יתן ורפא ירפא וכי יכה איש את עבדו ומת נקם ינקם וגו' (שמות כא:י"ב) אמרתי להם רבותי מכאן לרופא שרפא את החולה ושלוח צ"ד שהכה במלקות ארבעים והרב הרודה את

ומקשינן העולם אמאי לא ילפינן דאזלינן בחר רובא מדאמרה חורה (שמות כא:יד) מעם מזבחי תקחנו למות והיינו אפילו כהן ועבודה צידו ואמאי לא חיישינן דדילמא טרפה הוא ואינו חייב מיחה ועכ"פ אין הורגין אותו מאי אמרת כסדרת חוס' דאף אם אינו מחייב מיחה מ"מ הורגין אותו מספק אבל א"כ האיך מצטלין עבודה מספק דאף כהן טרפה מותר בעבודה כדאיחא במנחות וע"כ דאזלינן בחר רובא.

וראייתי בישיבת יעקב שעמד על קושיא זו ומי' דמ"מ לא מוכח דאזלינן בחר רובא דשפיר י"ל דנוטלין אותו מעל המזבח ומצטלין העבודה דאי לא אזלינן בחר רובא א"כ גם מלוח העבודה גופה נמי אינה אלא ספק דהא י"ל דלאו כהן הוא כלל דדילמא לאו אביו הוא ואמי ספק ומוציא מידי ספק ואף לאותו מ"ד לא יליף ממכה אביו דאזלינן בחר רובא היינו משום דיכול לדחות דמיירי כגון שהיו אביו ואמו חבושין בבית האסורין אבל הכא לא שייך זה דאף על אביו נמי י"ל דלאו כהן הוא וא"כ לא משכחת לה אלא כגון שהיו חבושים בבית האסורין כל הדורות עד אהרן חה ודאי אינו במציאות כלל עיי"ש.

ולפום ריהטא עלה בדעמי לומר לפי דעת המיו"ט (שלהי פ"ה דנכורות) ח"ל ושנעבדה בהן עבודה ושהמית את האדם גם זה שם ובנ"א ל"ג ואפשר משום הא דפ"ה דנכורות (ל"ב ע"ג) אמר

חלמידו ודיין וכהן העובד על גבי המזבח שהרגו את הנפש במזיד וכלא עדים והתראה כולן יעברו ממלאכתן וילכו ויעשו מלאכה אחרת ואם חזרו ועשו תשובה מרפאין אותן ואם לאו עונשין אותן אפי' על ממון שלהם וכו' וראיתי ביש"י הנ"ל שפי' חורין למלאכתן וכהן נושא את כפיו כדי שלא תנעול דלת לפני בעלי תשובה אבל לא לעבודה ומשמע דבאמת פסול עבודה.

גם דברי הישועת יעקב ז"ל דמי הכריחו לפרש דחורים למלאכתן היינו שמותר בנשיאת כפים ופסול לעבודה נגד הפוסקים הראשונים דס"ל דמותר לעבוד ולא ישא כפיו וא"כ י"ל נמי דמה שכתב בתדב"א מרפאין אותן וחורין לעבודה היינו לעבוד עבודתו אבל לישא את כפיו הכ"נ נשאר באיסורו וכדעת כל הפוסקים ואין לעשות מחלוקת בין הנדב"א והפוסקים, זה פשוט.

ונתתי את לבי ע"פ דברי התדב"א לתרץ קושיית העולם דאי אפשר למילף דאזלינן בחר רובא מעם מזבחי תקחנו שהרי עכ"פ כהן שהרג את הנפש במזיד ובהתראה ודאי אסור לעבוד העבודה דהכי משמע דווקא אם חזרו בתשובה אז מרפאין אותן וע"כ דווקא כגון שהרג בלי עדים והתראה דבעדים והתראה חייב מימת ב"ד ובודאי לא יועיל לו שום תשובה (ועיין נ"ב א"ח ס' מ"ה), וא"כ כיון דהכא מייירי במזיד והתראה וכמ"ש מעם מזבחי תקחנו למות ע"כ פסול גם

לעבודה ומחורץ קושיית היש מקשין למה לא הביא מכאן ראיה דאזלינן בחר רובא מדמבטלינן ליה מעבודה דהכא שום ציטול ליכא כי באמת עבודתו פסולה ממילא.

ובמה שכתבתי יש ליישב קצת גם דברי החי"ט הנ"ל שכתב דכהן שהרג את הנפש פסול לעבודה דכוונתו שהרג בעדים והתראה דכה"ג אסור לעולם וכלא התראה עד שישיב וגם דברי החוס' יש לפרש בחלוק הנ"ל שמה שאמרו מותר לעבוד היינו דווקא בתשובה אבל כהן העומד במרדו ח"ו עבודתו ודאי פסולה ובעדים ובהתראה אפשר דגם החוס' מודים לעבודתו פסולה ומיושב בזה נמי קושיית רעק"א ז"ל אחי"ט ש"ל דכוונתו דוקא בעשו תשובה וכתדב"א.

ובמה שכתבתי נ"ל ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל מקושיית המ"ל (ה"ל ב"מ פ"ט ה"ו) שהקשה למה לא הביא הרמב"ם דין זה של כהן שהרג את הנפש מותר לעבוד ולהנ"ל י"ל כיון דבאמת כל זמן שלא שב אסור בעבודה ולכן לא הביאו הרמב"ם דלא מקיימא מילתא, וראיתי בת"ל (שאלה י"ג ד"ה ומה) שהקשה להרמב"ם (ה"ל חפלה פט"ו ה"ג) על מ"ש כהן שעבד ע"ז בין באונס וכו' אינו נושא כפים הא מנ"ל והרב בעל לחם רב עלה דעתו לעשות ע"ס ולכתוב במקומו במזיד והוא ז"ל הביא ראיה לרמב"ם ממס' ע"ז (נ"ב פ"ב) בעא

מיניה רבי יוסי בן שאול מרבי כלים
 ששמשו בבית חוניו מהו שישחמשו בהן
 צבה"מ וקמבעיא אליבא דמ"ד בית חוניו
 לאו בית ע"ז הוא והני קנסי קנסי להו
 רבנן משום דבני דעה נינהו אבל כלים
 לא או דילמא ל"ש א"ל אסורין הן, הא
 קמן דטפי מסחבר למקנס כהנים אף
 שוגגים משום דבני דעה נינהו מכלים
 וכיון דפשוט ליה דאפי' כלים אסורים
 כ"ש כהנים אפי' אנוקים ע"כ עי"ש.

ולפי דעת החוס' ו"ל שהבאתי נראה
 דס"ל דנשיאת כפים רק חומרת
 בעלמא הוא א"כ הכא נמי י"ל דמכא
 חומרת חכמים החמירו בדבר והבן, ואגב
 עיין עוד ערוך לנר (פסהדרין י"ח ע"ג ד"ה
 אימא לא ליגלי) דפשיטא ליה דכ"ש דפסול
 לעבודה מכ"ש דנשיאת כפים והביא
 ראיה לדבריו מדברי הריטב"א מכוח
 ועיין במ"ל סוף ה' ביאת מקדש ובש"ע
 או"ח (פי' קכ"ח) והבן.

וראי' מחי' הרשב"א (חולין י"א ע"א) גבי
 אחא מפרה וז"ל וא"ח דילמא
 לאו משום דאזלינן בחר רובא הוא אלא
 טעמא דפרה משום דאזלינן בחר חזקה
 דפרה בת שמים וקיי"ל דטרפה אינה
 חיה י"ב חדש והילכך איגלאי מילתא
 דבשעה שנולדה כשרה היה ואוקי פרה
 אחזקתה י"ל אם אחא אומר דטעמא
 דפרה משום חזקה כ"ש שהוכחח
 דהולכין אחר הרוב דכל דכן הוא דעד
 כאן לא איבעיא לן אי אזלינן בחר רובא
 אי לא אלא משום דלא איפשיטא בעיין
 דהולכין אחר חזקה אבל אי איפשיטא
 בעיין דהולכין אחר חזקה כ"ש דקים להן
 דהולכין בחר רובא דרובא וחזקה רובא
 עדיף וא"כ הכ"ג נילף מדמטמא לאביו
 דאזלינן בחר רובא.

הן אחא דהרשב"א שם כתב דלאו
 מילתא הוא דהא דאמרין רובא
 וחזקה רובא עדיף היינו בחר דאיפשיטא
 לן דאזלינן בחר רוב אבל עד דלא קיי"ל
 דאזלינן בחר רובא אי לא, לא מוכחינן
 לה מחזקה דאימר בחר חזקה אזלינן ולא
 בחר רובא כלל עי"ש וא"כ הכ"ג
 לכאורה מופרך הכ"ש שאמרנו שמתמא
 לאביו, אבל לאחר העיון לא דמי דידן
 לדהחם דהכי עיקר החזקה הוא מכח
 רוב קאחיא היינו שרוב בעילות שדינון
 בחר הבעל שהוא אביו וכן כתבו החוס'
 (נויר מ"ע ע"א ד"ה ומשני) דלריכי משום
 דרוב בעילות אחר הבעל ועי"ז נעשה
 האב מוחזק וא"כ האי חזקה רק מכח
 רובא הוא ואי לא אזלינן בחר רובא א"כ

ולכאורה היה יכול למילף דאזלינן בחר
 רובא מדהתירה החורה לכהן
 לטמא לאביו (ובת"כ ו') יאמר לאמו מה
 ת"ל לאביו מה אמו שהיא מתחללת הרי
 הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו
 דין שיטמא לו אלו כן הייתי אומר מה
 אמו בידוע אף אביו בידוע אביו חזקה
 מנין ת"ל ואביו והרי דהולכין אחר רוב.
 ואין לדחות דמכאן שמעינן רק חזקה
 ולא רובא שהרי רובא וחזקה רובא עדיף
 (קידושין פ' ע"א) וא"כ כ"ש דאזלינן בחר
 רובא.

היה אסור לטמא ואכתי איכא למילף מיניה דאזלינן בחר רובא.

והתוס' חולין כתבו דלא אזלינן בחר חזקה אלא בחזקה אלימחא שהיה לה זמן מצורר כגון חזקת פגויה או חזקת נשואה דבשעה שנולדה ודאי פגויה הימה א"נ כשנשאת ודאי בחזקת נשואה ודאית אבל חזקת פרה אינו כן שלא הימה לה חזקת כשרה מצוררת מעולם דבשעה שנולדה לא נודע אם נטרפה אלא לאחר ששהמה י"צ חדש נודע לנו מחוץ כך שבשעה שנולדה הימה כשרה וכן בכל עת ועת נודע שלמפרע זה י"צ חדש הימה כשרה וזה ל"ה חזקה גמורה ואין לומר זכה"ג אזלינן בחר חזקה ע"כ.

וא"כ הכ"נ באביו שלא הימה חזקה זו מצוררת לעולם וכ"ש הוא מפרה שעכ"פ נתזררה אחר י"צ חדש והיה לן עכ"פ שעה חדא חזקה מצוררת, משא"כ בחזקת אבהות דמעולם לא נתזררה החזקה אלא דאזלינן בחר רוב בעילות וא"כ קשיא אמאי לא ילפינן משום דאזלינן בחר רובא מדמטמא לאביו.

שבתי וראיתי דלא שיבוש דלדרכה כהן מותר לטמא לאביו ממ"נ דאם הוא אביו פשיטא דמטמא לו מה"ת ואי לאו אביו הוא א"כ גם הוא אינו כהן אלא ממזר ושפיר מטמא דאין עליו איסור כהונה כלל [וזה"ע אם היה ממזר מכהן וכבר כתבתי בזה בחשונה (משנייה

מ"נ סי' כ"ה ד"ה שנתים עי"ש] ועיין פנים יפות וצאוה"ח וביע"ד (מ"נ דרוש ט') ועיין מנ"ח (מנהו רס"ד) ודבריהם ל"ע, וכבר הקשו רבני זרפת הצאו דבריהם בשו"ת הרשב"א דלמה נריך קרא דלאביו חזקה דמטמא לו דמאי ס"ד דלא יטמא לו דדילמא לאו אביו הוא ממ"נ מותר לטמא לו וק"ל.

אלא שאכתי לילף דאזלינן בחר רובא מלאחיו ולאחותו כיון שהמורה אמרה דמטמא להם דאפשר דלאו אחותו הוא ואסור לטמא לה והכא אין לומר דלטמא להם ממ"נ דיש לומר דאמו זנתה בולד שני ולא עמו וא"כ הוא כהן ודאי ולא אחותו בת כהן אביו וי"ל קצת דכיון דאי מספקת כולי האי א"כ יש להסתפק נמי דילמא אביו לאו כהן הוא ולא משכחת ליה אלא במי שחבוש בבית האסורים עד אהרן הכהן וא"כ כיון שזה ספק חיה ספק לא חישינן לכל הספקות ועוד דהוה כמה ס"ס להמירא ספק אם אמו זנתה או לא ואם לא זנתה דילמא אביו נמי לאו כהן הוא אלא אם אביו זנתה וכן להיפך דילמא אמו לא זנתה כלל ולכן מותר לטמא לה מכה ס"ס וי"ע.

איברא דהרי כתב הרמב"ם (פ"ג מה"א ה"ג) דהספקות אינו מטמא להם שנאמר לה יטמא מיטמא הוא על הודאי ואינו מיטמא על הספק ועיין כ"מ שם והוא צרימא וכן הביא הר"ף והרא"ש והרמב"ן ז"ל דבספק טומאה אפי' כל

ושמעתי להקשות דמה לאמרינן דנילף ממכה אביו ואמו לאזלינן בחר רובא דילמא לאו אביו הוא דבשלמא באביו י"ל דילמא לאו אביו הוא אכל אמו ודאי הוא ובשם הגאון ר' מרדכי ווינקלער אב"ד מאד שמעתי לפי מה שאמרו בגמ' (נ"ג נ"ה ע"א) ההוא גברא דשמעיה לדביהו דקא אמרה לברתה אמאי לא זניעת באיסקורא הך אימתא עשרי בני אית לה ולית לי מאבין אלא חד כי שכוב אמר להו כל נכסי לחד ברא לא ידעי להי מינייהו אחי לקמיה דרבי בנאה אמר להו זילו חבטו קברא לאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מיניכי שבקא ואזלו כלהו האי דברי הוה לא אזל אמר להו כלהו נכסי דהאי.

ופרשב"ם (שם ד"ה פבטו) לאותן שהם ממזרות הם עוי פנים וילכו לחבטו וזנו הוא לנוע ולא רצה לחבטו וכחז ו"ל דזה לפי הרוב אמנם כשמכה אמו ג"כ חו בודאי ילדה אותה ע"כ אין הוא מן הרוב בניס שהרי הוא מכה אמה ורוב בניס אינם מכין אמם א"כ א"א ללמוד ממנו כלום דניזל בחר רובא כיון דהוא אינו כרוב בניס ואין ללמוד ממנו רוב וי"ל דהכ"נ אביו הוא ודאי ודפח"ת.

ולפענ"ד נראה דלאו קושיא הוא דאמו ודאי הוא לפי מה דקיי"ל מכה אביו ואמו מות יומת אכל אביו רשע אין חייב בכבודו ועל מכתו וקללחו ואי נימא דאביו לאו ודאי א"כ אמרינן

ספיקות שאמה יכול לרבות לעולם הוא טמא ולא אזלינן בחר ס"ס ככלל המורה וא"כ הכ"נ אין לזרף כל הספיקות.

וי"ל לפי סברת הרא"ש ז"ל בגמ' ב"מ (פרק א' אוח י"ג) בקפץ אחד מן המנויים דכל היכי דהמורה אמרה דלא מהני ס' לא מהני אפי' רוב דגס רוב לא ינא מכלל ספק רק דכ"מ אמרה חורה לאזלינן בחר רובא אכל היכא דהמורה אמרה צפי' ודאי ולא ספק אפילו רוב לא מהני ואפילו ס"ס כי הכל בכלל ס' ומה"ט ס"ס צרה"י טמא כיון דהמורה אסרה אפי' ספק וכ"ה סברת ה"ה (ה"י מו"מ פ"ג הי"ב) ועיין תוס' ב"ב (נ"ה ע"ב ד"ה רבי אליעזר) ופסחים (י' ע"א ד"ה ספק ביאה) וראב"ד (ה"י א"ה פ"ג ה"ט) ובתו"ט (פ"ו דמס' טהרות מ"ג), ולפ"ז י"ל הכ"נ כיון דכאן אסרה המורה אפי' ספק והא דמטמא לקרובים גזה"כ הוא וממילא ליכא למילף מיניה רוב וז"ע.

ובעיקר קושיית העולם דלמה לא ילפינן מעם מוצחי שמעתי בשם מורי (שליט"א) זוקלה"ה שחי' דמה טעם טרפה מותר לעבוד עבודה משום שטרפה הוה מומים שבסתר והמורה לא הקפידה אלא אמומין שבגלוי, אכל רוצח שמחויב מיתה נעשה כמומין שבגלוי ואסור לעבוד עבודה והא דכתבו התוס' דרוצח עובד עבודה מיירי כשאינו חייב מיתה או קודם שבאו אחריו אכל לאחר שבאו עבדו נעשה כמומין שבגלוי וממילא אסור בעבודה וזה נכון.

לאו דברי הכל הוא והארכתי בזה
 בחידושין וכי מותר למול שלא בזמנו
 בשעה שהוא מל חינוק בזמנו ואם כאן
 דוקא כיון שהוא מחולל באמת הדין כן
 אפילו מטמא למת אחר וכ"ש בשעת
 שמתמא לקרוביו מותר לכתחילה
 לטמאות לאחר כי הוא מחולל ולאחר
 שפירש שמוסיף טומאה ואסור (שם פ"ג
 ה"ד) א"כ אפילו מטמא לקרוביו והייחתי
 אומר דהותרה מ"מ טומאת אחרים לא
 הותרה הכלל איני מצין דברי רבינו
 הרמב"ם עכ"ל עי"ש.

ונלפענ"ד ליישב דברי הרמב"ם ז"ל
 שהם ע"פ גמ' נזיר (מ"ב
 ע"ב), איחמר רבה אמר רב הונא מקרא
 מלא דבר הכתוב (נמדבר ו:): לא יטמא
 כשהוא אומר לא יבא להזהירו על
 הטומאה להזהירו על הביאה אבל
 טומאה וטומאה לא ורב יוסף אמר
 האלקים אמר רב הונא אפילו טומאה
 וטומאה לאמר רב הונא נזיר שהיה
 עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו
 ומת אחר ונגע בו חייב אמאי הא
 מיטמא וקאים אלא לאו ש"מ אמר רב
 הונא אפילו טומאה וטומאה איחיביה
 אביי כהן שהיה לו מת (נזיר נ"א) מונח
 על כתיפו והושיטו לו מתו ומת אחר
 ונגע בו יכול יהא חייב ח"ל ולא יחלל
 (ויקרא כא:ב) צמי שאינו מחולל יצא זה
 שהוא מחולל ועומד (גירסא הגר"א להלן)
 וכן הוא בחוסי' א"ל ותקשי לך מחני' דתנן
 היה מטמא למתים כל היום אינו חייב
 אלא אחת אמרו לו אל מטמא אל מטמא

לאמו זנתה והוי רשעה ואינו חייב על
 מכתה מיחה ואמאי חייבתו החורה
 מיחה ואין לומר דלעולם לא זנתה ברנן
 אלא נאנסה חדא דאונס לא שכיח ועוד
 דאונס קלא איח ליה כמ"ש הרשב"א
 וע"כ משום דאזלינן בחר רובא ואמרינן
 דהעמיד אותה על חזקתה לדקה היא
 ולא זנתה עם אחר א"כ גם אביו הוא זה
 וחייב על מכתם מיחה וא"כ אכתי נילף
 מכאן דאזלינן בחר רובא וזה לפענ"ד
 (שנת חשי"ד)

"לה יטמא" (כא:ג). הרמב"ם (הל' אהל
 פ"ג ה"טו) כתב, הטומאה לקרובים דחוייה
 היא ולא הותרה לפיכך אסור לכהן
 להתטמאות במת אפילו בעת שמחטמא
 לקרוביו שנאמר לה יטמא ואינו מטמא
 לאחרים עמה שלא יאמר הואיל ונטמאתי
 על אבי אלקט עצמות פלוני וכו' ועיין
 כ"מ שם.

וראיתי במנ"ח (מנחה רפ"ד) שכתב אדברי
 הרמב"ם ח"ל ולא זכיתי להבין
 דברי רבינו הגדול בכאן דנראה מדבריו
 דאם היה הותרה עומאת קרובים היה
 רשאי לטמא למת אחר ג"כ ולא שמעתי
 מעולם דבר זה דכיון דהחורה החירה לו
 דבר זה יעשה דבר אחר אשר תוה"ק
 אסרתו, דרך משל המבואר ציומא (מ"ו
 ע"א) דשבת הותרה אצל קרבנות צבור
 היעלה על הדעת בשעה שמבעיר אש או
 שאר מלאכות לזורך הקרבנות יהא מותר
 להבעיר אש לזרכו וכן מילה דקיי"ל
 ברמב"ם (הל' מילה פ"א ה"ט) דהותרה וזה

לרבה כשפי' אסור ליטמא וכן שנינו
באבל רבתי (פ"ה).

וי"ל דס"ל לרבינו הרמב"ם ז"ל דמה
שאמרו בגמ' כהן שהיה לו מת
מונה על כחיפו והושיטו לו מתו ומת
אחר ונגע בו יכול יהא חייב ח"ל ולא
יחלל וכו' אין כוונתם דמותר לכחילה
אלא שאינו חייב עליו בחיבורין אבל
לכחילה ודאי דאינו ראוי לטמא לאחר
אפילו בחיבורין והטעם משום דטומאה
דחיה דאלו היה הותרה טומאה אללו אז
ודאי הוי אמרינן דמותר אפילו לכחילה
לטמא בחיבורין כיון דטומאה הותרה
אללו אלל מת מה לי אחד מה לי שניים.

ולא דמי לקרבנות ומילה שהקשה מהם
המנ"ח ז"ל דהתם חיחוך השני הוא
מלאכה בפני עצמה ולמלאכה זו הותרה
ולא לאחרות וכן בקרבנות מלאכה זו
הותרה פעם אחת לקרבן ולא פעמיים
שהרי התם מקיים שתי מלאכות משא"כ
הכא הרי שם טומאה אחד הוא ואין כאן
שום הוספת טומאה והבן זה ועוד שהרי
התם איסור שבת לענין שאר מלאכות
עדיין נשאר עליו ולא הותר כל השבת
ולכן כשרוצה לעשות מלאכה אחרת
איסור שבת רובץ עליו אפילו כשאוהה
מלאכה הותרה לקרבן משא"כ הכא
בטומאה כל האיסור טומאה שעליו
הותרה לו ואין עליו שום איסור טומאה
עוד כמו בשבת שנשאר עליו האיסור
שבת.

חייב על כל אחת ואחת ואמאי הא
מיטמא וקאים לא קשיא כאן בחיבורין
כאן שלא בחיבורין.

ופי' המפרש שלא בחיבורין דנגע במת
זה והלך ונטמא במת אחר ודכוותה
נמי במתני' דמיחייב על כל אחת ואחת
וכי חניא הכא דאינו חייב אלל אחת
בטומאת חיבורין שבעוד שמונה לו על
כחיפו נגע במת אחר וכדחני לה בהדיא
דהכא הוא דאינו חייב אלל אחת
דכטומאה אחת דמי הואיל ולא נסתלק
מטומאה ראשונה ע"כ, ועיין חוס' שם
וחוס' שבעות (י"ז ע"א ד"ה נזיר).

ובפ"ד דשמחות אפליגו ר"ע ור"ט ר"ע
לא מחייב אחוס' טומאה בצאתו
יום עצמו שכבר נטמא בו ועיין חוס'
שבעות (שם) דאפי' לכחילה מחיר ר"ע
לטמא בצאתו יום כן פי' ר"ת ור"ט
אוסר, והרמב"ם (הל' נזיר פ"ה הי"ז) כתב
במד"א בשנטמא ופירש וחזר ונגע או
נשא או האהיל אבל אם היה נוגע בידו
ונגע במת אחר אינו חייב אלל אחת
והראב"ד השיג עליו ופי' כיון דקיי"ל
רבה ור' יוסף הלכה כרבה מעתה
טומאה אפי' פירש וחזר ונגע פטור
והכהנים בזמן הזה טמאי מת הן ועוד
אין עליהן חיוב טומאה והמחייב אותם
עליו להביא ראיה עי"ש ובכ"מ ולח"מ,
ובתוס' נזיר (מ"ג ע"א ד"ה מהכא) נראה
כדעת הרמב"ם ז"ל שהרי לא חש שם
אלל משום שכשיחזור ומפרשים דאף

אבל זה דוקא אי אמרינן טומאה הותרה אבל כיון דאמרינן דחיה הרי ג"כ אכתי אסור טומאה רובן עליו ולא נדחה לגמרי רק לאותו המת נדחה ולכן כתב דאסר להטמאות במת אפילו בעת שמחטמא לקרוביו והא דכתב הרמב"ם ז"ל בקרוביו ולא כתב כן במחטמא למת אחר דאלו כתב במחטמא למת אחר כן הו"א דוקא למת אחר שאינו קרובו שלא נדחה לו הוא דאסור לטמא לו לאחר עמו אבל המחטמא לקרובו קי"ל הותרה ומטמא לאחר ג"כ לכן השמיענו טומאת קרובו דחיה וכ"ש אחר כנלפענ"ד.

עוד י"ל דמה שכתב הרמב"ם ואינו מטמא לאחרים עמה אין כונתו בחיבורין אלא כלומר עמה באותו זמן חיבף אחר שטמא לקרובו והכי מורה לשונו במשלו שלא יאמר הואיל ונטמאתי על אבי אלקט עצמות פלוני ולשון ונטמאתי משמע לאו דוקא בחיבורין כמוכן, ובחיבורין מודה הרמב"ם ז"ל לשאר פוסקים דמטמא אפילו לכתחלה כיון דחלל ועומד הוא אלא פליגי בהוסיף טומאה באותו יום ובא להוציא מדעת הראב"ד ור"ת דס"ל דהלכה כר"ע דמתיר לטמא באותו יום אפילו בשאינו בחיבורין וע"ז בא הרמב"ם ז"ל ולמד דלא קי"ל דאפי' פירש וחזר ונגע דטומאה דחיה הוא אצל קרובים וברגע שטמאות קרוביו עברה אסור לטמא לאחר אפילו בו כיום ואילו הוה אמרינן

הותרה אז היינו מתירין לו אותו היום אבל כיון דאמרינן דחיה לא מתירין. (שנת תש"ב)

"ובת איש כהן כי תחל לזנות וגו'" (כא:ט). בשו"ע או"ח (סי' קכ"ח) רמ"א (סי' מ"א) י"א דמי שיש לו בת שהמירה דחה לעכו"ם או זנתה אין מחייבין עוד לקדשו כי אציה היא מחללת (מרדכי פי' נגמר הדין) ותמה במ"א (שם סי' ס"ב) דהא אמרינן בסנהדרין (י' ע"ג) לר"ש שריפה חמורה שכן נחנה לבת כהן שזנתה ומאי תומרא שכן מחללת את אציה ואי איתא דבת כהן שע"א נמי מחללת את אציה א"כ מנ"ל דשריפה חמורה דהא כשע"ז הוה בסקילה (ועיין במחנים השקל שמפרש קושים המ"א והבן) עי"ש מה שחי'.

ובנפש יהונתן (פי' אחרי) תי' לפי מה דאיתא בגמ' סנהדרין (ס"ט ע"א-ע"ב) נחערבו נסקלין בנשרפין ידונו בסקילה שהשריפה חמורה והקשו בחוס' והלא הנשרפין הם רוב וניזיל בתר רובא וחי' החוס' פ"ק דחולין (י"א ע"ג ד"ה ליחוש) דממיטה למיטה לא אזלינן בתר רובה ולפ"ז קשה למה אמרה החמורה לשרוף את בת כהן דלמא לאו אציה הוא ואין מיחמה אלא חנק ובתר רובא לא אזלינן בזה ונ"ל דאי לא היו אזלינן בתר רובא והרי היא ממורת ולא חפסי בה קידושין והרי היא פנויה ופטורה ממיטה לגמרי לכך אזלינן ב"ר ולא הוי ממיטה

ח"ו שפיר זריכין לדונה בסקילה דדילמא לאו אביה הוא ולא הוא כהנת דזה לאו טענא הוא דודאי אביה הוא (ועי' שושנת העמקים להפמ"ג כלל י"ב).

ובלפענ"ד ליישב שיטת הגאון ז"ל דהנה אמרו ז"ל (עי' אהע"ז סי' נ') סע' ה', וזו"ד סי' רכ"ח סע' מ"ג, ועי' בשו"מ ה"ח סי' ח') שלא ליקח אשה או להיפך למי שיש לו מצניו אחד שהמיר דחו ח"ו וכחצו ז"ל הטעם דע"פ רובא דרובא אשתו זנחה עם העכו"ם ולכן הולד שנולד ממנו המיר דחו וכיון שחיישינן שאם הולד זנחה חיישינן דכמו שזנחה עם זה זנחה עם הבנים אחרים גם כן כיון שכבר אחרע חזקה במה שבנה המיר והנה זה הטעם אינו אלא צמי שהמיר דחו ר"ל אבל בזנות ליכא זה הטעם דינמא דגם אמה זנחה כמוצן.

ולפ"ז יש לחלק בין זנות להמרה דבשלמא גבי צחו שזנחה עכ"פ יש לה חזקה צחו וכנ"ל כיון שכבר הוחזקה בכך וגם מוקמינן אמה בחזקה דליקח וכסדרת התוס' חולין וא"כ ע"כ צחו הוא ולכן שפיר הבת בשריפה דודאי צחו היא אבל צנת שהמירה דחה איחרע לה חזקה שהיא צחו ואדרבה כיון שהמירה דחה אמרינן דודאי אשתו זנחה ונולדה מעכו"ם ולכן המירה דחה א"כ א"א עוד לסמוך על חזקה אבהות שלו כיון שיש רוב נגדו דרוב הממרים הוא משום שאמו זנחה וגם מאמה איחרע החזקה נדקת וא"כ באמת איכא טענא

למיחה וכל זה לגבי אם זינחה אזלינן צ"ר משום דאי הוה ממורת היחה פטורה לגמרי אבל לגבי אם ממירה דחה שפיר זריכין לדונה בסקילה הקלה צנת ישראל ולא בשרפה החמורה דדלמא לאו אביה היא ולא הוא כהנת ולא אזלינן צ"ר ממיחה למיחה דאף אם היא צנת ישראל ופנויה והמירה חייבת סקילה כשהמירה דחה וממילא אביה מחללת דלענין חילול אזלינן צ"ר עי"ש.

והנה דברי הגאון הם דברי חכמה ליישב קושיה זו אבל באמת כבר דשו בה רבים בקושיא זו המפורסמת בשם הגר"ז הלברשטאט דאיך משכחה שריפה צנת כהן אי לא אזלינן במיחה צ"ר נימא דלמא לאו אביה הוא והאחרונים תפסו לעיקר בזה ח"י ההפלאה בסוף פ"ק דכתובות דחדיית לן דאע"ג דאין הולכין בממון אחר הרוב דזה אינו אלא כשאנו דנין על דבר זה הוא נוגע לענין ממון אבל אם כבר החזקנו הרוב לשאר מילי לאיסור אז כבר אפי' בממון הולכין אחריו וסברא זו מצוהרת בתוס' בכורות (דף ע"א ע"ג) והביא סברא זו מרן הח"ס ז"ל בכמה מקומות ועיין חת"ס שיטת רוב וקבוע וכן כתב בצ"ל עי"ש, ועי' שו"ת רעק"א (מהד"ם ס' ק"ח) ולפי זה גם צנת כהן כיון דכבר הוחזק בזה שזה אביה א"כ לכל דבר כבר מוחזק ואם זנחה צנת כהן שפיר מחייבין אותה בשרפה ולא תקשה דלמא לאו אביה שהרי כבר הוחזק בכך וא"כ לכאורה נסתר ח"י הגאון ז"ל דלגבי המרת הדת

דילמא לאו אזיה הוא ואינה צשריפה
אלא במקילה ואין הולכין במיתה אחר
רובא ולכן באמת מיתחה במקילה כנת
ישראל דדילמא לאו אזיה הוא ומיושב
קושיה המ"א בס"ד.

ובמה שכתבתי נלפענ"ד לפרש דברי
החכם (משלי י"א) בן כסיל חוגת
אמו וגו', ולכאורה קשה להבין מאמרו
ז"ל דמה לה לעשות ובמקום אחר
פירשתי לפי דברי רז"ל (גדה כ"ה ע"ג)
דאיש מזריע חחלה ילדה נקבה אשה
מזריע חחלה וילדה זכר א"כ חלה הולדת
הזכר בזריעת האשה חחילה ולכן בן כסיל
חוגת אמו שהיא גרמה לו להולד.

אבל לפי הנ"ל נראה לידוע כי אין
חכמה אלא חכמת התורה וכל מי
שאין בו דעת אסור לרחם עליו (סנהדרין
ז"ג ע"ג) ור"ל דעת תורה וכסיל נמי
כוונתו כסיל בתורה וכמו שאמרו (קהל
ב"ד) והכסיל בחשך הולך ואמר המשורר
(סהלים ז"ח) וכסילים מתי תשכילו וא"כ
אם ח"ו הבן כסיל והמיר דחו ר"ל אז
אומרים שאמו זנתה וילדה ממנו פירות
הללו בזנות, וזה שאמר החכם בן כסיל
חוגת אמו שאומרים עליה שזנתה. וזה
י"ל נמי בן חכם ישמח אב ומהו שמחתו,
לפי מה שאמרו ז"ל (מגילה י"ב ע"א) איהו
בבויגנא ואידי בקרא וא"כ אם ח"ו אשתו
זנתה נראה שגם הוא לא טוב ממנה
ולכן אמר בן חכם ישמח אב שנותן בו
שמחה שאשתו כשרה ושיהם לדיקים.

ובזה יש ליישב קושיה העולם למה אמנו
בבקה ע"ה הלכה לדרוש את ה'
ופי' בבית שם ועבר ולא שאלה לינחק
והלל הוא נביא ה' ויגיד לה (ועיין רש"י
ורמב"ן בראשית כה:כג), ויש לומר לפי מה
שאמרו ז"ל ויתרוצצו הבנים בקרבה
עברה דרך בית הכנסת יעקב מפרנס
ללאת ודרך בית ע"ז עשו מפרנס ללאת
וכיון שראתה אחד מהבנים מפרנס ללאת
לפתח ע"ז הרגישה בעלמה שמה ח"ו
יאל ממנה בן שימיר את דחו ולכן אמרה
למה זה אנכי כלומר מעכשיו ודאי יאמרו
שאנכי זינתי דא"כ האין אפשר שיאל
ממנה בן עע"ז ח"ו ולכן לא שאלה
לינחק אבינו כי נחבישה ממנו לומר
שבנה מפרנס לע"ז שלא יחשדה וחלך
לדרש את ה' והוא רחום יכפר.

וראייתי בשו"ת מהרי"א (סי' קל"ה הג"ה
מן המחבר ז"ל) שהביא ראייה
דבבן נח נמי אזלינן בתר רובא מקרא
(בראשית לח:כד) ויאמר יהודה הוציאה
וחשרף ופי' רש"י דינה צשריפה לפי
שבתו של שם היחה ובת כהן היחה וכו'
והא לא ידעינן שהיחה בתו אלא מכח
רוב ומוכח דגם בב"נ אזלינן ב"ר עיי"ש,
ודבריו ז"ל ז"ע דאדרבה כיון דלא
ידעינן דהיחה בתו אלא מכח רוב א"כ
אדרבה אין הולכין במיתה אפילו בישראל
ב"ר אבל לפי מה שכתבתי בשם ההפלאה
כיון דהוחזקה כך שאני א"כ הכ"נ בתמר
שהוחזקה כבתו של שם ואין מכאן שום
ראיה לרוב בעכו"ם.

ובעיקר קושימו ו"ל מחמר נראה דהנה
 באמת הרמז"ן ו"ל הקשה שם
 אפי' אפרים מקשאה שהביא רש"י ו"ל
 שהדין הוא שבת כהן חייבת שריפה אינו
 אלא בזנות עם זיקת הבעל ארוסה או
 נשואה כמו שמפורש בסנהדרין (נ"א ע"ג)
 אבל בת כהן שומרת יבם שזנחה אינה
 במיתה כלל וצ"ן בת ישראל וצ"ן בת כהן
 אינה אלא לאו גרידא עי"ש ומה שדנו
 אותה בשרפה פי' הרמז"ן לפי שיהודה
 היה קצין והוא לה דין מצוה במלכות או
 שהי' הוראת שעה, ועיין גור ארי' שפי'
 משום דצ"ד של שם גזרו על הזנות
 כאמרו בע"ז (דף ל"ו).

גם לפי' רש"י ו"ל יש לומר לפי מה
 שהבאתי בחידושי (עי' שו"ת משנה ח"ב
 סי' ל"ט ד"ה ומדי דבר) בדברי הגמ' יבמות
 (נ"ח ע"א) אמר רבא הא דאמור רבנן אין
 אב למצרי לא חיתה דשטופי בזימה דלא
 ידיע אבל ידיע חיישינן אלא אפילו ידיע
 לא חיישינן ופי' אבל היכא דידוע כגון
 היו אביו ואמו חבושים בבית האסורין
 דלא נבעלה לאחר חיישינן, ואי נולד
 בקדושה דליכא למימר כקטן שנולד ליהוי
 ליה נמי שאר אב דהא ודאי אביה הוא
 ע"כ עי"ש. ונראה מפרש"י דהיכא
 דאביו ואמו חבושים בבית האסורים ודאי
 אביו הוא ולא מכח רובא קאחינן עלה
 וא"כ הכ"נ בתמר יש לומר דכן הוא
 כמוצן, ובעיקר דברי רש"י ו"ל נתקשתי
 בספרי הנ"ל מהא דאמרו בגמ' חולין
 אין אפוטרופוס לעריות ונ"ע.

עוד כתב בתשובה (סי' קי"ג) למ"ד
 דבעכו"ם לא אזלינן בחר רובא
 תקשה מהא דאבות קיימו כל החורה
 כולה ואי אמרינן דלא ינאו מכלל צ"ג
 איך אכלו בשר ליחוס דלמא במקום נקב
 שחט וכמו שהקשו בחולין (י"א ע"ג)
 לר"מ דחייש למיעוטא הכ"נ דלא אכל
 בשרא עי"ש, ולפענ"ד לא קשה מידי
 דממ"נ אכלו בשר דלגבי עכו"ם במיתה
 חלי' מילתא ולא בשחיטה ולא נ"מ כלל
 אי יש נקב במקום שחיטה או לא ולגבי
 ישראל אזלינן בחר רובא וא"כ ודאי
 דקיימו החורה ושחטו ולא חששו משום
 מקום נקב דלדינא דישראל לא חיישינן
 משום נקב וקיימו החורה ולענין אכילתם
 הא ממ"נ מותרים לאכול אי משום דינא
 דישראל אי משום דין עכו"ם ופשוט.

איברא דקושיא מעיקרא ליחא שהרי
 החוס' (חולין כ"ח ע"ב ד"ה אמ"א)
 כתבו בשם הר"ר אלחנן אי וושט יש לו
 בדיקה מבחוץ א"כ מאי פריך ור"מ היכי
 אכל בשרא דלמא במקום נקב שחט
 ונימא דהוה אכיל ע"י בדיקה ותירצו
 א"נ הכי פירושו וכ"ת דלא הוה אכל
 בלא בדיקה פסח וקדשים מאי איכא
 למימר דאי אפשר להפריד העור ולבדוק
 דאין מוס גדול מזה עי"ש, וא"כ הכ"נ
 באבות אי נימא דלא היו אוכלים משום
 שחיטה אבל הלל היו יכולים לאכול בשר
 ע"י בדיקה ונ"ל דכוונתו ו"ל להקשות
 האיך אכלו בשר קדשים כיון ששמרו כל
 החורה ע"כ גם פסח הקריבו וקולת

צ"ע למ"ד דדין צ"ג להם א"כ הא קי"ל כל בן נכר לא יאכל בו והאיך עשו פסח ואין זה דומה לכל שאר מצות שעכו"ם ג"כ אם רוצה מקיים וצפרקי דר"א (הניאו רש"י בראשית כו:ט) שאמרה רבקה להביא שני גדיי עזים אחד לפסח ואחד לחגיגה משמע דהקריבו פסח ואפשר דאחי' כמ"ד דהאבות דין ישראל להם לאחר שכל אברהם אבינו וי"א מכלל עכו"ם לגמרי ויל"ע, עיין רמב"ן עה"פ וי"א בן אשה ישראלית והוא בן איש מזרין, אבל לפי מה שכתבתי לעיל אחי שפיר גם זה דממ"ג היו אוכלין.

או יאמר לפי מה שאמרו בגמ' (ע"ז ה' ע"ב) א"נ דשכיחי מומין דפסלי אפי' בדוקין שבעין בעיני ד' יומין אינהו דמחוסר אבר איח להו בחלחא יומי סגי דא"ר אלעזר מנין למחוסר אבר דאסור לצי"ג עי"ש (ועיין גיטין נ"ה ע"א) וא"כ לצי"ג אפשר לבדוק אפי' קדשים לדליהו לא היו מומא בזה רק מחוסר אבר. ובמש"כ אמרתי לפרש דברי רש"י (בראשית כג:ג) שא נא ל' השחזה חדוד סבינך ושחוט יפה שלא תאכילנו נבלה, ולכאורה למה הזהירו בלשון ושחוט יפה וגם למה שלא תאכילנו נבלה, ולהנ"ל אפשר שאמר ליה יצחק ושחוט יפה היינו שיבדוק תחלה ביושט משום נקב ואז ישחוט ויהא השחיטה יפה דרצה ללאת גם ידי שיטת ר"מ.

(בראשית י"ז) ואל הנקר רץ אברהם וגו' ויתן אל הנער לעשות אותו ובמדרש הביאו רש"י כדי לחנכו במצות וקשה מאחר שהוא בעצמו רץ אל הנקר למה הניח סיוס המצוה לאחר ואפשר דעל הבדיקה לא רצה לסמוך על בנו ועשה בעצמו הבדיקה שלא ישחט במקום נקב ולאחר שדקדקו נתן לנער לעשות אותו.

(שנת חש"ד)

"והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם" (כב:טז). ועיין רש"י אח ענמם יטענו עון באכלם את קדשיהם שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונאסר עליהם והרמב"ן ז"ל ורבותינו דרשו מפני יחורו באוכל טבל אמרו מנין לאוכל טבל שהוא במיתה שנאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה' בעמידין לתרום הכתוב מדבר אבל בת"כ מלאחי וכו' יכול יהיו חייבין על התרומה שבטבל ת"ל את אשר ירימו על המורס הם חייבים ואין חייבין על התרומה שבטבל והשיאו אותם עון אשמה מלמד שאף על הטבל חייבין מיתה כי התרומה שבטבל הוא שהזכיר כאן והכלל כי הכתוב הזה בטבל משמע והזהיר וענש תחילה על הקודש המורס וחזר והזהיר עד שירימו בעתיד כפי מדרש רבותינו ז"ל.

וי"ל לפמ"ש מחלוקת רש"י ותוס' יבמות פ"ו דאמרו מה תרומה טובלת אף מעשר ראשון נמי טובל ופרש"י לתרומה טובלת בשלא הופרשה

ובזה הערני מחומי הגרי"ד ליעצערמאן זי"ל לישב מה שהקשו המפרשים

להפריש והאי טבל כיון דכבר קרא עליה
 שם חרומה איסורו משום דפתיך ציה
 חרומה ולא הפרישו אבל קרא עליה שם
 כבר ועמיד להרימו וז"ש ולא יחללו את
 קדשי בניי את אשר ירימו לה'.

נמצא ג' חילוקים, א) טבל לאחר
 שנעשה כרי, ב) טבל שקרא עלי'
 שם חרומה ולא הפריש שנמצא כבר
 פתיך ציה חרומה, ג) לאחר שהפריש.
 ומדוייק בזה לשון הקרא ולא יחללו את
 קדשי בניי ואי מיירי בטבל מאי שייך
 קדשי בני ישראל הרי אחי לא קידשו
 וטבל חולין הוא ואין בו קדושה אבל
 לפמ"ש אחי שפיר את קדשי בניי וגו'
 כלומר שהם כבר קדשי בני ישראל נמי
 שקראו לו שם חרומה ולא חסר רק
 ההפרשה וז"ש את אשר ירימו והבן.
 ובוה מיושבת קושיית כק"ו דליכא ציה
 אלא חטה אחת כיון דקרא לה שם הרי
 קרא שם כפי ציווי חז"ל אחד מארבעים
 או חמשים או ששים וממילא איכא
 שיעור.

ועייין רש"י (גיטין מ"ז ע"ג) שכתב דמי
 שיש לו טבל אינו מחויב להפריש
 חרומה ממנו אם אינו רוצה לאכול או
 שצדעחו למכור והחויב אינו חל רק אם
 רוצה לאכלו ולפי"ז י"ל נמי דלאו כל טבל
 חייב עליו מיתה משום דפתיך ציה
 חרומה רק טבל שכבר קרא עליה שם
 חרומה ושנחתייב באופן שפירשתי לרש"י
 ז"ל.

חייבין מיתה על אכילתו של טבל דהא
 חרומה מיתה כתיב ציה, והחוס' שם
 ד"ה מה הקשו דא"כ לא ליחסר טבל
 לכהן כיון דחרומה שריא ליה ע"ש ולפי
 הח"כ יש לומר כי דבר זה למדנו מקרא
 דואיש כי יאכל קודש למדנו קודש
 המורס כבר ומולא יחללו את קדשי בני
 ישראל את אשר ירימו למדנו בעמיד
 להרים חרומה וכדעת רש"י דאיסור טבל
 משום דפתיך ציה חרומה.

אלא דכק"ו ציה שערס בחשו' חמה
 היאך אפשר לחייב על טבל משום
 דפתיך ציה חרומה דא"כ כיון
 דמדאורייתא חטה אחת פוטר את הכרי
 א"כ טבל מדאורייתא אין פתיך ציה
 חרומה אלא חטה אחת ואין מחייב
 מיתה על טבל הא ליכא שיעורא דפחות
 מכזית לא מקרי אכילה ואינו חייב והוא
 קושיא עגומה.

והנלפענ"ד לומר דבר חדש דהני
 הכחובים מיירי ציה שקרא
 שם חרומה על הטבל וקרא דואיש כי
 יאכל קודש מיירי דלאחר שקרא שם
 חרומה הפריש החרומה וא"כ יש כאן
 כבר חולין וחרומה ואף שעדיין לא נחנה
 לכהן דהפרשה ונחניה חרי מצות וינהו
 כמ"ש החוס' יומא והרמב"ן ז"ל
 ובשו"ת נוב"י חדש כן מדנפשיה, ומיהו
 קרא דולא יחללו את קדשי בני ישראל
 נמי מיירי בטבל שקרא עליה כבר שם
 חרומה ועדיין לא הפריש אלא צרנונו

שעדיין צידו הוא יכול לישאל כל זמן
שלא שאל הרי הוא הקדש.

והשיאו אותם עון אשמה באכלם
את קדשיהם" (כב: טז). פרש"י (וינימות
פ"ו) לאיסור טבל הוא משום דפתיך זה
תרומה ובחוס' הקשו דא"כ כהן יהא
מוחר באכילת טבל ע"ש ובאחרונים,
וכבר פירשתי במקום אחר וכעת נראה
לפמ"ש במדרש בראשית ברא בשביל
תרומה שנקראת ראשית ובשביל ישראל
שנקראו ראשית נראה דמעיקר הבריאה
הי' צריך להיות התרומה ראשית
להבראות מובדל מחולין זה לעצמו וזה
לעצמו ומובדל גם ישראל בקדושה לעבוד
את ה' וקמו באילנות הי' צריך להיות עץ
פרי שיהיה עץ ופריו שזה בטעם הכ"ג
בכל דבר הי' צריך להיות מובדל בין
קודש לחול.

ברם לאחר ששינתה הארץ נעשה שינוי
בבריאה וחטאו חוה ואדם ונתערב
טוב ברע ונתערב גם בתבואות תרומה
בחולין ונברא טבל וצריך להפריש ממנו
תרומה שנתערב קודש בחול וכן ישראל
לעמים שלא נבדלו עד שבא אברהם
אבינו הגם שעצם הבריאה הי' בשביל
אברהם כדכתיב בהבראש בשביל אברהם
ואולי לא הטילה הנחש וזהמא בחוה הי'
אברהם אבינו נולד מיד אמנם מחמת
וזהמא הנחש לקח ההבדל להבדיל
ולהפריש הטוב מן הרע וזמן רב אברהם
מתרח יצחק מישמעאל כמבואר באלשיך

עוד י"ל דבהא גופיה פליגי אי מקיים
כבר מלות תרומה משעה שהפריש
או אינו מקיים כל המזוה עד שיחננה
לכהן וקרא דושמרו מיירי שכבר בא ליד
כהן או ומחו בו כי יחללוהו וקרא ולא
יחללו מיירי בתרומה שהפרישוהו אבל
עדיין לא נתנוה ציד כהן אבל כבר
הפריש דכה"ג כבר קדשי בני"ה הוה
מ"מ כיון דעדיין לא נתנו לכהן מקרי
את אשר ירמו כלומר לאחר נתינה.

ויש להוסיף ביאור דהרי קיי"ל כל זמן
שלא בא ליד כהן יש לו שאלה אבל
משבא ליד כהן או ליד גובר אין לה
שאלה ולפ"ז יש לומר דקרא ושמרו וגו'
מיירי כשכבר בא ליד כהן ולכן ושמרו
ולא יחללו ולא ימותו וקרא דולא יחללו
את קדשי מיירי שעדיין ציד ישראל וצידו
לשאלו וכיון שעדיין יש צידו לשאלו
ילמוד היחר לעצמו כיון דאכתי יש צידו
לשאלו א"כ אם יאכל וישאל עליו וליכא
איסור למפרע כיון שעדיין ברשותו
יחשוב דנראה דכה"ג אכתי לא חייב
מיחה עלה ולכן מזהיר ולא יחללו את
קדשי בני ישראל כלומר שאפילו אכתי
בני ישראל הוא ולא נתנו לכהן מ"מ
השיאו אותם עון אשמה אם יאכלו כל
זמן שלא שאלו וכעין מה שכתבו החוס'
גיטין (דף ז"ג) דאמאי לוקין על א"א
והעובר על נדרים והא כיון שצידו לישאל
הו"ל הת"ס ותי' דאוקמינן אחזקתיה
כמו שהוא עכשיו והכ"ג אמרה תורה
ולא יחללו את קדשי בני ישראל אפילו

והנה אמרו חז"ל (שנה ל' ע"ג) אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך הוללות אלא מתוך שמחה של מצוה. והמפרשים פ"י דלכן הכהנים נושאים כפיהן בחז"ל רק ביו"ט שאז הם בשמחה, ועי' ברמ"א (או"ח סי' קכ"ח סע' מ"ד) והמג"א הביא דבקצת מקומות אין נושאים כפיס ביו"ט שחל להיות בשבת ועי' שע"ת מה שהביא משו"ת בית אפרים ובשבת נחלקו הפוסקים אם נושאים כפיס.

והנה אכילת שבת הוא כדי לכבדו ולענגו באכילה ושתי' ואז הוא בשמחה (עי' ט"ו סי' חרפ"ח סק"ח, ובשו"ת שנות יעקב ח"ג סי' ל"א, ועי' סי' הר"ן שנת ס' ע"ג דמשמע דיש שמחה בשבת), משא"כ כשאין לו מה לאכול אז הוא עצב, וכמו שאמרו הא דלא זלילא דעתאי דלא אכלי בשרא דתורא. עי' ב"ק (ע"ג ע"א) ועי' מס' חולין (פ"ד ע"א) כעין זה, ומעתה זה שאמרו במדרש מעולם לא זזה שכינה מישראל אפי' בשבת של חול, היינו שמקיים בעצמו עשה שבתך חול ואינו יכול לענג את השבת כראוי וחסר השמחה הצריכה להשראת השכינה, ואפ"ה לא זזה שכינה ממנו כיון דמעשיו לש"ש משום שלא יצטרך לבריות וק"ל. (שנת תש"ב)

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו'" (כג:מ). ובגמ' סוכה (דף ל"ד) עץ הדר שטעם עמו ופריו שוה הדר הדר באילנו משנה לשנה ועיין רמב"ן

וגם אח"כ הי' צריך לעבור גלות מצרים לצרף ולעבד הטוב מן הרע וכל זה להבדיל הרע מן הטוב ח"ש רש"י דאיסור טבל הוא משום דפתיך בה תרומה והבן.

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון וגו'" (כג:ג). ואיחא במדרש (מונח כ"ס ובפר"ד) מעולם לא זזה שכינה מישראל אפילו בשבת של חול, ועי' סוף פרשת קרח שם מונח הלשון, והוא תמוה. ולפע"ד נראה לפרש דהנה אמרו (בילה ט"ו ע"ג) לוו עלי ואני פורע, וברושלמי איחא דמותר ללוות ברבית לצורך סעודת שבת (העמיקו המג"א בה"ש סי' רמ"ג) ועי' ירושלמי (מו"ק פ"ג ה"ג) מלוין ברבית לחברות מצוה, ועיין במס' בילה (דף ט"ו) דבהוצאת שבת אם הוסיף מוסיפין לו ואם פוחת פוחתין לו.

ברם בפסחים (ק"ג וק"ג) אמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ובתוס' פסחים הקשו מבינה הנ"ל וחירו דהא דאמרינן במסכת בילה מיירי בשלו אם יש לו והאחרונים חירו דבמי שעדיין לא נצטרך ליטול אמרינן עשה שבתך חול, אבל מי שכבר בא לידי מדה זו נוחנין לו הכל. ועי' בשו"ע (יו"ד סי' ק"ס כנ"י) ממה שהביא מחשו' מהרי"ל דהיינו דדרך היתר ולא רבית ממש (ועי' בשו"ת שו"ת מהר"ם ח"ג סי' י"ז, ועי' בשו"ע ברמ"א יו"ד סי' קע"ב) ועי' בחיקוני זהר (תיקון י"ט) דמאן דמוסיף להוצאת שבת ע"ז מזמית לו טובה.

ע"ה"ת ורבים חמהו בגמ' נחלקו מה הוא
 אחרוג ואימא חבושין וכיוצא בו וכי לא
 נטלו אחרוג עד החס, ועיין רמב"ן
 שכחנז ופשוט של מקרא יאמר שנקח לנו
 פרי עץ הדר ונקח כפות חמרים וכו'
 ע"ש האמנם מלאחי להרמב"ם
 בהקדמתו הנפלאה למס' זרעים וז"ל.
 שלא מלאנו מחלוקת כמה שאמר הכתוב
 (ויקרא כג:מ) פרי עץ הדר כדי שיאמר
 אחד שהוא אחרוג ויאמר אחר שהוא
 חבושים או רמונים או זולמו ולא מלאנו
 מחלוקת בעץ עבות שהוא הדס ולא
 מלאנו מחלוקת בדברי הכתוב וקצומה
 את כפה שהוא כופר וכו' וכיוצא בזה
 בכלל המלות אין מחלוקת בהן שכולם
 פירושים מקובלים מפי משה.

ועליהם ועל דומיהם אמרו כל החורה
 נאמרה כללומיה ופרטומיה
 ודקדוקיה מסיני אבל אע"פ שהם
 מקובלין ואין מחלוקת בהן מחכמי
 החורה הנחונה לנו נוכל להוציא ממנה
 אלו הפירושים בדרך מדרכי הסברות
 והאסמכתות והראיות והרמזים המצויין
 במקרא וכשתראה אותם בתלמוד
 מעינים וחולקין זה על זה במערכת
 העיון ומביאין ראיות על אחד מאלו
 הפירושים והדומה להן כגון מה שאמרו
 במאמר הכתוב פרי עץ הדר אולי יהיה
 רמונים או חבושים או זולתם עד שהביאו
 ראיה עליו ממה שנאמר פרי עץ הדר
 (סוכה ל"ה ע"א) ואמרו עץ שטעם ע"ו
 ופריו שזה ואמר אחר פרי הדר באילנות
 משנה לשנה ואמר אחר פרי הדר על כל

המים אלו הראיות לא הביאום מפני
 שנשתכח עליהם הענין עד שנודע להם
 מראיות האלה אבל ראינו בלא ספק
 מיהושע ועד עתה שהאתרוג היו
 לוקחים עם הלולב בכל שנה ואין בו
 מחלוקת אבל חקרו על הרמז הנמצא
 בכתוב לזה הפירוש המקובל וכן היא
 ראייתם על ההדרס (שם דף ל"ב)
 וראייתם על דיני אברים בעונש ממון
 (ב"ק פ"ג) והוא מה שחייב למי
 שהשחית אבר מאברי חבירו וראייתם
 גם על כן על בת איש כהן הנזכרת
 לשם שהיא א"א (סנהדרין ג') וכל
 הדומה שהוא נוהג על העיקר הזה.

זה ענין מה שאמרו כללומיה ופרטומיה
 ר"ו לומר הענינים שנוכל להוציאם
 בכלל ופרט ובשאר י"ג מדות והם
 מקובלים מפי משה מסיני וכולם אע"פ
 שהם מקובלים מפי משה לא נאמר בהם
 הלכה למשה מסיני שאין לומר פרי עץ
 הדר הוא אחרוג הלכה למשה מסיני או
 חובל בחבירו משלם ממון הלל"מ שכבר
 נחבאר לנו שאלו הפירושים כולם מפי
 משה ויש להם רמזים במקרא או יוצאו
 אותם בדרך מדרכי הסברא כמו שאמרנו
 וע"כ כל דבר שאין לו רמז במקרא ואי
 אפשר להוציאו בדרך מדרכי הסברא עליו
 לבדו נאמר הלכה למשה מסיני ע"כ
 ע"ש.

והנה מצוה מדברי הרמב"ם שלימוד
 החורה ודיעתה וקיום המלות
 הם שני ענינים, שהמלות שאנו מקיימים

כגון אחרוג והדס וערבה וכן עונשים וכיוצא בהם הכל כאשר לכל אין לנו דנין בהם מפני שכן מצינו הלימוד בגמ' על זה ודרשו כן ממקראות אלא שהמלוות שאנו מקיימים שכן קבלנו בקבלה אמתית אופן קיום המלות מפני משה רבינו מסיני ומסרה ליהושע דור אחר דור עד דורינו אנו ואס יבא מי שהוא ברוב חכמתו ופלפולו ויאמר שחבוש זה אחרוג הגם שע"פ דרכי הפלפול יראה כאמת והגון מ"מ לא נאצה ולא נשמע לו לשנות הקבלה מאבותינו שהאחרוג הוא הפרי מה שאנו לוקחין כי כבר קבלנו מפני משה אופן קיום המלוה וידענו מה הוא אחרוג והדס וערבה וכיוצא בו וע"כ שהחכם הזה שהעלה שחבוש הוא אחרוג לא כוון לעצם המלוה כראוי.

ולפמ"ש הרמב"ם י"ל בפשיטות קושית החוס' שהיה האי תלמיד יודע לטהר שרץ בק"ן טעמים ואעפ"כ אמרה התורה שהוא טמא ונדע שכל מה שקבלנו הוא אמת דבפוליס אפשר לעייל פילא בקופא דמחמא ואפשר לטהר אפילו שרץ בק"ן טעמים אבל אנן אקבלה נסמוך והביאו שם מפני שר"מ היה חריף עלום ואמרו שם גלוי יודע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו מפני שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים ועל טהור טמא ומראה לו פנים ולכן הביאו אחריו האי תלמיד שהי' יודע לטהר שרץ בק"ן טעמים ואעפ"כ אנן אקבלה סמכינן והתורה אמרה שהשרץ טמא הוא.

וההסבר לזה כפי מה שאמרו בגמ' עירובין (דף י"ג) תלמיד היה לו לר"מ וסומכוס שמו שהיה אומר על דבר ודבר של טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה ועל כל דבר ודבר של טהרה ארבעים ושמונה טעמי טהרה או לפמ"ש שם חנא תלמיד ותיק הי' ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים. ובדברי הרמב"ם האלו נראה נמי ליישב קושית החוס' שם שהקשו מאי חריפות הוא לטהר את השרץ שהתורה טמאתו בדידי ע"ש ועיין שו"ת הרמ"א מה שתי' ועיין בק"ו מהר"ל מה שהאריך שיש בכל חפץ אפילו טמא סימני טהרה שצריך להוציא את הכל הגם שלעצם הוא טמא.

שוב מצאתי כן גם בחי' הרשב"א (פוכה דף ל"ה ד"ה ס"ר וכו') פי' והא ודאי קים לן דהדר היינו אחרוג ולא היו מסופקין בדבר שעשו מימות משה וכו' וכן הא דאמרינן זה הדר וכו' ואמרינן נמי הדר באילנו משנה לשנה לא שיהא הולכה גמור שהוא אחרוג שהרבה אילנות אחרים יש שהם כך אלא שהקבלה העידה לנו שהדר זה אחרוג ואחרוג לשון חמדה וריגוג ובשם התואר בא הלשון להעיד על סימניו ע"ש.

ומבואר דכל קיום המלות והנהגת מנהגי ישראל ואופן קיומם הכל מקובל מפני משה רבינו עליו השלום

פרי למינו וחולא הארץ עץ עושה פרי אשר זרעו צו למינהו והנה הצווי היה שיהיה טעם עזו ופריו שזה והארץ שינמה וחולא הארץ עץ עושה פרי ולא עץ פרי שלא היה טעם עזו ופריו שזה וחולא הארץ הימה הראשונה ששינמה מצווי הקב"ה. וצא הנחש והשיאה לחוה שתאכל מעץ הדעת ואמר לה שלא תענש שהרי הארץ גם כן שינמה ולא נענשה ואין כלום אם תאכל אלא אדרבה כי יודע אלקים שהוא לטובתו של הקב"ה כניכול שזוה שלא לאכול מעץ הדעת ולא לטובת הנבראים.

וגמרא גמירי לה ע"פ מסורה שמסרו לנו רועי נאמנים מפי משה רבינו ואפילו מה שנשים זקנות נוהגות וכמ"ש הרשב"א בתשובה (ח"א סי' ע') וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות הכל קבלה ממה שמיני וכל מה שלא קבלנו אינה חורה דכל מה שחלמיד ותיק עמיד לחדש נחנה למשה אלא הרבה דברים קבלו ונשתכחו כשגש מאות הלכות ושבע מאות ספיקות בימי אבנו של משה וכיוצא בזה וחזרו ויסודו חכמינו ז"ל כמבואר בירושלמי כל זה.

"ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'" (בג:מ). ובמדרש ראשון לכפר על מעשה אדם הראשון וז"ב, וכבר פי', וכעת נראה דהקשו המפרשים לפ"מ שאמרו (אבות פ"ד מ"ב) בן עזאי אומר הווי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, וא"כ מי שהתחיל במצוה לעולם ימשוך אחר מצות ותקשה יציר כפיו של הקב"ה היאך אפשר שעשה עבירה לפי הכלל דמצוה גוררת מצוה והוא נולד לעשות מצות וז"ל דאהכ"נ הוא לא עשה עבירה ראשונה אלא חוה הביאה לו מן העץ ולכאורה אצלה נמי תקשה הא מצוה גוררת מצוה וז"ל דלגבה נמי הא הנחש השיאה אלא דלגבי נחש תקשה במה השיאה.

והנה כוונת הבריאה הימה שיהיה הכל למינייהו ואפילו הדשאים לקחו ק"ו לעצמם אם באילנות אשר ניכרים ואפ"ה אמרה חורה למינייהו אגן ודאי צריכין לצאת למינייהו חוה הימה עיקר הבריאה שלא יהיה ערבובי' ואם היה נתקיים להוציא עץ פרי הי' כל הפרי והאילן טעמם שזה וכן הי' נתקיים באדם שהי' אדם מוליד בנלמו וכדמותו ובדומה לו והיו הבנים נמשכים אחר האב ממש בלי שינוי כי הנשמה שהוא חלק אלוך ממעל לעולם טובה היא ורק הגוף שהוא נברא מן הארץ הוא החומר שגורם להעבירות ולולי שחטאה הארץ היה הגוף נברא בלי שינוי מהאב והיה כל אדם מוליד כדמותו בגוף והיו נמשכין אחריו לטובה.

אמנם כאשר שינמה הארץ וחולא עץ עשה פרי נמצא דהפרי נשתנה

ונראה לפמ"ש במדרש שהקב"ה צוה לארץ חדשא הארץ עץ פרי עושה

השינוי. ואולי דזה מה שמבואר במטה
אפרים לומר יה"ר לנשים שפוסלות את
האחרוג זהו"ר בנטילת הפיטמה ע"ש
יש מפקפקין באמירת יה"ר הג"ל
ולפמ"ש יש לו מקום והבן.

ובמש"ב נלפענ"ד לישיב מה שפרש"י
(יבמות דף פ"ו) דאיסור טבל

הוא משום דפתיך בה תרומה ובחוס'
הקשו דא"כ כהן יהא מותר באכילת טבל
ע"ש ובאחרונים, וכבר פירשתי במקום
אחר ולפמ"ש נראה לפמ"ש במדרש
בראשית ברא בשביל תרומה שנקראת
ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית,
הנה מעטם הצריחה הי' נריך להיות
התרומה ראשית להצבראות מובדל מחולין
זה לעצמו וזה לעצמו ומובדל גם ישראל
בקדושה לעבוד את ה'.

ונראה דכמו באילנות הי' נריך להיות
עץ פרי שיהיה עלו ופריו שזה
בטעם הכ"נ בכל דבר הי' נריך להיות
מובדל בין קודש לחול אמנם לאחר
ששינתה הארץ נעשה שינוי בצריחה
וחטאו חוה ואדם ונחערב טוב ברע
ונחערב גם בחבואות תרומה בחולין
ונצרא טבל ונריך להפריש ממנו תרומה
שנחערב קודש בחול וכן ישראל לעמים
שלא נבדלו עד שבא אברהם אבינו הגם
שעטם הצריחה הי' בשביל אברהם
כדכתיב בהבראש בשביל אברהם, ואילו
לא הטילה הנחש זוהמא בחוה הי'
אברהם אבינו נולד מיד אמנם מחמת
זוהמת הנחש לקח ההבדל להבדיל

מהעץ נמצא דהאדם שמוליד נמי הגשמיות
נשתנה ואינו מוציא כדמותו ממש וכללמו
ועיין א"ע עה"ת עה"פ ודרך את לחמך
ואת מימך וגו' לא יהי' בך עקר שהכל
חלו במאכלים ע"ש, ולכן יש שינוי ח"ו
והגורם הראשון הימה האדמה לזה והיה
עצירה גוררת עצירה וכנ"ל.

ונראה דמהאי טעמא אמר הקב"ה
לאחר שנתקללו בזיעת אפיך
חאכל לחם עד שובך אל האדמה כי
ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר
תשוב, ולכאורה אמאי נענש דוקא לחזור
לעפר ובשעת אזוהרה לא כתיב רק
(בראשית ג"ו) ומען הדעת טוב ורע לא
חאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות
תמות. ולא אמר שימות ויקצר ואולי
ימות וישאר על האדמה או ישרף ולמה
עכשיו לאחר הקללה אמר עד שובך אל
האדמה כי ממנה לקחת, ולהנ"ל אחי
שפיר דהאדמה היא שגרמה לו לחטוא
ששינתה מתחילה והיה בכלל עצירה
גוררת עצירה ושפיר נתקללה ליקח אותו
לאחר מותו ע"ד ראו גידולים אשר
גדלת.

והנה באחרוג כתיב ולקחתם לכם ביום
הראשון פרי עץ הדר ופיי ז"ל
(סוכה ל"ד, ועיין רש"י כאן) פרי עץ הדר
שטעם עלו ופריו שזה וא"כ באחרוג
הארץ לא שינתה ולכן לוקחים אחרוג
ביום הראשון של סוכות לכפר על מעשה
אדם הראשון לומר שאדם הראשון באמת
לא חטא אלא בשביל האדמה שגרמה לו

הוא על פי מה דאמרו חז"ל (ועיי' אבות
 פ"ד מ"ג ונאדר"נ פכ"ה מ"ד) עבירה גוררת
 עבירה, וא"כ אם שב מעבירה ומחלו לו
 רק עליה ועדיין יש לו עבירה אחרת,
 אכתי לא הועיל כלום שבדאי יחטא עוד
 כיון שעבירה גוררת עבירה, ועיי' רמב"ם
 (פיה"מ סוף אבות דף נ"ו) דכשיבא העת
 להפרע מהם אז יודמנו סיבות לבנ"א
 להפר החורה כדי שיבא העונש עליהם
 במשפט וע"כ זריחם לו למחול גם עליה
 וכן עד סוף כל העבירות עד העבירה
 הראשונה שעבר כדי שלא יהי' לו עוד
 עבירה שלא היא גוררת עבירה.

ולהפריש הטוב מן הרע זמן רב אברהם
 מתרח יצחק מישמעאל כמצואר באלשיך
 וגם אח"כ הי' זריך לעבור גלות מצרים
 לזרף ולעבד הטוב מן הרע וכל זה
 להבדיל הרע מן הטוב וז"ש רש"י
 דאיסור טבל הוא משום דפתיך צה
 חרומה והיינו מעצם הצריאה ועכשיו
 אסור לאכול עד שיחרום ויבדיל אבל
 מ"מ הכהנים נמי אסורים צו בטבל אפי'
 לדעת רש"י וכנ"ל ולכן נצטוינו ולקחתם
 לכם ביום הראשון פרי עץ הדר שטעם
 עזו ופריו שזה לכפר על מעשה ראשון
 אדם הראשון וכנ"ל וה' הטוב יכפר.

ועיין בד"ח עה"ח ח"ב בדרוש לש"ש
 דמפרש הכתוב שובה ישראל עד
 ה' אלקיך (הושע י: ב) בהקדם מה ששמע
 מפי הר"ר אלימלך זי"ע שזריך האדם
 לשוב בתשובה עד העבירה הראשון
 שעשה מעודו כי אין אדם עובר עבירה
 אלא אם עבר מקודם עבירה קטנה
 ואמר על עצמו דעשה תשובה ג"כ
 בשעה שהיה חינוק ומוטל על שדי אמו
 וטפח על דדיה גם על זאת עשה תשובה
 עי"ש. וכן על כל חטאי העולם זריך
 לעשות תשובה, דכיון שהוא ערב להם
 א"כ עדיין יש לו עבירות מכח ערבות
 דכל ישראל ערבים זל"ז (עיי' שנועות דף
 ז"ט) וזה היא הפשט על מה דאמרו כל
 ישראל ערבים בעון של איש
 אחד.

"ולקחתם לכם ביום הראשון"
 (בג:מ). במדרש איחא לכפר על מעשה
 ראשון, היינו על חטא אדה"ר. ותמוה.
 ועיין בנפש יהונתן מה שמירץ בזה,
 ודבריו ז"ע וכמ"ש שם המגיה. ולענ"ד
 נראה דהנה איחא עוד במדרש תנחומא
 (אמור פרשה כ"ב) "ביום הראשון" ראשון
 לחשבון עונות (ועיין ט"ו מה שפי' גריש הלי'
 ר"ה סי' תקפ"א) וכבר הארכתי בזה
 במקום אחר. ובשם הרה"ק רבי ל"י
 מבארדיטשוב חי' דהנה אמרו רז"ל (יומא
 פ"ו ע"א) תשובה מאהבה זדונות נעשו לו
 מזכות, וסוכות הוא תשובה מאהבה,
 וא"כ מכל העבירות נעשו מזוות ולכן
 חושבין העונות לידע שחמת כל העבירות
 נקבל מזוות, ע"ש.

והנה אמרו (קידושין מ' ע"ב) יחיד ששב
 מוחלין לו ולכל העולם כולו, ופי'
 המפרשים הא דמוחלין לו כל עונותיו

ורבינו בחיי פרשת בחקותי (ויקרא כו: לו)
 מביא מדרש שיה"ש רבה עה"פ

אל גנת אגוז ירדתי למה נמשלו ישראל
לאגוז מה אגוז אחת נוטל אחד מן הכרי
כולן ממרדדין [יורדין] ומתגלגין זה אחר
זה כך ישראל לקה אחד מהם כולם
מרגישין שנאמר איש אחד יחטא ועל כל
העדה יקלוף (במדבר טו:כג ע"ש),
וזריכים למחול לכולם. אמנם לכאורה
ל"ע האיך עבר עזירה ראשונה, ובשלמא
שני' עזירה גוררתו אמנם ראשונה
מנ"ל. ע"כ משום חטא אדה"ר שחטא,
ומזה נמשך לכל דר ישראל צעונה פגם
קטן אשר מחמת זה חוטא חלילה. א"כ
באמת זה הוא החטא הראשון, ועי"ז
באים כל העונות ר"ל משום גריה.

והנה ציוה"כ לאחר שמוחלים להם
לישראל כל העונות והם כקטן
שנוול דמי ונעשין נקי מכל העונות (עי'
שה"ש פ"א ל"ח) א"כ אין להם שוב
עזירה גוררת עזירה, וא"כ האיך
משכחת שישראל חלילה חוטאין ואמאי
סוכות הוא ראשון לחשבון עונות. אע"כ
משום חטא אדה"ר שהוא הראשון ועי'
פגמו של זה.

ועתה שפיר מיושב המדרש, ולקחתם
לכם ציום הראשון לכפר על
מעשה ראשון, והי' קשה לי למדרש
האיך אפשר חטאים בסוכות אחר יוה"כ
כיון שאין כאן מעשה ראשון שכבר מחלו
לו ועי' זהר (ח"ג דף קפ"ו) מפני מה
נקרא שמו ראשון אמר להם הקב"ה ראו
עצמכם כאילו עכשיו החחלתם לסגל
מצות ומעש"ט לפי שהמצות ומעש"ט

שעשיחם עכשיו כבר נשקלו צר"ה כנגד
העונות והכרעתי לכם לכף זכות עכשיו
קבלו מצות ומעש"ט הלואי שהראשונות
יכפרו על עונותיכם.

ועי' אמר היינו על חטא אדה"ר שזה
הוא הראשון וממנו נמשכו כל
החטאים צעונה משום עזירה גוררת
עזירה ד' יילנו מהם ובפרט לפי מה
שמבואר במפרשים דאדה"ר חטא יום א'
דסוכות לפי המדרש דיהי ערב יהי
בקר הי' ציוה"כ א"כ חטא ציום שישי
וזהו ציום ט"ו ראשון לחג הסוכות.
ועי"ז מובן שפיר דברי המדרש (ויק"ר
פ"ל ט"ז) דסוכות ולקחתם לכם ציום
הראשון אני פורע לכם מן הראשון זה
עשו ונגלה לכם ראשון וצונה לכם ראשון
ומציא לכם משיח דהוא נקרא ראשון
עי"ש ודו"ק והבן וק"ל.

א"י לומר בדרך פשטות דהנה אמרו
חז"ל (סוכה ל"ה, ברכות מ') פרי שאכל
אדה"ר אחרוג הי', וממילא זריבין לתקן
במה ששחת, ועיקר תשובה היא באומה
מקום ובזמן באומה אשה. ועי' ר"מ הל'
תשובה (פ"ג ה"א). ואחי שפיר המדרש
"ולקחתם לכם ציום הראשון" לכפר על
מעשה ראשון, היינו על חטא אדה"ר
כיון דפרי שאכל אחרוג הי', וכנ"ל.
(שנת השכ"ה)

"כל האזרח בישראל" (בג: מב). נראה
די"ל למה לא אמר כל בני ישראל ישבו
או כל ישראל ישבו בסוכות. וי"ל דהולכי

תדורו אלא דיש עוד חיוב בסוכה מקרא
 דלמען ידעו דורתיכם ולזה נריך סיפור
 או כוונה או תרוייהו ואם לא כוון לא
 יאל ידי מלות סוכה מדין למען הודיעך
 אבל אעפ"כ יאל ידי תשנו כעין תדורו
 כנלפענ"ד ונחי' הארכתי קנא.

"ויצא בן אשה ישראלית והוא בן
 איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו
 במחנה בן הישראלית ואיש
 הישראלי ויקב בן האשה וגו'
 ויניחו במשמר לפרש להם על פי
 ה'" (ויקרא כד-י-יב). ול"כ למה פירש
 שהוא בן איש מצרי והא נכרי ועבד הבא
 על בת ישראל הולד ישראל, ורש"י פי'
 מלמד שנחגייר ומשמע דדין גוי היה לו
 מקודם, ודבריו ז"ע לפוס ריהטא (ועיי'
 רש"י יבמות מ"ה ע"ב, ונחום' בנורות מ"ז ע"א
 ד"ה ולא עיי"ש) וכבר הקשו בן הרמב"ן
 והמורח, והרמב"ן מי' דנאמת לא היחה
 גירות ממש רק כמו שנחגיירו כל ישראל
 שנכנסו לברית בטבילה ומילה בשעת
 מ"ת עיי"ש, וחכמי נרפת מי' דקודם
 מ"ת הולד הולך אחר הזכר.

ועיין בגור ארי' דלדברי כולם ז"כ
 כתבם והוא בן איש מצרי והלא גר
 שנחגייר כקטן שנוולד דמי (עיי' יבמות כ"ב
 ע"א) ואינו בן מצרי ודברי רז"ל יודעים,
 עוד י"ל דרש"י פי' ויניחוהו לבדו ולא
 הניחו מקושש עמו ששניהם היו צפרק
 אחד ויודעים היו שהמקושש דינו במיתה
 (סנהדרין ע"ח ע"ב) אבל לא פורש באיזו
 מיתה אבל במקלל הוא אומר לפרוש

דרכים פטורים מן הסוכה וכן תלמידים
 ההולכים לקבל פני רבם והולכי דרכים
 בכלל, ובגמ' סוכה כ"ה שלוחי מלוא
 פטורין מן הסוכה, ובדף מ"ז ע"א שם
 דרב הונא בר חיננא וכל גדולי הדור
 איקלעו בסוכה בשמיני ספק שביעי מיתב
 הו יתבי ברוכי לא בריכי ומסיק דגמירי
 מאפר קאחי, ועיין רש"י ותוס' גמירי
 דמאפר קאחי בלו מן האפר שבהמותיהן
 רועות שם ולא ישנו בסוכה כל ימי החג,
 ולזה אמר כל האזרח בישראל שהוא אזרח
 וזהו תשנו כעין תדורו.

"למען ידעו דרתיכם כי בסכות
 הושבתי את בני ישראל וגו'"
 (בג:מג). עיין סוכה י"א וטור א"ח סי'
 תרכ"ה ענני כבוד ועיין רש"י כאן וכתבו
 הב"ח והמג"א ועוד שחייב לכוון ולספר
 לבניו דבר זה בסוכה ואם ישב ולא כוון
 לזה כתב הבכורי יעקב דלא יאל ידי
 סוכה והפמ"ג כתב דבדיעבד יאל,
 ונסתפקו אי לא כיון ואכל אם היה
 כאוכל בחוץ לסוכה או רק אינו מקיים
 המלוא אבל לא היה כאוכל בחוץ.

ולפענ"ד נראה דתרי דיני מינהו
 דצפסוק הקודם בסכת תשנו
 שבעת ימים ודרשו מזה חז"ל (סוכה כ"ח)
 תשנו כעין תדורו ועיין סוכה ב' ע"א
 והנה פשוט דהדר בביתו כל השנה אינו
 מכויין לשום דירה או לא מכויין והכ"נ
 היואל לסוכה ודר שם אין נפ"מ אם
 מכויין או אינו מכויין כל שהוא דר שם
 במציאות כל שבעה הרי קיים תשנו כעין

האיסור אבל האיסור הוא במחשבה או לא אמרינן עקימת שפחים הוה מעשה עי"ש (יש להעיר מחוס' בכורות נ"ט ע"א ד"ה במחשבה, וחוס' ג"מ מ"ג ע"ב ד"ה החושב דחשבת דפיגול הו' דדיבור ולא נלב), וכדברי א"י מלאחי בכריעות (ג' ע"ב ד' ע"א) שהקשו שם לר"י דאמר כסיפת קומתו הו' מעשה עקימת שפחים נהו מעשה גבי מגדף אמר רבא שאני מגדף הואיל וישנו בלב וכו' אמר רבא שאני עדים זוממים הואיל וישנן ברציה ופרש"י בד"ה וישנן ובד"ה גליון הואיל וישנו בלב עיקר איסורו במחשבת הלב ואין כאן מעשה ומה שמדבר אינו אלא משמיע איסורו וכו' עי"ש.

במצא מזה דמגדף לא הו' מעשה הואיל וישנו בלב פי' שפיקר איסורו בלב ולפי זה יש לומר למה לא ידעו דמגדף במיתה ממקלל אביו ואמו דגבי מקלל אביו ואמו צריך לפרוט בשפחיו דוקא בעקימת שפחים ואמחשבה לחודה לא מחייב כבכל החורה כולה וכה"ג ודאי עקימת שפחים הוה מעשה אמנם מגדף הואיל וישנו בלב וא"כ לא הוה מעשה כלל וא"א למילף ממקלל אביו ואמו דהחם עקימת שפחים הוה מעשה ולכן שפיר לא ידעו אס' הוא במיתה או לא וזה נכון בס"ד.

ומעתה נראה לפענ"ד לבאר דברי רבינו הראב"ד (הל' סנהדרין פכ"ו ה"ג) שכתב הרמב"ם המקלל עצמו לוקה וכו' אינו לוקה עד שיקלל בשם מן השמות

להם משום שלא היו יודעים אס' המקלל חייב מיתה אס' לא, ותמוה הא"ך לא ידעו שהוא במיתה שהרי כבר אמרו בהמקלל אביו ואמו מות יומת וכבר ידעו מזה א"כ ק"י להקב"ה ואפילו אס' נדחוק דאין עונשין מן הדין אבל עכ"פ ידעו שהוא במיתה, וע"ז יש להשיב שהרי אמרו ז"ל (קידושין ל' ע"ב, זהר ח"ב ג"ג) שלשה שותפים באלם הקב"ה ואביו ואמו וא"כ קב"ה נמי בכלל אב ואם הוא ונכלל עמהם לעונש מקלל ח"ו ואין זה בכלל ק"י ועיין גמ' כריעות (ה' ע"א) במו וג"ש והיקש וכו'.

עוד י"ל מה שאמרו ואל בני ישראל חדבר לאמר (שם:טו) והלא כל החורה לבני ישראל נאמרה, עוד דיוק אחד מתחיל ונוקב שם ה' מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה כגר כאזרח בנקבו שם יומת ומתחיל בשם ה' ומסיים בנקבו שם ולא אמר בנקבו שם ה' כבמחלה וז"ע.

והנראה דבש"מ בב"מ הביא בשם א"י לישב מה שקשה דגבי תמורה אמרינן ואס' המר ימר אזי סופג את הארבעים משום דאמרינן עקימת שפחים הו' מעשה וגבי פיגול הכהן המפגל אינו חייב מלקות דלא אמרינן עקימת שפחים הו' מעשה ותי' דלא אמרינן עקימת שפחים הו' מעשה רק היכי דלא אפשר לעשות הדבר בלי דיבור והדיבור צריך להמעשה אבל במקום דסגי מחשבה בלי דיבור והדיבור לא אחי אלא להשמיע

מין מכיון שקילל אין זה ירא ע"כ
 ע"ש, והנה נראה דכוונת הראב"ד על
 דברי ירושלמי הללו שמפורש כאן קלל
 חזירו בשם ודלא כמו שזיינו הכ"מ
 הירושלמי דלקמן והכא הרי למדו דקלל
 את חזירו בשם מקרא ליראה את השם
 הנכבד ועיין פני משה וכתיב צרישא
 דקרא אס לא תשמרו וגו' והרי מפורש
 משום דדוקא השם הנכבד שהוא השם
 המיוחד וס"ל להראב"ד ז"ל דכיון
 דלפינן לה מקרא ליראה את השם ע"כ
 דלא מחייב רק אשם המיוחד ולא אכנויין
 וזה לפענ"ד נכון בשיטת הראב"ד ז"ל.

והנה לפי מה שהבאחי דממיר נמי היו
 לאו שיש בו מעשה כיון דצדיבורו
 אהעביד מעשה וכן נראה שיטת
 הירושלמי ג"כ א"כ לית ליה לר"י
 הראיה מממיר ונשבע לשקר דהו נמי
 לאו שאין בו מעשה ולא קי"ל כר"י בזה
 דאדרבה ממיר ונשבע לשקר לאו שיש בו
 מעשה הוא דעקימת שפחים הוה מעשה
 וא"כ המקלל חזירו בכנוי נמי לאו שיש
 בו מעשה הוא משום דצדיבורו אהעביד
 מעשה אבל אפ"ה אמרי חזרייא דהמקלל
 ענמו וחזירו אינו לוקה ואין לומר שהוא
 מטעם שאין בו מעשה כמו שרצה לומר
 ר"י שהרי באמת הני יש בו מעשה נינהו
 אע"כ טעם אחר ק"ל לחזרייא דאין
 לוקין אכנויין וממילא לא קבלו מיניה
 דר"י.

ובזה אחי שפיר נמי שלא תקשה דנסוף
 פ"ג אמרו דממיר מקרי עושה

וכו' או בכנוי מן הכנויים כגון חנון וכו'
 ובהשגות א"א אינו לוקה אלא בשם
 המיוחד והכא איתא צירושלמי ע"כ,
 והרדב"ז שם דחק הרבה ליישב דברי
 הראב"ד ז"ל וכוונתו, והכ"מ הביא דברי
 הירושלמי (שנעוה פ"ד ה"י) המקלל ענמו
 וחזירו בכלן עובר בלאו מהו ללקות
 חזרייא אמרו אינו לוקה אמר לון ר'
 יוסי למה שהוא ל"ת שאין בו מעשה
 ע"כ ומשמע שר"י בא לחלוק על דברי
 חזרייא ואמר למה אחס אומרים שאינו
 לוקה מפני של"ת שאין בו מעשה הוא
 אין זו טענה שהרי הממיר והנשבע
 לשקר לאו שאין בו מעשה הוא ואפ"ה
 לוקין עליו וה"ה למקלל ענמו וחזירו
 וכדיהיב טעמא צריש חמורה, והראב"ד
 נראה שמפרש שלא אמרו חזרייא אינו
 לוקה אלא בשאר שמות חוץ משם
 המיוחד ור"י מתמה דמהיכי חיסק
 אדעתין ללקות ואפ"י על שם המיוחד
 כיון דלאו שאין בו מעשה והשיבו לו
 שבדין הוא לוקה אע"פ שאין בו מעשה
 כדאשכחן בממיר ונשבע לשקר ע"כ.

ולולי דצריהם הקדושים היה נלפענ"ד
 לומר דשיטת הראב"ד מבוארת
 צירושלמי סוף פרק ג' דלעיל (ונמראה
 פנים ד"ה והרי ממיר זיין לעיין בסוף פרקין
 דלעיל) והתם מסיק הירושלמי דממיר הו
 מעשה דצדיבור הוה מעשה ונשבע לשקר
 מין ר' יוחנן בשם ר' ינאי כי לא ינקה
 קילל חזירו בשם מניין ריש לקיש בשם
 ר' הושע"י ליראה את השם וגו' קילל
 את חזירו בשם על דעתיה דר' יוחנן

בן איש מצרי וכיון שכתיב והוא בן איש מצרי מספקא ליה דילמא דין עכו"ם ליה ומיתחו בסייף או דין ישראל ליה ומיתחו בסקילה ולכן ויניחוהו במשמר לפרש להם באיזה מיחה בסייף או בסקילה והא דאמרו בת"כ מלמד שנחגייר לאו גירות ממש רק כדעת הרמב"ן ז"ל ומיושב נמי למה לא למדוהו ממקלל אביו ואמו דהכא ספיקא אחרת היה ליה, ואז בא הצו להוליאו ולרגום אותו באבנים כדין ישראל, ולכן אמר ואל בני ישראל מדבר לאמר וגו' דבעכו"ם דין אחר להם כן היה נראה לפענ"ד בדרך דרוש, אבל בגמ' סנהדרין (ע"ה ע"ב) מפורש כדעת רש"י דלא ידע כלל שהוא במיתה עי"ש.

ומצאתי בספר חוט המשולש שהביא קושיא שהקשתי דאמאי לא ידע במגדף דחייב מיחה ממקלל אביו ואמרו והכתיב הוא אבין קניך הוא עשן וגו' (דברים ל"ו) ומי' להספק היה שמה במקלל השם דחמירא נידון במיתה החמורה דהיינו שריפה ונראה נמי דמפרש דמשה ידע דבמיתה הוא [ולא חש לדרוש הכי אף דבגמ' מבואר דלא ידע שהוא במיתה].

והחוט המשולש כתב שם לפי מ"ש החו"ט (סנהדרין פ"ו מ"ה ד"ה אמור) לתרץ דברי הרמב"ם (הל' עכו"ם פ"ג ה"ח) דכתב ושאלין את הגדול שבצדדים ואומרים אמור מה ששמעת בפירוש והוא אומר והדיינים שומעים ועומדים על רגליהם וקורעין ולא מאחין

מעשה כיון דבדבורו איחשבנד מעשה והכא אמר ר"י דממיר הוא לאו שאין בו מעשה ולפי מה שהבאתי אחי שפיר דבאמת לא הוא מחלוקת דר' יוחנן (בסוף פ"ג) ס"ל דממיר הוא לאו שיש בו מעשה ולכן לוקין והכי אכן נמי קי"ל בש"ס דילן אבל ר' יוסי דמקשה להו לחברייה מממיר ונשבע לסקר משמע דס"ל דממיר הוה לאו שאין בו מעשה ג"כ אבל כיון דאכן לא קי"ל כן אלא ס"ל דממיר הוא לאו שיש בו מעשה א"כ בכנויין נמי אין לוקין דלית לן ראיית ר' יוסי ולכן ס"ל להראב"ד דאינו לוקה אכנויין ודו"ק בזה כי הוא עמוק בס"ד.

ועיין יד רמה (סנהדרין ס"ה ד"ה פסקא) אי חייב אכנוי, והנה כבר הבאתי לעיל דעת חכמי זרפת דקודם מתן תורה הבן הולך אחר הזכר ועכו"ם הבא על בת ישראל הולד גוי א"כ בן האשה הישראלית הנ"ל שהיה בן איש מצרי י"ל דהיה ליה דין עכו"ם לשיטתם ז"ל אלא שעכו"ם המצריך את השם ג"כ חייב מיחה כמבואר (סנהדרין נ"ו ע"ה) ובכנויין הוא דפליגי אי מחויב עכו"ם מיחה או לא, והרמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"ג) כתב דאכנויין נמי חייב אלא שחילוק זה יש דעכו"ם מיתחו בסייף כעל כל ז' ממות שלו וישראל מיתחו בסקילה.

ומעתה יש לומר דמשה נסחפק אי הבן הנ"ל דין עכו"ם ליה כרבני זרפת או דין ישראל ליה ונולד לו הספק ממה דכתיב ויזא בן אשה ישראלית והוא

וכי הכ"מ ובירושלמי פריך וכי אמרינן ליה גדף ומשני אלא אוחו השם שאמרתי לפניכם קלל וכו' קלל וכו' והתוי"ט חי' קושיה בירושלמי דכי אמרינן לו גדף דכשאומרים לו כן לא לגדף מכוונים לא אנו ולא הוא אלא כדי לקיים מצוה שקילה במנצח את השם ומצוה אינה מחקימת אלא בכך ולפיכך נחייב לומר לו שיפרש עכ"ל וכחך החוט המשולש דדבריו א"ש ליישב הרמב"ם שזה הטעם שהגמ' דידן לא חש לקושיא זו של בירושלמי וכי אמרינן ליה גדף מאחר דחייב שכבר אמר השם להוציאו ולרגמו אע"ג דכ"מ זריזין העדים לפרש עדותן ממש בפני הדיינים וכו' ועכ"פ משה בעלמו קודם ששמע מפי השם לחייבו מיחה י"ל דהוה מסופק בזה וכו', עיי"ש.

שבתי וראיתי דלא הוא באמת קושיה וחי' הסמ"ג (ל"ח מ') שכתב שם טעם לתשובה המינים מפני שבמיחה ז"ד מחכפרין המומחין וזה עשה כ"כ עבירה גדולה שאין הקב"ה רוצה שיהא לו שום כפרה ומטעם זה אומר אני שנסחפק משה במנצח את השם שחא פטור ממיחה ז"ד אע"פ שאפילו מקלל אביו ואמו הוא בסקילה החמורה יותר מכל המיחות ע"כ עיי"ש, אבל החוס' בסנהדרין (ס"ו פ"א ד"ה גמור קודש מחול) כתבו היפוך דברי הסמ"ג דאיכא למיפרך מה לבשר ודם שכן דואגים ומחבייטין בכך עיי"ש ועיין גה"ש שהקשה אמה שכתב רש"י בז"ה בנקבו

עד שיברך שם בשם וקשה ליה הא ממילא לדידהו מקלל אביו ואמו אינו חייב עד שיברך בשם המיוחד בק"ו, דאם מנצח השם בכינוי פטור ק"ו למקלל אביו בכינוי ולמ"ש חוס' ניחא אבל הסמ"ג לאוין וכו' עיי"ש ודברי הסמ"ג נראה מקורם בירושלמי (סנהדרין פ"ו ה"ח) דבק"ו גמור קודש מחול ועיין פני משה (הל' פנו"ס ה"ז פ"ג) דבירושלמי חולק עם החוס' ודו"ק כי קלרתי.

וראיתי בזריח משה שהביא קושיה מג"ס הסמ"ג ז"ל דהיכי כתב דזה היחה ספיקו של משה הא אין עונשים מן הדין וחי' דאפ"ל שדברי הסמ"ג הם אליבא דמ"ד עונשין מה"ד אלא שהקשה כיון דהסמ"ג פסק כמ"ד דאין עונשין מה"ד א"כ אמאי כתב שלא כהלכתא, דהא אליבא דהלכתא דאמרינן דאין עונשין מה"ד (להסמ"ג) ליכא ראייה משם ועיי"ש מה שהי' אבל לאחר בקשת הסליחה לפענ"ד הכא לא זריז לטעם דעונשין מה"ד והכא אליבא דכ"ע חייב הוא דהרי זה רק כעין גילוי מילתא ולא זריז לק"ו כלל וכעין שכתב הרמב"ם (הל' מ"א פ"ט ה"ג) בזכר בחלב ולענין זה הבת וכ"כ הרמב"ם (הל' סומא"ם פ"א) ועיין רמב"ן עה"ח (פ' שמיני) ועכ"פ הרי הקב"ה בכלל אב הוא ודו"ק.

ובדרך אגדה י"ל דאמרו ז"ל (קידושין ל"ו פ"א) אם כבנים אם כעבדים בזמן שעושין רצונו של מקום קרויין בנים ובזמן שאין עושים רצונו קרויין

עבדים והכא במצרך השם ח"ו אין עושה
 רצונו של מקום הוא וממילא מקרי עבד
 למקום ולא בן וא"כ א"א למילף ממקלל
 אביו ואמו כיון דלאו בכלל בן הוא אלא
 בכלל עבד ולא מצי למילף ממקלל אביו
 ואמו ולכן לא פירש מה יעשה לו ומק"ו
 לא למדו ג"כ כמוכן.

ודע דנהא שכחנו הפוסקים בשם
 הסמ"ג דהטעם דאין עונשין מן
 הדין הוא משום שכשהוא עושה עבירה
 חמורה אין הקב"ה רוצה בכפרתו ולולי
 דברי האחרונים ולולי דמסחפינא הוה
 אחינא ליישב שיטת הסמ"ג עם שאר
 פוסקים ולא פליג אחוס' ז"ל דטעם
 דאין עונשים מן הדין בכל מקום הוא
 משום שמה אית ליה פירכא ממקום אחר
 אלא דהסמ"ג מיירי הכא באופן שאינו
 ק"ו גמור אלא כעין גלוי מילתא כהא
 דנתן מזרעו למולך דמייתי שם דמקצת
 זרעו חייב וכל זרעו פטור וע"ז לא צריך
 ק"ו שהרי כשהעביר כל זרעו גם מקצת
 זרעו העביר וגם הם בכללו אפ"ה פטור
 מגזה"כ וע"ז נתן טעם משום גזירת
 הכחוב משום שהיא עבירה חמורה יותר
 מדאי ואין הקב"ה רוצה בכפרתו אבל זה
 לא מכחיש הק"ו במקום אחר שיהיה רק
 בכלל ק"ו גרידא דהתם אין העבירה
 חמורה יותר מדאי אפשר דמודה
 דהטעם משום דאית ליה פירכא ודו"ק
 בכל זה.

אמנם הדרנא בי דהרי הצעלי חוס'
 עה"ת פ' אמור ג"כ פירשו

כסמ"ג וכ"כ הריב"א שם ע"ש, ובשו"ת
 הרשב"א (ח"ד סי' י"ח) שפ"י ג"כ כסמ"ג
 ובמהרש"א (פנהדרין דף ס"ד) העלה חידוש
 דין דאעמה"ד משום דאין הקב"ה חפץ
 בדקו של החייב ע"ש וכן נראה מחוס'
 אמנם מריב"א משמע היפוך זה ודו"ק
 והבן. (שנת תשי"ח)

"ויצא בן אשה ישראלית והוא בן
 איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו
 במחנה" (כד:י). ע"ן רש"י (מ"כ) מהיכן
 יצא רבי לוי אומר מעולמו יצא וכו'
 ומחניחא אמרה מזית דינו של משה.

ונראה עוד מאחר שאמר ויצא בן וגו'
 לא שייך בתוך בני ישראל או
 שהי' לו לומר וצא בתוך ולשון ויצא אינו
 נופל על בתוך אלא הי"ל ויצא אל
 המחנה וברש"י מלמד שנתגייר וזה בתוך
 שנתקבל בתוך בני ישראל ומיהו הרמב"ן
 ז"ל חלק על רבוחינו בעה"ת הנרפחים
 דמשעיה שמל אברהם אבינו בניס אנחנו
 לה" אלקינו ולא צריך גיור וכן גוי
 אע"פ שהוא פגום לכהונה ואין לו יחוס
 מ"מ ישראל הוא.

והגראה בעוה"י דהנה צמציאות יש צ'
 עולמות בעולם הזה עולם
 החורה והקדושה והחסידות והתרוממות
 הטרה והפרישות העונה והשפלות
 לעבוד על עצמו ולשבור מדות רעות
 למדות טובות ורוממו מכל לשון וקדשנו
 במצותיו ללמוד וללמד לשמור ולעשות
 ולקיים את כל החורה עם כל מדה

ולהשתלט עליהם ושכן צריך להיות לערב
 רע בטוב ולבטל הרע ולא ראה להאמין
 דמין במינוח אפילו באלף לא בטיל, ואין
 ח"ש במינוח ואפיקורסות, וכשלא נתנו
 לו לעשות הפקרות כרצונו יאל בחוץ
 הרחוב ויזעק חמס והלך לב"ד של משה
 שיעשה לו נדק וכשמשה רבינו חיבבו יאל
 וגידף, ואל לו מה שיאל לו.

והנה ככל החזיון הזה אנו רואים בדורנו
 בעונ"ה שנחקיימה הקללה
 ויחערצו בגוים והולכות בני וננות ישראל
 בבתי ספר קאלעדזש ועוד יחד ולומדים
 שם מינות ואפיקורסות וננות ישראל
 נושאות למזרים וכן להיפוך ואח"כ באים
 וטוענים לשנות התורה לטובתם שהבן
 הנושא מזרית יהי' הולד כשר וכן הבת
 שנשאח למזרי יהי' ולד כשר בלי פגם
 וכיוצא בו ויירש את אביו טפח רוחם
 יאבדו אלף כמותם והתורה לא ישמנה.
 וכל אלו השחזנים בעיקבתא דמשיחא
 שחונפא יגיו וכיון דחזיף כולי האי ש"מ
 ומה"ט נמי אמר וינאו במחנה בן
 הישראלית ואיש הישראלי שהמריצה באה
 מבן הישראלית שהוא הבן מזרי והוא
 התחיל במחלוקת, ובמדבר הערב רב היו
 מחוץ למחנה ישראל שהענן פולטן, ולא
 כנס רק זרע אברהם יצחק ויעקב
 הכשרים ביחוסם כדכתיב ויחילדו על
 משפחותם ולפי שהי' בן איש מזרי העו
 פניו לברך את ה' ולגדף בבית דינו של
 משה דישראל לא פקירי כולי האי,
 והרבה יש להזהר מבני ערב רב האלו
 בזמינו דוקא וד"ל.

נכונה, ועולם השני הוא עולם המזרים
 הגויים הרשעים מגנים כל מדה נכונה
 גאותנים כל מדה רעה, והנה בן מזרי
 זה הי' בעולמו של אביו המזרי מדבר
 בלשון מזרי הולך בשרירות לבו ועושה
 כל מעשה נבלה כמעשה ארץ מזרים.

והנה כל זמן שזה הולך לדרכו ובעולמו
 וזה הולך לדרכו ועולמו אפשר
 להחקיים אבל כאן זה האיש הי' מעורב
 משני עולמות מזד אחד בן ישראלית
 ונוטה לזד הישראלי ומזד השני והוא בן
 איש מזרי נוטה לדרכו של עשו רציחה
 ושפיכת דמים, ופחאוס ואל בן האשה
 הישראלית והוא בן איש מזרי בחוץ בני
 ישראל כלומר בן מזרי זה נכנס בחוץ בני
 ישראל ורצה להיות ולהתנהג כבן מזרי
 מדבר בלשון מזרי ועושה מעשה מזרי
 כמעשה ארץ מזרים בכל מעשיו
 ומחשבתו ופעולותיו ובחוץ בני ישראל
 ולומר שהוא כאחד מהם.

ולפי שכשנכנס בחוץ בני ישראל הי'
 משונה מהם ודחיו והלכותיו שונות
 מבן ישראל שאינו יורש את אמו ובמקום
 לקבל על עצמו ולשנות את עצמו אם
 רצה להיות בתוכם וכמוהם ולשמוע
 למנהיגיהם, וכמ"ש אולם לקרחת הלך
 בנמוסיא, לא הספיק בזה שנכנס בחוץ
 בני"י, אלא התחיל לקנטר ולריב עם איש
 הישראל ולסייע בלשון שלומית בת דברית
 שלמדה מזרית והלכה בחיכוכים ללמוד
 וגרס לה שזנתה עם המזרי ואל בן הזה
 להיות דובר ומגיד לו ולהם מנהיג שלהם

"ויצא בן אשה הישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה" (כד:י). במתנתא חנא מצ"ד של משה יצא מחוייב צא ליטע אהלו צמוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מצני דן אני אמרו לו (ובמדנר 3:3) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף.

ונראה לומר למה אמר מצית דינו של משה דוקא והלא היו כמה צתי דינין שהקים משה כמבואר בפ' יתרו, ונראה דהנה התה"ד צתש' סי' שג"ב הוצאו דבריו חו"מ סי' רע"ו ק"ד ועיין רמ"א שם דשחוקי שאין לו יו יורשין מן האב אין משפחת יורשין אותו אלא הוא כגר ונכסיו הם הפקר ואפילו צמתנת שכ"מ לא חקנו לו להיותו מחנה וע"ש וצתמ"א. וצמתנת שכ"מ נחלקו צה הרי"ף צשס רב האי גאון רמו תחק"ז ורמב"ם פ"ט מנחלות ה"ו וסמ"ג עשין פ"צ דמתנת שכ"מ כירושה שווה רבנן והרא"ש חולק ע"ש. ועיין קצוה"ח סי' רנ"ו ומה שדחה צתמ"מ שם, אלא דבהגהות רעק"א ח"מ סי' רע"ו הנ"ל צין לתשובת זקן אהרן שפסק צמעשה דהיכא שאין ידוע לנו יורשים מצד האב אז יורשים קרובים מצד האם מדין ירושה ממש וגם יש להם דיני קדימה הקרוב קרוב קודם, והציא ראי' מס' רבינו ירוחם נתיב צ"ה.

ובענייני הארכתי צזה צס"ד (מצא מקומו

צש"מ משנה מהד"ס ח"ד סי' רל"ו) דאין מדברי רבינו ירוחם ראי' ואדרבה מפורש להיפך וגם צרשצ"ס צ"צ מפורש להיפך וממילא אין לסמוך על הזקן אהרן נגד כל הפוסקים הסולקין ומבואר ההיפך דכל שאין לו קרובים מן האב אין נותנין ליורשי האם, והנה צן הישראלית והוא צן איש מצרי רנה ירושה צשצט דן ואמרו לו לבית אבותיו כתיב ולא זאת שאין לו ירושה אלא אפילו מה שהשאיר אחריו נמי לא יהיו לו יורשין אלא נכסיו יהיו הפקר כיון שיש לו דין גר צנכסים.

איברא דהרי קיי"ל רוב צעילות חולים צצעל, עיין סוטה (כ"ז ע"א) לעולם ישא אדם צת דומה ולא ישא דומה ועיין טוש"ע א"ע סי' ד' סט"ו אשת איש שיצא עליה שהיתה מזנה תחת בעלה והכל מרננים אחריה אין חוששין לבניה שמת הם ממזרים שרוב צעילות חולים צצעל, וצשו"ת חוט השני סי' י"ח הוצא צפת"ש דסמכינן ע"ז אפי' לענין ירושה ומבואר דאפי' אשתו זינתה מ"מ לענין ירושה א"א לדחות את צנה משום דקיי"ל רוב צעילות הולכות אחר א"כ הגם שצא המצרי על אשתו הרי בעלה ה"י קיים וחלינן רוב צעילות אחריו ולא חיישינן דלמא לאו זרעו וא"כ טענתו היתה טענה נכונה על שצט אציו שמגיע לו מצית אבותיו.

ונראה דכל זה היכא דסמכינן ואזלינן צתר רוב כי הרוב אינו מצטר הספק אלא דין הוא (עיין ש"מ צ"מ ו' ע"ב

בפ' נצבים (דברים כט:יז) פן יש בכס שרש פרה ראש ולענה, הזכיר השורש לומר כי הוא יכול להביא באלה הדורות הבאים, ואמר פורה ראש לרמוז כי משורש מחוק לא ילא מר וכל אשר לבנו שלם עם השם הנכבד ולא הרהר כלל בע"ז לא יוליד מודה צה, ואל תקשה עלי צוה מן הכתוב והוליד בן פריך כי אמת הדבר וקוד גדול לא אוכל לפרש בו, וממלית הדברים כי אי אפשר לבן ישראל מזרע אברהם יצחק ויעקב שח"ו ישחמד וילך יעבוד ע"ז ואם ח"ו יקרא כזה אז ודאי שהוא אינו מזרע ישראל אלא בא מעם אחר.

ובאמת כעין זה אמרו גם בגמ' (סנהדרין ק"ז ע"א) ויהי דוד בא עד הראש אשר ישחווה שם לאלהים ואין ראש אלא ע"ז וכו' בקש דוד לעבוד ע"ז והנה חושי הערכי לנגדו מלך שכמותך וכו' עד מדוע לא דרשת סמוכין דהנושא יפת תואר מוליד בן סורר ומורה הרי דבין אשה שילדה מעכו"ם ובין ישראל שבה על יפת תואר שהיא מעכו"ם הולדות יולאים לתרבות רעה ר"ל והבן. וז"ש ויאל בן אשה ישראלית וקשה והיאך זה במציאות לבן אשה ישראלית שיקלל ולכן הקדים והוא בן איש מזרי ולכן ילא ויקלל ואמת היתה ופירסמה הכתוב וכדעת הרמב"ן ז"ל, והבן.

"ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי" (בד:י). ובת"כ מהיכן ילא רבי לוי אמר מעולמו ילא וכו' וממנייתא

בשם הרא"ש ועיין פנ"י קידושין ע"ג) אכל היכא דאפשר לברר מזרינין ולא אזלינין בתר רוב (ועיין ש"ע יו"ד סי' א' ונוכ"י מה"מ ח"ע סי' קל"ט) ועיין מל"מ פ"ו ממעילה דכל היכא דאפשר לחקן בעינין אחר ולא לסמוך על רוב לא אזלינין בתר רובא. והנה משה רבינו הי' דן ע"פ רה"ק בלא עדים ובלא התראה (זהר ב' ע"ט) ועיין עוד מס' יומא מחר משפט וכיון שדן ע"פ רה"ק ידע שזה הוא בן מזרי ולא מרוב הבעילות וז"ש ויאל מאיזה מקום ילא ומשני דוקא מבית דינו של משה ילא מחוייב שמשה הי' דן ע"פ רה"ק וידע שהוא בן איש מזרי ואין לו חלק ונחלה בתוך עם ישראל דלביית אבותם כתיב.

ונראה מעמה שראה זה האיש שהוא בן המזרי וזהו המזרי שהרג משה רבינו א"כ הוא שהרג את אביו בשם המפורש כמבואר ברש"י (ב:יד) ויקב השם שהרג המזרי בשם, וכאן פרש"י הוא המזרי שהרג משה ולכן ויקב ושפך כעסו על שניהם.

"ויצא בן איש ישראלית והוא בן איש מצרי וגו'" (בד:י). ועיין בעלי החוס' והרמב"ן ז"ל שנחלקו למה כתיב והוא בן איש מזרי והלא נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, והחוס' חלקו בין קודם מתן תורה דהלך אחר הזכר אפי' עכו"ם, והרמב"ן ז"ל חלק עליהם.

והנראה לפענ"ד לפמ"ש הרמב"ן ז"ל

משה שדן ע"פ ה' ומן השמים גילו לו
 שזה בן איש מצרי ולכן יצא וגידף כביכול
 על שדוע הדבר למשה.

או יאמר באופן הנ"ל אלא בדרך אחר
 והוא דלכאורה יש לעיין בהא דרוב
 בעילות הולכין אחר הבעל ומ"מ לעיין
 דיני ממונות שבה לדון דיני ממונות יש
 להסתפק מה דינו שהרי בגמ' נחלקו רב
 ושמואל אי אזלינן בחר רובא דיני
 ממונות וקיי"ל כשמואל דאין הולכין
 בממון אחר הרוב וקיי"ל באיסורי
 דהולכין אחר הרוב.

ונסתפקו הראשונים ז"ל היכי דתרוייהו
 איתנהו בהדדי דין ממון ודין
 איסור היכי דיני דיני להאי דינא עיין
 כתובות (ט"ז ע"א חוס' ד"ה כיון) דרוב
 נשים בתולות נישאות כי ליכא עדים מאי
 הוי לרב פריך דאית ליה הולכין בממון
 אחר הרוב ובת"י שם על הגליון אפשר
 אפי"י לשמואל ועיין הפלאה שם דנפ"מ
 היכי דנשאל והוחזק לדבר אחד כגון שבה
 לשאל על דבר איסור והוחזק בחר רוב
 אז גם לענין ממון הולכין כן ואם נשאל
 קודם לענין ממון אז גם לענין איסור לא
 אזלינן בחר רוב והארכתי במקום אחר.

ולפ"ז י"ל כאן שבה ליטע אהלו בחוך
 מחנה דן אמרו לו מה טיבך
 לכאן אמר להם מבני דן אני ורצה
 להחזיק עצמו מרוב לענין יוחסין אבל
 כיון ששאלתו היתה לדיני ממונות שרצה
 ליטע אהלו אמרו לו איש על דגלו

אמרה מבית דינו של משה יצא מחויב
 בא ליטע אהלו בחוך מחנה דן אמרו לו
 מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני
 אמרו איש על דגלו באוחות לבית אבותם
 (נמדנר כ:ג) נכנס לבית דינו של משה
 ויצא מחויב עמד וגידף (ועיין רש"י). וי"ל
 למה גידף דוקא.

ונראה לפמ"ש בסמוך שהרי רוב בעילות
 הולכין אחר הבעל וא"כ אפילו
 זינתה ודאי אכתי נימא לבנו הוא דרוב
 בעילות אחר הבעל ואמאי קרי ליה בן
 איש מצרי אלא דזה דוקא בבית דין
 דעלמא אבל במשה כתיב (והר כ' ע"ה)
 דדן אחי ישראל בלא עדים ובלא התראה
 וכן שלמה ומלך המשיח ועיין יומא ע"ה
 ע"א התן מגיד להם לישראל מה
 שבחורין ומה שבסדקין כיצד שנים שבאו
 לפני משה לדין זה אומר עבדי גנבת חה
 אומר אחת מכרתו לי אמר להם משה
 לבוקר משפט למחר אם נמצא עומרו
 בבית רבו ראשון בידוע שזה גנבו אם
 נמצא עומרו בבית רבו שני בידוע שזה
 מכרו לו, וכן איש ואשה שבאו לפני משה
 לדין זה אומר היא סרחה עלי והיא
 אומרת הוא סרח עלי אמר להם משה
 לבקר משפט למחר אם נמצא עומרה
 בבית בעלה בידוע שהיא סרחה עליו
 נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהוא
 סרח עליה.

ולפ"ז אילו הי' בנ"ד של כל ישראל לא
 היו יכולין לפוסלו משבטו מדין
 רוב בעילות אבל כיון שיצא מנ"ד של

באותות לבית אבותם כתיב נכנס לב"ד של משה יצא מחייב עמד וגידף והבן.

עוד לאלקי מילין ליטב הא דאמרו רוב בעילות הולכין אחר הבעל לפמ"ש בזה"ק ושם אמו שלומית בת דברי עד כאן קמים שמא דאמיה כיון דכתיב ויקוב נקיב שמא דאמיה אמר רבי אבא וכו' ת"ח כתיב וינאו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי האי קרא הא אוקימנא אבל דא בר אינחו אחרא דאבוי בעלה שלומית הוה. וכיון דאחא ההוא מנראה עלה בפלגות ליליא תב לביתא ידע מלה אפרש מנה ולא אחא עלה ונטל אינחו אחרא ואוליד להאי ואיקרי איש הישראלי ואחרא בן הישראלית אי אינון אינאו הכא כחדא וכו' ע"ש.

והמבואר דבעל שלומית כשחזר הלילה ונודע לו שאשתו זינתה עם המזרי לא בא עליה שוב וגירשה ולקח אשה אחרת, והנה רבינו הגדול הבה"ג כתב דלא ידעינן בזמן הזה אם הוא בן ז' או בן ט' וכן לענין להבחין אלא כשבעל ומת או שהלך למדה"י ולא בא עליה רק ביאה אחת וא"כ הכא דבעלה גירש אותה ולא בא עליה כלל אחר ביאת המזרי ידע דבן מזרי הוא אלא דלא ידע מזה רק הבעל שגירש ואשתו וסיפר זה לבניו, ולפ"ז אחי שפיר דזה בא למטה דן וטען שגם הוא בן המגרש משבטו דדן דרוב בעילות הולכין אחר הבעל ובא הבן האמיתי שנולד לו אחר שגירש מאשה אחרת וטען שאמו זונה חינתה

תחת אביו והוא בן זונה וממזר או אפי' לפ"מ דקיי"ל מגוי לא הוי ממזר עיין חוס' ריש כחובות מחלוקת ר"ת וריב"א מ"מ בן מזרי הוא ושפיר לא הניחו ליטע אהלו בשבט דן ואחי שפיר דכה"ג לא הולכין אחר רוב בעילות שהרי מיד שנודע לו פירש ולא בא עליה והרי הוא בן מזרי. אלא דאעפ"כ כל השבט לא ידעו מזה שלא בא עליה והלכו לב"ד של משה ודן שלא ע"פ עדים ובידיעה וכנ"ל.

ודע דמדברי הזוהר הק' מיושבת קושיא אחת מה שראיתי באחרונים שנחלצטו זה דבבן איש מזרי ובמקושש לא מצינו שהתרו בהם ואנן קיי"ל דבעינן התראה למיתה, עיין רדב"ז (ח"ה סי' ב' אלפים י"א) מפני מה נהרג המגדף הא לא התרו בו שעדיין לא ידעו אי חייב מיתה וע"ש מה שמי', ועיין סנהדרין (י"ח ע"ב) לרבנן מגדף הוראת שעה היחה, ושם (פ' ע"ב) מקושש הוראת שעה היחה לדעת ר"י, ועיין פרד"י מה שהאר"י ולפמ"ש בזה נהרג דמשה דן בלא התראה אחי שפיר ופשוט.

"ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל" (בר י:). בחו"כ (פי"ד א') מהיכן יצא מעולמו יצא וכו' ומתניתא חנא אמרה מב"ד של משה יצא מחייב עמד וגידף ועי' סנהדרין (נ"ו ע"א) [ועי' רדב"ז (ח"ה חשונה ב' אלפים י"א) דכלל התראה ג"כ הורגין המגדף דקמי שמיא גליא], עיין

אלא דלפי זה בן אשה ישראלית הו"ל להיות ישראל גמור, וזרע מזרי לא נחשב בו כדאמרו ז"ל (יחזקאל כג:כ) וזרמת קוסים וזרמחם.

אמנם כשנכנס לבית דינו של משה לוא לו להחגייר ואמר לו שהוא בן אשה ישראלית אבל הוא בן איש מזרי א"כ ס"ל דאבות קודם מ"ת דין ז"נ להם, ובאומות הלך אחר הזכר א"כ אביו לא הי' לו דין עכו"ם שהרג את ישראל ולא הי' חייב מימה, א"כ למה נהרג.

והנה אמרו ז"ל (שמו"ר פ"ג אות י"ב) דמשה נמלך במלאכים אי חייב מימה המזרי הנ"ל, ולפי שלא הי' ברור לו הרגו בשם המפורש, דאם אינו חייב לא יהרגו אותו. ולכן כשאמר לו חזירו אביך המזרי משה הרגו א"ל במה א"ל בשם המפורש, וע"כ משום דהו"ל דין עכו"ם שהכה את ישראל, א"כ גם הוא ישראל וא"כ ממ"נ עשו לו אי-נדק, או שב"ד של משה לא הורו כהוגן או שלא כהוגן הרגו לאביו בשם המפורש, ולכן ויקב את השם.

דרך אגב יש להעיר מדברי הזהר פרשת מטות עה"פ ואח בלעם בן בעור הרגו בחרב ולא בשמאל קדישא דלא הרגו פנחס ע"י שם המפורש בגין דלא אחחזי האי לאדכרי עליה קדושה עלאה בגין דלא חפיק נשמחיה ותחכליל במלין דדרגין קדישין ותחקיים ביה מאי דאמר חמות נפשי מות ישרים עיי"ש משמע

רש"י כאן. וי"ל דכיון דמשה חייבו הו"ל לקלל את משה ובית דינו, למה גידף השם המפורש.

ונראה דהנה בתו"כ דרשו "בתוך בני ישראל" מלמד שנחגייר, ופי' רבותינו בעלי התוס' אף דקיי"ל (ינמות מ"ה ע"א) דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. טעם הגיירות מהני שהי' קודם מ"ת והי' משפטו לילך אחר הזכר ממה שאמרו באומות הלך אחר הזכר. וכאשר נולד זה לא מלו אותו כי מזרי הי' בדינו, אבל כשגדל נחגייר לדעתו. והרמב"ן ז"ל חלק עליהם כי מעת שזא אברהם צברית היו ישראלים גמורים ובגויים לא יתחשבו (ע"י ינמות ע"א), וע"י רש"י קידושין (מ"ו ע"ב) דמשמע כהנפ"ת דהוי גוי ורש"י לשיטתו כמו שפירש כאן דנחגייר דלר"ך גירות והמהרש"א בקידושין מביא קמירה מרש"י (דף ע"ו) דמשמע דאינו ר"ך שחרור עיי"ש.

והנה אמרו ז"ל "בן איש מזרי", הוא המזרי שהרגו משה (ע"ין רש"י ונפ"ת כאן) אמר לו חזירו אביך המזרי משה הרגו, אמר לו במה, אמר לו בשם המפורש כדפרשינן. והנה אמרו ז"ל מפני מה נחחייב המזרי מימה, מפני שהכה את ישראל (ע"ין סנהדרין נ"ט ונרמזים ה' מלכים) א"כ מוכח דהאבות ינאו מכלל ז"נ קודם מ"ת וכדעת הרמב"ן ולכן שפיר הרגו משה דעכו"ם שהכה את ישראל חייב מימה בידי שמים,

לזריך קלמ זכות להיות נהרג ע"י שם המפורש.

אמנם בגמ' סנהדרין (נ"ח ע"ג) נראה דמה שהרגו למזרי לפי שראה מה שעשה לו צבית ומה שעשה לו בחוץ, פי' שראה להרגו בחוץ ובא על אשתו שהיא אשת איש וממילא חייב הוא מיחה בלאו הך מילתא שנכרי שהכה לישראל חייב מיחה. ועי' שמות רבה (פ"א כ"ח) פעם אחת הלך נוגש מזרי אלל שוטר ישראל ונתן עיניו באשתו עמד לשעת קריאת הגבר והוליאו מביתו וחזר המזרי ובא על אשתו והיחה סבורה שהוא בעלה ונתעברה ממנו חזר בעלה ומלא המזרי יוצא מביתו שאל אותה שמה נגע בך אמרה הן וכו' וכיון ששמע הנוגש שהבעל הרגיש בזה מיד הכה אותו והחזירו לעבודת הפרך והיה מבקש להרגו.

ומשה היה רואה ומביט ברוח קדשו מה שעשה צבית וראה מה שעמיד לעשות בחוץ אמר ודאי זה חייב מיחה כמו שכחוב ומכה אדם ומת ולא עוד אלא שבא על אשתו ועל כן חייב הריגה עי"ש. ואפילו נימא קודם מ"ח דין צ"ג להם אכתי חייב מיחה מטעם רודף שרצה להורגו או מטעם שבא על אשת איש ושפיר נהרג מטעם זה וא"כ שפיר יכול להיות שהוא בן איש מזרי וכנ"ל ושפיר חייב מיחה. (שם טש"ל)

"ויצא בן אשה ישראלית וגו'" (כד:). ול"צ למה קרא לזה איש הישראלי ולזה קרא בן הישראלי הרי תרוייהו ישראלים הם דהרי קי"ל נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. וראיתי לרבינו הרמב"ן ז"ל שהעלה דבר חדש דאע"ג דאמרינן נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר מ"מ אינו ישראלי ואולי גרע מגר וז"ל, וטעם בן הישראלי ואיש הישראלי להורות כי גוי הבא על בת ישראל הולד אינו ישראלי ואע"פ שפסקנו בגמ' דגוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בין בפנייה בין באשת איש הרי אמרו מזהמין את הולד שהוא פגום לכהונה וכל שכן שאיננו ישראלי בשמו וכו' ע"ש. ולכן קראו החורה בן מזרי ועיין חוס' קידושין דף ע"ה ע"ב ד"ה ור' ישמעאל ושמה יש לומר אם הולד כשר א"כ הוא הולך אחר העו"כ ועיין מהרש"א שם ובח' הארכתי ולהרמב"ן נראה דהגם דלא ס"ל דהוי עו"כ מ"מ ישראל לא הוי והוא מוזהם, והוא דין חדש אללו מחודש מכח הזיהום.

ולפענ"ד מצאתי לו מקור נאמן בזוה"ק (אמור ק"ה ע"ג) וינא בן אשה ישראלית והוא בן איש מזרי וינא ר' יהודה אמר נפיק מכללא דחולקא דישראל דנפק מכללא דכולא נפק מכללא דמהימנותא מאן גריס ליה זוהמא דחולקא בישא דאית ביה דליה ליה

חולקא בכללא דישראל וכו' ע"ש. הנה מבואר כלשון הרמב"ן ממש דמחמת הזוהמא וחלק בישא שיש בו אין לו חלק בכלל ישראל והוא פלא.

"ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגו' וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי וגו' ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן" (כד: יי-יא). ועיין רש"י שלומית דהוה פטפטה שלם עלך שלם עליכון מפטפטה בדברים שואלת בשלוס הכל. בת דברי. דברנית הימה מדברת עם כל אדם לפיכך קלקלה. וי"ל למה פירסמה הכתוב בשמה ואין הקב"ה רוצה אפי' בקלונן של רשעים ובזיונם ואפי' על בהמות חס הקב"ה על כבודן.

ואשר נראה דלכאורה צ"ע דהא מעשה היה בלילה שבא המצרי עליה וחזר בעלה הצימה והרגיש בו, והרי אנו קיי"ל רוב בעילות הולכין אחר הבעל וא"כ מה בכך שבא עליה אכחי מנ"ל דבן מצרי הוא זה כיון שרוב בעילות אחר הבעל וי"ל לפמ"ש בחולין (דף י"א) מנ"ל דאזלינן בתר רובא ופריך ונילף מאביו דדילמא לאו אביו הוא ומשני כגון שהיו אביו ואמו חנושים בבית האסורין, ודחה אפי' הכי אין אפטרופוס לעריות.

ובתוס' שם כתבו דבאביו איכא נמי חוקה כשרות דאמו בחוקה צדיקה היא, וא"כ הא חינת היכא דאמו בחוקה צדיקה אבל היכא דאמו אין לה

חוקה צדיקה אדרבה המדברת עם כל אדם חוקמה מקלקלת, ועיין סוטה (כ"ו ע"א ובתוס' שם). וי"ש ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגו' ויקב ולא תקשה לך הא רוב בעילות אחר הבעל וא"כ מנא להו ולזה משני ושם אמו שלמית בת דברי ולא הי' לה חוקה כשרות ושפיר לא אזלינן בתר רוב בעילות ולכן אמרה חורה והוא בן איש מצרי.

"ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגו' ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן" (כד: יי-יא). ודרשו וי"ל דלכן פירסמה הכתוב להודיע כי אחת הימה שזינמה וכולם גדורים בעריות ובזכותן נגאלו ישראל ממצרים (עיין רש"י כאן ובגמ' סנהדרין ג"ח ופ"ו) וי"ל למה יושח עליה חטא והלא לא במרד ובמעל עשחה שהרי סבורה הימה שהוא בעלה דאיחא במדרש שהמצרי הוציא את בעלה ובא אלל אשמו וסברה שהוא בעלה.

וראיתי להגאון מפלאצק בהגדה ש"פ דאיחא בזה"ק דקודם הזיווג יש לדבר עם אשמו שלא תחמלך בשדים ובנות ישראל במצרים גדרו בעצמם מן העריות בזה שגדרו שלא לדבר כלשון אחר רק בזה"ק וידוע שהמצרים אין מצינים בלשה"ק שהרי אפילו פרעה לא הבין לשה"ק ושלומית בת דברי פרעה הגדר ולא שמרה על צריח הלשון לדבר כלשון עמה בלשה"ק והימה פרעה

"ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" (כד:ח). וברש"י לפי שנאמר (שמות כא:יב) מכה איש וגו' אין לי אלא שהרג את האיש אשה וקטן מנין ח"ל כל נפש אדם, ובגמ' נדה (דף מ"ד) חינוק בן יום ההורגו חייב דכתיב איש כי יכה כל נפש מ"מ ומוקים לה צדקים ליה שכלו לו חדשיו (ועיין רמב"ם פ"ב מהל' רוחם ושמ"ה ה"ו ונה"ה), ומיהו כל זה בהורג ישראל אבל ההורג את העכו"ם פטור דלאו אדם הוא ובגמ' אחס קרויים אדם ואין העו"כ (יבמות ס"א ועיין מוס' שם ד"ה ואין העו"כ) וברמב"ם הנ"ל הי"א צראשונה מי שהרג גר תושב אינו נהרג עליו צ"ד שנאמר וכי יזיד איש על רעהו ואין צריך לומר שאינו נהרג על העובד כוכבים וכתיב"ע וגבר ארי יקטיל כל נפשתי דבר נשא מצני ישראל אחקטלל יחקטל בסייפא, ועיין ברכות (נ"ט ע"א) במעשה דרז שילא נגדיה ליהוא גברא דבעל מזרית אמר ליה ההוא גברא עביד רחמנא ניסא לשקרי הכי אמר ליה רשע לאו חמרא איקרי דכתיב אשר בשר חמורס בשרס, ואולי זה שסמכו הכתוב כי יכה כל נפש אדם מות יומת ומכה נפש בהמה ישלמנה דאין להם דין נפש אדם והבן.

"ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו שבר תחת שבר וגו' כן ינתן בו" (כד:יט-כ). אמר בחמילה יעשה לו ושוב ינתן בו, ועיין ח"ע ונראה דהיל"ל שבר תחת שבר עין תחת עין וגו' כן ינתן בו למה כיון

ודיברה בלשון מצרי חה גרס לה שסבורה היחה שהוא בעלה וא"כ פרוצה היחה מצד הלשון וע"י שפרצה גדר הלשון באה לידי טומאת עריות ואחת היחה ופרסמה הכתוב נמצא שע"י ששמרו עצמם ולא שינו לשונם נשמרו מעריות (עיין הגש"פ שלנו עם מגיד משנה על נזאם ישראל ממזרים).

ולפ"ז אחי שפיר בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי כלומר שהיא גרמה לו שהוא בן איש מצרי ולכן פירסמה הכתוב בת דברי דברנית היחה שלמדה היאך לדבר בלשונות [לינגואיס"ט בלע"ז] ולכן בא מה שבא, ומינה יש ללמוד כמה גורס הדבור בלשונות עכו"ם התערבות עמהם וביניהם ח"ו ובעונ"ה מה נאמר.

"ויניחוהו במשמר לפרש להם ע"פ ה"י" (כד:יב). ויניחוהו לבדו ולא הניחו מקושש עמו שידעו שהמקושש במיתה, אבל במקלל לא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו (עיין רש"י וטנהדרין ע"ה). ולכאורה כיון דלא ידעו שחייב מיתה א"כ ליכא כאן התראה ואין עונשין אלא א"כ מזהירין וצריכין העדים להתרותו במיתה שחייב זה וכאן לא ידעו שיש דין מיתה בכלל, ולפמ"ש לעיל בשם הזוה"ק (שמות ע"ח) שמשנה רבינו דן ע"פ רה"ק בלא עדים ובלא התראה אחי שפיר דלא נחנה התראה אלא להצמין בין שוגג למזיד וכיון דדן ע"פ ה' הרי שם ברור שהי' צמוד וא"ל התראה וק"ל.

שאמר כן יעשה לו אע"כ להורות שאינו ממש אלא ינתן בו עונש וקנס כפי המוס שעשה בעמיתו.

"משפט אחד יהי' לכם כגד באזרח יהיה כי אני ה' אלקיכם" (כד: כב). ופרש"י אלקי כולכם כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מיחד שמי על הגרים, עכ"ל. וקשה, דבינמות (מ"ז ע"ג) אמרין קשים גרים לישראל כספחת, ופי' המוס' לפי שמתערבין בהם ואין שכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל. ועיין חוס' קידושין (ע' ע"ג ד"ה ור"י פ"י) שכ' ואין השכינה שורה וכו' וכן נראה. וכ"כ החוס' נדה (י"ג ע"ג). ועכ"פ בקידושין שם מפורש דאין השכינה שורה אלא על משפחות מיוחסות בישראל.

ואפילו אי נימא דרש"י בכל אלו המקומות לא פי' כר"י, מ"מ אכתי תקשה שהרי אמרו בטסחים (פ"ו ע"ג) מפני מה ישראל מפוזרים בכל ארצות יומר בשאר עו"כ, כדי שיחוספו עליהם גרים. ואי נימא דאין השכינה שורה עליהם, א"כ רעה הוא ח"ו לישראל ואמאי יחוספו עליהם, ועיין חוס' קידושין הנ"ל.

ולולי דמיסתפינא הי' נלפענ"ד לחדש דבר בהקדם קושיא אחת שהקשה ביטמח משה עה"ת (פ' אמור) אהא דאמרו (ינמות ע"ה-ע"ט) נתינים דוד גזר עליהם כיון דקרי להו ומיפיים להו ולא

נחפייסו בחטא שאול עם נוב עיר הכהנים, אמר דהמע"ה שלשה סימנים יש באומה זו, כי כל שיש בו ג' סימנים הללו ראוי לדבק באומה זו. ופרש"י והי גבעונים כיון דלא מרחמי אינן ראויין לדבק בהן. מיד גזר עליהן דוד, לכך נאמר (שמואל ג' כא:ג) "והגבעונים לא מבני ישראל המה". והקשה היש"מ ז"ל דהוא חמיה מאד, דאפי' מותרין היו לבוא בקהל כשאר גרים מ"מ לא מבני"י הם דאטו שאר גרים מבני"י הם. ועוד, וכי הגר נולד מבני"י שיהי' בו בטבע סימנים אלו, ע"ש.

ולדידי עוד קשה מה שקורין לגר "בן אברהם" שהוא הי' אב לגרים (פי' חגיגה ג' ע"א, סוכה מ"ט ע"ג) למה דוקא א"א.

[ויש להעיר מפרשת לך לך (בראשית ז:ה) אב המון גרים נחמך ועי"ש ברש"י ובפסוק ט"ו עי"ש ועי' שבת (דף ק"ה) דדרשו נוטריקון א"ב המו"ן ועי' ברכות (י"ג ע"א) אברהם הוא אברהם (דהיי"א א:ב) בתחילה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו (ועי' ירושלמי בכורים פ"א ה"ד), ויש להעיר מדברי הגמ' (פנהדרין נ"ו ע"א) דאמר ר"ל כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן, וברש"י שם הביא דברי ח"א (בראשית יג:ה) דשעבדו לאורייתא בחרן, וכי בשביל מה זכה עכו"ם זה שנחגיגיר להיות בנו של א"א.

(ע"י בראשית כה:א ובמדרש רנה פ' ס"א ד'
 דהיא הגר) או מזרע עשו אשר נולדו
 מאברהם אבינו לאחר שכל, וכן כתבו
 דמזרע ישמעאל לא נחגגירו לעולם,
 והטעם לבלתי ידח ממנו נדח. ומאוחס
 שנולדו לאחר שכל, הגם שצניחק יקרא
 לך זרע (בראשית כא:יב, וע"י נדרים דף ל"א),
 מ"מ נקלף מהם איזה נילוצות קדושות
 במשך הזמן גם מהפסולת הזה וחזר
 למקורו. ולכן היו איזה נשמות בין
 האומות שרצו לקבל התורה ולחזור
 למקור, והללו שמחגיירים הם גירי אמת
 ואלו באמת מצוה לקבלם לבלתי ידח
 ממנו נדח (שמואל ב' יד:יז) ולזה נגלו
 ישראל בין האומות.

אבל יש עוד גרים שמחגיירים לסיבות,
 כגון נישואין או גירי פירות וכיו"ב
 וכגון גבעונים מחמת אימת מות שנפל
 עליהן, הללו אינם גירי אמת והם קשים
 לישראל כספחת, שגורמים הצרות, וכמו
 בערב רב שודאי משה רבינו גיירם (וע"י
 זהר פ' כי משא) מ"מ היו לאבן נגף לבניי,
 וכן בכל הדורות גרים כאלו שמחגיירים
 רק לטובתם רע הוא. ולכן אמרו דאין
 מקבלין גרים בימי דוד ושלמה וכן לימות
 המשיח (יבמות כ"ד ע"ב) דאלו אין
 מחכוונים לשם גירות ממש ואין זה
 מאותן הנשמות שהיו במ"ת על הר סיני
 בחוף כלל ישראל.

ומצאתי בילקוט ישע"י (נ"א ע"ב) שלשה
 גרים הם, יש גר שנחגייר לשם
 אכילה, אמר הקב"ה הרי נתונה לו,

ובירושלמי (ביכורים פ"א ה"ד) נחלקו אי גר
 מביא וקורא משום שאינו יכול לומר
 לאבותינו, וקיי"ל דמביא וקורא, וגם
 בחפלה אומר אבותינו ונ"ב למה.

ואשר נראה דהנה כבר כתבו השלי"ה
 וריקנטי ועוד דע"כ המחגיירים
 הם מהנשמות שרצו לקבל התורה בשעת
 מתן תורה, ורק כיון שכל האומה שלהם
 לא רצו ולכן לא קבלו גם הם, דבחר
 רובא אזיל. ועיין שבת (קמ"ו ע"א) גרים
 אע"ג דאינהו לא הוו בהר סיני מזלייהו
 הוו אבל במשך הזמן הם חוזרים לחסות
 תחת כנפי השכינה והם הגירי נדק.

ובזה יש ליישב מה שאמר בגמ' יבמות
 (מ"ח ע"ב) מפני מה גרים
 שזומה"ז מעונין ויסורין באין עליהן,
 מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי
 השכינה, ועיין חוס' שם "אשר באח"
 (רות ב:יב) מפני שמהרת. ולכאורה מאי
 עונש איכא על שלא מיהרו להחגייר,
 ואטו צריכים להחגייר. [ויש להעיר
 מירושלמי (יבמות פ"ח ה"ג) עה"פ השבה
 משדה מואב (רות ב:ו) דאילו באח
 מאחמול שלשום לא היה מקבלים אותה
 מפני שהיתה או מואבית אסורה].
 ולהנ"ל אחי שפיר, דהני נשמות כבר
 צריכין היו להחגייר, וכל ששהיין נענשין
 על זה. ובקהלת רבה (פ"ו כ') גר שנחגייר
 לש"ש זוכה ומשיאין מצותיו לכהונה.

ונראה דהני נשמות שמחגיירין שהיו
 בשעת מ"ת הם מצני קטורה

וממילא מיושבת קושית היש"מ לאטו שאר גרים מישראל המה, דאהכ"נ הם נריכין להיות להם ג' מדות הללו. וזוה יש ליישב נמי קושית דגרים אמיתיים כגון אונקלוס הגר וחבריו הכ"נ דשכינה שורה עליהם וראוי להתדבק בהם כרות המואביה ושמעיה ואבטליון ור"מ ור"ע ועוד. אבל כל זה רק בגרים אמיתיים, עליהם שורה השכינה, משא"כ קתם גרים קשים הם לישראל כספחת ואין השכינה שורה עליהם אלא על משפחות מיוחסות.

ולפ"ז אחי שפיר דברי רש"י "כבר כאזרח אני ה' אלקיכם", כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מיחד שמי על הגרים, דבחורה גרים אמיתיים כתיב ועליהם הקב"ה מיחד שמו כמו על ישראל. והני דקשי כספחת הם גרים גרורים, ואם שגיחי ח"ו השם הטוב יכפר. (שנת משל"ה)

"משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה כי אני ה' אלקיכם" (כד: כב). וברש"י אלקי כולכם כשם שאני מיחד שמי. עליכם כך אני מיחד שמי על הגרים. ועי' מדרש (נמדנ"ר פ"ח ז') הא למדנו שהגרים הרי הם לישראל (ועיי"ש באות ד'), ול"ב, וכבר הקשנו מתוס' יבמות (מ"ז ע"ב) דמפרש על דברי הגמ' דקשים גרים לישראל כספחת לפי שמתערבין בהם ואין השכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל, וכבר פירשתי.

שנא' (דברים יד: כא) "לגר אשר בשעריך תחננה ואכלה". השני, להיות מתפרנס כעני, היא נחונה לו, שנא' (ויקרא י"ז) "לעני ולגר תעוז אוחס". השלישי, שנתגייר לשמו של הקב"ה, אמר הקב"ה הרי הוא שקול עלי כאחד מישראל, שנא' (דברים לז: י"ג) "הקהל חקה אחת וגו'". ולא עוד, אלא ששקול עלי כלוי, שנא' (שם יד: כט) "ובא הלוי". אמר משה, רבש"ע, הגר הזה הוא כלוי, א"ל גדול הוא לפני שנתגייר לשמי וכו'.

אלא דלפ"ז יש לומר דמה"ת גרים לדיקים נקראים בשם א"ח דהם באמת מורע אברהם אבינו החוזרים לבלתי ידח ממנו נדח ונקראים על שמו. ולכן שפיר מביא וקורא ואומר אבותינו, דגם להם הוא לאב. ואולי הני גם ג' מדות יש בהם, שהם רחמנים ביישנים גומלי חסדים שהרי הם מורע אברהם באמת. ושפיר דהמע"ה כשראה להגבעונים דהגם שהיו גרים מימות יהושע בן נון, אבל כיון שפייסם ולא נחפייסו אמר "והגבעונים לא מבני ישראל המה" (שמואל ב' כא: ז), דבנ"י יש להם הג' מדות והללו אין להם, והגם שהם גרים, אבל גרים אמיתיים גם הם מורע אברהם ויש בהם הני מדות, וראה שהגבעונים אינם גרים אמיתיים, ולכן עמד ואסרם מלבוא בקהל עד עולם, דהני אסורים בקהל וקשים לישראל כספחת. אבל גרים אמיתיים אינם קשים כספחת, ואדרבה בשביל זה נמפזרו ישראל בין האומות.

המורה היה קבלתם לקיים המצוות והאזהרות שבה, ולא שיחשבו שהמורה ניחנה להם כמו לישראל, כי ישראל לזכותם וזכות אבותם ניחנה להם המורה וארץ ישראל, והאומות אין להם אלא קיום המצוות שעליהם לקיים לא ירושה ולא חלק בארץ, כי גם יש הרבה מצוות שלא היו חייבים בהם אע"פ שקבלו המורה כמו שאמרו (קידושין ע"ג) קהל גרים לא איקרו קהל ומוותרים במזמורת, וענין שררה על הציבור וכיוצא בהם.

הנה מבואר דהגרים אע"פ שמקבלין אותם לקיים המצוות כישראל אבל מ"מ אין הם בכלל ישראל ולא נכנסו בקהל ישראל אלא נקראו קהל גרים וגם לאחר מאה ועשרים הם תחת כנפי השכינה (עי' ויקרא פ"ג ח' ועי' קה"ר פ"ח י"ג), ולא על כנפי ישראל כידוע. ואפ"ה הקב"ה משרה שכינתו עליהם, אבל כל אחד לפי מה שהוא שהרי אפילו בישראל יש חילוק בין השראת שכינה לכל בית ובית, ובין השראת השכינה בצבור ובין השראת השכינה לכלל ישראל של כ"ב אלף כידוע. וז"ש כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מיחד שמי על הגרים, אלא כל אחד לפי מדרגתו.

ובזוה"ק (ויקרא דף י"ד סוף ע"א) א"ר אלעזר הא חנינן גיורא כד אחגור ועייל תחת גדפי דשכינתא איקרי גר נדק ולא יתיר, גר נדק ודאי זכי למיעל בהוא כחרא דנדק ואח אמרת יומם ולילה דזכו לתרויהו, א"ל ר"ש

ובעת נראה צדיק לשון רש"י כשם שאני מיחד שמי וכו', ולא כתב כשם שאני משרה שכינתי עליכם דמיחד שמו ית' על ישראל ועל הגרים הוא דבר אחד והשראת השכינה הוא דבר אחר, ויחוד שמו הקב"ה מיחד על הגרים כשם שמיחד על ישראל אבל השראת השכינה הוא חלו בקדושת ישראל.

וי"ל עוד דלא הקפידה תורה אלא על העירוב משפחות וכמ"ש לפי שמחערבין בהם אבל לעצמן השכינה שורה גם עליהם, דודאי גרים לעצמן נמי שכינה שורה עליהם לפי שורש נשמתם אלא שיהיו טפלים לישראל. וברות כתיב "אשר באח לחסות תחת כנפי השכינה" (רות ג:יג), כי הרבה מדרגות יש בהשראת השכינה וכל ב"י עשרה שכינתא שריא זה פשוט דעשרה גרים נמי בכלל (ועיין משנה הלכות ח"ו סי' רי"ג-רי"ג).

האמנם כבר ביאר המצ"ט ז"ל בס' בית אלקים (שער היסודות פ' ל"ב) כי האומות אע"פ שגם הם יכולים לקבל עליהם קיום כל המצוות והיו כטפלים לישראל בחורה, ולכך אנו מקבלים בכל הדורות גרים הבאים להסתופף תחת כנפי השכינה והם מקיימים המצוות כמונו. ואינם כמונו לשררה על הצבור וליטול חלק בארץ, שהרי יתרו וכל משפחתו נחגגירו וקבלו המורה גם הם בזמן נחיתתה ולא היה להם חלק בארץ וכו'. וא"כ גם כשהיו האומות מקבלים

ל"ג בעומר

הנה בגמ' ברכות (ל"ה ע"ב) ח"ר ואספת
 דגןך מה ח"ל לפי שנאמר "לא
 ימוש ספר החורה הזה מפיקך" יכול
 דברים ככתבן ח"ל "ואספת דגןך" הנהג
 בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל,
 ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש
 בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקולר
 בשעת קצירה וכו' תורה מה תהא עליה,
 אלא בזמן שישראל עושין רגונו של מקום
 מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא'
 "ועמדו זרים ורעו לאנכס" ובזמן שאין
 ישראל עושין רגונו של מקום מלאכתן
 נעשית ע"י עממן שנא' "ואספת דגןך
 וגו'" ע"ש.

ועיין עוד בירושלמי (ריש ברכות) כגון
 רשב"י וחבריו פטורין מן החפלה
 ומן החפלין (ועי' מו"ק ע' ע"א ד"ה כאן).
 ובבבלי (שנה י"א ע"א) מפסיקין לק"ש
 ואין מפסיקין לחפלה א"ר יוחנן לא שנו
 אלא כגון רשב"י וחבריו שחורתן אומנתן
 אבל כגון אגן מפסיקין לק"ש ולחפלה.
 ועיין תוס' שם (ד"ה בגון) משמע דרשב"י
 לשיטתיה (ברכות הנ"ל) דאפשר אדם חורש
 וכו' תורה מה תהא עליה והא "לא
 ימוש ספר החורה הזה מפיקך" כתיב.
 ועי' רבינו יונה במס' ברכות דרשב"י לא
 היה מתפלל אלא משנה לשנה ור"י
 התפלל מחדש לחדש.

ומיהו במנחות (דף נ"ט) תיבא ר' יוסי

אלעזר ברי לא דמי מאן דאחי משרשא
 קדישא ומגועא דקשוט למאן דאחי
 מגועא בישא ומשרשא דגעלי בישין
 חקיפין, בישראל כתיב בהו (ירמי' ז:כא)
 ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת,
 באומות עכו"ם כתיב (יחזקאל כג:ז) "אשר
 בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים
 זרמתם" ובג"כ ישראל קדושין זרעא
 דקשוט גועא דאחבסמו בטורא דסיני
 ואחפסק מינייהו כל זוהמא כולה
 מתבסמין וכולהו עיילו בקיימא קדישא
 דיומם ולילה למיהו שלימים בכלא, אבל
 באומות העולם קשיא למיעבר מינייהו
 זוהמא ואפילו עד ג' דרין וב' ג"כ תנין
 טוב שבטעכו"ם וכו' ובגין כן גר נדק
 ודאי דאמר רב המנונא סבא אומות
 עכו"ם וכו' כיון דאחגירו ואחגורו
 שריין בכחרא קדישא [של שכינתא]
 דשריא על שאר כחרין תמאין ורוחא
 קדישא שריא עלייהו אבל ישראל קדישין
 בני קדישין דגזעין ושרשין ואחבסמו
 בטורא דסיני ועאלו במהימנותא שלימתא
 קדישמתא בשעתא דאחגור שריא בכלא
 דכתיב (דברים ז:ד) "ואתם הדבקים בה'
 אלקיכם חיים כלכם היום", ע"כ.

הנה מבואר בזה"ק החילוק בין השראח
 השכינה ורוחא קדישא דשכינתא
 דשריא על הגרים ובין בני ישראל דשריא
 בכלא דוכתי "ואתם הדבקים בה'
 אלקיכם חיים כלכם היום", והי נועם ה'
 אלקיננו עלינו (מהלים ז:י), ובח' הארכתי
 בזה בס"ד. (שנה מש"נ)

ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך
 עמנן וכו' הלך יהודה בן גרים וסיפר
 הדברים ונשמעו למלכות ונתחבאו רשבי
 ובנו ר' אלעזר במערתא איתבו תריסר
 שני במערתא אחא אליהו וקם אפיחחא
 דמערתא אמר מאן לידעיה לבר יוחי
 דמית קיסר ובטל גזרתיה, נפקו חזו
 אינשי דקא כרבי וזרעי אמר מניחין חיי
 פולס ועוסקין בחיי שעה כל מקום
 שנחנו עיניהם מיד נשרף ינחה בת קול
 ואמרה להם להחריב עולמי ינחמם חזרו
 למערתכם הדור אזיל איתבו תריסר
 ירחי שחא אמרו משפט רשעים בגיהנם
 י"ב חודש ינחה בת קול ואמרה לאו
 מתערתכם נפקו כל היכי דהוה מחי ר'
 אלעזר הוה מסי ר"ש, אמר לו בני די
 לעולם אני ואחא צהדי פניא דמעלי
 שבתא [וקנח פלא דמבואר בפסחים (דף
 נ"ד) דהמערה נבראח בע"ש, וצדק רמו
 יכול להיות דהחכוון דע"י הזמן הזה
 יתיב דעתייהו] חזו ההוא סבא דהוה
 נקיט תרי מדאני אחא ורהיט בין
 השמשות אמרו לי' הכי למה לך אמר
 להו לכבוד שבת וחסגי לך בחד חד כנגד
 זכור וחד כנגד שמור, אל' לצרי' חזי
 כמה חביבין מנחם על ישראל יתיב
 דעתייהו ע"ש.

ויש לעיין חדא אמאי לראשונה אחא
 אליהו וקם אפיחחא דמערתא [דרך
 אגב יש קנח סתירה לגבי מקום המערה
 איפה היה בדיוק, בז"ח (פ' כי תבא)
 הלשון דערקן למדבר דלוד וכן היא
 הגירסא בגמ' שלנו טעו במערתא דלוד,

אומר אפילו סילק את הישנה שחרית
 וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום,
 א"ר אמי מדבריו של ר' יוסי נלמוד
 אפי' לא שנה אדם אלא פרק אחד
 שחרית ופרק אחד ערבית קיים מנחם
 "לא ימוש ספר התורה הזה מפיוך",
 א"ר יוחנן משום רשבי אפילו לא קרא
 אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים
 "לא ימוש" ודבר זה אסור לאמרו בפני
 ע"ה ורבא אמר מנחם לאמרו בפני ע"ה,
 ועיין רש"י במאי פליגי אי אסור לאמרו
 אי מנחם לאמרו ע"ש.

ולכאורה רשבי כאן קומר עמנו ממה
 שכתב (ברכות ה"ג) דהתם כתב
 דלא ימוש אינו מקיים רק אם יושב יומם
 ולילה עד שחורחו אומנתו יותר מר'
 יוחנן או קיים מנחם לא ימוש, וכאן כתב
 דאפי' בק"ש שחרית וערבית קיים לא
 ימוש. וכבר ראינו בגהש"ס שם שזיין
 אר"י בשם רשבי דבש"ך (יו"ד סי' רמ"ו
 סק"א) איתא הגירסא משום ר"ש בן
 יהונתן. ולכאורה נראה כוונתו לקושייתו
 דאל"כ מקשה מרשבי על רשבי אלא
 מה נעשה לגירסתנו לפי שהוא בש"ס
 דילן וז"ע.

והגלפענ"ד בהקדם עוד קושיא אחת
 בגמ' שבת (ל"ג ע"ב)
 במעשה דר"י ור' יוסי ורשבי שהיו
 יושבים ותיב יהודה בן גרים גבי' ופתח
 ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהם של
 אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו
 מרחלאות, ר' יוסי שחק, נענה רשבי

ממערתכס וכשינאו מן המערה רשבי
החזיק בשיטתו החדשה שחזר בו [ועי'
במס' מעילה (דף י"ז ובמוס' שס) דרשבי'
היה כעסן ונוח לכעוס ומקפיד בדבר
מועט וזה היה מן הסתם קודם שחזר].
אמנם, ר"א בנו אכתי החזיק בשיטתו
ולכן ר"א עדיין הי' מחי ומעיט אלא
דרשבי' הוה מסי וז"ש היכא דהוה מחי
ר"א הוה מסי ר"ש. וא"ל לבנו בני די
לעולם אני ואחה, כלומר לאפילו ינהיג
העולם מנהג ד"א מ"מ יתקיים הלא
ימוש סה"ת הזה כשאני ואחה נסבול
ונקבל עלינו את כל הדור.

אלא דלפ"ז מיושבת קושיה הגרע"א
ממנחות (דף ז"ט) שאמר ר"י בשם
רשבי' אפילו לא קרא אלא ק"ש שחרית
וערבית יא' ידי חובתו דרשבי' אמר כן
לאחר שינא מן המערה ולאחר חורמו
והא דברכות אמר קודם שנכנס למערה
אלא דאפשר ר"א לא רצה לחזור בו
ונשאר בשיטתו ולכן אכתי מחי ולא יכול
לסבול שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי
שעה וכנ"ל.

ובזה נלפענ"ד לפרש מימרא דגמ'
סוכה (מ"ה ע"ג) א"ר ירמי' משום
רשבי' יכול אני לפטור את כל העולם
כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה
ואלמלא אלעזר בני עמי מיום שנברא
העולם ועד עכשיו ואלמלא יוחס בן
עזייהו עמנו מיום שנברא העולם עד
סופו, ועיין רש"י לפטור בזכותו אני
סובל כל עונותיהם ופותרן מן הדין.

אבל ר"ח ויטאל בספרו אוהח"מ (נראשית
דף י"א) כתב דמערה היה בפקיעין וכבר
מדברים ע"ז בספרי האחרונים] ואמר
מאן לודעי' לבר יוחי ואמאי לא בשרו
הוא בעלמו שהרי בשורה טובה מזה
לבשר [ועי' פס"ז ויא' (נראשית כ"א):
דבשורה טובה נוחתה כח לאדם], והכ"נ
בשורה טובה הוא לרשבי', וביניאה שניה
ינחה בת קול ואמרה לאו ממערתכס.
עוד קשה דנראה לכאורה רשבי'
לשיטתיה ס"ל דמניחין חיי עולם
ועוסקים בחיי שעה וכמ"ש בגמ' ברכות
אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו'
[ועיין רש"י כאן עוסקין בחיי שעה
דאפשר ע"י נכרים והקב"ה מחלק מזו
וריוח לעושי רצונו] א"כ אמאי כשינא
שנית מן המערה שוב לא נתן עיניו
לרעה אלא אדרבה היכי דמחי ר' אלעזר
הוה מסי ר"ש. ועוד בו שלישיה דאמאי
הוה ר' אלעזר לאחר שינאו שנית מן
המערה שהרי כבר אמרו להם ביניאה
ראשונה לחזור בשביל זה שלחרוב עולמי
ינאחס. ועוד אמאי משפט רשעים
בגיהנם י"ב חודש.

ואשר נראה לפענ"ד דרשבי' הגם
דמתחילתו ס"ל דאסור לו לאדם
לחרוש ולקצור ולנהוג בו מנהג ד"א,
מ"מ לאחר שבא לו בת קול מן השמים
וא"ל להחריב עולמי ינאחס חזרו
למערתכס ראה דלא ניחא להו למרייהו
דלימא הכי, ולכן קרא אנפשי' משפט
רשעים בגיהנם י"ב חודש, וכיון שחזר בו
מיד ינחה בת קול שנית ואמרה לאו

האמנם אליעזר בנו אכתי בשיטתו עמד
ונשאר ולא רצה לחזור בו,
ומתחילה סבר דגם בנו יחזור בו ולכן
בגמ' שבת הני"ל לאחר יציאתו מן
המערה שנית א"ל לבנו די לעולם אני
ואחה וחשב שחור בו אבל לבסוף לא חזר
בו, ולכן אמר רשב"י (סוכה הני"ל) יכול
אני לפטור את העולם כולו מן הדין
ואלמלא אלעזר בני עמי מיום שנברא
העולם עד עכשיו אלא שאלעזר בני אינו
עמי בשיטה זו ולא רצה לחזור ואחי
שפיר מאד בס"ד.

ובמ"ש אחי שפיר דראשונה שהלך
אליהו אל פתח המערה ואמר
מאן לודעי לרשב"י ולא רצה לבשרו
בעצמו שיצא שהרי ידע אליהו ז"ל
שאכתי לא נשלים ואדרבה לאחר שיצא
יעניש ויחריב חלק מן העולם ויזטרך
לחזור למערה עוד שנה ולכן לא רצה
לומר כמו שאין משיבין על הקללה אלא
עמד על הפתח ואמר מאן לודעי' לבר
יוחי והם שמעו כעין בת קול ויצאו
מעצמן והבין.

ובהא נמי יש לישב מה דאמר אח"כ
הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל
אחקין מילתא אמר איכא מילתא דבעי
לתקוני א"ל איכא דוכחא דאית ביה ספק
טומאה ואית להו לכהניא זערא לאקופי
והלך וזייניה ואמר האי סבא טיהר בן
יוחי בית הקברות יהב ביה עיניה ונח
נפשי' וכו'. פרש"י ואית להו זערא שהי'

יוחס בן עזיהו לדיק הי' וכו'. יש
לחמוה מה שאמר ואלמלא אלעזר בני
עמי וכו' והלוא אהו הי' במערה ומי
בזמנו ורשב"י נפטר קודם ר"א בנו
וא"כ מה זה שאמר ואלמלא אלעזר בני
עמי.

ומיהו לפמ"ש אחי שפיר, דבאמח
רשב"י מתחילתו ג"כ לא רצה
לפטור את העולם מן הדין אלא אדרבה
כשיצא מן המערה כל מקום שנתן עיניו
נשרף, אלא דכיון דבא הבח קול חזר בו
ואמר שבזכותו יכול לפטור את כל
העולם. ועיין פר"ח (סוכה הני"ל) דבהיותו
במערה נראה בדרך מראות אלקים גדול
כבודו והי' יודע בעצמו שהוא חסיד גדול
והי' אומר יכול אני לפטור את כל
העולם.

ועיין בספר נחם ישראל (ממהר"ל מפראג
סוף כ"ח) ח"ל דע כי אין ספק כי
יש מקומות בעולם מיוחדים לדבר
קדושה אלהות ביותר ובפרט המערה
שהיה רשב"י הקדוש נעמן ראוי לזה
ואין ספק שהיה נגלה אליהו להקדוש
רשב"י כמה פעמים במערה והיה גילוי
של אליהו נמצא כשכבר גם עמה נגלה
שם אליהו עי"ש הרי רואין גודל קדושת
המערה שאפילו בזמננו נמצא שם
אליהו, ועי' בפיוט בר יוחאי (שהינר בעל
הכנס ס"ו ר' שמעון בן לביא עי' שם הגדולים
מערב מ' קכ"א) במערות לורים שעמדת
שם קניית הודך והדרך.

ירחם על העולם בזכות שני נדיקים אני
ובני ואם לאו הרי אית חד ואני הוא
כתיב נדיק יסוד עולם רואין מכאן שרצה
שהבני עלי' יגינו על העולם כולו חו ג"כ
ראיה שלא סמך על בנו שהרי הוא לא
עזב שיטתו הקודמת לכן הקדים והזכיר
דאפילו יהיה חד ג"כ יעזור זכותו.

ואולי מהאי טעמא מנהג בהרבה
קהילות מבני' לזרוק קשת
בהילולא דרשב"י (עי' בני יששכר חדש אייר
מאמר ג' אום ד' ה') שהוא ע"ד שאמרו
דהנדיק מגין על דורו ולכן עד שהי'
רשב"י הי' מגין עלינו ולא הי' צריך
לקשת, ועי' זוה"ק (ח"ב דף קנ"ג) כתב
שם רבי אבא ואוקים ברישא דדרא
לר"ש, אבל לאחר שנסחלק הנדיק מאתנו
צריכין להגן על עצמנו ולכן לוקמין קשת
ע"ד שהספיד דוד המע"ה על שאל
ללמד את בני יהודה קשת, יעזור השי"ת
שזכותו יעמוד לנו לנצח אמן.

טעם המנהג שנהגו לירות בקשת
בל"ג בעומר נראה לי לתת טעם הגון
בס"ד ונפרש ג"כ דברי רז"ל כתובות
(ע"ו ע"ב, ועי' ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב וזוהר
ויקרא דף ע"ו) שאלו לרבי יהושע בן לוי
נראה קשת בימין אמר הן אמרו ליה
לאו את בר לואי ולא היא אלא שמחמת
ענותנותו אמר כן ול"כ דאם באתם לא
נראה הקשת בימיו למה ליה לשקר ח"ו
(ועיין ביערום דגש ובעל העיקרים מה שפי'
בוה), ונראה דכתיב (שמואל ב' א"י) ויקונן
דוד את הקינה הזאת על שאל ועל

אותו שוק שהספק בו מעבר העיר
לרבים והכהנים לא היו יכולים ליכנס שם
מפני טומאה וצריך להקיף דרך אחר
ארוך.

ונראה דנודמנה לו דוקא מצוה זו
דמתחילה לא הי' ס"ל לרשב"י
הנהג בה מנהג דרך ארץ ולא חש ליה
למקנחא דרבים דהוא שיטת ר' ישמעאל
דהרבה עשו אבל לאחר שחזר בו מיקן
וסייה לרבים דוקא. ואולי דאז נמי אמר
ראיתי בני עליה והמה מועטים, כלומר
דרוב העולם מנהגם כר' ישמעאל הנהג
בה מנהג דרך ארץ שהודה לשיטתו
ואדרבה התחיל ללמד זכות על רוב
העולם ועי' גיטין (פ"ו ע"א) דר"ש אמר
לתלמידיו בני שנו מדותי וברשב"י למדו
חורתי ע"כ חה גם כן על כוונה הנ"ל
דילמדו זכות על העולם, ועי' ז"ח (כ"ג
ע"א) דגדעון בן יואש דיבר טוב על כלל
ישראל לכן כתוב ביה לך בכתך זה
והושעת את ישראל.

ובזוה"ק (ח"א ר"ד) מעשה דרבי חייה
ור' יוסי ועי' עוד שם (ח"א
ק"ה) דמצוה להתפלל על הרשעים שיחזרו
לתשובה ולא יכנסו לגיהנום דכתיב
(מהלים לה"ג) ואני בחלתי לבושי שק,
ואמר יכולני לפטור ודי לו לעולם אני
ואתה, וזוהר (ח"א רי"ה) מובא מעשה
ברשב"י ראה פעם מלאך שבא להחריב
את העולם ואמר לו שישוב אל הקב"ה
ויאמר לו שירחם על העולם בזכות
הנדיקים וכו' עד שמתיים שם שהקב"ה

מזה לכבוד לשאל ויהונתן מהקינה שהם
היו נדיקים גמורים שראים היו להגן על
הדור בזכותם ולכן שפיר יש לו שייכות
עם הקינה, ודוד שהרג לאלפים ז"ל ג"כ
שחלה שהיה בזכות שאל ויהונתן
הגבורים במלחמה של מורה וק"ל.

והנה רשב"י התנא האלוקי שיומא
דהילולא שלו היום זל"ג בעומר

(ע"י זהר נראשית דף ר"ח, ויקרא דף רנ"ו)
מצינו שאמר על עצמו בני די לעולם אני
ואחתי, וכל היכא דמחי ר' אלעזר הוא
מסי ר"ש (שנה ז"ג ע"ג) ובודאי לב יודע
ונמלא רשב"י ובנו הם הנדיקים אשר
בזכותם הגינו על כל העולם.

ואחר שמת רשב"י קונו עליו בני
קינה שקנן דוד על שאל המלך
ואמרו ללמד את בני יהודה קשת ר"ל
שרנו להראות שעד שהיה רשב"י בעולם
לא היה צריך ללמד את בני יהודה קשת
דהוא ז"ל בקדושתו ונדקתו היה די לכל
העולם כולו להגן עליהם ולא היה צריך
לכלי מלחמה וכמו שהעיד על עצמו, אבל
כשנתלק מאתנו כבר צריכין ללמד את
בני יהודה קשת ולכן נשחרב המנהג
שהמינוקות מורים בקשת זל"ג בעומר
יומא דהילולא דרשב"י זי"ע ועב"א
להראות בזה נדקתו דרשב"י דכל זמן
שהוא חי לא היו צריכין לקשת.

ובזה י"ל שאלת המלאך לריב"ל נראתה
קשת צימך ר"ל ששאלו לו אם
היה צריכין לקשת צימיו או שהוא היה

יהונתן בנו ואמר ללמד בני יהודה קשת
הנה כתובה על ספר הישר ופרש"י
מעשה שנפלו גבורי ישראל ופרכים בני
יהודה ללמד מלחמה ולמשוך בקשת,
ולפוס ריהטא למה דוקא עכשיו והרי
מצינו שאמרו בשירה דוד הרג ברבבות
ושאל לאלפים ועוד מאי שייכות זה
להקינה וע"י בגיטין (י"ח ע"א) כדאי ר"ש
לסמוך עליו בשעת הדחק.

ונראה דידוע שהנדיק מגין על דורו
וע"י סוכה (מ"ה ע"ג) ואמרו
(תענית י" ע"ג) כל העולם כולו ניזון בשביל
חנינא בני (וע"י נרכות י"ז נשינו), ור"א
בר"ש הגין אפילו על שכניו הרשעים
שלא נעשה להם כל רעה משך ימי חייו
ומצינו (שמואל א' יג:א) בן שנה שאל
במלכו ואמרו רז"ל שהיה שאל כבן שנה
בלא חטא והיה שאל נדיק גמור
ובנדקתו הגן על בני דורו ולא היה צריך
לכלי מלחמה כי בעוד שיצא להלחם מיד
ניצח בלי שום חכסימי מלחמה ומעשה
נסים שנו כאן ולא בחיל ולא בכח כי אם
ברוחי אמר ה' נבאות.

אבל כשמת שאל ירא דוד ודאג מרוב
ענוות שהיחה בו כאמרו (הגלים
כ"ו:) אנכי חולעת ולא איש [ואפשר כי
דוד בשמים וכידוע (וע"י יומא כ"ג)] ולכן
אמר כי מעכשיו אין לסמוך עוד על הנס
כי הוא הרגיש בעצמו שאין זכותו גדול
להגן על כל ישראל וצריכים ללמד את
בני יהודה קשת ע"פ דרך הטבע וזה
שאמר המלך דוד מחמת ענותנותו והיה

ובזה י"ל מה דאמרו בגמ' ברכות (נ"ט ע"א) אמר ריב"ל הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו שנאמר (יחזקאל א: כה) כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' ואראה ואפול על פני, לייטי עלי' במערבא משום דמחזי כמאן דמסגידי לקשתא, וריב"ל י"ל דכיון דכבר אמרנו דלא נראה קשת בימיו כלל והיינו הקשת של השבועה וע"כ אם נראה אחיז קשת בימיו הי' ס"ל דהוא גילוי שכינה ולכן ס"ל דהרואה קשת בענן צריך שיפול על פניו וק"ל. (שנת תשי"ג)

מגין על כל בני דורו והשיב ריב"ל מרוב ענוותנותו הן ומיד אמרו לאו את בר לואי שבר לואי צריך להגן על בני דורו בלי קשת, ואמרו בגמ' ולא הוא, דבאמת לא נצרכה לקשת כי נדקתו נשגבה להגן על בני דורו אלא שלא רצה להחזיק טובה לעצמו, וזה יש לפרש נמי הגמ' כריתות (כ"ח ע"ג) ת"ח מרבים שלום בעולם ר"ל שכיון שהם נצדקתם מגינים על העולם אזי אינם צריכין לקשת ולעשות מלחמות וכנ"ל.

פרשת בהר

ופרטות נאמרו בזהל מועד, ר"ע אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו בזהל מועד ונשתלשו בערבות מואב, וע' בצעה"ת שדברי רש"י נראה כסתירה וע' עוד צרא"ס דמכאן נראה דרש"י פסק כר"ע וצפרשת משפטים לא היה לו לפ"ז עוד לרבות ולפרש דהוא מסיני ומתוך דרצה לאשמעינן שהמשפטים נאמרו ג"כ בקולות וברקים עיי"ש, ובאור' החיים ר"ש פרשת משפטים לא ניחא ליה בזה ודחה את דברי הרא"ס.

ובמקום אחר אמרתי בזה לפי דברי רש"י במס' תענית (כ"א ע"ג) ד"ה אל מול ההר מדכתיב ההוא משמע כל זמן שהוא בגדולתו שהשכינה עליו נסתלקה השכינה צמחך היוכל וגו' ואע"ג דהאי קרא בלוחות הראשונות

"וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר" (כה:א). וברש"י בהר סיני, מה ענין שמיטה אלל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו למשה מסיני, אלא מה שמיטה, נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני ע"כ. וצריך ביאור דאי לאשמעינן דכה"ת נאמרה למשה מסיני וא"כ למה נקט דוקא אלל שמיטה והלא מיד אחר פ' יתרו צפרי' משפטים דדרשו שם עה"פ ואלה מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני היה צריך להביא דרש זה. ולמה דוקא אלל מצות שמיטה נאמר זה, והרי צמורה הכל הוא צדקדוק.

ובגמ' זבחים (דף קט"ו) ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני

אומן שנאמרו קודם מ"ח ובמקומות
אחרים מ"מ הכל מסיני נאמרו וכל
התורה כלליה ודקדוקיה הכל ניתן מסיני
(שנת משנ"ג) והבן.

"בהר סיני לאמר" (כה:א). ובת"כ
הובא ברש"י וכי מה ענין שמיטה אלל
הר סיני אלל לומר לך מה שמיטה
נאמרו כללי וכו' מסיני אף כל המצות
וכו' ונראה לי וכו' וז"כ דודאי כל
התורה כולה נאמרה מסיני והמנא
במצות משה קבל תורה מסיני, ומאי
קמ"ל, ועיין א"ע דאין מוקדם ומאוחר
בתורה, ועיין רמב"ן מה שפי' וכתב על
זה כפתור ופרח.

והנראה לפענ"ד לומר דבר חדש בת"כ
לפמ"ש ז"ל (נדרים כ"ג) אלמלא
חטאו ישראל לא ניתן להם אלל חמשה
חומשי תורה וספר יהושע בלבד, והקשו
אסגורי מיסגר וכי בשביל שחטאו וכו'
לתורה יותר משלל היו חוטאים, ומי
ז"ל דבאמת דכל התורה מרומז בתורה
שכתב וא"כ אין דבר מוסיף בשאר
ספרים ואפי' ספרי נביאים הם רק
ביאורים על התורה והכלל כי הכל מרומז
בתורה שכתב מזריאת העולם עד סוף
כל הדורות ועד שלא חטאו והי' אור
הגנוז מששת ימי בראשית והי' האדם
מואל הכל בתורה ורק לאחר שחטאו
ונגזו גם אור הגנוז ולקה הדעת צריך
ביאור וחזוק על כל דבר, ולפיכך הרבה
להם תורה ומצות. ואדה"ר נלטה במצוה
אחת ולולי שחטא הי' נשאר בג"ע

כתיב לא נסחקה שכינה עד לוחות
האחרונות שניתנו ביוהכ"פ וגם כל ימות
החורף שעסקו במלאכת המשכן שהיתה
שכינה בהר ומשם ניתנו כל המצות בקולי
קולות ולפידים ביום קבלת עשרת
הדברות עד אחד בניסן שהוקם המשכן
ונסעה חזה שכינה מן ההר וישנה לה
על הפרוכת באהל מועד נשנית התורה
כללותיה ופרטותיה ובאותה שעה היה
מוחר לעלות בהר, וע' עוד רש"י ומוס'
מס' ביצה (ה' ע"א) ד"ה מכדי ע"כ, אלל
הקושיא במקומה עומדת.

"וידבר ה' אל משה בהר סיני"
(כה:א). בת"כ הובא ברש"י מה ענין
שמיטה אלל הר סיני והלא כל המצות
נאמרו מסיני אלל מה שמיטה נאמרו
ככלותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן
נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך
שנויה בת"כ. ונ"ל שכך פירושה, ועיין
רמב"ן מה שחמה עליו.

ולדלי שאיני כדאי נראה לפמ"ש בסמוך
שנת לה' כשם שנאמר בשנת
בראשית, והנה שנת במרה נלטו עליו
והוא זכר לבריאת העולם וביום השביעי
שנת וינפש ובקידוש זכרון למעשה
בראשית, וכיון דשמיטה נאמר בה שנת
לה' כשם שנאמר בשנת בראשית הי'
סברא לומר שג"כ במרה נלטו ועכ"פ
לא נאמרו כללותיה מסיני ולכן דייק מה
ענין שמיטה אלל הר סיני אלל מה
שמיטה וכו' מסיני אף כולן נאמרו
כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כלומר אפילו

לעבדה ולשמרה והי' צדעתו הגדולה
מכוין לכל החורה כולה ממנוה זו
שנצטוה.

וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהל' מגילה
כל ספרי הנביאים וכל הכתובים
עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ
ממגילת אסתר ועיין השגות א"א לא
יבטל דבר ועיין שו"ת הרשב"א ח"א סי'
נ"ג מה שאמרו במדרש משלי עה"פ
טבחה טבחה מסכה יינה (משלי ט:ב) שכל
המועדים בטלים וימי הפורים לא יהיו
בטלים שנאמר וימי הפורים האלו וגו'
ומי הוא זה שיאמר שיבטל מן החורה
אפילו אות אחת אפילו קולו של יו"ד
וכו' ע"ש מה שהאר"י הא"ך יבטלו
המועדות והאמנם כבר פירשתי דהכונה
שביום בו משיח נדקינו ומלאה הארץ
דעה כמים לים מכסים והי' די להם
בחמשה חומשי תורה כמבואר במס'
נדרים (דף כ"ב) ולכן ממילא כל ספרי
הנביאים עתידין ליבטל שכולם אהובים
כלם קדושים אבל לא ינטרכו שוב
לביאורם לרוב קדושתם ולגודל חכמתם
שחמלא הארץ דעה ישיגו הכל מחורה
שכתב חמשה חומשי תורה, וזה שאמרו
בח"כ צהר סיני כלומר שכל החורה
נאמרה פרטיה וכלליה ודקדוקיה מהר
סיני וכו' ואין לך דבר שכבר לא מרומז
בה.

והרמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"ב) כתב על
ששה דברים נצטוה אדם הראשון וכו'
מכלל דברי תורה נראה שעל אלו נצטוה,
הוסיף לנה אבר מן החי וכו' בא אברהם
ונצטוה יתר על אלו במילה והוא החפלה
שחרית, וצחק הפריש מעשר והוסיף
חפלה אחרת לפנות יום, ועקב הוסיף
גיד הנשה והחפלה ערבית, ובמצרים
נצטוה עמרם במצות יחירות עד שבא
משה רבינו ונשלמה תורה על ידו ע"כ
והדברים נריכס ביאור גדול, ואמרו
חז"ל דתרי"ג מצות כולם מרומזים
בעשרת הדברות ורבינו סעדי' גאון ז"ל
חשב אותם כולם היכן מרומזים ועיין
רמב"ן, ולפ"ז נ"ב כיון דבעשרת
הדברות מרומז כל החורה כולה א"כ כל
החורה כולה כבר נחנה מסיני בעשרת
הדברות והחמשה חומשי תורה מה היא
נ"ל שהיא ביאור ומבאר ומפרט על
העשרת הדברות.

ואשר נלפענ"ד לולי דמסתפינא דאם
נדייק לשון צהר סיני הרי באמת
צהר סיני לא נחנו רק הלוחות ועשרת

ולפ"ז נלפענ"ד לומר דבר חדש
שאלמלא חטאו ישראל לא הי'
ייתן להם רק עשרת הדברות ולרוב
דינתם היו יכולים להוציא מעשרת
הדברות כל החורה כולה וטעמיה שהכל
נכלל בעשרת הדברות ולכן קודם החטא
כשיצאו ממצרים היו ראויים ששכינה
תשרה על כל אחד ואחד (ועיין סוטה דף ג'
ע"ב) והי' די להם בקבלת עשרת הדברות
ומינה היו משיגים לדעת עליון ויודעים

אבל כל החורה וכל המרי"ג מצות
המלוים זה והי' הכל נכלל בכלל תורה
שצ"פ כלומר אפי' החמשה חומשי
תורה לצד מעשרת הדברות, אלא שכיון
שחטאו באותה מעשה ונשתברו הלווחות
הראשונות ואותיות פורחות באויר
החט"א גרם שהגם שנחנו לוחות שניות
מ"מ כבר לא הי' די בעשרת הדברות
אלא הי' צריך חמשה חומשי תורה להבין
אם כל החורה והרמזים ומרי"ג מצות
המלוים זה.

ומה שאמרו ז"ל אלמלא חטאו ישראל לא
ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה
וספר יהושע בלבד כלומר אלמלא חטאו
היינו לאחר החטא הראשון שניתן להם
לוחות שניות והי' צריך לחמשה חומשי
תורה מ"מ אלמלא חטאו יותר לא היו
צריכים לשאר ספרי קודש אבל קודם
החטא לגמרי בשעת מתן תורה ולוחות
הראשונות הי' ניתן להם רק עשרת
הדברות בלבד, ומינה היו משיגין לכל
התורה וכל המצות ופרטיה ודקדוקיה
שכולם נאמרו מסיני.

ומה מדוקדק בזה לשון רבינו הרמב"ן
ז"ל וכן שנו במ"כ אלה המצות אין
נביא רשאי לחדש עוד דבר מעתה אשר
זוה הי' את משה כדי השליח לשלחו את
משה אל בני ישראל זכות ישראל גרמה
בהר סיני שכולם נאמרו מסיני עד כן
במ"כ, אבל ענין ערבות שנצטוו שם
משה לבאר החורה לבנים והנה מבואר
דכל הדברים הם לבאר החורה לבנים

ובזה מובן מה שאמרו אין מוקדם
ומאוחר בתורה וכן מה שאמרו אם
אינו ענין לכאן תנהו ענין למקום אחר
וכן דרש דאל תקרא בניך אלא בניך
וכיוצא בו דלכאורה צ"כ ח"ו שהחורה
לא נחנה בכיון ובסדר גמור ומדויק בכל
דקדוקיה ובמדרש הבינה וחקרה ולהנ"ל
נראה דכיון דכל החורה כבר נחנה
למשה מסיני בעשרת הדברות והכל
מרומו בהם א"כ מה שאמ"כ נחקשו בכל
זמן נחנה להם בחור ביאור על עשרת
הדברות והחורה שקבלו מסיני בהר סיני
מפי משה רבינו והקב"ה כביכול, וכל
זמן שנחקשו ניתן להם וכמו צבנות
שנפחד ומגשנה וגו' עמדו ואשמעה מה
יזוה הי' וגו' וודאי משה קבל מסיני גם
זה וכיוצא בו והבן.

ולפ"ז נראה וידבר הי' אל משה בזה
סיני לאמר, והכוונה למה דייק
כאן בהר סיני יותר מכל המקומות והלא
כל החורה כולה נאמרה מסיני ביאור
הדברים דבשעה שנחנו עשרת הדברות
הכל מה שכחוב בתורה עד כל מה
שעתיד תלמיד ותיק לחדש כבר נחנה
למשה ומאי קמ"ל דפרשת שמיטה
נאמרה בהר סיני, אלא בא להודיע בזה
שלא חטעה לומר שחורה מגילה מגילה
נחנה ולא נאמרה הכל מסיני אלא לומר
מה אלו מסיני אף כל החורה כולה
נאמרה פרטיה וכלליה ודקדוקיה מסיני

שחיבר דוד המלך ע"ה, עי' ז"צ (י"ד ע"ז וע"ו ע"ח) דוד כתב ספרו ע"י עשרה זקנים ע"י אדה"ר, מלכי זדק, אברהם, משה, הימן, ידותון, אסף, וג' בני קרת. וחוץ מזה לא מצינו שהיה חיבור אבל במשך הזמן ובמרוצת הדורות דכה השכחה גוברת ואי לא היו כותבין היחה המורה משתכחת משונאי ישראל ח"ו ולכן משום עת לעשות לה' הפרו תורתך אסף רבינו הקדוש הוא ר' יהודה הנשיא את המשניות לחיבור כדי שעי"כ ידעו החורה והמעשה לעשות.

ודע דלא כל נבואות ניתן לכחוב בכמוצים אלא כל נבואה שהיא לזורך דורות נכחזה, לזורך שעה לא נכחזה. ונביאים שניבאו לדורות ונכתבו בכמוצים היו חמשים וחמש - מ"ח נביאים ושבע נביאות, כמבואר בגמ' מגילה י"ד. והיות בגמ' שם לא הזכירו שמוחם, ורבינו הגדול הבה"ג ז"ל בהלכות הספד מנה את שמות הנביאים שנחנבאו ונכתבו בכמוצים, אמרתי להציגם פה כסדר שמנאס רבינו הבה"ג ז"ל מסדר עולם (פ"כ ופכ"א) ח"ל:

אלו נביאים שנחנבאו לעולם קודם מתן תורה - אדם הראשון ונח ושם יפת ועבר עד שבא אברהם יצחק ויעקב, משבא אברהם יצחק ויעקב, בלעם ולבן אביו הוא הי' בעור, הם המושלים שנחנבאו על מואב, ואיוב ואליפו התימני ובלדד השומי ולופר הנעמתי ואליהו בן ברכאל הצוי אלו

כלומר שהכל נכלל בעשרת הדברות ואלמלא חטאו לא היו צריכין יותר אלא כיון שחטאו גם שנתן להם לוחות שניות מ"מ לא די בזה אלא חוזר ושונה כל פרט ופרט ממצות המורה ומ"מ הכל נכלל כבר בהר סיני בעשרת הדברות, ואל יקשה לך דבר זה שהרי האבות זכו ע"י שהיו כליות יועלות אותם וזכו לכרין כל המורה כולה אלא שלא היו מצוין, ונביאת המשיח ויעבור רוח טומאה ומלאה הארץ דעה כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עמידין ליבטל ששיגו הכל בהשגה עליונה יותר ממלאכי מעלה כדכתיב כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל ואם שגיחי השם הטוב יכפר.

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה" (כה:ב). ורש"י לשם ה' כשם שנאמר בשנת בראשית, וכבר עמדו המפרשים לבאר דברי רש"י אלו דהם כמדרש פליאה.

והנראה כי ידוע מה שאמרו חז"ל במס' גיטין (דף ס') דברים שבע"פ אי אהה רשאין לכותבן בכחב ולכן מצינו בדורות הראשונים לא חברו שום ספרים וחוץ ממגילת סתרים, וע' רש"י (נ"מ ז"ה) מגילת סתרים מגילה טמונה לפי שאסור לכתוב וכשהיה שומע דבר חידוש ורא לשוכחו היה כותב ומסתיר מן העין, ומה שכתבו הנביאים והכתובים הם נמי תורה שכתב וגם ספר תהלים

נחנבאו לאומות העולם עד שלא נחנה חורה לישראל. כשנחנה חורה לישראל פסקה רוח הקודש מן האומות שנאמר (שמות לג: יז) ונפלינו אני ועמך. ובני זרח זמרי ואיתן והימן וכלכל ודרדע כולם חמשה אלו נחנבאו במזרים. משנחנה חורה לישראל, משה ואהרן ואסיר ואלקנה ואביאסף אלו נחנבאו במדבר, והיתה נבואת מזרים כבושה לתשע מאות שנה עד שבא יחזקאל בן בוזי ופרשה. כשנכנסו לארץ יהושע ופנחס אלקנה ושמואל דוד וגד החוזה נתן הנביא ואסף והימן וידוחן אחיה השילוני ושלמה ועדוא ועוריה בן עודד וחנני הרואה יהוא בן חנני ואליהו החשבי ומיכיהו בן ימלא אלישע בן שפט ויחזיאל בן זכריה בן בניה בן יעאל בן מחניה הלוי מן בני אסף אליעזר בן דודיהו וחכריהו בן יהודע אמוץ וישעיהו וזכריהו המצין ועודד וירמיהו אוריה בן שמעיהו יחזקאל ודניאל הושע בן בארי עמוס מיכה המורשתי ועוצדיה יונה בן אחימי יואל בן פחואל נחום וחבקוק לפניה בן כושי חגי זכריה ומלאכי. שבע נביאות שרה מרים דבורה חנה אביגיל חולדה הנביאה ואסתר. אלו שמונה וארבעים ושבע נביאים נחנבאו ונכתבו בכחובים. יש נביאים כיוצאי מזרים שלא נכתבו, כל נבואה שהיא לצורך דורות נכתבה, לצורך שעה לא נכתבה. נמלא בהן עשרה שנאמר בהם איש האלקים, אלו הן משה ואלקנה שמואל ודוד שמעיה ועידוא אליהו ואלישע מיכה ואמוץ. משה ואהרן ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף נחנבאו

במדבר, יהושע כשנכנס לארץ, פנחס זימי שפט השפטים, אלקנה שמואל זימי עלי, גד החוזה ונתן ואסף והימן וידוחן זימי דוד, אחיה זימי שלמה, שמעיה זימי רחבעם, עידו זימי ירבעם, עוריה בן עודד חנני הרואה זימי אסא, יהו בן חנני זימי בעשא, אליהו ומיכיהו ועוצדיה זימי אחאב, אלישע ויחזיאל ואליעזר זימי יהושפט, יונה זימי יהו בן נמשי, זכריהו בן יהודיע זימי יואש, אמוץ זימי אמליה אחיו, הושע ואמוס ישעיה וזכריה המצין זימי עזיהו, מיכה המורשתי זימי יוחס, עודד יואל נחום וחבקוק זימי מנשה, לפניה בן כושי וירמיה ואוריה זימי ישאיהו, יחזקאל ודניאל בארץ כשדים, חגי זכריה ומלאכי בשנת שמיס לדריוש. שרה זימי אברהם, מרים זימי משה, דבורה זימי ברוך, חנה זימי עלי, אביגיל זימי דוד, חולדה זימי יאשיהו, אסתר זימי אחשורוש. ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה ומרדכי וחנמאל ושלוס נחנבאו לצורך שעה. שמואל וחנמאל נקראו רואים. יחזקאל ודניאל גאמר בהן בני אדם, נבואת מזרים (יחזקאל כ: יז) ואמר אליהם וגו' וימרו בי וגו' ואעש למען שמי וגו' עכל"ק.

ואגב נראה דס"ל דבלעס זה לבן ולבן זה בלעס והי' אביו בעור, ועיין חז"ע שמשמע בן. שוב ראינו צוה"ק (ח"א דף קפ"ו ע"ב) וז"ל אלא לבן הארמי קליה אזיל בעלמא וכו' ואביו דבעור הוה, ובעור אביו דבלעס דחזיב בלעס בן בעור הקוסס, ע"כ. ולפ"ז לבן הי' הזקן

ובעור בנו ובלעם בן בנו. וקלמ הי'
נראה דרבינו הנה"ג כבר ראה הזוהר
ופלא.

עוד ראיתי שניין שם הגרש"ט אחר
יהושע ופנחס, נראה שחסר כאן
עלי וכוונתו על עלי הכהן. ולפענ"ד ללא
חסר אלא כוון לא הביאו דס"ל עלי לא
הי' נביא ואולי מפני שאמרה לו חנה
"לא אדני" ובגמ' לא אדון אמה בדבר
זה, וראי' לדברינו דבסמוך כתב הנה"ג
אלקנה שמאל בימי עלי וכן חנה בימי
עלי הנה חשב חנה נביאה בימי עלי ולא
חשב עלי לנביא. עוד שם אלו שמונה
וארבעים ושבע נביאים נחנבאו ונכתבו
בכתובים. ובהג' בן ארי' חיבת שבע
במוסגר ונ"ב ושבע נביאות, כוונתו שהרי
מ"ח נביאים ושבע נביאות נקבות כחיב.

ולפענ"ד גם הגה זו ז"ע דכוונת רבינו
שכתב אלו שמונה וארבעים
ושבע נביאים נחנבאו, הנה הכוונה כאן
על הנבואה קאי ולא על הגופים ואין
נפ"מ בין זכר לנקבה לגבי הסכום, ולכן
שפיר מסיים אלו שמונה וארבעים ושבע
נביאים נחנבאו, כלומר היו כמספר הזה
ומהם זכרים ומהם נקבות וזה לפענ"ד
פשוט.

ולדידן מיהו הרי כתב רבינו ז"ל אלו
שמונה וארבעים ושבע נביאים
נחנבאו ונכתבו בכתובים ע"ש. ונכלל
בתורה שבכתב ונקרא כתובים והשאר
בכלל תורה שבע"פ שלא ניתן ליכתב כלל.

והרמב"ם בהקדמת ספרו יד החזקה
כתב וז"ל, מימות משה רבינו
ועד רבינו הקדוש לא חיברו חיבור
שמלמדין אותו ברבים בתורה שבע"פ
אלא בכל דור ודור ראש בית דין או
נביא שהיו באותו הדור כותב לעצמו
זכרון השמועות ששמע מרבותיו והוא
מלמד ע"פ לרבים וכן כל אחד ואחד
כותב לעצמו כפי כוחו וכו' עד שבא
רבינו הקדוש וקיבץ כל השמועות וכל
הדינים וכל הביאורים והפירושים ששמעו
ממשה רבינו ושלמדו ז"ד שכל דור
ודור בכל התורה כולה וחיבר מהכל ספר
המשנה ושננו לחלמידים ברבים ונגלה לכל
ישראל וכחצוהו כולם ורצנו בכל מקום
כדי שלא תשתכח תורה שבע"פ מישראל
ולמה עשה כך ולא הניח הדבר כמות
שהוא לפי שראה שהחלמידים מתמעטים
והולכים והנרות משתכחות ונאות
ומלכות רומי פושטות בעולם ומחגברות
וישראל מחגלגלין והולכין לקצוות חיבר
חיבור אחד להיות ציד כולם כדי
שילמדוהו במהרה ולא ישכח וישב כל
ימיו הוא ובית דינו ולמדו המשנה
ברבים.

ובאגרת ר' שריה גאון כתב ג"כ ראה
רבי דאיכא שינויא כולי האי
בחנויי דרבנן ואע"ג דטעמיהון לחדא
מילתא סלקין חש ללא נאפיך ואחי
פסידא מינה דמילתא הואיל וחזה דקא
מימעט ליבה וקא מיסתחמון מעיינות
חכמה ומסתלק שר תורה וכי ההוא
דאמרין אי קמאי מלאכי אנו בר נש וכן

כפשוטו לימות המשיח האמת יראה דרכו ע"כ ורצה לפרש דאין בזה להכריע או להגיד עמידות או אפילו לציין המקור לאנשים כערכנו דבזה יראה בהתגלות משיח לדקנו והבין.

והנהגה אנו יודעין ומאמינים ואומרין אותו באני מאמין שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא ית' שמו. ועי' רמב"ם (פ"ט מהל' תשובה) ומפני זה התאוו כל ישראל ונביאייהם וחכמייהם ימות המלך המשיח כדי שינוחו ממלכות שאינה מנחת להן לעסוק בתורה ומצות כהוגן וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא לפי שבאותן הימים תרבה הדעת והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' ונאמר ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו ונאמר והסרתי לב האבן מבשרכם מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה ויהיה יותר משלמה ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותן דרך ה' עי"ש.

והיאך יבין הדבר כפשוטו דכיון דהוא יהיה רק קרוב למשה רבינו והיאך יבטל תורת משה ובפרט כפי שהבאתי שאנו אומרין באני מאמין שזאת התורה לא תהא מוחלפת. ועוד קשה דהרי הנביא אומר תורה חדשה מאתי תלא משמע תורה חדשה, והיאך זה יתכן וזה הוא היפך ממה שנתבאר כאן בר"מ בהל' תשובה, והרמב"ן כותב באגרת (ע'

אר"י לבן של ראשונים כפתחו של אולם ועוד אמרו טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים וכו' עי"ש.

היוצא דמחמת חולשת הדורות החירו לעשות ספרים ומאז התחיל יותר ויותר ונתקיים מה שאמר החכם מכל אדם עשות ספרים הרבה אין קץ ואפ"ה מצינו דהיה כאלו שלא רצו לכתוב כלל והיה אלו שכתבו ולא רצו שידפסו אותה בחייהם ופוק חזי הגאון ר' נתן אדלר רבו של הח"ס שהעיד עליו תלמידו הנ"ל שפעם ראה שנכדו כותב ברשימות שלו על הגאון ר"נ אדלר שהיה מלאך אלקים ואמר הח"ס הרבי שלי אינו מלאך אלקים אלא ותחסרהו מעט מאלקים ע"כ (ע' דרשות ח"ס דף ש"ג נגליון סג) והוא לא כתב ולא חיבר כלל וכן היו הרבה ובפרט בתורת הנסתת ואפי' האר"י הקדוש לא כתב כלל ורק תלמידו ר' חיים ויטאל, אבל במשך הזמן כמעט כולם כתבו או הדפיסו החי' תורה שלהם.

ולפי דברינו יתבאר דברי הר"מ (הל' מגילה פ"ה הי"ח) כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה ובהלכות של תורה שבע"פ שאין בטלין לעולם, ובהשגות הראב"ד א"א לא יבטל דבר מכל הספרים שאין ספר שאין בו לימוד אבל כך אמרו אפי' יבטלו שאר ספרים מלקרות בהם מגילה לא תבטל מלקרות בצבור עכ"ל, והרב המגיד ואס כוונתו

ובשמות רבה (פרשה כ"ח אות ו') ד"א
 וידבר אלוקים את כל הדברים
 לאמר אמר רבי יצחק מה שהנביאים
 עמדים להתנבאות בכל דור ודור קבלו
 מהר סיני, שכן משה אומר להם לישראל
 וכו' שאפילו אל הנשמות שלא נאמרו
 בהן עמידה ואע"פ שלא היו באותה
 שעה כל שכבר היחה נבואה בידו מהר
 סיני ועד אותה שעה לא נתנה לו רשות
 להתנבאות וכן ישעיה אמר (ישעי' מח:טז)
 מעת היותה שם אני אמר ישעיה משום
 שניתנה תורה מסיני שם הייתי וקבלתי
 את הנבואה הזאת אלא ועתה אלוקים
 שלחני ורוחו עד עכשיו לא נתן לו רשות
 להתנבאות ולא כל הנביאים בלבד קבלו
 מסיני נבואתן אלא אף החכמים
 העומדים בכל דור ודור כל אחד קיבל
 את שלו מסיני [ובתנחומא פרשה י"א
 מוסיף שהיו ושעמידין להיות] ע"כ.

נמצא לפ"ז דכל מה שח"ח מחדש או
 נביא מה שהוא מנבא הכל הוא
 מסיני וממה שנתן הקב"ה למשה, ובמס'
 ברכות (ה' ע"א) דרשו וא"ר לוי בר חמא
 א"ר שמעון בן לקיש מאי דכתיב ואתנה
 לך את לוחות האבן והתורה והמלוה
 אשר כתבתי להורות לוחות אלו עשר
 הדברות תורה זו מקרא והמלוה זו
 משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים
 להורות זה גמרא מלמד שכולם נתנו
 למשה מסיני.

ובירושלמי מגילה (פ"ד ה"א) מצינו יותר

ספר הגאולה סוף שער שני) עיקר תאותנו
 והכספתנו לימי המשיח עם מה שמוסיף
 עלינו תאוה וכוסף לימים ההם ענין
 התורה שמצארת לנו כי בהיותנו חוטאים
 נעמוד בגלות ליסר אותנו ובעצדנו כראוי
 ישוץ האלוקים להטיב לנו כמו שהטיב
 לאבותינו ויותר עיי"ש, הרי דכל הכוסף
 לגאולה שלימה היא בשביל התורה ורק
 עכשיו שאנו חוטאים אין אנו מביינין
 אותה כדבעי וכאן מצאנו דהתורה תבטל
 בימות המשיח עכ"פ ספרי הנביאים
 והכתובים.

איברא דיש להעיר מדברי הר"מ בעלמו
 דכתב (הל' מלכים פ"ג הי"א) אל
 יעלה על דעת בן האדם שבימות המשיח
 יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהיה
 שום חידוש במעשה בראשית אלא עולם
 כמנהגו נהג וכבר אמרו חכמים אין בין
 עוה"ז לעוה"ב אלא שיעבוד מלכויות
 בלבד עיי"ש, ולפי מה שביארנו יש שינוי
 הכי גדול דיתבטל כל התורה וכי שיך
 שינוי יותר גדול מזה.

והביאור בזה ע"פ דברי הגמ' נדרים
 דאלמלא חטאו ישראל אז היה
 די להם בחמשה חומשי תורה וספר
 יהושע בלבד ולפי שאם בן אדם זוכה
 משיג הכל בתורה שבכתב, וכמו שאמרו
 במס' תענית ליכא מידי דלא רמיזי
 באורייתא. ובשעת מתן תורה בהגלות
 מלכנו על הר סיני ללמד לעם ישראל
 תורה ומצוות אז בא ולמד הכל.

מזה, א"ר יהושע בן לוי עה"פ ועליהם לא נאמר עליהם, הדברים לא נאמר דברים, בכל לא נאמר כל, ללמד מקרא משנה חלמוד ואגדה ואפילו מה שחלמיד ותיק עמיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה מסיני הה"ד (קהלת א"י) יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא וחזירו משיב לו כבר היה לעולמים אשר היה לפנינו ע"כ.

ולבאר דברי חכמינו ז"ל ובפרט לדון חלמיד ותיק מהו נראה דהנה בן אדם חושב בדעתו שהוא זכה לחדש דבר ומכותו זכה לזה ע"ז משיבו חזירו כבר היה לעולמים דאין אמה מחדש כלום אלא הכל ניתן למשה בהר סיני, ומדויק מאוד ללא נקט הלשון לחדש אלא להורות ואם אמה מתנהג כדבעי בענוות ובשפלות אז אמה זוכה להשיג ממה שנאמר למשה בסיני וזהו דאמר חלמיד ותיק ועיין רש"י (נרכות ט' ע"ג) ותיקין אנשים ענוים ומחזבין מצוה, ודוקא בענוות אז זוכה לחדש והתורה שלו ניתנה למשה מסיני.

ואולי זה כוונת הגר"א דגרס צירושלמי פאה (פ"ג ה"ד) ואפילו מה שחלמיד ותיק עמיד לחדש ולא קאמר להורות כמו הגירסא אחרת דאם הוא ענו אז זוכה לחדש בתורה, ומדויק ממה ללא קאמר כל ח"ת אלא הלשון ותיק. וזהו מה שאמרו במס' קידושין (ל"ג ע"ג) וברש"י ד"ה ובחורחו יהגה, כי אם בתורת ה' חפלו ובחורחו יהגה בתחילה

היא נקראת תורת השם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו ע"כ (עי' מהרש"א ע"ז ה').

הירוצא מזה דאם אדם נשעה שלומד יודע שלומד בתורת ה' ולומד באימה וציראה וברחה וצויעה ובכל עת חושב בדעתו שעוד לא התחיל להצין ומצקש להשי"ת שיאיר עיניו אז זוכה לחדש ולהשיג השגות מכחימות וידיעות נפלאות בתורה, ואזי נעשית תורתו בקנין נפשו, וזה דוקא ע"י ענוה, ולכן מצינו במשה רבינו שהתורה העידה עליו דהיה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה ואמר ונחנו מה לכן דוקא הוא זכה שהתורה נקראת על שמו כמ"ש זכרו תורת משה עבדי הרי דנקראת תורת משה וכל אחד ואחד שהיה ויהיה ומחדש דבר אמת הוא מתורתו וכבר נתנה לו מקודם בהר סיני.

ולא זאת אלא כל לדיק שמקדש ענמו זוכה להיות צבתינה זו וכמו שמצינו במס' יצמות (דף ע"ג) ראינו לבן פדת שיושב ודורש כמשה מפי הגבורה וזה ע"י כח התצטלות שהיה בהם, והתחיד"א נספרו דבש לפי מציא דסיני"י בגימ' ענו"ה וכן מצינו במדרש דניתנה התורה על הר סיני מפני שהיה הקטן שבהרים וזה ג"כ לרמו לדורות דרק ע"י ענוה זוכה להשיג התורה. ומה"ט נקרא רב יוסף סיני (עיין עירונין ל' ושלחי מס' הוריות סיני ועוקר הרים) לפי שכבר אמר לא תחני ענוה דאיכא אנא (עיין שלחי סוטה).

לי כל הלימוד הרי הוא כזרע אל הקולנים, ותירצו דע"י שלמד אז תורה זוכה כל ימי חיו להבין ולהשיג ולחדש בתורה ה' אשר יקרה הוא מפנימים מזהב ומפזו זה ג"כ ע"י שמשא רבינו נתן לנו אז התורה ובכוחו אנו משיגין עכשיו התורה.

ובאמת חשבתי דאין זו חידוש ורק חזרה ורע המעשה שהיום כל אחד שלא פתח עיניו בתורה ולא קרא ולא שנה כבר נקרא בעל מחדש וזכרתי בימים מקדם כשהיו שואלין על בחור בישיבה אז היה משיבין שהוא בעל כשרון יודע לדמות מילתא למילתא ומבין היטב הגמ' על צוריה והיום שואלין אם הוא בעל מחדש הרי מי שלא למד לכה"פ רוב חלקי התורה אין יכול להיות בעל מחדש והגה"ק מצאנו כותב בשו" שרק לגדולי הדור נאה ויאה לחדש ורק רמות רוחא כגון דא ואינו מתורת משה שלמדנו.

ויש ללמוד קצת זכות על הא מה שכ' החת"ס (שנת ק"מ ע"ג) דיצא לחפש זכות על מה שנולד לן מנהג לחדש חידושים וכל אחד בונה במה לעצמו זה בנה זה בנה ואפשר לחפש לו זכות לפי מה שראו שהשכחה גוברת בעו"ה בעולם מאד וא"א לאוקמי גירסא אכן ע"י החידושים בכל דף זוכר הכל ומילתא דתמיהה מידכיר דכירא והנסיון מעיד על זה ויודע אני בעצמי ואף שאם אין החידוש נכון כ"כ מועיל לשכחה עכ"ל.

וזהו מה שכ' המגיד מקאזונין (אבות פ"א מ"א) ח"ל, כבר אמרנו דמשה היה בזחינת סיני כי היה ענו מאד חזק עמוד ויסוד להעבודה ותורה ותפלה כפי גודל הענוה כן יוכל לקבל הקדושה מהבורא ית' כי הוא מדה במדה, אם האדם הוא שפל בעצמו וענו אז גורם שגם השי"ת משפיל ומצמצם עצמו כדיכול אל זה האדם, אבל אם הוא מתגאה בדעתו ר"ל שחושב שעובד את השי"ת בכחו אז גם השי"ת ג"כ אינו מצמצם עצמו ולפי גודלו בודאי א"א לקבל ממנו.

וזהו מה דאיתא כשעלה משה לרקיע מצא לר"ע שהי' דורש כחרי אוחיות אמר לפני הבורא ית' חן התורה על ידו ולכאורה תמוה וכי לא מצא לדיקים כר"ע אלא כי עקיבה עקב-י"ה רומז על מדת ענוה ולזה אמר שנתן התורה לידו והשיב לו השי"ת שכולם אומרים הלל"ת והיינו כי משה בכחו וגודל ענותנותו היה ממשין התורה ומדת הענוה עד שדורות הבאים אחריו יוכלו לעלות לזו המדרגה ע"י"ש.

ומשום הכי כשחטאו אח"כ בחטא העגל בא עלינו השכחה חזק גרם עלינו שצריכין לכל הספרים ומצינו עוד בזמן ההוא בימי אבנו של משה כבר נשכחו שלש מאות הלכות ובחינה זו מצינו ג"כ במסכת נדה (דף ל') שהעובר נמצא במעי אמו נר דלוק על ראשו ומלאך מלמד אותו כה"ת וכשנולד משכחו, והקשו למה

רנש"ע מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות אמר לפניו רנש"ע הראהו לי אל חזור לאחורך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים חשש כוחו כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני נתיישבה דעתו, ע"כ.

ויש לדייק למה חשש כוחו של משה הרי הוא הענו מכל אדם ומאי איכפת לו מי שמפרש את התורה העיקר הוא שלומדין אותו, ועוד קשה למה שאלו לו תלמידיו מנין לך הרי ראו דר"ע דורש והרי היה יודע הכל ממש וכל רז לא אינם ליה והיה ראש הדור וא"כ איזה שאלה היא זו ולמה המתינו עד שהגיע לדבר אחד.

וברש"י נתיישבה דעתו של משה הואיל ומשמו אומר אע"פ שעדיין לא קיבלה, והרי בודאי שמשה רבינו לא חשב שום מחשבת פיגול בזה ואדרבא הגמ' מספרת להלן דמשה בא לפני הקב"ה ואמר רנש"ע יש לך אדם כזה ואמה נותן תורה על ידי אמר לו שחוק כך עלה במחשבה הרי, דמשה רבינו לא רצה הגדולה לעצמו.

ובאור החיים פ' תזריע (ויקרא יג:ו) ח"ל וראיתי לישב מאמר רז"ל שאמרו במקום אחר דר"ע היה דורש מה שלא

אבל בודאי זה דוקא אם הוא לומד בעניות ומחדש איזה דבר ויודע בעצמו שאין זה חידוש שלו אלא ע"י שלמד ומבטל עצמו להשי"ת ע"י זכה שיזכהו אותו מן השמים לכרוין לאמיחה של תורה ובגדר של הלכה למשה מסיני אבל אם הוא להיפך אז רח"ל ואוי לאותה בוסה ולכן כשנא לפסוק הלכה אינם יודעים ובמאירי (יומא דף כ"ו) כי ראינו ח"ח שידיעתם גדולה בתלמוד ואעפ"כ אינם יודעים לכרוין שמועה אחת להלכה ולמה שראוי להורות וכמה מחוקקים לבקיאים בחדרי תורה וכשנא הוראה לידם אף הפתח אינם מוציאים ע"י"ש.

והוא מפני שאינם מבטלים דעתם ולכן אין זוכין מן השמים שיהיה להם דעת תורה ושלא ישכחו מה שלמדו וכמו שאמרו במס' מגילה לאוקמי גירסא סעייחא דשמיא והרבה יש לזהר בזה מפני שהדברים האלו גורם חשכות גדול ונורא לאחר כמה שנים שיושב ולומד בהתמדה רבה ואינו זוכה לכלום ויש לו דעת עקום בכל דבר וכ"ש בהלכה שהוא העיקר ולזה צריך להשפיל דעתו ולהתפלל ולבקש מאת ה' שיאיר עיניו במאור התורה ושמעתא בעיא ללוחא, והוא לשון תפלה ג"כ והבן.

והנה בגמ' מנחות (דף כ"ט) אמר רב יהודה אמר רב דנשעה שעלה משה למרום מלאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאומיות אמר לפניו

בי שום כח לחדש ואדרבא ר"ע
בענוותנותו חשב שאין בו שום כח לחדש
והכל הוא אך ורק בקבלה הוא וכמ"ש
הרמב"ם בהל' ממרים דהלל"מ הוא הכל
מן קבלה וזוה נחה דעמו ולכן משה
רצה לימן החורה דוקא ע"י שמיין שראה
דהוא כ"כ בעונה וכפי שהבאתי מעבודת
ישראל הנ"ל ולכן נתיישבה דעמו.

וע"פ כל הנ"ל נבאר עוד גמרא במס'
פסחים (פ"ו ע"א) דנחמלמה מבני
בחירה הלכה אי פסח רוחה שבת והלל
ידע לכן מינהו נשיא עליהם ואח"כ שאלו
אותו עוד הלכה שכת ולא הביא סמין
ולא ידע ואמר הלכה זו שמעתי ושכחתי
אלא הנח להן לישראל אם אין נביאים בני
נביאין הן עיי"ש והקושיא מפורסמת דאם
לא ידע א"כ למה לא הורידהו מנשיאותו
עליהם והכוונה היא דכיון דבני בחירה
ראו בו צהלל הזקן כל העמין שנחבאר לעיל
וראו שאמר על ישראל אם אינן נביאים
בני נביאים הן וחשב עצמו עם הציבור
בדרגה אחת ולא אמר עליהם רע כיון
שהוא שכחה אלא מן הסתם יודעים מה
שעושים והוא דנס לכף זכות ולא היה לו
בושה להגיד ששכת ולכן ראו בו שיש לו
מדת של משה רבינו והוא הוא הראוי
להיות נשיא של הכלל ישראל, ובמהרש"א
סנהדרין (דף י"א) מביא דהלל הזקן חי
ק"כ שנים כמו משה ופרנס את ישראל
מ' שנה כמו משה רבינו ולכן הי' ראוי
שחשבה שכינה עליו כמו על משה רבינו.

ובספרי המקובלים האריכו בזה דמשה

ידע משה וכו' כי הן אמת שכל ד"ת
נאמר למשה ואין חכם יכול לדעת יותר
ממה שידע משה והגם שתתקן כל דורות
ישראל מיום מ"ת עד שחמלא הארץ
דעה אין חידוש שלא ידעו משה אצל
ההפרש הוא כי משה נתן לו ה' חורה
שכתב וחושב"פ והנה האדון צ"ה
בחקמתו ית' רשם בחורה שכתב כל
חורה שבע"פ שאמר למשה אצל לא
הודיע למשה כל מה שנתן לו בעל פה
היכן הוא רמוז בחורה שכתב וזו היא
עבודת בני עמלי חורה ללבוש ההלכות
שנאמרו למשה מסיני והקודות והדרשות
כלן יתנו להם מקום בחורה שכתב וכו'
וענין זה לא נמסר למשה כולו לדעת כל
חורה שבע"פ היכן הוא כלה רמוזה
בחורה שכתב ולזה אמרו ז"ל שדרש
ר"ע דרשות שלא ידעם משה אין הכוונה
שלא ידע משה עקרון של דברים הלא
ממנו הכל אפילו מה שחלמיד ותיק
עמיד לחדש אלא ידע סמיכתם ודיוקם
היכן רמוזים בחורה עיי"ש אצל לא
נתיישבה הדבר לגמרי אצל מרש"י
משמע דנתיישבה דעמו והאיל ומשמו
אמרו וגם למה חלשה דעמו.

ונראה ע"פ הנ"ל וכפי שמשה רבינו
ראה דר"ע מחדש חילי חילין של
הלכות אז תשש כוחו שחשב דאולי אין
זה בעונה שהוא חושב על עצמו שאני
מחדש ואני אומר כך ואני אומר כך
ולעצמו דורש עד שצא חלמיד ושאל אותו
מנין לך הא הרי הכל נריך להיות מפורש
בחורה אז ענה הלל"מ דאני בעצמי אין

והלל הם שנים במדת הענוה וכמו שהבאתי בשם מהרש"א ומוסיפין דהנה משה והלל הם שני שמות משם ע"כ היוצא מהפסוק ויסע ויבא ויט והם סמוכים זה לזה והוא מה"ש לל"ה חה שרמו השי"ת למשה בשעה שעלה למרום לקבל התורה ואל"ה היה לך לעורני ר"ת הלל ודו"ק, חה הצינו הבני בחירא ולכן בטלו דעתם מפני כבודו של אותו זקן שהוא הראוי להיות נשיא על ישראל מפני גודל הקדושה והענוות שלו.

תמצית הדברים הוא דהעיקר ללמוד וללמד ולשמור ולעשות ואז אם זוכים להשיג ולכוין לאמיחות הדברים ולחדש דבר אז נריך לדעת שאין זה חידוש שלו שהרי הכל כבר נכלל בחורה וכמו שהחורה שבע"פ נכלל בחורה שכתב כמו כן כל החדושים נכללו בפשט ובשעה שלמד משה עם כלל ישראל בשעת מ"ת ובהר סיני, ולפ"ז בימות המשיח שיהיה מלאה הארץ דעה ואז יתעלו כל הבנ"א כמלאכי מעלה וכדורות הראשונים ואז לא יצטרכו כל הספרים דאז כבר לא יהיה כח השכחה ואז יהיה העיקר החלואה לשמוע דבר ה'.

ובדרך זיחא מפורסם בעולם לפרש אז ירננו עני היער דהנייר להדפיס ספרים עושין מעצים וע"י שזריכין ספרים מכלין העצים ולכן בשעה שהמשיח יבא ירננו עני היער דאז לא ידפיסו עוד ספרים ולא יצטרכו לנייר ואז לא יהיו מכלין העצים חה הוא

הכוונה של הר"מ שיהיו בטלים כל הספרים ומדייק דוקא ספרים ואפילו נביאים וכחובים דכיון דאין הנביא רשאי לחדש דהרי הכל נכלל בחורה משה וחזן ממגילת אסתר שזוה יש פרסום הנס וזרוה"ק נאמרו ועוד דהוא מה"ת שנאמר זאת זכרון בספר עכ"פ בדרך רמו והבן חה הוא שרצה החורה לאשמעין בהר סיני דהכל נחמו שם כללומיה ופרטומיה ודקדוקיה והכל נחנה מסיני ואין אחה יכול לחדש כלום שהרי הכל הוא מחורה משה שקיבל מהקב"ה ובספה"ק כימי ללחך מאז"מ אראנו נפלאות דהגאולה העמידה דוגמת גאולת מצרים וכמו העיקר בגאולת מצרים היה בכדי לקבל תורה כמו כן כל אריכות הגלות הוא בשביל לזכות לגלוי החורה שיהי' לעת"ל כי במ"ת הי' קבלת החורה הנגליית אבל לעת"ל יתגלה פנימיות החורה וע"ז נאמר אראנו נפלאות וכמ"ש עיין בעין יראו (ע' ישי"ב:).

ואולי לזה נכתוין האור החיים בריש ספר דברים דכתיב ספר משנה חורה כתב משה מפי עצמו וכבר הקשתי והארכתי הרבה בדבריו דהא כה"ת נחנה מהקב"ה וכמו שמפורש במס' ז"ב דהקב"ה אומר ומשה כותב, ואפילו על שמונה פסוקים שבוחר שנאמר וימח שם משה הקשו אפשר ס"ת חסר אות אחת, אבל נראה דכוונתו הוא על משנה חורה שזו היא חזרה ולא תורה עצמה ואנו בשעה שלמדין את החורה ג"כ

יודע שאין לו כלום וכל מה שמחדש זה נקרא תורת משה ונחנה לו כבר כפינו אז אינו מגיס דעתו וזה דקאמר דכל אחד לריך להיות ביראה ועי"ז שמשפיל דעתו ויודע שהוא ממשא אז זה דבר מאד קל שיהיה לו יר"ש אבל ח"ו אם הוא להיפך אז מאד קשה לו שיעמיד על האמת ואז אין המאור שבו מחזירו למוטב וח"ו נעשה לו סם המות.

ולכן דוקא אלל שמיעה רצה להראות ולרמוז על זה דשמיעה ושבת שחיהן נקראים שבת ושחיהן מרמזין על חידוש העולם והכל חלוי בידי שמים וחרעים זו אמונה, אבל אם במשך הזמן אינו יודע ושוכח והרגל נעשה טבע וא"כ יחשוב בדעתו שכוחי ועולם ידי עשה לי את כל החיל הזה, ולכן (נ"מ ק"ו ע"א) באה התורה ואמרה שביעית אפקעתא דמלכא והארץ לא שייך לבעל הקרקע בכל שנה זו והכל הוא מן השי"ת והכל שייך לו.

ונראה דענין הזה מרומז משבת דכיון דששח ימים חעשה מלאכה אז חשבנות יום אחד ותקמוך על ה' והוא יזמין לך פרנסתך על כל השבוע וכמו שביום השבת אין אמה עושה שום מלאכה ואינו נחסר לך ואדרבא חז"ל אמרו נוחנין לו נחלה בלי מצרים ומלוין בריבית לצורך שבת ולוו עלי ואני פורע מפני שבשבת אין זה מקח וממכר ואינו בדרך הטבע ולכן הוא מותר ולזה נסכרין ב"ש דאמר (בינה פ"ב) בשעה שאדם

בנחנה חורה ואין שום דבר חדש ח"ו ולכן ע"ז שפיר קאמר ספר משנה חורה כתב משה עפ"י עצמו דהכל מפי משה וממה שנגלה אליו במעמד הר סיני ולא ח"ו תורה חדשה אבל על החורה עצמה א"א לפרש כוונתו, דכה"ת הוא מפי הקב"ה ונברא עוד קודם בריאת העולם חתקע"ד דורות ואז לא היה משה והאבות הק' כבר קיימו ולמדו כל החורה וע' יומא כ"ח דכולם תופסי ישיבות היו ובחיד"א מביא דט"ו שעות למדו בכל יום.

ועפ"ז נראה ליישב עוד כמה דנראה כפול הבקשה שאנו מבקשין בשבת מצרכים את החודש חיים שי"ש בהם יראת שמים ויראת חטא וחיים שמהא בנו אהבת תורה ויראת שמים הרי ביקש כבר על יראת שמים ונראה דלרמוז בא דיכול להיות יהודי שי"ש לו יראת שמים ויראת חטא ומדקדק בכל מצוה בכללות ובפרטיות ובכל דקדוק קל אבל בשעה שצא ללימוד החורה אז כבר שוכח הכל ולוקח כל הזכות לעצמו כמה שלמד הרבה, וזה שאמר עוד הפעם שיהיה יר"ש בלימוד החורה.

ובזה תחייש עוד מה שמקשים העולם על הגמ' דדרש ועמה ישראל מה ה' אלך שואל מעמך כי אם ליראה אטו יראה מילתא זוטרחי היא אין לגבי משה והקושיא הוא דהוא מצווה על הכלל ישראל שיהיה ביראה והנראה לפי הנ"ל לגבי משה הפשט דמי שמשפיל בדעתו

קונה בהמה צריך לזכור את יום השבת ואם מצא נאה הימנו או הוא לשבת לצריך לחיות כל השבוע עם שבת ולבטוח בה' ולדעת דהכל תלוי בו.

זכה לאסוף את כל ההון שנמצא אצלו ולא יודע שמצא ה' היתה זאת.

ולכן כתב צ"ר אין כל שבת שאין קורין בה פרשה של לוט דהנחינה

של שבת ושמיטה הוא היפך מהדרך של לוט ולכן כל זמן דבא שבת ושמיטה דג"כ נקרא שבת ע"ש ושבתה הארץ שבת לה' או נזכר פרשה של לוט דזה היפך מזה והבן ולכן מצינו ללוט בן הרן ר"ח הצל כי היה מיסוד הצל ובלק"ח להאר"י ז"ל (ישעי' ע"ו) דביאת משיח נדקנו תלוי בחיקון הריגת הצל חז"ל ע"פ הג"ל דע"י שמירת שבת וזיכין לגאולה וכמו שאמרו אין ישראל נגאלין אלא בזכות שבת חז"ל יתוקן לגמרי ע"י משיח נדקנו דדוקא אז יהיה התיקון הגמור לש"ש.

ועיין רמב"ן פ' יתרו (שמות כ:ח) זכור את יום השבת לקדשו ח"ל אחר שנה שנלמדין בשם המיוחד שהוא הנמצא הוא הבורא הוא המצין והיכול ושנייחד האמונה בכל אלה והכבוד לו לצדו וזה שנכבד זכר שמו וזה שנעשה בזה קימן וזכרון תמיד להודיע שהוא צרא הכל והוא מצות השבת שהוא זכר למעשה בראשית וכו' ולכך אמרו ז"ל שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבחורה כמו שאמרו בע"ז מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה.

ובזה נראה הטעם דדוקא בשבת נחנה החורה לישראל להראות דכמו שהשבת מגלה מצפוני לבו של האדם ומעיד על האמונה בה' ושבת וזה מראה על עצמו שבטוח רק בה' בן צריך להיות בחורת ה' ולדעת שכל זמן שזה חורת ה' ואין זה חורתו אז זה חורת ה' משא"כ אם חושב שזה חורתו והוא זכה לכווין לפשט חדש בסוגיא אין זה חורת ה', ולכן אחר הקריאה לנו מצרכין אשר נתן לנו חורת אמת דחורת אמת שייך רק בחורת ה' ואם חושב שזה חורתו אז נסתמא ונחשוור ונעשה מגלה פנים רח"ל.

ולפ"ז נפרש המדרש דנראה כפליאה (ע"י מד"ר בראשית פרשה מ"ט) אין כל שבת ושבת שאין קורין בה פרשתו של לוט, והנה מה היה חטאו של לוט שהיה לו תאות כסף ולכן החגורר בין אנשי רשע ובאלשיך דלכן אסרו לו להביט בכל הככר בשעה שהחריבו אותה המלאכים כיון שחזר בככר הירדן ונתן עינו אחר צנע כסף וברש"י ויסע לוט מקדס ויפרדו איש מעל אחיו וברש"י הסיע עצמו מקדמונו של עולם דע"י העשירות שמושך את האדם אחר הצלי עוה"ז ומכשילו ומדמה צנפשו שהוא עשה כל החיל הזה ומחמת רוב כשרונות שיש לו

הנה אין בדרכי לדבר ולעורר מוסר לעם
 ה' דמה אני ומה חיי וזפרטע היום
 אין בכחי כמאלו ומקדם ומדבר אני
 לעצמי ואני מבקש מהתלמידים החדשים
 שבאו לכאן שידעו שרק ע"י התבטלות
 לשמוע וללמוד מכל בן אדם או זוכים
 להבין ולהשיג ועי"ז יכבדו איש את
 רעהו, והנה בזמן הזה מתו תלמידי
 רע"ק מפני שלא נהגו כבוד זה לזה
 ואולי מפני זה חשש כוחו של משה
 בשעה שרע"ק דרש דמשה חשש
 שהחסרון הוא בהרב שלוקח כל הכבוד
 והגדולה לעצמו ח"ו אבל אח"כ ראה
 אדרבה שהוא המקור של ענוות לכן
 נתייבשה דעתו אבל הדבר צריך הרבה
 זהירות בדור הזה בצעירי הנאמן.

ונראה לפרש מה שאמר הנביא דהנה
 ימים באים נאום ה' לא רעב
 ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע דבר
 ה' ונראה דהחורבן היום הוא דכל אחד
 רוצה לשמוע רק מה' ולא מבין אדם
 אפילו יהיה גדול כמשה רבינו אבל סו"ס
 עצת היצר הוא גדול ממנו ובכל אחד
 ימצא חסרונות חוץ מצעצמו וזה שאמר
 לא רעב ללחם ולא צמא למים דנמשל
 לתורה ואם בחור או אצרך משפיל קצת
 את גבהות לבו, וכמו שאמרו אין גבהות
 לפני הקב"ה אז מן השמים שולחין לו
 מורה דרך שהוא יודע הכל ומוסר לו כל
 החורה והבן אדם הזה אינו אליהו הנביא
 או איש אחר דהם בשמים וחורה לא
 בשמים חוץ ממעשה מרכבה וכדומה.

וי"ל דהנה ציטתה משה פ' שמות
 מפרש דברי המדרש פליאה (הונא
 סדר"א פרשה מ"ח) בשביל שראו אבותיו של
 משה חארו כמלאך אלקים מלו אותו
 לשמונה מפרש שם דלפי שמת בשבת
 ובודאי נולד ג"כ בשבת כמאמרם האי
 מאן דאחיילד בשבת וכי משמע דבל"ז
 אין לו למות ביום עונג ונמצא שמיני שלו
 היה בשבת והוא נולד לששה חדשים ויום
 א' וכבר הסכימו הב"ח והט"ז (יו"ד ס'
 רס"ו) דגם ודאי בן ז' חדשים אין מלין
 בשבת אם לא נגמרו שערו ולפניו והבן
 רק משום שראו חארו כמלאך אלקים
 ר"ל שלא היה חסר שום דבר לכך מלו
 אותו לח' ע"כ עכ"פ משמע דמשה
 רבינו נולד בשבת ונראה דכיון דהוא היה
 נותן החורה לעם ישראל והוא היה
 הקרסור בין ישראל לאביהן שבשמים
 וכמו שאמרו דבר אמה עמנו ונשמעה
 וא"כ בודאי היה צו כל המדות האלו
 ולכן נולד בשבת ג"כ ע"פ הכוונה הנ"ל
 לרמוז דהכל ע"י התבטלות ועי"ז ענוה אז
 זוכה לחורה.

וח"ש ושבתה הארץ שבת לה' לשם ה'
 כמו שנאמר בשבת בראשית דהכל
 צריך להיות לשם ה' ואל תעשה מה"ת
 קרדוס לחפור זה ואם אמה רואה דאמה
 מכוין לחידוש אז דע דהכל מסיני ואין
 אמה מחדשו אלא בבחינת חזרה ח"ש
 ושנתחם לבניך דזו אמה צריך ללמוד
 לבניך דהעיקר הוא לחזור ועי"ז יזכה
 לכיוון אל האמת ולכן דוקא פה מרמוז
 הענין שהכל נאמרו מסיני.

להנחה העיקר לכן חורה שצריך לדעת
 להעיקר הוא התמדה ללמוד יום
 ולילה בלי הרף ולחזור עוד פעם ועוד
 עד שידע בע"פ ואז עוד יחזור והפך זה
 והפך זה דכולא בה ועי"ז חוכה להיות
 בקדושה ובטהרה למדות טובות וישרות
 ולשמור פיך מלדבר דברים בטלים וכ"כ
 לשה"ר או רכילות רח"ל ואדרבה תתעלה
 מעלה מעלה על במחי המורה והנלחה
 בהרבה נחת וסוף הכבוד לבוא. ועי' נדה
 (ע' ע"ב) מה יעשה אדם ויחכם א"ל
 ירבה בשיבה וימעט בקמורה ויבקש
 רחמים ממי שהחכמה שלו.

והנראה להראשונים תמהו על מה
 דכתיב "וביום השביעי שבת
 וינפש" באיזה שעה היחה, שהרי ידוע
 שהיום מתפשט לפי קו התאריך, ובשעה
 שבאר"י הוא כבר ש"ק במדינות היס
 אחתי יום הששי. וא"כ בשעת בריאת
 העולם ע"כ נמי העולם נברא בחו"ל
 אפי' ביום השבת שבאר"י, וא"כ איזה
 דרך ישכון אור ביום השביעי שבת בשבת
 בראשית. ומי דעיקר הבריאה היחה
 בשביל אר"י "ארץ אשר ה' אלקיך דורש
 אותה וגו' מראשית השנה ועד אחרית
 שנה" (דברים יא:יב) ולזה "ביום השביעי
 שבת וינפש". אבל ארץ שאר העמים
 שהוא תחת השמים לא הי' בכלל. ומה"ט
 נראה לדבריהם בעכו"ם קי"ל (פנהדרין
 י"ט) גוי ששבת חייב מיחה, היפוך "שבת
 וינפש" ויוםם ולילה לא ישבותו.

ולפ"ז בשבת בראשית הנפישה היחה רק
 באר"י. והטעם לפי שהארץ
 ההוא תחת השגחתו כניכול הפרטיה
 והתמידית ולא כן חו"ל שהן תחת ע'
 שרים. וז"ש "ושבתה הארץ שבת לה"
 וכדי ללא תקשה דא"כ גם בחו"ל ולמה
 בארץ דוקא. ופי' לשם ה' כשם שנאמר
 בשבת בראשית, כלומר דהשבתה הוא

יעזור השי"ת והי' ה' אלקנו עמנו
 כאשר היה עם אבותינו אל יעזבונו
 ואל יטשנו וינחנו במעגלי צדק למען
 שמו תחנונו לשם ולתהלה תחנונו ברחמים
 ובחמלה חושיענו לקץ הגאולה בנ"א.

"כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן
 לכם ושבתה הארץ שבת לה"
 (כה:ב). ונ"ב. וברש"י, לשם ה' כשם
 שנאמר בשבת בראשית. והרמב"ן טען כי
 רבותינו לא כך נמכונו. והאבן עזרא
 כתב וטעם שבת לה' ביום השבת וסוד
 ימי עולם רמח במקום הזה והרמב"ן
 כהולך רכיל ומגלה סוד, ע"ש. ובכלי יקר
 בטעם מזה וזו יש דעות חלוקות, וי"ל
 עוד לפי הטעם כשם שנאמר בשבת
 בראשית לזכר חידוש העולם ולזכור ימות
 עולם וסוף ימי חלדו, וכמ"ש הבעל
 עקידה והמהרי"א כי זה הי' טעם שבת
 בראשית וביום השביעי שבת וינפש

דעושה בחוך שלו ומוחר להוריד, ובאוכלי
מן לא הוריד המן בשבת. ועיין משנה
דר"א שם. וביפ"ת כתב דהחמיר על
עצמו, וז"ב. וגם על זמיחת עשנים לא
חי' כלום, ועיין במפרשים הנ"ל.

ולפענ"ד נראה דעל זמיחת העשנים לא
קשה, דעל מלאכה שלא נעשית
כל המלאכה ליכא איסור. א"כ המלאכה
הוא הזריעה מי שזורע והנותן מים על
הזרעים חייב משום זורע או חורש. אבל
הזמיחה לעצמו אין בזה מלאכה
דאורייתא כלל, וגם קי"ל מלאכה
שאצל"ג פטור עליה. ומעשה נראה דז"ש
שהקב"ה מוריד ברשותו וליכא איסור
ואפי' אה"ל דאכתי איכא זומת, וא"כ
ע"כ ז"ל מטעם מלשאצל"ג פטור ולא
משום שאינה מלאכה או שנימא שאינו
שבת. וע"ז הביא לו ראי' "ולא עוד
שהרי אוכלי המן מעידין", וע"כ שכיון
שהמן מאכל זדיקים וניחא לי' להקב"ה
בהורדתן. וא"כ הו"ל מלשאצל"ג ולכן
אין מוריד בשבת כיון דכל דבר שיש בו
משום מלאכה אינו עושה, או יאמר
שטענתו שהרי השמים שמים לה' והארץ
נתן לבני אדם וא"כ מוציא מרשות
לרשות ומשני אוכלי המן מעידין עליו.

ולפ"ז י"ל "ושבתה הארץ שבת לה"
לשם ה', כשם שנאמר בשבת
בראשית כלומר שהדברים העולים
וזומחים מאליהם אין לאסרם, וכמו
בשבת בראשית מה שמעצמו נזמח לא
לאסר מפני שהוא להתקיים העולם, רק

כניכול לשם ה', שה' דורש אותה
מראשית השנה ועד אחרית שנה. ולא
חימא גם בחו"ל דכן נאמר בשבת
בראשית נמי רק באר"י היחה השכיחה.

וי"ל עוד דבשבת בראשית היחה
השכיחה לה' וזיוס השביעי שבת
וינפש שלא הי' מפעיל שום דבר כי ששת
ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ
והי' הנפישה כניכול לו יח' מה שאין
הפה יכול לדבר. והנה במדרש שאל
טורנוסרופוס את ר"ע מה יום מיומיים,
א"ל ומה גבר בגוברין, מ"ש יומא
דשבתא מכל יומא, א"ל שרצה הקב"ה
לכבדה, א"ל מנא את מודע לי, א"ל הרי
נהר סמבטיון יוכיח שמנער אבנים כל
ימות השבת ובשבת הוא נח וכו' א"ל אם
כדנריך שהקב"ה מכבד את השבת אל
ישב בה רוחות אל יוריד בה גשמים אל
יזמיח בה עשב, א"ל חיפח רוחי דההוא
גברא אמשיל לך משל לשנים שהיו דרין
בחצר אחת, אם אין זה נותן עירוב זה
נותן עירוב שמא מותרין לטלטל בחצר.
אבל אם הי' אחד דר בחצר הרי הוא
מוחר בכל חצר כולה. אף הקב"ה לפי
שאין רשות אחרת עמו וכל העולם כולו
שלו מותר בכל העולם כולו, ולא עוד
אלא שהרי אוכלי המן מעידין שכל ימות
השבת הי' יורד ובשבת לא הי' יורד,
ע"כ.

ולבאוריה האי "ולא עוד אלא שהרי
אוכלי המן מעידין עליו"
סותר לחי' קמא, דבחי' קמא קאמר

מה שמחדש צו אסור. הכ"ג בשמיטה
שביחה הארץ כשם שנאמר בשבת
בראשית ודו"ק. (שנה תשמ"ג)

גברא שמשבות הקרקע ולכן קרקע
עכו"ס או קרקע הפקר מותר וגם
חו"ל.

"ושבתה הארץ שבת לה" (כח:ב).
ופרש"י כשם שנאמר בשבת בראשית
ועיין רמב"ן מה שפ"י. ולפענ"ד
לכאורה יש להבין שהרי שבת הוא
איסור גברא שהאדם אסור לו לעשות
מלאכה וליכא איסור על המלאכה
שחפשה ומותר להחמיל מלאכה בערב
שבת עם חשיכה אע"פ שהיא נגמרת
מאליה בשבת עיין שבת י"ח ורמב"ם
פ"ג מה"ש וטו"ש"ע סי' שכ"ט אבל
בשביעית השביחה הוא על הקרקע
כדכתיב ושבתה הארץ שבת לה'.

או יאמר לפ"מ שנחלקו במלאכת שבת
דהתנא חשיב ארבעים מלאכות חסר
אחת הזורע והחורש והקוצר וכו' הכל
האיסור על הגברא, אבל הרמב"ם (ה"ג
שנה פ"ו ה"א) חשב מלאכות שחייבין
עליהן סקילה וכתב במזיד או קרבן
חטאת בשוגג וכו' ומנין כל אבות
מלאכות ארבעים חסר אחת ואלו הן
החרישה הזריעה והקצירה והכל על
הקרקע ולא על הגברא ולכאורה ז"ע
שינוי הלשון, וכתיב במג"א להג'
המהר"ם בנעט ז"ל דהתנא דמתני' ס"ל
כר"ש דמלשאל"ג פטור עליה וא"כ
הזריעה מצד עצמה מותרת אלא שעל
הגברא איכא איסור לזרוע ולכן התחיל
הזורע והקוצר והחורש אבל הרמב"ם
לשיטתיה דפסק דמלשאל"ג חייב א"כ
האיסור על הזריעה והקצירה ולא דוקא
על הזורע ולכן מנה הזריעה והקצירה
והחרישה.

ונראה ללא קשה דבאמת אי נימא
דהאיסור הוא על הקרקע ולא
על הגברא א"כ גם קרקע עכו"ס שבא"י
תחייב בשמיטה והפירות יאסרו וגם
קרקע הפקר יאסרו הפירות וכן כל
הקרקעות ושדות שבעולם אפילו בחו"ל
נמי יתחייבו בשמיטה ולא אמרו אלא
בארץ ישראל גם אמרו דספיחים שממילא
גדלים מותרים ולא חיישינן שגדלו
באיסור וע"כ ז"ל דגם שמיטת קרקעות
האיסור על הגברא ולא על הקרקע ולכן
הגודר שדהו נאסרו הפירות אפילו גדלו
מעצמן כיון שלא הפקירן ונראה
דהאיסור על הבעל הקרקע ולכן בחו"ל
לא נאסרו שהוא ממצות החליות בארץ
ולכן שפיר קאמר ושבתה הארץ שבת לה'
כשם שנאמר בשבת בראשית שהוא חובת

אלא דלפ"ו א"כ שבת נמי הוא איסור
חפצא על המלאכות ולא על הגברא
והוא בשביעית וז"ש ושבתה הארץ שבת
לה כמו שנאמר בשבת בראשית ששניהם
הם איסור חפצא.

עוד יש לומר לפמ"ש העיסור דמלאכות
שבת דאורייתא עיקרן הוא מלאכת
השדה והדברים ידועים ולפ"ו י"ל

דשמיטה כיון שהוא איסור שביחה על השדה ממלאכת השדה ולכן אמר ושבתה הארץ שבת לה' ואיזה שביחה כשם שנאמר בשבת בראשית שהוא ממלאכת השדה והנן כי קרתי.

"ושבתה הארץ שבת לה'" (כח:ב). ועיין רש"י לשם השם כשם שנאמר בשבת בראשית ועיין א"ע ורמב"ן שהוא סוד העולם.

והנראה לפמ"ש בשבת בראשית ויחילו השמים והארץ וכל זבאם וגו' כי זו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות ואמרו ז"ל הכתיב הקב"ה שביחה כביכול על עצמו כדי לשבר את האזן, אבל העיקר כי השבת לשם ה' ולא שח"ו יש זו עיפות ולר"ך שביחה וזה שאמר נמי בשמיטת הארץ ושבתה הארץ שבת לה' לשם ה' כלומר שהשביחה יהי כי כביכול לזה כן כמ"ש בשבת בראשית ולא שהארץ או שהקב"ה ר"ך לה והנן.

א"י לפמ"ש הרמב"ן ז"ל עה"ת בראשית (ג:א) אשר ברא אלקים לעשות וז"ל ודע כי נכלל עוד במלת לעשות כי ששת ימי בראשית הם כל ימות עולם כי קיומו יהיה ששת אלפים שנה שלכך אמרו יומו של הקב"ה אלף שנים וכו' ע"ש ונמצא דשמיטת הארץ הוא יום מששת ימי בראשית והשביחה לשמיטת הארץ לעשות נאמרה בשבת בראשית, וז"ש שבת לה' לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית, כלומר שאין זה

שביחה חדשה שנאחדש בשמיטת הארץ אלא הוא הוא היא השבת שנכלל בששת ימי בראשית שהם כל ימות עולם כי קיומו יהי ששת אלפים שנה וכמ"ש הרמב"ן ז"ל והנן.

ובמגלה עמוקות נקראת השמיטה שבת לה' רזא עילאה הוא כמו שבשבת עלמה השכינה למעלה עושה אותה פרצוף ומעלה אותו מזריאה מקום שירדה מפני הקיטרוג שנאמר לה לבי ומעטי את עצמך כן הוא סוד שמיטה אבל ההפרש שיש בין שמיטה לשבת הוא ההפרש שבין יעקב למשה כי משה זכה לבינה בסוד ס' ויעקב זכה בסוד מ' של אפריון אפרסמון כי מ' כד רביעא על בנין וז"ס מילוי יוד שרומז בחכמה וכו' וז"ס מ"ס וסמ"ך שכלוחות בנס היו עומדין עיין כנפי יונה ח"ג סי' ה' וזה סוד כל המצות שאנו עושין הכל הוא לעבוד השכינה מנקודה לעשות פרצוף ז"ס לעבדה ולשמרה ז"ס לעבדה ולשמרה במ"ע ולשמור כל מ"ע ול"ת החליון בארץ וכו' ע"ש וז"ש אשר ברא אלקים לעשות לעשות פרצוף וז"ס עונת ח"ת ליל שבת וז"ש שבת לה' לשם השם כמ"ש בשבת בראשית וה' הטוב יכפר.

"ושבתה הארץ שבת לה' והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך" (כח:ב-ו). ומבואר דשביעית הוא הפקר ונחלקו זו רבינו המז"ט והז"י אי שביעית משמט ממילא והארץ נעשית

הפקר או שיש חיוב להפקיר וכל שלא הפקיר לא הוה ליה הפקר והארכתי בזה כבר בכמה מקומות.

והנה בירושלמי (יומא פ"ג הובא נפי' הר"ח יומא ל"ו ע"ב) רב אסי אמר לר' פנחס חא נמסור לך השם א"ל לית אני יכול דאנא אכיל מעשר ואמר רב דרגיל בשם לא יכיל מיכול מדר נש כלום. מבואר מדברי הירושלמי דמי שנהנה משל אחרים ואפילו מתרומות ומעשרות שהן מחנות כהונה ומשלחן גבוה קא וזי מ"מ כיון דמקבל מאחרים הו"ל בכלל נהנה מאחרים ולא יכיל להשתמש בשם.

ויש להסתפק אי מאן דאכיל מפירות שביעית מקרקע שאינו שלו שאזל בשדה חבירו ולוקח פירות אם הוא בכלל נהנה משל אחרים הגם דהתורה הפקירה ומ"מ הרי הוא לא גרע ממעשרות ללוי או דנימא כיון דהתורה הפקירה א"כ ל"ל מגרמיה כלום ואין זה בכלל נהנה משל אחרים, וי"ל דבהא תליא דאי שביעית אפקעתא דמלכא ומופקרת הקרקע בע"כ א"כ לא הו' בכלל נהנה משל אחרים אבל אי כל אחד חייב להפקיר א"כ עד שלא הפקיר הרי אסור לו ליקחו והו"ל כעין נהנה משל אחרים, וי"ל ועיין נדרים פ"ה בר"ן שם מחלוקת הרשב"א והר"ן במודר הנאה ודו"ק.

ולא אוכל לעבור מלהעיר מה שראיתי להחיד"א בפתח עינים על מס'

ברכות (י' ע"ג) הרואה ליהנות יהנה כאלישע והרואה שלא ליהנות אל יהנה כשמואל, והביא מה שכתב בספר זרע ברך ח"ג על ברכות כדף א' ע"ג דאלישע לא ידע שם המפורש ולכן נהנה וכתב עליו החיד"א ז"ל וליחא דודאי ידע ואישתמיטתיה מ"ש המהרש"ל פ' אלו טריפות ס"י ט' ופקקי מהר"ם ריקנטי ס"י ס"ו שכתבו בפשיטות דאלישע ידע וכן הוא ברור ופשוט ע"כ.

ולפום ריהטא דבר גדול הקשה לית ליה פירוקא, איברא דרבינו הח"ס בתשובה (א"ח ס"י קנ"ז-קנ"ח) כתב נמי לישב שחי קושיות א' מה דקיי"ל בהכ"נ מותר לעשותה ביהמ"ד דלא כר' יוחנן (מגילה כ"ז ע"א) ואיהו יליף מהגדולות שעשה אלישע ואלישע ברחמי עביד אולי נימא להלכתא דלא עביד ברחמים אלא בהשבעה איך בנה ר' יוחנן ע"ז דאלישע ברחמי עביד ונולד דין חדש דביהכ"נ עדיף מביהמ"ד, וכו' ומי ע"פ דעת הירושלמי הנ"ל סה"ז דיודעי השם לריך שלא יהנה משום אדם והרי אמרו הרואה ליהנות כאלישע נמצא היה פשוט לר' יוחנן דאלישע לא השתמש בשם כיון שנהנה ואולי משו"ה בשוגמית לוא לגחזי לשום המשענת וכשלא הואיל הלך והתפלל עליו ולא עשה בשם ע"ש מה שהאר"י ולפ"ז תקשה נמי למרן הח"ס כקושית החיד"א ז"ל.

ועיינתי בשו"ת הריקנטי הנ"ל ח"ל היודע השם הנכבד והנורא לריך

וכמ"ש בגמ' מגילה ולא בשם והא
 דאמרו בירושלמי הא דר' פנחס לא רצה
 שילמדהו הוא לפי שלא רצה לבא לידי
 נסיון ח"ו שידע השם וישתמש בו
 לפעמים ויבא לידי עונש, ומה מדויק
 בזה לשון הירושלמי דאמר רב דרגיל
 בשם לא יכיל מיכול מבר נש והנה דייק
 לשון דרגיל ולא דידע בשם דודאי אפשר
 שידע השם אבל לא היה רגיל להשתמש
 בו.

ומה שהביא מאלישע שקלל הילדים בשם,
 דמשמע תרחי דידע וגם השתמש
 בו, י"ל בתרי אנפי או יאמר שזה ג"כ
 היה בחפלה ולא שהוגה את השם אלא
 קללם בשם ה' ככל קללה ושמחא שזה
 אפשר בחפלה, ונחלקו רבותינו ז"ל בזה
 כי קשה אליהם היאך גרם הנביא מיחה
 למ"ב ילדי ישראל מהם אמרו על שם
 שבזוהו נתן עיניו בהם ונענשו כמו
 שאמרו כל מקום שנחנו חכמים עיניהם
 או מיחה או עוני, ומהם אמרו שראה
 כלם שאמותיהם נחעזרו ביו"כ וראוין הן
 למיחה, ומהן אמרו בלוריות ראה להם
 כע"ז ומהם אמרו שלא ראה בהם
 לחלוחית מצוה ולא עמידה להיות לא
 בהם ולא בורעם לפיכך אררם לסלקם מן
 העולם עיין רד"ק שם וא"כ לא היה זה
 שהרגם בשם המפורש כלל לפ"ו.

ואם נאמר דבשם המפורש הרגם
 והשתמש בשם ז"ל שבאמת מצינו
 שאלישע בזה לא טוב עשה כמו שאמרו
 ז"ל (סוטה מ"ז ע"א) ת"ר שלשה פלאים

שלא יהנה משל אחרים דאמרינן
 בירושלמי גבי אנא השם ר' אסי אמר
 לר' פנחס (גירסא הירושלמי מד אסי וכן הוא
 בר"ח) וכו' עד מבר נש כלום. וקשה
 לריא"ז מדאמר הרוצה ליהנות יהנה
 כאלישע ואלישע פשיטא דהוה ידע ושמא
 ר"ל אסור ליהנות בחורת זדקה אבל
 דורון דרך כבוד דלמא שרי כך פי'
 ריא"ז עכ"ל. ולכאורה תי' הריא"ז ז"ע
 שהרי בירושלמי שם אמר ר' פנחס לפי
 שנהנה מן המעשר והנהנה מן המעשר
 ודאי דרך כבוד הוא ולא בחור זדקה
 ואדרבה משלחן גבוה קא זכו ואולי היחה
 כוונתו שנהנה מן המעשר מה שנותנין
 מעשר כספים ונותנין לו בחור זדקה אף
 שלא אמר שאני נהנה מן הזדקה וז"ע.
 ובמעשה בזלזל שם הביא מאלשי"ך
 (מלכים ב' ג') שאלישע קילל בשם ה'
 שקללם בשם מ"ב ולכן מחו מ"ב ילדים
 א"כ ידע השם ע"ש.

האמנם לאחר העיון לפענ"ד דלא קשה
 דהנה בס"ח סי' תע"א כתב אין
 מלמדים את השם אלא לחכם כדי שלא
 יעסוק בהם וכו' ע"ש ומי שעוסק
 בהשבעות לא יהיה סופו טוב בגופו או
 בצניו כל ימיו וגם לפעו"ב (ע"ש סי' ר"ה
 ובמקור חסד שם וסי' פס"ע וסי' פק"ו ובחמדי
 עולם נסופו באריכות). ולפ"ז י"ל דתרחייהו
 אתה דללמוד אפשר אפילו למי שנהנה
 מאחרים אלא שאין להשתמש בו ע"ש.

ומעתה י"ל דאלישע ידע השם ומ"מ לא
 השתמש אלא ברחמי הוא דעבד

חיה ועוף אלא אם כן התקין להם
מזונות ועיין ילקוט הגרשוני מד"ו
שהביא תירוצו מג"א שאם יש לבהמה
מאכל מיוחד ולאדם מאכל מיוחד אז
הבהמה קודמת אבל אם מן מאכל אחד
אוכלין שניהן אז הוא קודם ועיי' בר"מ
פ"ה ה"ה משמיטה ויובלות.

ומה שנראה בס"ד דהטעם למה קדמה
הבהמה כתבו הפוסקים (עיין ס"ח
וביד אפרים או"ח סי' קס"ו, ובנין אריאל עה"פ
"למות שם אהנו ובעירנו") משום דלפעמים
אינן האדם ראוי שיתן לו ה' פרנסה רק
בזכות הבהמה הוא, וע"ד רמז אמרו
"אדם ובהמה תושיע ה'" (פלה"ס לו:).
והנה זה דוקא בשאר כל השנים, אבל
בשנת השמיטה שיטמרו בני"י השמיטה
"ושבתה הארץ שבת לה" לשם ה', ועיי'
בחו"כ כשם שנאמר בשבת בראשית שבת
לה' כן הדבר אף בשמיטה ואז כדאי הוא
שיתן לו השי"ת פרנסתו, וכמ"ש התורה
להדיא "וכי תאמרו מה נאכל בשנה
השביעית וגו' וצוית את ברכתי", וא"כ
אז ודאי אינו אוכל בזכות הבהמה וא"כ
אז מדין האדם קודם לבהמה.

א"י דהנה הא דאדם חייב במזונות
בהמתו, היינו משום דמזונותיו עליך
שהרי הוא מכניסה לביטו ושומרה שלא
תוכל לזאת ולשבות נפשה, ולכן החיות
ובהמות שהן משל הפקר והעוף השמים
הוא פטור מלזונם ומותר לאכול מקודם.
והנה בהמות שחייב במזונותם ג"כ לפי
שאינו מניחם לחוץ דחייב לשמרם שלא

חלה אלישע אחד שגירה דובים בחינוקות
ואחד וכו' מצואר דענש אלישע בשביל
שגירה הדובים הגם שהיו יבשים בלי
שום לחלוחית של מלוח, וא"כ יש לומר
דזה היה עונשו שהי' אסור לו להשתמש
בשם המפורש, ומיהו כנראה דבאמת לא
היה זה אלא דרך קללה ותפלה וכנ"ל.

גם מה שהקשה מדברי הי"ש"ש פ' אלו
טריפות סי' ט' הנה רבינו הרש"ל
שם כתב וז"ל מ"כ וז"ל מי שידע שם
הנכבד צריך שלא יהנה משל אחרים
וקשה מאלישע שנהנה וכי לא ידע השם
והנה ממה שכתב הי"ש"ש ז"ל מנאחי
כתוב משמע דלא ראה שהוא ירושלמי
מפורשת א"כ מאי קשה ליה להחיד"א
דילמא אהכ"נ, ומיהו לפמ"ש א"כ נראה
ביאור הירושלמי דרק להשתמש בו אסור
אבל לדעת אפשר שידע וממילא אחי
שפיר דודאי י"ל דאלישע ידע השם
המפורש ולא השתמש עמו אלא פעם
ובזה נענש כיון שנהנה והנהנה מאחרים
אינו ראוי להשתמש בשמו של הקב"ה
וכדעת הירושלמי הנ"ל ואחי שפיר הכל
בס"ד.

"והיתה שבת הארץ לכם לאכלה
וגו' ולבהמתך ולחיי אשר בארץ
תהי' כל תבואתה לאכול" (כה"ו:). בס'
ייטב לב הקשה, הא אסור לאכול קודם
שיתן לבהמתו, כמ"ש (ברכות מ' ע"א)
ולמה כ' לך ואח"כ ולבהמתך, ועיי'
ירושלמי כתובות בפרק נערה שנתפחתה
הלכה ח' דאין אדם ראוי ליקח בהמה

מברהמ"ז משום דהו"ל מלוא והסורה
לא חייבה רק לאכילת חולים, ועיין
בגמ"ה (ערכין הג"ל) ובכלי חמדה (להגאון
משלאנאק).

ונראה נראה דאף שחייב אדם להאכיל
לבהמתו קודם אכילתו, אמנם דא
דוקא במאכל הראוי לבהמה, אבל אסור
לחם קדשים לבהמה כגון חרומה הראוי
למאכל אדם אפילו כהן, משום משמרת
חרומתי (במדבר יח:ח) ועי' במשנה מס'
חרומות פי"א משנה ט' ובר"ש שם ועי'
מל"מ פ"ו ה"א מתרומות ובמאכלי
שמיטה כחייב דהוה קודש ואסור למוכרו
וחופס דמיו ולאכילה ולא לסחורה (עי'
פ"ז ס"ב ע"א, בכורות י"ב ע"ב) ולא
לבהמתו, דדבר הראוי לאדם אסור ליתנו
לבהמתו (עי' שביעית פ"ח מ"א). וא"כ
בשמיטה אי אפשר לומר לבהמתו קודם,
אלא שאם הבהמה אוכלת מעצמה. וז"ש
"לך ולעבדך וגו' ולבהמתך ולחי' אשר
בארצך", שאם הם בחוץ "תהי' כל
חבואתה לאכול" ואחי שפיר והבן.

(שנת פש"ל)

"ולבהמתך ולחי' אשר בארצך"
(כה:ז). ובת"כ הובא ברש"י אם חי'
אוכלת בהמה לא כ"ש מה ת"ל ולבהמתך
מקיש בהמה לחי' כל זמן שחיה אוכלת
מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה
לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית,
ולא פרש"י כלוי זה מהו, ובחו"ל שחייב
בביעור ונחלקו רבותינו לאחר הביעור אי
נאסרו הפירות בהנאה ועיין רמב"ן.

חיקו לאחרים ושלא ירעו בשדות אחרים,
וכמו שעשה אברהם אבינו שינא גמליו
בזממין על פיהם [ועי' ז"ר (פרשה מ"א
אות ה')] בהמתו של א"א היחה יוצאה
זמומה משא"כ בהמתו של לוטן].

ונראה דכל זה בשש שנים, אבל בשנה
השביעית שהיא שנת השמיטה
וכל הקרקעות הם הפקר [עי' ר"מ (ה'י
שמיטה פ"ד הכ"ד), ועי' בטה"מ (מ"ע
קל"ד) שנטונו להפקיר כל מה שחלמית
הארץ, ועי' מהרי"ט (ח"ב סי' י"ב)
דהמלואה על האדם לשבות וא"כ יכול
למכור הקרקע לגוין] יכולין הבהמות
ללכת משדה לשדה ללקט להם כרזונם
בלי מפריע, או הכ"נ דאין על הבעלים
חיוב לזונם, דדוקא לבהמה שהוא סגורה
בבית החיוב הוא. וז"ש "ולבהמתך ולחי'
אשר בארצך" כלומר, בהמתך דומיא
דחי', "אשר בארצך" בשנה השביעית, או
"תהי' כל חבואתה לאכול" בחוץ, וא"כ
האדם קודם בכה"ג.

א"י לפמ"ש בחוס' (ברכות ירושלמי פ"ה
הט"ו) הכל חייבים בברהמ"ז כהנים
לויים וישראלים, ובגמ' ערכין (דף ד') הכל
חייבים בזימון כהנים וכו'. ופריך
פשיטא, ומשני כהנים איצטרך לי'
דקאכלי קדשים, קד"א "ואכלו אחס אשר
כפר בהם" (שמות כט:ג) אמר רחמנא
והא כפרה הוא, קמ"ל "ואכלת ושבעת"
(דברים יא:טו) והא איתנהו. והנה בספרי
(ש"ח משנה"ה ח"ג סי' ר"ח) הארכתי צפי'
הגמ' ומאי ק"ד דהאוכל קדשים פטור

ובהמה ולא נראה דהרי מותרין אחר
 ציעור לעניים לכ"ע, נראה דמפרשים
 ברש"י שמפקירן במקום דריסת כלומר
 שנותנין אותן למרמס חיה ובהמה כלומר
 להשחיתן דורסן צבהמות, או יאמר
 דכה"ג לא הוי בכלל שלח לתקלה דלא
 הוי תקלה בכלל אלא כעין סד"ר
 דלכתחילה לא אסרו, אמנס מדברי
 הרמב"ן ז"ל נראה דמפרש ברש"י
 כפשוטן דהיינו שנותן במקום דריסת
 רגלי אדם ובהמה ואולי הי' גרס גם
 ברש"י רגלי אדם ובהמה עכ"פ מבואר
 דזה דעתו בדברי רש"י ז"ל וגם על זה
 כתב הרמב"ן דרש"י הפליג דלא הי'
 נריך במקום רגלי בהמה וס"ל כמ"ש
 ר"י בחוס' ודו"ק.

והעברת שופר תרועה בחדש
 השביעי בעשר לחדש ביום הכפרים
 תעבירו שופר בכל ארצכם" (כה:ט).
 וכתו"כ הביאו רש"י ביום הכפרים אפילו
 בשנת מעבדיו שופר בכל ארצכם מלמד
 שכל יחיד ויחיד חייב יכול אף תרועת
 ר"ה מהא דוחה שנת ח"ל בכל ארצכם
 והעברת שופר תרועה בחדש השביעי
 בעשור לחדש צי"ה שאין ח"ל בעשור
 לחדש צי"ה כ ממשמע שנאמר צי"ה אינו
 יודע שהוא בעשור לחדש א"כ למה נאמר
 בעשור לחדש אלא בעשור לחדש דוחה
 את השנת בכל ארצכם ואין תרועת ר"ה
 דוחה שנת בכל ארצכם אלא צד"ד בלבד.

וכבר הקשה הרמב"ן ז"ל דתק"ש אינה
 לא מדאורייתא ולא מדרבנן ואפילו

ולכאורה אין לומר דלאחר הציפור
 נאסרו צהנאה לפ"מ שאמרו
 בגמ' קידושין (נ"ו ע"ב) דצפור מזרע
 המשולח מותרת באכילה ואמר רבא לא
 אמרה תורה שלח לתקלה ופרש"י רבא
 אמר סברא הוא שהמשולח מותרת דלא
 אמרה התורה שלח לתקלה שמהא למכשול
 עון וילכדנה אדם ויאכלנה וקרא דאמרן
 לרבות את המשולח אסמכתא בעלמא
 הוא ע"ש. ומעתה בצפור המשולח
 שלאחר ששלחו ונתערב ברוב צפורים הרי
 הלוכדה אח"כ ודאי אמרינן ניחל בחר
 רוב ומותרת לאכלה ומ"מ אמר רבא לא
 אמרה תורה שלח לתקלה שמה ילכדנה
 ויאכלנה א"כ כ"ש אי נימא דלאחר
 הציפור הפירות אסורים באכילה א"כ
 מצינו אמרה תורה שלח לתקלה שמה
 יבא אחר וימלא פירות הפקר ויאכלם
 וע"כ שלא אמרה תורה שלח לתקלה.

איברא שהרי הרמב"ן ז"ל כתב דאפשר
 שהציפור כולו אינו אלא חומרא
 מדברי סופרים א"כ א"א לומר לא
 אמרה תורה בער לתקלה אלא דא"כ
 אדרבה היאך יתקנו חכמים דבר כזה
 ובשלמא לרמב"ן דמותרין באכילה אחי
 שפיר אכל להאוסרים צ"ע, וי"ל דאהכ"נ
 צעי לבער במקום שלא יכשלו בני אדם
 ולא יקחו הימנו וכמ"ש החוס' בלשון
 רש"י פסחים נ"ב ע"ב והו' ציעורן
 שמפקירן במקום דריסת חיה ובהמה.

ובתוס' שם ד"ה מחזערין פי' בקונטרס
 שנותנין אותן למרמס חיה

תקיעה דרשות, אלא חכמה ואינה מלאכה ולא גזרו אלא שמא יעבירונו ד"א ברה"ר ע"ש ועיין במשכיל לדוד הביאו בעשירית האפה, על חו"כ.

ולולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד לפמ"ש הט"ו דדבר המפורש בקרא להחירא אין כח ציד חכמים לגזור שלא לעשות ועיין מג"א בקושית רמ"ע מפאנו דבכל יו"ט לא יתקעו מגזירת שמא יתקן כלי שיר והדברים ידועים והארכתי בזה במקום אחר וא"כ י"ל דבמכוון כחצו דידחה יו"כ כלומר שלא יוכלו לגזור החכמים שלא יתקעו משום שמא יעבירונו ד"א אלא לעולם תוקעין.

או יאמר דהתו"כ אחיא אליבא דמ"ד בירושלמי ר"ה פ"ד ה"א יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין ולא במדינה ופריך אי דבר מורה היא אפילו בגבולין ידחה ואי לית הוא דבר מורה במקדש נמי לא ידחה ומשני כחוב אחד אומר (במדבר כט:א) יום חרועה וכחוב אחד אומר (ויקרא כג:כד) זכרון חרועה הא כי"ד, בשעה שהוא חל בחול יום חרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון חרועה, אלא מעתה אף במקדש לא, ידחה פ"י דלפ"ו קשיא דאף במקדש לא ידחה כיון דליף לה מקרא חנא באחד לחודש, פ"י דהחם קבעו החדש במקדש ושם דוחה.

ואכתי קשיא דא"כ אף במדינה מקום שידעין ידחה תני רשב"י

והקרבתם במקום שהקרבתם קריבין. ופ"י הק"ע אי דבר מורה הוא דסברי תק"ש מלאכה הוא ע"ש ועיין פ"מ שם וכחתי בח"י דמשמע דלהאי מ"ד בירושלמי הכ"נ דביו"ט ר"ה שחל להיות בשבת ילפינן מקרא דתק"ש אינו דוחה שבת ואין תוקעין או מטעם הק"ע דס"ל דתק"ש מלאכה הוא ופליג אש"ס דילן שאינה אלא חכמה או מטעם גזירת הכתוב שלא לתקוע ביו"ט ר"ה שחל להיות בשבת דכתיב זכרון חרועה ולפ"ו כיון דילפינן התקיעות מהדדי של ר"ה מיו"כ כמבואר בגמ' ס"ד נימא דגם של יו"כ אינו דוחה ולכן לריך קרא דביו"כ דוחה ותוקעין כנלפענ"ד נכון לפי שיטה זו ואחי שפיר דברי רש"י שהביאה והבן. (שנת תשמ"ח)

"והעברת שופר תרועה וגו' ביום הכפורים תעבירו שופר" (כה:ט). ובת"כ, ממשמע שנאמר ביום הכפורים איני יודע שהוא בעשור לחדש למה נאמר בעשור לחדש אלא לומר לך תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בנ"ד בלבד לשון רש"י, וכחז עליו הרמב"ן ז"ל והנה הרב מפני בקיאותו בחלמוד והכל לפניו כשלחן ערוך אינו מושג וסוחם הנביאות והן מטעות לשאר בני אדם שידוע היא וברור בגמ' כי התקיעות כולם של ר"ה ויה"כ ואפ"י של רשות מותרות הן בשבת לפי שהיא חכמה ואינה מלאכה וכו' ע"ש.

שבת אלא לשון מושאל הוא לא ידחה כלומר ולא יתקעו בו דמ"ש מקדש מכל הארץ כיון דליכא דין חק"ש בכלל ומשני דכתיב באחד לאחד והי' ס"ד דהכוונה משום בקיאות בקביעת דירחא ולכן פריך מיד מעתה אף בכל מקום שיודעין שהוא בא' לחודש ידחה כיון דבידיעה תלוי ודחה לי' רשז"י דאינו תולה בידיעה אלא בזהקרבנם כלומר בעי תרוייהו ידיעה דכתיב בא' לחודש ומקום המקדש דכתיב והקרבנם במקום שהקרבנות קריבין.

וע"ז אמרין חברייא קמי' דר' יונה והכתיב והעברת שופר וכיון דליף שופר שופר מיובל לילף נמי לשבת ואמר לון זו את מעביר בארצכם כלומר שופר של יובל שהוא ציו"כ אבל אחרת לא והבן, והארכתי במקום אחר צביאור דברי הירושלמי ומ"מ נראה מדרשת כהנא רבה צירושלמי כרש"י ודו"ק.
(שנת תשנ"ג)

"ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם" (כה:ט). ובת"כ מובא ברש"י ממשמע שנאמר ציו"כ איני יודע שהוא בעשור לאחד א"כ למה נאמר בעשור לאחד אלא לומר לך תקיעת עשור לאחד דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא צב"ד בלבד, והרמב"ן הקשה עליו דתקיעת צב"ד מתקנת ר"י בן זכאי משחרב ציהמ"ק לפי שגזרו בה שמא יטלנו ויעבירו ד"א צרה"ר ע"ש.

ולפענ"ד דברי רש"י מבוארים מירושלמי ר"ה פ"ד ה"א יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו חוקעין וכו' ובגמ' ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ור"ל הוון יחיבון מקשי אמרין חנינן י"ט של ר"ה וכו' במקדש אבל לא במדינה אין דבר הוא אף בגבולין ידחה אין לית הוא דבר חורה אף במקדש לא ידחה עבר כהנא אמרין הא גברא רבה דנישאל ליה אחון שאלון ליה אמר לון כתיב א' אמר יום חרועה וכחוב אחד אומר זכרון חרועה הא כי"ז בשעה שהוא חל בחול יום חרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון חרועה מזכירין אבל לא חוקעין וכו' מעתה אף במקדש לא ידחה חנא באחד לאחד מעתה אף במקום שהן יודעין שהוא בא' לחודש ידחה חני רשז"י והקרבנם במקום שהקרבנות קריבין אמרין חברייא קמי' ר' יונה והכתיב והעברת שופר חרועה בחדש השביעי וגו' אמר לון זו את מעביר בארצכם אבל אחרת לא וכו' ע"ש ועיין ח"כ במדבר פ"ב ע"ש.

והנראה דצירושלמי דרשו לה מקראי קודש דחק"ש אינו דוחה שבת כשחל ר"ה בשבת והוא מגזירת הכחוב דזכרון חרועה וצ"ל דאין זה מאיסור דין תקיעה שאין חוקעין דודאי תקיעת שופר כשלעצמו אינו אלא חכמה ולא מלאכה וליכא איסור מלאכה אלא הכוונה דליכא דין תקיעת שופר צרה"ה שחל בשבת בכלל, ומה שאמרו שם מעתה אף במקדש לא ידחה אין הכוונה מדין חילול

מחיית היום ואינו דואג דאגת מחר, אבל העשיר להיפך על היום אינו דואג שהרי יש לו אלא על למחר הוא דואג.

והנה מטבע בני אדם שאם יש לו מעט מניחו על לאחר זמן לעת זקנתו שלא יחסר לו אז. ולכן בשמיטה נמי כיון דבשמיטה גדלו פירות על שנה אחת אלו הפירות יטמין לשמינית ובשנה השביעית לא יאכל כולו אלא יתענה ויסגף עצמו כדי שיהי' לו בשמינית ולכן שפיר קאמר "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית", דלא ירצה לאכול בשביעית מה שגדל לו בששית אלא יגזו לשמינית וק"ל.

"וצויתי את ברכתי ועשת התבואה לשלש השנים" (כה:בא). ול"ע שהרי כתיב במשלי (י:כז) "ברכת ה' היא תעשיר ולא תוסיף עצב", ועיין חינוך (מנוה ט') דמשרשי המנוה כדי שידע האדם כי העולם ביד אדון משגיח על בריותיו וברצונו וחפצו הטוב וזכה כל א' וא' מבני העולם בחלק הנכסים שהוא משיג בעולמו ומתנתו ב"ה מזכרת שתמשך לעולם לאשר יתנה לו אם לא כי מחטא הקדמוני נקנסה מיחה על העולם ומפני סילון גופו אינו בדין להיות הפסק למחנת האל-ל המזכרת אבל תחפשט בגוף המשחלשל ממנו שזהו בנו או בתו ואם הוא בעיני ימות ובנים לא יהי' לו ראייה ברכת השי"ת שתשיב אל הקרוב אליו כי זאת הברכה שזכה בה זה או זכותו גרמה לו או זכות אבותיו או עם הקרובים לו יותר למד כשרון

ונראה דרש"י כתב כן ע"פ דעת הירושלמי ר"ה דתק"ש אסור דאורייתא והוא שם פ"ד ה"א ר' אבא בר פפא אר' יוחנן ורשב"ל הוון יחיבון מקשין אמרין חנינן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו חוקעין אבל לא במדינה אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה עבר כהנא אמרין הא גברא רבה דנישאל ליה אחין שאלון ליה אמר לו כתוב א' אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה וכו' מעתה אף במקדש לא ידחה חנא באחד לחדש מעתה וכו' חני רשב"י והקרבתם במקום שהקרבתם קרבין וכו' ע"ש, ולפום ריהטא נראה דהירושלמי ס"ל שהוא לימוד דאורייתא ובמקום אחר הבאתי דבירושלמי לא מצינו גזירה דשמא יעבירונו בזה וא"כ אחי שפיר דברי רש"י ע"פ הירושלמי הגם דלא קי"ל בירושלמי.

"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע וגו'" (כה:ב). ול"צ דהו"ל למימר מה נאכל בשנה השמינית, דלשנה השביעית הרי הי' להם מה לאכול מה שלקטו בששית. ולפום ריהטא אמרתי דהנה אמרו ז"ל במס' סוטה (דף מ"ח) האומר מה נאכל למחר הרי זה מקטני אמנה, והטעם דעני שאין לו מה לאכול אם ה' מוזמין לו על היום הרי הוא שמח ומודה לה' על שיש לו על

המעשה שזכה עמו לנכסים ולכן בהסתלק הוא חרעו מהן נחטאו ראוים הקרובים שסייעו אותו לזכות להיות קודמין לכל אדם ע"ש ולמה הכא הברכה מוגבלת.

שנאמר ויאתן העם (שמות ד:לא) ועי' ירושלמי (ברכות פ"ה ה"א) דאל ימוש הפסוק ה' נבאות אשרי אדם בוטח בך מפניך ואז יזכה לכל טוב וטוב.
(שנת פשל"ד)

"אל תקח מאתו נשך ותריבית ויראת מאלקיך וחי אחיך עמך" (כה:לו). עיין רמב"ן וטעם וחי אחיך עמך, שיחיה עמחך והוא מצות עשה להחיותו שממנה נצטוונו על פק"נ במצות עשה וכו' ע"ש.

וגראה דהכפ"ת (יומא פ"ה) הקשה דמנ"ל שמוחר לחלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה דילמא מה שאמרו דפק"נ דוחה שבת היינו להחולה עצמו שהוא בסכנה מותר לו לחלל שבת להציל עצמו כיון דלגביה איכא סכנה אבל אחרים שאינם בסכנה מנלן שמוחר להם לחלל שבת בשבילו כדי להצילו, ועיין שו"ת בית שערים (א"ח סי' ש"ט-ש"י) וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות, ולפמ"ש הרמב"ן ז"ל אדרבה הרי המצוה עלינו שנצטוונו על פיקוח נפש במצות עשה על כל איש מישראל שהוא בפק"נ שנאמר וחי אחיך עמך א"כ אין ההיתר על החולה אלא אדרבה החיוב על כל אדם מישראל, וכן כתב בשו"ת הרדב"ז ז"ל (סי' אלף ר' ק"ל) דוחי בהם לכל ישראל נאמרה והודחה שבת לכל ישראל ולא לחולה לבד ע"ש ואחי שפיר. וקצ"ע שלא הרגישו בזה הצדיקים האחרונים ז"ל.

וגראה לפמ"ש בנועם אלימלך דהביא בשם אהיו הרב ר' זושא דלא מצינו בכל התורה לשון קושיא "וכי חאמרו" ומי "וציחי את ברכתי", וכחב דבאמת אילו לא היו אומרים מה נאכל אז הייתה השפעה ממילא בזה רק כיון שיאמרו מה נאכל למחר, וא"כ הו"ל בכלל הקטני אמנה (עי' סוטה דף מ"ח) וחפסק השפעה מהם, ולכן יצטרכו לברכה מיוחדת, ולזה כתיב "וציחי את ברכתי". ולפ"ז יש ליישב נמי קושייתנו דהמיעוט של שלש השנים הוא מהאי טעמא דכיון דהברכה הוא רק לחסרון אמונתם ולכן הברכה לא חמשיך רק לשלש השנים אבל אילו לא הי' שואלים אז הייתה ברכת ה' לעולם בלי הפסק, וזה היא הענין של שמיטה.

ועיין סנהדרין (לי"ט ע"א) אחא ההיא חלמידא א"ל מ"ט דשביעמא א"ל וכו' אמר הקב"ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי שחדעו שהארץ שלו הוא ע"כ וזה ע"י הנטחון ועי' שבת (דף ל"א) זרעים זה אמונה, ועי' בילקוט הושע (רמז סק"יט) דבזכות אמונה יגאלו ישראל ועי' בילקוט פ' בשלח (רמז ר"מ) דבמצרים ג"כ נגאלו בזכות האמונה כמו

"ויצא מעמך הוא ובניו עמו ושכח אל משפחתו" (כה:מא). ופרש"י אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות בניו, ובפ' משפטים כתיב ויאלה אשתו עמו ובגמ' (קידושין כ"ג ע"א) אמר ר"ש אם הוא נמכר אשתו מי נמכרת אלא מכאן שרבו חייב במזונות אשתו ורש"י הוסיף ובניו ובגמ' וזריכא דאי אשמעינן בניו משום דלא בני מיעבד ומיכל נינהו אבל אשתו דבת מיכל ומיעבד היא אימא מיעבד ומיכל ואי אשמעינן אשתו דלאו דרכה להדורי אבל בניו דדרכיהו להדורי אימא לא זריכא ע"כ.

ומיהו בת"כ פ' בהר הוא ובניו עמו מה רבו חייב במזונותיו אף רבו חייב במזונות אשתו ובניו יכול אפילו נשא אשה שלא מדעת רבו חייב הוא ואשתו ובניו מה הוא מדעת רבו אף אשתו ובניו מדעת רבו ומשמע לכאורה דדריש תרוייהו מקרא דהוא ובניו עמו.

וראייתי בקרבן אהרן שכתב ומאי דאמר ואשתו לאו מהכא דריש לה אלא מקרא דפ' משפטים דאמר ויאלה אשתו עמו דגם בזה אמר ר"ש אם הוא נמכר אשתו מי נמכרת וכו' ולפי שמזונות יש להם רמו בקרא דויאלה מעמך דיליפנא מינייה בניו לזה הביאה הגמ' דרשא דר"ש בקרא דהכא קודם דרשא דדריש מקרא דויאלה אשתו עמו עם היות שהוא קודמת בחורה וגם אשתו קודמת

"וכי ימוך אחיך עמך" (כה:לט). ע"ן ד"ח עה"ח על המדרש, הה"ד (משלי יו:י) "מלוה ה' חונן דל" ר' תנחומא וכו' וכתב ונ"ל דהנה ידוע הקושיא בגמ' (נ"ג דף י') שהקשה טורנוסרופוס את ר"ע אם הקצ"ה אוהב עניים למה אינו מפרנסן ומשל למלך שכועס על עבדו, ומירץ ר"ע שהוא משל לאב שכעס על בנו וזא אחד והאכילו שמחזיק לו האב טובה, ואנו משולים לבנים, ע"כ תורף הדברים בש"ס ובמד"ר. והקשו המפרשים הא כשאין עושין רזונו מכוניס לעבדים ועני הוא מסתמא בחבלי עונו נתפס וא"כ הדק"ל משל למלך שכעס על עבדו אך נ"ל וכו'.

ועפר אני תחת כפות רגלי מלאך אלקים מן הד"ח ז"ל אבל לא ולא זכיתי להבין דברי קדשו במה שכתב והקשו המפרשים שהרי בגמ' שם א"ל ר"ע אמשול לך משל למלך בוי"ד שכעס על בנו וכו' א"ל [טורנוסרופוס] אתם קרויין בניס וקרויין עבדים, בזמן שאתם עושין רזונו של מקום אתם קרויין בניס, ובזמן שאין אתם עושין רזונו ש"מ אתם קרויין עבדים ועכשיו אין אתם עושין רזונו של מקום, א"ל הרי הוא אומר (ישעיה נח:ו) "הלוא פרום לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית", אימתי עניים מרודים תביא בית האידנא, וקאמר הלוא פרום לרעב לחמך, ע"כ. הנה מבואר דהוא באמת קושיית הגמ' וגם מתרץ לה וה' יאיר עיני.

המפרנסה והוא נסיכת האדון חמל ה' עליה שיפרנסנה, וכ"כ הריטב"א קידושין הג"ל שהקשה הא"ך יתחייב האדון במזון האשה ובניו מה שאין העבד עצמו חייב מה"מ ומי' דכיון דמסתמא כל אדם זן ומפרנס אשתו ובניו רנחה התורה שלא יפסידו מפני מכירתו ושיהיה הקונה זן ומפרנס אותם דקים ליה לרחמנא שאילו לא היה נמכר היה זן ומפרנס אותם הלכך האדון חייב במזונות אשתו ובניו וכסותם. ולפ"ז י"ל כיון דהוא חייב במה שהי' העבד עושה א"כ הוא רק מדין חמלת ה' אין נפ"מ בין שהיו כבר או נולדו לאחר כך ועי' בשו"מ משנ"ה ח"א סי' י"ד).

ומיהו מלשון הת"כ מה הוא מדעת רבו אף אשתו ובניו מדעת רבו לכאורה משמע דבעי דוקא דעתו וכן נראה דעת הק"א ועיין ח"מ עה"מ פ' משפטים. ועכ"פ כשלקחו והיחה אשתו מעוברת והוכר עברה כבר אי כה"ג חייב לזונו כשנולד או גם בזה פטור, נראה לכאורה דככה"ג לכו"ע חייב.

ובהרהורי דברים נסתפקתי בע"ע שמכר עצמו אי חייב במזונות עונה לאשתו הגם שהאדון חייב לזונה י"ל כיון דחייב לעבוד את רבו ורבו מוסר לו שפחה כנענית א"כ אפשר שאינו חייב בעונת אשתו ישראלית כיון שהוא משועבד לאדונו והוא נתן לו שפחה כנענית. וראיתי ברמב"ן ז"ל פ' משפטים שהביא מכלמא אחרימא דר"ש

לכניו. ומ"ש בת"כ בהר ת"ל הוא ואשתו ובניו מה הוא מדעת רבו אף אשתו ובניו מדעת רבו לאו דכתיב קרא הכי דלא כתיב אלא הוא ובניו אלא כיון דבניו מחמת אשתו בשווי שהשווהו לבניו יהיה גם כן לאשתו.

ויש לעיין בזה לו אשה ובנים וילדה עוד בנים כשהיה תחת האדון אי מחייב באותם בנים נמי במזונות או דילמא דוקא באותן שכבר היו לו, ומלשון מה הוא מדעת רבו אף אשתו ובניו מדעת רבו משמע לכאורה דוקא אשתו ובניו שהיה לו כבר שעל זה היה דעת רבו אבל מה שילדו אחר כך ליכא דעת רבו, ובק"א כתב מה הוא מדעת רבו דלא נקנה לרבו אלא מדעת רבו דהוא קנאו אף בניו ואשתו אשר חלד אותם לא תקנה אליו אלא מדעת רבו ואם לאו אינו חייב במזונותיהם והכי קאמר קרא ויאל מהחיוב שהיה לו עמה אם הוא ובניו שוים שכלם באו מדעתו ע"כ.

איברא דיש לעיין בזה דהרי נחלקו בזה הפוסקים אי מזונות אשה ובנים הם דאורייתא דהרמב"ם ז"ל דמזונות אשה דאורייתא והרמב"ן פליג על זה, ועיין קידושין הג"ל, ורמב"ן על התורה הקשה בפ' משפטים הא"ך חייבה התורה מזונות לאשתו כיון דעיקר מזונות אשה תקנתא דרבנן הוא, והביא שם מכלמא דמחמלת ה' על העני' כיון דדרך העולם לזון את אשתו ובניו ועכשיו נמכר

פטור מעונת הישראלית אבל אם אינו עם השפחה אז חייב לשלם חפקידו לאשתו הישראלית מאחר דהחורה לומה לאדון שלא יפרישנו מאשתו א"כ נשאר עליו החוב של אשתו אלא שאם חייב לעבוד את אדונו נפקע החוב אבל היכא ללא נפקע חייב ו"ע.

"וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר וגו'" (כה: מז). עיין רש"י וכי תשיג וגו' עמך, מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך, ומך אחיך עמו. מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע"י שלמד ממעשיו.

נראה דקודם הגר והמושב נכנע ונא ומדבק עם ישראל שרואה אותו בהללחה גדולה והישראל מניחו להדבק עמו ונחשט הגוי ולא שוב מחדבק הישראל עם העכו"ם שהרי נעשה עושר כמוהו וכיון שמתדבק עמו לומד ממעשיו ע"ד שאמרו וקרא לך ואכלת מזבחו ועי"ז ימוך אחיך הישראל ע"י שלמד ממעשיו והרבה יש להזהר שלא להניח העכו"ם להדבק בישראל וע"ז אמרו לא חתנס ומוזה וידל ישראל וינאו לגלות. ובצעה"ת וכי תשיג גר זה מלכות מדי, חושב זה מלכות יון, או לעקר וגו' זה מלכות אדום שחשקו במהרה. והוסיף שם אחד מאחיו או דודו או בן בדודו יגאלנו שקאי על הקצ"ה שנאמר למען אחי ורעי וכתיב זה דודי וזה רעי או בן דודו זה מלך המשיח יבא ויגאלינו אמן.

אם בעל אשה הוא מה הוא חייב במזונותיו אף לאשתו ובניו חייב במזונותיהן עדיין אני אומר אשה ובניו שהיו לו עד שלא לקחו רבו חייב במזונותיהן שמתחלה לא לקחו אלא על מנת כן אבל אשה ובניו שהיו לו משלקחו רבו לא יהא חייב במזונותיהן ת"ל אם בעל אשה הוא וגו' שתי נשים כאן אחת עד שלא לקחו רבו ואחת משלקחו רבו וכו' יכול אפילו נשא אשה שלא מדעת רבו ת"ל הוא מה הוא מדעת רבו אף אשתו מדעת רבו וינאה אשתו עמו אל חפרישנו מאשתו אל חפרישנו מבניו ע"כ הברייתא.

וכתב הרמב"ן נחחדש לן מן הברייתא הו שאם נשא אשה שלא ברצון אדונו אינו חייב במזונותיה ולא במזונות ילדיה כיון שברשות אדונו למסור לו שפחה כנענית אינו חייב במזונות הישראלית הזאת. ודרשו עוד ממלח עמו שלא חפרישנו מאשתו ומבניו לומר שאין רבו יכול לומר לו עם השפחה שמסרתי לך תחיד ותישן בלילה ולא עם אשתך הישראלית אלא הרי הדבר ברשות העבד, ע"כ.

והנראה מדברי רבינו הרמב"ן ז"ל דכיון דאמר דהדבר ברשות העבד נראה דאינו חייב במזונות עונה לאשתו הישראלית אלא הרי הוא ברשותו לדור עמה אבל אם רוצה להיות עם השפחה הרשות בידו אלא דאכתי אני אומר דאפשר אם הוא עם השפחה אז הוא

וצ"ב ח"ו ר"ע לספק נקיוס דברי הנביא. ונראה ביאור הדברים כדיוק לשון "זידוע שנבואתו של זכרי" מתקיימת", הול"ל "עכשיו שנתקיימה נבואתו של אורי" זידוע שנבואתו של זכרי" מתקיים" לשון להבא, ומתקיימת הוא לשון הווה. וביאור הדברים שזה דרך הקיום, שקודם צריך להתקיים נבואת אורי" וכל זמן שלא נתקיימה נבואתו הי' ירא שלא תקיים נבואת זכרי", הגם שאפשר שיהי' גם דהקצ"ה ינחם על הרעה ולא יביא נבואת אורי", מ"מ רחוק הוא. אבל כיון שנתקיימה נבואת אורי" זה בעצמו מיד הוא מורה שנבואתו של זכרי" מתקיימת. ואמרו לי עקיבא ינחמנו שכבר זה מורה על הגאולה וקיום דברי הנביא "עוד ישבו וקנים חקנות".

והנה הכ"ג ירמי' הי' דבר ה' אליו "הנה חנמאל בן שלם דודך בא לאיך לאמר קנה לך את שדי אשר בעננות כי לך משפט הגאולה לקנות ואכתוב בספר ואחתום והעד עדים וזוה את ברוך לעיניהם לאמר כה אמר ה' וגו' ונחתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים". ומי יודע עד מתי ועד כמה יהיו הימים רבים ומתי יכלה הגלות המר הזה. ונתן הנביא סימן "כי כה אמר ה' צב' אלקי ישראל עוד יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת" אז ישלמו הימים רבים ההם "ויחפלו ירמי' אל ה' אהה וגו' עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות

"ויאמר ירמי' וגו' קנה לך את שדי וגו' לקוח את הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי הזה ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים כי כה אמר ה' צב' אלקי ישראל עוד יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת וגו'" (הפטרט בהר, ירמי' לב: ו-ז, יד-טו).

נראה לפמ"ש שלהי מכות שזו פעם אחת היו עולין לירושלים [ר"ג וראב"ע ור' יהושע ור"ע] כיון שהגיעו להר הזופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שינא מבית קדשי הקדשים התחילו הן צוכין ור"ע מנחק, אמרו לו מפני מה אתה מנחק א"ל מפני מה אתם צוכים, א"ל מקום שכחוב צו "והזר הקרב יומת" ועכשיו שועלים הלכו צו ולא נצכה, א"ל לכך אני מנחק דכתיב "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן יזריהו" וכי מה ענין אורי' אלל זכרי', אורי' במקדש ראשון וזכרי' במקדש שני, אלל חלה הכחוב נבואתו של זכרי' נבואתו של אורי', באורי' כתיב "לכן בגללכם ניון שדה חחרש וגו'" צוכרי' כתיב "עוד ישבו וקנים חקנות ברחובות ירושלים", עד שלא נתקיימה נבואתו של אורי' הייתי מחיירא שלא מתקיים נבואתו של זכרי', עכשיו שנתקיימה נבואתו של אורי' זידוע שנבואתו של זכרי' מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו עקיבא ינחמנו עקיבא ינחמנו, ע"כ.

וכמה אזרכים מחלמידי ישיבתנו וגם שאר בני"א קנו בחים, וגם שדות וכרמים קונים בארצנו הק', וא"כ עברו הימים רבים שניבא עליהם ירמי' הנביא, ויתן ה' ונוכה מיד לביאת משיח לדקנו שיחגלה במהרה בימינו ולבנין בית מקדשו ומפארתנו בב"א. (שנת תשמ"ו)

על צניהם וגו'", כלומר לסוף אלפים שנה בגלות ישלמו הימים רבים.

והנה צ"ה זכינו בדורנו שמתקיימת נבואתו של ירמי' הנביא וקונים בארץ הזאת בחים, אשר צ"ה נגמרו הדירות הראשונות בקריית אוגוואר

פרשת בחקותי

וגו' דכל השומר שבת כהלכתו אפי' עבד ע"ז ועשה פסל מוחלין לו.

או יאמר דכל הכופר בע"ז כאילו מודה בכל המורה כולה וא"כ תחשוב שדי לכפור בע"ז ודי לך ולא תקיים כל המצוות ג"כ וע"ז אמר לא תעשו לכם אלילים וגו' שתכפרו בעו"ז ואם כבר עברתם את שבתותי תשמרו וימחל לכם מ"מ לא די בזה אלא אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור שצריך לקיים מצות בפועל ממש.

"אם בחקותי תלכו וגו'" (כו:ג). ובתו"כ יכול אילו המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשייתם אותם הרי קיום המצוות אמור הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו ששהיו עמלים במורה הובא ברש"י. ובתו"כ הוסיף וכן הוא אומר אם לא תשמעו לי יכול אילו המצות וכשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה הרי מצות אמורות א"כ

"את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'". אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו" (כו:ב-ג). ועיין רמב"ן. ונראה לענ"ד לבאר המשך הפסוקים דהנה אמרו בגמ' (שבת קי"ח) כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, ואמרו כל המודה בע"ז כאילו כופר בכל המורה וכל הכופר בה כאילו מודה בכל המורה כולה (ועי' מולין ה' ע"ב).

וזהו את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, ומהיו בכלל כל השומר כהלכתו ואז אהי' אני ה' שאמחול לכם על כל עונותיכם וגם אפי' על עון ע"ז, וכיון שכל הכופר בע"ז כאילו מודה בכל המורה כולה, מהיו בכלל אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ובה נקשר הפסוק שלמעלה לא תעשו לכם אלילים ופסל ומזבה לא תקימו לכם, אבל תחשוב למי שכבר חלילה עשה לו פסל מה תקנתו, ואמר רק את שבתותי תשמרו

שהשונה בפיו הוא זוכר וצמורה העיקר זכור אל תשכח א"כ ע"כ שמהיה העמל צפה וזהו שמהיו עמלים צמורה בקול גדול ולא יסף.

"אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" (כו: ג). וברש"י: שמהיו עמלים צמורה. ויש לדייק לשון "תלכו", הול"ל "אם חקותי תקיימו" או "תשמרו" כצמנוות. ונראה לפי קושית הראשונים (הרמב"ם נמורה נבוכים, ופ"ט מהל' תשובה) ועוד לפי שאחז"ל (פ"ו ג') שזכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והאיך מצטיח כאן שזכר בהליכת המצוה (וגם קשה על רש"י בכורות ט' תימי לי שזכר, ועיין רש"י שנת קי"ח ע"ג). וכבר הארכתי בזה בס"ד וקלחם פירשו דדוקא כשעושה המצוה כמו שהוא נחייב בה או שזכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל אם עושה אחיזה פעולה מה שאינו מחייב במצוה זו, וכגון הכנה למצוה וכיו"ב על זה שזכר מצוה איכא, וזה כעין מה שאמרנו לפנינו משורח הדין.

ובזה אמרתי לפרש משאחז"ל (ב"מ ל') לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין חורה. והקושיא מפורסמת לדאדרבה "מלך במשפט יעמיד ארץ" (משלי כט: ד). ואמרתי בס"ד כיון דשזכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וא"כ לכאורה אין כאן קיום, שהרי תנאי התנה יעקב עם עשו ונתן לעשו עוה"י, אבל כשעושה לפנינו משורח הדין מגיע לו שזכר מצוה בהאי

למה נאמר אם לא חשמו לי להיות עמלים צמורה וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלצ אמר הא מה אני מקיים זכור שמהיה שונה בפין וכו' ע"ש.

וצ"ב עמל זה מה הוא ואשר נראה בזה בס"ד לפי מה שאמרנו (אבות פ"ה) בן הא הא אומר לפוס לערא אגרא שזכר מצוה לימוד הצמורה לפוס לער ועמל, ובפיה"מ שם ואמרנו שלא תחקיים מן הצמורה אלא מה שחלמוד צמורה עמל ויראה מן המלמד אבל קריאת החענוג והמנוחה אין קיום לה ולא תועלת בה, וברוריה (עירונין נ"ד) אשכחתייה להאי חלמידא דהוה קא גריס בלחשיה בטשה ביה אמרה ליה לא כך כחוב (ש"ב כ"ג) ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משחמרת ואי לאו אינה משחמרת, ותנא חלמיד אחד היה לו לר"א והיה שונה בלחש לאחר ג' שנים שזכר חלמודו ע"ש.

ומבואר דלריך אדם ללמוד צפה מלא ובזכר וזהו העמל ולא שישב ויהגה בהגיון ובמחשבה בלא טורח ועמל ודוקא מוסיף בשפחים כי חיים הם למוצאיהם צפה, וע"ד רמז י"ל דזה שאמר קהלת (ו:): כל עמל אדם לפיחו שעמל האדם לפיו, ולפ"ו מובן לשון החו"כ וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהוא אומר שמור וכו' שמהיה שונה בפין כלומר

עלמא. וכיון דבירושלים העמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין, ולא הי' מגיע להם שכר מצוה בהאי עלמא ולכן חרבה, ויה"ר שיבנה במהרה צימינו.

והנה בגמ' סוטה (כ"ג ע"א) והאמר ר' יוחנן למדנו יראת חטא מבחולה וקיבול שכר פסיעות מאלמנה, דהיחא אלמנה דהואי צי כנישחא בשיבצותה כל יומא הוה אחיא ומללה צי מדרשה דר' יוחנן, אמר לה צחי לא בית הכנסת בשיבצותך, אמרה לי' רבי ולא שכר פסיעות יש לי וכו'. ואמרתי דהכוונה דאוחה אלמנה למדה דעל זה מקבלין שכר גם בעוה"ז, שהרי היא היחה יכולה להחפול בשיבצותה ובאחה עד לביה"כ דברי יוחנן מה שלא מחייבה וע"ז מקבלת שכר בהאי עלמא פירוטיהן בעוה"ז, וא"כ אהילוך מקבלים שכר בעוה"ז משום דאין זה חיוב לעצם המצוה. וז"ש "אם בחקותי תלכו" שתקיימו הילוך ממש ותהי' להם שכר פסיעות וכו', או "ונחתי גשמיכם בעתם", שתקבלו שכר מצוה בהאי עלמא פירוטיהן בעוה"ז "ונחנה הארץ יבולה וגו'".

א"י לפי מחלוקת רשב"י ור' ישמעאל (נרכות ל"ה), דדעת רשב"י אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזרע בשעת זריעה וכו' תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שעוסקים בחורה "ועמדו זרים ורעו לאנכס" (ישעי' ס"א:ה) וכו' ור'

ישמעאל ס"ל הנהג בהם מנהג דרך ארץ, ומסיק הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידם. ורמו בחורה "אם בחקותי תלכו וגו' ונחתי גשמיכם בעתם ונחנה הארץ וגו' ועץ השדה יתן פרו והשיג לכם דיש את בליר וגו'", שהכל כמנהג דרך ארץ, וע"ד הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידם.

א"י אדרבה, כדעת רשב"י דהעיקר לעסוק בחורה וכפי' רש"י שחיו עמלים בחורה, ובס' דברי דוד דייק דלא אמר לומדים בחורה ע"ש. ואם תלכו בחקותי ותשמרו המצוות, או "ונחתי גשמיכם בעתם ונחנה הארץ יבולה" מעצמה, "ועץ השדה יתן פרו" מעצמם ולא תצטרכו עבודה לזה.

א"י לפמ"ש המחנה אפרים במה דכתיב באלמנע התוכחה "זכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור", ופי' דחטאו ישראל בשמים, אחד לה' ב"ה ואחד להארץ שלא הניחוה לשבות ימי השמיטה ונחתינו ח"ו כליה. אלא שעל חטאם לה' עמד להם זכות אבותינו אברהם יצחק ויעקב, אבל חטא הארץ לא נחפר עד שגלו מעל אדמתם ונחפר כל ימי השמה. נמצא דבאמת אם ישראל לא ישמרו השמיטה לא תתן הארץ פריה. ובסדרה הקודמת (פי' דהר) לון הכתוב דין שמיטה, ונעוץ סדרה זו "אם בחקותי תלכו", ר"ל שתשמרו את

והנה המורה אמרה "אם בחקותי תלכו
ואת מצותי תשמרו וגו' והשיג
לכס דיש את בציר ובציר ישיג את זרע",
ופרש"י שיהא הדיש מרובה ואחס
עסוקים בו עד הצציר ובצציר תעסקו עד
שעת הזרע, וכיון שיהיו טרודים
במחיימם ובאסיפת המצואות תורה מתי
נעשית, ע"כ בשבת ובשנת השבע ויוכל.
ובזה אחי שפיר קיום פרשת בהר "את
שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'"
(כו:ג), שתשמרו את השבת ותלמדו בו
יותר מבחול, ואז "אם בחקותי תלכו וגו'
ונתתי גשמיכם בעתם" ותהיו טרודים
בכל השבוע, אבל עכ"פ שבתותי תשמרו
ותקדשו אותם בתורה כל היום והלילה.

א"י "אם בחקותי תלכו ואת מצותי
תשמרו", דחק הוא גזירת המלך
בלי טעם, ועיין ספורנו והמנוח הם
מצוות שכליות. ובמרגום יב"ע אם
בקימי אורייתא תהבון וית סדרי דיני
תגטרון. והנה מדרך העולם כשהולכים
בדרך ובא לידם זמן קיום המצוות, מצות
שכליות, מקיימים כי יכולים להסבירם
לאנשי המקום ואינם בושים מהם. אבל
החקים, מצוות שאוה"ע מונין עליהם
ואין להם שום טעם על צד השכל
מתבנישים לקיימם אך כשצאים אל
המנוחה ואל הנחלה הם מקיימין, אבל
בדרך מקילים לעצמם. ח"ש "אם
בחקותי תלכו", כלומר בשעת הליכה
תהי' בחקותי ואת מצותי תשמרו לעולם,
אז "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'".

השמיטות וכו' אז "ונתנה הארץ יכולה",
דאל"כ אז לא תתן הארץ יכולה ונתמלא
הכל קאי אשמיטה. (שנה משכ"ג)

"אם בחקותי תלכו ואת מצותי
תשמרו" (כו:ג). נראה לבאר במס'
פסחים עשה שבתך חול ואל תצטרך
לבריות, לפמ"ש ז"ל (ירושלמי, הוצא נבי'
אור"ח סי' רפ"ח) ר' חגי אמר לא ניתנו
שבתות ויו"ט אלא לאכילה, ר' ברכי'
אמר לא ניתנו אלא לעסוק בהם דברי
תורה, ובתנחומא מפרש דלא פליגי
ע"ש. וכחז הרמ"א ז"ל (אור"ח סי' ר"ג)
דפועלים ובעה"ב שכל השבוע עוסקים
בסחורה ומלאכה יקראו יותר בשבת.
ח"ש "וקראת לשבת", כלומר וקראת
שקרא בתורה בשבת, וזהו "עונג" של
שבת.

אך אין זה כי אם להמון עם ישראל
אשר בימי המעשה דעתם אפרוטה
לחזור על מחיימם. אבל "לקדוש ה'",
לומדי התורה בכל השבוע, בשבת יהי'
"מכובד" במאכל ובמשחה. נמצא דמי
שעסק במלאכה כל השבוע צריך לישב
בשבת וללמוד ואין לו זמן לענגו במאכל
ובמשחה ועושה משבת חול, שמה שעושה
הת"ח בימי החול הוא עושהו בשבת, וזה
משום דטוב תורה עם דרך ארץ, שלא
יצטרך לבריות. ח"ש עשה שבתך חול,
שישב ועסק בתורה כל השבת, ואל
תצטרך לבריות, כלומר שתעשה מלאכה
לפרנסתך בימי השבוע, והבן.

שינהג האדם בהם בהשמדלות עסקי חיו וההתנהגות בהם יקרא הליכה ע"ש, והנה המורה אמרה שחייב אדם לקיים בכל דרכיך דעהו ובכל מה שעושה והולך יהי ע"פ דרך המורה וע"ד שאמר דהמע"ה חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדומיך דבכל יום ויום חושב למקום פלוני הולך לבית פלוני הולך ורגליו מוליכין לבית המדרש, והוא לפ"מ שאמרו בישיבת חבולון שאם זבולון מחזיק לומדי תורה שהם יושבים ועוסקים בתורה וממיתים עצמן עליה א"כ בכל מקום שהוא הולך לעסקיו או בשדה לזרוע ולקצור שדהו ולצבור את כרמו ונותן מחצה לת"ח נמצא שהוא בשעת קוצרו ובכל מלאכתו הרי הוא לומד שבאותו זמן לומדים ת"ח בזכות עבודתו.

ח"ש א"כ בחקותי תלכו, כלומר כשחלך לעסקים ולעשות מלאכתך בשדה ותהי עמלך בתורה שחמן מכל מחצה ליששכר שהם הבני תורה אז ונתתי גשמיכם בעתם וחזכה להון רב עד שישג לך דיש את ציר ועוד וישן מפני חדש מוגיאו ותתנהו לבני תורה ומכניס חדש לאוצרך הטוב וא"כ זהו ברכה גדולה וזה שמהיו עוסקים בתורה שכל זמן שיש ת"ח הרי תהיו עמלים בתורה.

(שנת תשנ"ג)

"אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" (כו ג). וברש"י: שמהיו עמלים בתורה. במדרש

א"י "אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם", דאמרו (מנחות ק"י) כל העוסק בדיני עולה כאלו הקריב עולה, ואמרו ז"ל שביראת העולם הייתה בשביל המורה וכמ"ש ז"ל "בראשית", בשביל המורה שנקראת ראשית. וא"כ אם מקיימין המורה, אז נתקיים תכלית הברירה והארץ עושה את פעולתה מה שבראת, אבל להיפוך ח"ו לא. ח"ש "אם בחקותי תלכו וגו'" וממילא נתקיימה תכלית הברירה ואז "נתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וגו'". (שנת תשכ"ב)

"אם בחקותי תלכו וגו'" (כו ג). וברש"י יכול זה קיום המצוות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור הא מה אני מקיים א"כ בחקותי תלכו שמהיו עמלים בתורה. ויש לדייק א"כ הברכות של והשיג לכם דיש וגו' ותהיו עסוקים במלאכת השדה רוב הזמן וא"כ איך מעמלות בתורה יחברו צדיקו הימנה. עוד יש לדייק לשון עמלים ולא אמר עוסקים בתורה, גם לשון שמהיו שמשמע על עמיד, גם יש לדייק הברכה וישן מפני חדש מוגיאו דמה מעליותא הוא שיהי להם כל כך עד שיצטרכו להוציא הישן ולהשליכו או לעשות אוצרות אחרות ועוד ועוד מה לו אם יהיה לו עוד אוצרות.

ואשר נראה דהכוונה על בן ישראל אשר מתנהג כרבי ישמעאל (ברכות ל"ה) ועיין ספורנו כאן חקות הם גזירות מלך

כן ולהיות שואל בשלום חבירו בשם, והלוא אמרו שאסור לומר אסותא צביהמ"ד בשביל ציטול וכ"ש לשאול בשלום וכן בה'. וע"ז מתוך אל חבזו כי זקנה אמך למוד מדברי זקני אומתך לעשות מה שבאמת שעשו הם, אלא דחקשה מנ"ל שעשו כהוגן שהרי נראה ח"ו כהפרת התורה דכתיב והגית בו יומם ולילה, וע"ז הוסיף ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך, ר"נ אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה' וא"כ גם זה בכלל לימוד תורה. וז"ש הקובע עמים לתורה מפר תורה, כלומר שהוא בכלל הלימוד של הפרו תורתך פעמים שביטולה זהו קיומה שע"י שקובע עמים הגם שחיסר בלימוד יום ולילה אבל עכ"ז קיים כל התורה כולה.

א"י לפרש דברי המדרש לפמ"ש בגמ' שבת (דף ז"א) דלעת"ל השאלה ראשונה שישאלו קבעת עמים לתורה, יש בזה חילופי גירסאות, דבגמ' שבת אמר בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עמים לתורה, ובגמ' סנהדרין גרסי קבעת עמים לתורה נשאת ונתת באמונה, וכבר הקשו החוס' (סנהדרין ז' ע"א ד"ה אלא על דברי תורה, קידושין מ' ע"ב). ומיהו המהרש"א בח"א שם פי' דהני בתרי גברי מיירי, בשבת מיירי בגברי שאי אפשר לו ותלמודו אינו מוללם כדאמרינן אדם אי' מיני אלף מצאחי, ורק אחד מהם להוראה, וע"כ עיקר מעשיו במשא ומתן ובשעה אחת קבוע לו חייב ללמוד וע"כ

(הונא בשלה"ק ריש חס' שנועות) ר' פנחס בשם ר' חלקיה הקובע עמים לתורה מפר התורה. והקשה השלה"ק דהלוא תחילת דינו של אדם הוא קבעת עמים לתורה (שנא ז"א ע"א), וא"כ עיקר השאלה הוא כל קבעת עמים לתורה, וע"ש מה שח"י.

ואשר נלפענ"ד לפמ"ש ז"ל שלהי ברכות (נ"ד ע"א) משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיאמרו מן העולם ועד העולם והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם, שנא' "והנה בעו בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'", ואומר "ה' עמך גבור החיל" ואומר "אל חבזו כי זקנה אמך" ואומר "עת לעשות לה' הפרו תורתך", ר' נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה'. ופרש"י ואומר וגו' הפרו תורתך פעמים שמצטלים דברי תורה כדי לעשות לה' אף זה המתכוין לשאול לשלום חבירו זה רצונו של מקום שנא' "בקש שלום ורדפהו" מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור, ע"ש.

והנה ר' פנחס בשם ר' חלקיה הי' קשה לי' בשאלת הגמ' ששואלים לעת"ל קבעת עמים לתורה כיון שהתורה כתיב בה "והגית בו יומם ולילה" א"כ אסור להסיח דעתו אפי' רגע מתורה ואיך אפשר לעשות דברים אחרים ולקבוע עמים לתורה, וע"ז מתוך כחירון המשנה משקלקלו המינים התקינו לומר

תחילת דינו על מו"מ שהם עיקר מעשיו
ואח"כ שואלים לו אם קבע עמים,
ובסנהדרין מיירי בחדם מונלח ותלמודו
מתקיים בידו שואלים לו קבעת עמים
קודם ואח"כ נשאת ונתת בלמונה ע"ש.

ובאמת כי אכתי קשה לפירושו קושיית
הש"ה הק' דא"כ בסנהדרין
דמיירי במי שתורתו אומנתו מה שיך
אללם קבעת עמים לתורה הלוא כל
העמים שויס לתורה לפי ההסבר הנ"ל.
איברה דבסנהדרין במימרא דרב הונא
שם לא קאמר כלל קבעת אלא דאמר רב
הונא אין תחילת דינו של אדם נידון אלא
על דברי תורה ע"ש, ואחי שפיר מאד.
ולפ"ז ר' פינחס בשם ר' חלקיא במדרש
שאמר הקובע עמים לתורה מפר תורה
מיירי במי שאפשר לו ללמוד כל היום
והוא האחד מאלף שמתקיים בו והגית
בו יומם וליילה ועליו נאמר הקובע עמים
לתורה מיפר תורה שעליו ללמוד כל עת.

ובאגרת התשובה לרבינו יונה (אוח ל"ה)
כ', וחייב אדם לעסוק בתורה
בכל יום שנא' "והי' עקב תשמעון
ושמרתם ועשייתם אותם וגו'" (דברים
י:יב) ואמרו בספרי כשם ששכר תלמוד
תורה גדול מכל המצוות כך עונש ביטול
תורה גדול משאר מצוות וכו' והרואה
להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה
יתעסק בצרכי התלמידים והרצנים
הלומדים לשם שמים ויעזור בשכירת
הרצנים כדי שיצמדו בעירו ויהיו עוסקים
בתורה על ידו, ע"ש. ובפתשגן הכתב (אוח

ל"ה שם) וברמב"ם פ"א מהל' ת"ת ה"ח.
ולפ"ז אחי שפיר מכיון שרואה להנצל מעון
ביטול תורה על כרחך נריך להחמיק
בצרכי התלמידים והרצנים ולעורר
בשכירות ובשעות אלו מוכרח לבטל תורה
וע"כ נריך לקבוע עמים לתורה ורק
באופן זה ניצל מעון ביטול תורה. וז"ש
ר' פינחס הקובע עמים לתורה מפר
תורה אבל בכל זאת רק באופן זה ניצל
מעון ביטול תורה. (שנת משנ"א)

"אם בחקותי תלכו ואת מצותי
תשמרו וגו' ואכלתם לחמכם לשבע"
(כו:ג,ה). פרש"י, אוכל קימעה ומחצרך
במעיו. "ונתתי שלום" (שם:ו), פירש"י,
שמה תאמרו הרי מאכל והרי משחה אם
אין שלום אין כלום וכו'. ויש לדקדק
למה יאמרו אם אין שלום, והלוא איפכא
שמענא (ב"מ דף נ"ט) עניות צבית תגרא
צבית. ולולי דברי רש"י הקדוש הו"א
דהכי פירושו "ואכלתם לחמכם לשבע",
וכיון שיאכלו וישבעו ממילא יהי' שלום,
וכמו שפי' לנו חז"ל.

והגראה המשך הפסוקים, עפמ"ש בם'
פנים יפות עה"ת כמה שאמרו
בגמ' ברכות (דף כ') באמת אמרו בן
מצרך לאביו וכו' אבל אמרו חכמים
תבוא מארה למי שאשתו ובניו מצרכין.
והקשה, וכי למה יקללו אותו אם הוא
ע"ה. אלא הענין הוא לפ"מ שפרש"י
בפ' קללות "ואכלתם ולא תשבעו" זהו
מארה בתוך המעים בלחם, והיינו שאין
לו שביעה באכילתו. וכיון שאמרו שם

הקדימו לקפוץ לזכרים, ואמרו מה שאמרו בתורה "והוא ימשול בך" (בראשית ג: יז) יתהפך בהן, שהן ימשלו בצעליהם כיון שהן הזדרזו יותר מזכרים יש להם דין קדימה. וזה שאמר דוד "על זאת יתפלל וגו' לעת מצוא" (תהלים לז:), ודרשו חז"ל (נמס' ברכות פ"ק) זה אשה, וחפלתו ש"רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו", וכוונתו שלא יגיעו מאותן של והיא תמשל בך, שנשחטפו במים.

והנה מי שלא למד ולא שנה ואינו יודע כלום ואפי' ברהמ"ז אינו יכול לזרז לזד ואשתו יודעת ומזכרת לו, ודאי שהיא מושלת בו, שעליו לשמוע לזכריה ולזכרחה, ואי לו לאותה בושא, ובאמת אמרו מצוא מארה. ומעתה אף שיש לו מאכל ומשחה מ"מ כיון שיודע שלאחר הסעודה צריך לשמוע לקול אשתו ממילא אינו נהנה מכלום ונות לו שלא יאכל ולא ישבע. אמנם זה דוקא למי שלא למד ולא הלך במצות ה'.

ומעתה יבואר המשך הפסוקים, "אם חשמו", וכיון שהשמרו את מצותי א"כ חלמדו הכל וחדעו לזרז צענמכס, ומעתה "ואכלתם לחמכם לשבע", שחאכלו ותשבעו, וגם "ונתתי שלום בצרז", שלא תהא צנחי' והיא תמשל בו וק"ל.

ובעיקר הדבר ראיתי בחשו' מוהר"י ברונא דה"ט דמקללין למי

דהא דנן מזרז לאזיו היינו כשאכל האז שיעורא דרזנן דאין חיוב לזרז מדאורייתא, ואכתי מה יעשה אם יאכל שיעורא דאורייתא, א"כ זהו טובתו שיהא מארה צמעיו שאפי' יאכל הרבה לא ישבע כדי שיוכלו בניו להזיאו צברהמ"ז ע"כ, ע"ש.

ובזה אמרתי לפרש צע"ה מה שכתב שהמע"ה "לדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר" (משלי יג: כה), וקשה למה לא אוכל הרשע ג"כ לשובע. ולפ"ז י"ל לדיקים שיודעין לזרז מעצמן לכן אוכל לשובע נפשו לחייב ולזרז מדאורייתא, משא"כ ברשע אינו יכול לאכול ולמלאות בטנו כיון דאז לא יוכל לזרז שחייב מדאורייתא וכנ"ל.

והנה שמעתי לפרש בדרך נחות פ' הקרא "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו" (תהלים לז:), ופי' דהנה אמרו בגמ' (גיטין נ"ז ע"ג) אהני ד' מאות ילדים וילדות שהיו מוליכין אותם לזחי ונות ר"ל, וכשהרגישו צדצר שאלו הילדות להילדים אם יטבעו בים היהי להם חלק לעוה"ב, ודרשו להם (תהלים סח: כג) "אמר ה' מבטן אשיב אשיב ממזלות ים", עמדו כולם וקפצו בים, כיון שראו הילדים נשאו ק"ו צענמס, ומה אלו שדרכם בכך אנו אעכ"ו וקפצו בים.

ובשעה שבאו לז"ד של מעלה שאלו להן מה צקשחם לשכרן אשר

שאשמו מזרכתו מפני שלא למד, ומינח מי שאוכל פת כשאשמו עמו, אמנם מה יעשה כשיהי' יחידי ולא יהי' לו מי לצרף. ולכן תבוא לו מארה שלא יוכל לצרף בעצמו, משא"כ מי שלמד ומצרך מקצ"ה יצטרך אמן.

או יאמר לפי שאמרו בגמ' (קידושין נ"ג ע"א) חניא הנועיס מושכין את ידיהם והגרגרניס חולקים מאי חולקים חוטפים, ופירש"י הנועיס גבי לחם הפנים חניא ארבעים שנה ששימש שמעון הצדיק נשתלחה ברכה בלחם הפנים וכל כהן המגיעו כזית יש אוכל ושבע יש אוכל ומותר מכאן ואילך נשתלחה מארה בלחם הפנים וכל כהן המגיע כפול הנועיס מושכין ידיהם ממנו דלא מהני להו מידי והגרגרנין חולקין. עיין חוס' ישנים (יומא ל"ט ע"א, הובא נחתם סופר א"ח סי' מ"ט) שאם היו שבעים מאכילה כפול היו חוטפים משמע דכל אכילה שאדם שבע ממנו ע"י שנצטרך במעיו ילא ידי חובתו כמו בזכות והוא דין חדש (ועיין ס"ז א"ח רס"י ר"י ומג"א סי' ק"ג סק"ד פליגי ע"ז ועיין גם שו"ת חלקת יואב י"ד סי' ט' ונשו"ת כת"ס א"ח סי' ל"א).

ומיהו מלשון הגמ' שכחצו וכל כהן המגיעו כזית, משמע דבאמת נשתלחה ברכה בלחם הפנים גם לענין זה דכל כהן מגיעו כזית ופחות מזכות לא היו חולקין דלא הוא בכלל חלוקה, ולכן לאחר שנשתלחה מארה הנועיס מושכין את ידיהם ומשמע דפחות מכשיעור אין

כאן מצוה. וזה שפירש"י כאן אוכל קמעה ומצטרך במעיו י"ל צתרי אנפי, או שאוכל פחות מזכות שהוא קמעה ואפ"ה מצטרך במעיו וכדעת החוס' ישנים, ודייק לשון קמעה שהוא פחות מזכות או שאוכל קמעה עכ"פ שיהי' שיעור אכילה והכי משמע לשון אוכל, כלומר מדייק לשון אוכל שהוא שיעור אכילה והיינו כזית.

וקצת ל"ע ממה שפי' מרן החת"ס הא דאמרו ז"ל איך לא אשא להם פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת וזרכת והם מדקדקין על עצמם עד כזית ועד כזינה. והקשו המפרשים דאיפכא הו"ל למימרא עד כזינה ועד כזית, דכזית פחות מכזינה. ופי' מרן החת"ס ז"ל לפמ"ש אוכל קמעה ומצטרך במעיו נמצא בצדיקים מיד שאכל אפי' פחות מזכות הרי כבר שבע ומ"מ כדי לקיים מצות צרהמ"ז הם מדקדקים על עצמם לאכול עד כזית ואפי' עד כזינה ללא ידי כל השיטות בצרהמ"ז. ויש ליישב והבן. (שנת תשי"ג)

"אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" (כו:ג). וברש"י: שיהיו עמלים צמורה. ויש לדייק לשון עמלים לשון רבים ולא אמר ששהא עמל צמורה. ונראה לפמ"ש המשנה במס' אבות (פרק א') יוסי בן יעזר איש צרידה אומר יהי ציתך בית ועד לחכמים, והוא מחאנבן בעפר רגליהם, והוא שומא בצמא את דבריהם.

ככל עת ת"ח אז אל תחשוב שאתה שומע הכל ואתה יודע הכל וע"ז קאמר דזה דוקא אם אתה שוחה בצמא את דבריהם לכל פעם שאתה שומע ממנו ד"ח הר"ז כמו ששומע ממנו הפעם ראשון.

וע"ד משל מי שהוא במדבר בארץ זיה ועיף בלי מים יש לו צמאון רב לקצת מים כן צריך להיות בשעה שאתה אלל הת"ח כי תענוג תמידי אינו תענוג וההרגל נעשה טבע ולכן אם אתה לא תתעורר מעצמך להיות שוחה בצמא את דבריו והוא כל דבריו ממש ואפי' שיחות חולין שלו דלריכה תלמוד וע' רש"י (ע"ז י"ט ע"ב) כדי להתלמד לדבר בלשונם שהוא בלשון נקיה ועושר ומרפא, אז במשך הזמן לא תחפעל מהדברים אשר ידבר אפי' בד"ח ולא יעשה שום רושם בקרבך וזה יגרום לך התרשלות בחורה ויר"ש ובחפלה ובקדושה ואין אתה יודע מהיכן נובע הדבר.

ושמעתי מפי כ"ק אדמו"ר (שליט"א) זוקלה"ה לעורר הרבה פעמים לאחד מן הדברים שהינה"ר מצליח בדעתו לשכנע אנשים בדור האחרון ביותר הוא לכפור ולהחליש באמונת דדיקים, ולכן נבאר ונרחיב הדבר קצת דהנה זוהר פרשת בראשית מבאר חמש אינון בערב רב והד"ח בהשמטות לפ' ויקהל (ח"ב על המועדים) ח"ל אך הע"ר כל חסדי' דעבדי לגרמי' עבדו כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבע"ב שבדור המה בעוה"ר רובן מע"ר ורואים

הנה יש כאן שלשה דברים שהוא מלמד אותנו והוא כל אדם בכל מקום שהוא שיהיה ציתו צית ועד לחכמים דאין משמעות הדברים הכנסת אורחים דזה לאו דוקא לחכמים אלא לכל בן אדם והוא משמיענו דנוסף לזה צריך ציתך להיות צית ועד לחכמים ועוד הוא הדבר השני והוא מחאצק בעפר רגליהם דלצריך אדם להיות מחאצק בעפר רגלי חכמים והיינו משמעות הדבר להיות מאד בקירבה עמהם ועוד והיא השלישי והוא שוחה בצמא את דבריהם והיינו לשמוע בצמא את דבריהם ולקבלן כמו אדם הנצמא הבא מן הדרך שמקבל בשמחה כל טיפה מים.

והנה בהשקפה ראשונה נראה הדבר ככפל הענין דאם אתה עושה ציתך צית ועד לחכמים אז אתה מחאצק בעפר רגליהם כיון שהם ציתך ואז ממילא אתה שומע ושוחה את דבריהם וכל אשר יוצא מפייהם כיון שהם תמיד ציתך.

ולמדנו דקודם כל צריך כל בן אדם לדעת כיון שיש חיוב להדבק בת"ח ולעשות כמעשיהם צריך לעשות מציתו צית ועד לחכמים ואם אין ביכולת לך לעשות מציתך צית ועד לחכמים כיון שאין אתה במציאות מפני סיבות משונות או מפני שאין בעירך מצוי ת"ח אז אין אתה פטור אלא אתה צריך לכתח רגליך במקום שיש ת"ח והוא מחאצק בעפר רגליהם וע"ז מקיים כאן שאם אתה עושה כן בתמידות נמצא דאתה מקיף

של אולם של אחרונים כפתחו של היכל
ואנו כמלא נקב סידקת.

והנה נשים לצ להצין למה אין הדורות
ראשונים כאחרונים והענין בזה

הוא דיש ירידת הדורות וחלישות הדורות
והכל נעשה במשך הזמן שנאבד מאתנו
הצית המקדש והאורים וטומים וע"י
חוקף הגלות והנרות שמתגברות עלינו
זה מחליש שכלנו והדור נחלש ולכן אין
אתנו הכוחות כמאז ומקדם והמנהיגים
של הדור תלויים בדור, וכמו שכ' הצני
יששכר בספרו אגרא דכלה (פרשם גא)
לפרש דברי המדרש החודש הזה לכם ראש
חדשים ה"ד קול דודי הנה זה בא וכו'
מיד גילו הצדיקים את ראשיהם שהיה
מכוסה שנאמר הנצמים נראו בארץ וכו'
וטו"ד הוא דכלל דור יש גדולים עד למאד
ובכחם לפעול פעולות נוראות ורק אם
הדור ראוי ואם אינו ראוי אז נחכסה
מדריגה זו מצדיקים ואין יודע מהם.
וזה שאמרו חכמינו יצאה צ"ק יש בכס
אחד שראוי שחשרה שכינה כמשה רבינו
אלא שאין הדור ראוי לכך ובהגיע תור
הגאולה אותו הצדיקים מחגלין ע"ש.

ותוכן דבריו כבר נמלא בגמ' ערכין (דף
י"ז) דרשו עה"פ זה דור דורשיו
מצקשי פינך יעקב סלה פליגי בה רבי
יהודה נשיאה ורבנן חד אמר דור לפי
פרנס וחד אמר פרנס לפי דורו וע'
רבינו גרשום שפי' כלומר שאם המנהיג
קפדן כך כל הקהל וכן נמי אם הוא נוח
אף כולן כן.

לשרור על הציבור וכל מעשיהם רק
לגרמי' לקבל כבוד וממון לכן אין
להתחבר רק עם עובדים באמת
שמוסרים נפשם לה' לא לקבל שום
תועלת לעצמם עכ"ל.

הנה כתב מפורש דרוז מנהיגים המה
מן הע"ר ונראה דהם מחלישים
הכח של אמונת חכמים והוא לצא
הינה"ר בטענה להדורות כבר חלפו
וכבר עברו הזמנים ולא כהימים
הראשונים הימים אחרונים וכל אחד הוא
מן הערב רב וכך הוא משפיל כבוד
החכמים והמנהיגים שדור ע"י צביעה
שמראה בעצמו שהוא מחפש מומין אחר
המנהיג אבל האמת אינו כן וכל הפוסל
במומו פוסל.

והן אמת ללא כימים הראשונים הן ימים
אחרונים וכמו שאמר החכם מכל
אדם שלמה המלך בקהלת אל תאמר
שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי
לא מחכמה שאלת זאת, וברש"י במס'
ר"ה סו"פ שני (כ"ה ע"ב) לפי שהדורות
היו טובים וצדיקים מן האחרונים לפיכך
היו הימים הראשונים טובים מאלה
שא"א שיהו אחרונים כראשונים ע"כ.
וע"ז קאמר שלמה אל תאמר כן דאין לך
אלא כהן שבימך ומה שאמר רש"י כבר
מצינו בחו"ל דאמרו במס' שבת (דף קי"ג)
אם ראשונים כמלאכים אנו כצני אדם
ואם ראשונים כצני"א אנו כחמורים ולא
כחמורו של ר' פנחס בן יאיר, ועי' עוד
במס' עירובין לבן של ראשונים כפתחו

על גבי המטה ולא על הכסא ולא על
הספסל אלא שב לפניו על הארץ וכל
דבר שיצא מפיו קבלהו עליך באימה
וביראה וברתת ובזיע כדרך שקבלו
אבותינו מהר סיני באימה וביראה
וברתת ובזיעה ע"כ. הרי הדבר מפורש
דכלל דור ודור ובכל מקום שבא ח"ח
לשם צריך אמה להכניע את עצמך ותקבל
מאמו תורה כדרך שקבלו אבותינו מהר
סיני ואז ינעם לך, והסיבה לזה פשוט
כיון דכל מה שחלמיד ומיק עמיד לחדש
נחנה למשה מסיני.

והנה מי שהולך במחשבה כזו לאמר
דאין בזמנינו מנהיגי ישראל כמאז
ומקדם ואיפה שיש גדול בישראל מנטלו
באיזה אופן שהוא אז ידע בע"כ שהוא
בעל מחלוקות ובעל גאווה ואינו רוצה
לשעבד נפשו לה' והוא נמשך אחר עצת
היצה"ר. וזה היה הטעות של קרח שטען
כי כל העדה כולם קדושים ובחוכם ה'
ומדוע תחנשאו על קהל ה' אמר כל
העדה שמעו אנכי ולא יהי' לך וא"כ
כולם שמעו קבלת התורה ואין גבהות
לפני המקום וא"כ כל אחד במדרגה שיה
ואין ענין לבטל את עצמו לפני רב
ומורה דרך וזה גרס לכל החורבן, ולכן
בקש משה אל חפן אל מנחתם ידיע
דהדרך הזה מחליש כוחו של קיום עם
ישראל וקיום כח התורה.

והנה דורשי רשומות אמרו דס"ח צדיק
כתמר יפרח הוא קרח והוא ע"פ
הנ"ל דאם הולך בשיטתו של קרח רח"ל

ובחזור להגמ' הנ"ל מה הוא המעלה
של החמור של ר' פנחס בן יאיר,
ובחז"ל דחמורו של רבי פנחס בן יאיר
לא אכל מן הדברים האסורים לבעליו
להאכילו, וכן מציינו בחז"ל דאמרו השחא
בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא
חקלה על ידן צדיקים עצמן לא כ"ש כי
לא יאונה לצדיק שום און ואפילו לכל
רכושו (וע' רמב"ן פרט"ח ח"י שרה כד: לב).

והנה בדורות האחרונים אומר כל אחד
כי המנהיגים המה יותר גרועים
אפי' מחמורו של רבי פנחס בן יאיר
וא"כ למה לי לקבל תוכחה ומוסר ותורה
ממנהיג שהוא פחות וגרוע מחמורו של
ר' פנחס בן יאיר וזה הוא החסרון
היותר גרוע שיש בין אנשים אשר יצה"ר
מסמא עיניהם בראיות וטפשות וחלולים
כאלו לזלזל במנהיגי הדור, והם אינם
רוצים לחשוב לדעת לאיזה מין בהמה הם
נמשלים ולא מבינים דאם המנהיגים
פחותים וגרועים כלא הם נחשבים וכיון
דהכל תלוי בהדור, ואם היה יודע באיזה
מדריגה הוא אוחז אז לא היה מגיס לבו
כ"כ ולא היה מנטל כ"כ את כל אחד
וכל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי
עצמו, ואדרכה חייב אדם לקיים בעצמו
מקיים מה שאמר דוד המלך מכל מלמדי
השכלתי.

ובאבות דר"נ דרשו על והו' מתחבק
בעפר רגליהם סדר הלימוד
בזמן שח"ח נכנס לעיר אל תאמר איני
צריך לו אלא לך אללו ואל תשב עמו לא

שפלים והם ברשעותם ובגאותם הלכו לעורר את הקהל לומר על משה אולי הוא מן הערב רב וכל מה דעבד לגרמי' דעבד והם בערמומיותם שנסו דעת כל הקהל ועי' נעשין עוד משועבדים בגלות.

והבני יששכר מביא מרבינו הק' מלובלין דפירש ולא יכלו לשחות מים ממרה היינו הצדיק היה אומר ד"ת והם לא יוכלו לקבל כי מרים הם כיון שהם כבר שרים בעיניהם ואינן בטלי להרב ולכן אין מקבלין מה שאומר והוא אע"פ שרובה, וכל מה שחגדל על החלמיד המורא יקבל יותר ולכן אמרו חז"ל דבשעה שלומד תורה מרבו נוטפות מר חכונה, והתפארת שלמה פירש ע"פ הכוונה הנ"ל ולקח אוזב כאשר אתה תהיה בעיני עצמך בנחי' אוזב אז וטבל במים הוא התורה שנמשלה למים והוא מאיש טהור והוא הצדיק, הפשט דע"י הכנעה באמת תוכה לקבל מאת הרב חורה ויכנס לאזנך וללכך, וזוה מפרש המשנה במס' ביצה משיקין בכלי אבן לטהרו וכלי שניקב ככונס משקה הוא טהור והכוונה דאם האדם בעצמו בפמימותו הוא נשבר יש לו לב נדכה אז יכול לקבל התורה ויכנס בקרבו ואם לאו לא יועיל לו כלום.

ובזה יש ליישב הסתירה דבמקום אחד מצינו דאמרו דברי תורה צריכין חיזוק ובמקום אחר משמע דד"ת אין צריכין חיזוק והוא הכל על פי דרך הנ"ל

אז אין צדיק ואין כח של מנהיג משא"כ אם מבטל שיטתו אז צדיק כחמר יפרח ולכן הם בסופי תיבות ועי' יהי כארו בלבנון ישגה וכמו שאמרו וכל קרני רשעים אגדע אז תרוממנה קרנות צדיק ורצון התורה ורצון של הקב"ה היה שיהיה משפיע ומקבל, ומנהיג יהיה המשפיע, והעם יקבלו מהם הדרך אשר יעשון, ובוודאי אסור למנהיג להתגאות על הציבור שלא לש"ש וכמו שהזהירו בזה חז"ל.

ובן היה בכל הדורות ובכל הזמנים אשר היו זקנים ומנהיגים והם הורו הדרך אשר ילכון בה והם מסרו הקבלה אשר קבלו ולכן הבדיל התורה בין זקנים לפשוטי עם ואפילו משה רבינו כשלמד תורה לכל ישראל, מבואר במס' עירובין שלמד מקודם לאהרן ובניו ואח"כ לזקנים ואח"כ לכלל ישראל כדי להבדיל ולחזק הזקנים והת"ח כדי שידעו בכל הדורות לכבד תורה ולומדיה.

והמאור ושמש בפרשת אחרי מסביר דזה היה הגלות במצרים דכלל ישראל טענו שם למשה מי שמך לאיש שר ושופט ולא רצו לקבל מאתו והיה כל אחד חושב מה הוא יותר מכבוד ממני אני ג"כ גדול וחשוב וזהו היה הגלות, זה שאמרו דבמצרים היה גלות הדעת ואלמלא קבלו עליהם את משה רבינו חיבף ומיד מתחלה שידריך אותם לעבודת ה' אז מיד היו נגאלים אלא דהיה שם כבר דתן ואזירס ושאר אנשים

ומה שנראה בזה אין לגבי משה דמי
 שהוא דבוק אלל משה, או אללו זה
 דבר קטן להיות יראה ה' חופף עליו כל
 היום כיון שהוא אלל רבו ושם רואה
 דהוא במס"נ כל היום וכל הלילה לפני
 ה' והוא מלא יר"ש ועי"ו נחפעל ג"כ
 לפי שהכל הולך לפי הסביבה וכמו שאמר
 ר' יוסי בן קסמא דפעס אחת הלך בדרך
 ופגע בי אדם ושאל אותי מאיזה עיר אני
 אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל
 סופרים אמר לי רינוך שמדור עמנו
 במקומנו ואני אחן לך אלף אלפים דינרי
 זהב ואבנים טובות ומרגליות אמרתי לו
 אין אני דר אלל במקום חורה והוא ג"כ
 שלא רצה לגור במקום ששם אין ת"ח
 מצויין ושם אין רוח חורה ויר"ש.

וזהו דאמר והוי מחאבן בעפר רגליהם
 דאם אין הנדיק על מקומו צריך
 לטלטל עצמו וללכת אללו כיון דהוא
 במקום רחוק והוא ע"ד רמו כמו דאמרו
 חייב אדם להקביל פני רבו ברגל ובכלל
 יש ענין אפי' כל חפלה להחפלה אלל
 הנדיק וכמו שכתב הח"ס בגליון הח"ס
 בש"ע ס' ק"ב וכ"כ עוד בח"ס עה"ת
 (שטערו) פ' יתרו עה"פ היה אחת דיש
 סגולה נפלאה להחפלה בצד הנדיק וכן
 הוא במהר"ם שיף סוף מס' חולין כתב
 דחפלה שלא בכוונה נדחה חוץ למחינה
 ועומדת עד שבא איזה נדיק ומחפלה
 בכוונה ומעלה אותה אמו, וכן הוא
 בד"ת דבא לשמוע מאת הנדיק ד"ת כדי
 לידע המעשה אשר יעשה או צריך לבוא

דהנה עצם החורה אינו צריך חיזוק אלל
 אדם המקבלו צריך חיזוק אם ח"ו מגיט
 דעתו ולא חכמתו מסחלקת ממנו ואינו
 רואה האמת והגאות מסמא את העינים
 שלו ואינו מקבל משום בן אדם או צריך
 הרבה חיזוק וסייעתא דשמיא ואפי' בן
 אדם פשוט צריך חיזוק וסייעתא דשמיא
 כדי שימצא את האדם המוכשר והנדיק
 האמת שישיפיעו לו והבא ליטהר מסייעין
 אותו והדבר הראשון הוא להשפיל את
 עצמו ולהכניע עצמו בהכנעה גמורה,
 וזהו דאמר יהי ביתך בית ועד לחכמים
 דקודם כל תשפיל עצמך לקבל כל ת"ח
 בביתך ותאמר עליו דהוא ת"ח ותכבדהו
 ותקבל מאתו ד"ת כל מה שאפשר ועי"ו
 חזכה להיות מחאבן בעפר רגליהם.

ובאבות דר"נ דרשו כל המדבק בעושי
 מצוה אע"פ שלא עשה
 כמעשיהם הרי זה מקבל שכר כיוצא בהם
 וכן אמרו כל המחובר לטהור טהור,
 וברמב"ם (הל' דעות פ"ו) מצוה עשה
 להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד
 ממעשיהם וכו' וכן ישתדל אדם לאכול
 ולשתות עם ת"ח והיינו כדי לראות
 מעשיהם, וזהו דאמרו חז"ל במס' ברכות
 ועמה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך
 כי אם ליראה, ומקשה הגמ' אטו יראה
 מילתא זוטרתה הוא ומחרץ אין לגבי
 משה מילתא זוטרתה הוא, וכבר נלאו כל
 חכמי לב לחרץ דהנה הקב"ה מבקש כאן
 מכל הכלל ישראל ולא ממהו ומאי האי
 דאמר אין לגבי משה.

בעבודת ה' ית' עד אין קץ כפי שורש
נשמתו וכפי בחינתו.

אבל אם הוא בא בגבהות לב ובה לנסות
אז אין הוא רואה כלום ונעשה
מלא קושיות ויש לו רק ספיקות ואינו
מקבל ומושב כבר שהוא ג"כ יוכל להגיד
וזה כבר יודע וכך מפיל אותו הכסיל
לרשמו ונעשה הפקר רח"ל בלא מורה
דרך ובלא מנהיג ובלא רב כיון שדדעמו
החליט שאין אף אחד שהוא יודע יותר
ממנו ועי"ז רח"ל מורידו לבאר שחת
והוא בעצמו אינו יודע רק אחר זמן רב.

יש עוד נקודה קטנה שנוגע ג"כ בהנה
הרחוב הוא מלא שקץ ומלא טומאה
חלול בגדולים וכל היום רק רע מחשבות
היאך לקרר את האדם מעבודת ה'
והדבר הראשון הם מחלישים את כח
המנהיג וכך הולכין מדחי אל דחי דאם
נפל היסוד אז אין בנין כמו דאמרו בחר
רישא גופא אזיל והנה כבר היה כן
בזמנים הקודמים.

ועיין בנועם מגדים (פ' משפטים) דכחצ
והנה המכשלה הזאת בדורנו בפרט
בהנך לורבא מרבנן דגם שיש מהם אשר
רונה לגשת אל הקודש להתקרב לכת
הנדיקים והחסידים אשר בעיר או לשום
לדרך פעמיו לנדיקים וחסידים שבדור
הגדולים יבוש ויכלם מאיש אשר מקרוב
אחו מנעוהו גם שהוא ריק מכל עני
דעת ומצות ופחד מהלעגתו עליו וזהו

בהכנעה ובשפלות ובנמיכות רוח
ובהחצטלות ומכוון לשמוע כל דבר אשר
יאמר ולא שדדעמו יחליט אח"כ מאי
דהוא רונה לקבל ומה הוא אינו רונה
לקבל ואז אם נוטה אופן קשבת לכל דבר
והוא מסתכל על הנדיק בבחינת והיו
עינין רואות את מוריך ומסתכל על כל
תנועה אז זוכה שיכנס בלבו את כל
הדברים ויעשו בו שינוי לטובה.

ועיין תפארת שלמה (פ' מזורע) דמדדיק
עה"פ זאת תהיה תורת המזורע
והובא אל הכהן דהול"ל ובה אל הכהן
כי מעצמו יבא אל הכהן לטהרתו, ועיין
שם מה שכתוב לתרץ ח"ל וכמו שידענו
זה מדדיקי הדור שלפנינו שע"י תורתם
המשיכו השפעות טובות ורפואה בעוה"ז
וכן הדבר יקר של הנדיק בד"ת מרפא
מיד והשי"ת שולח ד"ת בפיו לרפאות
תעלה לכל הנריך לו כנודע זה המעשה
מהרב הק' היהודי וזללה"ה מפרשיסחא
שהיו בעירו בית כזה אשר לא טהור
ופעם גברה עליהם המחלה מאד ר"ל
ויבואו וינעקו אליו אז נפל ד"ת בפיו
ברמזים וגימטריאות ואחר תומו ד"ת
הלזה שאל אם הגימטריאות נכונים
עליהם בחשבונם אז נתרפאו ויהי כן,
וזה שאמר הכ' ישלח דברו וירפאם
ישלח דברו להנדיק וירפאם עכ"ל הנוגע
לענינינו דע"י אמירת ד"ת ממשיך שפע
ברכה ורפואה ואין אחנו יודע עד מה
ונתעורר בתשובה על ידי התורה וזכה
לעלות מעלה מעלה מדרגה לדרגה

חלמידים לצדיק אמת הנקרא ראש. וזה"כ אם בחקותי חלכו שמהיו עמלים בחורה לשון רבים כדאי שחבואו לידי השלמה בכל ההשלמות ע"ד בחקותי חלכו ומצותי תשמרו ושמרתם לעשותם.

"אם בחקותי חלכו ואת מצותי תשמרו" (כו:ג). וראיתי צבית ישראל שכחב איחא במדרש חשבתי דרבי ואשיבה רגלי וגו' אמר דוד בכל יום ויום הייתי מחשב למקום פלוני אני הולך לבית פלוני אני הולך והיו רגלי מוליכות אותי לביה"כ ולביה"מ. דוד המלך ע"ה כל עבודתו בשביל כלל ישראל לכל הדורות הוקם על עולה של תורה היו אנשים גדולים כהאבות שהן עממן היו מרכבה כנודע. אבל דהע"ה ראה לכל הדורות ואמר חשבתי דרבי ואשיבה רגלי הרמו על סוף הדורות שהם צבחינת רגלי אל עדותיך ביה"כ וביהמ"ד שמחזיק את בניו בגלות. וזה פי' הייתי מחשב למקום פלוני ולבית פלוני חשב ענות ודרכים בעצדות ה' אבל מן השמים הראו לו כי דרך המובחר הביאו לביה"מ ולביה"כ כדאיחא מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה הרמו אין להם קיום אחר ועי"ז יכולין להתקיים וזה אם בחקותי חלכו שמהיו עמלים בחורה, וחשב דרכיו בכל יום שצריך לעשות חשבון הנפש בכל יום ע"ש.

ובגמ' סוכה (מ"ה ע"ב) א"ר ירמיה משום רשב"י ראיתי בני עליה

שמות כי בזה צריך להתחזק כעמוד הברזל ועת לאחז במדת העזות לכל ישגיח על העני הרש בדעת המעליב ע"כ, והנה זה לא דבר חדש שעל משה רבינו אמרו ג"כ בשעה שהיה בכעס צבחינת זרוק מרה בחלמידים אמרו הוא מריב עם אשמו ועלינו שפך הכעס ובשעה שהיה שמח ושבע אז אמרו ממי לקח הכסף מאחנו וכן מלינו בפרשת פקודי שחשדו אותו שלקח הכסף שהיה מיועד לבנות משכן לה' וכן היה בכל הדורות ומי לנו גדול ממשה רבינו.

וידוע דאחד מחלמידי הרבי מלובלין כל פעם שנסע לביתו התפלל חפלה הדרך שישמרהו השי"ת בדרך שהוא הולך שלא ישב אצלו אדם שיקרר אותו מאמונת רבו וכן הוא הדרך של ע"ה שמתוך ע"ה שלו כ"כ גברה ששונא לת"ח עד שמלינו שהיו מוכן להרוג ת"ח ע"ז וכמו שאמרו מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור וע"כ אם אין בכוחו להורגו או לעשות לו ציון והיזק עכ"פ הולך בדרך אחר והולך בנעימות לקרר את החמים לב ולעשותו עקש ופחלחול רח"ל ומוזה צריך הרבה זהירות והרבה חפלה והרבה סייעחא דשמיא.

ומפורסם ברוב העולם הפי' מהרבי ר' בונם מפרשיסחא שאמר בשם החוזה מלובלין על מ"ש בש"ע או"ח ביום ר"ה שאוכלין ראש כבש ובשעת האכילה צריכין לומר יה"ר שנהיה לראש ולא לזנב היינו התפילה שנוכה להיות

ושדיינא ומגדלנא נישני וזיינדא טביא ומאכילנא בישרא לימתי ואריכנא מגילתא ממשכי דטביא וסליקנא למחא דליח בה מקרי דרדקי וכתיבנא חמשה חומשי לחמשה יוקי ומתינא שיחא סידרי לשיחא יוקי לכל חד וחד אמרי ליה אחי סדרך לחצרך והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשה חייא וז"ב במאי קא מנני.

ואמרתי בס"ד דר"ח ור' חייא תרוייהו דדיקי גמורא הוי ור' חנינא דדיק תמים יושב בבית המדרש ומפלפל בלימודו ומרביץ תורה אבל אינו יוצא לחוץ ואם ח"ו תשחכה תורה אלל העם במקומות הרחוקים שאין להם מקרי דרדקי ואין להם מלמדים הנה יחזיר התורה בפלפולו כשיגדלו ויבאו אללו, אבל ר' חייא חלק עליו ואמר אני עושה לתורה שלא תשחכה שאם ישב בבית המדרש וישחכה התורה וינטרכו להדרו בפלפולו זה כבר דבר קשה אלא על הנדיק לראות שלא תשחכה תורה מישראל ולדאוג עבור הכלל כולו יתומים בכל מקום וגם מקומות שאין שם מקרי דרדקי ומלמדי תינוקות שיהיה להם או הוא בעצמו ילך ויזרו החלמידים ללמדם תורת ה' תמימה, זה היחה מדתו של ר' חייא ובהא נחלקו ר"ח ור"ח.

ובגמ' סוכה (כ' ע"א) ר"ל לטעמיה דאמר ר"ל הריני כפרת ר' חייא ובניו שבחמלה כשנשחכה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה חזרה ונשחכה

והמה מועטים אם חלק הם אני ובני מהם אם מאה הם אני ובני מהם ואם שנים הם אני ובני הם ועיין רש"י רואה אני לפי מעשה הצריות אבל ר"ח פי' רואה אני צרוה"ק הנה בזמן התנא רש"י שהיו תנאים שהקטן שבהם מחיה מחיס לא חשב התנא רש"י רק על חלק נדיקים על זר היותר או מאה או שנים נדיקים ובגמ' פריך ומי זוטרי כולי האי והאמר אביי לא פחות עלמא מחלחין ושיחא נדיקי דמקבלי אפי שכונתא בכל יום ומי' הא דעיילי כבר הא דעיילי בלא בר ע"ש וז"ב מה זה כבר ולא בר ועיין רש"י שם.

ולפענ"ד נראה לפי ענינו דיש נדיקים נסתרים שעובדים ה' בינם ובין קונם רואים פני השכינה ע"ד שאמר דוד המע"ה אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהכלו אבל כלפי הדור אין להם זמן ואין מטפלים ומתעסקים בכל הדור אבל יש נדיקים דעיילי כבר מלשון ברא בחוץ חכמות בחוץ תרונה ומשגיחים על הדור כולו כר' חייא ובניו (עיין כמוזות ק"ג ע"ב).

וכבר ביארתי במקום אחר דלא היחה מחלוקת ר' חנינא ור' חייא דאמרינן שם כד הוי מינני אל"ר ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי קא מיננא דאי ח"ו תשחכה תורה מישראל מהדרנא ליה בפלפולי והשיב לו ר"ח אנא עבדי ללא תשחכה תורה מישראל דאייחנא כיתנא

עלה הלל הבבלי ויסקדה חזרה ונשחכחה עלו ר' חייא ובניו ויסקדו ולכאורה ז"ע שהרי אז עדיין לא נשחכחה אלא אדרבה ר' חנינא אמר שאם ח"ו נשחכחה ועיין רש"י שהרגיש בזה וכתב לא נשחכחה כולה קאמר אלא הלכות שכוחות מבני בחירה שהיו ראשי ארץ ישראל כדאמרינן בפסחים (פ"ו) עלה הלל מבבל שמיום שגלה יכנייה החרש והמסגר עמו היתה ישיבה מנזיה בבבל. והנה ראה ר' חייא כשעלה מבבל שהחזרה משחכחה במקומות שאין שם מקרי דרדקי ואין שם חתי"ם וחדרים ואין מי שילמוד ויטפל עמהם הלך ר' חייא ועשה שלא נשחכחה חזרה מישראל מחילה זד טביא ושחטם ונתן ליחומים לאכול הבשר וכשהאכילם אז למד עמהם שהרגישו שטובתו מבקש ובוה קירב לבנות בני ישראל והחזיר החזרה ליושנה וזה שאמר עלה ר' חייא ובניו ויסקדו.

ואיתא במדרש ראה הקב"ה בני עליה צדיקי אמת והמה מועטים עמד ושחלן בכל דור ודור ומיהו בכל דור נמי מיעוטים הם דעיילי צבר ובכל אחר ואחר ובכל מקום שיש בני ישראל אזר חלצו ומחניו לבנות חזרה בישראל לאחר החורבן הנורא שינא הבית ישראל מכשני האש בחסדי ה' אף שהקריב על העקידה אשחו ובניו לא נח ולא שקט אלא עשה מעשה חייא ינא לבנות בחי כנסיות ובחי מדרשות ישיבות ותחי"ם בכל מקום שיש שם מקום להחגדר והדליק אש חדש בהדור החדש ועשה

בתיב (מלכים א' ו:ו) והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל כלי צרזל לא נשמע בבית בהבנתו. ואיתא במדרש ובילק"ש והבית כשהיה נבנה אין כתיב כאן אלא בהבנתו מאליה היחה המלאכה נבנית ופורחת ועולה. אבן שלמה מסע נבנה, א"ר ברכיה האבן נוסעת מעצמה ועולה ונבנית הוא ששלמה אמר בנה בניתי בנין בניו בניתי. ואמר אל חתמה האיך אפשר דבר זה שכבר לנדיק אחד עשה הקב"ה כן והוא (דניאל ו:יח) והיחית אבן חדה ושומת על פוס גובא, ומאיכא היה להם בבבל רבוחינו אמרו מארץ ישראל נתגלגלה ובאה לשעה קלה, אמר רב הונא בשם רב אסי הכל מסייעין את המלך אפילו הרעות אפילו המזיקין, ר"ח בן דוסאי

נדרים ונדבות לירושלים ונדבה רוחו גם להחנדב וכיון שיהב דעמיה להחנדב ועשה מעשה והלך לאבן ולא הי' יכול להביאו יחיד הזמין לו הקב"ה מלאכים בדמות אדם וסייעו אותו להביאו לירושלים ע"ד שאמרו הבא לטהר מסייעין אותו ואמרו בשם הרבי מלובלין כל העולם כולו וכל הבריאה מסייעין אותו והיינו אפילו מלאכים ואמרו לו בלשכת הגזית שמא מלאכים היו וקראו עליו המקרא חזית איש מהיר במלאכתו כיון שהלך במהירות לסתת אבן ולהביאו לירושלים זכה שהמלאכים הביאו לירושלים ועיין כעין זה באיש חסיד.

הנה הבונה בנין לחורה ולתפלה בתי כנסיות ובתי מדרשות נקרא בית המקדש מעט ובפרט בזה"ו שחרבו והחריבו רוב אהלי יעקב ובתי מדרשות ושיבות בחורבן הנורא וכבר אמרו משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד וא"כ הבונה מקום תורה מתיבתא לבחורי חמד העוסקים בתורה ובהלכה מבוקר השכם עד הערב הרי הוא בבחינת ביהמ"ק שבדאי ג"כ בכלל בהבנותו אבן שלמה מאליה ופורחות ועולה כלומר שעולה מעלה על מעלה מאליה וכו' ברכיה האבן נוסעת מעממה ונבנית בנין מעממו, בנין בניו בתימי והאבנים מריבות זה עם זה עלי יניח לדיק ראשו כי כולם רוצים להבנות בבנין קדוש כזה שישא גם שם הקדוש בית ישראל.

ראה בני עירו שהיו מעלין נדרים ונדבות לירושלים אמר הכל מעלים ואני איני מעלה יצא לעיר וראה אבן אחת וכחמה וקדקה ואמר עלי להעלותה לירושלים נדווגו לו חמשה בני אדם אמר להם מעלים אחס לי את האבן הזאת לירושלים אמרו לו תן לנו חמשה סלעים ואנו מעלים את אבןך לירושלים ובלבד שמתן אבנך עמנו נתן אבננו עממה ונמלא עומדים בירושלים בקש ליתן להם את הסלעים ולא מלאם נכנס ללשכת הגזית ואמרו לו שמא מלאכי השרת היו וקראו עליו חזית איש מהיר במלאכתו, ע"כ.

ביאור דברי המדרש שאל חממה שדרש והבית בהבנותו שבנה בית בניו ונעשה מעממו ומאליה שהאבן מעממה באה ופורחת ועולה על הבנין ונבנית מעממה. והביא רא"י לדבר שכבר בא אבן אחת בשעה שהי' דניאל בגוב האריות והניחו אבן שם ומהיכן היה להם אבן שם אלא שנחגגל ובא מארץ ישראל לשעה קלה. והוסיף רב הונא ואמר שאין זה תימא כי הכל מסייעין את המלך אפילו הרוחות והמזיקין שהם מזיקין לבני אדם אבל מסייעין הן את המלך, ואפילו למלך בשר ודם שהוא שלמה המלך.

ואמר ר"ח והוסיף לא זאת בעוה"ז אלא אפילו המלאכים יורדין משמים ומסייעין לעשות רצון ה' ומביא משל לבן עיר אחת שראה בני עירו מנדבין

נודווגו לו חמשה מלאכים בדמות בני אדם ואמר להם אחם מעלים לי האבן הזאת סייעו אותי להביא נדר ונדבה לה' אמרו לו חן לנו חמשה סלעים ואנו מעלים ובלבד שחתן אנבעך כלומר עליך להושיט אנבע וליחן מה שהוא ולסייע מיד ראה הנס שראה עצמו עומד צירושלים והאבן הובא לנדבת ה' האנשים ונעלמו המלאכים שסייעו אותו וע"ד שאמרו הבא לטהר מסייעין אותו ואמרו אנשי לשכת הגזית שמה מלאכי השרת היו ודאי מלאכי השרת היו שסייעו אותו וקרו עליו חזיתי איש מהיר במלאכתו.

מורי ורבותי אנחנו לא נסמוך על הנס ואין סומכין על הנס אלא כל אחד יקח אבן או כמה אבנים ויסתח אותו וישים האנבע להביאו ויבקש מסייעים שסייעו אותו להביא לבנין בית המקדש הקדוש הזה, והשי"ת ישלח ברכה במעשה ידינו וי"ר שמשרה שכינה במעשה ידינו ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו ונזכה לגאולה שלמה ולביאת משיח צדקינו צ"א.

(שנת תש"ג בהנחת אבן פינה)

למסיבתא בית ישראל גור ברוקלין נ"י)

"אם בחקותי תלכו וגו'" (כו:ג). פרש"י מחו"כ שמהיו עמלים בחורה. נראה, דהרמב"ם (פ"ט מהל' פשוטה ה"א) הקשה דקיי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ועי' במסכת אבות (סו"פ ג') אם למדת תורה הרבה נאמן לשלם שכר

ואם חממה מאיפה זה הכח שיבאו האבנים מעצמם אפילו בחו"ל כי אפשר דרק בבנין ביהמ"ק בארץ ישראל ע"ז מתרץ כבר עשה הקב"ה לנדיק והיחית אבן חדא וגו' מארץ ישראל נחגלגלה ובהא לשעה קלה ודאי שגם כהיום נחגלגלו אבנים מארץ ישראל בזכותיה דהאי נדיק הביט ישראל ובהו לכאן לשעה קלה ולכן ודאי אי"ה בקרוב יוקם המקדש הזה בית ישראל באבני וכה הנדיק מירושלים מארץ ישראל ומבית ישראל ולכל בית ישראל.

אלא דא"כ יבאו אחינו בני ישראל ויאמרו אין צריכין לנו כיון שהכל ממילא מאת ה' יהיה זאת ובהו האבנים מארץ ישראל כבר או לשעה קלה יבאו ולכן נניח את הכל ונסמוך על הנס בא רב הונא והוסיף הכל מסייעין את המלך אפילו הרוחות אפילו המזיקין וואפילו הגשם כמו שהוא עכשיו גשם זלעפות].

ואמר ר"ח בן דוסאי ראה בני עירו שהיו מעלין נדרים ונדבות לירושלים אמר הכל מעלים ואני איני מעלה ינא לעיר וראה אבן אחת וכחמה וסדקה ואמר עלי להעלותה לירושלים כלומר כיון שראה אדם אשר אנשי עירו מנדבין לה' נדקה היאך אפשר שאני אעמוד מבחוץ ולא אמנדב לה' כי ודאי ה' יבנה בית ואם לא יבנה הוא עמלו בזונו בו אכל מ"מ אני צריך להחנדב לה' ואמר רב חנינא אמר הבן עיר עלי להעלותה לירושלים אכל קשה לי ומיד

ובזה מובן לשון "אם בחקותי", ובגמ' (פ"ו ה' ע"א) דרשו, ת"ר "אם בחקותי תלכו", אין אם אלא לשון בקשה, וכן הוא אומר (פסלים פא:יז) "לו עמי שומע לי וגו' כמעט ארזיהם אכניע", והכוונה ד"אם" זה הוא לשון בקשה, דליכא חיוב על זה אלא שימחייבו בעצמם להיות עמלים בתורה ועי"ז יקבלו שכר.

א"י "אם בחקותי תלכו" דהתו"כ הי' באמת קשה ל"י קושית הרמב"ם דהיאך יעדה התורה שכר, הא שכר מצוה הוא, אלא דזה דוקא בטחום אבל על לימוד התורה אדרבה הרי אמרו (פאה פ"א מ"א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם. א"כ על ת"ת הכי"נ דליכא שכר, והיינו הפירות. וז"ש בתו"כ "אם בחקותי וגו'" יכול אלו קיום המצוות, ת"ל "ואת מצותי תשמרו וגו'", הרי מצוות אמורות. הא מה אני מקיים "אם בחקותי תלכו", שיהיו עמלים בתורה. וכיון דקאי על תלמוד תורה אחי שפיר "ונתתי גשמיכם בעתם", דאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז. (שנב פשכ"ו)

"אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'" (כו:ג). ובמדרש חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותך אמר דוד בכל יום אני חושב לבית פלוני אני הולך למקום פלוני אני הולך ורגלי מוליכות אותי לביה"מ ופלא והלא והי דוד בכל דרכיו משכיל וה' עמו.

פעולתך ודע שמתן שכרן של צדיקים לעמיד לבא ועיי"ש בפה"מ לעוה"ב, וא"כ היאך יעדה התורה שכר מצוה, ועי' במדרש (שמור"ר פמ"ד ג') א"ר פנחס הכהן בן חמא אם עשית מצוה אל תבקש שכר, ומי' ידוע.

וי"ל עוד לפמ"ש האחרונים דלא אמרו שכר מצוה בהאי עלמא ליכא אלא במצוות חיוביות, אבל מצוות שאדם מתחייב עצמו בהם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. והנה מה"מ אדם יוצא בק"ש שחרית וערבית ודי בזה לגבי מצוות לימוד התורה (עי' מנחות דף ז"ט ועי' זוה"ק פ"ג דף רכ"ט ודף רנ"ה והוא בעל המימרא בגמ' הנ"ל). ובמדרש (דבר"ר פ"ד ד') ד"א מה כתיב למעלה מן הענין כי אם שמור תשמרון וגו' מאי את כל המצוה הזאת א"ר ל"י זו ק"ש וי' במתנות כהונה ששקולה כנגד כל המצוות, ותו"ל אמרו עוד יותר במס' ברכות א"ר מני גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה וא"כ מי שהוא עמל בתורה יותר ויותר כל ימיו הרי הוא מעצמו מתחייב בזה וכה"ג שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

וז"ש "אם בחקותי תלכו", והי' קשה ל"י הא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. ומי' שאין זה קיום המצוות שהם חיובים שנמתחייבתם בהם אלא שיהיו עמלים בתורה ולזה ליכא שכר בהאי עלמא, והו' מה שנאמר באיוב (ה:): אדם לעמל יולד, ולכן שפיר "ונתתי גשמיכם" והבן.

ס"ו ט"ו) דמכאן דמענית בעי ג' מתענין כנגד משה אהרן וחור דבמענית ליבור היו שרויין (ועיין ב"ח א"ח ס"ו תקס"ו, ובשו"ת ח"ס א"ח ס"ו קנ"ו, ובספרינו משנה ח"ג ס"ו נ"ז ג"ט).

ובזה נראה לישב מה דכתיב בגמ' עירובין (פ"ג ע"ג) ויהי צהיית יהושע ביריחו וישא עיניו וירא וגו' וכתיב לא כי אני שר נבא אהה באחי וגו' אמר לו אמש בטלחם חמיד של בין הערבים ועכשיו ביטלחם ח"ת א"ל על איזה מהן באח אמר לו על עתה באחי מיד וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ואמר ר"י מלמד שהלך ולן בעומקה של הלכה וכו' ע"ש. ומקשים העולם על ביאת המלאך ואמירתו על של עתה באחי על שצטלו לימוד המורה ואתו גדוד היוצאים במלחמה הזמן לתבוע מהם ביטול תלמוד תורה.

ולא הג"ל אחי שפיר דמלחמת ישראל לא תנונח רק ע"י תורה ורמו לדבר הקול קול יעקב והידיים ידי עשו כל זמן שיש קול יעקב לא ישלטו ידי עשו ולכן תבוע מהם תלמוד תורה שביטלו ומיד וילך שם בעומקו של הלכה ושוב הצליחו במלחמה ביריחו והוא ע"ד הנ"ל. ובמקום אחר פירשתי דזה נמי הביאור ביעקב אבינו והוא לן בלילה הזה במחנה לפי שהי' צריך לנאח וללחוס עם עשו ולכן לן בלילה הזה במחנה ולן בעומקה של הלכה עם בניו כדי להצליח במלחמה.

וגראה בהקדס קושי' דבסמוך (כו:ח) ורדפו מכס חמשה מאה ומאה מכס רבבה ירדפו, ובת"כ הוצא ברש"י וכי כך הוא החשבון והלא לא הי' צריך לומר אלא מאה מכס שני אלפים ירדפו אלא אינו דומה מועטין העושין את המורה למרובים העושין את המורה, ול"ע דכיון דמדבר מרודפי מלחמה ומחלק בין חמשה למאה הי"ל אלא אינו דומה מועטין הרודפין למרובין הרודפין אחר האויב ועושין את המורה מאי בעי הכא.

ואשר נראה שהרי בשעה שיצא יהושע ללחוס בעמלק כתיב וכאשר ירום משה את ידו וגבר ישראל וכאשר ייח את ידו וגבר עמלק וידי משה כבדים וישימו אבן תחתיו ואהרן וחור תמכו את ידו מזה אחד אחד, ובמשנה (ר"ה כ"ט ע"א) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שזכרות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאציהם שבשמים היו מחגזרים ואם לאו היו נופלים. הרי דבמלחמה שיצא יהושע ללחוס הלוחמים יהושע ואנשיו לא הצליחו רק אם הי' משה וישראל מסתכלים לאציהם שבשמים ומשעבדים לבם ואז וגבר ישראל, דהעיקר להצליח במלחמה שהצדיקים יתפללו וילמדו תורה וישתעבדו לאציהם שבשמים, וגם שמענו עוד מדאמר וידי משה כבדים ויקחו וגו' ואהרן וחור תמכו ידיו מזה אחד ומזה אחד שחפילת רבים חשוב יותר (ועיין א"ח לו"ל ה' טענית

בחורה, ה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך כלומר שבכל יום ויום אני חושב למקום פלוני אני הולך ולבית פלוני אני הולך שהי' דוד המע"ה בכל יום יוצא ולוחם מלחמות ה' והי' עושה חשבונות בכל יום לאן הולך ובאמה מקום ילחום לרדוף השונאים ואמר ורגלי מוליכות אותי לביה"מ כלומר שקודם שהולך למלחמה למקום פלוני או לבית פלוני מחטילה רגלי מוליכות אותו לביה"מ"ד כמו שעשה יהושע ללון בעמקה של הלכה ואח"כ הלך לדרכו והנליח כנ"ל והבן. (שנת פשניז)

"אם בחקותי תלכו וגו'" (כו:ג). וברש"י יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שיהיו עמלים בחורה.

ונראה לפמ"ש ז"ל יגעתי מצאתי ללכאורה אם יגעתי אין זה מציאה ואם זה מציאה יגעתי למה ומי שאפילו אדם יגע כל ימי חייו א"א להבין ולזכות בהצנת החורה רק שהשי"ת שמו ברוב רחמיו נותנו בחורת מציאה וכמבואר במדרש שהי' משה רבינו בקבלת החורה לומד ושוכח עד שנתנה לו הקב"ה במתנה חיה ישמח משה במתנת חלקו.

ובגמ' (פגיגה ט' ע"ב) ושבתם וראיתם בין נדיק לרשע בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו (מלאכי ג:יח) ופריך היינו

ומה מוכן בזה דברי חז"ל (נדרות ג' ע"ב) לאמר רב אחא בר ביצנא א"ר שמעון חסידא כנור הי' חלוי למעלה ממטחו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה כו' ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בחורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אללו וכו' אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועיזם באחיחופל ונמלכים בסנהדרין ושואלין באורים ותומים וכו' ע"ש. וז"ע מאי שייכות הסיפור שהי' עוסק בחורה עם ההמשך שיען להם ללכת למלחמה, ולהנ"ל כיון דעיקר נצחון במלחמה בא ע"י כח החורה והוא משה ואהרן וחור שפיר קאמר דעד עלות השחר הי' עוסק בחורה. ועיין פרש"י יועיזם באחיחופל איזה הדרך ילכו והיאך יניבו מצד וכו' ונמלכין בסנהדרין נוטלין מהן רשות כדי שיחפלו עליהם ע"כ. כלומר דהסנהדרין שבאין עליהם לא בשביל ענה שיעזו אותם כיצד להלחם אלא שיחפלו עליהם דבזה חלוי נצחון המלחמה.

ונראה דזה שפרש"י ורדפו מכס חמשה מאה ומאה מכס רבבה ירדופו ופרש"י אינו דומה מועטין העושים את החורה למרובים העושים את החורה דהעיקר נצחון המלחמה ורדיפת האויב הוא ע"י עסק החורה וכמו שביארנו וכיון שהכל חלוי בעסק החורה פרש"י דאינו דומה מועטין וכו'. ולפ"ז אחי שפיר המדרש אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו שפרש"י שיהיו עמלים

הזכרון ושמתחם ועשייתם אוחס ולכאורה היאך אפשר לשמור רוחניות שהוא התורה והלא התעייף בו ואיננו ולזה אמר שיהיו עמלים בתורה כלומר הפך זה והפך זה ואפי' כבר למדת מאה פעמים לא תאמר הלא עמלתי הרבה פעמים תלמוד מאה פעמים ואחד שיהי כדי שמירה דכלאו הכי לא היו בכלל שמירה וזה ושמתחם ועשייתם אוחס. וזה מה שאומרים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואין מקבלים שכר, דנראה דקאי אעובד ולא עובד שהרי אנו עמלים שלומדים מאה פעמים ואחד ובשביל העמל הזה נקרא עובד ה' ומקבל שכר כעובד ה' והם עמלים ולומדים מאה פעמים ונקרא לא עובד ואינו מקבל שכר כפלים כמשל דמן השוק דחמרין, דבשביל פעם אחת מקבל שכר כפלים.

ואולי בזה מובן לשון החנא אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס או שלא על מנת לקבל פרס. וכבר דקדקתי לשון פרס מה הוא ובגמ' בכל מקום פרס הוא חלי פרס בשמירת ופרס בין הערבים פרוסת לחם, ומה לשון פרס שייך כאן.

ולזהנ"ל י"ל דהלומד מאה פעמים מקבל עשרה זוזי והלומד מאה פעמים מקבל עשרים שהוא כפלים ואמר החנא דברך רמו שמדבר בתרומתו עובדי ה'

לדיק היינו עובד אלוקים היינו רשע היינו אשר לא עבדו, ומשני עבדו ולא עבדו תרומתו לדיקי גמורי וינהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, א"ל ומשום חד זמנה קרי ליה לא עבדו א"ל אין לא ולמד מן השוק של חמרין עשרה פרסי בזוזא חד עשר פרסי בתרי זוזי ע"ש. ועיין תוס' ברכות ל"ה והי' אם שמוע עובד ואינו עובד.

והנה בכלי יקר כתב רמו לדבר ל"א עבד"ו ר"ת שלו עולה מאה, לרמו שהלומד מאה פעמים עדיין נקרא לא עבדו, עובד"ל אלוקים לאש"ר ר"ת שלו עולה ק"א כי השונה פרקו מאה ואחד פעמים עובד אלוקים, עוד כתב רמו כי חיצת זכר וחיצת שכח תמלא מספר ק"א ביניהם, לרמו דהרז"ה לבטל שכחה ממנו ולבא לידי זכירה יחזור על לימודו ק"א פעמים ויפתח משכח ויעשה זכר, וכתב דמלאך הממונה על הזכרון זכר שמו ויש רכ"ז כחות ומלאכת הממונה על השכחה שכ"ח שמו ויש לו שכ"ח כחות נמצא שיש ק"א כחות יותר למלאך השכחה ממלאך הזכרון לפיכך המחזיר על לימודו מאה פעמים ואחד החליש כל כחות השכחה היחיריים על הזכרון ויכנס תחת מלאך הממונה על הזכרון ולא ישכח לעולם.

ונראה דזה שאמר אם בחקותי תלכו יכול זה קיום המצות ת"ל ואת מצותי תשמרו שהלוי על השמירה ועל

מציחו ולאזה מקום רגליו יוליכוהו שמה
 ילך והטעם שדוד המלך שלט על אבריו
 שיזהרו מעבירה ולא ילכו רק לדבר מצוה
 ועיין נדרים (ל"ג ע"ג) אברהם מחילה
 המליכו הקב"ה על מאתים וארבעה
 ושלשה אברים ולצפוף המליכו על רמ"ח
 אברים והכל ע"י עמלו בתורה נעשה
 שליט על אבריו.

ח"ש אם בחקתי תלכו ואת מצותי
 תשמרו כלומר שיהיו לפניך שני
 דרכים דרך אחד לקיים מצוה שיש לפניך
 ודרך אחד ללימוד התורה ולא תדע איזה
 מהם קודם ואמר שמהיו עמלים בתורה
 ועמל התורה תישר אורחותיך שיליכך
 למקום הנריך זה ציהכ"ג, ח"ש יכול זה
 קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי
 תשמרו הרי קיום המצות אמור א"כ אין
 זה קיום המצות אלא מה אני אומר אם
 בחקתי תלכו שמהיו עמלים בתורה.

והנה בגמ' נדרים (פרק נהלא) מי האיש
 החכם ויבן את זאת וגו' על מה
 אצדה הארץ דבר זה נשאל לחכמים ולא
 פירשוה לנביאים ולא פירשוה וכו' עד
 שבה הקב"ה בעצמו ופי' וכו' שנאמר
 ויאמר ה' על עונם את תורתו אשר
 נחתי לפניהם ולא שמעו וכו' היינו לא
 שמעו היינו ולא הלכו בה א"ר יהודה
 אמר רב על שלא ברכו בתורה מחילה,
 ובצ"פ למהרי"ט הקשה דמי לא ידע
 מהפטרה הודע את ירושלים וראה כמה
 גופי עבירות עברו ציד רמה ומה זו
 שאלה שלא ידעו.

ואעפ"כ זה מקבל כפלים מן הראשון
 אלא שזה משמשו ולומד מאה פעמים
 משמשו ולומד מאה פעמים ואחד זה
 מקבל פרם ממה שמקבל המשמש השני
 וזה שאמר אל תהיו כעבדים המשמשים
 את הרב ע"מ לקבל פרם אלא הו
 כעבדים המשמשים את הרב שלא עלמנת
 לקבל פרם אלא שכר כולו משלם וזהו
 כששניהם עובדים אלא זה לומד מאה
 פעמים וזה לומד מאה פעמים ואחד
 והבן. (שנת תשנ"ו)

"אם בחקתי תלכו וגו'" (כו:ג).
 וברש"י יכול זה קיום המצות כשהוא
 אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום
 המצות אמור הא מה אני מקיים אם
 בחקתי תלכו שמהיו עמלים בתורה, וצ"ב
 דא"כ למה לא כתב אם בחקתי תעמלו.

ונראה דאיתא במדרש רבה אם בחקתי
 תלכו וגו' הה"ד חשבתי דרכי
 ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דוד המלך
 בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום
 פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו
 מציאות אותי לבתי כנסיות ולבתי
 מדרשות, וצ"ב ונראה דדוד המע"ה
 שהי' לו בכל יום כמה ענינים עניני
 מלכות ועניני פרכים וכיוצא וכל הדרכים
 חלום צביטול תורה והי' צריך בכל יום
 שיקול הדעת ולפסוק איזה מהם קודם
 הילוך למקום פלוני או לדירה פלונית
 ולבטל תורה צביל קיום מצוה פלונית
 או לילך לצידיה"ג ולפי שכמה ספקות היו
 לו בכל יום אז הניח על רגליו וצ"ב

והר"ן ח' בשם רבינו יונה על שלא
 זרכו בתורה תחילה שלא היחה
 חסובה צענייהם שלא היו עוסקים בה
 לשמה והצ"פ האר"ן בדברים דאכתי
 אמאי אמר על עזבם את תורתו דמשמע
 הלימוד, ופי' דזה היחה הגורם על כל
 החטאים ופשעים שלא זרכו בתורה
 תחילה ולא שמעו לדברי חכמים ולזה כל
 החטאים נמשכו זה אחר זה חה מה
 דכתיב ואם לא תשמעו לי ולא תעשו
 כלומר שלא תשמעו ללמוד ואפי' תשמעו
 אבל לא תשמעו להיות שונים בפיכס
 לשמה לא תעשו כל המצות וסוף
 שתמאסו באחרים העושים וסוף שתשנאו
 החכמים ואסוף שאינם מקבלים תוכחות
 מהם ושזכ אין רפואה למכתם דכתיב
 והיו מלעיזים במלאכי האלקים וזכים
 את דבריו ומתעטעים בנביאים עד עלות
 חמת ה' עד אין מרפא אין מי שיוכיח
 וירפא להם סוף שלא הניחו אחרים
 מלעשות וסוף שכפרו בעיקר מכאן אתה
 למדת שעיקר כשלונם על שלא זרכו
 בתורה תחילה וש"י.

ונראה דבזה מדוייק לשון על עזבם את
 תורתו אשר נחתי לפנייהם והיל"ל
 על עזבם את תורתו אשר נחתי להם מה
 לפנייהם אלא שלפני לימוד התורה יש
 עוד תורה והיינו שתקנו החכמים זרכה
 ונוסח הדרכה לפני כל מצוה ומצוה וכן
 לפני לימוד התורה יש תורה שהוא זרכת
 התורה ומדיווק תורתו אשר נחתי
 לפנייהם שהוא מדברי חכמים וכיון שעזבו
 זה ממילא נתגלגל הכל, ואולי הכונה

לפי"ו אם בחקתי תלכו יכול זה קיום
 המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו
 הרי קיום המצות אמור והיינו קיום
 המצות לדרך קודם הלימוד שהוא מצוה
 לשמוע דברי חכמים חה כבר אמור
 שהזכרה לעולם עובר לעשייתן הא מה
 אני מקיים אם בחקותי תלכו שמהיו
 עמלים בתורה ואדם לעמל יולד זכה
 לעמלו של תורה. (שנת פשנ"ו)

"ואת מצותי תשמרו" (כו:ג). פרש"י
 הוו עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים.
 בא להזהיר לאותן שעמלים בתורה, אבל
 אין כוונתם לבוא להלכה למעשה אלא
 מפלפלין בפלפול של הכל שאינו במציאות
 וכמו שאמרו בגמ' (נ"ז כ"ג ע"ב) על דא
 אפקוהו מביהמ"ד שהקשה דבר שאי
 אפשר, וכה"ג מצינו בפלומא (מנחות ל"ו)
 שהקשה לרבו מינוק שנולד בשמי ראשים
 באיזה מהם מניח תפילין וכמה צריך
 לפדיון זכור, וכעס עליו רבינו הקדוש
 דשואל דבר שא"א, אלא שנעשה לו נס
 ע"ש. ח"ש "ואת מצותי תשמרו" הוו
 עמלים בתורה על מנת לשמור ולעשות
 ולקיים, כמו שנא' (דברים ה:א) "ולמדתם
 אותם ושמרתם לעשותם".

ועיין במדרש ויק"ר (פליה ו') דהלומד
 ע"מ לעשות זוכה לקבל רוח
 הקודש (ועי' ירושלמי זרכות פ"א ה"ב). חה
 תוכחת מגולה להרבה לומדים בזמה"ו
 שכל הלימוד שלהם הוא רק בדברים
 שאינם נוגעים, ואוי לי אם אומר אוי לי
 אם לא אומר (עי' מס' כלים פי"ו משנה

עוה"ז יקדש עצמו במוחר לו ולא ילך
אחר המותרות, אלא יאכל פת חרבה
וקיחון של מים.

וז"ל הרמב"ם (פ"ג מהל' פ"ט הי"ג) אין
ד"ת מתקיימין אלא במי שמרפה
עצמו עליהן ולא באלו שלומדין חורה
מתוך עידון ומתוך אכילה ושחיה אלא
במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו
חמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו
חנומה, אמרו החכמים דרך רמו "זאת
החורה אדם כי ימות בזהל" אין החורה
מתקיימת אלא במי שממית עצמו בזהלי
חכמים (ועיי' ברכות פ"ג כעין זה), וכן אמר
שלמה בחכמתו (קהלת ג:ט) "אף חכמתי
עמדה לי", חכמה [תורה] שלמדתי באף
היא שעמדה לי. ועיי' ברכות (פ"ג פ"ג)
אמר רשב"ל ואמרי דבי ר' ינאי. ועיי'
פיהמ"ש להרמב"ם (אבות ה') בן הא הא
אומר לפוס נערא אגרא, ובס' לקט יושר
(יו"ד אום שפ"ו) הבחורים העשירים
המפונקים, ועיי' משנה הלכות (ח"ו פ"י
קנ"ד).

וז"ש החנא כך הוא דרכה של תורה פת
במלח חאכל ומים במשורה תשחה
וכו' וחיי נער חחי' אס אחת עושה כן,
כלומר שאחת עושה כן ולא אחת מוכרת
לזה אלא אחת עושה כן ברצונך הטוב,
אז אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז,
כלומר אפי' יש לך הכל בעוה"ז אבל
בכדי לעמול בתורה אחת צריך לחיות חיי
נער.

ט"ו), ובחשובה הארכתי בזה ויש להאריך,
והמשכיל ידום בעת ההוא (עמוס ה:יג).
(שנת תשכ"ו)

"אם בחקותי תלכו וגו' ואכלתם
לחמכם לשובע" (כו:ג-ד). וי"ל כיון
שילכו בחקות ה' ויקיימום וה' יתן להם
כל משאלות לבם, מה זה שאמר
"ואכלתם לחמכם לשובע" ולא שאר
דברים, וכמו שנאמר "ארץ זבת חלב
ודבש", (שמות יג:ה) "וטעמו כנפיחית
דבש" (שמות טו:לא).

וג"ל לפמ"ש במשנה (אבות פ"ו) כך הוא
דרכה של תורה פת במלח חאכל
ומים במשורה תשחה ועל הארץ חישן
וחיי נער חחי' ובתורה אחת עמל אס
אחת עושה כן אשריך וטוב לך. ולכאורה
דברי החנא סותרים הקרא, דבקרא כתיב
"אם בחקותי תלכו וגו' ונחתי גשמיכם
וגו'", ופרש"י שחיו עמלים בתורה.
א"כ ע"י עמל התורה יזכה לכל טוב
בעוה"ז, והחנא אמר כך הוא דרכה של
תורה וכו' ובתורה אחת עמל, וכיון
שעמל בתורה אמאי לא יזכה לכל.

וי"ל דהחנא נמי ס"ל דהעמלים בתורה
זוכים לכל טוב בזה ובזא, ולהדיא
אמר "אורך ימים בימינה" וכ"ש עושר
וכבוד (עיי' שנת פ"ג), ובמשנה (אבות פ"ו
מ"א) כל הלומד תורה לשמה זוכה
לדברים הרבה וכו', אלא שהחנא בא
ללמדנו שגם לאחר שיהי' לו מכל מענוגי

עלמא ליכא, (עי' ע"ו דף ג') וכבר פירשתי
 [ועי' חוס' יו"ט ריש מס' פאה דמלוות
 שבין אדם לחבירו יש שכר בה"ע
 ובמהרש"א סוף פרק קמא דקידושין
 דלרביס ג"כ שכר יש בה"ע ויש להעיר
 דכאן ג"כ אומר בלשון רביס].

ובעת נראה, דאיתא בגמ' (שם י', ועיין
 רש"י שמוס ית"ד) כל דין שדן דין
 אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה
 במעשה בראשיתו. וכמו בספ"ק נועם
 אלימלך (בחקותי ד"ה או יאמר) דחז"ל רמוז
 בזה על הנדיק השלם שנקרא דין, והוא
 דן דין אמת לאמיתו, דהיינו אף אם ח"ו
 אין העולם כראוי והיודע מחשבות הוא
 היודע האמת וגוזר ח"ו איזה גזירה,
 ובדאי הגזירה היא טובה לישראל, אך
 הנדיק לפי דעתו והבנתו מבטלה, וזה
 הוא ומלת לאמיתו, והנדיק הזה הוא
 שותף להקב"ה שהקב"ה גוזר והנדיק
 מבטל. ועי' במדרש חזית שה"ש עה"פ
 נגילה ונשמחה כך מה הקב"ה פוקד
 עקרונות אף נדיקים בכוחן לפקוד עקרונות,
 ועי' פסחים (דף ס"ה) רואין משם גדול
 כוחן שהחיו מחים, ועי' מס' מגילה (דף
 ז') בעובדא דרבה ור"ו, ועי' במס' ב"מ
 (דף ק"ו).

והרבי מלובלין (עי' בספר דברי אמת) על
 דברי המשנה במס' אבות (פ"א
 מ"א) כמו והעמידו תלמידים הרבה רמוז
 להשפיע לתלמיד דברים הרבה וכולן הם
 בחינת עמידה כענין שאמרו ברא כרעיה
 דאבוב ותלמידים כבנים הם (ועי' פירושו

ד"ש הכתוב "אם בחקותי תלכו וגו'"
 ותהיו עמלים בחורה, "ונחמי
 גשמיכם בעתם וגו'" והשיג לכם דיש את
 צייר" והיה לכם כל טוב, ועי' רמב"ם
 (הל' משונה פ"ח ה"א) ועי' בפירושו למס'
 סנהדרין (פרק חלק היסוד ה"א) דהשי"ת
 נותן שכר למי שעושה מצות המורה
 עי"ש [דרך אגב במשור' הרשב"א (ח"ד
 ס' ל"א) הקשה למה לא נחפרש בחורה
 השכר והעונש], ואפ"ה "ואכלתם לממכס
 לשובע" שחאלל פת במלח כהתנא
 דמשנה, וכן אמר יעקב אבינו "לחם
 לאכול" (בראשית כ"ז), "וישבתם לבטח
 בארצכם" בבחי' על הארץ חישן, והיינו
 בארצכם. (שם פסל"ו)

"אם בחקותי תלכו" (כו"ג). פרש"י
 יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת
 מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור
 ומה אני מקיים "אם בחקותי תלכו",
 שיהיו עמלים בחורה (עי' פ"כ פרשה א')
 וצ"ב.

ובראה לפי מה דאמרין (גינה ט"ו)
 מזונותיו של אדם קצובין לו
 מר"ה ועד יוה"כ, מנ"ל דכתיב (מהלים
 פ"א:ט) "כי חק לישראל הוא", ומנ"ל
 ד"חק" ליטנא דמזוני הוא דכתיב
 (בראשית מז:כג) "ואכלו את חקם" ונאמר
 (משלי ל"ח) "לחם חקי הטריפני", ע"ש.
 וידוע קושית הרמב"ם בחורה נבוכים
 (ונבלי משונה פ"ט ה"א) דהיאך אמרה
 חורה "אם בחקותי תלכו וגו'" ונחמי
 גשמיכם בעתם", והא שכר מצוה בהאי

חקיות, ומזונות באים ע"י קיום מצוות חקיות ולא שכליות כדכתיב "ואכלו את חקם" וכתיב "לחם חקי הטריפני" (משלי ל:ט). ומה"ט נראה נמי מה שאמרו ז"ל (שבת ס"ג) "אורך ימים צימינה" וכ"ש עושר וכבוד, דבזכות עמלו בחורה שהוא כחק זוכה לעושר וכבוד.

והגה כתיב "בכל דרכיך דעהו", (משלי ג:י) ואם אדם הולך ומשוטט עבור פרנסה מ"מ לריך להיות עמל בחורה ג"כ, כלומר שבשעה שהולך יאמר שהולך למען ה' שיוכל לפרנס אשתו ובניו וידירכם בדרך ישרה וללמדם חורה בשיבות וכיו"ב, דבכה"ג גם העמל שעמל הוא בחורה, שהרי בכל עת הוא עושה למען ה' (ועי' רמב"ם הל' דעומ ס"ג ה"ג). ח"ש "אם בחקותי תלכו", פי' שחיי' עמלים בחורה, אפילו בשעה שחלכו בחקותי עבור מזונות חיי' עמלים בחורה, שחכונו הכל לשם שמים, או "ונחתי גשמיכם בעתם".

ע' ע"ב ועי' פוס' יבמות ג' ע"א ד"ה מקמי חיי וכו' ומזונו ממזונו של אדם מעמידו על רגליו (עי' פסחים קי"ט ע"א), וזה היא עבודת הנדיק ואפילו שיש רח"ל איזה גזירה או קטרוג או הוא מצטלה ומשפיע כל טוב לעם ישראל בצחינת הראני ה' חסדיך (מהל"ס פה:ח) והדבר אשר על ידו יכול הנדיק לצטל הגזירה ולהמשיך השפעה הוא החוה"ק, שהוא מחדש זה חידושים, ואיחא בזה"ק דתושבע"פ נקרא חקים ע"ש.

והגה אמרו ז"ל (ע"ז ג') שכר מצוה זהאי עלמא ליבא, ופי' המפרשים (עי' חו"י ומנוכת החורה להגאון הר"ר העשיל, ועוד) משום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (ע"ז י"ט) ולכן כיון דאנן נשכרים להקב"ה אינה משתלמת אלא לבסוף. ונלפענ"ד לחדש דדוקא שכירות למי שבה בשכרו אינה משתלמת אלא לבסוף, אבל שותף לוקח כל מה שצריך בכל עת שרואה.

ומעתה נבוא אל המכוון, "אם בחקותי תלכו", כלומר שחיי' עמלים בחורה ושהיו שותפין להקב"ה וכמ"ש כל הדין דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, או "ונחתי גשמיכם בעתם", דבכה"ג שכר מצוה זהאי עלמא איבא, דשותף מה שעשה עשה. ולזה אמר דוקא לשון בחקותי שהוא לישראל דמזוני והבן.

והנה בזה"ק איחא דחורה שבע"פ נקרא חוקים, ופי' הנועם אלימלך הנ"ל למה נקראת חורה שבע"פ, מפני שהנדיק מקדש את פיו שאינו מוציא מפיו שום דבר בטל ח"ו. ח"ל בעל פה, ר"ל שהוא בעל אודן לפה, שאינו מדבר אלא דברי קדושה וחי' דאורייתא בפיו הקדוש ע"ש. ולפ"ז פרנסה הוא בזכות חורה שבע"פ שנקראת חק. ח"ש "אם בחקותי תלכו", יכול זה קיום המצוות וכו' הא מה אני מקיים וכו' שחיי' עמלים

א"י דהנה ישנם מצוות שכליות ומצוות

ומצינו בירושלמי סוטה כשמת רע"ק נסתמו מעינות החכמה, ועיין ילקוט ראובני ולא קם נביא כמשה נביא לא קם אצל חכם קם ומנו רע"ק, וכן מצינו בגמ' שלנו בע"ז (דף ח') דלדה"ר ראה דורו של רע"ק שמת בחורחו ונחנעצ במיתחו ורע"ק היה חריף כמו שפירש רש"י בעירובין (דף י"ג) ועי' מס' פסחים (דף ק"ט) דלא אמר מעולם הגיע עת לעמוד מביהמ"ד חוץ מערב יוהכ"פ ומערב פסח. ואם חששו כן לעמול בתורה, ועי' ע"ז (ה' ע"א) דהקב"ה מתחננן לישראל שישמרו את התורה, ואין אם אלא לשון מחנונים, וכן הוא אומר לו עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע אז "ונחתי גשמיכם בעתם וגו'".

"אם בחקותי תלכו" (כו:ג). ופרש"י שהיו עמלים בתורה. ויש לדייק בחקותי בהם חקות של הקב"ה ואנחנו מצרכים אשר נתן לנו חורת אמת וחיי עולם נטע בחוכנו נמלא שהתורה ניתנה לנו. ונראה דבגמ' (נ"מ פ"ה) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמיה ע') מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ דבר אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעלמו שנאמר (שם) ויאמר ה' על עוצם את חורתי אשר נתתי לפניהם אמר רב יהודה אמר רב שלא זרכו בתורה מחילה פרש"י כשהיו עוסקין בתורה לא היו מצרכין לפנייה אשר בחר בנו וכו' וכיון

עמלים בתורה, ועמל שייך בתורה שבע"פ שצריך לחזור עליה בכל עת שלא חשכה ממנו, ובכלל תורה שבע"פ היא בחינת גבורה, והרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות סוף מאמר חיקור דין) מביא הגמ' סנהדרין (פ"ו ע"א) וכולהו אליבא דרע"ק דנפש רע"ק היה ממחנצ חושבע"פ.

ועפ"ז תחייב שפיר מה דמצינו (עי' אדר"ג פרק ו' ב') דרע"ק דן ק"ו בעלמו מה רך פסל את הקשה ד"ת שקשה כבדול עאכו"כ שיחקקו את לבי שהוא צער ודם, ועי' במס' ברכות (דף ס"א) דהיה מעשה שגזרו המלכות גזירה על ישראל שלא יעסקו בתורה מה עשה רע"ק הלך והקהיל קהלות ברבים וישב ודרש מלאו פפוס בן יהודא א"ל אי אתה מחירא מפני אומה זו וכו' עד שחפסו לרע"ק וחבשוהו בבית האסורים וחבשו לפפוס וחבשוהו אללו א"ל אשריך רע"ק שנחפסת על ד"ת.

ועיין עוד במס' פסחים (ק"י ע"א) דרשב"י ביקש מר"ע שם בבית האסורין רבי למדני תורה א"ל איני מלמדך א"ל אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחאי אבא ומוסרך למלכות, א"ל בני יוחר ממה שהעגל רוצה לינק רוצה הפרה להניק א"ל ומי בסכנה הרי העגל בסכנה א"ל אם בקשת ליחנק היחלה באילן גדול וכו' הרי דמסר נפשו להפיץ התורה ומן הסתם דהכוונה על תורה שבע"פ ולכן זכה ששמו הלך מסוף העולם לסופו (עי' יבמות ס"ז).

מ"ש כל הדן דין אמת לאמיתה של חורה נעשה שוחף להקב"ה במעשה בראשית. ולכן חשבו דא"ל לברך קודם הלימוד דהו"ל כעין שחפות, אלא דטעו בזה דאסור ללמוד קודם הזכרה ולא נעשו שוחפים עם הקב"ה עד לאחר הזכרה.

ובעיקר דברי הגמ' הלכו בו נמושות אמאי לא ברכו בתורה כיון דלמדו התורה וידעו שזולתה העולם תרוב אין לך חשיבות גדולה מזו, ואף שהע"ה אמרו מאי אהני לן רבנן לדידהו חני לדידהו קרי מ"מ התכמים ידעו החשיבות וכמ"ש שם בגמ' אס לא בריחי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

והנראה לפמ"ש בגמ' תולין (דף ק"ה) מים ראשונים מזוה אמנעיים רשות ואחרונים טובה, ואין מברכין עליהן, והטעם משום דבא לסלק ההיזק, ובחוס' ד"ה מים ראשונים מזוה וכו' ומכאן כתב ר"י בפ' ב"מ שאין לברך על ק"ש שלפני מטמו כו' והיינו מפני שאינו אלא להגן מפני המזיקים ע"ש. ולפ"ז כיון דקבלת התורה הי' רק להסיר ההיזק והתנאי שלא יחזיר העולם לתוהו ובוהו, ואס לא בריחי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי והי' מקום לומר שלא לברך על לימוד התורה כיון שבאת להציל מן ההיזק ולכן טעו ולא ברכו בתורה מחילה הגם שלמדו תורה ולכן גם שאלו על מה אבדה הארץ ולא פירשוהו, עד שבא הקב"ה בעצמו

ללא מברכי גליא דעתייהו שאינה מחנה חשונה להם. וכבר תמהו כל הפוסקים מאי שגא בתחילה בתחילה שלא ברכו ובסוף ברכו.

ונראה לפ"מ שפי' החילוק בזכרה ראשונה מברכין ונתן לנו את חורתו דמשמע שהתורה שלו ובזכרה אחריתא מברכין אשר נתן לנו חורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו שהתורה שלנו. ופירשו לפמ"ש בגמ' ברכות לה' הארץ ומלוואה ושוב כתיב הארץ נתן לבני אדם, ומשני כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. ה"נ בלימוד התורה קודם שברכו בה מחילה היא חורתו של הקב"ה ולאחר שברכו ולמדו בה נעשה חורתן של ישראל. ולכן קורא קודם הלימוד חורתו ולאחר הזכרה והלימוד נתן לנו חורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו.

אלא דא"כ תקשה לשון אס בתקומי חלכו שהם של הקב"ה ולא שלנו, ונראה דאמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי (בראשית א') ה' יתירה למה לי מלמד שהחנה הקב"ה עם נעשה בראשית ואמר להם אס ישראל מקבלים התורה אחס מהקיימין ואס לאו אני מחזיר אחסם לתוהו ובוהו (שגם פ"ח ע"א). ומבואר דמיד בקבלת התורה שקטה הארץ ועיין ע"ז דף ד' ע"א בחוס' וסנהדרין ז"ט ע"ב האי מגלה פנים בתורה שלא כהלכה נמי הוי. ולפ"ז ע"י לימוד התורה נעשה אדם שוחף להקב"ה במעשה בראשית. ובה מובן

התורה כל העושר הכל ע"י קבלת התורה והן הם דברי המדרש כלפי שאמר שמכריזין על התורה לעומת זה קאמר אמר הקב"ה לא לרעתכם דהיינו בשביל רוע המזל שלכם נחתי לכם התורה שאז לא הי' שייך ברכה ע"ו אמר אלא לטובתכם להטיב לכם בזה ובזה ע"ש.

במשנה קידושין (פ"ג ע"א) רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבועלס ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעוה"ו והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומניות אינו כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רעה בנערותו ונותנת לו אתריח ותקוה בזקנותו וכו' וכן הוא אומר באברהם אבינו ואברהם זקן וה' ברך את אברהם בכל מציו ששעה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו מצותי חקותי ותורותי. פרש"י ור"ן כל אומנות אין להם מתן שכר לאחר זמן אלא שכר המצוי בהן בשעתן אבל תורה מתן שכרה מאליו לאורך ימים ואף לתולה ולזקן שאינו יכול לעסוק בה מעכשיו אוכל מן הקודמות שנאמר עוד יגובין בשעה יצמתו זמח ויחדש שכתן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו. ועיין רא"ש אות כ"ח שפסק כר' נהוראי ועיין קיצור פסקי הרא"ש.

ופירשה על עזנס וגו' אמר רב יהודה על שלא ברכו בתורה תחילה שהרי באמת התורה לטובתינו נמנה הגם שרפאות הוא לשריך ולכל בשרו מרפא ותורה אגוני מגני ואזולי מזלי, מ"מ הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שנקרא אהוב וכו' ואם בחקותי תלכו ונחתי גשמיכם בעתם והשיג לכם וגו' וכל זה לטובתו ולא רק להסיר ההזק.

ובעין זה ראינו בלב אר"י הנ"ל מה דכתיב במדרש בפ' נזבים העולה לקרות בתורה כיצד מברך כך שנו רבותינו כו' רבנן אמרי אמר הקב"ה לא לרעתכם נחתי לכם את התורה אלא לטובתכם שהרי מלאכי השרת נתאוו לה כו' והוא תמוה דמאי ס"ד שהקב"ה נתן התורה לרעתינו ומה שייכות זה לברכת התורה, ובלב אר"י תולין הנ"ל פי' לפי דעת ר"י הנ"ל דידוע שכל האומות הם תחת ממשלת מערכת המזלות והמזל של ישראל הוא מורה חמיד לרעה עליהם כמ"ש פרעה ראו כי רעה נגד פניכם ואומר והקמרתני פני מהם והי' לאכול וגו' ע"י מערכת רעה של המזל רק שע"י קבלת התורה ילאו מחמת ממשלת המזל כדאי' ואתכם לקח ה' וגו'.

ולפ"ז יש מקום לומר כי אין לנו זכות בקבלת התורה רק שע"י ילאנו מחמת ממשלת המזל ולא נתנו אלקים להרע לנו וא"כ לא הי' שייך ברכה על נתינת התורה שאינה אלא להגן מפני המזיקין אבל באמת זכינו ע"י קבלת

קינח ונט"י צינחיהם והו"ל באפיקורן
 ובשר בהמה בחלב אסור באפיקורן וכמו
 שפריך התם (מולין ק"ד) רבי ינחק ולא
 מיבעיא להרמב"ם דבעי להמתין ו'
 שעות וכן נהוג עלמא אלא אפי' לשיטת
 רבינו הנה"ג ור"ת וראזי' עיין תוס'
 (מולין ק"ד ע"ג) ומרדכי שם ובש"ע יו"ד
 סי' פ"ט ברמ"א מ"מ מעורב לכ"ע
 אסור, וע"י שהביא אברהם אבינו חמאה
 וחלב וכן הבקר ועירבן ונתן לפניהם
 ויאכלו וכו' בני"י לקבל התורה, א"כ עשה
 אברהם אבינו את התורה שקבלנו אותה,
 ושפיר קאמר עשה אברהם את התורה
 ולא שקיים בעצמו אלא עשה גם עלינו
 לדורות הבאים שנקבל ונקיים.

ואולי בזה יש לפרש נמי מה שאמרו ז"ל
 (שם) אמר רבא ואיתימא רב אשי
 קיים א"א אפי' עירובי תבשילין, ובשו"ת
 הרשב"א ח"א סי' צ"ד כתב דע לך כי
 אז"ל קיים א"א אפי' עירובי תחומין
 ובס' תולדות אדם להגר"ו מוילנא פ"ה
 בח"ב כתב דט"ס הוא בגמ' דה"י כתוב
 ע"ת וטעו המדפיסים ובאמת צ"ל
 עירובי תחומין ודרש ממלת עקב דש
 בעקביו שהוא תחומין, וכיון לתש'
 הרשב"א ז"ל ועיין פרד"י פ' תולדות.

ולפמ"ש נראה לפרש דדוקא אמר
 עירובי תבשילין ממש ופי'
 דכיון דע"י שהביא חמאה וחלב וכן
 הבקר מעורב ואכלו המלאכים לא קבלו
 התורה וא"כ י"ל דאברהם אבינו נמי
 אכל ולא קיים הא דעירובי תבשילין שלא

ויש לדייק בלשון מצינו שעשה אברהם
 אבינו את כל התורה ולשון שעשה
 צ"ע ובגמ' יומא (כ"ח ע"ב) אמרו קיים
 אברהם את כל התורה כולה, ונראה
 לפמ"ש בפסיקתא רבתי (פסיקתא דרי
 כהנא) פסיקתא דעשר תעשר, בשעה
 שנתן להם תורה לישראל וטענו
 המלאכים חנה הודך על השמים וסלק
 אותם ונתן תורה לישראל לסוף ארבעים
 יום כשעשו מה שעשו התחילו המלאכים
 אומרים לפני הקב"ה רבש"ע לא כך
 אמרנו לך לא נתן את התורה להם
 לפיכך כשביקש הקב"ה לכתוב אותה לנו
 שנייה לא היו מלאכים מניחים אותו
 אומר להם הקב"ה אחס הם שמקיימים
 את התורה חינוק הגמול בישראל [פי'
 חינוק אחר שנגמול משדי אמון] מקיימים
 יותר מכס יוצא מצית הספר אם הי' לו
 לאכול בשר בחלב איפשר לו לאכול חלב
 עד שירחץ ידיו מן הבשר ואחס
 כשנשלחתם אלל אברהם הביא לפניכם
 בשר בחלב כאחת ואכלתם שנה' (נראה
 כ"ג) ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר
 עשה ונתן לפניהם והוא עומד עליהם
 תחת העץ ויאכלו, וכיון שסלקם הקב"ה
 בתשובה הזו אומר הקב"ה למשה עד
 שהשעה פגיה [כלומר שהמלאכים
 חושבין תשובה על הנ"ל ולא מצאו] כתב
 לך את הדברים האלה לכך כתיב לא
 תבשל גדי בחלב אמו ע"ש.

והנראה לפוס ריהטא שאברהם הביא
 לפניהם חמאה וחלב כאחת ונתן
 לפניהם ויאכלו, או עכ"פ אכלו בלי

לערב בשר עם חלב ולכן אמר רבא קייס
 א"א אפילו עירוני תבשילין ולא אכל ורק
 הם אכלו, או שפליג רבא או רב אשי
 אעיקר פסיקתא הנ"ל וס"ל שלא עירב
 א"א המאכלים אלא הם שעירבו ואכלו
 יחד וא"א רק העלם יחד והגם שאין
 להעלות יחד בשר בחלב על שלחן אחד
 כמבואר במשנה חולין (ק"ד ובטוש"ע י"ד
 ס"י פ"ח) מיהו כתבו דהא דאסור
 להעלותו על השלחן דוקא בשני בני"א
 המכירין זה את זה אפי' הם מקפידים
 זה על זה אבל אכסנאים שאין מכירין
 מותר להעלות על השלחן א"כ כאן שהיו
 אכסנאים שלא הכירם א"א הי' מותר לו
 להעלות על השלחן והם לא הי' להם
 לאכול ואחי שפיר שקיים א"א אפי'
 עירוני תבשולין והבן.

וגראה דמהאי טעמא כתבו הראשונים
 ז"ל להקל בשבועות לאכול חלב
 אחר בשר או בשר אחר חלב ואפילו
 באותה סעודה ולי"א אפי' בלא ברהמ"ז
 בינתיים עיין ש"ע א"ח ס"י ז"ד ובמג"א
 שם ובא"ר ועיין גם בספר נועם אלימלך
 מה שהאריך בהחירא ולכאורה למה
 הקילו דוקא בשבועות יום קבלת התורה
 ולהנ"ל נראה דכיון הקילו בשבועות
 כיון דמהא עיקר טענא זכינו לקבלת
 התורה שהחינוק מבחין בין בשר לחלב
 בנטילת לבד באותה סעודה לכן הקילו
 כאותה טענה שיחול גם עכשיו עלינו.

שמחירין בכל השנה ושטו עיני וראיתי
 להמאירי חולין ק"ה סוף ד"ה ועוד אני
 חוזר וז"ל ומה שהביאו הם ראי' לדעתם
 ממה שאמרו בפסיקתא בפרשת עשר
 חעשר שאמר הקב"ה למלאכים חינוק
 שבישראל מקיים את התורה יותר מכס
 שאם באים לאכול בשר בחלב אינו אוכל
 מן החלב עד שרחץ ידיו מן הבשר, אינו
 כלום חדא דאין משיבין בהגדות, ועוד
 דההיא בקטן נאמרה ודרך חינוך. ויש
 מפרשים בה דדוקא קטן שאין כח בו
 לשהות שש שעות וסעודותיו תכופות זו
 לזו ועיכולם ממחר באינטומכא הן בין
 השיניים ומקילין מזו לומר שלא ליטן
 שיעור שש שעות אלא כל שהפסיק
 בסעודה זו וקבע לאכול פעם אחרת
 אפי' בחוץ שש שעות שהרי לא הזכירו
 כאן שש שעות אלא מסעודה לסעודה
 וכו' ע"ש והארכתי בזה במקום אחר.
 ומיהו דעת רבינו בה"ג ודעימיה כן יליף
 מינה ודחיתו שאין משיבין מן הגדות
 אינו דחי' שמעשה קמ"ל גם מה שדחה
 דדרך חנוך חינוך נאמרה והלא אין
 מחנכין מה שיסחרבב בגדלותו מזה ואם
 ילמדו אותו דדי בנטי' יסרך אבתריה
 בגדלותי' (עיין עירונין דף מ' דילמא אחי
 למיסרך ובטוש"ע שם) ואין כאן חינוך.
 (שנת תשנ"ו)

אם בחקתי תלכו ואת מצותי
 תשמרו ועשיתם אתם ונתתי גשמיכם
 בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ
 השדה יתן פריו" (כו-ג-ד). וז"ל
 לפת"ש (ברכות ל"ה) רשנ"י ורבי ישמעאל

ובאמת כי זה נראה שיטת רבינו בה"ג
 ור"ת וראנ"י ודעימיהו

רש"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וגו' אלא ועמדו זרים ורעו לאנכם וא"כ מה זו הבטחה ונחתי גשמיכם בעמם ונחנה הארץ יבולה והשיג לכם דיש את בניי, עוד הקשה הרמב"ם במורה הא שכל מזה בהאי עלמא ליכא, וברש"י אם בחקתי תלכו יוכל זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו וגו' הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שיהיו עמלים במורה.

ונראה דק"ד אם בחקתי תלכו זה קיום המצות לא תחרוש בשור וחמור כרמך לא תזרע כלאים וצטנה השביעית שדך לא תזרע כלאים וכיוצא בו וקאמר דאם בחקתי תלכו שיהיו עמלים במורה והיינו כרש"י. וא"כ מאי קיום המצות אמור הרי רש"י וחזרו אמרו אפשר חורש אדם וכו'.

ואשר נראה לפמ"ש הרמב"ן ז"ל פ' אחרי עה"פ את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם (ויקרא יח:ד) דיש ד' מיני עובדי ה' והגדול שבהן העוזבים כל עניי העולם הזה ואינם משגיחים עליו כאלו אינם בעלי גוף וכוונתם ומחשבתם בצוראם בלבד כאשר ה' הענין באלוהו בהדבק נפשם בשם הנכבד יחיו לעד בגופם ובנפשם, ע"ש. ובח"ס על ההפטרה ברוך הגבר אשר יבטח בה' והי' ה' מבטחו, כי יש הבטח כרש"י ואין לו משען ומשענה על שום אדם כ"א חרוב ואמת המים,

והוא המדה הגדולה שבטחון, יש הרבה נדיקים וישרים הבוטחים על האדם או סבה מהסבות או על ניצור שהם המפרנסין אותם ואמנם מודים ומשבחים לה' על שנתן כן בלבד של זה להחזיקו ולפרנסו, וכמ"ש ז"ל יבצר אדם את אשתו ואת בניו יותר מגופו שהם תלויים בו והוא תלוי במי שאמר והי' העולם וה"נ כן הוא. אבל אין זה כ"כ במדרגת רש"י, אמנם יש רשעים שאינם מאמינים כלל אלא בהאדם המשולח לזונם ולפרנסם ואומרים כי האדם זרועו משלה בו ולבדו הטוב הוא זן אותו וזה ברוך הגבר אשר יבטח בה' והי' ה' מבטחו בלי אמנעי כרש"י וחזרו חה בכלל ברוך, וארור הגבר אשר בוטח באדם ושם בשר זרועו ע"ש.

והנה צפ' בהר החמיל שש שנים חורע שדך ושש שנים חמור כרמיך וכאן לא זכר כלל מזריעה וחמירה וקצירה אלא ונחנה הארץ יבולה, ונראה דקאי על כגון רש"י וחזרו והכת הרביעי שבמב"ן שמשליך על ה' יהבו, והנה בשעת הצריאה קודם חטא אדה"ר הי' עמיד אדה"ר להיות יושב בג"ע והארץ חוציא יבולה בלי עמל ועבודה אלא שמעצמה חוציא יבולה ולאחר החטא והגירוש נתקלל בזיעת אפיך מאכל לחם עד שובך אל האדמה, ולכן נדיקים כרש"י הדבקים בה' ומתקנים חטא אדה"ר נתקיים בהם ונחנה הארץ יבולה שהארץ מעצמה חוציא את יבולה בלי חרישה וזריעה, כרש"י שהוציאה לו

הארץ חרוצ ומעיין מים. ולכן קאמר ונתנה הארץ יבולה כלומר שמעממה חתן יבולה בלי חרישה וזריעה כרשכ"י ואתה תהי' עמל בחורה.

ובזה נראה נמי לפרש וען השדה יתן פרו ולכאורה למה אמר ען השדה יתן פרו היל"ל וען פרי יתן פרו וכמו בזריאתם כתיב מדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע ען פרי עשה פרי למינו ולא אמר ען השדה עשה פרי למינו, ולהנ"ל י"ל לפמ"ש שלהי תכונות עמידים אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות, ואילני סרק הם ען השדה שאינו ען פרי כלל אלא אילן שבשדה.

והנה אילני סרק נתקללו מחמת חטא אדה"ר ואם בחקתי תלכו שמהיו עמלים בחורה אז גם וען השדה היינו אילני סרק יתן פרו שיחוקן כקודם החטא ויתן פרו מעצמו, והשיג לכם דיש את בניר מלשון השגת גבול שלא יצטרכו לזרוע ולקצור ולבצור ואכלתם לחמכם לשובע, הכל יחזור על כוונת הזריאה, וכמ"ש לאחר ביאת המשיח ומלאה הארץ דעה ותוליא גלוסקאות מאילני סרק ונתנה הארץ יבולה מעממה אכ"ר. (שנת פסני"ד)

"אם בחקתי תלכו וגו' והשיג לכם דיש את בציר וגו' ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד וגו' ורדפתם את אויביכם ונפלו

וגו' (כו:ג,ה-ו). והרבה דיוקים מצינו במקראות האלו אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם וכיון שיתן גשמים והשיג לכם כל טוב ולמה יאכלו רק לחם לשבע ולא בשר. ב' כיון דאמר וישבתם לבטח בארצכם הרי כבר יש שלום דכל שאין שלום ליכא ישבת בטח וא"כ מה שמוסיף ונתתי שלום בארץ א"כ, ורש"י הרגיש בזה ופי' ונתתי שלום שמה אמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום ח"ל אחר כל זאת ונתתי שלום וגו' וז"ע שהרי ישיבת בטחון זה שלום. עוד הקשו כיון דנתתי שלום א"כ ליכא אויבים ושונאים ומנ"ל ורדפתם את אויבים ונפלו לפניכם לחרב א"כ ליכא שלום כיון דלר"ך לרדוף אחר האויבים.

והנראה בפי' דבלימוד ולזכות לכמה של תורה לר"ך לקיים בעצמו אדם כי ימות באהל ופת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ולכן כשאמר אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו שמהיו עמלים בחורה וזה א"א בלתי להפריש עצמו מחטונגי עוה"ז אכילת בשר ודגים וצרכורים וכמ"ש חז"ל (אבות פ"ו) כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן, וז"ש אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ונתתי גשמיכם וגו' והשיג לכם דיש את בניר והי' לכם יכולת להתענג בחטונגים צרכורים ושלו ודגים אמרה תורה אעפ"כ ואכלתם לחמכם לשבע לחם לאכול וגם מזה אוכל קמעה ומתבדך במעיו עיין רש"י ולכן אמר ואכלתם

לחמכם לשבע, ולהיות מתחפק במיעוט. ועי"ו ושבתם לבטח בארצכם שלא תפחדו מלסטים מוזיינים וכיוצא בזה, שלא יראו ביום על החלונות מאורעות נוראות ח"ו, ועל מה שאמרו ועל הארץ מיטן בירך הקב"ה את הארץ ונתתי שלום בארץ ושכנתם ואין מחריד כלומר ושכנתם על הארץ דכתיב ועל הארץ מיטן ושכנתם ואין מחריד, וכדי שלא תפחד עכ"פ מן החיות וכמו שמצינו ביעקב אבינו ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו ושכב ואמרו ז"ל עשאו כמין מרוב להגן מן החיות ע"ו אומר והשבתי ח"י רעה מן הארץ וגם מה שנמצא לפעמים עוברי מלחמה למדינה אחרת ועכ"פ יפריעו ויחרידו ע"י קולות וקלגסים וכיוצא בו מבטיח וחרב לא תעבור בארצכם.

א"י ארץ ישראל נתנה לישראל בשביל ללמוד תורה ולקיים המצוות והוא כתנאי אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ונתתי וגו' וכמ"ש הרשב"א ואתן להם נחלת גרים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו, וכל שיעשו ויקיימו התנאי יתקיימו הברכות וההטבות אלו אשר הבטיח לנו עד ואכלתם לחמכם לשבע וישבטם לבטח בארצכם, והבטיח הקב"ה על השלום בארץ ושכנתם ואין מחריד שלא יפחדו מתעונות ומחבלים וכיוצא בזה ולא זאת ממחבלים אלא אפי' חיה רעה והשבתי מן הארץ ושום חרב לא תעבור בארצכם, ואפי' האויבים שהם שונאי ישראל בטבע

וכמ"ש האוה"ח הקדוש כי האויבים שזכר פה כי יודע ה' כי כל האומות שונאי ישראל בטבע המתקנא בנו והוא שנאה יסודית ואין לה תמורה ע"ש, וממילא אין שלום לרשעים אמר ה' ומה שאמר ונתתי שלום בארץ לא קאי עליהם דלעולם לא ישלמו הם עם בני ישראל לומדי ושומרי התורה וכבר כתב כן הרמב"ם באגרת שלו וע"ו רמז דוד המלך ע"ה אני שלום כי אדבר המה למלחמה כלומר אפי' רק כשאני מדבר עמהם שלום המה למלחמה, אלא כיון שתוכו לפני ובחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ולכן ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב, ולא תצטרכו ללחום עמהם שממילא יפלו לפניכם ואיש בחרב ימות.

והנכון בזה עוד מה שפי' הא"ע והרמב"ן ובאוה"ח ונתתי שלום בארץ שיהי' שלום ביניכם שלא יהי' להם פירוד לבבות וכ"ש שלא תלחמו איש באחיו וכפי שאמר הלל הזקן לאותו גר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה דכל שיש אהבה ואחוה ואחדות בין ישראל אז יש ברכה וישבת בטח בארץ.

אבל ח"ו כשאין שלום בין ישראל אז אין כלום כמ"ש רש"י שמה תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום, אלא אמור יאמר אעשה שלום עם העכו"ם אפילו על חשבון של עם ישראל והגם שיהי' מחלקות בישראל אשתדל לעשות שלום עם הגוים לזה מזהיר ונתתי שלום בארץ כלומר שיהי' שלום

צוייכם ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב עמ"י שיהי' שלום בין ישראל וע"ד דכתיב חבור ענבים אפרים הגח לו ממילא ורדפתם את איביכם ולא תפחדו מהם כלל.

והנה כתבה התורה מפורש דרך ה' לבני ישראל שומרי התורה והמצוות שהיטוד הראשון לימוד התורה וההבנת ישראל בין איש לאחיו ולהשתדל לעשות שלום בין אדם לחבירו וכ"ש בכלל ישראל בכל מחיר שהוא ואז ממילא יתקיימו כל הצרכות ויבאו עליהם בהשפעת ברכות מן השמים והשבתת ח"י רעה וחרב לא תעבור בארצכם, והאיביים אם ירהבו נגד ישראל ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב, ואם לא חשמעו ותעשו ההיפוך מחלוקת אחים ופירוד צבני ישראל ועוד על חשבון זה חלכו לעשות שלום עם האיביים ושונאי ישראל אשר שנאתם הוא שנאה יסודית ואין לה תמורה והיו שמי רעות אחד שחשעו מחלוקות בין אחינו בני ישראל והשני שבאומו שעה ועל חשבון חסדו לעשות שלום עם האיביים ושונאי ישראל, אז ח"ו יתקיים ואם לא חשמעו ולא יהי' שלום בארץ ולא תשבו לבטח בארצכם ועוד ועוד עד כל המוכחות.

והנה כתבה התורה מפורש דרך ה' לבני ישראל שומרי התורה והמצוות שהיטוד הראשון לימוד התורה וההבנת ישראל בין איש לאחיו ולהשתדל לעשות שלום בין אדם לחבירו וכ"ש בכלל ישראל בכל מחיר שהוא ואז ממילא יתקיימו כל הצרכות ויבאו עליהם בהשפעת ברכות מן השמים והשבתת ח"י רעה וחרב לא תעבור בארצכם, והאיביים אם ירהבו נגד ישראל ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב, ואם לא חשמעו ותעשו ההיפוך מחלוקת אחים ופירוד צבני ישראל ועוד על חשבון זה חלכו לעשות שלום עם האיביים ושונאי ישראל אשר שנאתם הוא שנאה יסודית ואין לה תמורה והיו שמי רעות אחד שחשעו מחלוקות בין אחינו בני ישראל והשני שבאומו שעה ועל חשבון חסדו לעשות שלום עם האיביים ושונאי ישראל, אז ח"ו יתקיים ואם לא חשמעו ולא יהי' שלום בארץ ולא תשבו לבטח בארצכם ועוד ועוד עד כל המוכחות.

ובגמ' אמרו בשעה שנשא שלמה בן פרעה נעץ גבריא'ל קנה בים ועלה שרטון ועלה נבנה רומי הרשעה והם בעצמם בנו מלכות הרשעה ושלטון נגדנו במקום ורדפתם את איביכם נתקיים בעוונ'ה ההיפוך והכל בשביל שחקר ההתחלה, האמונה בתורה אם בחקותי חלכו, והרבה מזה יש לכחוד אלא שכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר.

ובגמ' אמרו בשעה שנשא שלמה בן פרעה נעץ גבריא'ל קנה בים ועלה שרטון ועלה נבנה רומי הרשעה והם בעצמם בנו מלכות הרשעה ושלטון נגדנו במקום ורדפתם את איביכם נתקיים בעוונ'ה ההיפוך והכל בשביל שחקר ההתחלה, האמונה בתורה אם בחקותי חלכו, והרבה מזה יש לכחוד אלא שכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר.

"אם בחקותי חלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתתי את משכני בתוכם וגו' והתהלכתי בתוכם וגו' (כו.ג.יא-יב). נראה לפמ"ש בגמ' קנהדרין (ק"ג ע"א) אחר הדבר הזה אמר ר' אבהו אחר שחשעו הקב"ה לירבעם שבגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן א"ל מי בראש וכו' ואמר אם בחקותי חלכו ואז נתתי משכני בתוכם כלומר השכינ'ה תשרה בחוץ בני ישראל ואז והתהלכתי בתוכם וגו'

ובעונ'ה בעינינו רואים אנחנו אשר קמו מנהיגים שהביאו פירוד בכלל ישראל עד לחרב שהרגו גם מנהיגם בעצמן הרגו ולא די הפירוד אלא ולא רדפו אחר השונאים אלא על חשבון הזה

והנה סולם מונח ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו בסולם שראשו מגיע השמימה ואין עמידה כלל ועיין ח"ס עה"ת (דברים קנ"ח) שכתב נמצא דהנדיק יש לו ב' תנועות הגופני והנפשי, וגדול הוא במעלות הגופני מהנפשי שהרי בגופני נמצא מנוח חוש קל ולא באידיך.

ולפ"ז נראה דזה שאמר אם בחוקותי תלכו שיהיו עמלים בתורה שהרי כתב הרמב"ם דלימוד וידועת התורה יש לה גבול כיון שידע כל התורה נפטר וקיים המצוה אבל חייב להגות בתורה יומם ולילה שהוא מצוה אחרת של והגית בה יומם ולילה ועיין מנחות ז"ט ע"א ובש"ע הגרש"ז הל' ת"ת, וז"ש אם בחקותי תלכו עלי הפסק וכלי מנוחה זה שיהיו עמלים בתורה שזה חיוב עלי הפסק.

ובזה נראה לפרש אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' ולכאורה כיון שהוא על הדרך הרי הוא חסר ולא תמים כמ"ש כל מתנועע חסר ומתרחק אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' שזה אינו חסר אלא הולך ממדרגה למדרגה עד שזוכה ונעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. ומה מובן בזה דאמר ריש לקיש בגמ' (שנח פ"ח ע"א) מאי דכתיב ויהיה ערב ויהי בקר יום הששי ה' יחירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים את

שמהא הנהגתי בכם מפורסם כמלך הממלך בקרב מחנהו מספיק להם מים ומזון ולחם וכל זרכיהם או יותר מזרכיהם לשביעת העין, והייתי לכם לאלקים כמלך הגון ורחמן שעושה רצון אנשי ממלכתו וכן כביכול והייתי לכם לאלקים כלומר לכם כל אשר שאמרו ע"ד נדיק גוזר והקב"ה מקיים.

וכתב בציוני עה"ת ודע שלא השיגו ישראל לא היחיד ולא הרבים מעולם לזכרות האלה כמו שאמר על דוד המלך ע"ה והוא עורר חניתו על שלש מאות חלל פעם אחת והיה מצטער על מאחיס וכו' ע"כ אמרו רז"ל בפסוקים הללו עמיד תנוק מישראל להיות מושיט אלצטו וכו' וכן עמיד הקב"ה למייל עם הנדיקים כי לא נתקיים בעונות אבל יתקיים עמנו בזמן השלימות בהיות השם שלם והכסא שלם עכ"ל"ק (ועיין יהושע כא: מג).

"אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמוע וגו'" (כו: ג. בא). נראה לפמ"ש חכמי המחקר כי כל מתנועע חסר כלומר אשר מפני אוחו חסרון הוא מתנועע, וא"כ הנהנה ושמת בעמלו של העוה"ז הרי הוא במנוחת הנפש וממלא חסרון גופו בשעה מועטת ומסתפק בזה אמנם חסרון נפשו לא ממלא באשר הוא ירא שמים ואין להם לת"ח מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב להלך ממדרגה למדרגה, וכמ"ש בקרא (בראשית כח: יב)

המתנועע חסר אלא הרשע חסר לו
הגשמיות ומתנועע והלדיק חסר לו
הרחניות ומתנועע ממדריגה למדריגה.

"ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ
יכולה ועץ השדה יתן פרו וגו'
ואכלתם ישן נושן וגו'" (כו:ד.י).
ועיין ח"ס מה לנו לאכול כל כך והלא
טוב לענות נפשו ובפרקי אבות כך היא
דרכה של תורה פת במלח מאכל, וי"ל
לפמ"ש הב"ח דפירות ארץ ישראל יש
בהם קדושה ולכן מצרכין ולאכול מפרי'
ולשבע מטובה, ובגמ' פסחים (דף נ"ו)
ח"ר ארבע לוחות לוחה עזרה וכו'
ועוד לוחה העזרה שאו שערים ראשיכם
יכנס יוחנן בן נרצאי תלמידו של פינקאי
וימלא כרסו מקדשי שמים אמרו עליו על
יוחנן בן נרצאי שהי' אוכל ג' מאות
עגלים ושוחה ג' מאות גרבי יין ואוכל
ארבעים סאה גזולות בקינות סעודה
אמרו כל ימיו של יוחנן בר נרצאי לא
נמלא נותר במקדש ע"ש.

נמצא דזכות גדול הוא לאכול קדשי ה'
ואם בחקתי חלכו ונמלא כל ארץ
ישראל נחעלה בקדושה ואפילו אילני
סרק יתן פרו כדי להעלות מדרגת זומח
למדבר בקדושת ארץ ישראל חה יהיה
רבותא שיאכלו ויעלו הכל לה' ולכן
והשיג לכם והכל יעלו לה' ולקדשו.
(שנת תשנ"ג)

"ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע
וגו'" (כו:ד.). וברש"י אף צמוך המעים

החורה אתם מתקיימין ואם לאו אני
מחזיר את העולם למוהו וזוהו, הרי
שקיום העולם וכל מעשה בראשית חלוי
בישראל וצלימוד החורה ונעשו שותף
במעשה בראשית ממש.

זה נמי אשרי האיש אשר לא הלך בעצת
רשעים ובדרך חטאים לא עמד
ובמושב לזים לא ישב כי אם בחורת ה'
חפצו נראה דאנו רצין והם רצין והרשע
הולך ומתנועע שהוא לעולם חסר וע"ד
ובטן רשעים חסר ומפני אותו חסרון
הוא מתנועע תמיד למלאות צטנו אבל
הלדיק לא הלך בעצת רשעים ובדרך
חטאים לא עמד כי אם בחורת ה' חפצו
ועמלו בחורה בה יהגה יומם וליילה. זה
לענין הרוחניות ולענין הגשמיות והי'
כעץ שחול על פלגי מים אשר פרו יתן
בעמו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה
יזליח וברך את לחמך ואת מימך
והסירותי מחלה מקרבך וממילא לא
חסר כלום בגשמיות.

ולפ"ז אחי אם בחקותי חלכו ואת מצותי
שמרו והכל יהי' על דרך הנס
ונתנה הארץ יכולה והכל יהי' מוכן ולא
תחסר כל בה, אבל אם חלכו עמי קרי
במקרה ואז חלכו ומתנועעו על שחסר
לכם גשמיות ולא חספקו ומחשצו שהכל
במקרה ואם לא יעשו השתדלות בידיים
יומם וליילה לא יהיה לכם ומסמכו על
כחי ועלם ידי אז והלכתי אף אני עמכם
בחמת קרי ויסרתי אהכם שבע
כחטאתיכם ואז חסרו כל דכל

או יאמר לפי מה שאמרו יענך ורעיבך
יאכילך את המן מכאן סומא אוכל
ואינו שבע לפי שהאכילה ושביעה העין
ממה שאוכל הוא חלק משביעה האדם
וא"כ כאן כשיאכל קמעה ומתברך במעיו
יחשוב שהי' בכלל סומא אוכל ואינו שבע
לכך קאמר אף בחוץ המעים תהא צו
ברכה ולא יהא בכלל סומא אוכל ואינו
שבע.

או יאמר כיון דהקדים מזות שמיטת
קרקעות לומר שאין הקרקע שלהם
אלא של הקב"ה ואכלו אביוני עמך
ומקיש בהמה לחיה ולא תנהוג צו כבעל
הבית אלא הכל יהיו שוים בה אמה
ושכירך ומושבך וא"כ יחשוב שמה יחסוך
ה' ויתן הארץ לאומה אחרת כיון שאינה
שלו לחלוטין אלא כשכיר כחושב ולכן
קאמר ושבתם על הארץ לבטח ונתנה
הארץ פריה וה' יתן שלא תדאגו אלא
ושבתם על הארץ לבטח ולכן ואכלתם
לשבע כי זה סימן שהארץ שלכם היא.
(שנת תשמ"ט)

תהא צו ברכה ועיין שפ"ח בשם הרא"ם,
וי"ל לפי מה שאמר יעקב אבינו לבניו
(בראשית מ"א) למה תחראו פי' רש"י
למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל
ובני עשו כאלו אתם שבעים באוחה שעה
עדיין היה להם תבואה (מעניית י'), והנה
הגם שהי' להם מה לאכול מ"מ אמר
יעקב למה תחראו בפני ישמעאל ובני
עשו כי פחדו מהם שלא יבאו עליהם
ולכן הצטיח כאן הכתוב ואכלתם לחמכם
לשבע ושבתם לבטח בארצכם ולא תיראו
משום אדם.

או יאמר לפ"מ שפרש"י בסמוך (כו:ה)
ואכלתם לחמכם לשבע ושבתם לבטח
בארצכם ופרש"י אוכל קמעה ומתברך
במעיו והכ"נ מפרש כאן שבתוך המעים
תהא צו ברכה, אלא דמ"מ אוכל כדי
שביעה דהתם קאמר אוכל קמעה
ומתברך במעיו אבל כאן קאמר דאוכל
לשבעו אלא שנקללה כחייב שיאכלו ולא
ישבעו אפילו יאכל הרבה ולכן קאמר כאן
אף בחוץ המעים תהא צו ברכה.

בדבר אשר נשאלתי מהרבה תלמידי
ישיבות צפרט ובני תורה בכלל
להסביר קצת איזה דרך ישרה שיבור לו
האדם בזמנים האלו שכל יום מתחדשים
דברים ומתרחשים מקרים כאלו אשר לא
ראינו מלפנים וצריך שיקול הדעת ולדעת
היאך להתנהג, ובפרט בארץ ישראל אשר
בשנה האחרונה נראו שם דברים נפלאים

"וחרב לא תעבוד בארצכם" (כו:ו).
העמק כאן ממכתב של דברי חזוק
באמונת ה' והשגחה פרטית.

ד"ח מרחשון שנת תהא שנת נחמת בני
לאחינו בני ישראל היקרים די בכל אחר
ואחר, ולבני ישיבות ובני תורה צפרט.

ד) מה הם הכמות של הקטרה דמא"ל, ומאיזה מקום מקבלת הכח הזה, ואיזה שליטה יש לה, והמאמין בה אי זה בכלל מאמין בשמי רשיות ח"ו.

ה) בדברים וענינים שמתחדשים מידי יום בכל העולם בכלל, ובארץ ישראל בפרט.

ו) ביאת המשיח בזמנו שיחגלה לנו במהרה, אם אפשר שיבא בלי שכל ישראל יעשו תשובה.

דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מאות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש לארץ כמנין ימות החמה, ומאחיס וארבעים ושמונה עשין כנגד ארצו של אדם, אמר רב המנונא מאי קרא (דברים ל"ג) תורה זוה לנו משה מורשה תורה בגימטריא שית מאה וחד קרי הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס, בא דוד והעמידן על אחת עשרה דכתיב מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך וגו' (תהלים ט"ו) בא ישעיהו והעמידן על שש דכתיב (ישעי ל"ג) הולך לדקות ודובר משרים וגו' בא חזקוני והעמידן על אחת שנאמר (חזקוני ב') ולדיק באמונתו יחיה ע"ש. ועיין רש"י שבחמילה היו לדיקים והיו יכולין לקבל עול מאות הרבה אבל דורות האחרונים לא היו לדיקים כל כך ואם בא לשמור כולן אין לך אדם שזוכה ובא דוד והעמידן וכו' כדי שזכו אם יקיימו י"א מאות הללו וכן כל שעה דורות של מטה הולכין וממעטין אותה ע"כ ע"ש.

שהחכנסו כל האומות למלחמה זה לעומת זה ישראל באמצע, וברוב רחמיו וחסדיו של צעל הרחמים עברו בפחד וה' לחם להם צלי כלי זיין וצלי קום ורכב רב, ומאז נחחדשו עוד כמה ענינים ולריך לדעת היאך להחנהג בדברים שרואים בכל יום ויום דברים שמתחדשים אשר לא שערס אבותינו וכינל להחנהג ע"פ דין חורמינו הקדושה, ובקשה נפשי ונפשכם בציאור הדברים האלה.

א) לפרש ולבאר הגמ' דחרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני ובא חזקוני והעמידן על אחת, ולדיק באמונתו יחיה, מה פי' העמידן על אחת, ואטו ח"ו ביד נביא למעט ולגרוע ממה שנתן לנו ע"י נביאו נאמן ביתו והלא כבר אמרו דמעמה אין אדם רשאי לחדש בחורה ואפילו נביא לפי שזאת החורה לא תהא מוחלפת ובשצ ואל מעשה למגדר מילחא מותר כמבואר ביבמות, אבל בקום ועשה א"א רק כאליהו בהר הכרמל ולפי לורך שעה, וכ"ש להעמידן על אחת ועד היכן ומה לריך להאמין בציאור הדבר.

ב) בענין השגחה פרטיה על כלל ישראל, והשגחה על הפרט, ואי יש לחלק בין יחיד לכלל ישראל.

ג) שחיי עם ישראל כלו נסים ולא דרך הטבע, ומי שאינו מאמין שכל מקרינו בין של יחיד ובין של רבים כולם נסים הם אין לו חלק בחורה.

לו שזר וטובה והעובר עליהן יענש ואם יכפור באחת מהן או תהיה צעיינו בטלה לעולם הנה הוא ארור, אבל אם עבר על אחת מהן כגון שאכל החזיר והשקץ לתאמתו או שלא עשה סוכה ולולב לעלה אינו בחרם הזה, כי לא אמר הכתוב אשר לא יעשה את דברי התורה הזאת אלא אמר אשר לא יקום וגו', כמעט קימו וקבלו היהודים והנה הוא חרם המורדים והכופרים.

ביאור הדברים בקיצור, שחייב כל אדם מישראל להאמין בכל התורה כולה ומצות ה', והיו צעיינו ובלבו באמונה שלמה שהמקיים אותן יקבל שכר וטובה והעובר עליהן יענש, והעונש או השכר יש שיבא בעוה"ו יש בעוה"ב כפי ערך המצות וכמ"ש ז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא ומ"מ אמרו במשנה פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ו והקרן קיימת לו לעוה"ב, וכל שמאמין באמונה שלמה בכל התורה הרי הוא נכלל בכלל ישראל.

והנה כלל בזה בין מי שעובר עבירה בפועל בלאוין מחמת תאוה ויצרו המתגבר עליו כגון אכילת חזיר והשקץ, או ביטול עשין אפילו רק מחמת עצלה שמתעלל לקיים העשה כגון לעשות סוכה ולישב בה או שאר מצות עשה, וכבר מצאנו כעין זה להרמב"ם בפיה"מ סנהדרין פ' חלק (פ"י) שיסד י"ג יסודות באמונה הידועים וקיים ביסוד הי"ג ז"ל וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כלם

ולכאורה הוא דבר פלא וח"ו לפרש כפשוטן והלא בתורה כתיב ולא קם נביא בישראל עוד כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים ל"ד) ואין ביד נביא או חכם לחדש או להוסיף או לגרוע על תורת משה אפילו חידוש אחד אלא הכל כאשר לכל חייבין לקיים לבד מזו שעה ע"פ נביא כאלוהו בזה הכרמל ז"ל הרמב"ם ז"ל עקרים שלו צפ' חלק אני מאמין באמונה שלמה שזו התורה היא הנחמנה למשה רבינו ע"ה ועליה אין להוסיף ואין לגרוע ואפילו נביא אין בידו להוסיף או לגרוע כי אם הוראת שעה כאלוהו בזה הכרמל ע"כ וזה ברור ופשוט מאד וא"כ איך באו וגרעו והעמידו על י"א או שש או אחת וצדיק באמונתו יחיה והלא כל התורה חייב לקיים.

והנראה בביאור שאלה זו, דודאי חייב אדם לקיים כל התורה כולה ואם לא יטול ידיו בצוקר בקומו לאחר מאה ועשרים שנה גם על זה יתן דין וחשבון והאומר הקב"ה ותרן הוא יותרו מעיו ח"ו (נ"ק ג.) ולא יחשוב אדם שח"ו הותרה הרצועה ומיהו מה שאמר וכל חזקוק והעמידן על אחת נראה לפמ"ש הרמב"ן ז"ל עה"ת (דברים כ"ו) ארור אשר לא יקום את דברי התורה הזאת ואמר כל העם אמן.

וכתב הרמב"ן ז"ל לפי דעמי כי הקבלה הזאת שיודה במצות בלב והיו צעיינו אמת ואמין שהעושה אותן יהיה

החורה ענוש יענש כפי חטאו כמ"ש, אבל כיון שמאמין בכל החורה יש לו חלק עוה"צ והוא בכלל ישראל, ונראה דזה הוא ביאור דברי הגמ' בא חבוקוק והעמידן על אחת ולדיק באמונתו יחיה כלומר שהדורות מתמעטים ואפילו אם לא יוכל אדם לקיים כל החורה כולה מחמת קורות ועמים או מחמת תלות לבו או החגירות הטבע עליו מ"מ כל זמן שיאמין בכל החורה כולה בכלליה ופרטיה הרי זה המאמין באמונתו יחיה, יחיה מלשון חי עולם וכמ"ש הרמב"ם שהוא בן עוה"צ ולהרמב"ן אינו בכלל החרס והארור.

ואולי כזה יש לפרש הא שמעמחא שנחלקו בה שמאי והלל (שנח"ל ע"א) שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי וא"ל גירנו ע"מ שחלמדינו כל החורה כולה כשאי עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה א"ל דעלך סני לחברך לא מעביד זו היא כל החורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור, אשר באמת ז"ע וכבר הקשו הא הבא להחגיר ואפילו לא יקבל רק דרבנן אחד אין מקבלין אותו ולהנ"ל י"ל דהנכרי בקש שיתן לו מלוא אחת שעליה נשענין כל המצות והוא היסוד של כל הבנין שהם המרי"ג מצות ובא אלל שמאי הזקן ודחפו באמת הבנין כלומר כמו בבנין ליכא יסוד אחד אלא הכל חלק מן הבנין כן בכל החורה אין לה רק רגל אחת שיעמוד עליו כל הבנין ואם לא יקבל רק דבר אחד אין לזה יסוד ואין

ונחברר בה אמונתו בהם הוא נכנס בכלל ישראל ומלוא לאהבו ולרחם עליו ולנהוג עמו בכל מה שצוה הש"י איש לחבירו מן האהבה והאחווה, ואפילו עשה מה שיכול מן העצירות מחמת האהבה והחברות הטבע הגרוע הוא נענש כפי חטאיו אבל יש לו חלק לעוה"צ, והוא מפושעי ישראל, וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי ילא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורס וקוץ בנטיעות ומלוא לשונאו ולאכדו ועליו נאמר (פסלים קל"ט) הלא משנאיך ה' אשנא.

והנה הארכתי בדברים הרבה וכו' לפי שראיתי בו תועלת באמונה לפי שאספתי בו דברים מועילים מפחרים מספרים גדולים ולכן דע אחס והלל בהם וחזר עליהם פעמים רבות והתכוון בהם המבוננות יפה ואם השיאך לנך ותחשב שהגיעו לך ענינו מפעם אחת או מעשרה הרי הש"י יודע שהשיאך על שקר ולכן לא חמהר בקריאתו כי אני לא חברתי כפי מה שזודמן לי אלא אחר עיון גדול והמבוננות ודעתי מה שהוא ראוי להאמן מהם והבאתי ראיה בטענות וראיות על כל ענין וענין ע"ש.

והנה לן רבותינו הגדולים הרמב"ם והרמב"ן ז"ל בביאור אמונה במורה ומצות ובקיומם דודאי ח"ו לחשוב שעכשיו איזה מלוא אינה נוהגת עוד ואדרבה הרי חייב להאמין בכל החורה ובכל דקדיקה ולקיימה ולהאמין שאם לא יקיים איזה מלוא ממצות

דבר כזה של רגל אחד שיעמוד עליו כל בניו ויסודי התורה.

ובשבא אצל הלל א"ל מה דעלך סני וכו' פי' דהעיקר הוא היסוד על כל הצמין וההצמ לרעך כמוך, שהרי ממילא א"ל לאדם לקיים כל התרי"ג מצות דלאו כ"ע כהנים ולאו כ"ע לויס וכן מצות שהנשים חייבים דוקא וגרים וכיוצא בו אע"כ משום דכשאלם מקיים מצוה מקיים בשם כל ישראל וכולל עצמו בכלל ישראל זה מקיים זה והשני מקיים מצוה שניה ויחד מקיימים כל התורה כולה אבל זה דוקא ע"י אחדות ואהבה שיש ביניהם ו"ש לו הלל מה דסני לך לחברך לא תעבוד שזה היסוד והרגל אשר עליו עומד כל הצמין של כל התרי"ג מצות והבן. שוב ראיתי להמהרש"א בח"א שפי' כעין זה ושמתתי שכינותי לדעתו הגדולה. וזה שאמר חזקוני ולדיק באמונתו יסיה.

הרסיצה שאל נפשה וספירה פיה לזלי חוק אמר ר"ל למי שמשייר אפי' חוק אחד א"ר יוסנן לא יחא למרייהו דאמרת להו הכי אלא אפילו לא למד אלא חוק אחד, ועיין רש"י שם ועיין סגיגה בשלהי מסכתא, ולפמ"ש י"ל דהרי בסמוך כתיב קטן מאימתי בא לעוה"צ ומנא משום ר"מ משעה שיאמר אתן שנאמר פתחו שערים ויבא גוי לדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אתן מאי אתן אל מלך נאמן וא"כ הוא מקבל עליו אמונת ה' ולכן אמר ר' יוחנן כל שמאמין בה' ושומר אמונה הרי הוא גוי לדיק וכמאמר חזקוני שהעמידן על אחס ונדיק באמונתו יסיה, אלא דיס להוסיף דגם ר"ל מודה שהוא בן עוה"צ אלא שר"ל ס"ל דעכ"פ ידון בגיהנום ור"י פליג דגם גיהנום ניול והבן כי אין להאריך יותר. וזוה נתבאר דברי רז"ל ודברי רש"י כמין חומר בס"ד.

ומה מתקו בזה דברי רבינו המהרש"א ז"ל בח"א שם שבא חזקוני וכו' שנאמר ונדיק באמונתו יסיה שהוא האחד היותר כולל כל צר ישראל בכל עם והיא האמונה שהיא אנכי מעשיין ולא יהיה לך מלאוין, וע"ז רמז דוד בתמיא אפי' שאמר כל מצויתך אמונה וגוי' ר"ל שכל המצות נכללים במצוה הראשונה שהיא אמונה ששמענו מפי הגבורה ע"ש.

והנה בכלל האמונה הזו הוא, א) שצריך להאמין שכל הנעשה וכל המתרחש בכל העולם כולו הוא ית"ש עשה ועושה יעשה לכל המעשים, ואין זולתו שום דבר בעולם שיעשה על ידי אחר כי הוא הכח הזולתי והאידי וכל העושה שום מעשה בעולם או אפילו תנועה או נשימה אחת, הוא הנותן לו כח לעשות ואם אינו עושה לפי שהוא לא נתן לו כח לעשות, ואין שום כח זולתו וזולתו.

ואולי בזה מבואר מחלוקת ר"י ור"ל סנהדרין קי"א (ישעי ה') לכן

ב) בכלל האמונה זו להאמין שכל

בהו ואמר ליה לא אלא שילך ויתגרה
בהם דכתיב היו צריה לראש (איכה א') כל
המינר לישראל נעשה ראש.

ומבואר דכל הנעשה רק בשביל ישראל
דאפילו כשרוצה להעניש את
ישראל ולמוסרן ציד אומה שפלה ומחמת
ממשלתם מתחלה כובש העולם תחמיהם
כדי לעשותן לראש שלא יאמרו הגוים
תחת אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו.
והא שאמרו ז"ל שהקב"ה מוסרן תחת
אומה שפלה היינו כמו הכשדים שהם
אומה שפלה אלא הקב"ה כובש מלכות
אחרים תחתם ונעשים לראש שלא יאמרו
ותרוייהו אמת.

ולא די לאדם מישראל במה שמאמין
שהכל נעשה בשביל ישראל אלא
צריך להתבונן ולהראות גם לאחרים
ולהסביר להם שהכל באשר לכל הנעשה
הוא בשביל ישראל ומקרא מלא הוא
בתורה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב
עבדיו למען שחי אומותי אלה בקרבן,
ואמנם למה טרחתו על כל זה בשביל
שחקיים למען חספר באזני בן ובן בן
את כל אשר התעללתי במצרים ואת
אומותי אשר שמתי בם הרי העונש שצא
להם העיקר היה בשביל ישראל והעיקר
בזה למען חספר באזני בן ולפרסם ניסי
הקב"ה שעשה ועושה לבני ישראל בכל
עת.

ובאמת כי כל המצות שהם זכר ליציאת
מצרים הוא כדי לפרסם ניסי

הנעשה בעולם הכל בשביל ישראל כי
בשבילם היחה חכלית הבריאה וכמו
שנאמר בראשית ברא אלקים ודרשו רז"ל
בראשית בשביל התורה ובשביל ישראל
שנקראו ראשית שנאמר ראשית תבואתו
וגו' וכבר פתח ר' יצחק ואמר לא היה
צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש
הזה לכם שהוא מצוה ראשונה שנצטוו
ישראל ומה טעם פתח בבראשית משום
(פהלים קי"א) כח מעשיו הגיד לעמו לתת
להם נחלת גוים שאם יאמרו האומות
לסטים אחס שכבשתם ארצות שבעה גוים
הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה
היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו
ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם
ונתנה לנו ע"כ, ועיין רש"י שם. הרי
שכל הבריאה מבראשית ועד אחרית הכל
נעשה בשביל ישראל, והמלכת מלכים
וגדלותן והורדתם והשפלתן הכל בשביל
ישראל הוא.

ובן אמרו חז"ל (מגינה י"ג ע"ג) וארא
והנה רוח סערה (יחזקאל א') באה מן
הצפון וגו' להיכן אזל אמר רב יהודה
אמר רב שהלך לכבוש את כל העולם
כולו תחת נבוכדנצר הרשע וכל כך למה
שלא יאמרו אומות העולם ציד אומה
שפלה מסר הקב"ה את בניו אמר
הקב"ה מי גרם לי שאהיה שמש לעובדי
פסולים עונותיהן של ישראל הן גרמו לי
ועיין בתוס' שם ד"ה שלא יאמרו שזיינו
(גיטין נ"ו ע"ג) באונקלוס בר קלוניקוס בר
אחמיה דטיטוס שרצה להתגייר ואסקיה
לטיטוס בנגידא ושאל לו מהו לאידבוקי

יִסְפְּרוּ הַנְּסִים וְכֵן בַּפְּמִלִּיא שְׁלוֹ לְשִׁמּוֹעַ
הַקִּילּוֹס שְׁבַנִּי מִקְלָסִין אוֹתוֹ עַל הַנְּסִים
וְעַל הַנְּפִלְאוֹת שַׁעֲשֵׂה לָהֶם.

וְדַבֵּר זֶה גַם מִתּוֹרַתוֹ שֶׁל רִבִּינוּ הָאֲמֵר
לְמַדְנוּ בַּפ' וְאֵרָא עַה"פ וְאֵרָא
שְׁכַתָּב מִילַת שְׁד-י קֶשֶׁה בַּפִּירוּשׁ וְכו'
וְכַתֵּב וְעַתָּה אֲגַלְּהָ לְךָ קֶזֶת סוּד אֶל-
שְׁד-י יִדְעֵנוּ כִּי הַשֵּׁם בְּרָא ג' עוֹלָמוֹת
וְהָעוֹלָם הַשְּׁפֵל יִקְבַּל כַּח מַעֲוֹלֵם הַחֵיכוּן
וְכו' וְנַעֲבֹר כִּי נִשְׁמַת הָאָדָם גְּבוּהָ מִן
הָעוֹלָם הָאֲמִנְעִי אִם הֵיחָה הַנֶּפֶשׁ חֲכָמָה
וְהִכִּירָה מַעֲשֵׂה ה' שֶׁהֵם בְּלֹא אֲמִנְעִי וְעַל
יְדֵי אֲמִנְעִי וְהִמְחִיחָה תְּאוֹת הָעוֹלָם הַשְּׁפֵל
וְהַתְּבוּדָה לְהַדְּבִק בְּהַשֵּׁם הַנִּכְבָּד אִם יֵשׁ
בַּיּוֹם הַהַרְיוֹן רַעֲיָה שְׁכַתָּב עֲלָיו בַּיּוֹם יָדוּעַ
הַשֵּׁם שְׁדַבֵּק בּוֹ יִסְבֵּב סִיּוֹת לְהַזְלִילוֹ
מִרַעְחוֹ. וְעַל כֵּן אָמַר הַשֵּׁם לְאַבְרָהָם
קוֹדֵם וְאַרְבָּעָה אֲחֵי זְרַעְךָ אֵינִי אֶל-שְׁד-י
שְׁפִירוּשׁוֹ מִנְּלֹחַ הַמַּעֲרֻכּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת לֹא
שֶׁהַמַּעֲרָכָה תִּשְׁחַת רַק שִׁדְעָה הַדְּבִק בְּשִׁמּוֹ
שֶׁמַּחֲדָשׁ לוֹ טוֹב שֶׁלֹּא יִהְיֶה בַּמַּעֲרָכָה, עַל
כֵּן אָמַר לִיעֲקֹב הַמֵּלֶאֶךְ הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל
רַע שֶׁהִיָּה נִכּוֹן לְבַא עָלַי. זֶה הוּא סוּד
כָּל הַתּוֹרָה כֹּאֲשֶׁר אֶפְרָשׁ עוֹד ע"ש.

וְהִנֵּה מְבֹאֵר לְסוּד הַתּוֹרָה הוּא שִׁאֲמִין
שֶׁהַדְּבִק בַּה' כָּל הַמַּעֲרָכּוֹת הֵם
כֹּאֲפֵס וְאִין נִגְדוּ כִּי לֹא יִהְיֶה הוּא
בַּמַּעֲרָכּוֹת הָאֵלּוּ כִּיּוֹן שֶׁהוּא דְבִק בְּשִׁמְיָה.
וּלְפַעֲנִיד ע"ד מִשַּׁל עוֹד הוּא כְּמוֹ
שֶׁעוֹשִׂין כִּהְיוּם שֶׁמַּעֲלִין בְּאִיר כְּדוֹר
הַנִּקְרָא סַפְעִים שִׁיפ בְּלַע"ו וּמִלְמַטָּה הֵם
מִנְּהִיגִים אוֹתוֹ ע"י קָרְנֵי אוֹר תְּשִׁמְלֵי

הַקְּבִי"ה וְכֵן הִי"ע וְקָרִיאת מְגִילָה וְחִנוּכָה
וְפִירוּשׁ לְפִירוּשׁוֹ יִסְאֵל בְּרַבִּים וְעִיין
רַמְבַּ"ן פ' בֵּא עַה"פ קִדְשׁ לִי כָּל זְכוֹר.
וְכַתְּהִילִים (ע"ה) מִשְׁכִּיל לְאַסְקָף הָאֲזִינוּ עִמִּי
תּוֹרַתִי הַטּוֹ אֲזַנְכֶם לְאֲמַרִי פִי, אֶפְתַּחְהָ
בְּמַשַּׁל פִּי אֲבִיעֶה חִידוֹת מִנִּי קִדְשׁ, אֲשֶׁר
שִׁמְעֵנוּ וְנִדְעֵם וְאֲבִוְחֵנוּ סִפְרוּ לָנוּ, לֹא
נִחַכְד מְצִיָּהֶם לְדוֹר אַחֲרוֹן מִסְּפָרִים
תְּהִלּוֹת ה' וְעוֹזוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה,
וְגו' לְמַעַן יִדְעוּ דוֹר אַחֲרוֹן בְּנִים יוֹלְדוּ
יִקְמוּ וְיִסְפְּרוּ לְבְנֵיהֶם.

וּבִסְפָר זָדָה לְדֶרֶךְ הַכֹּלֵל הַשְּׁבִיעִי פִּרְקָה
רִאשׁוֹן יִדְבַר בְּמִסִּים שְׁעוֹשָׂה
הַשִּׁי"ת תְּמִיד עִם כָּל חַי מְדַבֵּר בַּפִּרְטָה
וְכֹלֵל כִּי כָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה וְהַנְּהַגּוּתֵנוּ
מֵהֵם נִסִּים מִפְּרוֹסְמִים וּמֵהֵם נִסִּים
נִסְתָּרִים בְּשִׁינּוֹי הַטֵּבַע לֹא יִבִּיעוּ אֱלִיָּהִם
זוֹלַתִּי הַשְּׁרִידִים אֲשֶׁר הַשֵּׁם קוֹרָא, וְדַע כִּי
מִן הַנְּסִים הַגְּדוֹלִים הַמִּפְּרוֹסְמִים אֵדָם
מוֹדָה בְּנִסִּים הַנִּסְתָּרִים, שֶׁהֵם יִסוּד
הַתּוֹרָה כֹּלָה שֶׁאִין לוֹ לְאָדָם חֶלֶק בַּתּוֹרָה
עַד שִׁאֲמִין שְׁכָל דְּבָרֵינוּ וּמִקָּרִינוּ כּוֹלֵם
נִסִּים, אִין בָּהֶם כֹּלֵל מִמְּנַהְגּוֹ שֶׁל עוֹלָם
בֵּין לְרַבִּים בֵּין לְיַחִיד. אֲבָל הַעֲנִין הוּא כֵּן
אִם נַעֲשֵׂה הַמְּנוֹת יִלְחִינוּ שְׁכָרֵם, וְאִם
נַעֲבֹר עֲלֵיהֶם יִכְרִיתֵנוּ עוֹנֵשׁם הַגְּדוֹל
בְּגִזְרַת עֲלִיוֹן, וְהַנְּסִים הַנִּסְתָּרִים וְכו'
ע"ש שִׁישׁ מְנוּחָה לְסִפְרֵי נִסִּי ה' וּפְלֹא
שְׁכַתָּב שֶׁאִין לוֹ לְאָדָם חֶלֶק בַּתּוֹרָה אִם לֹא
מֵאֲמִין שְׁכָל מִקָּרִינוּ וְדְבָרֵינוּ בֵּין שֶׁל יַחִיד
וּבֵּין שֶׁל רַבִּים כּוֹלֵם נִסִּים הֵם, וְכִי"כ
בְּזוֹהַר"ק פ' בֵּא הוֹבָא בַּהַגְּדוֹת שֶׁל פֶּסַח
פְּקוּדָה דֹּא ע"ש כִּי הַקְּבִי"ה רוֹחָה שְׁבַנִּי

ועובר דרך כל העולם ואינו משחית
המערכה וכ"ש זה ברוחני הדבק בו יתב'
כניכול, שאין שום מעכב מלעבור והבן.

והרמב"ן שם האריך נמי הרבה והביא
שהחכם ר"א פי' וכו' אבל
שכר כל התורה ועונשה בעולם הזה הכל
נסים והם נסתרים יחשב בהם לרואים
שהוא מנהגו של עולם והם באדם עונש
ושכר באמת ומפני זה מאריך התורה
ביעודים שבעולם הזה ולא תבאר יעודי
הנפש בעולם הנשמות כי אלה מופתים
וכנגד החולדות וקיום הנפש ודבקה
באלקים וכו' ע"ש. ומבואר דכל הנעשה
בעוה"ז הכל מנסי ה' יש לספר דבר
ולפרסם. ובתורה פי' בא למען חספר
באזני בןך וכן וכן את אשר החעללתי
במצרים ואת אומתי אשר שמתי בס והנה
הכל רק בשביל שידעו כי הכל מאתו ית'
בדרך גם ולא טבע.

ובפי' בא (שמות יג:טז) ולטוטפות בין
עיניך האריך עוד רבינו הרמב"ן
ז"ל ח"ל וכוונת כל המצות שנאמין
באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו והיא
כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה
הראשונה ואין לעליון במחמורים חפץ
מלבד זה שידע האדם יודה לאלקיו
שבראו וכו' מן הנסים הגדולים
המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים
שהם יסוד התורה כלה שאין לאדם חלק
בתורה משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו
ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו

של עולם בין ברבים בין ביחיד אלא אם
יעשה מצות יצליחנו שכרו ואם יעבור
עליהם יכריחנו ענשו הכל בגזירת עליון
כאשר הזכרתי כבר ויתפרסמו הנסים
הנסתרים בעיני הרבים כאשר יבא ביעודי
התורה בעיני הברכות והקללות כמ"ש הכי'
ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה
לארך הזאת ואמרו על אשר עזבו את
ברית ה' אלקי אבותם שיחפרסם הדבר
לכל האומות שהוא מאת ה' בעונשם,
ואמר בקיום וראו כל עמי הארץ כי שם
ה' נקרא עליך וראו ממך ע"כ ע"ש.

הנה לן מפורש נמי לרבינו הרמב"ן
שאין לאדם חלק בתורה משה רבינו
עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם
נסים אין בהם טבע ומנהגם של עולם
כלל בין ברבים בין ביחיד והם דברי
הנדה לדרך והאבן עזרא הנ"ל ודעת
חכמי התורה האמתים דאין לישראל נד
דרך הטבע כי הם תחת השגחה ה'
ובארץ ישראל כתיב ארץ אשר ה' אלקיך
דורש וגו' והכל תחת השגחתו השגחה
פרטית ולא תחת שרים ובישראל שבו"ל
וגלות הרי עמו אנכי בצרה כתיב וכבר
הארכתי מדברי המצ"ט דבחו"ל
ההשגחה עוד לפעמים גדולה מבארץ
ישראל על בני ישראל, על כל פנים אין
בזה שום נד ספק שבעם ישראל הן יחיד
והן הכלל כולו אין להם שום נד של טבע
אלא כלם נסים גלויים או נסתרים וכל
שאינו מאמין בזה ובנסים אלו אין חלק
בתורה משה רבינו חה פשוט מאד.

רבים אין זה ענין של דרך הטבע ודאי זה בשביל ישראל דוקא שהקב"ה רצה להציל את שארית ישראל ולהשיבם לארץ ישראל וכן כיוצא בזה הן על יחידים והן על ממלכות ועל מלכות רוקסיה כבר ניבא עליהם מרן הגה"ק אדמו"ר בעל ד"ח מצאנו הוצא בספר זרחה שלמה ענין מלחמה ועיני מדינות פולין ורוסיה ח"ל אות באות.

שמעתי מדודי ז"ל כליל ש"ק פי' ואחמנן חרע"ד לפ"ק בזמן החפרצות המלחמה מלכות אסטרייך וחברותיה ע"י מלכות רוסיה וחברותיה סיפר אז מהגה"ק רבינו בעל ד"ח מצאנו ז"ל שעמד פ"א אלל כסא קדשו וצא איש א' מרוסיה ונתן פתקא לרבינו מצאנו ז"ל בקובלנא על מלכות רוסיה איך שמזערים מאד ומציקים לישראל שבמלכותו והתלהב רבינו מצאנו ז"ל והשליך ראשו הקדוש לאחוריו כדרכו בקודש והיה חפוש בשרעפיו ופתח פיו הקדוש ואמר מקובלני מרבינו מראפשיץ ז"ל שהיה מקובל מצדיקים שקודם ביאת המשיח תחלוק מלכות רוסיה לחלקים רבים ותחבטל מלכותו כו' עכ"ל ע"ש. והנה כנראה דאז במלחמה עדיין לא היה הזמן אבל בימינו ראה ראינו מה שעיינו לא האמינו שמלכות החזק בעולם נתחלק לחלקים רבים ממש ונתבטל מלכותו והרי זה ממש כעין נבואה מהצדיקים על זמנינו וודאי זה רק בשביל ישראל, והוא ההשגחה הפרטית אשר ה' משגיח על עמו בין בארץ ובין בחו"ל.

ופשוט גם בזמן הזה אם ה' כל הנעשה לעם ישראל הן בארץ ישראל והן בחו"ל צריך לדעת שהכל מאת ה' הייתה זאת ובשביל ישראל והכל על פי נסים הן ביחיד והן ברבים הן נסים מפורסמים והן נסים נסתרים אבל לא בדרך הטבע או אופן אחר ח"ו, וע"ז אמר דהמע"ה אבן מאסו הבונים הייתה לראש פינה מאת ה' הייתה זאת הוא נפלאה בעינינו כלומר אפילו מה שהוא שנראה דבר שאינו חשוב אבן מונח מן הנד ומאסוהו הבונים ולבסוף נראה שמי שהוא ע"פ מקרה או טעות הניחו ונעשה לראש פינה ומחשוב שזה נעשה מחמת הטעות ומקרה, חדע כי מאת ה' הייתה זאת וליכא כאן מקרה או טעות אלא מאת ה' הייתה זאת שימאסוהו הבונים ואפ"ה נעשה לראש פינה או מפני שמאסוהו הבונים והאלקים יבקש הנדף ואפילו בדומם שלא יבוהו והמרגלים נעשו על שדברו על העצים והאבנים, ולא תעלה במעלות על מזבחי שלא תגלה ערותו עליו, והר סיני שהי' הר קטן וההרים רקדו כאלים וביזו את ההר הקטן הזה ולפי שהקטין את עצמו נעשה לראש פינה.

ולכן צריך לדעת ולהאמין שהכל בשביל ישראל ולמשל כעת שהקב"ה הפיל השר הקומיטטי בשמים והשליך אותו ארצה וזרה"מ [רוסלאנד] שהייתה האומה החזקה מכל האומות ומרדו וחלו ממנה כל האומות שבעים שנה כגלות בבל ולאחר שבעים שנה נתחלקו לחלקים

מאת ה' כמו שאומרים במוסף ר"ה ועל המדינות זו יאמר איזה לחרב ואיזה לשלום וכתיב לז מלכים ושרים ציד ה'.

ואם כל האומות נתקבצו יחד ללחום נגד השונא הכי גדול לעם ישראל אשר התפאר ח"ו להשמיד ולהרוג את שונאי ישראל והביא ה' עליו גוי מרחוק אשר לא שמע לשונו והשמידו אין לך נס גדול מן השמים מזה ואין כאן ספק אפילו של כחי ועוצם ידי ואפילו מי שהכה בטרורים לא יוכל להכחיש מהמציאות על הנס הגדול ובפרט על הנסים שנעשו גם בפרטות כשהשונא הזה לא טמן מחשבותיו אלא גם בזמן המלחמה שלא את כלי משחית שלו לארצינו הקדושה וה' ברוב רחמיו פרס את סוכת שלמה ושמר על עם ישראל ולא נפקד מהם איש הגם שעשה הרבה חרבות בנחיים לא נפקד מהם איש צ"ה וצ"ש חסדי ה' כי לא חמנו כי שמע לקל לעקת עם בני ישראל ולהפלתם.

ובבר פירשתי דברי רז"ל (ע"ו ב' ע"ג) לעמיד לבא מביא הקב"ה ס"ת ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו ויבאו הגוים כולם לבקש שכרם וכו' אמר להם הקב"ה במאי עסקתם אומרים לפניו רבש"ע הרבה גשרים גשרנו הרבה כרכים כבשנו הרבה מלחמות עשינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיחטקו בתורה א"ל הקב"ה כל מה שעשיתם לזורך עצמכם עשיתם כו' מלחמות אני עשימי שנאמר

וב"ש שזריך ותייז להאמין שכל המתרחש בארץ ישראל הוא מאתו ית"ש אשר הוא ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה מראשית השנה ועד אחרית שנה ואין שם שר או שליטה אחרת זולתי ה' לבדו. ולכן נמי כאשר ראה ראינו השחא אשר אותו רשע מצבל הזמין עצמו וחיילותיו ח"ו לקעקע צינחן של שונאי ישראל והקב"ה ברוב רחמיו הביא עליו כל האומות ובפרט ארה"צ מארץ רחוקה כאשר ידאה הנשר ועם שאר אומות העולם ממש שונאי ישראל המפורסמים שנאו יחד כולם ללחום עמו ולבני ישראל אמרו אנחנו נלחם בשבילכם ואתם תחרישו ונתקיים ברשע מצבל שובר אויבים ומכניע זדים, ובפרט שהגוים אמרו בפירוש לבני ישראל שלא להתערב והם כבר יעשו המלחמה בשביל ישראל הגם כי לא היחה כוונתם לש"ש ומ"מ הרי הוא נס גדול ומפורסם להצלת ישראל שהביא הקב"ה.

וגם זה חלק מהאמונה שזריך להאמין שהכל בשביל ישראל ולטובת ישראל וח"ו להניח הדברים על מקרה ולהגיד שגם זה מהמקרה שקרה כן במקרה או שמשבחים ואומרים לאומות העולם שהם הנילו את בני ישראל במקרה, כיון שהי' לאומות העולם מלחמה עם אומה אחת בעקיפין יבא נמי ריוח ליהודים במקרה, כי ודאי אין דבר כזה מקרה ח"ו אפילו הי' הדבר בחו"ל וב"ש בארץ ישראל אשר עיני ה' אלקיך דורש אותה מראשית השנה ועד אחרית שנה, אלא

עם קשה ערף אמה פן אכלך בדרך,
וישמע העם את הדבר הרע הזה
ויחאזלו.

ופרש"י ורמב"ן כי עם קשה עורף
אמה וכששכנתי בקרבכם ואחס
ממרים כי אני מרבה זעם וא"כ לא
יעלה עליך לטובתך הוא וישמע העם את
הדבר הרע הזה שאין השכינה שורה
ומהלכת עמהם אלא המלאך א"כ כאן
לישראל שתי פרעניות האחת שלא ישרה
שכינתו בחוכם והשנית שישלח מלאך
לפני משה ולא שמו איש עדיו עליו
כאזלים והשם הרחמן מלא רחמים כאשר
ראה שהחאזלו ורואים בו ית' דוקא בכל
אופן וינחם ה' ויאמר פני ילכו והנחתי
לך כלומר לא אשלח עוד מלאך אלא אני
בעצמי אלך והנחתי לך וענהו הקב"ה
לטובה שלא יעזוב אותנו לעולם ויהיה
השגחתו תמיד עלינו ועוד הוסיף
והבטיח למשה רבינו שנהיה מובדלים
מכל האומות בזה ועוד שלא ישרה
שכינתו על אומות העולם כמ"ש ונפלינו
אני ועמך מכל העם אשר על פני
האדמה, ויאמר ה' אל משה גם את
הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת
חן בעיני ואדעך בשם והרי מאז
ההשגחה פרטית על כלל ישראל וכתיב
עמו אנכי בצרה שהקב"ה מנטער בצרתן
של ישראל וביעקב כתב אנכי ארד עמך
הגם שלפעמים הוא ירדה להקב"ה
כביכול לצאת לגלות אבל כבר הבטיח לנו
ולכן בכל מקום שבני ישראל שכינה עמהם.

ה' איש מלחמה כלום יש בכס מגיד זאת
וכו' ויש לדייק באיזה מקום עשו הגויים
מלחמה בשביל ישראל והלא בני ישראל
מעולם היו בגלות אבל מלחמה זו הם
יבאו ויטענו שטעו בשביל ישראל ויאמר
להם הקב"ה כי הקב"ה איש מלחמה
והוא הוא המסבב כל הסיבות סיבב כן
שיבאו וילחמו וה' איש מלחמה שעשה
בשביל ישראל וכמ"ש בחפלות כי הוא
לבדו מרום וקדוש פועל גבורות עושה
חדשות בעל מלחמות והבן.

ובענין השגחה פרטית בישראל אם הוא
על הכלל או על הפרט הנה זה
כמה שנים כתבתי בזה עיין מש"כ
בספרינו משנ"ה (מ"ז סי' פ"ח פר"ט)
ובקונטרס שערי המשנה ועוד כתבתי
בכמה מקומות מפחרים, ומיהו פטור
בלא כלום א"ל. והנה ביציאת מצרים
כתיב ועברתי בארץ מצרים זלילה הזה
והכחי כל בכור בארץ מצרים ובכל אלהי
מצרים אעשה שפטים אני ה' ובהגדה
ויוציאו ה' ממצרים וכו' ועברתי בארץ
מצרים זלילה הזה אני ולא מלאך, והכחי
כל בכור בארץ מצרים אני ולא שרף,
ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ולא
השליח אני ה'. ולאחר שחטאו ישראל
(שמות לג:א) ורצה הקב"ה למסור ההגה
ביד מלאך דכתיב שם וידבר ה' אל משה
לך עלה מזה אמה והעם אשר העלית
מארץ מצרים וגו' ושלחתי לפניך מלאך
וגרשתי את הכנעני האמרי וגו' אל ארץ
זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי

ובפרט הוא מאמו ית' וכו' ע"ש מה שהאריך וביארתי הדברים במקום אחר.

ומבואר בתורה בכתובים ואם תלמי עמי קרי והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי וישרתי אתכם שבע כחטאתיכם ופי' ז"ל מלשון מקרה כלומר שיאמרו שהנהגה הוא טבעית ולא בהשגחה פרטית אלא במקרה והלכתי עמכם בחמת קרי וישרתי אתכם שבע כחטאתכם כדי לראות שאין זה בדרך הטבע אלא בהשגחה ונראה למה דוקא שבע נגד בריאת העולם שהי' בשבעה ימים ולא הי' שום דבר במקרה אלא במאמר ה' ובהשגחה מיוחדת, המקרה במים עליומיו השם עבים רכובו המהלך על כנפי רוח עושה מלאכיו רוחו משרתיו אש לוחט יסד ארץ על מכוניה כל תמוט וגו' והמקרה לשון מקרה אבל אינו מקרה אלא שם עבים רכובו הכל בהשגחה.

ועוד (נראה שם כו: ב) ויאמר יצחק אל בנו מה זה מיהרת למלא בני ויאמר כי הקרה ה' אלקיך לפני ובתרגום ארום זמין, הנה שהמקרה נמי מה' אלקיך שזמן לו הקב"ה, והמקרה הוא רק כפי בני אדם והוא ההשגחה הנסתרת כלשון הקרא ואנכי הסתיר אסתיר את פני מהם וההשגחה הפרטית הוא הנגלה לעיני כל שהוא לנדיקים הראים לכך וכמ"ש ר' שמעון ז"ל (מעילה י"ו). ועיין בעל עקידה שער נ"ד שלש חלוקות בעיני ההנהגה ובעל העקידה פ' ט"ו

ואדרבה כבר הנחתי ממה שכחז המזייט בספרו בית אלקים (שער חסלה ט"ו דף כ"א ע"ב) שפעמים בחו"ל ההשגחה הפרטית אפילו גדולה מההשגחה שהקב"ה משגיח על עמו בארץ ישראל ולכן ראוי לאדם להיותו נותן אל לבו בזמן הגלות כי כל מה שיארע לו בזה העולם מנקיפת ארבע עד המיתה הכל מאמו ית' הוא, ויותר הוא משגיח עלינו בזמן היותנו בגלות ממה שהיה צריך להשגיח עלינו בזמן היותנו על אדמתנו ועל מלכותנו אלא שהוא מחנהג עמנו בהסתר פנים כחטאתינו באופן שיש למורדים וחוטאים שבינינו מקום לספק ולהרהר שמה לא בא הענין מאמו ית' וכו' והאיש המשכיל יודע ומבין כי כל מה שיקרה לנו בהיותנו בגלות הן כלל הן פרט, הכל מאמו ית' בהשגחתו עלינו, עושה נפלאות גדולות לבדו (מדרש פהלים קל"ו) שגם בעל הנס אינו מכיר בנסו, ואם ישגיח האדם ויהרהר בכל מה שקרה לישראל מזמן גלותם בכלל ובפרט יתאמת אללו ויראה בעניו ולבבו יבין כי הכל מאמו ית' בהשגחתו עליהם.

ומפני שראיתי בענין הדבר שנחפשט כפי כל ההמון גם החכמים בפרט חכמי הטבע שענין המגפה הוא הפסד האויר במקום ההוא מסכות ידועות, ומתערב עם האויר הנשאף לאדם ומזיקו באופן שמקרבין הדבר לטבע לכן ראיתי לכחוב מה שג"ל בענין, והוא כי אמת ויציב ונכון כי כל מה שיארע לאדם בכלל

מורי ל"א לנמלה הוא אומר לדקתך וגו' שמונומיה מזומנים לה בלא טורח ועס מי שאתה נשפט אתה דנו עד תהום רבה כגון שלך שטורח לבקש שם מונומיו ע"ש והנה להכל בהשגחה מנמלה עד ביצי כנים ושלך וקרני ראס.

ופשוט דההשגחה הוא על הפרט כמו על הכלל ועיין זדה לדרך במאמר הרביעי הכלל השניעי שכתב דהנסים וההשגחה הפרטית הוא יסוד התורה כלה ושאיין לו לאדם חלק בתורה עד שיאמין שכל דבריו ומקרינו כולם נסים, אין בהם כלל ממנהגו של עולם בין לרבים בין ליחיד (הובאו הדברים לעיל בסמוך) הרי מבואר דאין נפ"מ בין רבים ליחיד דידוע שכל דור ודור נעשו נסים ונפלאות ליחיד כמו לרבים.

וכתב עוד שם הנדה לדרך חייב לפרסם הנסים גם הנסתרים ברבים כאשר יבוא ציעודי התורה בעיני הצרכות והקללות כמו שאמר הכתוב ואמרו על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף. הגדול הזה ואמרו על אשר עזבו את צריח ה' אלקי אבותם אשר כרת עמם בהוציאו אותם מארץ מצרים, כדי שיחפרסם הדבר לכל האומות שהוא מאת השם יתברך עכ"ל הנדה לדרך. הרי דיש מלצה לפרסם שידעו כל האומות שהוא מאת השם יתברך ואז יתקדש שמו אבל אם יבאו ישראל ואמרו לאומות שהוא דרך הטבע ואדרכה כחי ועוצם ידי והכלי זיין והנשק שלהם הצליח

ועיין ספר חינוך בית יהודה (מהגה"ק ר' יעקב בני יאליש ז"ל) ל"ו פרקים דברים נפלאים בעיני ההשגחה.

ומרן הגה"ק בעל ד"ח צפ' מקץ אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו וגו' וא"א לשום נבדל לחיות בלתי שהבורא צ"ה מחיה חן אותו והכל בהשגחה הגם שהרמז"ם ז"ל דעת אחרת לו בזה אבל באמת לפי דעת חז"ל אפילו נפור לא ניגוד בלתי השגחה למעלה וכפי הידוע שכל מעשה בראשית המה בשביל האדם וכו' ע"ש.

וביאור דבריו דצירושלמי (שניעיה פ"ט, הובא בע"ז ע"ז ע"ב סוד"ה דימוס) מבואר היפוך דעת הרמז"ם ז"ל במעשה דרשב"י אחר דנפק ממערתא חמא חד זד עופות שמע בה קלא כד הוה אמרה דימוס הוה פסגה פי' כשאמר דימוס נמלט העוף מן הליד ומן הפח וכד הוה אמר ספיקולא הוה מחנלא פי' אז היה מחלכד בפח, ודימוס הוה לשון רחמים, ומבואר דגם על עוף הבת קול מכריו אם ליפול בפח או להינצל והכל בהשגחה פרטית ולא במקרה שהוא עכ"פ השגחה טבעית.

ובגמ' חולין (פ"ג ע"א) ר' יוחנן כי הוה חזי שלך אמר משפטיך תהום רבה כי הוה חזי נמלה אמר לדקתך כהררי א-ל ופרש"י ומשפטיך אף בתהום רבה שזמנת שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת היס להמית המזומנים למות, לשון

זה היפוך התורה כי הכל משמים והקב"ה הוא בעל מלחמות ועוד דאז לא יתקדש ש"ש כלום ואדרבה יניקו עוד לבני ישראל ח"ו והבן כי הוא נקודה נפלאה מאד בדרכי התורה.

ומעתה נבא לנקודה אשר מעולם נחממתי מלכתוב בזה כי דבר זה הוא נקודה מאד עדונה ומסוכנת והרבה נכשלו בה בחשבם שיש ח"ו כח או כחות אחרים בעולם שאין כביכול השגחה עליהם מה' ודבר זה הוא בכלל ע"ו כי ה' הוא אלקים בשמים ובארץ אלקי העולם ואלקי האלקים אין עוד מלבדו ואין שום כח בעולם שלא בא מכחו יח"ש, גבוה מכל גבוה ועליון מכל עליון ומכל חביון והוא לבדו יוצר אחד והוא היה לכל קדם ועל כן נקרא אלקי קדם ועשה הכל מאין וכל הבריאה ברא בלי דבר, וע"ו מברכין בכל יום יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא את הכל.

ובגמ' ברכות (דף י"א) מאי מברך אמר ר' יעקב יוצר אור ובורא חשך ופריך ולימא יוצר אור ובורא נוגה כדכתיב קאמרינן, אלא מעתה עושה שלום ובורא רע (ישפיה מ"ה) מי קאמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל לישנא מעליא וכו' ועיין רש"י כתיב בקרא יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע ובטוש"ע ס'י נ"ט ברכה ראשונה וכו' וכחז הב"י וכחזו חלמידי רבינו יונה שהטעם שהתקינו להזכיר מדת לילה ביום ומדת יום בלילה לאפוקי מההוא

מינאה דאמר מי שנברא אור לא ברא חושך וכו' ומיהו מלשון ששינו חז"ל בורא הכל דייקו בלשונם להודיע דברא את הכל ולכבודו ואין דבר שלא ברא ובקרא בורא רע שהוא ג"כ ברא והוא הסט"א וכל המחנה דליה. ועוד שם כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות עושה חדשות בעל מלחמות זורע נדקות מלמיה ישועות וכו' הכל לבדו ולא כח אחר זולתו. ועיין בשיר יחוד באריכות.

בקיצור כל מה שנברא בעולם הזה וכל כחות בעולם המימינים והמשמאילים והן רוח טהרה ורוח הטומאה המזיקין ומלאכי חבלה והסט"א וכל מין כח במציאות הכל מקבל כחו מאת השי"ת ב"ה וב"ש וכמ"ש ואתה מחיה את כולם כמ"ש דוד המע"ה ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל, וכל המאמין ח"ו שיש איה כח בעולם שנברא או שפועל לעצמו הרי בכלל מינות ועובד ע"ו וזה פשוט וברור מאד. ולכן מי שמאמין ח"ו שהסט"א הוא כח ומושל שיש לה שליטה עצמית הרי זה מקצץ בנטיעות כאלו עובד לאלהי אחר. ואנחנו בני ישראל המאמין אומרים פעמים בכל יום שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.

ועיין רש"י עה"ת (בראשית ו:יט) ומכל החי אפילו שדים (והוא מחז"ל חגיגה ט"ו) והרי דאפילו הם בכלל בעלי חי שנברא הקב"ה וצבעה"ת הביאו ממ"ר שראש שיקרא להכנס לחבה אמר לו נח

לך ובקש לך בן זוגך לפי שכל הנכנסין הן איש ואשתו הלך ומצא פחתא שהוא ממונה על בני אדם להפחיתם ולחסר ממונם אמר לו מינסבת לי אמר לו מה חתן לי אי מנסיבנא לך א"ל כל מה דמרוחנא אינסיבא ליה מיד נכנסו לחיבה והיינו דאמרי אינשי מה דמסגל שיקרא פחתא נסבא מסגל לשון סגולה עכ"ל. וכשיצאו מן החיבה (ט:ח-י) ואני הנני מקים את בריתי אחכם וגו' ואת כל נפש החיה אשר אחכם בעוף בצבחה ובכל חית הארץ אחכם פרש"י להביא את המזיקין שאינן בכלל החיה אשר אחכם שאין הלוכח עם הצבחות. הנה דהכניסן אל החיבה והוציאן והקיס גם עמהם ברית להחיותן ואי לא שהכניסן לחיבה נאצדו בצבול.

וח"ל החסד לאצרהם מעין ראשון (נהר י') תחלת כל דבר אמונה קבוע לנו שאין ספק שכל מה שנאמר שפע וקיום והויה וחיות כל כיוצא בזה הכל הוא בסוד הארץ אין סוף יתברך בהנאללים והנצבאים והיצורים והנעשים טהורים וטמאים אפילו שנאמר שהנהגה עתה מאור נסתם והספירות ציוצב בגלות הזה וכיוצא בזה אין שום הארה מועטת או מרובה או פעולה קטנה או גדולה שלא תהיה מן הארת האין סוף המתפשטת מלמעלה עד סוף כל המדרגות, מפני שאין שום תנועה קלה או גדולה שלא תהיה מהארת א"ס לכל נמצא וכל חיות הנמצאים אינם אלא מאתו יתעלה והוא מאיר בהם והוא כמשל צמים הצנוים

מהיכלות וחדרים אלו בתוך אלו ואלו למעלה מאלו מהם חשוכים מהם מאירים מהם אורם רב מהם אורם מועט ולא יעלה בדעת שום נצרא שיש אור בצמים ההם כי אם מהשמש המאיר לכל מאיר, אמנם מה שיעדר אורם או יוסיף וכו' הכל חלוי כפי מה שניצון השמש יכנס עליהם אם רב אם מעט והוא סוד ההנהגה וכל מיני הארות שנמצא במציאות הכל מאיר מצד הא"ס השופע מאורו תמיד במציאות שהיה מאתו יתעלה והוא המחייב הכל והמהווה הכל ואין שום דבר חוץ ממנו ולא שום נמצא מצדעדי רצונו ולא שום נצרא שיצרא זולתו מכתו בצוונה ולא במקרה ברצון ולא בחיוב והוא מחיה כל הויה ונותן שיעור וקצבה ומדה לכל נמצא כמה יהא שעורו וכמה יהא דקותו וזכותו ועד כמה יהא שיעור קומתו וכמה יהא כח פעולתם, ועיין שו"ת ריב"ש סי' מ"ה.

ודע כי אמת שיש בעולם הזה כחות רבים ושונים והוא שלאחר בריאת העולם הקב"ה ברא עולמו וכל אשר בה, ברא גם כחות רבים למיניהם ולא ראוי זה כראוי זה ולא פעולות זה כפעולות זה הנד השוה שבהם שכולם נצראו ע"י צ"ה ולעשות רצונו ולא זולתו כי הוא הנותן להם כח וחיות לפעול כפעולתם, וכמו שתקנו חז"ל בצרכה שהכל ברא לכבודו ולאחר שבא הסמא"ל על חוה נולדו הקליפות ולאחר שחטא האדם נולדו עי"ז החטא קליפות וכמה שדין ורוחין ופגעין ובגמ' עירובין י"ח ע"ב

שע"י חפנית חשרה עליו שכינה דהא
מדה טובה יחירה על מדת פורענות
ואנו צועקין על כך ואין אנו נענין אבל
מה אעשה וכו'.

והנה מעשה אוב וידעוני ומעשה כשפים
ושדים ורוח הטומאה הכל הם
מקט"א ר"ל ושרשם וקודם מנחש
הקדמוני שג"כ נברא בששח ימי בראשית
והוא היצ"ה"ר והוא המלאך המות והוא
המקטרג והמשטין וצוה"ק (פקודי דף
רס"ג-ג) רבי שמעון פתח וכו' והנחש
היה ערום וכו' דכמה קטרין ודרגין איח
ליצ"ה"ר נחש עקלתון שטן מלאך המות,
יצ"ה"ר והא אוקמוה דאע"ג דבשמהן אלין
אקרי, שבע שמהן אינון ליה, שטן, טמא,
שונא, אבן מכשול, ערל, רע, נפוני, אלין
אינון שבע שמהן לקבל שבע דרגין
שהיכלין דיליה דכלהו מסטרא מסאבא
דקאמרן, לקבל אלין שבעה שמהן אינון
דאיכרי בהו גיהנם, אחר דאיחדנו ביה
חייבא דעלמא, וכו' והא אוקימנא דכמה
דאיח דרגין והיכלין לקטר קדושה הכי
נמי לקטר מסאבא וכלהו משחכחי ושלטי
בעלמא בקטר מסאבא ע"ש.

וכל כחות הטומאה והרוחות והשדים
באין מקין (וזהר ח"א ל"ו) ובמשנה
ו"א אף המזיקין נבראו בע"ש, והם רצו
להחלש בגוף ולא יכלו ועיין זוהר (ח"א
י"ד) כיון דאחוקדש יומא אשתאר בריאה
דרוחין דלא אחברי לו גופא, ומבאר שם
דכי לא ידע הקב"ה להפענב ולקדש
היום עד שיברא להם גוף, ושם (דף מ"ז

ק"ל שנה שיסב אדה"ר בחפניתו הוליד
רוחין ושדין ולילין ופרש"י מיני מזיקין.

וכך כחצו המפרשים ג' כחות של מלאכי
חבלה נבראו בעולם כח אחת נבראו
כשצא נחש על חוה, והכח שניה מנגעי
אדה"ר של ק"ל שנה והכח הג' נברא
מהם שפריס ורביס, ונחפשו בעולם
והמה רביס, ובאמת כי מלאכי חבלה
אינון השדים והם שני דברים נפרדים,
כגון מזי רעב לחומי רשף וקטב מרירי
ושן בהמות וחמת וזחלי עפר פח יקוש
דבר באופל יהלוך קטב ישוד נהרים ולכל
המציאות האלו מבואר בזוהר בראשית
שהם נבראו לצורך העולם להוכיח בהם
בני אדם (מס"ל מ"ו נהר י"ו).

וגם בשדים יש כמה מינים, א) שנוולדו
ע"ש בין השמשות, ב) שנוולדו
מתערבות זכר אדם עם נקבותיהם,
וצגמ' (מנהדין ס"ה) ודורש אל המחיס
זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית
הקברות כדי שחשרה עליו רוח טומאה
וכשהיה ר"ע מגיע למקרא זה היה זוכה
ומה המרעיב עצמו כדי שחשרה עליו
רוח טומאה שורה עליו רוח טומאה
המרעיב עצמו כדי שחשרה עליו רוח
טהרה על אחת כמה וכמה אבל מה
נעשה שטווחינו גרמו לנו שנאמר כי אם
עוונתיכם היו מבדילים ביניכם לבין
אלקיכם (ישעיה נט) ופרש"י שחשרה עליו
רוח טומאה שד של בית הקברות יהא
אוהבו ומסייעו בכשפיו, רוח טהרה,
נבואת שכינה אעכ"ו שהיא המדה נוחת

ואמרו ז"ל חולין (ו' ע"ג) אין עוד מלכדו (דברים ד') א"ר חנינא ואפילו כשפים ההיא איתחא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתומיה כרעיה דר' חנינא אמר לה שקולי לא מסחייע מילתך אין עוד מלכדו כתיב ופריך והאמר ר' יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחיסין פמליא של מעלה ומשני שאני ר' חנינא דנפישא זכותיה, ועיין רש"י שמכחיסין פמליא של מעלה שלא גזרו על אדם למות והוא מת ע"י כשפים.

ובשו"ת הריב"ש (סי' נ"ב) ודאי לשון כחש הוא לפי שמשיני על ידי

כשפים טבע הדבר המסודר מן השמים ולעשות מן המטה נחש כמו שעשו חרטומי מזרים בלהמיהם, שהם מעשה כשפים ואמרו רז"ל במדרש שהם נעשים ע"י מלאכי חבלה והמלה מגזרת אש לוחט להבה חלהט רשעים והענין כי הם נעשים ע"י מלאכי אש מלהטט בה, וכתב הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה שאולי יקראו כן המלאכים השוכנים באויר היסודות שקורין אותם שדים והם ממונים על האומות כמו שכתוב בדניאל שר פרס ושר יון ואמרו ז"ל אין אומה נופלת עד שנופל שר שלה חבלה, כענין שכתוב יפקוד ה' על לבא המרום במרום, ועל מלכי האדמה באדמה אחר כן ואמרו במדרש ונסו הנללים אלו שרי אומות העולם והמלאכים שלהם כי הם כל על האומות אבל בלטיהם אמרו שהם מעשה שדים והם בעלי גופות מאויר שאינו נרגש והארץ שם היאך וצמה הם

ע"כ ומ"ח ע"א) בשעתא דאחזריאן אחקדש יומא ואשחארו בלא גופא, ואלו הם בריות שלא נגמרו ולפי שלא נגמרו הם פגומים ולא שורה בהם ה', ומיהו אמרו ז"ל דידועים עתידות כמלאכי השרת, והנה אין כאן מקום לזרר כל הענינים אלו אבל מהם המה הנקראים סטרא אחרא וחוטפין הקדושה שבלי קדושה אין להם חיים כלל אבל אין להם כח עצמי כלל ושלטון שלהם הוא מה שחוטפין מאנשים המצות וכיוצא בזה והוה סוד השעיר לעזזאל שנשלח כמבואר בחז"ל.

וכבר ביאר בחס"ל (מ"ו נהר י"ח) דאטו הקב"ה כניכול לא היה יודע לעבד את השבת עד שיעשה להם גופים ופי' שאלו הם נשמות מסטרא דשמלא ונודע קדימת הקדושה אל החיצונים וכשגמר כל מעשה בראשית של הקדושה התחילה החיצונית להוציא גם כחותיה והם המזיקין למשפחותיהם ואלו ה' הקב"ה מניחם שחגמר מלאכתן היתה חילונית מתחזקות בעולם שכשם שגמר הבריאה בקדושה הוא סוף המדרגות למעלה ברוחי גם היא היתה סוף המדרגות בגשמי ונמצאת שהיתה שליטה בעולם בכל ההיות ולא אפשר לאדם להחקדש על ידם ולכן כאשר בא להוציא אלו הנשמות כדי שלא יחלצו בגופים הקדים הקב"ה קדושת שבת ונשאלו בריותיה במציאות עצמה ואין להם אחיזה בגשם כלל שאין להם גוף וחומר ונשאלו יסודות גרועים ע"ש.

וכן מעשה דאיתו חסיד שלן צביה"ק ליל ר"ה. ועיין חס"ל (מעין שניעי מנהר י"ד עד עד נהר כ"ו) בענין מהות השדים ומעשיהם ואין כאן מקומו להאריך בזה.

בקיצור פשוט דגם הסט"א חיומה וכחומיה וגם שאר מחצלים ומזיקין כולם מה' וליח להו מגרמיהו כלום אלא שהם נבראו לענוש צנ"א ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא והם המענשים את העוזרים על דרך ה' ולפי שאם לא יחטאו בני אדם אין להם חיות כלל ושום קיום ולכן הם עושים פעולות לפחות צנ"א לחטוא ולחטוף מהם המלות והקדושה כדי להחיות את עצמם כעין לסטים שמלטסם את הצריות להחיות את נפשו.

ומבואר עוד בזוהר שהסט"א אין לה שליטה בצרף ישראל רק בצו"ל והטעם נראה דצרף ישראל עיני ה' אליך זה מראשית השנה ועד אחרית שנה ואין שם שום שולט אחר ולכן אין להסט"א שם שום כח אצל צו"ל שהשלטון חתם ע' שרים כידוע וכמבואר בש"ס ולכן שפיר יש לה אחיזה לסט"א בשלטונה החו"ל והבן. ועיין זוהר פ' האזינו (רס"ו) זכאה חולקיהו דישאל מכל עמין עכו"ם דהא כל שאר עמין אחיהיבו לרברבן ממנן בשלטנותא עליהו וישאל קדישין זכאה חולקיהו בעלמא דין ובעלמא דאחי דלא יהב לון קצ"ה לא למלאכה ולא לשליטא אחרא, אלא הוא יחיד להון לחולקיהו הה"ד כי חלק ה' עמו.

משנים הדברים וזכאה זמן המירו לשאל בהם ולהשביע אותם וחילוק בין העושה מעשה לאינו עושה מעשה ע"ש.

והסברתי קצת דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא ומלכותא דארעא יש להם סודות המלכות אשר אין מגלין לכל אדם ומ"מ ידועים הם להשרים ולפעמים אחד משרי המדינה שיש לו חבר או ידיד וראה בסודות המלוכה מה שהוא על ידו או חבירו שגזרה עליו וילכד זה הולך זה השר והודיעו והרי זה הודיעו מה שידע ממלכות ומיהו כמו כן יש שאינם שרים אלא משמשים וכיוצא או שהם גונבים עצמן בפנים או שומעין מאחורי הפרגוד סודות המלוכה ומוכרים אותם ומודיעים לאחרים וידוע דהגנב והלוקח שניהם חייבים מ"מ אין נמנעים בשביל זה מלגנוב.

וכן יש מהסט"א והשדים ששומטים עד חתם הפרגוד לקלות גופן שהם דקים חכים צלי חומר וזני אדם לכובד החומר אינם יכולים להגיע שמה ומה"ט אמרו חז"ל שידועים עמידות כמלאכי השרת ושומעין דברים וכעין שעשה ר' ישמעאל כה"ג בטרה שפלה בסילודים ושמע מאחורי הפרגוד מה ששמע, כן הם שטים ושומעין מאחורי הפרגוד ומגלים לבני אדם המקטרין ומזכין להם שעי"ז יש להם חיות וכמ"ש לעיל וא"כ זה נקרא מסט"א שהם חוטפין וגונבין וזה מסטרא דקדושה שעולין ושומעין

רצ וערב רצ נקראים ע' שרים ערצוביא
 זישא של לילית שהולידה אותם מיחוד
 סמאל"ל והם בשפל המדרגות נגד ע'
 אומות שאין שום שר כנגד ארץ ישראל
 שהרי אין להם חלק בארץ אמנם בחו"ל
 ניתן להם שליטתם והם כל אחד מהם
 מגיע עד שטח הרקיע העליון ואם
 יתגלגל חלק הרקיע ההוא אוחז חלק
 הרקיע ישפיע חלקו אמנם הרקיע שכנגד
 א"י אין לו שום שליטה בארץ ישראל
 מפני שהם יונקים מהשר אשר עליהם
 הם כח מדרגות הקודש עשרה כחרי
 קדושים שהם נפתחים על א"י ממש
 פתח היכל לבנת הספיר אינו לשום גבול
 אלא לגבול ארץ ישראל ולכך אורח דאר"י
 מחכים בסוד חכמת שלמה השולט בה
 ואורח ח"ל סתם כולו חילון שהקליפות
 שולטות בה.

גהר (צ) זיאר שם שיש מול לעכו"ם ואין
 מול לישראל כיון שאין להם שר אלא
 הם יונקים מלמעלה מפתח היכל לבנת
 הספיר ומעלה ומטה אין להם אחיזה בו
 כלל ח"ס האמונה החקוע בסוד שמע
 וברוך ואוחז והולך וכלל מא"ס ואין שום
 שליטה לרקיעים וכוכבים ומזלות בא"י
 משא"כ בחו"ל וכאשר יעבור הגבול
 ובהיותו בא"י נופל כמו וכאשר יעבור
 ויכנס אל גבול העמים ידלק ויתלהב כמו.

ומיהו מזינו לפעמים מעשיהם לטובה
 והשתמשו חכמים בשדים וכמו
 שמזינו ביוסף שידא (עירונין מ"ג) בהני
 שב שמעתיחא דאיחאמרן בצפרא בשבתא

והרמב"ן ז"ל עה"ת (ויקרא יח:כה)
 והענין כי השם הנכבד ברא
 הכל ושם כח התחמונים בעליונים ונחל
 כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומול
 ידוע כאשר נודע באטמגנינות, וכו'.
 והנה השם הנכבד הוא אלקי האלקים
 ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ
 ישראל אמנעות הישוב היא נחלת ה'
 מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן
 המלאכים קנין שוטר ומושל בהנחילו
 אחה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו
 וזה שאמר (שמות יט:ה) והייתם לי סגולה
 מכל העמים כי לי כל הארץ, וכתיב
 (ירמ' יא:א) והייתם לי לעם ואנכי אהיה
 לכם לאלקים, לא שחיהו אחס אל אלהים
 אחרים כלל.

והנה בחו"ל אע"פ שהכל לשם הנכבד
 אין טהרה בה שלמה בעבור
 המשרתים המושלים עליה והעמים
 תועים אחרי שריהם לעבוד גם אותם,
 ולכך יאמר הכחוד אלקי כל הארץ יקרא
 כי הוא אלקי האלקים המושל על הכל
 והוא יפקוד בסוף על כל צבא המרום
 במרום, להסיר ממשלת העליונים ולהרום
 מערכת המשרתים ואחרי כן יפקוד על
 מלכי האדמה באדמה. וכ"כ הרמב"ן
 בכמה מקומות ועיין פ' לך לך (בראשית
 טו:יג) כי גר יהיה זרעך ע"ש.

ושטו עיני וראיתי קדוש אחד מדבר
 בספר חסד לאברהם (אזולאי, מעין
 שטי עין גנים נהר א') לבאר ענין ע' שרים
 ושליטתם דסוד לילית נקרא אימא דערב

מכל מקום דסוף סוף נס הי' להם אלא כיון שאין ראויים בא הנס ע"י שד ואם היו ראויים בא ע"י מלאך. אבל מ"מ גם על ידם אם בא להצלת ישראל הוא הנס אלא שרצונו שיבא ע"י מלאך ואם בא ע"י יבא מכל מקום.

וחזון הרביעי בחסל"א (הנ"ל נהר כ')
בביאור מה שפיר ר"ל [השדים]
אוכלים ושוחים כבני אדם יש לדקדק מה מציאותם וכו' מפני שברע"א מהימנא נראה שיש מהם יהודים וכן מעידים אותם שהם העוסקים בחכמת השדים וכו' ויש גם יהודים ר"ל מאמינים באמונת ישראל וחז"ל פ"י שאין מזכירין ש"ש לבטלה וכו' והנה אין ספק שיש להם רוחות לילית וסמא"ל ויש בצד הקליפה הטובה המשועבדת אל הקדושה ומשתעבדים אל הכשרים שבישראל כמעשה דיוסף שידא היות שיש שפיר חכם בקי בחכמת השדים וכמעשה בן חמליון ומצינו שעמדו לדון לפני ר' פפא וקיימו גזירת דינו וע"ש מה שהאריך אי יש להם שאירות בעוה"ב.

וממילא יובן נמי מה שרציתם לדעת בנסים הבאים על ידיהם, שהרי מבואר מדברי רבותינו ז"ל מבין חמליון הנ"ל אלא שזה רק בעוה"ה בשעה שאין ראוי לנס ע"י מלאך ואז בא ע"י אחד מהפחותים וכבר ראינו להרלב"ג (שמואל א' קפ"י) הפטורה על ס' קרם) שכתב על וישלח ה' את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל כתב הרלב"ג, ח"ל.

קמיה דרב חסדא בסורא, בהדי פמיא בשבחה קמיה דרבא בפומבדיתא אמר דילמא יוסף שידא אמרינהו ללא מינטר שבחה וקבלו מימיה, ובטוש"ע יו"ד סי' קע"ט בש"ך סק"א הביא בשם פסקי מהר"א דמותר לחולה לדרוש בכשפים וקוסמים ומהרש"ל בחשו"ב סי' ג' חלק עליו דרק בחולה שיש בו סכנה מותר ואם בא לו החולי ע"י כישוף מותר ועיין באה"ט ובתש" משכנות יעקב סי' ל"ט למד זכות על הנוהגים לשאל ומ"מ שומר נפשו ירחק מהם, וזה ליחיד אבל לרבים מצינו בשאל המלך ששאל בהם, בעת צרה ולא נענש על זה, ועיין שו"ת הריב"ש סי' ז"ב.

וגדולה מזו מצינו במס' מעילה (י"ז ע"ב) שהלכו ר"ש בן יוחאי ור"א בר' יוסי לבטל גזירת המלכות וינא לקראתו בן חמליון [ופרש"י שד שקורין נוטיון] ואמר רזונכס אבא עמכס בכה ר' שמעון ואמר מה שפסה של בית אבא נודמן לה מלאך ג' פעמים ואני לא פעם אחת יבא הנס מכל מקום, קדים הוא על בצרמיה דקיסר כי מטא ההס אמר בן חמליון לא בן חמליון לא וכיון דקרו ליה נפיק אזל, פ"י שאמר השד רזונכס שאבא עמכס ויבא הנס על ידי בכה ר"ש ואמר הגר שפחה אברהם נודמן לה מלאך שלש פעמים ואני איני ראוי שיזדמן לי פעם אחת יבא הנס מכל מקום ע"י הדיוט זה ע"ש בחוס' ד"ה אמר, ומבואר דכיון דלא היו ראויים שיבא הנס ע"י מלאך בא הנס ע"י שד ומ"מ קרא לו יבא הנס

הוא ואיני יכול לפשוט את ידי בו עיין
מקור חסד.

ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל עה"מ ס'
עקב (דברים ע:ה) עה"פ לא
צדקתך אחרי שהזוהר שלא מחשוב כמי
ועולם ידי עשה לי רק תדע כי הנצוחים
צמלחמה השם נתן לך הכח ההוא
והערים הנצורות אשר תלכדו השם
צכודו עשה לכם כן בנס מפורסם
מאמו, חזר והזוהר לא מחשוב כי עשה
ה' עמך כל זה צדקתך כי לא עשה לכם
רק צרשעת הגוים האלה וכו' לא
צדקתך שמהיה לדיק צמעשה ולא אפילו
בלב ישר שהיה לך רק צרשעת הגוים
אצדו הם ובעבור שצועת אצותיך ירשת
את הארץ, כי אין הצטא שלך יכול לצטל
המתנה שנתן לאצותיך כי צצועה נתנה
להם ע"כ. ומצואר דלא תאמרו כמי
ועולם ידי אלא מלחמות ה' עשה, ונתן
לכם כח הגם כי אינכם ראויים לזה מ"מ
צרשעת הגוים וצצביל הצצועה אשר
נצבע ה' לאצותינו ואין כח צצטא לצטל
הצצועה מליחת לנו ארץ ישראל.

ידימה שלא זכר אלו הארבעה כי אם
לצאר שמרוב חסדי ה' היה
שהושיע את ישראל מאויביהם פעם על
יד הצלמי שלמים מאד אע"פ שלא היו
ראויים לזה מצד עצמם כמו הענין ירבעל
ויפתח כי ירבעל הי עובדי עבודה זרה
כשקרא השם אליו להושיע את ישראל
ויפתח ג"כ לא ראינו מעלה כי אם
צגבורה, ופעם הושיע ע"י שלמים מאד
כמו הענין צצדן ושמואל. חזה היה
מעולם ההשגחה האלקית צישראל כי
כשהיה אפשר שיהיה צימיהם איש שלם
ראוי שיעשה נס על ידו הקימהו עליהם
לשופטם והושיעם, וכשלא היה צימיהם
איש צזה תמאר הושיעם ג"כ ע"י צלמי
שלם ואם אינו ראוי לכך, מצד יתרון
השגחתו על ישראל וכאילו אמר זה
להורות להם כי לא יצטרכו למלך להלחם
מלחמותיהם כי ה' אלקי ישראל הוא
מלכם ויושיעם כאשר יצובו אליו כמו
שעשה צימי השופטים ששלח להם
שופטים להושיעם, ואם יסורו מדרכי
התורה לא יועיל להם המלך, ע"ש.

ובס"ח (סי' תקמ"ט) כתב ופעמים תמצא
שנסיים נעשו לרשעים כמו
לצדיקים מפני שזכו אצותיהם כי עזיהו
יוחס היו לצדיקים וראויים שזרעם
יתקיים בעולם ואחו היה ראוי ליכרות
הוא חרעו והקצ"ה אמר איך אעשה לזה
שחייב כליה אלא אזכור את אצותי
בעבור שאצותי עשו הטוב והישר צעיני
(ובצ"ר ר"ס ס"ג) אמרו מלה"ש לפני
הקצ"ה ווי שמלך אחו, א"ל צן יוחם

וחזון הרבייתי להגאון בעל מחנה חיים
צשערי חיים (פי' על מהלים קמט:ד)
כי רוצה ה' צעמו ח"ל הקצ"ה נצבע
צשמו הגדול שנצח ישראל לא יכז
שיעמידם לעד לעולם כאשר שמים
עומדים לפניו כן יעמוד שם ישראל
לפניו, כמו אף גם זאת צהיוחס צארץ
אצותיהם לא מאסתים ולא געלתיים
לכלותם, וצכל עת וצכל צרה וצוקה

וחא חזי מש"כ רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל פ' האזינו (לנ"מ) כי אשא אל שמים ידי. על דרך הפשט ענין שבועה בכסאו וכו' ועל דרך האמת בעבור כי בעת הגלות וכו' והנה השירה הזאת אשר בנו לעד אמת ונאמן חגיג צביאור כל המולאות אוחנו הזכירה מחלה החמד שעשה עמנו הקב"ה מאז שלקחנו לחלקו והזכירה הטובות שעשה לנו במדבר ואשר הנחילנו ארצות הגוים הגדולים והעצומים ורוב הטובה והעושר והכבוד אשר הנחילנו בה וכי מרוב כל טובה מרדו בה לעבוד עו"כ והזכירה הכעס וכו' ואחרי כן פור אוחס בכל רוח ופאה, וידוע כי כל זה נחקיים ויהי כן ואמרה השירה כי בסוף ישיב נקם לזריו ולמשנאיו ישלם.

והטעם כי הם עשו עמנו כל הרעות לשנאתו של הקב"ה כי לא ישנאו את ישראל בעבור שעשו ע"ז כהם, רק שלא יעשו כמעשיהם ויעבדו את הקב"ה וישמרו את מצותיו ולא יתחמנו בהם, ולא יאכלו מזבחייהם ויבזו עכו"ם שלהם, ויבצעו אותה ממקומותיהם וכענין שאמר כי עליך הורגנו כל היום אם כן לשנאתו של הקב"ה יעשו בנו כל הרעות האלה והם זריו ומשנאיו. ועליו להנקם מהם וזה דבר ברור כי על הגאולה העתידה יבטיח כי צבנין בית שני לא הרנינו גוים. רק לעגו עליהם מה היהודים האמללים עושים והיו גדוליהם עובדים בהיכל מלך צבל וכולם משועבדים לו ובימים ההם לא השיב נקם לזריו ולא כפר אדמתו עמו.

יעמוד הקב"ה עוזרים ומושיעים לישראל רק ההבדל יש אם בני ישראל זכאים יעמוד הקב"ה שיהיה הגואל איש נדיק או אשה נדקת כמו מרדכי ואסתר וכדומה אבל אם אינם זכאים מעמיד הקב"ה איזה בן פריץ בעל עבירה אשר הוא המושיע לישראל להראות מנהיג לפי הדור לפעמים הקים ד' שמואל ולפעמים יפתח הגלעדי בן זונה וכדומה המסתכל יראה פלאים שלפעמים בא ישועה על ידי עוכר ישראל והכי יפלא מה' להעמיד איש נדיק רק בא לזה האות שממקום שבה הרפואה נגלה כמה גדלו העונות ע"ש.

ובאמת כי הם דברי הגמרא מעילה הנ"ל מכן חמליון ופלא שהביא מיפתח ולא מגמרא זו וגם מהראשונים הנ"ל. עכ"פ מבואר דהקב"ה לא יעזוב ולא יטוש את עמו בעבור הגדול שמו ומושיען בעת צרה אם ראויים או לא ולפעמים בזכותם ולפעמים בזכות אבותיהם ולפעמים אם אין להם שום זכותם עכ"פ ברשעת הגוים אלא שאופן הישועה אם הוא ע"י נדיקים או ח"ו רשעים או אפילו שדים וכיוצא בו תלוי כמה הם זכאים באותה שעה אבל מ"מ פשוט דזה הוא נקם לכלל ישראל.

והיות כי אמרו ז"ל על הפסוק נחמו נחמו לקמה בכפלים נחמס פי שנים ובעונ"ה עבר עלינו כוס התרעלה לכן צרנוני במכתבי זה לכחוב מה שמצאתי דברי נחמה לישראל בעת הזאת

רהבה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא ית' יעשה בנו בתוכחות חמה אבל לא ישבית זכרנו וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה ויכפר על חטאתינו למען שמו אם כן השירה הזאת הנטחה מבוארת בגאולה העמידה על כרחן של מינין וכך הזכירו בספרי. גדולה שירה זו שיש בה עכשיו וכו' ואלו היחה השירה הזאת מכתב אחד מן החוים בכוכבים שהגיד מראשית אחרית כן היה ראוי להאמין בה מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה לא נפל דבר אחד, ואף כי אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי חלקים מפי נביאו הנאמן בכל ביתו אשר לא היה לפניו ואחריו כמוהו עליו השלום עכ"ל הרמב"ן ז"ל.

והאמת הוא כי לא הי' כל אלו הצרות ושפיכת דמים וההריגות שעשו העכו"ם כמו בדורינו אנו וכל הגוים השתחפו בכליון שונאי ישראל אשר כמעט לא השאיר לנו שריד לולי רוב רחמיו וחסדיו והרנינו גוים על דור הזה נאמרה כי דם עבדיו יקום ששפכו ולכן ודאי על עכשיו לדורינו השפל השבור והרעון נאמר שלא יעשה תנאים אלא יגאלנו בכל אופן. ונראה הדבר פשוט כן שהרי אמרו ז"ל אני ה' בעתה אחישנה ודרשו (פניהדין ז"ח וירושלמי תענית פ"א ה"א) זכו אחישנה לא זכו בעתה והמבואר שבעתה יבא אפילו לא זכו והיינו בלא תשובה דבתשובה הרי הם זכו ואחישנה ולכן פשוט דבעתה אין כאן תנאי בתשובה אלא בא העת לגאלנו.

ודע דהנטחה זו רק על הגאולה שחיי' בכל אופן בין יעשו תשובה או לא יעשו דבעתה עכ"פ יבא הגואל אבל על ארץ ישראל כתב הרמב"ן ז"ל שהוא

והנהב רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא ית' יעשה בנו בתוכחות חמה אבל לא ישבית זכרנו וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה ויכפר על חטאתינו למען שמו אם כן השירה הזאת הנטחה מבוארת בגאולה העמידה על כרחן של מינין וכך הזכירו בספרי. גדולה שירה זו שיש בה עכשיו וכו' ואלו היחה השירה הזאת מכתב אחד מן החוים בכוכבים שהגיד מראשית אחרית כן היה ראוי להאמין בה מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה לא נפל דבר אחד, ואף כי אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי חלקים מפי נביאו הנאמן בכל ביתו אשר לא היה לפניו ואחריו כמוהו עליו השלום עכ"ל הרמב"ן ז"ל.

וכרגע ראיתי בצדה לדרך המאמר החמישי הכלל השלישי פ"ד שהביא רמזים שבתורה ולבסוף הביא גדולה מכל אלה שירת האזינו שאמרה אדון הנביאים ע"ה והעתיק כמעט אות באות מלשון הרמב"ן ז"ל אף כי לא הזכיר כי הוא העתק מ"מ הרואה יראה שזה ממש לשונו ועכ"פ הרי הסכים עמו שזה הראי' הכי גדולה מכל הראיות וכחז ג"כ כי באחרית הימים ישיב נקם לנריו ואין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה רק הוא שטר עדות וכו' ע"ש.

והנהב הנטיח לנו אדון הנביאים עליו השלום וכפי מה שביארו הכתובים

ימעטו לפניך תלואותינו וכו', מתרנה
 ברחמים וכו', חננו ועננו כי אין באלו
 מעשים עשה עמנו לזקה וחסד והושיענו
 ולאנחנו לא נדע וכו', וכן בשאר חפילות
 הרבה מחנננים לביאת משיח לזקינו
 הגם שאין בנו מעשים עשה עמנו לזקה
 וחסד למענו ובזכות אבותינו אברהם
 יצחק ויעקב ואשר מסרו נפשם על
 קידוש שמו יתברך.

ולסיום הדברים אעלה פה עוד דברי

הנביא (ישעי' ס"א הפטורה לפ'
 נביים) פורה דרכתי לזדי ומעמים אין
 איש אחי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי
 ויו נחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי.
 כי יום נקם בלזי ושנת גאולי באה,
 ואביט ואין עזר ואשחומם ואין סומך
 ותושע לי זרועי וחמתי היא סמכתי
 ואבום עמים באפי ואשכרם בחמתי
 ואוריד לארץ נחם. וביאר המלבי"ם ז"ל
 פורה דרכתי לזדי שהקב"ה חכליתו הי'
 לדרוך להחזירם בחשובה אבל ראה כי
 מעמים אין איש עמי ולא אבו לשוב אלי
 ולכן ואדרכם באפי וארמסם בחמתי
 כלומר מחלה הי' כוונתו רק לדורכם
 לחשובה ולהעביר הרשעים ושוב על ידי
 חמתו שבערה גם רמסם דרך השחמה
 ממש רשעים ולדיקים יחדיו נאספו,
 ועי"ז ויו נחם על בגדי וכל מלבושי
 אגאלתי, שע"י שהרג הרשעים והלדיקים
 והי' כלדיק כרשע מלבושי כבוד שלו גאל
 כלומר שחלל שמו הקדוש בין הגוים
 ע"ש.

ירושא לנו ח"ל הרמב"ן (בראשית טו:)
 אמ"ש רש"י והאמין בה' ויחשבה לו
 לזקה שלא שאל אות על זאת אבל על
 ירושת הארץ שידע ידיעה אמיתית
 שירשנה ולא יגרום חטאו או חטא זרעו
 למנעה מהם או שמא יעשו הכנענים
 חשובה ויקיים בהם רגע לדבר על גוי
 ועל ממלכה לנחוש ולנתחן להאביר
 ולהרום ושז הגוי ההוא מרעחו נחמתי
 על הרעה והקב"ה כרת עמו ברית
 שירשנה על כל פנים עכ"ל.

וגם בחפילות מחנננים למתנת חנם הגם
 שאין בנו מעשים, והוא רחום
 מחפליים הושיענו ה' אלי' וקבצנו מן
 הגוים וכו', לא כחטאינו תעשה לנו ולא
 כעונותינו תגמול עלינו וכו', חטאנו
 רשענו, אד' ככל לזקומיך וכו', הטעם אלי'
 אונן וכו', כי לא על לזקומיך אנחנו
 מפילים חנונונו לפניך כי על רחמיך
 הרבים וכו', יכירו וידעו כל הגוים כי
 אחת ה' אלקינו למה יאמרו בעמים איה
 נא אלקיהם ידענו ה' כי חטאנו ואין מי
 יעמוד בעדינו אלא שמך הגדול יעמד לנו
 בעת זרה, ידענו כי אין בנו מעשים
 לזקה עשה עמנו למען שמך וכו', אין
 כמות חנון ורחום זכור לעבדיך לאברהם
 וליצחק וליעקב אל חפן אל קשי העם
 הזה ואל רשעו ואל חטאמו וכו', כי כן
 דרכך לעשות חסד חנם, הפוחח יד
 בחשובה וכו', הביטה דל כבודינו בגוים
 עד מחי עון בשבי וחפאתך ביד זר
 עוררה גבורתך והושיענו למען שמך אל

יהודים ואין משפחה וביח שבונ"ה שלא
עברו הכוס התרעלה ומה הכעס הגדול
והחרון אף הזה אבל זה לפי שיום נקם
על הגוים בא ושנת גאולי בא, ודייק שנת
גאולי בא כי יש שחי זמנים בעתה
אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה,
ומצואר מיהו דבעתה כשיבא העת
יגאלנו בכל אופן אפילו כשאין להם
זכותם דכשיש להם זכותם הרי הוא בא
באחישנה וזה שאמר ושנת גאולי בא
כלומר שבא הזמן של הגאולה ולא
באחישנה וכיון ששנת גאולי באה בכל
הזמן לנקום בגוים וממילא יגאלנו בכל
אופן כי שנת הגאולה באה ואם לא זכינו
שבונ"ה לקינו ונחקימה כל השירה ובא
העת.

וה"ש הרמב"ן ז"ל לאחר השירה הזאת
לא העמיד שום חנאי לתשובה
לגאלנו כי לאחר שתעבור השירה הזאת
הוא שנת הגאולה בכל אופן ואין זה
בכלל אחישנה שיש חנאים שיהיו דוקא
זכו ואי לא לא יגאל אלא כיון ששנת
גאולי בא בין זכו ובין לא זכו, יום נקם
בגוים ושנת גאולי בא. וי"ר שנוכה
וירחם ה' עלינו ועל שארית נחלתו
וערה עליהם ועלינו רוח טהרה ונשובה
לה' כל בית ישראל סלח לנו מחל לנו
כפר לנו ושלח לנו משיח לדקינו במהרה
בימינו.

(נדפס בקוג' ונדיק באמונתו יחי')

והנה הרוחה יראה שנבואת הנביא הוא
על החורבן הנורא שבונ"ה עברנו
שאכתי מעולם לא היה כזה מאז היחה
לגוי וכל הגוים כולם הסכימו ח"ו
להשמיד ולאבד את כל שונאי ישראל ואני
הגבר ראה ראיתי בכליון ע"י מאי גו
ושריפה הרג וחנק מיחות משונות אשר
לא שפרו בעולם גאוים ונדיקים ראשי
קהילות וראשי ישיבות עם חלמידיהם
נדיקים ורשעים ואין דורש ואין מבקש,
וכל הגוים שאלו איה אלתיכם וכי אין כח
בו ח"ו לגאלנו וזה באמת כל מלבושי
אגלתי, כי נחלל שמו הגדול והקדוש
בגוים.

ועדיין מללל באזני ביו"כ בשעת נעילה
בא הראש של המחנה נאלי בבונה
ושאל להש"ך אל מי אתה מחפלל ואי
אלתיך אם יש לך למה אינו מושיע לך
וכי יש חילול השם גדול מזה, ואמר
הנביא טעם למה שמייהר לדרכם ולרמסם
בחמתו ולא האריך להם אפו הוא כי
הגיע הזמן היום הנקם המיוחד על
העכו"ם להנקם בגוים על כל הרעות
אשר עשו לישראל כי שנת גאולי באה
לגאול את ישראל ולא הי' עוד זמן
להמתין ולהאריך אף ע"ש.

ומאחר שבונ"ה צדור הזה נחקימה
ממש הנבואה זו שנרמסו בחמתו
ששת או יותר בדיוק שבע מיליאנים

שעתידין להיות קומתן מאה אמה ולמ"ד ר' אמה לכך יש צה שני חגין ע"כ. ונראה בס"ד לפמ"ש ז"ל (פנהדרין ל"ח ע"ג) אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שנאמר (דברים ד: לג) למן היום אשר ברא אלקים את האדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים כיון שסרח הניח ידו עליו ומיעטו שנאמר (פלהים קלטה: ה) אחור וקדם צרתי וחשח עלי כפיך אמר ר"א אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה שנאמר למן היום אשר ברא את האדם ולמקצה השמים עד קצה השמים כיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו שנאמר אחור וקדם צרתי ופריך קשו קראי אהדדי ומשני אידי ואידי חדא מידה היא. מבואר דהחטא ממעט את האדם וההיפוך מרובה מדה טובה ממדת פורעניות המצות מגדלתן.

ד"ש חס בחקותי חלכו וגו' אני ה' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מצית עבדים ששם הייתם משועבדים בחטא ואולך אתכם קוממיות שע"י שחלכו במצות ותקיימו אותם אז יתקיים בכם להיות קומתכם מאה אמה או ר' אמה שישתרצבו קומת בני ישראל. ואולי זה שאומרים בחפלה ותולכנו קוממיות לארצנו שישתרצב קומתינו עד מאה ור' אמות. ואולי זה מרומנו גם כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו ולשון גדול צ"ב ולהנ"ל י"ל בפשטות כל זמן שאלקים קרובים אליו אז הגוי גדול והבן.

"ורדפו מכם חמשה ומאה ומאה ומאה מכם רבבה ירדופו" (כו: ח). וברש"י וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו אלא אינו דומה מופטים העושין את החורה למרובים העושין את החורה ע"כ, והרא"ה חמה דא"כ בעכו"ם דכתיב צהו איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רצבה היה לו לומר ושנים יניסו שני אלפים ועיין שפ"ח מה שחי' בשם ר"ח ומה שחמה עליו.

ולפענ"ד נראה בדיוק לשון דבישראל כתיב ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רצבה ירדופו הנה כתב מפורש שמאה רצבה ירדופו שהוא מפורש דהרצבה יהיו נרדפין מהמאה והם נסים מפניהם כמפני מכת חרב, ומיהו צרדיפת עכו"ם כתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רצבה הנה לא כתב כלל ששנים ירדפו הרצבה אלא ושנים יניסו רצבה מעמם והוא בכלל מה דכתיב (כו: לו) והנשארם בכס והצאתי מרץ בלבכם בצרנות ארביהם ורדף אתם קול עלה נדף ונסו מנסת חרב ונפלו ואין רודף וכשלו איש בצחיו כמפני חרב ורדף אין ע"ש ולפ"ז הני חרי עניני נינהו דהתם הניסה היה מקול עלה ולא משני עכו"ם והכא כתיב רצבה ירדופו.

"אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי וגו' ואולך אתכם קוממיות" (כו: יג). וצבעה"ט קוממיות צ' חגין על הקו"ף

מבטיח הקב"ה להלך עמהם עד שבסוף יחזרו לבלתי ידח ממנו נדח ואם לא בשבילם וזכרתי את צרתי יעקב, והנה אם יבא העונש כמו החטא יחשבו שגם זה מקרה אבל כשיבא העונש על חטא שבע כחטאתיכם ויראה שהכל בשביל החטא אז בהכרח יכיר ויתבונן שזה בשביל החטא ואז יכנע לבצו הערל.

ולפי שנשאלתי והביאו לפני מה שכחבו בענין הרעפארמער והוא לורך השעה נענתי לכחוב בזה כמה ענינים ולחוק האמונה בבני"ה הקדושים.

בגדון שבקשתם לזכר הלכה ברורה בהני כחות כחות שנתהוו עדרים שלאחר החורבן הנורא לעם ישראל אשר נשרפו ונהרגו שבעת מיליאנים יהודים מאחינו בני ישראל ע"י הנאצים בחאי הגאז ועוד מיתות משונות, ובעונ"ה אני הגבר ראה עניי עברתי שם ואעידה עלי שמים וארץ שמיום הוסדה לגוי לא הי' כמוהו בעולם בכלל ובישראל בפרט, ועתה ב"ן שנים אחר החורבן יבא אש ומלחה קוליס ושורף במדה גדושה בעונ"ה מיליאנים יהודים בארה"צ ובשאר מקומות שרפת הנשמה והגוף קיים, ובשמות יקראו קאנסערוואטיווען או רעפארמער או בכלל יהודים מתחדשים או מה שקורין "מאדערן דשוז" או שאר שמות יקראו לעצמם והעיקר שהם יבאו לחלוק על תורת משה שהוא מן השמים ושהוא בכלל תורת ה' ושח"ו יש ביד

"ונתתי פני בכם ונגפתם לפני אוריבים ורדו בכם שנאיכם" (כו: יח). נראה דלשון נגפתם הוא מלשון מגיפה ולא מלחמה ונ"כ מה הוא, ונראה דכאן מרומז על המחבלים בזמנינו שבאו על ישראל כמגיפה ר"ל שנכנסים במקומות ומאזדים עצמם ועי"ז ר"ל גורמים מגיפה בישראל, ואמר שהגורם בהם יהיו ורדו בכם שנאיכם ודרשו בת"כ ורדו בכם שנאיכם איני מעמיד שונאים אלא מכס ובכס ערש"י כלומר לאותם שיהיו רודים את עם ישראל יהיו שנאיכם שונאי הדת ושונאי שומרי הדת ושנאים התורה ויהי' בבחינת ונסתם ואין רודף ואמר ונסתם ואין רודף אתכם כלומר שימסרו את הכל להשואנים ויניסו מחלק ארץ ישראל ואין רודף וזה חלק התוכחה י"ר שזוכה לביאת משיח לדקינו אמן.

"ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמוע לי ויוספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם" (כו: כא). ולכאורה למה שבע כחטאתיכם, ורבותינו דרשו קרי מלקון ארעי ובמקרה שאינו אלא לפרקים עיין רש"י ובת"י ב"ע שלא ירצו ללמוד באורייתא. וי"ל דקרי הוא מלשון מקרה ולא יאמינו בביראת העולם כאותן המינים שאומרים העולם קדמון והכל במקרה ח"ו וכדכתיב אמר רשע לבצו אין אלקים השחיתו החאו עליה ואפי' על הטב"ע שהוא גימ' אלקי"ם גם זה יאמר שהוא במקרה ולא בכיון ובמנהג העולם אלא יכחיש הכל כעין הרעפארמער בזה"ו למיניהם ואפ"ה

האדם לשנות לפי רוח המקום והזמן כמו הגויים למיניהם וכמ"ש המשורר וחתערבו גוים וילמדו מעשיהם.

מכתבים משני הנדדים ובסמוך אי"ה אצטט קצת מהמכתבים ובחלה אכתוב קצת לעצם הענין.

תנן התם (אבות פ"א מ"א) משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרו לאנשי כנסת הגדולה, הם אמרו שלשה דברים הוו מחונים בדין והעמידו חלמידים הרבה ועשו סייג לתורה. ומלפנים זאת בישראל עמדו להם מנהיגים נביאי ה' גדולי התורה והיראה ועמדו בפרץ וגדרו גדר אחר גדר לעשות סייג לתורה דור אחר דור, ולערך מאה וחמשים שנה כשקם החוח הראשון בגערמאניא קמו כל גדולי ישראל והכו על קדקדם ועמדו נגדם בכל כחם, ועתה בזמנינו זה שוב האש ללהב יצא מכל מיני מהרסי הדת ורעפארמים, אמנם למרות כי כולם מודים שהם כופרים בתורה אעפ"כ נחלקו הנצור החרדי בשחי מחנות לענין מה לעשות ולפסוק בה להלכה, הללו אומרים לקרב לבלתי ידח ממנו נידח וכל זמן שהנקודה הנפלאה בוערת יש עוד לחלוחית ונינוץ יהודי מהנשמה הקדושה, וע"ד שאמרו בתורה ויקוד העם וישתחו על בשורת הבנים והלא הבשורה הי' לבנים רשעים ואעפ"כ וישתחו דכ"ז שהוא חלק מעם ישראל יש תקוה שיחזרו בתשובה ובמקום לעשות חומרות נריך בזמנה"ז להקל ועת לעשות לה' הפרו תורתך. והללו אומרים לרחק, כלומר לעשות סייגים כמ"ש בחו"ל, ונחלקו העם לשחי מחנות וקבלתי

וראשונה נעתיק עצמנו במקצת כללים ויקודות בתורת ה' ובישראל עם קדשו.

(א) יסוד כל התורה כולה הוא אמונה בה', ובגמ' מכות (כ"ג-כ"ד) תרי"ג מצוות נאמרו למשה מסיני וכו' בא חזקוק והעמידן על אחת ולדיק באמונתו יחי'.

(ב) אמונה זו כוללת להאמין בתורה מן השמים תורה שבכתב ושבע"פ, ובשכר ועונש.

(ג) העובר עבירות להכעיס ואפילו מצוה אחת אפי' שומר שאר מצוות הרי זה מומר.

(ד) מומר לא נקרא אחיך, ואי נקרא יהודי, ובנו הנולד ממנו מהו.

ה' אלוקים אמת ותורתנו הקדושה ותורת משה אמת וקבלתינו מפי אבותינו ורבותינו אמת וכל הרוצה לשנות אפי' קולו של יו"ד בתורתנו הקדושה יאבדו אלף כמותו והתורה לא ישונה וכדברי הנביא, אני ה' לא שניתי ואחס בני יעקב לא כליחם, והיות כי עיקר חיות וקיום ישראל תלוי באמונת ה' ובדבקוהו בו ית"ש וכדכתיב ואחס

יודע ומאמין שהדרך היחידי הוא דרך המורה וההלכה אלא שהוא מחמת מאוות נפשו ורוע טבעו לא יכול להתאפק נגד היצה"ר, הגם שעובר על כל המורה כולה ח"ו הרי הוא נכנס בכלל ישראל ועליו אמרו ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, ועיין שו"ת מהר"ם מרוטענבורג דבכיון אמרו חז"ל שחטא שהוא בשוגג או מחמת היצה"ר שהוא כעין שוגג, ועיין קידושין (ל"ו ע"א) ת"ש ועיין רש"י פ"ט.

לא כן מי שמכחיש ואומר או חושב שיש גם דרך אחר בדרך המורה והיהדות, ולא רק כמו שקבלנו מאבותינו ורבותינו הנאמנים לה' ומורתו דור אחר דור עד יהושע, ויהושע מפי משה רבינו שקבלה מהקב"ה כדחנן כתיב פה אל פה אדבר בו, אין זה בכלל אע"פ שחטא ישראל הוא שהרי הוא קוֹצֵץ בנטיעות וכופר הכל.

(ב) יש עוד חילוק בין יחיד שהוא שורש פורה ראש ולענה והמבדק בלבבו לאמר בשרירות לבי אלך מחמת מאוות ויצה"ר המתגבר עליו, ובין רבים שיצאו להדיח ולבנות להם במה לעזמן [מאומענט בלע"ז] שיצאו לחפש להם דרך אחר ממה שקבלנו מאבותינו ועזבו דרכי אבות, אשר קורא לו "ספיריטיואל סערטטינג" בלע"ז כלומר מחפשים אחר רוחניות ומחליטין נגד הקבלה האמתית שקבלנו מאבותינו הקדושים שזה לא נקרא הבנה אחרת אלא זה בכלל בונה דת

הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום, ולפי שזה בלתי אפשרי כי לא יראני אדם וחי נתן לנו הקב"ה מורתינו הקדושה ומרי"ג מצות החלום בה להיות דבוקים בה ובהם ובו וקב"ה ואורייתא וישראל חד הוא וקשורים זה בזה, ולכן לומדי המורה הדבוקים בה דבוקים כביכול בו ית"ש והכל תלוי באמונה זו וכמ"ש ז"ל שלהי מכות בא חזקוק והעמידן על אחת ולדיק באמונתו יחי'.

ואני חומה ושדי כמגדלות אזכיר כמה יסודות בחומת עם ישראל מה שנגעו בה הרעפארמער ורוצים להפילה ח"ו ואשר עלינו לדעת בענין זה שכל הנוגע בהם כנוגע בבנת עינם של ישראל ואמרו על שלמה המלך חכם מכל אדם נביא ונדיק מושל ושליט בעליונים ובחמחמונים ואפ"ה כשרצה לבטל י' קטנה שבאומיות במקום ולא י'רצה רבה לא הועילה כלום ורצו לדחותו מעוה"צ ואמרו יאבדו אלף כמותו וקולו של יו"ד לא ישמנה. והיות כי הדבר יסודי באמונת ישראל ובעם ישראל אכתוב כאן יסוד אשר עליו נבנה הכל בס"ד.

(א) יסוד היסודות ומקור היהדות להאמין בו ית"ש ובמורתו ובנביאיו וחכמיו שהוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים ולונו במרי"ג מצות ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים ולכן יש חילוק בין יהודי שאינו שומר המצות ח"ו ואפילו הוא רשע ועובר על כל המורה מחמת מאוות אבל עם כל זאת

אחרת לעצמן [ולכן נקרא מאוומענט] והוא בכלל עו"כ וכמו שעשו מלפנים לדוק ובייחוס, ואותו האיש באמונת הנוצרים ועוד כמה מאז ועד עתה.

יש עוד כח אחת המגלה פנים בתורה שלא כהלכה, וגרסינן בגמ' סנהדרין (נ"ט ע"ב) אפיקורוס רב ור' חנינא אמרי תרוייהו זה המבזה ת"ח ר' יוחנן ורבי"ל אמרי זה המבזה חבירו בפני ת"ח בשלמא למ"ד המבזה חבירו בפני ת"ח אפיקורוס הו' מבזה ת"ח עצמו מגלה פנים בתורה שלא כהלכה הו' אלא למ"ד וכו' ופרש"י מגלה פנים בתורה מעיו פנים כלפי עוסקי תורה מגלה פנים משמע ליה דחמיר מאפיקורוס דאפיקורוס היינו דאית ציה אפקירותא בעלמא ע"ש.

והרמב"ם צ"י המשנה (סנהדרין פ"א) אחר שחשב י"ג יסודות

ביסוד השמיני כתב היות התורה מן השמים והוא שנאמין כי כל התורה הזאת הנחונה ע"י משה רבינו ע"ה שהיא כולה מפי הגבורה כלומר שהגיעה אליו כולה מאת ה' יתברך וכו' וכי הוא ה"י כמו סופר שקוראין לו והוא כותב כל מאורעות הימים הספורים והמזות ולפיכך נקרא מחוקק ואין הפרש בין ובני חס כוש וגו' ובין אנכי ה' אלקיך ושמע ישראל כי הכל מפי הגבורה והכל תורת ה' תמימה טהורה וקדושה אמת, וזה שאומר שכמו אלה הפסוקים והספורים משה ספרם מדעתו הנה הוא

אלל חכמינו ונביאנו כופר ומגלה פנים יותר מכל הכופרים לפי שחשב שיש בתורה לב וקליפה ושאלה דברי הימים והספורים אין תועלת בהם ושהם מאת משה רבינו ע"ה וזה ענין אין תורה מן השמים אמרו חז"ל הוא המאמין שכל התורה מפי הגבורה חוץ מן הפסוק זה שלא אמר הקב"ה אלא משה מפי עצמו וזה כי דבר ה' בזה וכו' וזה שאנו עושים היום מתבנית הסוכה ולולב ושופר וליניית ותפילין וחולתם הוא בעצמות התבנית אשר אמר הש"י למשה והוא אמר לנו והוא נאמן בשליחותו והמאמר המורה על יסוד הזה הוא מה שנאמר (במדבר טו: כח) ויאמר משה בואת חדעון כי ה' שלחני לעשות כל המעשים האלו כי לא מלצני. היסוד התשיעי ההעתיק והוא כי התורה הזאת מועתקת מאת הבורא הש"י לא מזולתו ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע וכו' ע"ש.

הנה כתב ושנה ושלש וביאר דזה שאומר שסיפור אחד בתורה כמו בני חס כוש ומצרים ופוט וכנען משה רבינו מדעתו סיפר ולא שכך נטוה מפי הקב"ה הרי באמירה זו בלבד הגם שמאמין בשאר כל התורה ומקיימה מ"מ הוא אלל חכמינו ונביאנו כופר ומגלה פנים יותר מכל הכופרים לפי שחשב שיש בתורה לב וקליפה וכו' וזה ענין אין תורה מן השמים אמרו חז"ל הוא המאמין שכל התורה מפי הגבורה חוץ מן פסוק זה שלא אמר הקב"ה אלא משה מפי עצמו. והבן זה כי זה יסוד גדול.

והשקף לתאוחו או שלא עשה סוכה ולולב לעללה איננו צחרס הזה כי לא אמר הכתוב אשר לא יעשה את דברי התורה הזאת אלא אמר אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות כמעט קימו וקבלו היהודים והנה הוא חרס המורדים והכופרים. הנה כתב ממש כדברי הרמב"ם ז"ל בזה דיש חילוק בין אינו מקיים מצות מחמת עללות או עובר מחמת תאות לבו ויודע ומאמין אלא שיצרו מחגבר עליו ובין מי שאינו מאמין וכופר ח"ו.

וב"ב נמי רבינו הגדול רש"י (גיטין מ"ו ע"א) בזהיא גברא דזבין נפשיה ללודאי [אומה שאוכלין בני אדם] ואחא לקמי' דרב אחי שיפדנו שלא יאכלוהו ורצה לפדותו מק"ו דמוכר את בניו ואמרו לו רבנן לר' אחי האי ישראל מומר הוא דקא חזי ליה דקאכיל נבילות וטריפות אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא ח"ל זיל שבקי לי דאפריקין. ופרש"י אימא לתיאבון הוא דקאכיל, ולא הוה מין אלא מומר ובמינים הוא דאמרינן מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרינן החס סמי מכאן מומר. ודברי רש"י ז"ב.

ובראה דרש"י קשיא ליה אחי' הגמ' אכחי האי אוכל נבילות וטריפות הוה ומאי איכפת לן אי שבקי היתירא ואכיל איסורא והלא האיסור בעלמו אינו

וביסוד הי"ג סיים וז"ל, וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם ונתברר בה אמונתו בהם הוא נכנס בכלל ישראל ומצוה לאהבו ולרחם עליו ולנהוג עמו בכל מה שצוה הש"י איש לחבירו מן אהבה והאחווה ואפי' עשה מה שיכול מן העבירות מחמת התאוה והחגברות הטבע הגרוע הוא נענש כפי חטאיו אבל יש לו חלק לעוה"ב והוא מפושעי ישראל, וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוץ בנטיעות ומצוה לשונאו ולאבדו ועליו נאמר הלא משנאיך ה' אשנא וגו'.

והנה לן מבואר בביאור צהיר וברור מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל אשר אמרו עליו מימות משה ועד משה לא קם בישראל כמשה, החילוק שכתבנו בין מי שמאמין בכל התורה דקדוקיה ופרטיה אפי' עשה כל העבירות שבעולם מחמת החגברות התאוה והטבע מ"מ הרי הוא מאמין בה' ובחורתו, הוא נענש על חטאו אבל הוא נכנס בכלל ישראל אבל האינו מאמין באחד מכל אלו ח"ו יצא מן הכלל ואינו בכלל ישראל ומצוה לשונאו ולאבדו.

ובעין חילוק זה כתב גם הרמב"ן עה"ת עה"פ ארור אשר לא יקום את דברי התורה הזאת (דברים כו:כו) וכתב וז"ל ולפי דעתי כי הקבלה הזאת שיודה במצות בלבו ויהיו בעיניו אמת, אבל אם עבר על אחת מהן כגון שאכל חזיר

בר חיוב מיתה הוא ואטו האוכל נבילות וטריפות חייב מיתה והרי לא היה אלא לאו ולכן דייק רש"י דאכיל למיאכזון לא היה מין אלא מומר והגם שהוא מומר ואפי' לכל התורה כולה אכל אכתי לא יצא מכלל ישראל אלא הוא ישראל מומר וישראל אע"פ שחטא ישראל הוא אכל האוכל נבילות להכעיס הו"ל מין ולא מומר שאינו מאמין והמינים הם בכלל מורידין ולא מעלין וזה ברור בס"ד.

וב"ב עוד רש"י להדיא (סנהדרין ז' ע"א) על האומר אין תחיית המתים מה"ט שכופר במדרשים דדרשינן בגמ' מנין לתחיית המתים מה"ט ואפי' יהא מודה ומאמין שיחיו המתים אלא דלא רמיח באורייתא כופר הוא הואיל ועוקר שיש תחיית המתים מה"ט מה לנו ולאמונתו וכי מהיכן הוא יודע שכן הוא הלכך כופר גמור הוא עכ"ל. והם הם ממש כדברי הרמב"ם הנ"ל (ואגב מה שזין שם על הגליון מנאר שבע, עיין ברמ"ה לרבינו מאיר הלוי שה"י נדורו אחר רש"י שהביא זה נשם רש"י ופשוט).

היתר הרי אוכל האיסור או עושה האיסור ואפי' עבירות החמורות וזה הוא נכנס בכלל ישראל אבל מי שאינו מאמין בתורת ה' ואפי' רק דבר אחד ואפי' ק"ו אחד. או אפי' עושה מצות ומקיימן רק מחמת שנהג כן אבל אינו מאמין שכך כתוב בתורה וניתן ע"י משה רבינו הרי זה מין וכופר בתורת ה' והרי הוא יצא מכלל ישראל ואינו לא ישראל ולא צ"נ שגם להם יש להם ז' מצוות שקבלו ממשה מסיני כמבואר ברמב"ם (הל' מלכים פ"ח ה"י-ה"א) ח"ל:

ובן לזה משה רבינו מפי הגבורה לכופר את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכל מקום והרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעוה"ב והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שזוהי צוהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו שצ"נ מקודם נצטוו בהם אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אוה"ע ולא מחכמיהם עכ"ל.

והאוחזים דרך ללמד זכות וסנגוריא על הני רעפארמער טוענים דבזמה"ז אין להחמיר ועוד דברים כאלו, ואם לא הי' על חשבון התורה הייתי שומק כי כן המדה והיו דן את כל האדם לכף זכות וכ"ש רבים, ומיהו כיון ששגו בדבריהם וח"ו עולים דבריהם כמגלה פנים בתורה וכו', לכן אצטע מקצת מדבריהם, מהמכתבים שקבלתי,

בקיצור יש חילוק בין אדם מישראל המאמין בתורת ה' ובנתינתה מסיני ע"י נביאו נאמן ציתו רק שנפל בתאוות רעים או טבעו הקשה והסביבה והוא יודע שזרע הוא אלא שאינו יכול להתגבר על יצרו וטבעו הרע ואם יש לפניו היתר ואיסור ישמה בהיתר ולא יאכל האיסור אלא שאם לא יזדמן לפניו

ה) ועוד כתבו אחרים כיון שאין אדם שלם בשלמות וכלנו חייבים להשתדל ולהוסיף בלימוד וקיום המורה. אם כל זאת אינו שולל ומונע מחללי שבתות ואוכלי נבלות וטריפות אפי' במזיד מלקרותם ולהיותם אחים ככל ישראל.

ו) מחללי שבת צפרהסיא ואוכלי נבלות וטרפות מקבלים חפילותיהם להקב"ה ומפילתם נשמעת כחפילת שאר אישי ישראל.

ז) אמונת ישראל הוא שהקב"ה רוצה כל ישראל לשמור על הכשרות אבל אינו אומר לדחות מכלל ישראל מי שאינו אוכל כשרות.

ח) אנו אין דנין ושופטים בני ישראל על מעשיהם פחות או יותר כי זה להקב"ה לשפוט ועלינו הגדר שכלנו חייבים להשתדל להוסיף בשמירת המורה אבל כל ישראל בין מחלל שבת אוכל נבלות וטריפות ובין שומר המורה כולנו אחים אנחנו (fellow Jews) וכל האומר אחרת מזה הרי זה אינו חרדי בעצמו, ועוד טענות כאלו אשר כתבו לי או שמעתי אשר אין רצוני להעלות על הכתב והמדין יבין. וגם מה שאכתוב רק כי שפרקמו דברים כאלו וכיוצא בהם הנני חייב להשיב ויבחר הרע במיעוטו.

וראשונה השיב להטוענים שההלכה והמורה לא מכחיש ולא נוטל

ולא מטפל בצטטפועי דברים עם הרעפארמים בעצמן ולהכחיש דבריהם ומעשיהם או להתפלל עמהם, כי עליהם אמרו חז"ל אל מען כסיל כאלות ואמרו ז"ל באפיקורוס ישראל כ"ש דפקר טפי, אבל אכתוב כמה דברים לאנשים משלנו שכתבו דברים שלפענ"ד אסור לשומעם אכתוב קצת להשיב עליהם עד כמה שנשתבשו. הרי כתבו:

א) ציטוט שהגם שהאמונה בתורה הוא היהדות המקורי והאמת, אין זה קותר ומרחק היהודים שמחפשים לעצמן דרכים אחרים שאינן מסכימים ומתאימים עם דרך הארטאדאכסיס ולימודיהם.

ב) אפילו אם באים המחפשין אח"כ למסקנות שמכחישים לדברי חז"ל ולקבלה ומסורה האמתית אפי"ה האומרים עליהם שאינם יהודים הוא שקר ואינו ע"פ הלכה ולא במציאות.

ג) מסקנות שצאים להם נגד המורה הוא לפי המושג [הדעמאקראטין] וזכות האדם [יומען] רייטס בלע"ז] לכל יהודי כביכול לעשות לפי רצונו לקיים או לא לקיים המצות ח"ו.

ד) בזמן הזה שרבים בעונ"ה עוזבים היהדות ואפי' הרבה משתמדים ר"ל אין זמן לרחק ויש דברים חשובים יותר למנהיגים מלצא לפרסם הלכה כו שהם אינם בכלל יהודים.

בשלי מה שאני רוצה, מיד רץ זה להקרבינט וסיפר לו מה שעושה, חזר הקרבינט עם כמה מלחים ולקחו את המזיק וסגרוהו בספינה עד שילאו ליבשה ושם הביאוהו לבית המשפט לענשו על שברצונו להאביד את כל. כן הוא כיון שישראל ערבים זה לזה כל מי שעובר על החורה לא רק שמזיק לעצמו אלא לכלל ישראל והרי הוא ראוי לעונש על הכלל ועל הפרט ח"ו, ע"כ.

ובגמ' עירובין (כ"א ע"ג) עה"פ ויותר מהם בני הזהר עשות ספרים הרבה וגו' (קהלת י"ג) בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה שד"ת יש בהן עשה ולא חעשה ודברי סופרים כל העובר על דברי סופרים חייב מיתה וכו' ואמר קרא עשות ספרים הרבה אין קץ וגו' ולהג הרבה יגיעת בשר אר"פ וכו' מלמד שכל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רוחמת ועיין ר"ח שם.

גם בעצם המושג שקורין דעמאקראטיא אמת שאין לזה שום מקום בחורה והחורה לעול ולמשא ניחנה ולא ליהנות ולעשות כרצונו ולהדיא אמרו מצות לאו ליהנות ניחנו אלא לעול ולמשא ניחנו, וכחייב ולא תחורו אחרי לבבכם, ואמרו עבדי הם, ומשה עבד ה', וזה המבטא דעמאקראטיא מוצא מהגויים שהמציאו לעצמן לשונות של הפקר.

גם דבר כזה המציאו לעצמן להבדיל בין אמונה ומדינה [סעפערטישאן] אוו

משום יהודי הרשות הדעמאקראטי של כל אדם לעשות כרצונו לקיים או שלא לקיים מצות ה' כפי רצונו. דברים אלו אסור לשומעם וכ"ש ח"ו מלהאמין בהם ואין להם מובן כלל והם עצמם סחירה לכלל החורה כולה, דודאי אין ביד אדם מישראל לעשות כרצונו לעבוד או ח"ו שלא לעבוד ה' וכמה וכמה פסוקים בחורה לא חעשון איש כל הישר בעיניו וגם פן יש בכס שורש פורה ראש ולענה וגו' כי בשרירות לבי אלך [דעמאקראטיא] ואם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ואם לא תשמעו לי ויסרתי אתכם שבע כחטאחיתם. ולא עוד שבעצמו אסור אלא שכל ישראל ערבים זה לזה וקבלנו אחריות על המורדים ועל הפושעים להוכיחם, ואם לא ישמעו בזמן שיש כח ב"ד בידנו לרדותם ולרודפם ולהחרימם ולהמיתם כפי המבואר בחורה מחלליה מות יומת, והוא חייב ב"ד ועל כל ישראל ובערת הרע מקרבך. והעובר במזיד אפי' על איסור דרבנן מכין אותו מרדות וכ"ש איסור דאורייתא מלקות דאורייתא ואם עבר ושנה מכניסין אותו לכופה ונותנין לו מזון ומים זר עד שיבקע כריסו וימות.

ובמדרש אמרו מעשה באנשים שנסעו בספינה על הים נכנס אחד בחדר הבירו ורואה שמכה בפטיש ועושה נקב בקרקע הספינה, גער בו הרי אתה מכניס בסכנה כל הנוסעים שיכנסו המים בספינה ויטבע, והוא השיב לו הרי שילמתי עבור החדר על הנסיעה ועושה

חפץ זה הבל, ופשוט כי במדינות שיש דעמאקראטיא אין אדם עושה מה שרוצה, האם מי שהוא יכול לעשות מה שרוצה נגד הקאנסטיטוציא, או שיכול ליכנס לרשות חזירו כרצונו או לעקוב בעסקים שהם נגד החוק המדינה, ועמה אמשול משל פה באמעריקא יש דעמאקראטיא וגם פירוד של מדינה עם דת ואעפ"כ יש הכרת מפי חוקי המדינה ללמוד ענגליש בכל הישיבות והעובר על זה ענוש יענש ואם יסרב ייחווהו צבית קוהר, וגם יקחו הצנים ממנו, והיכן הוא הדעמאקראטיא למה לא יעשה כרצונו, אם דבר כזה לפי הזנתם דעמאקראטיא.

אבל האמת כי דעמאקראטיא מה שקורין לחוקיהם כי יש חקים שצריך להתנהג בהם ולא הכל הפקר וצריך לנהוג ע"פ חוקי המדינה ואז הוא דעמאקראטיא. ומעמה להבדיל כ"ש בחורה שאין שם שום סטייה ונטייה ימין או שמאל וכשישמור על כל חוקי החורה אז הוא בן חורין כי אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בחורה וזה הדעמאקראטיא. ואין שום מושג אחר של דעמאקראטיא בחורה אלא יקוב הדין אם ההר ואסור אפילו לומר שמועה זו נאה ושמועה זו איננה נאה אלא הכל מהקב"ה כלו נאה כלו יאה.

ומה שאמרו ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה אם הברכה אשר חשמעון והקללה אם לא חשמעו וזכרתו צדיים אין הכוונה שיכול לזכור תמות

רעליגיאן ענד סטעיט בלע"ז] אשר אצלנו אין דבר כזה חופס מקום כלל אלא אדרבה המלך צריך להזהר יותר בחרי"ג מצות ולראות שכל ישראל ישמרו עד שנצטוה לכתוב לו ס"ח וקרא בו כל ימי חייו ולא יפרד הימנה ולא יפריש כדי שלא יסור הימנה ויכריח את כל עם ישראל לקיים תורה ומצות, והחורה ומצות לאו ליהנות נחנו אלא לעול ולמשא ולהיות לו לעבדים עבדי הם ולא עבדים לעבדים אצל בני ישראל עבדי ה' המה. ואפי" העכו"ם השוכן בארץ ישראל כשיד ישראל תקיפה חייבין לכופו לשמור ו' מצוות שלהם (עיין רמב"ם פ"ח מהל' מלכים ה"י).

ומה שאמרו אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בחורה ודאי חילוק יש בין חירות להפקרות כי אדם הפקר עושה כל מה שרוצה וזה נקרא הפקר אצל בן חורין אינו עושה אלא מה שהחורה מחייבתו ולא יטה ימין ושמאל ומבטל רצונו מפני רצון ה' וזה הוא הנקרא בן חורין חירות מן המלאך המות חירות מן היצה"ר אצל משועבד לה' ואין אפי" רגע כמימרא שיפטר אדם משעבודו להקב"ה בכל גופו וממונו, ולהדיא אמרו מצות לאו ליהנות נחנו אלא לעול ולמשא עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, וזה פשוט.

אלא דגם לפי הזנתם לשון דעמאקראטיא אינו כפי מה שהם כותבים שאדם יכול לעשות או שלא לעשות מה שלבו

רעפארמער אלס אפי' מי שמחזיק
בחורה ומלוות אפי'ה אס מוסר חזירו
לעש"ג אין לו חלק לעוה"צ וגרע מן
הגויס.

ובמכתב שס ראימי שכוואז להס
ואומרים שזמן הזה שהרבה
מאחינו בני עוזים בהמונים היהדות
נוסף לזה הרבה גם עוזרים לדמות
אחרות שמד יש אחריות גדולה על הדור
יותר מלהביא בטוים של אלו וכיוצא בזה,
ולדרוש בעמיד של עם ישראל.

באמת כי כאן נגעו בהנקודה האמיתית
והמחלה הגדולה אשר זריכה
הרופא לרפאותה. אבל גם לזה נתנו לנו
חכמינו דת מה לעשות ובמקום שראו
פירצה גדר גדרו והחמירו ועשו סייג
וגדר, ובגמ' (פירוזין ו' ק' ע"ג וחולין ק"י)
רב בקעה מלא וגדר זה גדר, פרש"י
כלומר אינן בני תורה שידעו להזהר
כבקעה זו שאין לה שומר והכל פרוץ,
ובחולין שס ראה שהיו מזולזלים באיסור
בשר בחלב והחמיר עליהן ואסר להן
כחל, ועוד במס' שבת בבני בשכר
שהחמירו עליהם לפי שהיו ע"ה ולא
הקילו בשום מקום וכ"ש כה"ג.

וידוע בחכמת הרפואה כי כל שלל
יודעים שורש המחלה לא יכולים
לרפאותה ורק לאחר שידעו ומוצאים
שורש המחלה אז מחפשים דרכים
לרפאותה, ואם מי שהוא חולה מחמת
רוח אכילה מדברים המזיקים לו הטרופה

אס ירצה ויתלה בבחירתו אלס החורה
מלווה לבחור בחיים שהוא מלווה להיות
בוחר בחיים וזה ובחרת בחיים והמאבד
עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"צ וכמ"ש
הרמב"ם ז"ל והפוסקים וראי'
מאחינופל שזוה לבימו וחלה ואין לו
חלק לעוה"צ כמבואר בחז"ל. עכ"פ אין
מושג מה בחורה של דעמאקראטיא או
איזה סטי' בכל לשון בכל אופן שהוא,
אבל אנחנו חייבים להודות ולהלל ולשבח
ולקיים את כל מצות ה' בהכרח גמור
חורה שבכתב וחורה שבפ"פ ואין לנו
בחירה לבחור במה שאנו רוצים והבחירה
הוא רק בכדי לקבל שכר ועונש, ולא
שמותר לבחור ברע. ואדרבה אס רואים
שמוזולזלים במצות אז המלווה לעונשן אפי'
שלא כדין כמבואר שמכין ועונשין שלא
כדין, וכמעשה בא' שרכב הסוס בשבת
וסקלוהו לא מפני שהדין כן אלא מפני
שהשעה זריכה לה וכן בהאי שהטיח
באשתו תחת האילן והלקוהו ועיין שו"ת
מהר"ם מלובלין אי עונשין שלא מן הדין
בזה"ז.

ועוק חזי דבזה"ז קיי"ל דבטלו מיתת
ב"ד שאין לנו דיינים סמוכין ומ"מ
הלכה פסוקה הוא שאפי' בזה"ז ישראל
המוסר את חזירו לערכאות של גויס
ליך לבית משפט או לשאר משרדי
המדינה מותר וגם מלווה להרגו, ובש"ע
(ח"מ סי' עפ"ח) מבואר דכל הקודם להרגו
זכה במלווה זו ע"ש פרטי דינים [אם לא
שיש לחוש לחוקי המדינה שאז יש איסור
מפני החוק]. וכדאי להזכיר דלאו דוקא

אח מעשהו והי' צעיניהם כמנהיג רע ולא כוון טובתם כ"א להזיק להם וכפרו בטובתו ומסדו ולכן החמיצו אנשי החכמה והמדע להעיר ולהבין טובות הצורה ולהורות בנ"א לדעת יתרונם בדרך שכלם ולהודיע מעלת ולגלות להם מה שנעלם מדעתם מהם יגדל שבתם ותרבה הודאתם למטיב להם וישיגו בזה אל החינוג וההנאה בהם בעוה"ז ולזכר טוב לעוה"ב.

ולכן גם טענתם שלימוד ההלכה אינו סותר אותם שחוקרים ומחפשים בתמימות אחר האמת ביהדות ובאים לידי מסקנות אחרות ממה שקבלנו מלימודי הקבלה ע"י ממשיכי דרכי התורה, ח"ו לומר כן כי באמת אפי' מי שיחי' אלף שנים ויעשה כל מה שצידו ללמוד וירצה לשנות אפי' דבר אחד מדברי קבלה ופירושי התורה שקבלנו מפי משה רבינו הן להוסיף והן לגרוע אפי' ילמוד כן בפסוק אין אנחנו יכולים לשנות פי' המקובל לנו בשום אופן, והמשנה הרי זה מין וכפי שאמרו במשנה משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע והרי דבר זה שהוסיף או גרע אינו צמורת משה רבינו אם לא שיביא ראי' לדבריו מחורת משה רבינו, ועיין חגיגה (ג' ע"ג) בעלי אסופות אלו ח"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו והללו מחירין הללו פוסלין והללו מכשירין וכו' כולם נתנו מרועה אחד א-ל אחד נתנו פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים

שלו להפסיק בארילת דברים אלו וכן בהנהגת דברים אחרים ולא להרבות בדרכיו המקולקלים, כ"ש בדרכי התורה שמי שאכל שום יחזור ויאכל שום בתמיה, אלא עליו לגדור בגדרים על גדרים. גם פשוט דמי שכבר עמדו על מחלתו לריץ החולה לרפאות אח עזמו וללאת מהמחלה אבל אם החולה ימאן ויאמר להרופא אחת תקח הסמים והרפואות אם תרצה שאני אהי' ברי אז אם רואים שאיש זה אינו שפוי בדעת חובשים אותו בשלשלאות של ברזל ומרפאין אותו בע"כ, ואם הוא מחזיק בדרכו סוגרין אותו בבית משוגעים כל ימי חייו והיכן הדעמאקראטיא של זה, ואם אין כח ביד הרופא להכריחו אז יעזבו.

ומה נעים בזה המשל שהביא בחובת הלצנות בפתיחה לשער הבחינה עה"פ אשרי הגבר אשר תיסרנו י' ומחורתך תלמדנו (תהלים ז"ד) לאותן ששכחו וכפרו בהטובות שהטיב להם הצורא נדבה ומסד, נדמו בזה לאנשים "עורים" שהוצאו אל בית מוכן להם בכל תועלותיהם ומיקן הכל לפי אופן יומר מועיל לתועלתם וזימן להם רפואות מועילים ורופא חכם לרפאותם כדי שיטיב ראייתם, והם התעלמו מעסק ברפואת עיניהם ולא שמעו אל הרופא אשר הי' מחעסק ברפואתם והיו הולכין בבית מעוררונם ונכשלו בדברים המוכנים לתועלתם ונפלו על פניהם ומי שנפגע ומי שנשבר ונכפלה רעתם, והיו מתרעמים על בעה"ב והבונה אותו וגיני

בפירושה והוא תורה שבע"פ והמכחיש מגידיה כגון נדוק ובייתוס, והאומר שהצורה החליף מזהה זו במנה אחרת וכבר בטלה תורה זו אע"פ שהיא היחה מעם ה', כל אחד משלשה אלו כופר בתורה והוא בכלל אלו שאין להן חלק לעוה"צ ונכרתים ונאבדים ונדונין על גודל רשעם, ע"ש.

ובגמ' קידושין (דף מ"ט) ח"ר [המקדש את האש"ה] ע"מ שאני קריינא ר' יהודה אומר עד שיקרא וחרגס. ופריך וחרגס מדעמיה והתניא ר' יהודה אומר המחרגס פסוק כלורתו הרי זה גדאי והמוסיף עליו הרי זה מחרף ומגדף, ועיין פרש"י ותוס' שם. ופשוט שאין צידינו לפרש ולהוסיף או לגרוע על תורה ה' בפירושינו רק ממה שקבלנו מקבלה עד משה מסיני.

איברא כי ישנס כמה דמות כאלה ומחילה הראשון מהרעפארמער ה' האותו איש שצדה דת לעצמו וזנה יסודותיו על תורת ה' תמימה שלנו ורק שינה דברים כרצונו, ועשה להם יום ראשון במקום שבת קודש וכן שאר ימי חגיהם, וא"כ מאי גרע הוא מהרעפארמער שאין מאמינים כלל בשבת ויו"ט, וכן יש כמה מיני עכו"ם שמציגים עצמן כדת ישראל האמתי כגון סעווען דעי אנדווענטיקט בלע"ז סאבאטניקעס בלע"ז מארמאניס וכיוצא בהם הם מאמינים חלקים בתורה אלא שמפרשים כרצונם עכ"פ כל הדמות קבלו הרבה

ברוך הוא דכתיב וידבר אלי את כל הדברים האלה (שמות כ"א) וגו' ע"ש. ופרש"י א-ל אחד אמרו, אין לך מני המחלוקת מביא ראיה מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלקינו. פרנס אחד אמרו אין לך מביא רא' מדברי הנביא הצא לחלוק על משה רבינו.

ופשוט נמי דמי שחוקר ולומד או מפרש מה שאינו מבואר ולא קבל מרבו ואינו מביא רא' לדבריו מדברי תורת משה ואדרבה הרי ח"ו מכחיש באמיחת משה רבינו שקבל התורה מסיני ושהוא תורה מן השמים אין זה בכלל אלו המחפשים אחר האמת כלל וכלל אלא יוצא מן הכלל הולכים אחר ההבל וההבלו ולכן הוא נמי יוצא מכלל ישראל המאמינים בה' ובתורתו, ותומך עצמו במקראים וזומנים כי אין לנו להביא רא' לדברינו רק מתורת ה' תמימה וזולתה א"א ואמת מלכנו אפס זולתו ככתוב בתורתו וידעת היום והשבותיך אל לבניך כי ה' הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. לכן בלתי אפשרי לשנות הקבלה שקבלנו. ואותם שמפרשים כפי רצונם בתורה הרי הם בכלל בודה דת לעצמו ואין לו חלק בתורת ה' ובעם ה'.

ח"ל הרמב"ם (פ"ג מה"מ ה"ח) שלשה הן הכופרים בתורה, האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה, וכן הכופר

לאונגארן ולליטא ושאר מקומות בעולם ורוב ורובא דרובא דיהודי אשכנז ועוד בשאר מקומות נחפסו באש זרה אשר לא זיהו ה' ועמד מרן הח"ס וחכמי דורו ולחמו נגדם ואמר בזה הלשון: דאס אונגארישע אידענטום האט דער ח"ס מיט זיינע חלמידים געראטעוועט. דאס פולישע אידענטום האט די רבי'ס אין דאס חסידות געראטעוועט, ירושלים עיה"ק האט ר' יהושע ליב דיסקין געראטעוועט, און ווילנא איז געווארען אן עיר המדחת. גם בגערמאניא הארורה הצדיק ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל, שהזיל מה שהזיל אודים מווליס רק לפי שעמד בחוקף על המסורה בלי פשרות כידוע והכה על קדקדם של המשכילים הגם שכבר הי' הזמן מאוחר מאד כידוע.

והנה ראינו לאחר המלחמה שבאנו פה לאמעריקא לאחר החורבן הנורא שבאו"ה נהרגו עקדה"ש בסביבות שבעה מיליונים מעם הקודש וצאוחו זמן באחי לכאן והי' פה ראביי רעפארמי [לא כדאי להביא שמו על הכתב] ואמר אז שלאחר חמשים שנה מאז לא ימצא עוד יהודי באמעריקא ח"ו [עפרא לפומי'] והי' זה כותרת [העדליין בלע"ז] בנוא יארק טיימס ולפי דעמו הנפסדת הי' החשבון כן שיחערצו בגוים, אלא שב"ה באו גדולי תורה במסירת נפש ובנו ישיבות בלי פשרות וזה שהשאיר לנו ב"ה שריד וזה הוא ההמשך של עם ישראל, והם הם המצטיחים את העמיד לכלל ישראל עדי יבא משיח

דברים מדת ישראל וכדו דח לעצמן ומה לנו ולהם וח"ו שבני ישראל יכולים לעשות כמוהם ולשנות דברים הלא כבר אמר הנביא אני ה' לא שמיחי ואחס בני יעקב לא כליחם.

ולמען האמת כי התנועה זו של הרעפארמים שבזמנינו איננה תנועה חדשה אלא הוא התנועה שהתחילו בזמן מרן רבינו הח"ס ז"ל והוא וחכמי דורו ראו הסכנה המרחפת על כלל ישראל מהם ועוד מה שעשו להפרידם מן הכלל ישראל וראה כמה חשובות בח"ס [לקוטי שו"ת או"ח סי' פ"ד עד סי' צ"ו] מגדולי עולם וגם בשו"ת (ח"מ סי' קפ"ט-קצ"א) וגם כל חכמי ישראל בזמנו נתנו עיניהם אז לבער הקוליס מן כרס ה' ולכבות האש אשר ללהב יצא ומצאה קוליס והדליקה ונתפשטה ואכלה גדיש רבבות מישראל שנפלו באש ההשכלה ומיני אז הוא זרע ממתרת לעם ישראל ועכשיו קודם ביאת המשיח נדקנו מחגברים כחות הטומאה האלו וראה ראינו כי אז לא הואילה שום דבר להזיל כלל ישראל רק התורה הקדושה לעמוד נגדם בלי פשרות.

ושמעתי בשם הגאון מופה"ד מוה"ר ואב סאלאוויצ'יק זוקל"ה בירושלים עיה"ק, שאמר בשם אביו אז בשמו בעצמו שלאחר שיצא הלהב של ההשכלה של אחס המשכילים להרע ובלע את כל הקודש ומחו במיחת השכלה ונתפשטה אש ההשכלה מאשכנז

מה שחוששים לדעמי אין לחוש דממ"נ
 אם לא יואיל גם זה לא יואיל ולאידך
 גיטא פשוט שאפילו משומד שנשחמד עם
 אשחו ישראלית שהם נכללים בכלל גוים
 אפי' לפי שיטתו ומ"מ אם נולדו להם
 בנים ויחזרו הבנים בחטובה מכלל ישראל
 יחשבו ולעומת זה מי שלא נשחמד ואינו
 מאמין בחורת ה' הרי כתב הרמב"ם
 דאינו בכלל ישראל וכנ"ל.

ואעתיק כאן מקצת מחשו' רב משה
 גאון ז"ל הובא בשו"ת הרדב"ז
 (סי' משנ"ו, ובשו"ת משנ"ה ח"ו סי' רי"ד) ח"ל
 למר רב משה גאון ז"ל יש בינינו מקום
 אחד של מינים שנחוקים מישראל ופירשו
 מדברי ישראל ואין משמרין לא מנות
 עשה ולא מנות לא חעשה ואין שוחטין
 כשחיטתינו ואוכלים חלב ודס וי"ח
 טריפות ופרונים בעריות ואין כותבין
 כתובות ולא גיטין ולא חולצין ולא
 מיבמין ויש מבניהם שרוצים לחזור
 לישראלים ולהיות נוהגים בדניי ישראל
 אם יש תקנה לחזרתן, וכשהם חוזרין
 נריבין טבילה או לא, ועוד לאחר שהם
 חוזרים רואים הם לבא בקהל או לא,
 ונריבין להטיף דם ברית או לא.

כך ראינו שאותן מינים משונים הם מכל
 מינים שבעולם שכל מינים פוקרים
 בדברי חכמים כגון טריפות וכגון יו"ט
 שני דרבנן וכגון שניות מד"ס אבל בדברי
 תורה ומקרא מוחזקים ומשמרים והללו
 שפירשחם פקרו בעיקרי תורה ונשאו
 עריות הולידו בנים ממזרים וחללו

נדקינו ולא אותם הרעפארמער, ואדרבה
 אותן הרעפארמער שאמר עליהם אולי
 בעונ"ה האמת כיון שאו שהלכו לעולמם
 או שנחערבו עכ"פ רובא דרובא מהם
 בין הגוים, והם המחערבים עד היום
 כנראה לעין בעונ"ה.

ומה שחושבין שיולא אחד מיני אלף
 בע"ת ודאי אפילו לשליש ולרביע
 לא שמענו וח"ו לוותר על נפש מישראל
 ועכ"פ ישמח האב ביוצאי חלציו שלא
 נשא גוי' או שחורה, אבל ח"ו שאנן נהי'
 מהמתירין להם להיחם ככל הגוים
 ופחות מהם שהגוים מאמינים עכ"פ
 באותו איש ימ"ש מה שהוא וע"י שלישי
 ע"י שיחוף והם מחלוקת אי מצוים על
 השחוף אבל הרעפארמער הם מכחישים
 ח"ו וכופרים בכל.

ועל דבר אשר חוששין שעי"ז שירחקו
 אותם ינאו ח"ו מדת משה ומקבלין
 עליהן דת אחרת, לא הבנתי השאלה הרי
 מדת משה כבר ינא שאינו מאמין כלום.
 ברם למען האמת שאין אנחנו אשמים על
 הרחקתם ואין אנחנו מרחיקים אותם
 אלא הם שהרחיקו עצמם מאתנו בכלל
 והחורה וחכמי ישראל ומן הכלל ישראל,
 ובאו כל הקודש וכפרו בכל אשר לכל
 ר"ל, ואין אתנו להחזירם בכה בזה"ו,
 ועיין בגמ' מנחות (כ"ט) למה אות ה'
 פתוח מלמטה שאם ירצה הרשע לנאת
 ינא ולמה פתוח מן הנד שאם רוצה
 לחזור בחטובה יחזור ויחזור ממקום
 שינא לא מסחיעא מילתא ע"ש, ולכן

מקיימין תורה ומצות כלל לא שבת ויו"ט ולא גיטין וקידושין, אוכלין נבלות וטרפות ואין מאמינים בה' ובחורתו שנתנה לנו ע"י משה מן השמים כלל ורודפים שומרי תורה האמינים וגדולה שנתנה שלהם להחרדים משנתנה ששונאים את הגוים ליבא לפומא לא גליא כבר פסקו קמאי דקמאי דאין להם חלק בינינו.

ומעתה נכרר על הטוענים שכל ישראל חברים ואע"פ שחטא ישראל הוא ואחיך נקרא (fellow Jew), ונראה לברר עד כמה נקרא אחיך, הנה הלכה מפורשת דעברין לא נקרא אחיך והוא במשנה (מכות כ"ג ע"א) כל חייבי כריעות שלקו נפטרו ידי כריחתם שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כשלקה האי הוא כאחיך [אבל קודם שלקה אינו אחיך]. וכמו הר"א ממין והסמ"ג שעברין אפילו באחת מכל מצות התורה להכעיס כגון שאוכל נבילה היבא דשכיח בשר כשרה ולא עשה תשובה אינו חייב להחיותו ולא להלוותו דכתיב וחי אחיך עמך (ויקרא כה:לה-לו) והאי לאו אחיך כיון שעבר במזיד עד שילקה או ישוב לה'. ונפסק בטוש"ע יו"ד סי' רנ"א ואם נשבה אינו חייב לפדותו, ואם הוא להכעיס אסור לפדותו ע"ש ברמ"א, עכ"פ ברגיל לכך כ"ע מודי ועיין שם ש"ע סי' רנ"ב ורנ"ט בור ובגמ' גיטין מ"ז ההוא גברא ומעשה דרב אחי וברמ"ה שם. וכ"ש מחלל שבת בפרהסיא שהרי הוא כעע"ז ודינו כגוי גמור פתו פתו עכו"ם ויינו יין

שבתות, ואילו לא היו עיקרם מישראל היינו חושבים אותן נכרים כשאר נכרים שמחגיירים וטובלים ונעשים כשאר ישראל כמו שכחוב כאורח מכס יהיה לכס הגר הגר אחכס, אבל הללו כיון שעיקרן מישראל ועדיין שם ישראל עליהן ומצות נוהגות בהם והיו מחוייבים בתרי"ג מצות וכיון שהיו פרוצים בעריות ולא כתבו גיטי נשים צניהם ממזרים ואי אפשר לקבלם ולהכניסם בקהל שמה יתערבו בישראל וכו', ע"ש שמחלק בין הם עצמם לצניהם אחריהם שצניהם אין להכניס ועיין ספרינו הנ"ל העמק הדברים.

והגוי רעפארמער של זמנינו הם גרועים מאותן, שאותן שם לא החזיקו כלום והני דזמנינו אפי' בדו דת לעצמן, ועיין יבמות (ט"ז ע"ב וי"ז ע"א) אמר רב יהודה א"ר אפי' עו"כ שקידש בומה"ז חוששין לקידושיו שמה מעשרת השבטים הוא וכו' איבא דאמרי כי אמריחא קמיה דשמואל א"ל לא זוו משם עד שעשאוים עו"כ גמורים ע"ש, וכן על רבינו הבה"ג יבמות הארכתי בזה בס"ד.

ולכן מלבד שיט לדון בקמתן מהן וביחידים מדין חינוק שנשבה ומי הנקרא כן באמת אשר זה על כל פרט ופרט נאמרה ולברר אם לא היו צניהם ישואי ערוה וכיוצא בו, אבל בעצם ההלכה על התנועה כולה פשוט וברור דהרעפארמער שיאלו מן הכלל ולא מאמינים בתורה מן השמים וגם אין

נכרחים ואוזדין ונדונין על גוף רשעים וחטאיהם לעולם ולעולמי עולמים, המינים והאפיקורסין והכופרים בחמית המחים והפורשים מדרכי צדק והעושה עצירות צפרהסיא כיהויקים והמוסרים וכו'. מבואר למחלל שבת צפרהסיא, ודין מחלל שבת ידוע לכל. ופשוט דאפי' הרעפארמער בעצמן, לא הרהיבו בנפשם ולא הי' להם חולפה או חלוט להגיד שהם יהודים חשובים כהפץ חיים והח"ס ז"ל או קחם רבנים חרדים וקנו מגדל.

והגם כי יש קצת אחרונים דלא מקרי מחלל שבת צפרהסיא, במקומות שיש טעמים לחשבן כחינוקות שנשבו, לא אמרו על אלו וכיוצא בהם שאומר צפרהסיא שידע שיש שבת יודע שאסור לחללו יודע שאסור לאכול טריפות ואעפ"כ עושהו ואחר כל זה שואל למה הוא אינו יהודי כמוני, אף שהוא נוסע בשבת במכוונה ואומר ומחשב בלבו שהיום שבת [כדי שיחלל במזיד ולא יוכל לטעון רגע שוגג] ואעפ"כ אינו מאמין ומזיד במחללו, ועכ"פ לומר לו שהוא יהודי כמו הרב עם זקן גדול. ובפרט לפרקם דבר זה ברבים בלי שום הסבר שמדובר בחינוקות שנשבו הוא מכשול גדול לפענ"ד הן בהלכה הן בהשקפה.

גם טעה ושגג באמרו או בהסכימו שהאוכל נו"ט חפלתו נשמעת להקב"ה, והאמת דהאוכל נבלות וטרפות במזיד לא זאת שאין חפלתו נשמעת

נסך (חולין ה' ע"ג ועירובין ס"ט ע"ג ובש"ע א"ח ס' שפ"ה ס"ג ובש"ע יו"ד ס' ב' וס' י"א) מומר לנסך היין ולחלל שבתות צפרהסיא הרי הוא כעו"ז וכגוי גמור, פתו פת עכו"ם יינו יין נסך.

והנה הלכה מפורשת שהני כופרים שאינם מאמינים בדברי רז"ל ודבר עמהם הא"ח הקדוש ז"ל בעצמו כעדות בספרו פ"ח, ואמר להם שהם גויים גמורים לכל דבריהם וכמהם יהיו עושיהם וההולכים אחריהם. ושוב ראיתי דבשו"ת מהר"י ברונא (ס' קל"ה) כתב דישראל מומר לא נקרא יהודי מדאמר' במגילה שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי מכלל דעובד ע"ז לא מקרי יהודי ולכן הורה בנודר שלא לשחוק עם שום יהודי דמוחר לו לשחוק עם ישראל מומר דלא מקרי יהודי.

ולברר קצת יותר בדברי הלכה אמרו חז"ל המחלל שבת צפרהסיא הרי זה כעובד ע"ז וגוי גמור לכל דבריהם (חולין ה' ע"ג ועירובין ס"ט ע"ג ובש"ע א"ח ס' שפ"ה ס"ג ובש"ע יו"ד ס' ב' וס' י"א) מומר לנסך היין ולחלל שבתות צפרהסיא הרי הוא כעו"ז וכגוי גמור, פתו פת עכו"ם יינו יין נסך, ובש"ע (יו"ד ס' קי"ט) מי שהוא מפורקם באחד מעצירות שבתורה חוץ מע"ז וחלול שבת צפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל.

ועיין רמב"ם (פ"ג מה"ס ה"ו) ואלו הן שאין להן חלק לעוה"ב אלא

לתיאבון אין חייבין לפדותו וחלקו עליו, וא"כ האי גברא נמי שאומר בפירוש שהוא אוכל במעקדאנאלדס ואינו אוכל כשר ואפילו יש לו היתר והרי הוא מין גמור ומן המורידין ולא מעלין ולא זאת שיתקבלו תפלותיו. ובכלל האוכל איסורים אין תפלתו נשמעת ואפילו ברכה אין מברך לא לפניו ולא לאחריה אם אכל איסור ואין הו"ג להאריך בדברים פשוטים מאד.

ולכן נמי מה שהוא אומר שהגם שהוא אוכל אלל מעקדאנאלדס זאת אינו משמע שאין תפלתו נשמעת לה', והמשיב החרדי הסכים אתו שכדבריו כן הוא שתפלתו נשמעת, אינה אמת, והאמת הוא ההיפוך שאין תפלתו נשמעת. והמשיב השיב לו שאין בהלכה שאנחנו ארטאדאכסיס מדחין ומרחיקין מי שאינו אוכל כשר, אינה אמת כי ודאי יש עלינו להוכיחו או אם הוא במזיד הרי בכלל מן המורידין אבל גם זה אמת כי כהיום לא אנחנו מדחין אותו ומוליאין אותו מן הכלל ישראל, אלא הוא שמוציא עצמו ומבדיל עצמו ומדחה עצמו מכלל ישראל באכלו נו"ט כשיש לו מסעדה של היתר. ובחללו את השבת וכופר בכל התורה כולה.

ודע דיש עוד להעיר מתשובת הרשב"א (הוצא בש"ע יו"ד סי' קי"ט) מי שהוא מפורסם באחד מעבירות שבתורה וכו' או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל נאמן בשאר איסורים, וכחצו הפוסקים

מהקב"ה, אלא האוכל לתיאבון הרי זה מומר והאוכל להכעיס הרי זה מין והוא מן המורידין ולא מעלין וזמן הבית האוכל במזיד ובהתראה מלקין ואם חזר ואכל לאחר ג"פ מכניסין אותו לכופה ומת שם.

ובגמ' גיטין (מ"ז ע"א) ההוא גברא דזבן נפשיה ללודאי אתא לקמיה דרב אמר ליה פרקן [כלומר פדני שלא יהרגוהו] רצה לפדותו אמרו לו רבן לרב אמר האי ישראל מומר הוא דקא חזי ליה דקאכיל נבילות וטריפות א"ל אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זימנין דאיכא היחירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך. פי' דהאי גברא הי' עמיד ליהרג ע"י לודאי שמכר עצמו להם ונא ובקש מרב אמר לפדותו מהם, ורצה לפדותו והעידו עליו שאוכל נבילות וטריפות והי' רב אמר מלמד עליו זכות שמא אכל לתיאבון א"ל רבן לו שראוהו עדים לפעמים שיש לו היתר ואיסור ומניח ההיתר ואכיל האיסור א"ל רב אמר לההוא גברא זיל דכל שאוכל נבילות ויש לו לאכול היתר הרי הוא מומר והרי מין ואסור להצילו ועיין רש"י שם.

ועיין גם בחי' הרמ"ה ושיטתו הקדמונים גיטין שם דכל ששבק החירא ואכיל איסורא לכ"ע הרי הוא כמין ואסור לפדותו, ועיין חוס' ע"ז כ"ו ע"ב ד"ה אני ובב"י יו"ד ריש סי' רנ"א בשם סמ"ג וסמ"ק שאפילו מומר אוכל נבלות

ו"ל דהיינו שהוא מומר לחיאבון אבל מומר להכעיס אפי' לדבר א' הרי הוא כגוי לכל דבריו כמ"ש בש"ע (יו"ד סי' ב' ס"ה) וכ"כ מהר"ם שי"ק (ס"ח סי' ס"א אומ' ו') ובשו"ת מהרי"א אקאד (יו"ד סי' ו' וסי' נ'). ואם עבר על ג' עבירות מפורסמות שהעולם נוהרים מהם, כגון נבילה ושעטנז והקפת הראש היו חזקה ונעשה מומר לכל התורה ואם עובר על הרבה מצוות עד שנראה שפרק מעליו רוב המצוות הוא כמומר לכל התורה (עיין פנ"ש ופמ"ג יו"ד סי' ב'). ועיין רמב"ם (פ"ג מה"מ ה"ח-ט') שיש הם המומרים מישראל המומר לעבירה אחת והמומר לכל התורה כולה וכו'.

ובש"ע יו"ד (סי' קי"ט ס"ו) שכתבו עוד מי שהוא מפורסם וכו' או שאינו מאמין בדברי רז"ל, פי' שאם אינו מאמין אפי' במאמר אחד חשוב כעובד ע"ו ומחלל שבת צפרהסיא, שדינו כעכו"ם וכ"כ הבי' בשם השו"י הרשב"א ובש"ך שם סקט"ו ובפר"ח ס"ק ט"ו וכן העלה בהמעוררות חשובה (ח"א סי' י"ב) ובשו"ת נהרי אפרסמון (יו"ד סי' נ"ו) ובשו"ת בית שמואל אחרון (יו"ד סי' ד') ושטו עיני צפרי חאר לרבינו אה"ח הקדוש (יו"ד סי' קי"ט סק"ס) וז"ל או שאינו מאמין וכו' פי' דינו כעכו"ם וכמחלל שבת כן הוא צהדיא בשם רבינו יונה שכתב וז"ל מי שאינו מאמין בדברי רז"ל הוא מין ויינו יין נסך ע"כ הרי דהו' חשוב על כל התורה.

ומכאן ראי' ברורה לכל מאי דהוינא צוותי על קצת מצני עמנו שצברי אדום שדברתי עמהם כמה פעמים ואמרו צפי' שאינם מאמינים בדברי רז"ל אלא במלחא לדלידהו מתסבר וגילו לי כי כל בני העיר חושבים כן ואומרים כן צפיהם ומעמה הרי הם כגוים לכל דבריהם ואין להאמינם כלל ואין מצטרפין לעשרה ואין מוזמין עליהם ונראה דנאמנים בשבועה ככתיב במילי דידהו ע"ש וכ"כ בשו"ת זכר יהוסף להגאון משאול (ח"א סי' כ"א) וכ"ש האפיקורסים שיצאו מחדש בערי אשכנז [ריפורמים] שיצאו כחות כחות ועשו שינוים בחפלה ובצנין ביהכ"נ ופרטו ברוב מצוות וכו' ועליהם נאמר שר"י (וב"ץ ס"ק כ"ט). ועיין כף החיים שם.

ופשוט דרעפארמי זמינו הם באמת אינם מודים בכלום לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבע"פ ואינם מאמינים בתורה מן השמים ולא בנבואת משה רבינו ע"ה ולא בשאר נביאים, ולא בדברי חז"ל ורובם אפי' כופרים בעיקר שהעולם קדמון ולא נברא ח"ו והם גרועים מכל המינים והאפיקורסים מוזמן התלמוד שעכ"פ קצתם האמינו במקרא וקצתם בקבלה אבל הם סתמא פורקי עול, ולפענ"ד הם נכללים במה שהבאתי לעיל בשם רבי משה גאון באי אחד שיסבנו שם יהודים פורקי עול אוכלי נבילות וטריפות לא סדרו קידושין וגיטין ועוד ועוד וכתב עליהם שאולי לא היינו

ישראל חברים אחים בתורה ומצות,
ואחיה דכתיב צריצית ונדקה ופדיון
שבוים ומו"מ וכיוצא לאו באחים גמורים
מלידה איירי אלא כלומר כל ישראל שהם
אחים בתורה ומצות ומדע דלנו מחברים
לענין צריצית ונדקה על הגר הבא משאר
עממין כמו על ישראל הבא מזרע יעקב,
וכיון דהכי הוא מומר שכפר בעיקר ויאל
מן הכלל פורק ממנו אחיה זאת אין לנו
מחברים לרחם עוד עליו ולהחיותו שאינו
אחינו. אבל אחיה דכתיב גבי זיקה ויבוס
אינו ר"ל אחיו בתורה ומצות אלא אחיו
מעצמו ובשרו שנולדו מאיש אחד ומומר
נמי אע"פ שנשחמד לא פסקו תולדותיו
והלך החי והמת נולדו מאיש אחד דעשו
נמי ישראל מומר הי' כדאיחא פ"ק
דקידושין (י"ח ע"א) ואעפ"כ משחמד
דהתורה קראתו אח ליעקב בכמה דוכתי
והיינו משום דבני איש אחד היו, ע"ש
מה שהאריך.

והדין פשוט דכמו שאחיו במצוות אף
שיקיים כל התורה כולה בכל
פרטיה ודקדוקיה אעפ"כ לא יעשה אחיו
בגוף להיותו נאסר באשתו שגירשה או
שמת והניח בנים או שיהיו בניו כהנים
אם נשא כהנת או שייבס את אשתו שמת
בלא בנים, כן להיפך מה שחלה באחיה
של תולדות אין יוצא מדין אח, והבן.

ולפ"ז מובן מאד דודאי לענינינו נמי
שהני רעפארמער שכופרים בכל,
מחללי שבת ואוכלי נוי"ט הרי הם יצאו
מן הכלל ופרקו מעצמן האחיה הזאת של

יודעים שהם יהודים היו יכולים לגייר
עצמן ע"ש, הארכתי קצת כי חס לבי
בקרבי בהגיגי הצער אש על חילול השם
והתורה. ולדין פשוט דהני לא נקראו
בכלל אחיה דלאו אחיו במצות הוא כלל
ואדרבה הרי כופר בכל.

איברא דיט כאן שאלת חכם כיון
דעברין ועובר במזיד או אינו
מאמין אינו בכלל אחיה ולא נקרא אחיך
אמאי בניו שהוליד הם בכלל ישראל
ואפילו נשחמד הוא ואשתו והולידו בנים
הם מותרין לבא בקהל, שאלת חכם הוא
אבל לא חדש וכבר ישבו על מדוכה זו
רבותינו הראשונים הוצא בתה"ד סי'
רכ"ג דעת קצת הראשונים דמומר אינו
מייבס ואינו זוקק כיון דהוא גוי גמור
ולאו אחיך הוא ובתורה כי ישבו אחים
יחדיו כתיב וכיון דזה אינו אחיו אינו
זוקק ליבוס, וזה לשון א"י הגדול, רב
נחשון גאון ז"ל וספר בשר על גבי
גחלים ומשובות רבות פסקו דיבוס שהי'
מומר בשעת קידושי אחיו ועדיין כשמת
הוא עומד בשמדותו אינו זוקק את אשת
אחיו ליבוס ופטורה לשוק בלא חליצה
אפילו חזר לאחר מיתת אחיו לא
משגחינן ביה. ולפר"ח אפי' הי' יהודי
בשעת נישואי אחיו אם הי' מומר בשעת
מיתת אחיו אינו לא חולץ ולא מייבס
עכ"ל. הביאו הת"ד והאריך לפלפל בדבר
והעלה חילוק נכון.

דיש שני מיני אחיה יש אחיה של תולדה
ויש אחיה של תורה ומצות שכל

בעתון שנחפשט בין אלפי בני ישראל, אחינו אתה והנך יהודי כאחד הרבנים עם זקן ארוך, שזה לא ע"פ התורה והלכה ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה ומחזיק ידי עוברי עבירה אשר ח"ו לית דין ולית דיין אוכל נבילות וטרפות ומחלל שבת ומפלתו נשמעת לפני הקב"ה כחפלת לדיק ח"ו אוי לאזנים שכן שומעות ועינים שכן רואות.

עוד השיב לי אחד שהכוונה היחה רק להשיב לאפיקורוס ולא שס"ל היי ולפענ"ד אס כדבריו כ"ש שאמרו, חכמים הזהרו בדבריכם וכבר אמרו ז"ל (אבות פ"ג מ"ד) ודע מה שחשוב לאפיקורוס, וגם לזה אמרו דוקא עכו"ם אבל אפיקורוס ישראל כ"ש דפקר טפי ואס אמור יאמר שכוונתו היחה לדחות האפיקורוס בקש ולא אמר לו הטעם האמיתי כדרך כמה פעמים בש"ס שלא אמרו להמינים הטעם האמיתי כמ"ד רבי אוחו דחית בקש ומה טעם האמיתי, ואס באמת כוונתם היחה לדחות את הרעפארמער בקש היי לו לדחות בשלהם ולמשול להם משל במנהג העולם, ואדרבה מה שמשל להם הוא משל כחרם הנשבר והיל"ל משל שהוא אמת וגם לפי הבנתם.

ואמשול לו משל בארה"ב יש קאנסטיטוציא [שכתבו בני אדם לפני כמה מאות שנים] וכל אזרחי המדינה זריכים לקיים את הקאנסטיטוציא, ואתה נגיד אזרח

כל ישראל שהם אחים בתורה ומצוות ושפיר הם יצאו מן הכלל ואסור לקראתם אח לענין תו"מ ולא שאנחנו מדחים אותן אלא שהם מויליאים עצמן מן הכלל וכמ"ש התה"ד. אבל לענין מולדות אס לא נחטרו בגויס והולידו אפי' נחטמו כיון דמולדות חלוי בהולדה טבעית ובגוף ולא באחיה של תורה שפיר אס ילדו בניס קודם שנחטרו בגויס בנייהם כשרים לישראל שהרי גם הם יכולים לשוב ולחזור אבל קודם שחזרו בתשובה הרי יצאו מן הכלל ודינס מבואר בתורה.

ואחד מן המגידין אמר כי אלו שמלמדים זכות עליהם לא באו רק להחניף להם לרשעים, בשעה שהשעה משחקת להם, והם בעלי המאה ובעלי הדעה, ולפענ"ד אין בזה כדי סמיכה שהרי כשאמרו החכמים לאגריפס אחינו אתה באותה שעה נגורה גזירה ונחתיבו שונאי ישראל כלייה על שהחניפו לו (טוטה מ"א). ובירושלמי תני ר' חנינא בר' גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו ועיין חוס' שם. וכבר אמרו חז"ל וכל המחניף להם לבסוף נופל בידים ואס לא הוא אז זרעו נופלים בידם, ואיך עלתה על דעת מי שהוא שומר התורה לפרסם ברבים שהמחלל שבת בפרהסיא אוכל נבלות וטרפות יש לו היחר עומד לפניו והוא נוטל האיסור ומניח ההיחר, מגולת פאות הראש והזקן בחער, כופר בחורת משה, ואינו מאמין בנביאי ה' במזיד, ולהגיד לו, ולכתוב עליו וכל הגוים עליו ולפרסם ברבים

גם המינים הקאטאליקען עוברי ע"ו ואפייפור שלהם שר"י יש לו חוקים ומי שאינו שומר על חקי האפייפור והדת שלו הרי זה נופל מלהיות קאטאליק ואוטאמטי הוא מותרס בחרס שלהם עד שיבא ויבקש סליחה לפי ההבול שלהם ואז יחזור ויקבלו אותו, אבל אינו הפקר שיעשה מה שירצה ויעשה שחוק וחוק מהאפייפער וכל החקים שלו ויבאו משרתי האפייפער וכהניהם שר"י ויאמרו להעוברים אחינו אתה כמונו כמוך, מי שמע כזאת.

ואם הדבר כן צהצלי העולם וצמעשה בני אדם וחברותיהם, כמה אלף אלפי אלפים הבדלות תורמינו הקדושה תורת ה' תמימה, נכתבה באש שחורה על גבי אש לצנה, וכלל ישראל שהתורה אמרה אנכי ה' אלקיך ונתן לנו תר"ג מצות לקיימם ולשמרם וקבלו עליהם בני"י בכרימת צריח צאלה ובצופעה באיש אחד ובלב אחד ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורה צאהבה, ובפ' נצבים כתיב (דברים כ"ט) אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם וגו' כל איש ישראל ופרש"י מלמד שכנסת משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בצריח. והרמב"ן ז"ל הוסיף והוא השצופעה והאלה אשר יזכר לעבדך בצריח ה' אלקיך ובאלתו וכו' ועוד שם פן יש בכס איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבנו פנה היום מעם ה' אלקינו ללכת לעבוד וגו' פן יש בכס שורש פורה ראש ולענה והיה בשמעו

שמקיים 98 אחו מהקאנסטיטוציא, ולעומת זה יש אורח ששוחק על הכל ולא די שאינו מקיים כלום ועובר על כל חקי המדינה, עוד הולך ומסית אחרים ועושה חברות שלא לשמור על חקי המדינה, צפרהסיה לעין כל, וכי תאמר שהם אזרחים שוים, עם השומר על הכל, ויחלל המסית והמלכות ישחקו על המבזה ומתהרס הקאנסטיטוציא של המדינה ולא יאמרו לו כלום. ודאי אינו כן אלא השופטים והראש הממשלה מושבעים לקיים את כל חוקי המדינה ולענוש על העובר על הקאנסטיטוציא בעונשים חמורים הכל לפי האדם והזמן והמקום.

ולאו דוקא מדינה אלא כן מי שהוא חבר בחברה בעסקים [או קלאב בלע"ז] יש להם חקים שעשו לעצמן, ובאמעריקה יש חברה הנקרא מייסענס בלע"ז וכיוצא בו ויש להם חקי החברה וכל מי שנעשה חבר מקבל על עצמו ללכת בתקנות החברה ואם לא יקיים התקנות והחקים של החברה ואדרבה יהרס אותם יש מהם שענוש יענש וישאר חבר ויש מהם שאם יעבור עליהם מיד יוציאוהו וירחיקוהו מלהיות חבר עמהם, ולא יהיה לו טענות למה ועל מה לקחו הימנו זכות החברות שהם הרחיקוהו אלא הוא בעצמו הורחק עצמו והוציא עצמו שקודם קבל עליהם להיות כמהם בתקנותם ועכשיו אינו רוצה לקיימם ולהחזיק בהם הרי ממילא השבית הכל ואבד זכותו בחברה, ובע"כ יאל מן הכלל.

ופשוט דמי שהוא רוצה להיות מן הכלל ישראל ובכלל ישראל עליו להחזיק במצוות התורה ולהאמין בכל פרט ופרט לשמור ולעשות ואם לא אז הוא בכלל האומר שלום יהי' לי כי בשרירות לבי אלך ולא יאבה ה' סלות לו וגו' ומחה ה' וגו' והבדילו מכל שבטי ישראל שהפר הבצרות שקבלו אבותיו עליהם ועל זרעם, וזה פשוט לפי ההגיון ודעת התורה ודעת הנעלי בחיס להבין זה.

אלא דהקב"ה ברוב רחמיו ותקדיו פתח לן פתח לדופקי בתשובה כמ"ש הפותח שער לדופקי בתשובה וגם ביארו לנו חז"ל עונשין על קצת מצוות כגון המחלל שבת מות יומת. והוא כע"ז ר"ל, ובמזיד הרי הוא יואם מן הכלל והרי כגוי גמור ועוד ועוד, וכן האוכל נבלות וטריפות להכעיס הרי הוא מן המורידין ולא מעלין וכן מי שאינו מאמין בצורת ה' הרי בטל ואבד את חברותו שהוא כופר בכל, ויש חייבי כריחות ויש חייבי מיתות ב"ד והכל לפי המבואר בתורתנו הקדושה שהוא מקור של חרי"ג מצוות והמכתב מכתב אלקים ולכן העובר על אלו בשט נפש ממילא יאם מן הכלל וכ"ש מסיח ומדיח שדינו מפורש בתורה לא תתמול ולא תכסה עליו, ואעפ"כ אין לך דבר העומד בפני התשובה (עיין רמב"ם פ"ג מהל' תשובה).

ולכן פשוט שמי שרוצה להיות לו חלק בכלל ישראל ולהיות נמנה

את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הנמאה וגו' לא יאבה ה' וגו' ומחה ה' את שמו מתחת השמים והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הבצרות וגו'.

והנה אנחנו עם ה' זרע קודש זרע אברהם יצחק ויעקב קבלנו עלינו במעמד הר סיני עלינו ועל זרעינו חרות ה' חמימה, וקבלנו עלינו חרי"ג מצוות חורה שבע"פ ושכחב, בצרות ובאלה ובשבעה לקיים ככל אשר כחוב בספר התורה הזאת ומה שקבל משה רבינו בע"פ מפי הקב"ה וקבלנו עלינו ועל טפינו נשוחינו וגרך אשר בקרבך מחוטב ערך עד שואב מיתך לעברך בצרות כדכתיב שם ראשיכם שבטיכם וגו' כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגו' לעברך בצרות, כלם יחד וגם ערבנו ע"י טפינו לשמור ולקיים את כל חרי"ג מצוות וכלנו יחד וגם קבלנו ערבות זה על זה ומי שבידו למחות על בני ביתו נענש בשביל בני ביתו ואם יש בידו למחות בכל העולם חייב למחות ואם לאו ענוש יענש (שנה דף נ"ד) ומי שלבבו פנה מעם ה' אלקינו והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהי' לי כי בשרירות לבי אלך כלומר במאריח לבי מה שירצה כהני רעפארמער אז והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל כי בישראל אין דבר כזה לילך אחר חיות לבו ועיין רמב"ן שם.

הרי הוא ישראל מנ"ל זה מתורת ישראל
 א"כ ע"כ חייב להאמין בתורת ישראל כי
 אי אפשר לאחוז החבל בנ' ראשים לחיות
 ככל הגוים ולא להאמין בכל התורה ורק
 שהוא ישראל וימשיכו הדורות כישראל
 יסמוך על התורה שכן כתיב בתורה זה
 אינו אלא כל המאמין בה יש לו חלק בה
 וכל שאינו מאמין ח"ו אלא בתורת הגוים
 עליהם ניבא דוד המע"ה כמהם יהיו
 עושיהם כל אשר בוטח בהם.

ודע לך אחי שהחילוק שחילק התה"ד
 בין אחיך במצוות ואחיך בלידה
 מראש לזרים ארצנו, אברהם אבינו הי'
 היהודי הראשון בעולם אביו תרח הי'
 עוע"ז ואיך וזמה נעשה אברהם יהודי
 מאב ואם בני נח, כתיב התהלך לפני
 והיה תמים ומל וטבל ונתן לו הקב"ה
 שם ישראל ושמר התורה והמצוות
 כדכתיב עקב אשר שמע אברהם בקולי
 וישמור משמתי מצותי וחקותי ותורותי,
 שתי תורות שבכתב ושבע"פ. ואמרה
 תורה כי ידעתי למען אשר יזוה את
 בניו ואת ביתו אחריו, והנה נולדו לו שני
 בנים ישמעאל ויזחק ישמעאל נשאר גוי
 פרא אדם ויזחק אבינו זרע ברך יהודי
 ואב שני לישראל, וישאל השואל מפני מה
 אחד גוי והשני יהודי והרי תרתייהו בני
 אברהם ועוד בתורה כתיב וירא לאברהם
 על אודות בנו, והתי' דהקב"ה אמר לו
 כי ביזחק יקרא לך זרע ולא ישמעאל,
 וטעם לפי שישמעאל הי' בן שפחה
 והולד כמוה. והגם שלעס נחצרך גם
 ישמעאל שהחפלה עליו אברהם אבינו

מהחברים בחברת חברים כל ישראל הוא
 רק באופן שישמור ויקיים על חקנות
 החברה קדישה שהם מצות התורה
 וחקיה ומשפטיה וכל מי שאינו רוצה
 לקיים ואינו מאמין שנחנו מהקב"ה
 מסיני ואינו מאמין בכל היצירה של כלל
 ישראל ממילא אינו מאמין בכחוב בה
 והוציא עצמו מן הכלל ומפורש אמרו כן
 בהגדה של פסח רשע מה הוא אומר מה
 העבודה הזאת לכם ולא לא ולפי
 שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר,
 ואף אהה הקהה את שניו ואומר לו
 בעבור זה עשה לי בצאתי ממצרים וכו'
 הנה דייק הוציא את עצמו מן הכלל
 כלומר הוא הוציא את עצמו ולא אנחנו
 הוציאנו אותו וזה פשוט וברור מאד
 והבן.

ובמה שהארכנו ממילא מיושבת טענתם
 שכל שנולד מאב ואם מישראל
 לעולם הוא ישראל אפי' ח"ו ישחמד,
 ואיך אמרו שהעובר על עבירות אלו יצא
 מן הכלל והם לכאורה תרתי דסתרי,
 והגם כי כבר הבאתי לעיל מדברי
 התה"ד דאין כאן סתירה כלל ע"פ
 ההלכה וע"פ התורה ומיהו אפי' לפי
 טענתם שהקברנו ואטו וכי מי שנולד
 מאב ואם שהיו חברים בחברה הם
 ממילא חברים בחברה זו או קאטאליקים
 גם הנמים יהיו קאטאליקים בע"כ זה אינו
 אלא אם ימשיכו בדרך הקטאליקי שלהם
 יהי' כן ואם לאו לא יהיו חברים שלהם
 זה לפי דעתם ושכלם, אלא מה תאמר
 לא כן בתורת ישראל שכיון שנולד ישראל

והשיב לו הקב"ה וגם לישמעאל שמעתיך
כי זרעך הוא ואמר לעשותו לגוי אבל
הוא זרע אברהם ולא זרע ישראל ואינו
בכלל ישראל והבן היטב.

ורשוב יצחק הוליד יעקב ועשו כבר
תרוייהו מאב ואם ישראלים ועשו
נעשה גוי ויעקב מבחר שבאבות ודרשו
כי ביצחק ולא כל יצחק והטעם כי יעקב
אבינו המשיך בדרכי אבות ושמר על
התרי"ג מצוות כמ"ש רז"ל והוצא ברש"י
אם לבן גרתי ומרי"ג מצוות שמרתי ועשו
בו את הזכורה ואת כל אשר בחורה ולכן
יעקב ובניו שהמשיכו בחורת ה' שהנחילו
האבות נשארו הכלל ישראל ועשו ובניו
נשארו להיות אדומים עשו הוא אדום.

ומבואר מאת הוסדה ונהיתה ישראל
לגוי המה אבותינו האבות של
אומותינו עם ישראל שבן גוי לא נכנס
בכלל ישראל, מישמעאל שהוא אב כל
הערבים והם גוי גדול אבל לא בכלל
ישראל, וגם מי שעוז וכופר בחורת
ישראל כעשו הרשע יצא מכלל ישראל
הגם שנולד מאב ואם כיצחק אבינו
ורצקה אמו שניהם נדיקים שחסר להם
קבלת חורת ישראל.

ובחזור לדין מאחר שהרעפארמער
בזמנינו בעונה אינם מודים
בכלום לא בחורה שבכתב ולא בחורה
שבע"פ ואינם מאמינים בחורה מן
השמים ולא בדברי חז"ל ורוכס אפי'
כופרים בעיקר שהעולם קדמון ולא נברא

ח"ו והם גרועים מכל המינים
והאפקורסים מומן התלמוד שעכ"פ
קנחם האמינו במקרא וקנחם בקבלה
אבל הם סתמא פורקי עול כל זמן שלא
יחזרו בחשונה הם ילאו מכלל אחיה והם
בכלל תשו' רבי משה גאון הנ"ל ואם
יחזרו בחשונה נחיים להם בס"ד.

ונסיים בדבר טוב (יומא פ"ו ע"ב) א"ר
יוחנן גדולה תשובה שדוחה ל"ת
שבחורה שנא' (ירמ"ג ג') לאמר הן ישלח
איש את אשתו והלכה והיחה לאיש אחר
הישוב אליה עוד הלא חנוף מחנף הארץ
ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי
נאום ה' וכו' ע"ש. וא"ר יצחק אמרי
במערכתא משמי' דרבה בר מרי ברא
וראה שלא כמדת הקב"ה מדה נשר
ודם, מדה בר"ד מקניע את חבירו
בדברים ספק מחפיים הימנו ספק אין
מחפיים וא"ת מחפיים הימנו וכו' אבל
הקב"ה אדם עבר עבירה בסתר מחפיים
ממנו בדברים שנא' קחו עמכם דברים
ושובו אל ה' (הושע י"ד) ולא עוד אלא
שמעלה עליו הכחוב כאלו הקריב פרים
שנא' ונשלמה פרים שפתינו, שמא תאמר
פרי חובה ח"ל ארפא משוכחם אוהבם
נדבה, פרש"י נדבה מקובלת ברצון יומר
מחובה ע"ש.

והרמב"ם (פ"ג מה' חשונה) אחר שחשב
כ"ד דברים העושה אותם אין
להם חלק לעוה"ב ואין מספיקין בידם
לעשות תשובה, סיים הלכה (הי"ד) ח"ל,
במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין

לו חלק לעוה"ב כשמת בלא חשונה, אבל אם שב מרשעו ומת והוא בעל חשונה הרי זה מצני עוה"ב, שאין לך דבר שעומד בפני החשונה, אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעוה"ב, שנא' שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. כח הרשעים והמומרים וכיוצא בהן שחזרו בחשונה בין בגלוי בין במטמוניות מקבלין אותן שנא' שובו בניו שובנים אע"פ שעדיין שובב הוא שהרי נסתר שב ולא בגלוי מקבלין אותו בחשונה עכ"ל"ק.

הכותב בלב קרוע הכואב וזוכה על רצונות מאחז"י, והוא רחום יכפר עון וישלח לנו גואל נדק ויגאלנו כולנו, ומה נאמר בעוה"ה גם ממזרים לא ילאו רק אחד מחמשה או מחמשים יסן ה' לבלתי ידם ממנו נדח ויצא גואל נדק ויגאלנו ונאלו האובדים בארץ אשור והנדחים מארץ מזרים וישתחוו לה' בהר הקודש צירושלים.

(שנת תשנ"ו, נדפס בקובץ נדפיק באמונתו יחי')

"והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם" (כו: לב). ועיין רש"י והקשו דכיון דנתקיים והשמותי את מקדשיכם ממילא לא יריח דכיון דאין קרבן אין ריח ניחוח.

ובראה לפמ"ש (מנחות ק"י) ממזרח שמש וגו' בכל מקום מוקטר ומוגש לשמי אמר ר"ש בר נחמני א"ר יונתן אלו ת"ח העוסקים בחורה בכל מקום

מעלה אני עליהן כאילו מקטירין ומגישין לשמי וא"ר יוחנן ת"ח העוסקים בחורה בלילה מעלה עליהן הכחוב כאילו עסוקין בעבודה והעוסקין בהלכות עבודה מעלה עליהם הכחוב כאלו נכנה בהמ"ק בימיהם, ואמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת החורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בחורה כאילו הקריב עולה מנחה וכו' ואמר ר' ינחק זאת חורת החטאת וזאת חורת האשם כל העוסק בחורת חטאת כאילו הקריב חטאת העוסק בחורת אשם כאילו הקריב אשם ועיין רש"י ב"מ קי"ד ע"ב קדשים נמי נוהג בזה"ל, וע"ז אמר ולא בריח ניחחם וי"ר שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו ושם נענך ציראה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

"זכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור" (כו: מב). ומקשים העולם, לדבריה זה הוא ברכה ולא קללה. ונכ' אור הגנוז מביא בשם הבעש"ט להגמ' במס' ברכות (ט"ו ע"ב) דלכך אין קורין אבות אלא לשלשה כי עבודתם וחפלתם היו עד סוף כל הדורות. ועי' בליקוטי אמרים לבעל התניא פרק י"ח. [עי' בספר פרי נדפיק (עיו"כ) ושמענו בשם המגיד מקאזוניץ זל"ל שאמר בעיו"כ שגם אז בזמנו נמלא כח השלשה אבות ואמר על הנדפיק הקדוש מאפטא שהוא בחי' אברהם ועל הרבי מלובלין שהוא בחינת ינחק וזה עצמו כינה כנגד בחי' יעקב שהיה שמו ישראל ואמר דרק חסר הכבש

להקריב ואמר שהוא מכוון כל אותן הכוונות של הכהן גדול בהקריבו].

ובשל"ה הקדוש מי' דגס זה הוא ח"ו רעה, משל לכן מלך שסרח עם בן כפר ובאו שניהם למשפט והענישו לכן מלך עונש גדול והימחו השני, והטעם דבן מלך ראוי לו להיות זהיר יותר בהלכות המלכות והי' לו ממי ללמוד. ח"ש "חכרתי את בריתי יעקב וגו'", והי' לכם לזכור זה.

ובאמת כי כן מבואר ברמב"ן ז"ל שכחב להכי לא הזכיר מרע"ה בחפלתו במרגלים זכות אברהם יצחק ויעקב משום כי אדרבה עי"ו יחייבו כי האבות נחרו באר"י והם מאסו בה (ועי' יק"ר פל"ו ה') חוה על בחינה זו. ועי' ירושלמי (סנהדרין פרק י') אם ראית דור שזכות שמוטה בו לך והטפל בחסדים והה"ד (ישעי' נד:). כי ההרים ימושו והגבעות תמוטנה הרים אלו אבות וחסדי מאתך לא ימוש וכאן היה היפוך החסדים ולכן בא רח"ל כל הפרשה וק"ל.

"חכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור" (כו: מב). ונראה דלימא במס' שבת (פ"ט ע"ב) אמר הקב"ה לאברהם בניך חטאו אמר ימחו על קידוש שמיך אמר ליעקב בניך חטאו אמר ימחו על קידוש שמיך אמר לא בנבי

טעמא ולא בדרדקי ענה אמר ליצחק בניך חטאו אמר רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו נעשה לנשמע אמרת בני בכורי ישראל ועכשיו בני ולא בניך אמר כמה שנותיו של אדם שבעים שנה דל פלגא וכו' פלגא עלי ופלגא עליך (ועי' באיכ"ר כ"ד).

[ובענין זה ראיתי פעם בילקוט (פי' בשלח) כתוב משום ס' ברית מנוחה פי החירות מקום ממסוך בזו החיה אריה והיא של רחמים מצעוד שהוא סחוס אין חירות לישראל וצעוד שהוא פתוח חירות לישראל ושם ראו זורת יצחק עומד ומתחנן לפני זוראו על פדות בניו].

ותמהו המפרשים לאבותינו אברהם יעקב שלא יאלו ללמד זכות על בניהם והלא גם על אנשי סדום בקש עליהם אברהם רחמים והכא חיקף אמר ימחו על קדושת שמך, ויש להעיר ג"כ מגמ' מנחות נ"ג עי"ש, ובמדרש כשחרב בהמ"ק בא אברהם לבהמ"ק אמר ליה הקב"ה מה לידידי בביתי (ירמי' יא: טו) ושאל אברהם אבינו היכן בני א"ל הקב"ה בניך חטאו והגליתם לבין האומות והיה מלטער הרבה וטען היה לך להשגיח בטובים שבהם ואמר ליה הקב"ה עשו המזימה וגו', עכ"ד נראה דהתפלל עליהם אברהם ומה נשמנה פהד יצחק שהיה מדת גבורה דהתפלל עליהם.

ג"כ טענת יעקב שאף שאתה רואה ח"ו שחטאו אבל הם מוכנים לקדש שמך הגדול בכל עת וזה היה ג"כ טענת הושע החליפס באומה אחרת (פי' סמכים פ"ו) כלומר חנקה להחליפס באומה אחרת ותרצה שהם לא יסכימו לעולם להחליפך] אבל הקב"ה צרוב רחמיו לא רצה להביאם לזה ח"ו לנסיונות גדולות כאלו כי אנו רואים כמה קשה הנסיון הזה להמחות על קידוש שמו יתברך ולכן אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עלה דזה אינה עלה הוגנת שיהרגו בניי אפי' על קידוש שמו יתברך המבחן הזה יעלה ביוקר מאד שעכ"פ ימותו בחטאם על קידוש השם ואזל אלל יצחק.

ומה שטען יצחק פלגא עלי ופלגא עלך נראה לפי דאיתא במדרש הקב"ה נטל עונותיהן של ישראל ומניחן בראש שרו של עשו ואמר רבש"ע כולם איני נושא חטים אני נושא, ופי' זיערות דבש הנ"ל דבאמת יש לנו התנללות על ביטול הרבה מצות שהוא מכובד הגלות חה שהקב"ה מניח על ראש שרו של עשו לומר דהוא הגורם והשטן אומר כולם איני נושא ר"ל כי הרבה עונות אשר אדרבה מצד הגלות היה ראוי למנוע מהם כמו שחוק וקלות ראש וליצנות וניבול פה ע"כ.

ולפי זה אחי שפיר שאמר יצחק פלגא עלי ופלגא עלך היינו שחזי עונות אחת גרמת להם שהגליתם לבין האומות העולם וע"י הגלות הם עוזרים ופלגא

ונראה דאמרו ז"ל (נרכות י"ז ע"א) גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך אלא מי מעכז שאור שזעפסה מעכז היצה"ר ואלמלא הקב"ה עזרו לא היה יכול לו (פי' ב"ב ע"ה) וכולי האי ואולי ונפש ישראל הוא טוב אלא שהיזה"ר והגלות והנרות גורמים להם לחטוא, ועי' רמב"ם הל' תשובה וכמו שכתב זיערות דבש דבאמת יש לנו קצת התנללות על ביטול הרבה מצות בעונ"ה שהוא הכובד הגלות ע"ש.

ובאיזה זמן אנו רואים שאפי' פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון (מגיגה כ"ז ע"א) בשעת שמד וגירות ח"ו אנו רואים שאפי' פחות שזפחותים מוסר נפשו על קדושת שמו יתברך ויהרג ואל יעבור ברשת השמד וכמו שעיינו ראינו בשעת החירום שעברה עלינו בעונ"ה שנת תד"ש ומוזה נראה דבאמת בני ישראל טובים הם רק עול הגלות והיזה"ר והגוים הגורמים להחטיאם ח"ו, ובספר עבודת ישראל מביא דישראל כשעושין תשובה אפילו מיראה נחשב להם כמו שהיו עושין מאהבה דמה שחוטאין הוא רק מכובד הגלות.

ומעתה י"ל דזה שאמר אברהם כשאמר לו הקב"ה בניך חטאו אמר לו ימחו על קידוש שמך ר"ל אחת אומר לי שהם חטאו אבל נא חנקה אותם ותרצה שכולם מוכנים לימחות ולמות על קידוש שמך ולא יעברו חלילה לשמד, וזה היה

בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא גאלתים להפר בריתי אתם שהם ברית יעקב ויחזק ואברהם. ודלל כאותם השוטטים שמוכנים ורוצים למסור קברי אבותינו אברהם יצחק ויעקב ואמהות ציד הישמעאלים הארורים ועשהלמען אברהם יצחק ויעקב וגאלנו במהרה אמן.

”דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' וגו'” (כו:ב). עיין אלשיך הקדוש למה שינה הסדר ולא התחיל מבין חודש ע”ש. ”ואם מבין ששים שנה ומעלה אם זכר והי' ערכך חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים” (שם:ו), וברש”י בשם חז”ל (ערכין י”ט) כשמגיע לידי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש, לפיכך האיש פוחת בהזדקנותו יותר משליש בערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה, דאמרו אינשי סבא צביחא פחא צביחא, סבא צביחא סימא צביחא וסימנא טבא צביחא.

וצ”ע דהרי אדרבה אמרו (סוף מס' קניס, שנת ד' קנ”ג) זקני ת”ח כל זמן שמוקינין דעתן מתישבת עליהן. גם ז”ע אמה דאמרו אינשי סבא צביחא פחא צביחא, הרי זה סותר למה שלמעלה ממה שכתב כשמגיע לידי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש, אבל מ”מ האיש חשוב יותר שהרי ערכו הוא חמשה עשר, והאיך אמרו אינשי פחא צביחא, ופרש”י שהוא מוקש וסבא הוא אוזר, א”כ האשה נחשבת יותר מאיש והו”ל להיות

עלי היינו החלק השני [ואפשר שמכיון שממנו יצא עון וכנ”ל והבן] ולפ”ו אחי ספיר דבאמת כל השלשה אבות טענו לטובותינו והכל למען ישראל וזה שאמר וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור וכו' ר”ל שכולם המלינו טוב בעדנו ולא חאמר שמא ח”ו לרעתינו אמרו ימחו על קידוש שמך אלא אדרבה לטובותינו נכתונו וכנ”ל.

”זכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור” (כו:ג). ברש”י בחמשה מקומות נכתב מלא [יעקוב] ואליהו חסר [אליה] בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו עירובון שיבא ויבשר גאולת בניו, וי”ל למה חמשה פעמים, ועיין שפ”ח ונראה דיעקוב נקראו ישראל כשהם במדרגה המתמונה כידוע וחס יעקב שח”ו לא יבא אליהו לגאלם כשהם מלוכלים בחטא כמ”ש שהתרעם בזמן אחאב ולא ירצה לבאר לבשר הבשורה אלא כשהם ברום המעלות ומדרגות גדולות, ולכן נטל משכון אות משמו ערבון שיבא ויבשר גאולת בניו בכל אופן, ורמז זה בחמשה מקומות כנגד חמשה חומשי תורה כלומר שאפי' ח”ו יעברו על כל החמשה חומשי תורה ואעפ”כ יבא ויבשר הגאולה בזכות האבות הקדושים וכמו שנגאלו ממזרים והשר של מזרים טען הללו והללו ולכן אפי' כשהם ח”ו צבחינת שכל החוכמה רובצת בעונ”ה אם כל זאת

האיש אשר נראה בדיוק לשון, דאמרו אינשי
 קשה שהרי אמרו (אבות פ"ה משנה כ"א) בן
 ששים לזקנה בן שבעים לשיבה וכתיב
 (ויקרא יט: לג) "מפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן", וכן אמרו השיבה יפה
 לחכמים.

ואשר נראה בדיוק לשון, דאמרו אינשי
 קשה שהרי אמרו (אבות פ"ה משנה כ"א) בן
 ששים לזקנה בן שבעים לשיבה וכתיב
 (ויקרא יט: לג) "מפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן", וכן אמרו השיבה יפה
 לחכמים.

ואשר נראה בדיוק לשון, דאמרו אינשי
 קשה שהרי אמרו (אבות פ"ה משנה כ"א) בן
 ששים לזקנה בן שבעים לשיבה וכתיב
 (ויקרא יט: לג) "מפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן", וכן אמרו השיבה יפה
 לחכמים.

ואשר נראה בדיוק לשון, דאמרו אינשי
 קשה שהרי אמרו (אבות פ"ה משנה כ"א) בן
 ששים לזקנה בן שבעים לשיבה וכתיב
 (ויקרא יט: לג) "מפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן", וכן אמרו השיבה יפה
 לחכמים.

ואשר נראה בדיוק לשון, דאמרו אינשי
 קשה שהרי אמרו (אבות פ"ה משנה כ"א) בן
 ששים לזקנה בן שבעים לשיבה וכתיב
 (ויקרא יט: לג) "מפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן", וכן אמרו השיבה יפה
 לחכמים.

ואשר נראה בדיוק לשון, דאמרו אינשי
 קשה שהרי אמרו (אבות פ"ה משנה כ"א) בן
 ששים לזקנה בן שבעים לשיבה וכתיב
 (ויקרא יט: לג) "מפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן", וכן אמרו השיבה יפה
 לחכמים.

ואשר נראה בדיוק לשון, דאמרו אינשי
 קשה שהרי אמרו (אבות פ"ה משנה כ"א) בן
 ששים לזקנה בן שבעים לשיבה וכתיב
 (ויקרא יט: לג) "מפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן", וכן אמרו השיבה יפה
 לחכמים.

ואשר נראה בדיוק לשון, דאמרו אינשי
 קשה שהרי אמרו (אבות פ"ה משנה כ"א) בן
 ששים לזקנה בן שבעים לשיבה וכתיב
 (ויקרא יט: לג) "מפני שיבה תקום והדרת
 פני זקן", וכן אמרו השיבה יפה
 לחכמים.

שיאמר אין צריך להקדיש אותו כי אם הוא שור או שה לה' הוא מעצמו והנה הוא כמו שלילות ובמשנה תורה אמר כל הזכור אשר יולד צבקרך וצלאנך הזכר תקדיש לה' אלקיך שיהא קודש ומנהוג זו קדושה וכו' ע"ש.

ולפענ"ד כדברי רש"י מצואר גם בחינוך (מזה שג"ו) שאסור לשנות הקרבנות מזה על זה כגון מזכור לעולה ולא מעולה לחטאת וכדומה לו שנאמר אך זכור אשר יזכר לה' צנהמה לא יקדיש איש אותו וזה הפי' המקובל שלא יקדיש לקרבן אחר אלא יניחנו כמות שהוא ע"ש ועיין סמ"ה מצוה הנ"ל, והוא כדעת רש"י לא יקדיש איש אותו לקרבן אחר לפי שאינו שלו, ונראה דדייקו כן דכתיב לא יקדיש איש אותו, דבאמת קי"ל דזכור הגם שהוא קדוש מרחם מ"מ מצוה לקדשו צפה עיין רמב"ם (פי"א מהל' נכורות ה"ד) מצוה להקדיש זכור צנהמה טהורה ויאמר הרי זה קודש שנאמר תקדיש לה' אלקיך ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאליו וקדושתו מרחם היא ע"כ. ועיין חינוך (מזה שג"ג) ובמשנה הלכות שם. מצואר דהזכור שמי קדושות עליו והקרא דלא יקדיש איש אותו פי' לשם קרבן אחר כרש"י והקרא תקדיש לה' אלקיך שהביא הרמב"ן מפרש שמצוה לקדשו ואמי שפיר מה שפי' רש"י ז"ל, איצרא דבהא דזכור אע"פ שהוא קדוש מרחם מ"מ צריך לקדשו שנית נחלקו זו הראשונים ז"ל והוא מחלוקת צגמ', והרא"ש והטור

נראה דפסקו דלא צריך לקדשו צפה דלא כרש"י ורמב"ם והחינוך א"כ נראה דגם דעת הרמב"ן ז"ל כהרא"ש והטור נמצא דלשיטתיהו אזלי והבן. (שנת פגנ"ו)

יוכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש לא יבקר וגו' (כו: לב). עיין ד"מ יו"ד סי' ל"ה מצאתי צסם הר"ר יודא החסיד שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג צנהמה בעודה חי אם חשפיל לארך תחת ידו וודאי כשרה ואם לאו טריפה ונחתי זו סימן לב נשבר ונדכא כו' עד וספל רוח להחיות עכ"ל חשב"ץ ע"כ מצאתי, עוד מצאתי על זו סימנים אחרים ולא רציתי להאריך ונראה דאין לסמוך על זו לענין צדיקות טריפות הריאה עכ"ל. ועיין רש"ש זכורות נ"ט דזה שאמר כל אשר יעבור תחת השבט היינו שיכניע ותשפיל עצמו, ולפענ"ד להוסיף דזה שמסמין יהיה קודש לא יבקר כלומר שא"צ לבקר ולזדוק, וזה דלא כד"מ שאין לסמוך וק"ל. או שיש לחלק בין קדשים לחולין.

ואולי יש לרמוז בדרך מוסר דהעיקר המדריגות לעלות לקדושה הוא הכנעה וענוה והשפלה לה' וכל המחגאה ח"ו אין אני והוא יכולין, ומיהו הכנעה יש משני פנים פעמים ההכנעה שמקבל הכל מה' ולא חסר לו כלום רק חסד א-ל כל היום אז כשיש לו כל טוב ומקבל צשמחה וצמרך על הטוב זה דבר קל אבל להיות מקבל יסורים צשמחה

ומשפלת ענמה היא כשרה ולזה רמו כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטריפה שאינה עוברת עיין רש"ש שלהי זכורות.

ובא"ע תחת השבט, שבט הרועה והנה הנבחר הוא הא' והעשירי שזה כמו זה רק העשירי יגאלנו ואין כן הזכור והנה יתן הזכור והעשירי זבחה וזורע הארץ שהיא התבואה והזכורים והמעשר, וקצת ז"ע דלא יגאלנו כתיב בעשירי, גם מה שכתב יתן הזכור והעשירי ז"ע דהזכור יתן לכהן והוא ממחנת כהונה אבל המעשר העשירי יהיה קדש אבל לא יתן לכהן אלא נקרב דמו ואימוריו למזבח והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר מחנות כהונה ועיין רש"י כאן.

הן אמת דבש"מ (נ"מ דף ו') אקושים החוס' בד"ה מפריש דשה אחד פוטר כמה פטרי חמורים כחב ותו קשה ח"י דקמ"ל דאין צריך ליתן לכהן כלום ומשמע דמעשר זבחה נמי לכהן וכבר תמה צרי"ט אלגזי (פ"א דזכורות דף 14 ד"ה אינרא) הפסד כהן במעשר זבחה מאן דכר שמה דמעשר זבחה אינה מחנה לכהן ע"ש. ומיהו לכאורה גם דעת הריטב"א שם צ"מ דמעשר זבחה לכהן וגם עליו הקשה הריטב"א הנ"ל, ועיין שערי הלכות (שבט פשטי) בענין קפץ אחד מן המנויין באריכות לישב שיטות אלו. ולכאורה מדברי א"ע נמי נראה דס"ל דמעשר זבחה לכהנים זמה שכתב דיתן הזכור והמעשר זבחה

ובהכנעה זה דבר קשה מאד, וכבר אמר השטן כשהקב"ה אמר לו (נ"ב ט"ו ע"ב) השמח לך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו', ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלקים הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו וגו' ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פיניך יברכך ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך וגו' ע"ש ולבסוף ויקלל את היום ואמרו על איוב שלא זדעת מדבר ע"ש.

ולפ"ז יש לחלק דהד"מ בשם הס"ח מירי שמישים ידו על הזבחה אבל רק שימת יד ויש שם הכנעה הגם שזה רא"י גדולה לשפלות והכנעה וסימני כשרות ומ"מ אחי אין לסמוך על זה בכל ענין בלי בדיקה, כמ"ש השטן כי שמה כששלח בו יד ח"ו יברך על פניו, אבל בקרא כתיב וכל אשר יעבור תחת השבט שבעה"ב העבירו תחת שבטו והכהו בשבטו ואעפ"כ קבל היסורין באהבה ולא בעט זיסורין אלא אדרבה עבר תחת השבט כזה העשירי יהי' קודש לה' לא יבקר בין טוב לרע כי הוא קדוש לה' לא יגאל. (שנת פשטי)

ו"כל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה' לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" (כז: לב). ובגמ' (זכורות נ"ז ע"א) כל אשר יעבור פרט לטריפה שאינה עוברת עיין ד"מ סי' ל"ה בשם תשנ"ך קבלה זבחה שמיניחין עליה היד

וזרע הארץ שהיא המנוחה והנצורים והמעשר ומשמע ללכהן הכל וי"ל.

והנה כתב לא יבקר בין טוב לרע ולכאורה בכל הקרבנות נרץ ביקור ולמה כאן לא צעי ואדרבה לא יבקר בין טוב לרע. ונראה צדך רמו לפ"מ שאמרו מכות (דף כ"ג נמשנה) כל חייבי כרייתות שלקו נפטרו ידי כרייתתם שנאמר (דברים כה:ג) ונקלה אחיך לעיניך כשלקה הרי הוא כאחייך דברי ר' חנניה בן גמליאל ע"ש ובגמ' סנהדרין עכו"ם שהכה את ישראל חייב מיתה ואם נהרגו ע"י מלכות אפילו רשעים גמורים הרי הם קדושים, ועיין מהר"ח א"ז בתש' סי' י"ד בהרוגי מלכות עכו"ם ולכן הכ"נ כיון שפסק מהתוכחה בהיותם אויביהם והיו העכו"ם נרים אותם מהם הרגו ומהם הכו ועוד ועוד לכן קיים כל אשר יעבור תחת השבט ממלכות הרשעה וסבלו מהם נרות רבות העשירי יהיה קודש לא יבקר בין טוב לרע ובין רע לטוב דמיד שיעברו ועברו תחת השבט הם נעשים קדושים לה' ולא יחליפנו ולא ימיר אותו הקב"ה לא יחליף את ישראל אפי' ח"ו הם מתנהגים דלא כראוי להם מ"מ יהיה קודש לא יגאל מלשון גאלה נפשי ח"ו אלא אדרבה לא מאסחים ולא גאלמים.

ולכן בניי בגלות שהם מוכים ומרוטים ע"י עכו"ם, כולם קדושים, כיון שהם ראויים להיות מוכים בשביל ה'

וקדושת ותורת ישראל, וזוה אמרתי בס"ד לפרש דבר נא באזני העם בצקשה שלא יאמר אותו לדיק אברהם ועבדום ועינו אותם קיים זהם ואחרי כן יאלו ברכוש גדול לא קיים זהם וז"ע, למה דוקא שלא יאמר אותו לדיק אברהם ואם חייב להם יתן להם ואם לאו מאי איכפת לן אם יאמר אותו לדיק.

ולא הג"ל נראה דהכוונה הוא כך שיבא אברהם אבינו ויטעון אם הם אינם ראויים לרכוש מצרים א"כ אמאי היו ראויים לשעבד אותם ולעבדם בעיניו קשים ח"ש שלא יאמר אותו לדיק ועבדום ועינו אותם קיים זהם הגם שלא היו ראויים ואחרי כן יאלו ברכוש גדול לא קיים זהם שממ"נ או שניהם או לא כלום, זה שרמו כל אשר יעבור תחת השבט וגו' יהיה קודש לא יבקר בין טוב לרע כולם אהובים וקדושים.

ובעין זה י"ל מ"ש בשעת יציאת מצרים שאמר וכי אוציא את בני ישראל ממצרים והי"ל וכי אוציא את בני ישראל מארץ מצרים ולא אלא ממצרים כלומר שהם ח"ו בצחינת כל המצרים ואמר לו הקב"ה אעפ"כ בהוי"אך את העם יעבדון שתראה שמיד שיאלו מהגלות מיד יעבדו את ה' ויקבלו עליהם עול התורה וי"ר שנוכה להיות מלומדי התורה אנו חרעינו עד סוף כל הדורות אכ"ר.

הקריבנה נא לפחתך הירנך או הישא פניך, וכחכ הכ"מ ומ"ט רבינו הרי הוא אומר (מלאכי א:ח) הקריבנה נא לפחתך יש לתמוה שהרי בח"כ ובפ"ו דתמורה (דף כ"ט), דריש כשהוא אומר מן הנקר למטה להוציא את הטרפה ומשמע שמן התורה הוא דהא דריש לה מקרא ובפ' בתרא דכורות (נ"ו ע"א) יליף דטרפה פסול לקרבן בג"ש ואפשר שסובר רבינו דסמך בעלמא הוא דמסמין להו אקרא ואג"ש דהא קיי"ל דלא מיפסל משום מוס אלא בגלוי דוקא אף נמי דה"ק אפילו לא היה איסור הוה ליה למיפסל משום הקריבנה נא לפחתך עכ"ל.

וראייתי בהמדרש והמעשה (מדור הלכה) שהקשה בד' הכ"מ אמאי לא מייתי ג"כ הקרא ממסקה ישראל (מנחות ו' ע"א) דמינה ג"כ ילפינן טרפות למוצח ומ"ט שטיק הכ"מ מקרא זה לגמרי עיי"ש ולדידי לא קשה דהא הכ"מ דעדיפא מיניה פריך ליהוי מדאורייתא והאי קרא ממסקה ישראל מדברי קבלה הוא והכ"מ פריך ליהוי דאורייתא.

ובדברי הכ"מ הנ"ל מלאחי בשו"ת עין יצחק להגאון מקאוונוא דמיישב סתירת הרמב"ם שהביא בס' בית אפרים (סי' ל"ט ס"ק ז') דבפיה"מ על מס' ביצה גבי אין משקין ושוחטין המדבריות מסיק הש"ס דמילתא אגב אורחא קמ"ל דהא דאמר משקין משום סירכא דבישרא פי' הרמב"ם סירכות הריאה ובמס' תמיד גבי משקין את התמיד בכוס של זהב פי'

"וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'" (כו:לב). ובגמ' (נכורות נ"ו ע"א) ת"ר הכל נכנסין לדיר להחער חוץ מן הכלאים והטריפה דברי ר' אלעזר ז"ר יהודה איש כפר ברמותא שאמר משום ר' יהושע א"ר עקיבא אני שמעתי הימנו אף יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום ות"ק אי גמר תחת תחת מקדשים הני נמי לא ואי לא גמר בשלמא טריפה כל אשר יעבור תחת השבט כחייב פרט לטרפה שאינה עוברת אלא כלאים מנא ליה לעולם גמר וציוצא דופן סבר לה כר"ש (נדה מ' ע"א) ע"כ.

ובספרא פ' הנ"ל כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינה עוברת ע"כ, ובמנחות (ה' ע"ג) ת"ר כשהוא אומר (ויקרא א:ז) מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטרפה, ושם (ו' ע"א) וטרפה מהכא נפקא מהתם נפקא ממסקה ישראל מן המותר לישראל מכל אשר יעבור תחת השבט נפקא פרט לטרפה שאינה עוברת זריכי דאי ממסקה ישראל וכו', ועיין תמורה (כ"ט ע"א) איזהו נעבד מנה"מ אמר ר"מ דאמר קרא (יחזקאל מה:טו) ממסקה ישראל מן המותר לישראל עיי"ש.

והרמב"ם (הג' איסורי המוצח פ"ג ה"י) כתב בהמה שנולד בה אחד מן הטריפות האוסרות אותה באכילה אסורה לגבי המוצח הרי הוא אומר

הרמב"ם צפיה"מ שם טעם השקאה משום הפשט העור, ומי' הע"י עפימ"ש הלבוש (פי' ל"ט) בשם הרשב"א דכל סירכא אפילו מאונה לאונה אינה אלא ס' טרפה לרש"י דאפשר שלא ניקב אלא קרום העליון לבד נמצא דלמזבח דאפי' טרפה ודאיח אינה בו אלא מדרבנן לרמב"ם לא יצויר טרפות דסירכא כלל מדהוי ספק דרבנן על כן צביא דאמרו בשחיטת חולין שפיר פי' הרמב"ם דמשקין משום סירכות הריאה משא"כ בחמיד דלגזיה דסירכא אינה פוסלת בה כלל הוזקק הרמב"ם לטעמו של רש"י משום הפשט העור ע"כ עי"ש.

אלא שנעיקר סברת הכ"מ דטרפה למזבח לא הוה אלא מדרבנן ז"ע ולפום ריהטא מדברי הרמב"ם בכמה מקומות משמע דס"ל דאיסור טרפה הוה דאורייתא, דכתב (פ"ו מהנ"מ ה"ג) אבל הטריפה כשר באדם ופסול בבהמה וכן יוצא דופן כשר באדם ופסול בבהמה ויוצא דופן ודאי פסול דאורייתא ודרשינן מי יולד פרט ליוצא דופן (חולין ל"ח ע"ג) וכיון דכלל טרפה עם יוצא דופן יחדיו משמע דס"ל דדין אחד להם.

עוד כתב (פ"ג מהל' איסורי מזבח הי"א) נמצא כל האסורין למזבח הרי הן י"ד ואלו הן בע"מ ושאינו מן המזבח ומחוסר אבר מצפנים וטריפה וכלאים ויוצא דופן וכו', והטיל טריפה בין מחוסר אבר וכלאים והני תרוייהו דאורייתא נינהו. עוד כתב (פ"ו מהל' פסולי

המוקדשין ה"ג) לפיכך המולק ונמצא טרפה או שחלק בסרין או שחלק חולין צפנים וקדשים בחוץ הרי זו נבלה לכל דבר שאין המליקה מחרת ומטהרת אלא דבר שהוא כשר למזבח ומדאמר המולק ונמצא טרפה הרי זה נבילה לכל דבר משמע ודאי דמדאורייתא אסורה למזבח וכמו שחט קדשים בחוץ ואלו הוה טריפה לגבי מזבח רק מדרבנן עכ"פ לא הוה נבלה לכל דבר וזה ראייה גדולה צ"ד.

ומצינו עוד בדבריו (פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י) דכ' המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן למזבח ה"ו כמקדיש עלים ואבנים לפי שאין קדושה חלה על גופן והרי הן חולין לכל דבר, ועיין בהשגות שם והכ"מ כתב ליישב דעת הרמב"ם ז"ל דמ"ש הרי הן כעלים ואבנים כלומר ואינו חייב מלקוח ואחא למיהב טעמא אמאי לא מחייב מכוח כמו מקדיש בעלי מומין וקאמר דשאני התם שיש במינו קרבן והם דברי ר"פ בגמרא (ועיין בספרינו משנה ח"ג סי' רע"ו רכ"ח).

ועכ"פ מפורש דהטרפה למזבח נמי אסורה דאורייתא דאל"כ אמאי בעי טעמא אמאי לא מחייב מכוח ואדרבנן לא בעי זה, איברא דמכאן ז"ע קצת אכ"מ ז"ל שכתב בטעם הרמב"ם למה אינו חייב מלקוח כמו מקדיש בעל מום משמע דמודה דדעת הרמב"ם דטריפה למזבח מדאורייתא וכהוכחה

דאמר קרא (ויקרא א:ו) ונתח אותה
לנתחיה וניחוש שמא ניקב קרום של מח
ופרש"י שמא ניקב והוא אחד מי"ח
טרפות וקרבן טריפה פסולה בשמעמח
קמייתא דמנחות עכ"ד הרי מסוגיא זו
מוכח בהדיא דקרבן טרפה פסולה
מה"מ וכן מוכחא כולא סוגיא דהתם
ו"ע עכ"ל, ותבט עיני לרבינו הח"ס
ז"ל (יו"ד סי' ע"ב) שינא לתרץ דקושית
השעה"מ והוא דהרמב"ם ס"ל מן הבקר
אינו ממעט אלא דרוסה המפורש בקרא
לאיסורא בהדיוט אכן שארי טרפות
שאינו אלא הלמ"מ להדיוט לא רמו קרא
דמן הבקר עליהם ולא מיתסרי לגבוה
אלא משום הקריבהו נא לפחתך והא דלא
משני הכ"מ הכא היינו טעמא משום
דבתמורה (דף כ"ט) מייתי שם הך דמן
הכהן, ע"כ עי"ש.

ובדברי הח"ס יש ליישב נמי קושיא
אחרת שהקשה השעה"מ ז"ל
והוא דכיון דלכ"נ אסור טרפה למזבח
מקרא דלהחיות זרע וא"נ מקרא דאתך
ומוכח התם דמה"מ קאמר דמייתי לה
קרא להכי ומי איכא מידי דלישראל שרי
ולכ"נ אסור ועי"ש מה שמי' ולפי דברי
הח"ס י"ל דהנה בגנת ורדים (כלל מ"ה)
הקשה לדעת הרמב"ם (ה"ל מלכים פ"ט)
דמה שאמרינן שיעור בכזית ובפחות מזה
אין לוקים זולת לר"ש וב"נ מזהר ונהרג
על פחות מזה השיעור ולא ידע מקום
מוצאו ות"י לפי מה שכתב המל"מ (ה"ל
חמץ ומצה פ"ג) בשם הרא"ם ז"ל דלר"י
דאית ליה ח"ש אסור מה"מ סובר דסתם

הנ"ל ובפ"ב מאיסורי מזבח הנ"ל כתב
דדעת הרמב"ם דהוי דרבנן, ואין לומר
דמה שאמר ואין לוקה היינו מכח
מרדות דרבנן דהרי התם קאי לחלק בין
בעלי מומין להני דהמקדיש בעל מום
לוקה כמו שאמרו שם בגמ' (דף ו')
משום דזיזא מילתא אף דלא הוה אלא
כמקדיש דיקלא בעלמא אבל המקדיש
הני אינו לוקה וע"ז קאי הרמב"ם שם
וא"כ ע"כ כוונתו דאינו לוקה
מדאורייתא.

גם מדאמר לפי שאין קדושה חלה על
גופן והרי הן חולין לכל דבר וימכרו
ויבא בדמיהן וכו' ע"כ דאפי'
מדאורייתא חולין הוא ואינו חל עליו
קדושה כלל בין דאורייתא בין דרבנן.
ועיין רמב"ם (פ"א מה"ל תמורה הי"ו)
הממיר בכלאים או בטרפה ויזלא דופן
או בטומטום ואנדורגינום אין הקדושה
חלה עליהן והרי זה כמו שהמיר בגמל או
חמור לפי שאין במינן קרבן לפיכך אינו
לוקה מה בין אלו לבעל מום בעל מום יש
במינן קרבן אלו אין במינם קרבן ע"כ
והוא מגמ' תמורה (י"ו ע"א) ע"ש והתם
משמע דמדאורייתא מיירי הכלל למעיין
שם ומכל הלין טעמי נראה דדעת
הרמב"ם דטרפה נמי הוה דאורייתא.

וראיתי קדוש אחד מדבר בשעה"מ
(פי"א מהמ"א) שכבר הקשה
אדברי כ"מ מגמ' חולין (י"א ע"א) מנא
הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא
ובעי למפשט ר"א מרישא של עולה

אכילה הוא בכל שהוא ואחא הילכתא ואפקתה לעונשין לכזית דוקא א"כ לב"נ הסבא נותנת שהוא נהרג בכ"ש דהא סהס אכילה בכ"ש ולדידה לא היה הילכתא ושפיר כתב הרמב"ם ז"ל דכל השיעורין הללו לישראל משום דהכי אגמריה רחמנא למשה ולא לבני נח דלגבינו לא נאמרה הלכתא וכו' ומשמע מדבריו ז"ל שבמקום שיש הלכתא לישראל, ולעכו"ם מוקמינן אדין חורה כה"ג אמרינן מי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור כיון דלדידהו ליכא הלכתא.

שוב מצאתי לאח"ז בשו"ת בית שערים (חיו"ד סי' פ"ט) שהאריך הרבה בדברי הר"מ והכ"מ וג"כ הרגיש בדיוק לשון הרמב"ם בחיבות האוסרות אותה באכילה ובתחלה רצה לפרש דאחי לאפוקי אם נולד בה טריפות דמהני ליה בדיקה ל"ש הקריבהו רק אם אוסרות אותה באכילה לחלוטין וכחב ואמנם הדרגא בי ונ"ל דכונת הר"מ היא רק לאפוקי אם נולד בה טריפות שצריך בדיקה אם הוא לפנינו אבל אם נאבדה בלא בדיקה כשרה כגון נפלה לאש לדעת בעה"ע בזה ל"ש הקריבהו כיון שאינה אוסרות אותה באכילה בלי בדיקה אבל טריפות שצריך בדיקה ואם נאבד בלא בדיקה אוסרות אותה באכילה יש בו משום הקריבהו ובה מיושב קושית ר"מ הלא ילפינן דטרפה פסולה מקרא דמן הבקר ול"ל לרמב"ם משום הקריבהו.

ולמ"ש א"ש דודאי אי לא קרא דמן הבקר ל"ש כלל בטרפה הקריבהו נא אף דאסור להדיט כמו חלב דאסור להדיט וכשר לגבוה ועיין חמורה שם להכי צריך קרא דמן הבקר ואי מקרא דמן הבקר שרי להקריב טרפה שכשרה בבדיקה אלא דכיון דפסול רחמנא טרפה לגבוה יש בזה משום הקריבהו כיון דקרוב הדבר שלא הי' ראוי לפחת וא"ש עכ"ל וזה ב"ה ראוי למ"ש ושישו מעי שכוונתי לדעתו הגדול, ועיי"ש מה שהקשה אהח"ס הנ"ל ותמצא נחת עיי"ש ועכ"פ הילכתא רק לישראל נאמרה, וא"כ כיון שכאן כל שאר הטרפות הם הלמ"מ לישראל ולא מקרא, ולדידהו מקרא ילפינן לה לא מקשינן כה"ג מי איכא מידי ודו"ק, ועיין נויר (ס"א ע"ג) תוס' ד"ה ואימא יכול לא יהו נוירין ח"ל איש הא איחמר עלה א"ר יוחנן הלכה היא בניזיר א"כ הלכה לא נשנית אלא לגבי ישראל עיי"ש.

אבל אחר נשיקות כפות רגליו לאדונינו הח"ס ז"ל דבריו צ"ע וכבר הקשה עליו הגאון ר' יחזקאל מפלאנק משו"ת חשב"ץ (ח"א סי' ס"ט) שכתב שם מהוכח הסוגיא חולין הנ"ל מרישא של עולה דאפילו טריפות דלאו דריסת הזאב דאורייתא נינהו למזבח וכסברה השעה"מ ממש עיי"ש, עוד הקשה דאי כל הוכחת הש"ס אינה אלא מספק דריסת א"כ לידחו ל"י הש"ס לכל הוכחות אלו כי היכי דדחי להראיה

ממכה אביו ואמו כגון שהיו או"א
 חבושין בבית האסורין ה"נ נימא כגון
 שהיחה בהמה זו חבושה וידענו שלא
 נדרסה, ואי תימא שעכ"פ יש חשש
 דילמא נדרסה אמה של בהמה זו זה
 אינו דא"כ לא הוה אלא ולד דרוסה ולא
 גרע מכל טרפה ועיין תמורה (ל' ע"ג)
 וט"ז יו"ד (סוסי" ע"ט) ובכרתי ופלתי
 סימן הנ"ל ודו"ק ומה שרצה ליישב
 דברי הרמב"ם לבסוף ג"כ הרגיש
 בדחיקת הדברים.

ומה שנלפענ"ד בס"ד ליישב דברי
 הרמב"ם ז"ל בדיוק לשון קדשו
 שכח בהמה שנולד בה אחד מן
 הטרפות האוסרות אותה באכילה וכו'
 ולכאורה קושין לשון קא חזינא הכא
 והיל"ל בקיצור בהמה שנמצאת טרפה
 אסורה לגבי המזבח ול"ל להאריך בלשון
 שנולד בה אחד מן הטרפות האוסרות
 אותה באכילה ודנמצאת טרפה ודאי
 אוסרת אותה באכילה ע"כ עלה דדעמי
 לומר דהרמב"ם מיירי כאן בבהמה
 שאינה טרפה ודאית מדאורייתא אלא
 מיירי בבהמה שנולד בה טרפה שאוסרת
 אותה באכילה אבל אפשר שאינה רק
 ספק טרפה אבל אסורה באכילה מכח
 ספק וא"כ אף דמ"ח מותרת וכמו
 שס"ל להרמב"ם דספיקא דאורייתא
 לקולא וא"כ מד"ח לא מקרי טרפה ואין
 למעטה למזבח מקרא דמן הבקר מ"מ
 אסורה למזבח מטעם דהקריבנה נא
 לפחתך ומיושב אריכות לשון הרמב"ם
 ז"ל.

ואפרש שיחתי להנה איחא בגמי' זבחים
 (ע"ד ע"ג) הרובע והנרבע
 בשלמא כלהו לא ידיע אלא האי טרפה
 היכי דמי אי ידוע ליה ליחי ולישקליה אי
 לא ידיע מנא ידע [פי' בטרפה שנחערב
 בכשרות] ופרש"י מנא ידע מעיקרא
 שזה המעורבת טריפה היחה כיון שהיא
 טריפה שאינה ניכרת ריש לקיש אמר
 כגון דאיערב בנפילה נפילה נמי ליבדקה
 קסבר עמדה צריכה מעת לעת הלכה
 צריכה בדיקה ופרש"י בד"ה נפילה ואם
 שהחה מעת לעת ושחטה צריכה בדיקה
 מכל סימני טריפות וכיון דאיחחוק בה
 ספק טריפות אין מכניסין אותה לעזרה
 לשוחטה משום הקריבנה נא לפחתך ע"כ
 עי"ש.

ור"י שם חיי' כגון שנחערב נקיבת הקוץ
 עם דריסת הזאב וכחז בנ"ק יש
 מקשין דה"ל לר"י לשנויי כגון שנחערב
 ספק דרוסה או ודאי דרוסה שלא ניכר
 דריסה מבחוץ דקיי"ל דצריכה בדיקה
 כדאמרינן בחולין (נ"ו ע"ג) וא"כ א"א
 לשוחטה בעזרה כמ"ש רש"י בנפילה
 לר"ל משום הקריבנה נא לפחתך, ומכח
 קושיא זו רנו להוכיח דס"ל לרש"י כיון
 שאינו ניכר מבחוץ אחר הבדיקה שראינו
 מבחוץ חו א"ל בדיקה מבפנים וליכא
 למיחש לדריסה דלא כחוס' והרא"ש
 דס"ל דהבדיקה היה אחר השחיטה
 דוקא, ועיין ש"ך (סי' נ"ו סע' ט"ז, ע"ס שם
 מש"כ נ"ו ס"ק ל"ו). ותמיה לי על הגאון
 הש"ך דמשום קושיא קלישה כזו להעמיד
 בנין נגד חוס' והרא"ש די"ל דמש"ה

מוקי ר"י שנחערב בספק דרוסה או בזדאי דרוסה ואין מקומה ניכר כיון דחני במחני' שנחערב בטרפה משמע טרפה ודאית שאין לה חקנה צדיקה כמו דומיא דרובע ונרבע דאין להם חקנה צדיקה לאחר שחיטה לא אמרינן ירעו אלא יקרבו ויזדקו לאחר שחיטה ולא הוי משום הקריבהו נא וכו'.

והנה מה שכתב להקשות אש"ך ז"ל שקשה להעמיד בנין גדול בין רש"י נגד שאר פוסקים נראה הנדק את הנ"ק ז"ל דכלל גדול הוא היכא דאפשר לקרב לא מרחקינן בין הפוסקים אלא שמה שרצה לומר שרש"י סבירא ליה דנספק טרפה שיש להם חקנה צדיקה לאחר שחיטה לא אמרינן ירעו אלא יקרבו ויזדקו לאחר שחיטה מפשטות דברי רש"י לכאורה לא משמע הכי כנראה למעיין שם אבל לא צריכנא ליה לחי' זה דכבר הקשה בעשעה"מ הל' מקואות אמאי לא מוקמה נמי ר"י כר"ל דנחערב דרוסה ששהתה י"ב חדש בדרוסה שלא שהתה י"ב חדש עי"ש, ועיין חידושי רעק"א (יו"ד סי' נ"ו) ובש"ך (ס"ק מ"ב).

ומעתה יתבאר היטב דברי הרמב"ם ז"ל ונאמר דמה שפ"י הרמב"ם צהמה שנוול צה אחד מן הטריפות האוסרות אותה באכילה היינו נולד צה ספק טרפה וכגון ספק דריסת הזאב או דריסת הזאב שצריכה צדיקה ועד שלא צדקה אסורה לאכול וז"ש האוסרות אותה באכילה וקאמר דזו אסורה למזבח

שהרי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך וטרפה זו אינה אסורה למזבח מדאורייתא מקרא דמן הבקר או מגז"ש דהכא בספק טרפה קיימינן דמדאורייתא ליכא איסורא לגביה דאפשר לצדקה אלא שאסור משום הקריבהו נא לפחתך כמו לר"ל צנפילה ומיושב למה הביא הרמב"ם מקרא דדברי קבלה והבן כי זה נכון בס"ד. (שנת תש"כ)

"וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש לה' וגו' וכל מעשר הארץ מפרי העץ לה' הוא קודש לה'" (כז: לב-לג). וברש"י במעשר שני הכתוב מדבר, לה' הוא, קנאו השם ומשלחנו צוה לך לעלות ולאכול בירושלים כמו שנא' ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגןך ע"כ.

ובמס' קידושין יש מחלוקת אי מע"ש ממון גבוה או ממון הדיוט, ונראה דרש"י ס"ל כר"מ וכן הוא הלכה דמע"ש ממון גבוה, ויש צוה הרבה פרטים ואריכות גדולה (ע' רמב"ם פ"ד מהל' ע"ו ה"ו ונלח"מ שם וע"ע בהל' בכורים פ"ו ה"ד ובכ"מ ובירד"ו) והעיקר הוא כמו שכ' (הל' מע"ש פ"ג הי"ו) מעשר שני ממון גבוה הוא שנא' לה' הוא.

והנה צביאור הדבר דנספרי (הוצא בחוס' חגיגה דף ט') דרש דמע"ש הוא מכל דבר לרבות רבית ופרקמטיא וכל שאר רווחים שחייבין במעשר, והענין

יעלו לירושלים למקום הקדושה ואם לא
יוכל למכרו אז בהכרח יבא לירושלים.

זדה מה דאמר החוס' (ב"ב כ"א ע"א ד"ה
כי מציון חנא חורה) לפי שהיה רואה
קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה
היה מכווין לבו יותר ליראת שמים
וללמוד חורה דדרש' בספרי למען תלמד
ליראה את ה' גדול מע"ש שמביא לידי
תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד
שיאכל מע"ש שלו והיה רואה שכולם
עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה
גם הוא מכוין ליר"ש ועוסק בחורה,
ולכן התמירו דאם נכנס הדבר לירושלים,
אז קלטו מחילות ואסרו להוילאו והוא
דמע"ש קודש הוא וצריך להתנהג בו
קדושה באכילתו ואינו דומה האוכל
בביתו לאוכל בפלטרין של מלך שצריך שם
זריזות וזהירות ולשמור ולקיים דיני
חורה ולכן צריך לאכלו בבית מגורתו
ובשעה שאוכלו הוא כמו כהן שאוכל
מעשר ואסור לאכל בשערין דרך ציון
כשאר אכילות גסות של חולין.

ובעין זה יש דין צפורים דחקנו חז"ל
לכרכים המוקפים חומה מימות
יהושע בן נון לקרות המגילה בט"ו,
והר"ן (ריש מגילה) כתב הטעם כדי לחלוק
כבוד לאר"י כמבואר בירושלמי ריב"ל
אמר כדי לחלוק כבוד לאר"י שהיתה
חרבה באותן הימים, ונראה דלהראות
בא דאכילה ושחיה צאר"י אפי' בשעת
חורבנה אינה כמו בחז"ל, ולכן צריך
לחלוק כבוד במיוחד לאר"י כיון דהעיקר

בזה הוא (ע"י בחינוך כאן) כיון שרוב בני"א
נמשכים אחר החומר וכמו שאמר בשגם
הוא בשר ולא ינוח אותו לקיים את
החורה והמלוות, ולכן סיבב השי"ת
שיעלו למקום המקדש וירושלים עיה"ת
ששם הוא הסנהדרין ונעלה שם עם
מעשר תבואותינו בד' שני השמיטה
שמע"ש ונטע רבעי נאכל בירושלים,
ובהכרח ילך לשם בעל הממון וילמד
חורה וישאוף מרוח הקדושה או ישלח
לשם אחד מבניו שילמד בירושלים והוא
ניזון באותן פירות ומתוך כך יהיה בכל
בית ובית עכ"פ איש אחד חכם יודע
החורה ובחכמתו ילמד לכל בית אביו
ומלאה הארץ דעה כי אם חכם אחד
יהיה בעיר ואפילו עשרה יהיו הרבה
מבני העיר שלא יבואו לפניו אבל אם
יהיה בכל בית שוכן ביניהם יזהירם תמיד
וילמדם הדרך אשר ילכו בה ולא ימצא
ביניהם שום דבר חטא, ולכן נותנה
החורה שלא יגאל ודרשו חז"ל שלא ימכר
מעשר בהמה וחכמים גזרו אפילו בהמה
בעלת מוס ואפי' שחוטא גזרה שמה
ימכרנה חיה ולכן אין שוקלין כנגדה מנה
כנגד מנה מפני שנראה כמכירה.

והרמב"ם (פ"ו מהל' נכורות ה"ה) כתב
יראה לי שהמוכר מעשר לא
עשה כלום ולא קנה הלוקח ולפיכך אינו
לוקח ועיי"ש במל"מ דהעיר מדברי
הגמ' (ונחיס דף ט"ו) דאמרינן למאי נפקא
מינה למליך, משום לא יגאל משמע דיש
מלקות עכ"פ רואין דאסרו למכור והוא
כדי שחוקיים הכוונה בזה שכל אחד

עני אין לו מעשר עני תן לו שלמים אין
 לו שלמים תן לו זדקה ובהיות האדם
 יושב בבימו במקום המנוחה והשלווה אינו
 מרגיש בחסרון הלוי ואינו רואה כי אין
 לו ללוי חלק וזוה הקב"ה לנאח
 מירושלים ולהיות גר על זמן קצר בלי
 נחלה וירגיש החסרון הנחלה ללוי ויקרא
 לו ויאכל מזבחו או יתן לו זדקה.

תמצית הדברים הוא דמע"ש מביא
 האדם ליראה וכמו שאמר למען
 תלמד ליראה והוא באמת דאפי' בזה"ו
 זריך בן אדם לדעת שלא לילך אחרי
 שרירות לבו ואחר תאוות לבו ואפי' שיש
 לו ממון הרבה ואפילו אם נותן הרבה
 זדקה אל יחשוב שא"כ מותר לו לעשות
 כל מה שרוצה אדרבא ואדרבה זריך
 להרבות בממונו כבוד שמים בכל אופן
 שהוא ועי"ז יתקדש ש"ש ולא בזה שהוא
 יבנה ארמונות לעצמו שמביא רק קנאה
 ושנאה לעצמו ורח"ל עינא בישא וזריכין
 לדעת שהכסף אינו דבר פשוט זריך
 הרבה דעת והרבה סייעתא דשמיא לידע
 מה לעשות עם ממון.

וזוה שאמרה התורה וזרת הכסף בידך
 ואל תעשה מהכסף גדולה לעצמך
 אלא אדרבה ואדרבה בזה תחזיק ידי
 ת"ח ושאר דברים הנזכרים עניים
 ומוסדות התורה וכ"ש שלא להיות עין
 זרה ושלא להנות מנכסי שמים אשר בידו
 הוא רק אם שומר אותו כדבעי ואין
 חכמה ואין ענה נגד ה' וברגע אחד יכול
 להפוך הקערה וגלגל הדבר בגלגל החור

של שמחת פורים הוא אכילה ושתייה ולכן
 אינו דומה מי שאוכל בפלטרין של מלך
 למי שאוכל בבימו.

ומצינו עוד יותר דבשעת אכילה זריך
 להיות בשמחה וכמו שאמר
 הר"מ (פ"א מהל' מע"ש ה"ה) דהאוכל
 מע"ש באינינות עובר בלאו ולוקה והוא
 כי אין ראוי למי שדואג ומנטער וכואב
 לבבו לקרב אל שלחן המלך אולי יתגאל
 ועל דרך משל אמר כי אין לבא בשער
 המלך בלבוש שק, ואין ספק כי הכהנים
 באכלס קדשיהם היו אוכלים בכוונה
 נכונה ובדעת שלם וכל תנועותיהם
 נכוונות לה' וכן הוא בשעת אכילת מע"ש
 לכל בר ישראל, ולכן אם אין דעתו
 מיושבת מפני שהוא מודאג מן הצער
 שאירע לו צמות קרוביו או כוונתו
 טרודה א"כ אין ראוי לאכול קדשי שמים
 (וע' בחינוך מזהו מר"ח) ואדרבה ע"י
 שמחה נפתח הלב והמהשבה ולכן אסור
 להוציא ממנו אפילו לזורך מזה כגון
 לתכריכי המת ולארון ואפי' לקנות בהם
 שאר דברים קרקע או מטלטלים אוכלים
 ג"כ אסור מפני שהעיקר הוא שהבעלים
 יאכלוהו בשמחה של מזה ויבא למקום
 המקודש לשאוף תורה ויר"ש ולא לעשות
 מקח וממכר.

ועוד טעם נאמר בזה הענין לפי הספרי
 דרש והלוי אשר בשעריך לא
 תעזבו מלמד שאם כי אין לו חלק ונחלה
 עמך וגו' אין לו מעשר ראשון תן לו
 מעשר שני אין לו מע"ש תן לו מעשר

מבין דיומור טוב ליתן ציד רחבה ונדרך
 נועם נדקה ועי"ו הון ועושר בצימו
 ונדקתו עומדת לעד משא"כ למי שמוכרח
 ליתן מפני הנושה אע"פ ששכר מזוה צדו
 וכן הוא צמי ששוכח עומר בשדה ואינו
 מוצא אותה קיים המזוה אע"פ שאם
 היה יודע שיש שם עומר היה מלקטו
 ולא היה עוזב אותה שם עד שיבא עמי
 ויקח אותה אפי"ה מקיים המזוה.

יעזור השי"ת שנוכה לעבדו כימי קדם
 ואז נאכל שם בשמחה וטוב לבב
 את המע"ש בירושלים בשמחה של מזוה
 והרי אנו מחכים כל יום לישועת ה' וכמו
 שאמרו ישועת ה' כהרף עין, וכבר אמר
 הנביא כימי לאתך מארץ מצרים אראנו
 נפלאות.

וראיתי בקדושת לוי (דרושים לפסח) מביא
 על זה משל נאה דהנה יש עמי
 שהוא מדוכא ואין לו אפי"ו כדי להחיות
 נפשו ופחאום בסייעתא דשמיא הרויח
 סכום הגון מאד ונעשה עשיר ונתהפך
 הגלגל והיה השמחה עד להפליא, ובמשך
 הזמן נתעלה עוד יותר והרויח עוד
 הפעם כפול פי שנים כהסכום הראשון,
 אבל השמחה לא היה כמו הפעם
 הראשון מפני שבפעם הראשונה היה
 הנס כמו יש מאין ונתהפך מעמי לעשיר
 משא"כ עכשיו נתעלה בגדר עשיר יותר
 ובכדי שיהיה לו תענוג גדול נריך
 להרויח לא כפול כפעם הראשונה אלא
 יותר ויותר עד שיחפעל כמו בפעם
 הראשון ע"ש.

ומעשיר יענה עזות יהי' תחנונים ידבר
 רש רח"ל ואוי לאותה בושה.

וזה שמלמדנו המורה וכל מעשר הארץ
 מפרי העץ לה' הוא קדש לה' וכמו
 שרש"י הק' מסביר קנאו השם ומשלחנו
 נוה לך לעלות ולאכול בירושלים וגו' דכל
 הכסף אשר צידך שייך לה' והוא נתן
 צידך את כל החיל הזה בשביל המעשר
 וכמו שמפורש בחז"ל וה' ברך את אברהם
 בכל זכות המעשרות שנא' ויתן לו מעשר
 מכל ואע"פ ששם מדבר ממעשר סתם
 אבל הרי פרשנו דע"י מע"ש יבואו לידי
 מעשר דע"י שיבואו לעיר הבירה
 ירושלים עיה"ק ויראו הליים שאין להם
 חלק ונחלה אז יתן להם מעשר ונדקה.

ואע"פ שבחילת הליכחו לירושלים היה
 כוונתו רק לאכול ולא ליתן נדקה
 נחשב הליכחו מזוה וכמו דמצינו ברש"י
 (סנהדרין דף מ"ד) מעשה במוכס אחד
 שהכין סעודה לשר העיר ולא בא אותו
 השר וחילק את הסעודה לעניים וזה היה
 שכרו שהיה לו כבוד גדול במותו ונקבר
 במקום נכבד עיי"ש, ורואין דאע"פ
 שהוא קיבל שכרו בעוה"ז מפני שהיה
 רשע אבל חוץ מזה לא היה לו זכות
 אע"פ שלא נמכרין מחילה ליתן נדקה
 הועיל לו זכות זה ונחשב כנדקה.

ובחולין (דף ז' בחומ' ד"ה יש שיש לו ואינו
 הוזה) ואפי"ה איקרו קדושים
 שמזמן את חבירו לאכול אצלו מפני
 הנושה ונדאי מי שהוא בר דעת אז

וכן הוא לענינו דבשעה שיצאו ישראל מארץ מצרים נעשו להם נסים ונפלאות וזה היה כמו התענוג הראשון אבל בכדי שיהיה להם תענוג בגאולה העמידה כמו צימים הראשונים צריך לעשות נסים ונפלאות לאין ערוך וזה כימי לאחך מארץ מצרים דהשמחה יהיה כמו צימים ההם אבל הנסים והנפלאות יהיה יותר ויותר, יעזור השי"ת שזוכה בקרוב ממש לחזות בנועם ה' ועוד כימי הספירה האלו קודם יו"ט שזכות נזכה לביאת משיח צדקנו במהרה כימינו אמן.

שלש או ארבע כחות הללו והללו (עין סרגוס יונתן ז"ע ורמזין עה"ט) ולכן פחדו בני ישראל מהפירוד שח"ו יגרום חורבן. "ויאמר אליהם משה אל חיראו החינצו וראו את ישועת ה'" כי רצ להושיע וחיזקם באמונה כי כל הגויס תחת השר הם אבל עם ישראל קודש אינם תחת שרים אלא הקב"ה הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו, ומיד "ויאמר ה' אל משה דבר אל בני ישראל ויסעו", אין להם אלא ליסע שאין היס עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו כי ויצאו, לקרוע להם היס.

קטע ממכתב ניסן תשנ"ד לאנ"ש וחלמידיו
היקרים קריית אונגוואר ירושלים עיה"ק
ואחינו בני ישראל בכלל

בצאת ישראל ממצרים כתיב "וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם", והיו המצריים מאחריהם והיס מלפניהם ואין מקום מנוס והנלה ע"פ דרך הטבע, "ויראו מאד וינעקו בני ישראל אל ה'", ופי' חז"ל (והונח כרש"י) נוסע אחריהם כלב אחד כאיש אחד, ד"א ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים, וינעקו חפשו אומנות אבותם.

ומאריבי חכמתי כמו שראינו בכל הגויס שכולם כאחד מחקבצים כרגע באחדות להחנפל על עם ישראל, וכמ"ש חז"ל (רש"י נמדנר כג:ד) במדין ומואב, והלא מעולם היו שונאים זה לזה, שנאמר "המכה את מדין בשדה מואב" אלא מחוך שנאחם של ישראל עשו שלום ביניהם. וכן ראינו בזמנינו שברגע אחד כל הגויס כולם החנפלו על כל ישראל בכל העולם על מעשה יחידי, ומרובה מדה טובה ממדה פורעניות, כן צריכים לכה"פ מחוך שנאחם של עמים מאריבי חכמתי וללמוד לעשות שלום בימינו כי זה לעומת זה עשה אלקים. וכן הי' בזמן המן שטען לאחשורוש "ישנו עם אחד מפחד ומפורד בין העמים", וזה לעומת זה נזמה אסתר למרדכי "לך כנוס את כל היהודים וגו' וזומו עלי וגו' שלשת ימים וגו'", וכן עשה מרדכי ומיד נחטלה הגזירה.

ולדעתי תרוייהו אמת כי ראו בני אה המצריים באחדות כלב אחד, ולכן ראו שגם שר שלהם נוסע מן השמים לעזור למצרים, אבל בישראל היו

ובזוהר פ' וארא, ר' יוסי ור' חייא הוו
 אזלי באורחא אמר ר"י לר"ח
 וכו' אתנגיד ר' חייא ובכה ואמר "ותהי
 שרה עקרה אין לה ולד", ווי על דא ווי
 על ההוא זימנא דאולידת הגר לישמעאל,
 א"ל ר' יוסי אמאי והא אולידת לבתר
 והוה לה ברא גזעא קדישא, א"ל את
 חמי ואנא חמינא, והכי שמענא מסומי
 דר"ש מלה ובכינא ווי על ההוא זמנא
 דנגין דשרה אתעכבת כתיב "ותאמר שרי
 אל אברהם וגו' בא נא אל שפחתי וגו'"
 ועל דא קיימא שפחא למירת לשרה
 גבירתה והו לה ברא מאברהם, ואברהם
 אמר "לו ישמעאל יחי לפניך", ואע"ג
 דהקב"ה הוה מבשר ליה על יצחק
 אחדבק אברהם בישמעאל עד דהקב"ה
 אחיב ליה "ולישמעאל שמעתיך וגו'"
 לבתר אחגור ועאל בקיימא קדישא עד
 לא יפוק יצחק לעלמא.

ות"ח ארבע מאות שנין קיימא האי
 ממנא דבני ישמעאל ובעא קמי
 קב"ה א"ל מאן דאחגור אית ליה חולקא
 בשמך, א"ל אין, א"ל והא ישמעאל
 דאחגור אמאי ל"ל חולקא בך כמו יצחק
 וכו', א"ל ואס כל דא כיון דאחגור לא
 יחא אגר טוב בגימיה. ווי על ההוא זמנא
 דאיחיליד ישמעאל בעלמא ואחגור, מאי
 עבד הקב"ה, ארתיק להו לבני ישמעאל
 מדבקוחא דלעילא ויהב להו חולקא לחמא
 בארעא קדישא בגין ההוא גזירו דבהון.

וזמין בני ישמעאל למישלט בארעא
 קדישא כד איחי ריקניא מכלא

ובודאי כי עת פקידה הוא מן השמים
 בהתעוררות על עמו ישראל
 בזמן חרותנו לגאלינו גאולת עולם,
 ולעומת זה מתעורר חלק הרע המסמין
 עלינו ע"ד שקודם עלות השחר עולה
 החושך. ובמזרים קודם יציאתם הלך
 משה לפרעה בפקודת ה' להוליא את בני
 ישראל, ובמקום לשלחם אדרבה הרע
 לעם הזה מאד ומכבד העבודה על
 האנשים כל כך עד שמשה רבינו הקשה
 לו כח הסבל ואמר לה' "למה הרעתה
 לעם הזה וגו' ומאז באחי אל פרעה
 לדבר בשמך הרע לעם הזה והלל לא
 הלל את עמך", ואמר לו הקב"ה
 "אמה תראה אשר אעשה לפרעה וגו'"
 כי מאיר לנו כאור יום חשכת לילה
 ותכסה להון בהחא.

ובזוה"ק פ' שמות (ו' ע"ב) רבי שמעון
 זקף ידו ובכה ואמר ווי מאן
 דיזדמן בההוא זימנא וזכאה חולקיה מאן
 דיזדמן וישתכח בההוא זמנא ווי מאן
 דיזדמן וכו' דכד ייחי קב"ה לפקדא וכו'
 וכמה עקמין על עקמין לישראל. וזכאה
 מאן דיזדמן וישתכח וכו' בגין דההוא
 דיחקיים בהימנוחא זכח לההוא נהירו
 דחדוה דמלכא. לבתר דאינון עקמין
 מתערי על ישראל וכל עמין ומלכיהון
 יתעייטין כחדא עליהו ומתערי כמה
 גזירין ציטין כלהו וכו' כדין יחזי חד
 עמודא דאשא קאים מעילא לתחא
 ארבעין יומין וכל עמא דעלמא חמין ליה
 בההוא זימנא יתער מלכא משיחא מגו
 גינחא דעדן וכו' ע"ש.

זמנא סגי כמה דגזירו דילהון דריקמיא
 בלא שלימו, ואינון יעכבון להון לבני
 ישראל לאחצא לדוכתייהו עד דישתלים
 ההוא וזכותא דבני ישמעאל חומינין בני
 ישמעאל לאחצרא קרבין תקיפין בעלמא
 ולאחכנשא בני אדום עלייהו ויחצרון
 קרבא חד על ימא וחד על יבשא וחד
 סמוך לירושלים וישלטון אלין באלין
 וארעא קדישא לא יתמסר לבני אדום
 וכו', וכדין יחצר קב"ה עלייהו הה"ד
 "כי זבח לו בצורה וגו'", ולבחר דא מה
 כתיב "לאחח בכנפות הארץ וגו'" ושיני
 לבני ישמעאל מינה ויחצר כל חילין
 דלעילא ולא ישחחר חילא לעילא על עמא
 דעלמא אלא חילא דישראל בלחודוי.
 ובימינא חליא כלא וחנינן דבעי לוקפא
 ימינא על שמאלא דכתיב "מימינו אש
 דת לנו", הושיעה ימינך וענני, ע"ש
 באריכות.

ובזה נראה לפשוט ספיקת הרמב"ן ז"ל
 עה"ת (פי' נלק) עה"פ "וירא את
 עמלק" נסתכל בצורענותו של עמלק
 האריך הרבה בד' מלכויות, והסי'
 הרביעית אשר תכרת ביד המשיח וכו'
 והנה צימי פרס ויון וגם היום יש בעולם
 מלכויות גדולות מלבד רומי וישמעאל
 כאנשי הודו וכוש ורומנא והחצרת
 וחולתם, וידוע כי רומי הגלחנו צימי
 אספיונוס ופיטוס ולא ישמעאלים ולכך
 בכל מקום שאנו גם דישמעאלים גם
 מהודו ועד כוש בגלות רומי אנחנו עד
 שחאבד זכרה ונגאל ממנה, ומי יודע
 ואולי תאבד עוד מלכות ישמעאל קודם

וגראה דזה הטעם מה שאמרו בגמ'
 (סוכה נ"ב ע"ג) אמר רב חנא בר
 אחא, אמרי צי רב ארבעה מחחרט
 עליהן הקב"ה שצראם ואלו הן, גלות
 כשדים וישמעאלים וינה"ר וכו'
 ישמעאלים דכתיב (איוב י"ו) "ישליו
 אהלים לשודדים וצטוחות למרגזי א-ל
 לאשר הביא אלו" צידו", ופרש"י אהלים
 לשודדים אלו ערביים השוכנים באהלים
 במדברות ורועים מקנה כל ימיהם וכתיב
 סיפיה דקרא לאשר הביא וגו', כלומר
 הוא עצמו גרם לו הרגותו שהביאם
 בעולם. ובח"א מהרש"א כתב שאברהם
 לא ביקש אלא "לו ישמעאל יחי' לפיך"
 והקב"ה "ולישמעאל וגו' ונחמיו לגוי
 גדול", וע"ז נחחרט הקב"ה שהוסיף לו
 על בקשת אברהם ע"ש. ולפי דעת
 הזה"ק הנ"ל נראין דברים כפשוטן והבן.

ואולי דזה נמי ביאור מה שאמרו בגמ'
 (פסחין נ"ח ע"ג) וכן אמר ר'
 יוחנן יחי' ולא איסמיניה וכו' משום
 דכתיב "שאלו נא וראו אם ילד זכר
 מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו
 כילדה ונהפכו כל פנים לירקון", מאי
 ראיתי כל גבר, אמר רבא מי שכל גבורה
 שלו ומאי נהפכו כל פנים לירקון, אמר

והנראה דר"ז בן אנקילוס הביאו לפני
 סכור רבנן להקריב הבע"מ
 מפני שלום מלכות, אמר להו ר"ז יאמרו
 בע"מ קריבין וכו' והרי הנדק אמו, שוב
 סכור רבנן למקטליה להאי בר קמנא
 שהטיל מוס בקדשים א"ל ר"ז יאמרו
 מטיל מוס בקדשים יהרג. ולכאורה
 הנדק אמו ואדרבה הרי הציל אותם
 משפיכת דמים. איברא דגם לשון יאמרו
 מטיל מוס בקדשים יהרג, ועיין רש"י
 שיהו סבורין שבטביל שהטיל מוס
 בקדשים ועבר על מוס לא יהיה בו
 נהרג, ולכאורה אמאי לא אמר שאסור
 להרגו שהרי לא נחייב מיתה על הטלת
 מוס.

אבל האמת יורה דרכו דר"ז נמי לא
 מדינא אמר שאסור להקריב או
 להרגו, שהרי בר קמנא הוא מוסר
 ומוסר את כלל ישראל ומכניסם בסכנה
 כאשר באמת הי' בעונ"ה ומותר ומצוה
 להרגו, ועיין ח"מ (סי' שפ"ח ס"י) שאפי'
 על יחיד שאמר הריני מוסר פלוני בגופו
 או בממונו אפי' ממון הקל, מצוה להרגו
 וכל הקודם להרגו זכה, וכ"ש כלל
 ישראל, וע"ש חלוקי דינים. אלא שר"ז
 מחמת ענותו אמר "יאמרו", כלומר
 מה יאמרו הבריות או מה יאמרו הגוים.

והנה טענתו טענה, אבל הרי כלל ישראל
 בסכנה ואם לא יעשו משהו חיובי
 עם המוסר הרי ילך וימסור שנית ויבא
 הנר ויאמין להמוסר כמו שהי' בעונ"ה,
 ולכן טענת מה יאמרו הוא עומדת נגד

ר' יוחנן פמליא של מעלה ופמליא של
 מטה, בשעה שאמר הקב"ה הללו מעשי
 ידי והללו מעשי ידי היאך לאבד אלו
 מפני אלו, אמר רב פפא היינו דאמרי
 אינשי רהיט ונפל מורא ואזיל ושדי ליה
 קוסיא באורייה, ופרש"י רהיט וכו'
 כשרץ השור ונפל מעמידין קום במקומו
 באכוסו מה שלא הי' רוצה לעשות קודם
 מפלתו של שור שהי' חביב עליו שורו
 ביותר, וכשמתרפא השור היום או למחר
 ממפלתו קשה לו להוציא קום מפני
 השור לאחר שהעמידו שם, כך הקב"ה
 כיון שראה מפלתן של ישראל נותן
 גדולתו לעו"כ, וכשמחורים ישראל
 בתשובה קשה לו לאבד עו"כ מפני
 ישראל והבן מאד. ומצואר נמי המדרש
 שהביא רש"י (נראשים א:א) א"ר יצחק לא
 הי' צריך להתחיל וכו' אלא "כח מעשיו
 הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", שאם
 יאמרו לקטים אחס וכו' יאמרו וכו'
 וז"ב, ולהנ"ל אחי שפיר והבן.

ומרגלא בפומי לפרש הגמ' (גיטין נ"ו
 ע"א) אמר ר' יוחנן ענותנותו
 של ר' זכרי' בן אנקילוס החריבה את
 ביתו ושרפה את היכלו והגליטו
 מארצו, ולכאורה הוא פליאה עצומה
 להטיל כל אשמת החורבן שריפת בית
 המקדש והגלות על ר' זכריה הנדיק
 והעניו, והלוא המוסר האמיתי הי' בר
 קמנא שהלך ואכל קורנא ב' מלכא
 ואמר מרדו בך יהודאי ועי"ז בא וחרב
 את הכל, ולא אמרו עליו שהוא החריב
 אלא ר' זכרי' הראש ב"ד.

הצלת כלל ישראל, ומה וכינד יעשו להציל את כלל ישראל. ועל ר"ז כמנהיג הדור וראש צ"ד ה"י חיוז להגיד ולחשוב עם המציאות והכלל ישראל ולחיות דעתו כמנהיג ישראל כמו שאמר הקב"ה למשה "מה תצטק אלי דבר אל בני ישראל", ובמקום לחשוב מה יאמרו הבריות וכיוצא בזה יחשוב על המצב כדת מה לעשות להציל את ישראל מסכנה, ויאמר להם כדת מה לעשות. אבל על זה השיב ר' זכרי' בענותותו ואמר מה אני ומי אני חשוב שאוכל להגיד [ואולי למד כן ממשה שאמר "מי אנכי שלך וגו' וכי אוציא את בני ישראל" אבל גם שם הלוא א"ל הקב"ה], ובין כך ובין כך בא המשחית והחריב ושרף והגלה, והכל על שתיקתו וענותותו, כי כיון שמן השמים שמוהו לראש צ"ד ובניי בע"כ עליו להדריך את בני ישראל, ואם לאו הרי הבריונים כבר קמצא וכיוצא בו יתרבו וישלטו על בניי, לכן נאשם ר' זכרי' שענותותו חרבה את בית מקדשנו דבמקום שאין אנשים השתדל להיות איש אפי' מי שאינו ראוי וכ"ש ר"ז מנהיג וכולם שומעים לו.

על כלל ישראל. ולא זאת אלא שכל דבר הנוגע לציבור היו מתמלכין בסנהדרין כמבואר בגמ' ברכות (ג' ע"ב) בדוד מלך ישראל כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אללו אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה וכו' אמר להם לכו ופשטו ידיכן בגדוד, מיד יועצים באחיחופל ונמלכין בסנהדרין, ושואלין באורים ותומים וכו' ע"ש, ועיין רש"י ונמלכין בסנהדרין כדי שיחפלו עליהם. והנה אפי' מלך ישראל הגדול לא עשה כלום בלי שנמלך ונחייעץ עם סנהדרין, וכן בכל דור ודור עד דורות האחרונים, ואפי' כשקם מי שהוא שלא מגדולי התורה לא הרהיב נפשו לדבר בשם כלל ישראל אם לא החייעץ עם גדולי התורה שבדור. ולכן אפי' בגלות המר שאין לנו לא כה"ג ולא מנהל מ"מ היו לנו עיני העדה שהנהיגו אותנו עד הנה והצילנו מכל פגע וזרה. ובעונ"ה מאז באו פריצים וחללו את הנהגת עם ישראל ולקחו לעצמם בזרוע ההנהגה ומדברים בשם כלל ישראל ומציגים אותם כאילו הם הממונים על הציבור מאז עם ישראל הולך ומדולדל.

ואליכם אישי ישראל אקרא כועירא דחברי' אלופינו מסובלים, עמודי החבל יושבי בעמק עמקה של חורה, עורו נא החעוררו נא התיצבו והתחזקו והגידו דעת תורה בדרך החיים היומיים ובכל העניינים הנוגעים לכלל ולפרט כי אין בכלל אלא מה שבפרט, ובפרט דברים הנוגעים ברומו של עולם,

והנה זה מיום לאחנו מארץ מצרים ה"י הכלל ישראל ומנהיגיה גדולי התורה ויראת ה' טהורה, ומסרו נפשם על כלל ישראל וכמ"ש משה רבינו "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", ודוד המע"ה "מהי נא ידך צי ואלה האזן מה חטאו", ויונה הנביא ברח תרשישה למסור נפשו

בשום עניני העולם הזה וציוס ההוא יהי'
ה' אחד ושמו אחד.

ומה שיש טוענים לילך אחר הרוכ ע"פ
הבחירות, אין זה טענה כלל וכבר
כתב החינוך שאם יבאו ששים ותשע ע"ה
וישב עמהם ח"ח גדול בתורה אחד
יידונו על דבר והם כולם יסכימו לדעה
אחת היפוך החכם, וכי נקבל דעתם מדין
"אחרי רבים להטות" כדין שבעים זקנים
מסנהדרין ויחטבו ויפסקו הדין כרוכ
ע"ה, ח"ו לא תהא כזאת בישראל, כי לא
אמרה תורה אחרי רבים להטות אלא
בחכמים שהם שוים בחכמה ונדעת או
לערך שוים בגללות בתורה ונחלקו בדבר,
או יש דין דאחרי רבים להטות, אבל
אחרי ע"ה אין זה רבים ואין להם דין
אפי' כאחד. והתם עכ"פ ע"ה ולא
רשעים דעתם אלא שאין דעתם דעת
תורה.

ובכלל לא שייך כאן דין דאחרי רבים,
שהרי רבים לריך מנין וקשר של
רשעים אינו מן המנין כדמצינו בגמ'
סנהדרין (כ"ו ע"א) כי אחי סנהריב וזר
עלה לירושלים בימי חזקיהו המלך והי'
חזקיהו מטפער מאד, והי' שם בזמנו
אדם עשיר גדול ושכנא שמו והיה
ממונה על ביתו של חזקיהו המלך והי'
דורש בכל יום למתיבתא של תליסר
רבוותא [תלמידים] בכל יום וחזקיהו לא
הי' דורש אלא אחד סר רבוותא
[תלמידים] בכל יום, וכשבא סנהריב וזר
על ירושלים כתב שכנא פתקא שדא

ולא תהי' עם ה' כזאן בלי רועה, ונראה
דע"ז ניבא אצינו הזקן "האספו ואגידה
לכם את אשר יקרא אחכם באחרית
הימים הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו
אל ישראל אביכם", נראה שכוון יעקב
אצינו לגלות את הקץ ורצה להגיד להם
סודות התורה קודם פטירתו שנחשלה אז
עד למרום כסא הכבוד, והנה התחיל
לדבר דברים אחרים דברים שהם ברכות
הנוגעים לכלל ישראל להנהגה, דרכי
המלכות ליהודה, דן ידין עמו, תורה
יששכר חמור גרם, בן פורת יוסף, מאשר
שמנה לחמו, בקיצור הראה קודם
פטירתו שצריך לדבר ולהדריך את בניו
וכלל ישראל בכל פרט ופרט עניני עוה"ז
אחדות, פרנסה, תורה ועבודה ותפלה
וממשלה - הכל חוב על גדולי התורה
מבני יעקב להדריכם, וכל זה עד וקודם
שיבא משיח נדקנו, ולא יניחו הדברים
לאחרים או לערב רב. וקרא אצינו הזקן
ימים אלו אחרית הימים שהם ימים
האחרונים לגלות של אלפיים שנה קודם
ביאת משיח נדקינו שמחכים ומנפים
שיבא בכל יום, ועד הזמן הזה הוא
הצוואה של אותו הזקן יעקב אצינו.

אבל לאחר ביאת משיח נדקינו יהיו זה
ראשית הימים, ואז יבא דוד המלך
מזרע שלמה וימלוך על ישראל ולהי'
המלוכה ומושל בגוים ועלו מושיעים בהר
ציון לשפוט את הר עשו והיתה להי'
המלוכה והי' ה' למלך על כל הארץ, וכל
ישראל יושבין ונהיין מזיו השכינה
עוסקים בתורה ומצוות, אין מתערבין

וכו' ספק הקב"ה אומר עהור וכולהו מחיבתא דרקייע אמרי עמא, ואמרי מאן נוכח רבה בר נחמיני וכו' פי' דההוכחה בתורה דוקא בארץ ולא בשמים, אבל דוקא אלל בני תורה, ואפילו רבה בר נחמיני שהוא יחיד בנגעים ואהלות מוכח נגד כל הפמליא ע"ש.

אבל רשעי ישראל ח"ו שעושים קשר נגד עם התורה והתורה הקדושה לא נסמוך עליהם, וכיוצא בהם הסומכין ובוטחים על כחי ועוצם ידי שאין כחם כלום, וכ"ש שלא נסמוך על בטחונן של עכו"ם שעושין קשר עם העכו"ם אינו כלום, ולא נחשב לכלום, ואדרבה הבוטח בהם ומודה להם בסוף יפלו בידם כי יתן ה' יפלו בידם. וכן אמר ר' יוחנן (ב"ב ז"א ע"ב) נהירנא כד הוו אמרין בי מדרשא דמודי להון נפיל בידיהון דמתרחץ עליהון דיליה דלהון, פי' רשע"ם דמודי להון, לעו"כ מתרצה להן כמה שאומרים נפיל בידיהון אלל כל דבריהן יסחור, דמתרחץ, בוטח שע"י שמתגלה להן לוקחין מה שיודעין משלו כדכתיב בחוקי' "יראם את כל בית נכאחו וגו'". אלל אנחנו בשם אלקינו נזכיר המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונחעודר בישועת ה' כהרף עין.

והבני חור על הראשונות, נקומה ונחזוקה ונצטט בה' וכבר עברו עלינו זמנים קשים ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מזילנו מידם, ויתן ה' ירחם על שארית ישראל

בגירא שבנא וסייעתו השלימו חזקיה וסייעתו לא השלימו, כלומר עשה נגד רצונו של חזקיהו המלך וחתם פתקא של שלום לעבוד את סנחריב, והיה חזקיהו מפחד ומספק כי שמה חס ושלום נטיה דעמיה דקב"ה בחר רובא, וכיון דרובא שהוא שבנא וסייעתו, מימסרי אינהו נמי מימסרי שהם המיעוט לגבייהו, ונא הנביא ואמר לו לחזקי' המלך "לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר", כלומר קשר של רשעים הוא וקשר של רשעים אינו מן המנין, ע"ש כל הענין והמעשה שיצא שבנא אל סנחריב, והמלאכים נעלו את הדלת והרגוהו לשבנא.

והגה הקב"ה הראה לאוהביו שהרוב ומנין הרוב הוא המכריח את העולם, והעולם נידון בחר רוב, והקב"ה ופמליא של מעלה מקבלים הכרעת הרוב בשמים, כמבואר בגמ' (ב"מ נ"ט ע"ב) שיצאה בת קול משמים ואמרה מה לכם אלל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר "לא בשמים הוא", מאי לא בשמים הוא, אמר ר' ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה "אחרי רבים להטות", אשכחיה ר' נתן לאליהו א"ל מאי עבד קוב"ה בהיחא שעמא, א"ל קא חיך ואמר נחמוני בני נחמוני בני ע"ש.

ועיין עוד שם (פ"ו ע"א) קא מיפליגי במחיבתא דרקייע את בהרת קדמה

בכל העולם כולו וצפרט בארצנו
הקדושה, והפורס סוכת שלום יפרוס
עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים
בביאת בר נפלי וישועת ה' כהרף עין,
המזער בצערן של ישראל ומצפה לראות
בנחמתם.

תהא זה במקום מצבת אבן

לז"נ

הבחור החשוב יוסף מנשה הי"ד
והבתולה החשובה מרים בילא הי"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י אביהם

ידידנו הדגול הרבני החשוב

ר' אלימלך יהודה גראס הי"ו